

Térképészjárás

1957. MÁJUS

★

III. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

Budai tájakon

Táborhegy

Az óbudai hegyek közeli szép kirándulós helye: a Hármashatárhegy, sokfelől megközelíthető. Menjünk most a Táborhegyen át. Nem kényelmes út, de a legérdekesebb valamennyi közül.

A Bécsi út és a Vörösvári út sarkától az óbudai öreg temető mellett elhaladva csak rövid ideig követjük a piros és a sárga útjelzést; csakhamar eltérünk balra s a hangulatos Táborhegyi lépcsőn szép gyümölcsösök között emelkedünk felfelé. Az út mentén kőmederben fut alá a táborhegyi forrás tiszta vize (1. ábra), mely egy közeli nagy kertben fakad.

Fölérve a lépcsős út végére, a Toronya úton, Erdőalja úton és a Királylaki úton jó negyedóra alatt a Táborhegy meredek, sziklás letörése alá érünk.

Pihenünk egyet, mielőtt nekiindulunk a meredek ösvénynek. És nézünk jól körül, mert igen érdekes hely ez. A Táborhegyi lejtőn és a szomszédos Remetehegy alján igen gyakoriak a földcsuszamlások. A lösztakaró alatt széles rétegben helyezkedik itt el a kékesszürke színű kiscelli agyag, mely helyenként vékony, levelesen hasadó, palás kifejlődésű. Ennek a felszínhez közeleső része bomlás és felázás folytán mindenütt sárgás, plasztikus, rétegzetlen agyaggá alakult. Az agyagréteg nem engedi át a vizet, a felső rétegek átnedvesednek s ha a lejtő alját megbolygatják, megindulnak a csu-

szamlások; ezek magukkal ragadják a rajtuk keresztülvezető utakat, szétszakítják a vízlevezető árkokat. Megrepedeznek az épületek. Nem messze innen egy kút felső része mintegy fél méterrel lejjebb csúszott. Lent a temetőben egyik-másik sírkő kissé előrebukott. A múlt nyáron a Remetehegyi út felső része szakadt le: a megcsúszott föld magával sodorta az utat. A téglagyár terjeszkedő agyagbányája pedig egyre mélyebben harap a hegy testébe s állandóan zavarja a rétegek egyensúlyát.

Ösvényünk szerpentinezve kapaszkodik fel a sziklák között nyúló Táborhegyi barlanghoz. Az üreg erősen repedezett dolomitban keletkezett.

A már régóta ismeretes üreg az 1931. évi feltárás és rendezés és az ez alkalommal végzett ásítás által nyert nagyobb jelentőséget. Ekkor épült ki a bejárat előtti pompás kilátást nyújtó terasz is és a felvezető gyalogösvény. Az ásítás folyamán számos prehisztórikus cserépedény és csonttöredék, továbbá jégkorszakbeli emlések jól megmaradt csontjai kerültek elő.

A barlangtól szerpentinező ösvényen felkapaszkodunk az oldalútra s azon jobbra fordulva, egy keresztező kis völgyelében át villanyoszlopok mellett felmegyünk a Hármashatárhegy fennsíkjára. Itt jobbra fordulva, a meredek hegyoldal peremét követve a Táborhegy 410 m-es pontjára jutunk.

A Táborhegy voltaképpen a Hármashatárhegy keleti kiszögélése. Külső oldala meredeken szakad le, belső oldalán csaknem észrevétlenül olvad a Hármashatárhegy tömegébe. Különös érdekessége lépcsős felépítése. A 410 m-es ponttól dél, majd délkelet felé haladva a 395 m-es magassági pontnál végetér a fennsík-szerű rész s innen leereszkehdhetünk a 338 m-es középső lépcsőre (szép kilátás) s tovább egy még alacsonyabban fekvő kis gerincnyúlványra, amellyel a hegylépcső végetér. Ez a kis erdős, sziklás, fenyős nyúlvány (2. kép) igen szép és egészen sajátos kilátás nyílik innen befelé, a Remetehegy, Felsőkecskehegy és a Táborhegy félkörben elhelyezkedő erdős hegykoszorújára. A kis gerinc oldalában szépen fekszik egy ház, valószínűsége hegyi tanya.

A kis sziklakúpról a Perényi útra bocsátkozunk le, s azon a Bécsi útra, a villamoshoz jutunk. A látnivalókban, érdekességekben gazdag út mindössze két-két és fél órát igényel.

Pápa Miklós dr.

Címképünk: Tavaszí barangolás a Börzsönyben

(Pászthory Lóránt felv.)

A VÖRÖSKŐI EMLÉKMŰNÉL

Amikor felértem az egyoldalt enyhe lejtésű, keleten meredek, vad sziklás oromra, eszembe jutott egy régi emlék. Közél harminc éve már, amikor Lipcsében voltam a Munkás Eszperantista világtalálkozókon. Megálltam ott a hatalmas munkásotthonon, ottani nevén Népház előtt. Szememet megkapta a homlokzaton díszlő jelmondat, magyar értelemben és alkalmazásban „Csak azért is”. Nem véletlenül használta a német munkásmozgalom ezt a jelszót. A bismarcki szocialistaellenes törvény, a 14-es világháború előtti, alatti és utáni támadás a forradalmi munkásmozgalom ellen, mindig a szocializmusért harcolók sorainak erősítését, a mozgalom újjáéledését vonta maga után.

Itt állok hát újra az ormon, mint sok év óta minden tavaszon és nézem az ellenforradalmi karmok által meggyalázott emlékművet. Szorgos munkáskezek most végzik a helyreállítás utolsó simításait.

Ünnepre készül a Vöröskő s a környékén minden irányból gyülekező turisták. Ritkán látott barátok, régi harcostársak ölelgetik egymást, amott a természetbarát mozgalom veteránjait veszik körül a fiatalok.

Csak azért is, újból és újból eljövünk ide, hogy lerójjuk kegyeletünket a szabadságunkért elesett szovjet hősöknek, hogy kifejezzük hálánkat azok iránt, akik ismét megmentették népünket a kapitalista igától. Messzhangzóan hirdetjük: népünk igenis hűen kitart barátai mellett, szilárd abban az eltökéltségében, hogy felszámolja a hibákat, a szocializmus útján halad tovább.

Az ellenforradalom a turisták egy részének gondolatait megzavarta. De itt sem kérünk a horthyismus restaurációjából. Ellenben visszamegyünk a haladó turista mozgalom tapasztalataihoz, magasra emeljük a természetbarát mozgalom tiszta erkölcsi és politikai célkitűzéseinek zászlaját. Mert nemcsak emlékeztünk, hanem programot beszélünk meg, amelyet a jelenlevők élénk helyeslése emelt, mondhatni határozattá. Vezető elvtársak jelenléte biztatást nyújt, hogy a legégetőbb kérdések mihamar megvalósulnak és akkor széles tömegek kulturális mozgalmává, testnevelő sportjává fejleszthetjük a természetjárást.

Kislány, talán tizennégy éves, helyezi el az ifjúság, a 84 éves alapítótag Falb bácsi a nyomdász természetbarátok, mások különböző szervezetek koszorúit. Megható, amikor ismeretlen turisták teszik le a hála, a megemlékezés egyszerű, de szívvel adott kis kankalin-csokrát az emlékmű talapzatára.

Kunsági Viktor

FELADATAINK

Nagy fejlődés előtt áll a Magyar Természetbarát Mozgalom. Ez a sportág, melynek egészségvédő, fegyelmettségre, öntevékenységre nevelő hatása közismert, az elmúlt esztendőkből sajnos nem foglalta el a magyar sportban azt a helyet, amelyet megérdemelt volna. A természetjárás eltolódott a versenysport felé — bár ebben kétségkívül komoly eredményeket mutatott —, elmaradt a széles tömegek bevonása.

Barangolás a szabad természetben, hazánk természeti kincseinek megismerése, a hegymászás, evezés, síelés nagyon sok embert érdekel, sokan szerettek volna részt venni ebben, még sem tudtuk a természetbarátok táborát kellően kiszélesíteni. Ennek oka volt, most azonban nem az a fő feladatunk, hogy az elmúlt hibákkal foglalkozzunk, hanem az, hogy megteremtsük a hibák kijavításának a lehetőségét, hogy minél szélesebb dolgozó tömegeket vonjunk be a természetjárásba, hogy megtaláljuk a megfelelő kapcsolatot az ifjúsági szervekkel, és így biztosítsuk a természetbarátok jövőjét, utánplását is.

A közelmúltban lezajlott ellenforradalom romboló hatása sok kárt okozott a turistaságban is, többek között ez az oka annak, hogy a már megkezdett átszervezési munkával lemaradtunk, egyes fontos feladatok megoldása nem volt megvalósítható. Ma azonban, amikor hazánk talpraállt, az élet minden területén megindult a fejlődés, nem maradhatunk el mi sem, hanem fokozott erővel kell dolgoznunk azért, hogy a lemaradásokat behozzunk és a Természetbarát Mozgalmat megérdemelt helyére állítsuk.

Nézzük meg, mik azok a legközelebbi feladatok, amelyeket meg kell oldanunk:

1. Mindenekelőtt rendezni kell a vasuti kedvezmény kérdését. Ennek a rendezése nélkül nem tudunk a szervezésben eredményeket elérni, nem tudjuk a tagságot megfelelően növelni. Örömmel közölhetjük a sporttársakkal, hogy ez az évek óta vajdó kérdés végre a közvetlen megoldás előtt áll. Reméljük, hogy a természetbarátok a közlekedési eszközökön hamarosan megfelelő utazási kedvezményt kapnak.

2. Megoldjuk a turista biztosítást. A természetbarátok az SZTK-tól járó társadalombiztosítási szolgáltatásokon felül a túrázás közben elszenvedett balesetek ellen is biztosítva lesznek.

3. Tárgyalásokat folytatunk a baráti államokkal kapcsolatos cseretúrák kérdésében, itt is remény van arra,

hogy eredményeket fogunk elérni. Természetbarátaink megismerkedhetnek a Tátrával és a Német Demokratikus Köztársaság hegyeivel is.

4. Továbbra is foglalkozni kívánunk a természetjáró versenyeikkel, megrendezzük a bajnokságokat, sőt foglalkozunk az ifjúsági bajnokság megrendezésével is, de fő feladatunknak azt tekintjük, hogy minél több dolgozót tudjunk bevonni a természetjárásba. A Szakszervezetek Országos Szövetsége az üzemekben megkezdte a Természetbarátok Mozgalmának népszerűsítését. A szakszervezeti bizottságok mellett természetbarátfelelős munkók majd, aki szervezi a kirándulásokat és sok dolgozót barátkoztat meg a szabad természettel. *Itt a mi utánpótlási lehetőségünk.* Az üzemekben működő természetbarát szervezeteknek túravezetőkkel kell segíteniük az ilyen kirándulásokat és aki ezeken megszereti a természetjárást, az előtt nyitva az út arra, hogy maga is belépjen a sportkörbe, fejlessze tájékozódási, térkép-olvasási tudását, megszeresse és kívánja szabadidejét a természetben eltölteni, egyszóval természetbaráttá váljék.

5. Rendeznünk kell a menedékházak kérdését is. Meg kell találnunk a módját annak, hogy a turista menedékházak valóban azzá váljanak, amire hivatottak, hogy megfelelően tudjuk fejleszteni azokat és ott, ahol szükséges, új házakat is létesítsünk. Ez a kérdés bonyolult és a megoldás mikéntje még nem tiszta. Foglalkozni kell azonban a kérdéssel és meg vagyok győződve arról, hogy a kielégítő megoldást is megtaláljuk.

6. Fel kell frissítenünk az útjelzeshálózatot. Fokozni kell a turista-kiadványok minőségét és számát is.

A legszorosabb kapcsolatot kívánjuk kiépíteni lapunkkal is. Arra kell törekednünk, hogy a Természetbarát Mozgalmat kiterjesszük más sportágra is, hogy a turistákkal megszerettség az evezést, kajakozást, kerékpározást és síelést, hogy az év minden szakában legyen megfelelő sportolásuk.

A legfontosabb feladat, ami előttünk áll: *a szervezés.* Arra kell törekednünk, hogy minél több tagot nyerjünk meg a Természetbarát Mozgalomnak. Erősödjének a sportkörök, hogy megteremtsük azt a szervezeti alapot, amelynek birtokában céljaink megvalósítása sokkal könnyebbé válik.

Miklós János

a Magyar Természetbarát Szövetség elnöke

Olvasóinkhoz

Meleg szeretettel üdvözljük olvasóinkat lapunk újbóli megjelenése alkalmával. A néhány hónapos kényszerzünet alatt — úgy véljük hiányzott lapunk a turisták táborában, mint ahogy nekünk is hiányoztak olvasóink bíráló, korholó vagy

dicséző sorai. Újbóli megindulásunk alkalmával nem teszünk ígéreteket, de azon leszünk, hogy minél jobb lapot készítsünk, amely a nagy tömegek érdeklődését váltja ki. Ehhez kérjük barátaink további segítségét javaslatok, cikkek, híryanagok és bírálatok beküldésével.

A szerkesztő bizottság

Lapunk szerkesztő bizottságának tagjai: Beck Péter, Bokody József, Erős József, Kunsági Viktor felelős szerkesztő, dr. Palócz Gyula, Szántó Gyula, Schönviszky László.

A szerkesztőség címe: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1. félemelet 11, Tel: 123—087.

**Éljen május elseje,
a munkásosztály harcoss nemzetközi ünnepe!**

DUNÁNTÚL

Zselicség! ..

Először hallva ezt a szót, önkéntelenül is a népmesék jutnak eszünkbe. Zselicség, Szelidség és lehúnyt szemünk előtt egyszerre Dunántúl egyedülálló szép tájai jelennek meg, s valami megnevezhetetlen érzés fog el bennünket; bebarangolni, bebarangolni...

A vasúti menetrendet csalódással tesszük le. Három aprócska község — Kisfalud, Kislak és Szentpál vasútállomása: Kaposvár!

A város' valósággal „ablak” Zselicségnek, amely hegyes-dombos vidékével Baranyából nyúlik át Somogy területére s elült a külső- és belsősomogyi tájaktól. A somogyi Zselicség és a tolnai dombvidék tulajdonképpen egyetlen egységet alkotó terület, s a Mecsek északi lejtőjéhez támaszkodó harmadkori dombvonulat. Négy árka; patakja — néhol ötvenméteres eséssel — szakad le a csendesen folydogáló Kaposba.

Aki szereti a szokatlan — mondhatnám különös — tájakat, és a helyszínen akarja megcsodálni az ország legszébb — sajnos már eltűnőben levő — népviseletét, az ne sajnálja a fáradságot felkeresni Zselicséget.

A táj magaslatait márgás, vályogos talaj jellemzi. A hegyhátakat, és völgyoldalakat lősz és homok borítja. Ezen a vidéken a bőséges csapadék hatalmas bükkerdők fejlődését tette lehetővé. A nyugati és déli részeken tölgyerdőket is találhatunk, amelyek — valamikor, legnagyobb kiterjedésük korában — a királyi kanászainak voltak legeltető, makkoltató területei. Árpádházi királyaink alatt Somogy királyi birtok és erdő meg erdő volt. Alig egy évszázaddal ezelőtt is még ez a szólás-mondás járta: „Az erdők vannak-e Somogyban? vagy Somogy van az erdőkben!”

Egykorú oklevelek 130 zselicségi falu nevét említik, László királyé pedig 10 kanászfaluról és külön harminc kanászházról tesz említést. Amikor IV. Béla királyunk ideiglenes — alsósegedi — székhelyét is feladni kényserült, Dalmáciába vezető útján testőrei somogyi kanászok voltak.

Tatárta török következt, és az embertelen harcok alatt a 130 falu éppen úgy, mint a Salamon király jelenlétében 1068-ban felszentelt kaposzentjakabi monostor, „Abatia St. Jacobi de Silisio”, a földdel váltak egyenlővé.

Az ozmánság kitakarodása után mindössze negyven falu épült újjá, és négy újat alapítottak, amelyeknek a legtöbbje patakmentén épült egyutcás falu. Ilyenek voltak néhány éve is még Bószénfa, Boldogasszonyfa, Cserényfa és részben Gyarmat. Szép típusai a főközlekedési úttól távolos, szétszórt házakból álló telepítéseknek.

A múlt század hatvanas éveiben, a Budapest—Gyékényes vasúti fővonal megnyitásával, az addig minden főútvonalról elzárt Zselicség egyszerre bekapcsolódott az ország vérkeringésébe. A Zselicség — annak ellenére, hogy legtöbb lakott helye napjainkban már bekötőutakkal csatlakozik a Dombóvár—Kanizsa főközlekedési úthoz, — ma is egy kicsit „Külvilágtól elzárt erdőország”. Belső településein még találunk kémenytelen, zsuppal vagy náddal fedett ún. sövényházat. A favázás, zsuptetejű házak legeredetibb állapotban Szennán maradtak fenn, abban a faluban, amelyben legtovább élt ennek a vidéknek pompás népviselete is. A Zselicség ma is gazdag élő népművészeti hagyományokban. Lakóinak finomult ízléséről, bámulatos kézügyességéről nem csupán a kaposvári Rippl-Rónai múzeum tárlói tanúskodnak, hanem olyan kiváló, Kossuth-díjas népművész remek alkotásai is, mint az itt élő Kapolyi Antalé.

Nem óriások, csak aprócska dombok az itteni „hegyek” — legmagasabb pontjuk a Ropolyi-erdő (278 m). Mégis változatos szépségeikkel, különös hangulatukkal megejtik napjaink természetjáróit is, mint meghittették Debrecen nagy fiát, Csokonai Vitéz Mihályt, aki itt, a zselicségi Kisasszondon, Sárközny átspán vendégeként írta „Magánossághoz” c. gyönyörű költeményét.

„Itt a magános völgyben és cserében

Megfrisselő árnyék fedez.

A csonka gyertyánok mohos tövében

A tiszta forrás csergedez.

Két hegy között a tónak és pataknak

Nimfái kákasátorokba laknak;

S csak akkor úsznak ők elő,

Ha erre bölcs s poéta jő.”

Mondja a második versszak, ám a két hegy között hiába ballagna bölcs s poéta, nemcsak hogy nimfák nem úsznának elő, de csonka gyertyánok mohos tövében sem borulna megfrisselő árnyék fölénk, mert az egykori „végelethetetlen erdőségek” örökre eltűntek, mint ahogy

„Leesett a makk az ágrul,

Most gyűttem be a tanyáru,

Ráncos gatyám százszeles,

Magam vagyok szerelmes.

Árpa is van, makk is van,

Meg is hízik a kis kan,

Ha meghízik eladom,

Árán megházasodom.”

Száz redőbe szedett hosszúrojtos gatyá, széles fekete szalaggal beszegett, súlyos vargányakalap, hátközépig sem érő gallértalan ing, cifrára kthányt, rövid veszprémi szűr, telekes bocskor, balkezben viselt fényes balta, középen kétfelé választott, részben a hátra szabott omlórészben a fül mellett csimbókba kötött haj, hetvenkedés, káromkodás! Ez volt a kanász, dicsősége napja együtt enyészett el az egyre fogyó-ritkuló erdőkkel, olyan visszahozhatatlanul, mint a hajdani pásztorélet is. Ma már a zselicségi erdőmaradványokban egy-egy süppedt sír, ha emlékezteti a vándort a letűnt idők pásztoraira, és a velük cimboraságban élt szegénylegényeknek.

A Zselicség igen megváltozott, csak egyben tartja a régi sorrendet; ma is, mint hajdanán, legfőbb kereseti forrása az állattenyésztés.

Azt mondják, tavasszal gyönyörű a Zselicség, amikor az erdeiben dalosmadarak megszámlálhatatlan serege karcicol, füttyög, csattog, énekel és a réteken, mezőkön, a szelíd dombok lejtőin díszlő szőlők közt meghúzódó présházak körül, az erdőszeiben és benn a sűrűben virág, virág mellett.

Ha gyönyörű a zselicségi tavasz, akkor az őszen lenyűgözően csodálatos, a tarka színeknek mennyi finom árnyalata;

„Egyszer csak cifrázkodni kezdett az öregedő erdő,

És megborzongatta a berket a hűvösödő szellő,

Széles vállakra új virágot tűzködtek a rétek,

S az útmenti bokrok az Istentől piros ruhát kértek...”

„Piros ruhában” áll az útszélien a kecskerágó, és a csend szinte tapintható. Az erdőben messzehangzóan kopog egy láthatatlan harkály, aztán egyszerre széthullik a csend, s a venyigesorok közepében kereplő hadar. A szőlők közt mindenütt siető, meg hajladozó emberek. Zselicségben szüretelnek. Emberek közé érkeztem, akiket én sohasem láttam, és engem sohasem láttak, mégis egyszerre „ittthon” vagyok. A felem nyújtott mustot megízelve, a felem áradó barátság tüze is a szívembe száll. A must kicsit murci már, olyan, mint a süldő lány csókja, heve van és mégis nagyon-nagyon édes. Amit most szüretelnek, az már csak otelló, még jó, hogy nem novaszőlő.

Otthon — Szentjalkabon — boldog örömk; bámulni való szépségek, piros meg zöldfalú, nagyrózsás kasmérszoknyák, virágos fejdíszek, hímzett ingvállak, százcáncú gatyák, ezüstpitykés puruszlúk, mellények, sőtartók, tükörsők, karikásostorok várnak. Így egy halomban, csupa műzumi tárgy, de a beléjük öltözködő fiúkon, lányokon nagyapáink-nagyanyáink ifjúságának csodaszép emlékei.

Lassan elmerülök a hatalmas dunna nyújtotta álmok közt és újra látom a nappal bebarangolt, kusza összevisszaságban mutatkozó hegy-völgyek, vízmásások, szakadékok és égreágáló, furcsa dombok labirintjét, álomban sem szebbek a valóságnál.

A Zselicség vonzón érdekes látnivalóhoz — Kaposvárról, a megyeháza elől — két jelzett úton juthatunk el.

A piros jelzés (1½ óra) a csodálatosan szép tokaji halastavakat körülölelő erdőszélig, a kék jelzés pedig (5 óra) a gyönyörű kilátást nyújtó kaposzentjakabi dombra, az apátság romjához, majd változatos szőlőhegyek közt, a minden más vidéktől erősen elütő alakú dombok erdőszűrőjébe vezet el. Somogy megye Tanácsa Idegenforgalmi Hivatalának (Május 1. u. 9. sz.) kirkatáblában részletes térkép mutatja az útirányokat. A Zselicség bebarangolásához persze napok kellenének, de a térképen szereplő két útvonal is depillantást enged hazánk egyik legérdekesebb tájéának szépségeibe.

Borsi Darázs József

Mi lesz a lehullott falevélből?

Osszel a sárguló lombok közt zizegve surran a szél. Letépi a faleveleket és elszórja útján, mint megúnt játékszert. Ha ilyenkor bokáig jártunk a süppedő levelek avarjában, vajon gondoltunk-e arra, hogy mi lesz a lehullott levelekkel? Sokan közülünk egyszerűen tudomásul veszi, hogy a földön heverő levél lassan elpusztul, végkép megsemmisül. A természetudományokkal foglalkozó azonban itt is életet talál. De ezt az életet már nem a falevél éli, hanem az alacsonyabbrendű növényi szervezetnek, gombáknak és baktériumoknak egész légiója.

Vegyünk fel csak úgy találmra a lehullott levelek tömegéből néhányat. Nézzük meg nagyítóval. Azt fogjuk tapasztalni, hogy majdnem mindegyikén parányi fekete pontok vannak. Ezek különböző tömlős gombák. Még akkor támadták meg a levelet, amikor az a fa koronáján zöldelt. Mindezek a gombák teljes fejlettségüket csak a levél elrohadása után érik el. Kétféle életmódot folytatnak. Kezdetben a zöld levélen élősködnek, majd később az elhalt levélből táplálkoznak. Életmódjukkal hozzájárulnak a levél szétbomlasztásához.

Hogy munkájukat elvégezhesék, ahhoz elengedhetetlenül szükséges a kellő nedvesség. A mi éghajlatunk igen kedvez a levélrothasztó gombáknak. Hiszen alig hullottak le a levelek a fák koronájáról, beköszöntenek az őszi eszések, a ködös, borús napok.

A nyirkos, átmedvesedett, egyre jobban összetapadó leveleket ilyenkor újabb gombák lepik el. Szintén parányiak, de már nem élősködők, hanem olyanok, amelyek csak elhalt szerves anyagokból, rothadó levelekből táplálkoznak. Ezek többnyire feketés vagy zöldesbarna és pelyhes vagy bársonyos bevonatok alakjában jelentkeznek. Gyakran találhatunk a pusztuló levelek halmazában kénsárga és fehéres penészszerű lepkéket is. Továbbá magasabbrendű, kalapot viselő gombák kezdő alakjait is, amelyek sárgás vagy fehéres fonálkötetek alakjában jelentkeznek.

Ha aztán lehull a hó, ennek súlya összenyomja a levéltömeget. Vékony rétegek keletkeznek, ezeken a levelek különböző baktériumok, penészgombák (lásd rajzunk) hatására megpuhulnak és megfeketednek. A hótakaró védelme alatt az alsóbbrendű szervezetek élete tovább folyik, úgyhogy tavasszal a hó elolvadása után már alig találunk ép levelet. Egyes levelekből csak az erek hálózata marad meg. Majd minden levél annyira megpuhult, hogy ujjunk közt könnyen szétmállik.

Végül beköszöntenek a meleg tavaszi napok, ezek aztán a bomlást rohamosan siettetik. Most már a magasabbrendű gombák kalapos termőtestei is kinőnek a levéltömegből. Vannak olyan apróbb kalaposgombák, amelyek tömegesen jelennek meg egy-egy bükk- vagy tölgylevélen.

Mi lesz hát végülis a lehullott levelekből? Ezek széteséséből származó anyagok alkotják a televényföldet, amint latin szóval mondjuk, a humuszt. A jó fekete erdei földet. Hogy ennek mennyisége igen tekintélyes lehet, azt könnyű elképzelni, ha arra gondolunk, hogy például egy bükkerdő minden katasztrális holdnyi (1600 négyszögöl) területén ősszel átlag közel 25 mázsa falevél hullik le.

Ennek a levéltömegnek átalakításában a parányi élő szervezeteknek óriási száma vesz részt. Például a talaj grammjában 30 centiméter mélységig 1—8 millió, 60 centiméter mélységig 300 000, 1 méter mélységig 20 000. Ennél nagyobb mélységben a talaj csíramentesnek mondható, csak az erdei talaj tartalmaz nagyobb mélységekben is baktériumokat.

Túránkon tapasztalhattuk, hogy az erdőben tavasszal, sajátos „földszag” van. Ez is a penészgombáktól és baktériumoktól származik. Az elmondottakból is megállapíthatjuk, hogy a természet csodálatos világában nincs megsemmisülés, csak örökös átalakulás.

Czeglyéni Kálmán

Jugoszláviai mozaikok

Fiatal természetjárók vagyunk és így kicsit szorongva fogunk hozzá, hogy idősebb Társainknak a Tátra és Erdély szépségeit dicsérő sorai után egy más, egyelőre valamivel nehezebben megközelíthető vidékről beszéljünk.

A körülmények úgy hozták, hogy többet utaztunk mint túráztunk s így az alább következők sokkal inkább az utazó-, semmint a természetjáró ember szemével vetnek futó pillantást Jugoszláviára.

Utunk első nagyobb állomása Split (Spalato). Pálmákkal övezett parti sétányán jutottunk el a Marjan-hegy lábához. Szépen kiépített lépcsősoron kezdtük meg a kapaszkodást. Jól fejlett, húsos kaktuszok kísérték az utat. A mészkösziklák szinte ontották a meleget. Alaposan kiizzadtunk, mire az ózondús leheletű fenyvesbe értünk. Innen már gyorsan elértük a hegy gerincét. Onnan széttekintve, előttünk feküdt az azurkék éggel ölelkező tenger. A hullámok hátán vitorlások ringatóztak, hajók igyekeztek a távolabb elnyúló szigetek felé.

Hosszú szemlélődés után jöttünk csak le a szikla gerincéről, hogy fürdés formájában közelebbi barátságot kössünk utunk első nagy élményével: a tengerrel.

Közben a sziklás partokon a fürdőzők különös tevékenysége hívta magára figyelmünket. A sziklákat bontogatták és kiszedték közülük az apró éti kagylókat. Ügyesen lehámozva megmosták a tenger vizében, szopogatták kicsit, majd lenyelték. Valaki megkínált bennünket is. Azonban sikertelenül. Paprikás csirkéhez szokott ember gyomra haragosan mordul fel az ilyen fajta étel láttára...

Splitből hajón mentünk Dubrovnikba, majd onnan vasúton Szarajevóba. Útközben a hajóról alkalmunk volt látni a tenger félelmetes ragadozóit, a cápákat, amelyek a fürdőzők fokozott óvatossága ellenére is évente százok áldozataikat.

A következő felejthetetlen élményt a raguza—szarajevói vasúti utazás jelentette. A tengerparttól nehezen kapaszkodva indult neki a keskenyomtávú vasút a meredek hegyi pályának. Magasba kígyózó szerpentinén haladtunk. Néha félórát mentünk azért, hogy visszajussunk oda, ahonnan elindultunk, mindössze 50 méterrel magasabban a hegyoldalban.

Jó pár óráig tartott, amíg a fennsíkra értünk. Közben ismerkedtünk a karszt hegység jellegzetességeivel.

Széles völgy a Popovo polye. A Trebisnyica folyó tavaszi áradáskor, esőzések idején elönti az egész völgyet. Most óriási medre víz után sóhajtozva, szárazon kígyózott a messzeségbe. Csak egy-két pocsolya jelezte az áradáskor rohanó hegyi folyó helyét.

A hegyoldalak terméketlen talaján fekete és fehér ju-

Római híd maradványai Split mellett

hokat, kecskéket legeltetnek a pásztorok. A hegyilakók törpe lovakon, öszvérháton fanyeregben oldalvást ülve kocognak a meredek hegyi utakon. A házakat mészkőből építik, kőlapokkal fedik és sokhelyütt kéményt sem látni. A füst ajtón-ablakon, a tető résein jön ki. Csöpp, alig házhelynyi termő talajukat kőkerítéssel óvják a vízmosástól.

Lassú az átmenet Bosznia hegyeibe. Szaporodnak az erdők, teltebb a táj képe, de a távolban még ott fehérlenek a karszthegek magasbanyúló kopár csúcsai.

Este érkezünk Szarajevóba. Egyik főutcára nyíló mulató ajtajában, kondér fölött forgatva sütötték a vacsorát: egy egész bárányt. Egyébként az üzletekben sok a juhhús és ennek szokatlan illata meg-megcsapja orrunkat.

Török piacnegyed Szarajevóban

A csarsija, a török piac, szűk sikátorokból álló egész városnegyed. Természetes, hogy az idegenek ezt nézik meg először. De van itt sok más érdekessége is a muzulmán életnek.

Modern bérházak árnyékában, esténként neon-fényben tündöklő fútak mellett mecsetek, égbenyúló minaretek, török sírok. Letűnt világok emlékeztetői, csodálatos összefonódása a múltnak és a jelennek. A múltnak? Nem! Némileg a jelennek is. Hiszen a város muzulmán lakói részben megtartották régi szokásaikat. Sok a bugyogós muzulmán nő, jellegzetes török kendővel a fején, de már már fátyol nélkül. Az arcot elfedő fátyol viselését ugyanis évek óta tiltják és így csak a múzeumban láthattunk lefátyolozott arcú török női modelleket. Az idősebb férfiak közül — különösen a hegyekben — sokan ma is törökösen öltözködnek. A fez, a rendszerint piros filc-sapka ott van fejükön, a derekukat (ezt már kevesebben) széles piros övvel tekerik körül, bugyos nadrágjukat pedig hosszúszerű bocskorba gyúrik.

Papjaik, a müezzinek (hodzsák) ma is kiállanak a minaretek erkélyeire, hogy imára buzdítsák híveiket. A leghíresebb muzulmán mecsetbe, a Begova dzsamijába is beengedtek bennünket. Egy feltétellel: az ajtóban le kellett vetnünk cipőinket és mezítláb mentünk a szebbnél szebb, értékesebbnél-értékesebb szőnyegekkel borított templom belsejébe. Bent férfiak imádkoztak: maguk mellé tették sarujukat, török ülésben helyezkedtek el s kezükkel különös jeleket rajzoltak arcuk elé. A templomőr megmutatta szent könyvüket, a Koránt, mely nagy fakeretben állt s lapjaik akkorák voltak, mint egy kisebbfajta asztallap...

Szarajevó után vasúti útunk legszebb szakasza kezdődött. 15—20 m széles sziklahasadékban, égbenyúló sziklafalak között rohanó hegyifolyók partján, félig a sziklafalba vájva kanyarog a vasúti pálya. Egymást követik az alagutak. Sarajevó és Belgrád között több mint 150 alagúton haladtunk keresztül. A kis mozdonyok (néhol három is húzta-tolta a vonat) sivitva fúrták magukat a föld gyomrába és diadalmas dohogással érték ki újra a szabadba. Kb. 20 km-es szakaszon fogaskerekű mozdony húzta a szerelvényt, amely több mint két óra alatt tette meg ezt a távot.

Útközben éppen hazafelé tartó jugoszláv turistákkal ismerkedtünk meg és elegyedtünk beszélgetésbe. Természetesen a jugoszláv turisták életéről érdeklődtünk.

Jugoszláviában minden köztársaságnak saját turista szövetsége van, amelynek az egyes városok, üzemek vagy szakszervezetek turista egyesületei a tagjai. Fölöttük az Országos Jugoszláv Turista Szövetség áll.

Minden egyesületnek külön neve van. Így pl. Zomborban „Dr. Szimonovity A.” Turista Egyesület, Újvidéken, „Fruskogorszki Venac” Turista Egyesület.

Évenként megrendezik a szövetségi táborozást, melyen 2—3000 turista vesz részt az ország minden tájáról. Ez versenyekkel egybekötött.

Versenyszervezők: tájékozódás éjjel-nappal, mentés, sziklamászás (az alpinisták részére, akik külön szervezetben tömörülnek), menetelés, valamint 13 elméleti kérdés.

A szervezett turisták menedékházi és a vasúti kedvezményben részesülnek. Éjjeli szállásnál rendszerint 50%, étkezésnél 10—20%, vasúton ötös csoport 60%-os kedvezményt kap. Menedékházak, főleg Szlovéniában vannak s igen jól felszereltek. De találhatók az

A belgrádi vár egy részlete

ország egyéb hegységeiben is. Ahol pedig nincsenek, ott a falvakban vagy hegyi pásztorok kunyhóiban is lehet éjjelezni. Sok faluban van turista megbízott, aki e kérdésben felvilágosítást ad. A menedékházak az egyesületek, vagy a szövetség tulajdonát képezik. Ezek gondoskodnak a felszerelésről, karbantartásról. Szlovéniában az a szokás, hogyha valaki szerencsétlenül jár, emlékeztetőre kis menedékházat emelnek.

Általános turistajelvény a havasi gyopár, de vannak az egyesületeknek külön jelvényeik is.

Turista utak és jelzések minden jelentősebb helyen vannak. Az utak jelzéséről a szövetség támogatásával az egyes szervezetek gondoskodnak. Kevés az útikalauz, térképek is inkább csak Szlovéniáról kaphatók. Azonban a környező hegyekről minden egyesület pontos felvilágosítást ad. Védett erdőterületek Jugoszláviában is vannak. Egyesekben ember is alig járt.

Mint diákokat megragadott bennünket a jugoszláv fiatalok lelkesedése, amellyel a természetjárást úzik. A Magyar Szó-ban, a jugoszláviai magyarok újságjában olvastunk egy diákcsoport nagyszerű vállalkozásáról. 500 km-t is meghaladó túrát tettek, amelynek éppen utolsó szakaszáról készült fényképet közölt az újság.

Elbeszélgetve turista társainkkal észre sem vettük, hogy kiértünk a hegyek közül. A kisvasút gyorsvonati sebességgel robogott, versengve a pálya melletti kukorica táblákat felborzó széllel.

Útunk utolsó állomása Belgrád, a nándorfehérvári vár felkeresése volt. Méltó befejezése ennek az élményekben, látványokban gazdag útnak.

Hunyadi-évet ünnepeltünk. 500 évvel ezelőtt azon a földön aratta győzelmét nagy nemzeti hősrünk, amelyen jártunk; azokon a várfalakon vívta hősi harcát, amelyek mellettünk magasodtak s talán éppen az előttünk emelkedő bástya fokáról ragadta magával Dugovics Titusz a törököt, midőn a lófarkas zászlót akarta oda kitűzni. De meg is látszik a váron, hogy Jugoszlávia megbecsüli a történelmi emlékeket.

A műemlékek állami védelem alatt állnak. Erről külön állami intézmény gondoskodik: a Kultúremlékek Megóvó Intézet (Zavod za zastitu kulturnih spomenika). Tagjai: archeológusok, építészek, egyetemi tanárok, festőművészek, akiknek feladata a műemlékek restaurálásáról és karbantartásáról gondoskodni.

*

Esteledik. Alkonyi pírban égnek a vár falai, egy nagy történelmi színmű megmaradt emlékei. Előttünk a Száva hajjai csapnak össze a Duna hullámaival. Nehezen tudunk elszakadni az igéző látványtól...

Ijjas Margit—Ijjas István

TAVASZI TÚRA A GERECSEBEN

A időjárás nem valami kellemes. Hideg szél fúj, és a borult égbolt sem kecsegtet sok jóval. Átvágunk az épülő megyeszékhelyen és megcsodáljuk, hogy ahol még egy-két év előtt szántóföldek voltak, ma új város bontakozik ki lakóházaival és középületeivel. Minderhol tágas terek, széles utcák fogadnak.

Eleinte szőlők között haladunk, majd meredek szertintinen kapaszkodunk felfelé és egy jó karban levő gyalogúton elérjük a Szelimlyuk-barlangot. A tágas mészkőbarlang nyugati irányú bejáratától szép kilátás nyílik az előttünk elterülő síkságra. Látjuk a tatai Nagy-tó fényesen csillogó víztükrét, az erőműtelep füsttől gőg kéményeit és a lábunk előtt elterülő új várost. Kifújjuk magunkat, majd bejárjuk a barlangot, az őskori ember tartózkodási helyét. Az egész tatai medence kedvenc tartózkodási helye volt az ősembernek. A hóforrások következtében télen nem fagytak be a vizek és ezért a mammutok nagy számban keresték fel ezt a vidéket. Az ősember, amint azt a század elején megejtett ásatások alkalmával előkerült mammutcsontok bizonyítják, ezt ki is használta és a vadászok csapdáinak számos agyaras esett áldozatul.

A barlangot északi irányban megkerülve (itt vigyázni kell, nehogy beleessünk a barlang beszakadt tetőnyílásába) a gerincen vezető úton délre haladva elérjük a Turul emlékművet. Ezt a millénium évében annak emlékére emelték, hogy Bánhidánál verte meg a honfoglaló Árpád vezér Szvatopluk hadait. Későbbi kutatások nem igazolták ugyan a hely azonosságát, ami azonban nem von le semmit az emlékmű nagyszerű szépségéből.

Az emlékmű 8 méter magas kőből épített talapzaton áll és egy kiterjesztett szárnyú turul madarat ábrázol. Az emlékmű hatalmas méreteinek következtében, a kiterjesztett szárnyának szélessége a 15 métert is eléri, — látható az egész tatai medencéből. Kár, hogy az emlékmű, valószínűleg a háborús események következtében, erősen megrongálódott és eldőlt. Az erős szélben veszedelmesen inog és félő, hogy egy hatalmas orkán esetleg egészen ledönti. Amint megállapítottuk, a tartószerkezet sérülhetett meg. *Több turista már ismételtén felhívta az illetékesek figyelmét az emlékmű megővésére, de sajnos semmi sem történt.* Talán e sorok lesznek alkalmasak arra, hogy az illetékesek figyelmét az elmulasztottak pótlására felhívja. A kilátás az emlékműtől, a felhők közül rövid időre áttörő napsütésben talán még szebb, mint a barlangtól.

Innen a Nagyrét felé vesszük útunkat. Sűrű vadcsapá-

sok keresztezik útunkat és hihetetlennek látszik, hogy ennyire közel lakott helyhez ilyen sok őz, szarvas és vad-disznó legyen. Helyenkint olyan fatörzseket találunk, amelyeknek kergét mintha éles vésővel hasították volna fel. Amint közelebről vesszük szemügyre, megállapíthatjuk, hogy vadkan próbálta ott ki agyaráit. Itt látszik, hogy törődnek a vadállománnyal, mert több helyen találunk etetésre szánt szénát és útközben minduntalan lerágott kukorica torzsákba botlunk. Nyugati irányban megkerüljük a Halyagoshegyet és a Vaskapun át az Öregkovácshegy keleti oldalán haladva közeledünk Vértesszőllős felé.

A tiszta kis faluban sajnos zárva van a szövetkezett vendéglője és így kénytelenek vagyunk a megállóhely várótermében ebédünkei elfogyasztani. Sietve fejezzük be az étkezésünket, mert itt bizony hideg van és nem kellemes a tartózkodás. Nedves rétek között délnyugati irányba fordulva érjük el Remeteség pusztát. Itt szélvédett helyen vagyunk és fellélegzünk. Megcsodáljuk a pusztán levő állami csikótelep gondozott épületeit, karbantartott utait, sőt néhány pompás pej csikóban is gyönyörködhetünk. Miután a pusztá mellett romot, ami nem nyújt különös látnivalót, elhagytuk, elérjük a Nagy-tó partját. A tóparton haladva gyönyörködhetünk a hatalmas víztükrében, amelyre a szél fodros hullámokat varázsol. Nem hiába nevezik Tatát a vizek városának, mert tele van forrásokkal, csatornákkal, patakokkal. Az Általér felduzzasztása nyomán keletkezett Nagy-tó, továbbá a Cseke-tó partján épült strandfürdő határozott vízi jelleget kölcsönöz a városnak. A ma is jó karban levő Öreg-vár érintése után, amely történetét az Árpádokig vezetheti vissza és fénykorát a reneszánsz korában Mátyás király alatt élte, beérünk a csinos városba. A barokk óratornyot elhagyva, amelyről csak hosszas fejtörés után tudtuk megállapítani az óratorny jelleget, fejezzük be túránkat.

G. Gy.

Vadállókövek

Verőfényes tavaszi reggel volt, amikor az autóbusz megállt a pilisszentkereszti Bagolyvár előtt. Leszálltunk és útunkat most már gyalog folytattuk tovább a Kanyargós patak völgyében, Dobogókó felé. Útközben gyakran felismerhetjük a rómaiak egykori hadiútjának macskaköveit. Egy óras út után felértünk a dobogókói kilátóhoz, onnan a gyönyörű kilátást élveztük. Előttünk az omladozó várfalakhoz és tornyokhoz hasonló gerinc ragadja meg figyelmünket. Ezek a Vadállókövek, vagy ahogy az ottani nép mondja, „Vadonatálló” kövek.

Hogy Vadállókó nevét honnan kapta, pontosan nem tudni, de valószínű, hogy meredek sziklafalai, régente a nagy vadászatok alkalmával az űzött vadakat megállásra kényszerítették, a vadásznak könnyű zsákmánya lett és így „Vadállító kövek”-nek nevezhették, amiből lett a mai „Vadállókövek” elnevezés.

Miután szemünk betelt a tájképi szépségekkel, elindultunk a Vadállókövek felé. Dobogókóról a Thirring-sziklák mellett vezető gyalogösvényen ereszkedtünk le az Asszonyfejkuához, majd a Gyertyános oldalban vezető kocsúton értük el a királykúti vízvázalót. Innen egy kezdetben nehezen felismerhető gyalogösvényt követve, a Szépcseres oldalban, enyhe emelkedéssel 1 1/2 órai út után elérjük a Keserűs legmagasabb csúcsát, a 641 m magas Prédikálószéket.

A szépen gondozott szálerdőben kankalinos pompázna. Az út mellett hatalmas kidőlt fák hevernek, rajta taplógombák tenyésznek. Tarka lepkék színpompája teszi harmonikusá az erdő képét. A távolban egy fakopács keres élelmet éhes kicsinyeinek. A fűvek között, mint hatalmas dzsungelben szorgos hangyák és éhes rovarok sietnek tova. A fejünk felett vijjgó sasok prédára lesnek.

A Prédikálószékről a Rajna völgyére emlékeztető kép tárul elénk. A Dunának dömös—visegrádi áttörése vetekszik a felső Duna tájképi szépségeivel. A távolban a visegrádi vár omladozó falai, a régmúlt idők emlékeit idézik fel. A Prédikálószék kilátása szebb, mint a Dobogókóé és nincs hazánknak még egy olyan pontja, ahonnan ilyen pazar tájképet élvezhetünk, mint innen.

A Prédikálószéktől DNy-ra, kb 1/4 órai járásra, két egymással hegyesszöget képező, szédítően meredek sziklafalú gerinc húzódik le a Szőkeforrás völgyébe, koronázza óriási, legbizarrabb alakú sziklákkal. Ez a Vadállókövek gerince. A két gerincet a Simon völgy és a Vadalma völgy zárja be. A déli gerincről elénk tárulnak a Vadállókövek érdekes sziklaformációi.

Hogyan keletkeztek ezek az érdekes, különös sziklaalakulatok? Ennek megértéséhez fordítsuk vissza a történelem kerekét néhány millió évvel. A földtörténet harmadik korában vagyunk, amikor is hatalmas vulkánosság alakítja, formálja hazánk földjét. Andezitek, trachytok lávái és tufái építik hegységünket, a szentendre—visegrádi Dunazugot.

Tudnunk kell azt, hogy a Pilis hegység déli része — határvonala északon Pilisszentlélek—Pilisszentkereszt —Pomáz — dolomitből és mészkőből áll, tektonikai úton, vetődések által jött létre.

A hegység É-i és ÉK-i részét, az ún. Szentendre—visegrádi hegységet harmadkori vulkánok (stratovulkánok) közté merevedett szórt anyaga — amfibólandezit-tufa, breccia és konglomerátum — építették fel, majd később a nagymértékben működő denudáció és erózió, tehát zömében a csapadékvíz letaroló és romboló munkája alakították ki. Az erózió ebben az aránylag könnyen támadható és elhordható anyagban rohamosan működött, a puhább anyagokat magával sodorva a gerincet formálta, alakította. Ma a pilisi hegyek térképet nézve vízmosásokkal és völgyekkel összeszabdalt hegyvidék áll előttünk, melynek fensík jellege már alig ismerhető fel.

A keményebb kőzetek, kövek ellenálltak az erózió munkájának és a talajból kiemelkedve különféle alakokat öltöttek. Egyeseknek egészen emberi formája van. A „Barát” és „Apáca” nevű sziklaalakulat magán viseli a szél és esővíz munkáját. A keményebb kövek közötti puhább törmelék pusztulását jól látjuk a barát nyakánál. Ez a nyak az idők folyamán annyira keskenyvé válik, hogy a fejet már nem tudja tartani.

A Vadállókövek gerincén keskeny gyalogösvény vezet a sziklák között. Ny-ra a gerinc sziklabástyáit, háttérben a Préposthegyet és a Körtvélyes pusztát látjuk. Alattunk a sziklafalakat a Vadalma völgygel, majd távolabb a Szőkeforrás völgyét az ebbe futó Háromforrás és Lukács-árok völgyével nézegethetjük.

A köves törmelékes oldalakat gazdag növény- és állatvilág tarkítja. A kövirózsák szép példányai nyílnak a mostoha talajon.

Az É-i gerincről feltűnnek a D-i gerinc sziklaalakulatai. A D-i gerincet turistáink általában nem szokták felkeresni. Igaz, hogy sziklaalakulataiban nem olyan gazdag, mint az É-i gerinc, mégis megéri, hogy egy-egy túra keretében felkeressük ezeket a bástyához hasonló sziklákat. A D-i gerinc egyik legérdekesebb alakulata a „Tüdő”. Szédítő mélység húzódik alatta, hogy távlatot adjon a háttérben kibontakozó Hegedűsbércnek.

A Vadállókövek önálló tornyai, sziklaletörései kiváló és igen változatos mászásokra alkalmas nyújtó mászóiskolának bizonyultak. Bár kőzetük trachyttufa, sok helyen igen málékony, s ezért nagy elővigyázatosság szükséges.

Miután szemünk betelt a szebbnél szebb látnivalókkal, elbúcsúzunk a Vadállókövektől és az öreg Duna hátán lágyan ringó hajó fedélzetéről gyönyörködünk a pilisi hegyek ezernyi szépségében — a visegrádi vár mögött lebukó nap színpompájában.

Argus

3 hét a Kaukázusban

Mint minden magyar természetjárónak, nekem is régi vágyam volt, hogy egyszer igazi magashegységbe juszak el. Két éve tanuló diákként a Szovjetunióban. Egyetemünkön jól működő alpinista szakosztály van. Heti három edzéssel készültünk a nyári táborozásra. Télen sieltünk és korcsolyáztunk, tavasszal pedig atlétikával foglalkoztunk. Ezenkívül egy régi várromhoz jártunk ki vasárnaponként, ott már „igazi” alpinista dolgokat is gyakoroltunk: kötélbiztosítást, sziklamászást. Végre a tanév befejezése után nemsokkal eljött annak az ideje, hogy utazhattam a Kaukázusba. A Dombáj nevű alpinista kétképzőtáborba osztottak be, amelyik egyike a legjobban felszerelt s legismertebb szovjet táboroknak.

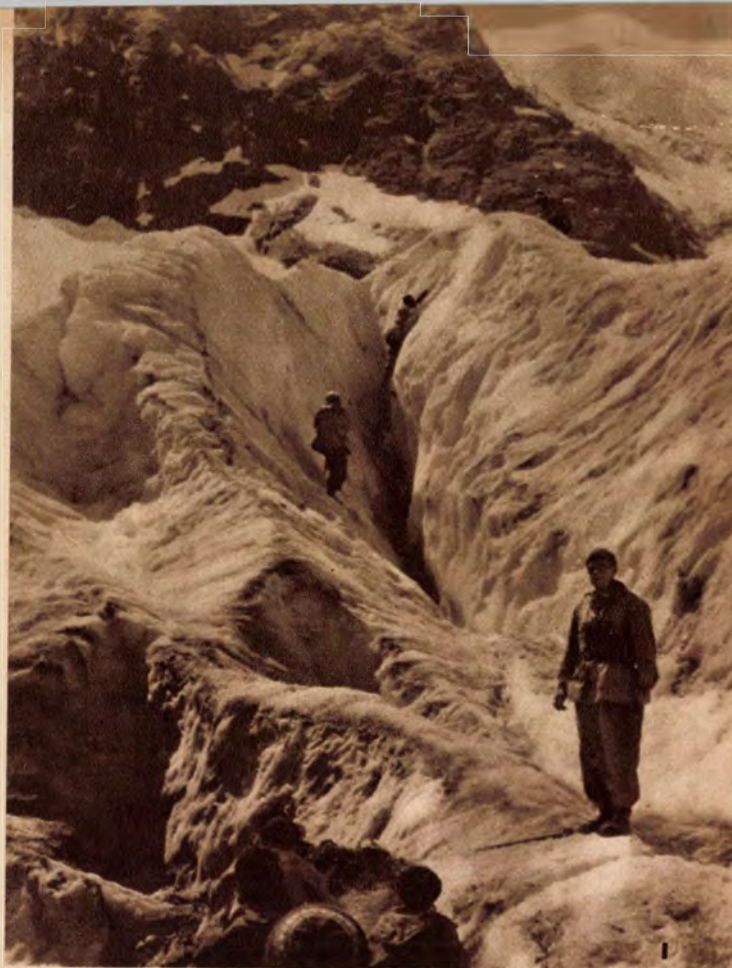
Késő délután érkezünk meg a táborba. A táborparancsnok fogadott minket, rögtön megismerhettük, hogy a tábori élet alapja a fegyelem. Röviden elmondta, hogy mit szabad és mit nem szabad csinálni s aki ezt nem tartja be, annak fel is út, meg le is út, pontosabban csak le, mert felfelé a tábort három oldalról körülvevő hókoronás óriások sorakoztak és útnak nyoma sem volt. Még elárulta, hogy mindenkit készen vár az ebéd s a meleg fürdő.

1580 méter magasan voltunk itt, ahol több mint háromezren alpinista és közel ötven oktató lakott. Ezek mind itt tanulták a legegyszerűbb ismereteket, mint mi, vagy továbbtanultak. Mert nem csak a közmondásbeli jó pap, hanem a jó természetjáró is holtig tanul. Ebből a táborból indultak a Kaukázus főgerincének megmászására. Ez a csúcsok hosszú füzére, melyek közül a mi vidékünkön a legmagasabb a 4040 méteres Dombáj-Ulgen. Ezen a vidéken az örök hó határa kb. 3000 m, de a gleccserek nyelve lehúzódik 2000—2200 méterig is. Hófoltok árnyékos helyeken maradtak még a tábor magasságában is, igaz az elmúlt télen nagyon sok hó esett s elég későn köszöntött be a tavasz. A táborban faépületek voltak, kisebbek, nagyobbak, összesen több mint tizenöt. Akadt ott mosodától a villanytelepig, könyvtártól huszonöt méteres versenyuszodáig minden, amire szükség volt.

Másnap orvosi vizsgálaton estünk át, pedig már Moszkvában vizsgálták az elutazás előtt. Ekkor lehetett kérni, ki kivel szeretne egy egységbe kerülni. Mi néhányan már összeismerkedtünk, részben mert együtt laktunk, részben pedig közös ismerősök révén. Így összeállítottuk a névsort a feltételek szerint négy fiúból és négy lányból. A következő nap kihirdették az egységek összeállítását — kérésünket teljesítették — így nagyon kellemes társaságba kerültem az elkövetkezendő három hétre.

Ezen a napon kaptuk meg a felszerelést; egy teljes alpinista öltözetet: rövid viharkabátot csuklyával, ugyanilyen anyagból készült nadrágot, hegymászó bakancsot, formainget, svájcisapkát, hátizsákot, jégcsákányt, nap szemüveget, jégvasakat, hálósákokat, kesztyűt, alpinista övet, kulacsot, csajkát, másfél méteres kötelet, egy karabinert és négy megtanulandó kis tankönyvet. Az egység, amelyik a vezetővel együtt kilenc emberből állt, kapott még három sátrat, 3 darab harmincméteres, 1800 kilogramm terhelést elbíró kapronból készített biztosítókötelet, három benzinlámpát, három nagy fazekat, amelyekben főzhettünk, ha többnapos túrára mentünk, apró benzinkannákat, jég- és sziklaszegeket, kalapácsot, mentőcsomagot s a nyolc egységből álló rajnak volt URH rádiódó-vevőkészüléke is.

Az elméleti előadások után mindent a terepen is megtanultunk. Először volt egy előadás arról, hogyan kell sziklát mászni, milyenek az alapvető szabályok, módszerek, fogások, azután gyakorlatban is bemutatták mindent. Majd mi léptünk a szinre s nekünk kellett mindent végigcsinálni eleinte gumitalpú cipőben, majd szegesbakancsban. Mindig, amikor embermagasságnál feljebb másztunk, a kötélbiztosítás kötelező volt. Mert az alpinizmus első követelménye: a biztonság. A gyors és szabályos táborverést is a táborban kellett megtanulnunk. Gyakoroltuk a folyón való átkelést különféle módszerekkel s így az egyszál kötél is.

Aztán végre eljött az első túra ideje. Az első nap felmentünk az Alibek gleccserig és ott tábort vertünk. A második és harmadik napon gyakoroltuk a jégen és a havon való mozgást, biztosítást. Megtanultuk azt is, hogyan lehet a hasadékba esett társunkat kihúzni (1. kép). A harmadik napon már este nyolckor lefeküdtünk, mert éjjel fél háromkor volt ébresztő. Egy óra múlva, felszedve a tábort, indultunk, hogy átkeljünk a 3100 m-es Dzsalovcsat hágón Gruzia (Oroszország és Gruzia között) a Kaukázus főgerincére (a határ).

Végig sziklák közt és havon vezetett az út s ahol veszélyes volt a hely, mindig összekötve 3—3 személyből álló csoportban mentünk. Mire felértünk a hágóhoz, a szél annyira felerősödött, hogy az arcunkba vágódó hó szúrt mint millió apró tű. Majd gyors tempóban ereszkedtünk vagy ezer métert szintben, távolságban ez három-négy kilométer lehetett. Annyira meredek volt az útnak jó része, hogy elég bajos volt a teljes felszerelés birtokában leereszkedni. Bár megtanultunk „sielni” a ba-

kancsainkon, mint ahogy a gyerekek csúszkálnak a meredek lejtőn, de ezt csak akkor alkalmazhattuk, amikor a lejtő és kifutója veszélytelen volt. Ellenkező esetben kénytelenek voltunk váltott kötélbiztosítással haladni. Ezer méterrel a hágó alatt újra elértük a füves területet, ahol a változatosság kedvéért hó helyett eső esett. Itt táboroztunk le s másnap az előző naphoz hasonlóan korán indultunk vissza, de ekkor gyönyörű tiszta időnk volt. Eleinte enyhe emelkedésű, majd meredek hóval borított emelkedőn mentünk felfelé s néhány óra múlva elértük a 3208 m magas Alibek hágót. Itt ragyogó napsütés fogadott minket s elénk tárult a főlánc erősen behavazott csúcsainak egy része (2. kép).

Következő nap a völgy másik két alpinista táborával közösen sportversenyeket rendeztünk, aztán egy pihenőnapunk is volt. Ezután már készültünk a vizsgacsúcs, a 3785 méteres Szofrudzsú megmászására. Minden felszerelést ellenőriztünk, felvettük az élelmiszert a tervezett

három napos útra. Adtak bőven, különösen konzervekből volt sok.

Sajnos, az esős, ködös idő miatt csak egy nappal később indulhattunk útnak. Első nap fenyveserdőben, aztán sziklákon, majd havasi réten mentünk. Elértük a Szofrudzsú gleccser alsó végét. Jégen és havon mentünk tovább, míg napnyugta után el nem értük a gleccser felső szakaszán levő oldalmorentát, ahol a kővek megfelelő elrendezése, a hely kiegyengetése után felállítottuk a sátrakat és megvacsoráztunk.

Először aludtunk háromezer méternél magasabban. Derült, holdfényes éjjel volt s bizony erősen lehült a levegő itt a jégvilágban. Nagyon elkelték a tökéletesen záródó sátrak és a vattás hálósákok.

Megint még sötétben volt az ébresztő. Ez azért célszerűbb, mert éjjel megfagy a hó felülete és teljesen kemény (nappal térdig süppedtünk bele az erős naptól megpuhított hóba), ezenkívül napkelte előtt nincs lavina és kőomlásveszély. Indulásunk után nemsokára pirkadni kezdett. Az égre kirajzolódott a csúcsok sziluettje. Ekkor láttuk meg az Elbruszt. Azután megkezdődött a színek csodálatos játéka. Az égbolt a láthatáron lassan pirosodott, míg felettünk még mélykék volt az ég. Lassan világosodott, vörös, rózsaszín, majd kékesfehér színben égett az Elbrusz csúcsa. Kicsivel később egymásután szikráztak fel a környező csúcsok. Láttam már napfelkeltét a Balatonon, középhegységeinkben, a tengeren, de ilyen megragadó nem volt, mint éppen itt.

A Szofrudzsú gleccseren mentünk a hasonló nevű csúcs felé, amikor hozzánk is eljutott az első napsugár. A hó egészen rózsaszímben játszott, az árnyékok mélykékek, az ég színe is csodálatosan tiszta és sötétkék volt. Óvatosan kerülgettük a gleccser hasadékeit és végig kötélbiztosítással mentünk, mert az ilyen helyen gyakoriak a hóval fedett repedések, amik a száz méter mélységet is elérnek.

Két óra múlva felértünk a mintegy 3500 méter magas Szofrudzsú hágóhoz, majd rövid pihenő után indultunk tovább. Reggel nyolckor voltunk fenn a vizsgacsúcson. Örömmel jelentettük rádióan a tábor parancsnokának, hogy a feladatot teljesítettük s minden rendben van (3. kép).

Gyorsított menetben indultunk vissza az éjjeli táborhelyre, mert már erősen kezdett puhulni a hó, ami nagyon megnehezíti az előrehaladást. Amikor visszaértünk, levetkőztünk fürdőruhára, de a rendkívül erős nap miatt hamarosan újra fel kellett öltözni, mert itt délen a barna bőr is gyulladtra éghet félóra alatt. Pihentünk mintegy másfél órát s ezután nekiálltunk ebédet főzni. Itt a szakácsok a lányok voltak, mi fiúk csak kukták (4. kép). Nem tudom azért-e, mert izletes volt az ebéd, vagy mert nagyon éhesek voltunk, de kilencen megértük a hatalmas fazék tartalmát.

Még egy éjjel aludtunk fenn ebben a sátoztáborban, mert a következő nap, aki akart, az részt vehetett még egy csúcs megmászásában. Ez már a követelmény (2 hágó és egy csúcs) túlteljesítését jelentette. En is elmentem a Szofrudzsúnál alacsonyabb, de sokkal távolabbi Cshalta-Dzih-Basi megmászására.

Még e nap délutánján értünk vissza az alaptáborba. Ünneplésen fogadtak minket, mert a vizsgacsúcs megmászása után számítottunk csak alpinistáknak. Két nap múlva megkaptuk a „Szovjetunió alpinistája” jelvényt. Eltelt a 24 nap, indulni kellett hazafelé. A 2816 m magas, aránylag könnyen járható Kluhori hágón mentünk át a Kaukázus déli oldalára, onnan gyalog, majd autóbusszon ki a Fekete tenger partjára, Szuhumiba. Elváláskor így búcsúztunk egymástól és a Kaukázus hófedte csúcsaitól: „Viszontlátásra egy év múlva!”

Deme Sándor
Pécs

Ifjúsági Természetjárás

A mi táborunk

Az iskolába járó természetjáróknak a nyári vakáció olyan rövid. Mindennap jobban szalad az idő. Ahogy Tamáska, az első gimnazista mondta: „Ha egyszer fordítva lehetne!” Erte ezen, hogy két hónapig tartana az iskola és... A bakonyi pihenőtáborozás utolsó napja azonban nem jelentette a Lóczy Lajos Ifjúsági Turistacsapat számára a „szezonvéget”. Sőt! Ezután kezdődött csak a neheze.

A bakonyi őserdők közül talán még ősbibb erdők közé vonult kis karavánunk, a Vértes erdei közé, a györgyvárpusztai erdészházhoz. A megérkezés is komoly túrának számított már, hiszen kéthetes tábor egész felszerelését kellett szállítani a hegyi ösvényeken, napmelegtől izzó tisztásokon át. A forró nap azonban az alkonyati hűvösben is tovább izzott, ha a csillogó szemeket néztük, a hangulatot figyeltük. A honfoglalás is izgató öröm, de ifjú turistáink már a másnappal törődtek, a hónapok izgatták őket. Milyen lesz? Hogyan sikerül?

Egy éve tervezgettük ezt a tábort, egy évig dédelgettük a gondolatot és szerveztünk, szerveztünk. Ifjúsági csapatunk túszervezetőképző táborának sikerülnie kell! A tábor gazdasági szervezése januárra befejeződött, az oktatótáblák már márciusban készen álltak, turistáink hozzáfűztek a témakörök feldolgozásához. Május végére készen állt a tábori program, s augusztus 10-én megnyitották a túszervezetőképző tábort.

A tábori programot nagy körültekintéssel állítottuk össze. A túszervezetés ismeretel mellett táborozóink nevelésével is foglalkoztunk. Elsősorban a közösségi erő szerepét igyekeztünk megmutatni. Táborúteink mellett hangos beszélgetéseket folytattunk a fegyelméről, barátságáról, az egyén szerepéről a közösségben. Figyeltünk az erkölcsi tulajdonságokra is. Az esti programközlések folyamatosan tárgyalták az emberek megismerésének, megbecsülésének, segítéseinek módjait. Ezeknek haszna szinte azonnal mutatkozott. Amikor két fiú többet akart játszani a többinél, társaságunk hosszú vita után egyöntetűen ítélte el tettüket.

Külön élmény volt a „szobaismeretek” gyakorlati próbája. Táborhelyünk környékén felépítettük a táborház és főzőtűzhely legkülönbözőbb fajtáit (1. ábra). Dárdát készítettünk és nyíllövésből is megtartottuk háziversenyünket.

A gyakorlati foglalkozások csúcspontja volt a 24 órás egyedüllet a természetben. Egyedüllet volt, még ha párosával is indultak el a fiúk. Egy kis krumpli, paprika, só, zsír, tea, cukor és búcsú egymástól 24 órára! Egyesek olyan nagyszerű kunyhót készítettek éjszakára, hogy éjjel látogatásunk során kedvünk akadt inkább ott aludni (2. ábra).

A Vértes rengetegei bővelkedtek maradandó élményekben. Heten fogtuk körül a vén fák törzsét, visszafojtott lélegzettel figyeltük az átvonuló szarvasokat, s csendes bosszúsággal álltunk meg a Vörös kolostor romjainál. Egyik legrégebbi és legszebb műemlékünk teljes elhanyagoltságát, majdnem épen álló egyes oszlopainak, bámulatosan szép, rakkott főfalainak porladozását láttuk. S

nem tudtuk, hogy mindez miért van? S nem tudtuk erre választ adni táborunk művészettörténész vendégei sem. Pedig ezt a választ nagyon várjuk!

Táborunk környékén meglepően sok és érdekes forrást találtunk. Kénes, vasas ízű csermelyek bujkálnak a dús avar alatt. Tiszteletünket a 270 méter mélyről, egy fűrés nyomán feltört vasas forrás vívta ki. Tervbe is vettük, hogy a forrás kiépítésére külön munkatúrát szervezzünk.

A napi foglalkozások 9–2-ig tartottak. De nemcsak ezek a délelőtti, táborunk minden perce szinte újabb érdekességet, vidám hangulatot hozott. Sokat játszottunk, énekeltünk.

Igy szaladtak a napok, s olyan gyorsan telt el a két hét! Igazi fájdalommal váltunk el erdei lakunktól, s kedves barátunktól, Cseh László erdésztől. Turista szívünk azonban nem szűnt meg dobogni. Célnk most is világos: az ismeretekkel felvértezve egyre szélesíteni, gyarapítani az ifjú természetjárók táborát. Táborozóink képesek arra, hogy társaiknak megtanítsák: az erdei tisztások a futballpályánál is érdekesebbek lehetnek.

Es mi sem természetesebb, hogy már a vonaton az ez évi táborunkat tervezgettük.

Polgár Tamás

VIT jelvénytörző verseny

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség országos természetjáró jelvénytörző versenyt írt ki a Világifjúsági Találkozó tiszteletére. A verseny célja, hogy felelevenítse azokat a nemes hagyományokat, amelyek a régi munkásturistákban, az ifjúmunkásokban éltek a természet iránti szeretetben.

A jelvénytörző verseny alkalmat nyújt arra, hogy a fiatalokkal megismertesse a szép hazai tájakat, népszerűsítse a természetjárást és a hétvégi szabadidő helyes felhasználására nevelje az ifjúságot.

A verseny a KISZ országos sportbizottsága rendezi a Magyar Természetbarát Szövetség és a Szakszervezeti Természetbarát Bizottság segítségével.

A verseny a május 12-én Oszolyra rendezendő megnyitó túrával indul. A további kirándulások során a budapesti csoportnak útjaik alkalmával értenienők kell a régi KIMSZ egykori találkozóhelyeit. Ezek az alábbiak:

Csillebérc, a 443 m magas Hárshegy (Hüvösvölgytől nyugatra), a nagyszénási turistaház a Remetehegyen keresztül és a fent említett Oszolytető. További ilyen helyeket a rendező bizottságok maguk jelölnek ki. A kirándulások tetszés szerinti módon és úton rendezhetők, teljesíthető gyalog, kerékpárral, csónakkal. Meghatározott pontokon a túrákat igazoltatni kell. A legalább három kiránduláson részt vettek jelvénytörzőnek.

Diákok országjárása

A művelődési miniszter utasítást adott ki az általános- és középiskolás tanulók nyári üdültetésének, országjárásának és kirándulásainak megszervezése érdekében.

Az általános iskolások üdültetése jutalomjellegű, erre az úttörőcsapat vezetője és az iskolaigazgató választja ki az érdemeseket. Feltételek: jó tanulmányi eredmény, magatartás, úttörőmunka, szociális és egészségügyi állapot. A jutalomüdültetésen kívül az úttörőcsapat keretében az iskolaigazgatók nyári táborozást, többnapos kirándulást is rendezhetnek.

A középiskolai tanulók táborozási (országjárási) programjához is biztosít az állam anyagi támogatást, amelyet a Kommunista Ifjúsági Szövetség bevonásával osztanak szét a tanácsok művelődési osztályai. Az akció keretében külföldi csereutazásokra is sor kerül.

A mozgótúrák teljesítéséhez a budapesti diákszállás (XIII. Dózsa György út 150), Pécs, Miskolc, Eger, Gyöngyös, Veszprém, Zirc, Siófok, Balatonboglár, Balatonszárszó, Balatonkeresztúr, Vác, Tokaj, Sátoraljaújhely iskoláiban és diákotthonaiban biztosítanak szállást és étkezési lehetőségeket. Igénybe veszik a túrázó diákcsoportok a turistaházakat és számos sátoortábort létesítenek. A Turistaházakat Kezelő Vállalat is létesít sátoortábort több turistaház mellett a Bükkben, Börzsönyben, Pilisben és a Balatonnál.

Ismerd meg hazádat

Sportunk legfőbb irányítói a felszabadulás utáni időben a tömegesítést hirdették szóban és írásban. Hiszen ez volt a természetes és ésszerű folyamat. Így lehet megfelelően aktívákat is nevelni. A tömegeből válnak ki és tűnnek fel azok, akik további nevelő munkával újabb erőket, sportolásra és vezetésre alkalmas embereket szerezhetnek.

Különösen fontos és elsősorban szükséges a tömegesítés a természetjárásban, amely nemcsak mint sport jelentkezik. Sokrétűségénél fogva kiterjed az egészségvédelemre, rugalmasságra, erőgyűjtésre, sőt az ismeretek és látókör kiterjesztésére is. Nem utolsósorban ez a sportág hivatott arra is, hogy a közösségi szellemet megfelelő társadalmi és politikai nevelés mellett a leg-tökéletesebbre fejlessze. Példa erre a sok évtizedes küzdelmes múltra visszatekintő TTE. Ez a munkás turista-egyesület mindig a tömegsport irányelveit követte és tagjai sorából népi demokráciánk igen sok és magas-színvonalú káderhez jutott.

Ezek az alapvető indokok vezették a Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetsége testnevelési és sportosztályát a TTE régi és kipróbált harcos vezetőihez, megalakítva az utóbbiakból a Természetbarát Társadalmi Bizottságot. Így együttes munkával sikerülni fog a turistaságot tömegmozgalommá fejleszteni. Az elgondolás az, hogy az üzemi dolgozók, tisztviselők, értelmiség tiz- és százazreit kapcsoljuk be a tömegmozgalomba. Módot akarunk adni tömegeinknek, hogy kedvezményesen utazhassák és barangolhassák be az országot. Ismerjék meg hazájuk szép tájait, élvezzék természeti szépségeit, jussanak el minden olyan nevezetes helyre, amelyről egyébként csak előadásokban hallottak, vagy leírásokban olvastak. Ismerkedjenek meg a falu népével és fáradságos munkájával.

Ebbe a mozgalomba főként azokat szeretnénk bevonni, akik még nem szervezett turisták, azonban néha mégis részt vettek egy-egy kiránduláson; nem rendelkeznek turista igazolvánnyal és így az utazás, a menedékház igénybevétele költséges. Felkérjük a felettes hatóságokat,

hogy a szakszervezeti tagok nagyobb csoportokban tett megmozdulásaira a szokásos utazási kedvezményt adja meg. Így módot nyújtunk dolgozóinknak arra, hogy szervezeten, megfelelő vezetés mellett aránylag olcsón ismerkedjenek meg hazánk szép tájaival, műemlékeivel.

További céljaink is vannak: csónak-, kajaktúrák, szigetkerülések a Dunán, kerékpártúrák a Balaton körül, sátorlaborok, külföldi cserekirándulások a baráti államokba, s juniálisokat rendezünk. A belföldi utazásokon résztvettek túrateljesítményükről természetbarát emléklapot kapnak, s ez jogosítja tulajdonosát a külföldi csere-túrán való részvételre. Már megkezdjük turista-tárgyú filmek vetítését és természetjáró előadássorozatot. A távolabbi célok közül különösen a külföldi csere-túrák lesznek vonzóak, egyelőre a népi demokratikus államokba. Ez lehetőséget nyújt majd arra, hogy még szélesebb látókör bontakozzék ki azok előtt, akik saját hazájuk tájait már bebarangolták.

Hiányos lenne elképzelésünk, ha csupán a felnőttekre gondolnánk. A tömegesítés csak akkor lesz eredményes, ha az ifjúságot is nagyobb mértékben bevonjuk. Eppen ezért szorosan együtt kell működnünk a Kommunista Ifjúsági Szövetséggel. A fiatalok varázsolják színesebbé, mozgalmasabbá, élénkebbé azokat a kirándulásokat, amelyeket megrendezünk. A fiatalok élettapasztalatot szereznek a felnőttektől, a felnőttek derűsebbekké válnak.

A terveknek, ennek a szép elgondolásnak megoldása nagy, nehéz és áldozatos feladat. Mi vállaltuk a munkát és minden lehetőt elkövetünk, hogy eredményes is legyen. Azonban ez nem csak tőlünk függ. A szakszervezetek sportosztályai, az Üzemi Bizottságok, vállalatvezetőségek, az üzemekben kijelölendő természetbarát-felelősök jó munkája, megfelelő propagandája kell ehhez. Ha ezek a szervek jól végzik dolgukat és az üzemi dolgozók megértésével találkozhatnak, akkor bátran és reménykedve indulunk el a tömegesítés útján!

SZÁNTÓ GYULA,

a Természetbarát Társadalmi Bizottság elnöke

Kadič Ottokár

1876-1957

Ez év március 7-én nyitott sírt álltunk körül a Farkasréti temetőben. Lelkes, melegsívű tudóst, dr. Kadič Ottokárt temettük.

Kadič Ottokár Stara Pazován, Szlovéniában született 1876. július 29-én. Neve után nem volt magyar, de édesanyja az volt és mikor egyetemi tanulmányait Münchenben befejezte, Magyarországot választotta hazájául. A Földtani Intézethez 1904-ben került. 1906-ban, mikor Herman Ottó kezdeményezésére, a miskolci kőszakóca leletek alapján megindult a rendszeres hazai barlangkutatás, a bükki barlangok feltárására kapott megbízást.

Munkáját Lillafüred környékén kezdte és az első évben a Szeleta-barlangban talált kőszakóca leletekkel bebizonyította az ősember létezését Magyarországon. Ettől az időtől kezdve aztán jóformán minden évben ott találjuk őt a Bükken. Munkájához vísz magával fiatalokat is, kiket oktat és buzdít. Valóságos kutató gárdát nevel. Tudása mellett csak szerénysége és kedvessége volt nagyobb. Évtizedes kutató munkájára a koronát akkor tette fel, mikor az egri természetbarát turistákból alakult kutató csoportja, Dancza János vezetésével a cserépfalvi Subalyukban az első magyarországi ősembernek, a Homo primigeniusnak csontmaradványait megtalálta. A bükki barlangok mellett azonban az ország számos más barlangjában, a Pilsben, a Vértesben stb. szintén végzett tu-

dományos kutató munkát. Különös jelentősége azonban a budai várhegyi pincebarlangok feltárásának volt.

A kutató munka mellett felbecsülhetetlen irodalmi működést is kifejtett. Tudományos munkásságának eredményeit a Földtani Közönlönyben, a Földtani Intézet évi jelentéseiben, a Földrajzi Közleményekben, a Szt. István Akadémia értekezéseiben, a Barlangkutatásban és számos más külföldi lapban közölte. 1910-ben, részben az ő munkája révén is, létrejött a Magyarhoni Földtani Társulatban a Barlangkutató Bizottság. Ez 1913-ban Barlangkutató Szakosztállyá alakult, melynek titkára, 1928-ban már önálló Barlangkutató Társulat alakult, ennek ügyvezető elnöke lett.

A Földtani Intézetben, hol pályáját kezdte, főgeológus volt, majd egy. magántanár, később pedig a Budapesti Tudomány Egyetemen a speleologia tanára lett.

A felszabadulás után a földtani kutatás kiváló dolgozója, valamint a föld- és ásványtani tudományok kandidátusa. A régi turisták mind jól ismerték. Bármelyik turistaegyesület kérte fel előadásra, barlangtúra vezetésére, készséggel elment és oktatott, tanított. A turistáknak a barlangok feltárásában és a tudományos barlangkutatásban méltó helyet biztosított. Felszereléseken kívül még anyagi támogatást is szerzett és ezzel komoly hazai zombolykutató expedíciók szervezését tette lehetővé. Eppen ezért mi turisták különösen érezzük, ki volt ő nekünk és mit veszítettünk elhunyásával.

Schönviszky László

BARLANGHÍREK

Vass Imre a múlt század elején feltételezte már, hogy az aggteleki cseppbarlangnak létezik alsójárata. Most ez a feltételezés valót öltött. A jósavóli árvíz forráskráter fenekén mélyített aknában Jakucs László és néhány kutatótársa január 28-án behatolt az ismeretlen alsó barlangba. Egy szifon állta útjukat, amelyet február 28-án sikerült szivattyúzással megszüntetni és megnyitott az út a belső szakaszok felé.

A kutatók eddig mintegy 500 métert jártak be, munkájukat folytatják. A feltárt szakaszon óriási termek és különböző cseppkőképződmények nincsenek, de a barlang tágas, mindenhol állva lehet haladni. Talaját finomszerű kvarckavics képezi.

Rövidesen újból életbe lép az 50%-os aggteleki vasúti kedvezmény. Az oda-utazáskor váltott teljes árú jegyet a barlangpénztárnál kell lebélyegeztetni és így visszautazásra is érvényes.

A Baradla rövidtúrájának útvonalán az IBUSZ kb. 500 m hosszan új járdát épített. Kiépült a Denevérág bejárata és befejeződött az aggteleki oldal villanyvilágításának korszerűsítése.

Az iránytű története

Az ókor embere csak úgy fedezhette fel a mágneses jelenségeket, hogy mágneses követet talált, amelynek egy másik mágneskőhöz való vonzását, illetve taszítását észrevette. Ez a mágneses követ csak a magnetit (Fe₂O₃) lehetett, melynek mágneses hatása az összes más vastartalmú követ közti a legnagyobb.

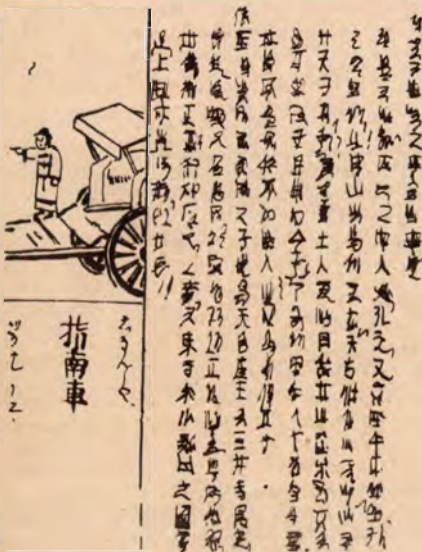
A monda szerint Kis-Ázsia sziklás hegyein egy Magnisz nevű pásztor elvesztett nyájából egy bárányt. Annak keresése közben úgy érezte, hogy vaszszeggekkel kivert cipője és botjának hegye a kövekhez tapad. Így fedezhették fel már az ókorban a „delejes” ércet, illetve a vasat magához vonzó tulajdonságát, melyet feltalálójáról neveztek el.

Feltehetjük azt a kérdést, hol találták fel az iránytűt? Csakis olyan helyen lakó népek bukkanhattak a mágnesség tünetényeire, ahol a mágnesvaskövet a föld felszínén, szinte keresés nélkül lehetett találni. Ezért az iránytű felfedezése csak Kínában és az Észak-Európában levő bőséges lelőhelyek tájékán lakó népeknél volt lehetséges. Vajon Európába Kínából került át az iránytű, vagy Európa önálló felfedezése, erre a kérdésre nincs megnyugtató felelet. Az ókori görögök és rómaiak nem ismerték az iránytűt, nem tudták, hogy a mágnes beáll a mágneses É-D irányba, vagyis megmutatja a világtájakat.

Kína a műveltség és a tudományok hazája az ókorban. Területén a mágnesvaskő a földszínen volt található. Talán sokáig csóválták fejüket a kínai tudósok a mágnesség érthetetlen megnyilvánulásain, míg egyszer valaki véletlenül hosszúkas magnetitdarabot — mondjuk — egy vízeshordó vitzükrén úszó falpra tett rá, amely több-kevesebb kilengés, forgás után megállott.

Időszámításunk előtt 2698-ban, Hoang-ti császár az a nevezetes férfiú, akit a megmaradt bambuszévkönyvek az iránytű feltalálójának emlegetnek.

I. e. 1122–1001 táján történt, hogy Wu-wang császárhoz követek jöttek délről, akik a császárnak fehér fácánnal kedveskedtek. A követek hazaindulásukkor a hálás császártól kis kétkerekű, riksa-féle kocsi kaptak. A kocsi bakján faemberke állott kinyújtott karjával, mely akárhogy is fordult a kocsi, mindig délnek mutatott. Ezért lett az iránytű neve csi-nan-cse, vagyis délre mutató kocsi, röviden csi-nan (lásd 1. ábra).

1. ÁBRA

A csi-nan működését úgy képzelhetjük el, hogy a faemberke valami könnyű fából készült és a kocsi bakjára szerelt ládika vizén úszó falapra erősítették. Erre a falapra helyezték a mágnesvaskövet is.

A csi-nan a kínai hadvezérek is használták. Ok a Kocsin egy ládikóban vizet tartottak, melynek színén két fapálcán mágnesvaskóból készített kar nyugodott és mutatta a déli irányt.

Itt meg kell különböztetnünk az iránytű két főformáját. Azokat az iránytűket, amelyek a vizen úsztak, vizes iránytűnek, azokat pedig, amelyek akár feltámasztva, akár felfüggesztve működtek, száraz iránytűnek nevezték.

Az iránytű további fejlődésénél azt látjuk, hogy a kínai hajózás i. u. az I. században kezdte használni az addig csak szárazföldön alkalmazott vizes iránytűt. I. u. 1093-tól, kb. két évszázadra eltűnt az iránytű.

Európában, az iránytű feltalálását a normannoknak kell tulajdonítani (XI. sz.). A középkorban Európában Itália, a spanyol félsziget és Anglia partjain a hajózó népek ismerték először az iránytűt. A germán népek is korán ismeretiséget kötöttek a mágnességgel és az iránytűvel.

Az olasz tengerészek viszont, az úszó delejes lemezt felfüggesztették egy csúcsra és puszpángdobozba foglalt mágnesűvel cserélték fel. A puszpáng latinul = buxus, valószínűleg a manapság is általában használt busszola kifejezés ebből származik. Ez az iránytű már száraz iránytű volt.

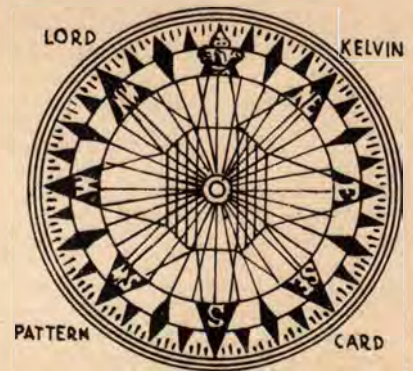
Az 1200-as évek elején mindkét iránytűt használták. 1260-ban ezt írja Brunetto Latini: „Vegyetek egy mágnesűt és azt találjátok, hogy két arca van, az egyik északnak fekszik, míg a másik ellentétesen mutat. Csúful járnának a tengerészek, ha nem vennék ezt magukhoz.”

Ebben az időben bányakompasszként használták az iránytűt, ahogy a tengerészeknél is szokásos volt: szélrózsával és szabadon függő mágnesűvel. Pierre de Maricourt 1269-ben részletesen tárgyalja a mágnességet és az iránytű elkészítési módját. Valamivel később, 1300-ban, a doboz fenekét — a mágnesűt — felszerelték szélrózsával is és ezt kompassz-nak nevezték. (A kompasszó elosztást jelent.) A hajósok ebben a korban az iránytűt már térkép-el együtt használták.

A XV. sz. végén és a XVI. sz. elején a mágnesűt általában elterjedten alkalmazták, itt tehát már szárazföldi tájékozódási eszköz az iránytű. „... szárazföldi utasnak a vadonban és pusztaságokban az útirányt adja...”. Ebben az időben úgy vélték, hogy a mágnesűt pontosan észak-délre mutat. Később jöttek rá, hogy a mágnesűt csupán megközelítően mutat északra.

Kolumbusz Kristóf 1492-ben felfedezte, hogy az Atlanti-óceánon a tű nem mutat pontosan északra. Ekkor fogtak hozzá a tudósok a mágnesűt helyzetének különböző helyeken való tanulmányozásához. Martino Cortez tengerészeti tankönyvet írt 1589-ben, melyben a hajózási tájolóval és készítésével foglalkozik. Megadta ebben a munkájában azt is, hogyan kell tekintetbe venni a deklinációs eltérések értékét. Joao de Castro nemcsak a deklinációs szögértékek meghatározásával foglalkozott, hanem felfedezte a mágnesűt zavarainak okát is. Mercator, a nagy német geográfus (1512–1597) felfedezte, hogy a földnek mágneses sarka van.

Az eddigiekből láthatjuk, hogy az iránytű fejlődését a tengerészet igényesítette ki. A szárazföldi szükségletnek sokkal kevesebb részük volt benne.

2. ÁBRA

A vizes iránytű szélére lassan a szélirányokat jelentő vonalak, jelzések is rákerültek. Amikor az iránytűt már súlypontjában feltámasztva, dobozba zárták, a szélirányokat már biztos kézzel rajzolták a doboz körébe.

A XVII. és a XVIII. században már a tájolókat és az iránytűket túljött nem természetes ércből készítették, mert annak delejessége gyenge, hanem mesterségesen mágnesezett kemény acéلبól állítják elő a mágnesűt.

Ezek után ismerkedjünk meg röviden a szélrózsa pályafutásával is. Biztos, hogy a legősibb szélrózsa négy főirányból állott. Az iránytű és a szélrózsa között az összefüggés bizonyított, mert a középkor tengerészei iránytűszerűen használták a szélrózsát. A görögök ősi szélrózsája 12 részes volt (360°/12=30 fok). Tudjuk, hogy a 4 fővilágtáj szélirányai a főszél, vagy egészségnek, nemzetközi nyelven cardinális irányok. Azok az irányok, melyek a 4 egész széllel szöveget zártak be, a mellékélszelek. Az olaszok a 4 főszél és 4 teljes szél közé 8 félselet iktattak be, amikor is a közbetzárt szögek nagysága 360/16=22,5°. Később e 16 irány közé még 16 negyedselet illesztettek be. Így állott elő a 32 részes szélrózsa: 360/32=11°25' közbetzárt szögekkel. Ez a szögérték pedig a kompasszvonás, amely a közelmúltban, sőt a ma hajózási körökben a legkisebb megjelölt értéket a tájolókon. A mai modern tájolóra az irány elnevezések helyett a fok, illetve a vonásosztások kerültek.

A szélrózsával ellátott tájólók néha visszatértek az ősi alakhoz, a vizes iránytűhöz. Thomson angol fizikus újra száraz iránytűt szerkesztett (lásd 2. ábra). A mai hajókon is a főtájoló leginkább a Thomson-féle, melyen a tűhöz kötött rózsza pergamentből van. Ezután még sokan mások is szerkesztettek különféle tájolókat, így Heckelmann, Plath, Ludolph stb., míg 1914-ben egy porgettyús tájólót is készítettek. Ez nemcsak a hajókon nyert alkalmazást, hanem a repülőgépek irányításában is.

A talált magnetit révén a véletlen adta tehát az ismeretlen feltaláló kezébe a mai elektromos és robbanógépek alapelemét, a mágnesűt és a tengeri hajózás, a repülő irányzó eszközeit, de nem utolsósorban a turisták nélkülözhetetlen barátját: a tájólót.

Az iránytű és tájoló fogalmát gyakran összetévesztik. Az előzőekből is láthatjuk, hogy e két műszer közötti különbség van. Tájoló alatt turista értelemben olyan készüléket értünk, melyben a mágnesűtön kívül, a környező te reptárgyak megírnyázására alkalmas be rendezés is van. Viszont iránytűnek csak a mágnesűtvel és a világtájakkal ellátott egyszerű dobozt nevezzük. Ezekről még bővebben adunk ismertetést.

Horváth Andor

MERRE TART A MAGYAR TERMÉSZETJÁRÁS?

Az elmúlt esztendőben többet írtak a természetjárásról, mint az előző egész évtizedben. Napi sajtó és élclap számára egyaránt témát jelentettünk.

Időszerű tehát, hogy mi is beszéljünk magunkról, felvessük hovátartozandóságunk kérdését s nagyjából körvonalazzuk célkitűzéseinket.

Mindenekelőtt a nevünkről kell szólnom. Turisták vagyunk-e vagy természetjárók? A kérdést nyilván az a tény dönti el, hogy a turista szó Moszkvától Londonig részben már más jelent, mint aminek mi valljuk és érezzük. Szak és köznapi jelentéséhez egyaránt a hajón, autón, vonaton, repülőgépen sporteseményekre, gazdasági kiállításokra, tanulmányútra, ritkábban pihenésre-szórakozásra érkező utazgató ember jellegzetes alakja tapad, akinek fogalmához az utazóbőrönd, kézitáska, szálloda, hordár és taxi tartozik — de semmi szín alatt a hátizsák, viharkabát, bakancs, térkép és tájoló. A turista szó így ma már a legtágabban értelmezett idegenforgalom és nem a sport szakmai kifejezése, miért is — úgy érzem — számunkra elveszett, visszahozhatatlanul. Marad tehát a természetjáró — mert ez minden fényével és árnyával a miénk. Vagy ha éppen engedményt kell tenni, azt is mondhatom: minden természetjáró valamennyire turista is — de nem minden turista természetjáró...

A következő — még ma is sokaktól vitatott — probléma, hogy vajon sport-e a természetjárás?

Az átlagos közvélemény szerint aligha, mert az a sportban a látványosságot és az erők összehangolását a lehetőségét keresi. Milyen szépen játszadozik 22 ember a labdával, ki fut gyorsabban, vagy ki hajítja távolabbra az acélkalapácsot.

A természetjárásban — felületen rátekintésre — nincsenek meg ezek a közvéleményt formáló tényezők. Nem nyújt látványosságot, mert ott zajlik le, ahová a közönség kutató szeme nem lát el, s emellett klasszikus formájában — ez utóbbin a túrázás értem — összehangolásra nem igen alkalmas.

Nézetem szerint azonban a közvélemény éppen a természetjárásról hiányos tájékozottsága miatt nem is alkalmas arra, hogy a felvetett kérdésben állást foglaljon. A sportformáló tényezőket másban, éspedig olyan valamiben kell keresnünk, ami valamennyi sportmozgalom közös ismertetőjele. Ez pedig a rendszeresség, amihez a munkából történő kikapcsolódás, nemkülönben a testi-lelki felgyógyulás célja is kapcsolódik. Ennek a követelménynek viszont a természetjárás teljes egészében megfelel.

Az erdész „természetjárása” éppen azért nem sport, mert tevékenysége nem az előbb körvonalazott célt szolgálja. A gyógyulás az ő számára kenyeret, nem pedig pihenést jelent. Ugyanezt mondhatjuk a munkába kerékpárral járókról is.

Mindkét példában van rendszeresség, a természetben történő mozgás is, tevékenységük azonban mégsem sport. Ez utóbbi jelleget a munkából kikapcsolódást célzó rendszeresség biztosíthatja.

Az előbb érintett problémából logikusan következő kérdés az, hogy van-e szükség a természetjárás sport voltának tisztázására vagy éppen hangsúlyozására?

A természetjárás utolsó éveinek története szolgál tanúbizonysággal arra, hogy van.

Idők folyamán ugyanis a természetjárás lényegében, gyakorlati módjában, nem utolsósorban azonban üzemi lehetőségében komoly változások álltak elő. Azt is mondhatni, hogy a természetjárás története a szakadatlan fejlődés és változás folyamata.

Idővel az ismeretlen hegyormok — amelyeknek birtokba vétele a természetjárás gyermekcipő szorához tartozik — elfogytak, de azért a természetjárók nem haltak ki, mozgalmuk nem vált tartalom nélkülivé, csak sportolási céljuk és tevékenységük módja változott. Az ismeretlen csúcsok után következtek az ismeretlen hegyek. Fel kellett azokat természetjáró szempontból társni s benépesíteni létesítményekkel (védkunyhók, menedékházak, útjelzők, kilátók, forrásfoglalások stb.). Ezek létrehozása, bővítése, fenntartása emberöltőkön keresztül foglalkoztatta a természetjárókat, kovácsolta őket egy-egy egyesületbe s nyújtott tevékenységük számára szinte kifogyhatatlan lehetőséget. Ez a lehetőség a továbbiak során csak bővült, csiszolódtott. A természetjáró létesítmények után következett a hegységek sok változatú megismerése a geológiától a vízrajzig, a flórától a faunáig, majd a mindenkitől elfeledett rommarad-

ványokban a kultúrtörténeti, történelmi emlékek feltárása. Szinte fel sem sorolható, hogy a természetjárás mi mindennek nyújtott hátteret — igaz, anélkül —, hogy sportjellegének hangsúlyozására szükség lett volna.

Erre a hangsúlyozásra először a magyar sport felépítésének, szervezetének 1950–51. évi gyökeres átforgatása után került csak sor. Ez az átszervezés ugyanis megszüntette az addigi szövetségi rendszert s ezzel párhuzamosan a menedékházak, amelyek az egyesületi élet kohéziós erőt képviseltek, megszűntek a természetjárók anyagi bázisai s egyben tevékenységüknek kiinduló gócai lenni. Ezt a szakszervezet volt hivatva pótolni. Ez jelentette egyébként is az átszervezés után valamennyi sportág anyagi és erkölcsi hátterét.

Ekörül tömörülnek a természetjárók is. Hangsúlyozni kellett azonban a sportmivoltot, mert a továbbélés lehetősége az új szervezeti forma alapjától: a sportköröktől, annak költségvetési keretétől, nem utolsósorban pedig a természetjárásról alig-alig ismerő sportkörülnök hajlandóságától függött.

Be kellett bizonyítanunk, hogy mi is sportolók vagyunk, különben a szűkre szabott sportkörülnök költségvetésből még morzsákat sem kaphattunk volna.

Ez a kényszerhelyzet még másképpen is kihatott a természetjárásra s bizonyos értelemben elősegítette egy új formájának: a tájékoztatói versenynek hihetetlen mérvű fejlődését.

Nem állítom, hogy ezt a formát kizárólag az új helyzet teremtette. Versenyzés már az átszervezés előtt is jelentkezett valamelyes mértékben. Nyomatékok azonban kétségtelenül ez adott neki, mert itt bizonyosodott be, hogy a természetjárás is alkalmas a vetélkedésre, az erők összemérésére. A vetélkedés gondolata egyébként is benne él az emberben, különösen a fiatalságban. Ez az utóbbi tény önmagában is garancia arra, hogy a tájékoztatói versenyek a jövőben maradandó formát lesznek a természetjárásnak. Legfeljebb csak azt kell hangsúlyozni, hogy a természetjárás két elismert formája közül nemcsak a versenyzés, hanem a túrázás is sportjellegű.

A helyes megoldás abban kristályosodik ki, ha a szakosztály egyformán foglalkozik mind a két ágazattal. Erejéhez mérten versenyez, mert itt és így képződnek a jó túrávezetők. Súlylál azonban túrázik, mert ez a sportágunk alapvető tevékenysége. Eközben pedig gondol az utánpótlásra s egy jól szervezett — a szakosztály hozzáértő tagjai által vezetett — üzemi kiránduláson, ahol a túrázásnál kisebb a fizikai követelmény, megszeretteti a tömegekkel a természetjárásról s az arra alkalmas egyedekből egészsíti ki fogyatkozó sorait. Ez a tömegesítés módja s úgy hiszem: helyes értelmezése is.

A természetjárás tehát sport mind a két formájában, legfeljebb azt tehetjük meg hozzá, hogy sajtóságos sport. Ezt az a tény bizonyítja, hogy versenyzési formájában a fizikai követelmények egyenrangúak a szellemi követelményekkel. Hasonló azonban a helyzet a túrázásnál is. Az se egyszerűen csak „járás”, jó levegőn történő „helyzetváltoztatás”, meg csak nem is egyszerű „nézdelődés” — hanem látás is! Eszrevétele, elemzése és rögzítése annak, hogy mi volt valaha a túra útvonalán, mi van most s esetleg mi a fejlődés iránya. Szóval a fizikai mellett komoly szellemi tevékenység.

Felmerül ezek után a kérdés, hogy e sajtóságos sport gyakorlati módjának milyen felépítés, milyen szervezeti forma felel meg a legjobban. A kérdésnek az is időszerűsége ad, hogy a természetjárás éppen most áll az átszervezés teljében. A szövetségi és szakszervezeti vonal egymáshoz való helyes viszonyát, általában pedig a természetjáró sport üzésének az eddigieknél alkalmasabb kereteit kell megteremteni.

E cikk megírásának nem utolsósorban az volt a célja, hogy a kérdés fölvetésével ösztönözést adjon a probléma tisztázására. A néphez szóló hívás, a természetjárók népéhez: okos gondolatokkal nyújtson segítséget saját szervezeti formája megteremtéséhez.

A természetjárók egykori menedékházait se egy ember építette, hanem sok dolgos kéz hordta a követ, végezte az alapozást s vitte az építkezés ezerszálú munkáját, míg abból olyan alkotmány lett, ami menedéket és örömet nyújtott építőinek.

Valahogy így vagyunk a szervezeti kérdésekkel is. Sok okos fej ötletes elgondolására lesz szükség, míg tető alá kerül a legalkalmasabb épület.

Ugy hiszem azonban, hogy érdemes a körvonalait keresni.

Dr. Szaniszló József

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG hivatalos közlemények

A magyar testnevelési és sportmozgalom vezetésével és átszervezésével megbízott Kormánybizottság 1./1957. számú, a testnevelési és sportmozgalom néhány gyakorlati kérdésére vonatkozó határozata értelmében a Magyar Turista Szövetség 1956. november 3-án választott Ideiglenes Intéző Bizottsága Tanácsa alakult át. A Kormánybizottság elnöke a Tanács összetételét a következők szerint hagyta jóvá.

A Tanács felelős vezetője: Miklós János, tagjai: Angelus Miklós, Agoston Antal, Berényi Sándor, Brodmann László, Erős József, Farkas Lajos, Hatta Károly, Kristóf Sándor, Keresztes Károly, László Gyula, Léval György, Makk Lajos, Molnár Lajos, dr. Nagy Endre, Neumann Géza, dr. Opalényi András, Pataki Imre, Pásztor János, Szász Károly, Székely Miklós, Szántó Gyula, Takács István, Tátray Ruppert, Tibor Lajos, Thuróczy Lajos, dr. Vízkeleti László és Závodszy József.

A Tanács tehát lényegében a régi Természetbarátok Turista Egyesülete, a volt Országos Társadalmi Természetjáró Sportszövetség és az Ideiglenes Intéző Bizottság tagjaiból tevődött össze.

A Tanács a szövetségi közgyűlésig felelősen intézi a sportággal kapcsolatos ügyeket.

A Tanács 1957. március 18-1 ülésén úgy határozott, hogy a rossz emlékd Magyar Turista Szövetség név helyett a Szövetség neve Magyar Természetbarát Szövetség legyen. Ezen az ülésen választotta meg a Tanács a vezetőségét. Ennek tagjai: Angelus Miklós, Erős József, Miklós János, dr. Nagy Endre, Szántó Gyula, Székely Miklós, Tátray Ruppert, Thuróczy Lajos, dr. Vízkeleti László és Závodszy József. A Tanács ugyanakkor elnökhelyettesének Erős Józsefet és titkárul Székely Miklóst megválasztotta.

A Tanács legelső ülésén állást foglalt amellett, hogy minden egyesület és szakosztály maga szabja meg, hogy milyen módon űzi a természetjárást: az egyszerű rendszeres kirándulástól az evezős-, sí- és kerékpárostúrák, továbbá barlangkutatás szervezésétől a nagy erőfeszítést és jártasságot igénylő természetjáró tájékozdási versenyig. — A Tanács legfőbb törekvése az üzemek, vállalatok, hivatalok dolgozóinak tízezzel mozgósítani a természetjárásra és ennek előfeltételeit a felettes sport- és kormányzati szervek segítségével biztosítani. Ennek érdekében együtt kíván működni a Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetsége Sport Osztálya mellett alakult Természetbarát Társadalmi Bizottsággal.

A folyó évi tagdíjat (beleértve a turistabiztosítást is) felnőtteknek 10.— Ft-ban, ifjúsági tagoknak (18 életévvel bezárólag) 5.— Ft-ban állapította meg. Azt kívánja ezzel a Tanács elérni, hogy a szövetségi tagdíj egyszerre történő befizetése ne jelentse nagy megterhelést az egyesületek tagjainak még ott sem, ahol egy családból többen kívánják a szövetségi igazolványt kiváltani. Az egyesületi tagdíjak összegét a Tanács nem kívánja szabályozni.

A Tanács tárgyalásokat folytatott a természetjáró szaklap újbóli megindításáról és úgy határozott, hogy a Sport Lap- és Könyvkiadó Vállalat által ki-

adott lap előfizetési díját nem kapcsolja a szövetségi tagdíjhoz, mert nem akarja ezzel kötelezően terhelni a szervezett természetjárókat. A tárgyalások egyik eredményeként az egyesületek útján csoportosan előfizető tagok előfizetési kedvezményt élveznek.

A Tanács tárgyalásokat folytat az utazási kedvezmények visszaállítása és kiszélesítése, továbbá a külföldi cseretúrák újbóli megindítása érdekében.

Az NDK Turista Bizottsága már küldött értesítést, hogy ez évben a Szász Svájcz, a keleti Erchegység és Thüringia felkeresését biztosítja. A zárt létszám folytán a Szövetség sürgős jelentkezést kér.

Az 1956. évre érvényesített természetjáró igazolványok 1957. április 30-ával érvényüket veszítették.

A Szövetség 1957. április hó 15-től sárga színű, sorszámozott, „Magyar Természetbarát Szövetség. Érvényes az 1957. évre” szövegű bélyeg beragasztásával érvényesíti a folyó évre az eddig rendszerezett természetjáró igazolványokat, mindazon törvényesen működő egyesületek (szakosztályok) tagjainak, melyek a 3. sz. tájékoztatóban kért: a) tagegyesületi jelentkezést; b) ideiglenes alapszabályt, vagy működési szabályzatot; c) alakulási jegyzőkönyvet és d) nyilatkozatot benyújtották a Szövetséghez.

Az igazolványokat géppel három példányban (A4 nagyságú íven) legalább 1 és 1/2-es sortávolsággal írott jegyzék kíséretében kell leadni. A jegyzék a következő adatokat tartalmazza: 1. sorszám (a későbbiekben küldendőket folytatónál kell sorszámolni); 2. név; 3. születési év és hely; 4. foglalkozás; 5. lakhely (város, kerület, út, házszám).

Vidéki egyesületek postán is beküldhetik az igazolványokat. A visszaküldés portó költségét küldjék meg előre a Szövetségnek. A szövetségi tagdíjat az igazolványoknak érvényesítésre való átadásakor kell befizetni, vagy csekken is átutalható.

A Szövetség hivatalos helyiségének címe:

Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1. félemelet 15-16. Telefon: 112-467 (közvetlen szám), vagy 128-464, 114-800 (az MTSH száma).

Hivatalos órák: hétfőn: 11.30-17; kedd: 11.30-20; szerdán, csütörtökön és pénteken: 8.30-17; szombaton: 8.30-13.30 óra között. A Tanács tagjai kedden 18-20 óra között találhatók a Szövetségben. A Szövetség csekkszámalszáma: 251.519-5; Magyar Természetbarát Szövetség — Budapest.

Megalakult a Budapesti Természetbarát Alsóvárosi Intéző Bizottsága. Hivatalos helyisége: Budapest, V., Váci utca 62-64. Összejövetel: minden szerdán délután.

Versenyhírek

1. A Magyar Természetbarát Szövetség megalakította az országos versenybírói testületet, melynek tagja minden minősítéssel rendelkező versenybíró. A szövetség erősíti meg majd az eddig elért minősítést. A megújítás előtt a versenybírók konzultáción vesznek részt

a most megjelent új versenyszabályzat anyagából. A megújítás részleteiről a VT vezetősége rövidesen tájékoztatja az érdekelteket.

2. Az 1957. évi országos csapatbajnokságon részt vehetnek mindazok a sportkörök, amelyek 1956-ban elért helyezéseik alapján erre jogosultságot szereztek. Az időközben megszűnt sportkörök helyett a soronkövetkező helyezettek nevezhetnek a bajnokságra. A verseny változatlanul I. osztályú, 4 részleges, éjjel-nappali. Időpontja: 1957. szeptember 1, 15 és október 6.

3. Az 1958. évi országos csapatbajnokság felépítésére a Tanács elnöksége az alábbi határozatot hozta:

A résztvevők három csoportját kell kialakítani.

a) Budapesti csoport (alsóvárosi), rendezze meg a budapesti I. osztályú csapatbajnokságot (az OB-be kerül az első két helyezett).

b) A dunántúli egyesületek rendezzék meg a dunántúli csapatbajnokságot (az OB-be kerül az első helyezett).

c) A kelet-magyarországi egyesületek rendezzék meg a kelet-magyarországi csapatbajnokságot (az OB-be kerül az első helyezett).

A vidéki egyesületek saját hatáskörükben vegyék fel egymással a kapcsolatot. Állapodjanak meg és körrendezéses rendszerben vagy közösen kijelölt versenybíróssággal rendezzék meg a versenyt.

A versenyek I. osztályú, háromfordulós, éjjel-nappaliak (háromszor 2 f6).

A versenyek időpontja: 1957. szeptember 8, 22 és október 13.

4. A szövetség folyó évben megrendezi az országos ifjúsági csapatbajnokságot.

Az ifjúsági csapatbajnokságra való feljutás feltételei:

Minden városban, ahol legalább 5 ifjúsági csapat (a 3 f6) neves, ott tartásuk meg a városbajnokságot szeptember 30-ig. Legalább egy nappali II. osztályú versenyt kell rendezni egy útvonalal. Nagyobb létszámú nevezés esetén elődöntőt lehet tartani.

Az országos ifjúsági bajnokságra feljut minden városból (ahol a versenyt megrendezi és a versenyjelentést október 10-ig a szövetségnek beküldik) az első helyezett. Az összes indulók létszámától függően esetleg a 2., 3. stb. helyezettek. A bajnokság időpontja: 1957. október 27.

Az ifjúsági korhatár: 1938. január 1 utáni születés.

5. Az országos egyéni bajnokság is megrendezésre kerül ez év október végén. A versenykiírást a szövetség az egyesületeknek rövidesen megküldi.

A Mátra Klub természetjáró szakosztálya május 11-12-én rendezi a Mátra Kupá vándordíjas tájékozdási csapatversenyt.

A pedagógus szakszervezet 1957. június 1-2-án rendezi a Földes Ferenc emlékversenyt a Börzsönyben férfi, női és ifjúsági csapatok részére.

A most megjelent Természetjáró tájékozdási versenyek szabályzata című könyv alapos tanulmányozását a minősítéssel rendelkező versenybírók különös figyelmébe ajánljuk. Minősítésük megújításához az új versenyszabályzat ismerete feltétlenül szükséges.

A természetjárás és a Térképészjárás

Lapunk múlt évi számaiban vitát indítottunk a természetjárás több kérdéséről. Ehhez kapcsolódik a lapunk tartalmával, irányvonalával, bírálatával foglalkozó számos levél. Mint most, a jövőben is szívesen adunk helyet olvasóink leveleinek.

Horacek Gábor írásához hozzá kell szólnom és azt hiszem, elgondolásai parázs vitát szüntenek. (Megjelent lapunk 1956. októberi számában.)

Megüti az embert a rendkívüli nagy ellentmondás, ami az első bekezdések után alakul ki. Szól arról, hogy kiknek íródik a lap, és megállapítja, hogy feladatát akkor látja jól el, ha széles körben olvassák. Ezek után fantasztikus konklúzióra jut: növelni kell a színes cikkek rovására az adminisztratív tartalmat. Az embernek polemizálni lenne kedve és a téma erre elég hálás is. Azonban kevés a hely és lassuk a lényegét.

A múltban volt néhány szép turista folyóiratunk, melyek megütötték az átlag európai nívót. Ezek felerészben színes leírásokból, felerészben egyesületi hírekből, tömördek anket leírásból és sok keserűség taglalásából álltak, majd lassan ezek kezdtek elfoglalni a nagyobb helyet. Így bizony a leg-lelkesebb olvasó sem tudott új előfizetőket verbuválni és a lapok bukácsolni kezdtek, majd elmúltak.

Ma lapunkra minél több előfizetőt kellene szerezni és ez nem könnyű dolog, pedig a lap csak így fejlődhet. A kezdő turista, vagy csak jelölt, szerény filléreit elsősorban nem irodalomra szánja, de ha meg lehet győzni, akkor a lap színes leírásaival lehet; utottan lapozza át az adminisztratív oldalakat. Még a versenyhírek is inkább visszatartók, mint ösztönzők.

Ne téveszdük össze a célt az eszközzel, amint azt közéletünkben nemegyszer megtettük, elég helytelenül. Hogy mi a cél, azt felesleges válaszolni. Hogy az anketok, versenyszabályok, egyesületi hírek, rendeletek, sőt még a valóságos hírek is csak eszközök, azt mindenki tudja. Természetesen rendkívül fontos eszközök ezek, hiszen a menetdíjkezdvezmény, a turistaház ügye, a tilos területek, a térképhiány mind égető kérdés. Am ne higgye a cikkíró, hogy a lapot így tartalomért fogják venni és szeretni.

De menjünk sorra az írásom. Az a tény, hogy az átlag turista nem ismeri a növény-, állat- és ásványtant. Ez kár, de ez elsősorban az iskola dolga, másrészt kérdezze meg a cikkíró, hogy ezek hiján abba fogja-e valaki hagyni a túrázást? A cikkíró bizonyára járatos a tudományokban, azonban nem kívánhat túl sokat az átlagembertől. És ne vegye zokon, egy egészen kicsit demagógnak tűnik a pátozsa, ahogy megkívánja, hogy többet szóljunk a tájban élő emberről. Való igaz, hogy magam is rajongok a táj történelméért, a benne zajló életért és a több-

nyire kedves népért. De én véletlenül azok közé tartozom, aki még nem volt turista, mégis ez volt az érdeklődése. Am próbáljon tömegesen, helyesebben a mozgalmat terjeszteni azzal, hogy természetleírások helyett tanulmányokkal tömi a kezdőt. A Kati és a vadmacska több turistát nevelt, mint ezer broszúra! Irja továbbá, hogy csak szűk szektor találja meg kedvenc leírásait a lapban. Ez lehet, de ez papír és terjedelem dolga, különben is foglalkozik a lap vizitúrákkal is stb. Azután arra jut, hogy a csekély előfizetőszám oka, hogy a lap nem elég harcos, nem veti fel bátran a problémákat. Hát megnyugtatom, nem ez az oka. Lehet, hogy ha dühödten nekirohanna a MÁV-nak és a menedékház-építőknek, akkor egy-egy számnak nagyobb sikere lenne, ez azonban nem cél, ugyanis ily úton nem lehet befolyásolni a hatóságokat. Mindjárt itt tér arra ki, hogy a természetjárás még mindig nem a fiatalok szenvedélye. Ez tény, és ennek egyik, bár nem legsúlyosabb oka az, amit említettem, hogy a fiatalok színes életet szeret, leírásokat, túrákat és nem adminisztrációt. A cikkíró módszereivel csak csökkenteni lehet a lelkesedést.

Pedig tisztában van a nehézségekkel, erre utal utolsóelőtti bekezdése: egyes kérdésekben eddig is volt már vita, csak eredményt nem láttunk. No lám. Jól tudjuk, hogy nagyrészt objektív nehézségek állnak utunkban, melyek majdnem kizárólag anyagiak és csak kisebb részben dogmatikaiak, mint pl. a térképheknél. Vajon e nehézségekkel szemben az segít, ha egymás közt vagy a lap hasábjain minél mérgebben vitázunk? Kell a vita és kell az állandó propaganda, de ennek nem bürokratikusnak, hanem lényegbevágónak kell lennie, megazerttetni a természetet, minél színesebb és minél több leírással!

Befejezésül ajánlok egy objektív döntést: hívja fel a lap olvasóit, hogy szavazzanak: több színt, vagy több szervezési keszervet óhajtanak-e olvasni.

Hegedűs László
Gödöllő

Börzsönyi túránkon egy olyan, szinte már rendszeresnek ható jelenséggel találkoztunk, mely a turista sajtó elé kívánkozik. A törökmező th-tól É-ra ritkításos írtás folyik. A Kóspallag felé vivő piros jelzésű úton úgyszólván minden jelzéssel ellátott fát a kivágás szomorú sorsa ér. A nem szakértő is rögtön lát-hatja a szándékoságot, mely a turistalételemények iránti ellenszenvből fakad. Szakosztályunk foglalkozik útjelzéssel és tudjuk, mennyi fáradság és költség kellett erre a csaknem új piros jelzésre is. Bár nem vagyunk erdőgazdasági szakemberek, úgy véljük, hogy két egymástól 100 cm-re eső, egyforma idős, egészséges egyfajtájú fa közül nem feltétlenül szükséges éppen a jelzéssel ellátottat kiirtani. Persze nem emelnék szót, ha az elmondott tapasztalat egyedüli volna. De úgy látjuk, hogy az erdészetek „sancta simplicitas”-sal kellemetlenkednek éppen azoknak, akik erdőnek és hegynek talán legnagyobb szerelmesei. Ne féltsék a szervezett természetjárótól az erdőt!

Dr. Balogh Róbert

Az osztrák Zöldkereszt

Az osztrák alpesi mentőszolgálat (Österreichische Bergrettungsdiens) a múlt évben ünnepte fennállásának hatvanadik évfordulóját. Szűkre szabott anyagi eszközökkel, csupán a lelkesedésre és emberségesre támaszkodva 1896-ban alakult az Alpine Wiener Rettungs-Comité, mely azóta hatalmas szervezetté terebélyesedett s ösztönzője lett a német, svájci és olasz hasonló szervezetek meg-alapításának.

Természetesen a hegyi mentőszolgálat nem ilyen rövid életű, csak ekkor öltött szervezett formát. A gondolat az életre hívására csaknem egyidős az alpesi balesetkrónikában elsőnek feljegyzett szerencsétlenséggel. Ez 1706-ban történt, amikor egy angol hegymászó Bernina Murette gleccserének a szakadékába zuhant. Ezt az első feljegyzett esetet évről évre ismétlődő szerencsétlenségek követték. Közülük a balesetek sorában a leg-megdöbbentőbb: a matterhorni dráma, amikor összesen 11 fő esett áldozatul a csúcs meghódításáért folytatott harcban...

Mégis csaknem két évszázadon keresztül az alpesi mentőszolgálat csak bátor, mindenre elszánt, csupán az emberséges-

ség legmagasabb fokától említett személyek magánügye volt. Nem mintha ez nem lett volna az első időkben eredményes. De azért mindenki érezte a szervezettség hiányát.

Végül is az egyre csak ismétlődő hegyi dráma s az annak nyomán felhangzó jalkiáltás szinte elemi erővel követelte, hogy az addig csak önmagukra hagyott önkéntes életmentők megfelelően összefogott, kellő anyagi eszközökkel rendelkező szervezet keretében vegyék fel a harcot a „hegyi halállal”. Kísérletezésük 1896-ban vezetett eredményre.

A kis mag időközben óriási fáva terebélyesedett s működését sok megmen-tett ember és hozzátartozó hálája kíséri.

Az osztrák zöldkeresztes szolgálat — zöld kereszt ugyanis a szervezet jelvé-nye — ma 246 állomással, 914 jelentő-állomással rendelkezik s 4386 mentésre képzett főt számlál soraiban. S van 98 négylábú segítőtársa is, az úgynevezett lavinakutyák.

Ténykedését mi sem mutatja jobban, minthogy az elmúlt 10 esztendő alatt 22 822 esetben végeztek mentést, amiből 18 847 a téli hónapokra esett. 72 esetben a szerencsétlenül jártakat a szervezet négylábú társai hozták vissza az életnek.

A hatvanadik születésnap alkalmából mi is őszinte tisztelettel hajtjuk meg az elismerés zászlaját az alpesi vészjel hívó szavára minden pillanatban tettekész, bátor életmentők előtt s kívánjuk, hogy minden lépésüket szerencse kísérje.

Mont-Blanc alagút

„Eltő a nap, — mondta de Saussure 17.7-ben —, amidőn utat vájnak a Mont-Blanc alatt és Chamonix valamint Aosta völgyei egyesülnek.”

A próféta jövendölés megvalósulás előtt áll. A francia kormány javaslatot terjesztett a parlament elé a Mont-Blanc alagút építéséről.

A tervezet néhány adata: a Chamonix-t Entrèves-el összekötő alagút 11,9 km hosszú, 500 méterenként egy-egy oldal-galasszal.

Az Aiguille du Midi lábától 1200 tszf magasságban kiinduló alagút Entrèves-nél 1380 méteren bukkan felszínre.

A tiszta levegőt — óránként 1 és fél millió köbméter teljesítő képességű — hatalmas ventilátorral biztosítják.

A négy évre tervezett munka költsége 10 milliárd frankra rüg, melynek felét Olaszország viselné.

E terv megvalósítása új fontos turista objektumot hozna létre a Mont-Blanc masszívumban, mely ellentétben a Midi Géant fogaskerekű vasút elképzeléssel, nem bontan meg a magas hegyek gyönyörű tájait (l'Ami de la Nature nyomán).

Az elmúlt hónapokban számos útikalauz jelent meg a Sport Lap- és Könyvkiadó kiadásában.

A **Bükk útikalauz** II. javított kiadása még az ősz folyamán került az üzletekbe. Néhai Erdey Gyula kezdte meg az új kiadás előkészítését, de a kirelhetetlen halál közbelépett. Barátai, turistatársai vállalták a mű befejezését, amelynek nyomán színvonalas könyv áll a természetjárók rendelkezésére.

Megjelent bővített és javított tartalommal dr. Pápa Miklós szerkesztésében a **Budai hegyek útikalauza**, Lajos Ferenc munkájával a **Pilis** és a **Börzsöny útikalauzok** III. kiadása, valamint Kristóf Sándor tollából a **Mátra útikalauz** ugyancsak III. kiadása. Mindegyik útikalauzban bővítették a képanyagot, átdolgozták az útjelzés térképét.

A közelmúltban jelent meg a **Természetjáró tájékozási versenyek szabályzata** a versenyrendezésnek szakavatott turisták munkaközösségének szerkesztésében. A szabályzat minden egyesületnek, szakosztálynak, amelyek versenyrendezéssel foglalkoznak, nélkülözhetetlen. Természetesen kívánatos, hogy a versenyzők is alaposan tanulmányozzák az új rendszerben felépített és sok új rendelkezést tartalmazó szabályzatot.

A Kiadótól nyert értesülés szerint rövidesen megjelenik Horváth Andor munkája: **Turista tereptan**. A vaskos mű bő anyagot szolgáltat a térképolvasás, tájolókezelés, túratervés és a helyszíni tájékozódás minden problémájához. Gazdag illusztrációja, az új jelkölcsön bizonyára igen keresetté teszik a könyvet.

Ugyancsak előkészületben van a **Balatonfelvidék útikalauz** új kiadása **Balaton útikalauz** címen. Az új kiadvány ismerteti a teljes Balatont és a környező hegyek túraleírásait.

Fonyód címen adott ki a Somogy megyei tanács idegenforgalmi hivatala érdekes és hasznos kis könyvet. A fűrdőhely ismertetése keretében történeti adatok idézik fel Fonyód múltját. Szerepel ezenkívül a könyvben néhány kirándulás is a környék turista vonatkozású helyeire.

Felkérjük a turista szervezeteket, hogy a megyei szakmai, vállalati lapokban megjelent turista vonatkozású közlemények kivágatait rendszeresen küldjék be lapunkhoz dokumentációnk részére. Ezzel nagy segítséget nyújtanak munkánkhoz.

Kívánatos ezenkívül, hogy főleg a vidéki szervezetek (Miskolc, Veszprém, Pécs, Tapolca stb.) jelöljenek ki 1-1 sajtótudóst, aki velünk rendszeresen tartja a kapcsolatot a helyi turista vonatkozású hírek továbbítása végett.

Külföldre lapunk előfizethető a **KULTÚRA** Könyv- és Hírlap Kútkereskedelmi Vállalatnál. Budapest, V., Magyar Ifjúság útja 21. Telefon: 429-760.

Lapzárta minden hó 10-én. Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

A természetjáró számára a legelső és közvetlen cél: maga a természet, annak felkeresése, megismerése, élvezése. E cél elérésének megkönnyítését szolgálják a természetjáró létesítmények, amelyek a természetjárás fejlődésének nélkülözhetetlen alapfeltételei.

Az életnek — és így a természetben való tartózkodásnak is — egyik legfontosabb alapfeltétele a víz. Ezért a természetjáró létesítmények közül is különleges fontosságuk miatt elsőnek a forrásfoglalásokat ismertetjük.

Forrásfoglalások

A természetjárók a természetben ivóvízszükségletüket elsősorban a forrásokból fedezik, mivel azok alkalmas minőségű, közvetlenül is fogyasztható ivóvizet adnak.

A forrásvíz ivásra való alkalmasságát ízeletés vagy szemlélet alapján való tapasztalattal, pontosabban pedig laboratóriumi vizsgálattal állapíthatjuk meg, utóbbit megkeresésre az Országos Közegészségügyi Intézet (Bp., IX., Gyáli út 2-6) végzi el az előírások szerint vett és beküldött vízminta alapján. Ezt tömeges fogyasztásra szolgáló, különösen turistaházak közelében levő források vizénél feltétlenül ajánlatos elvégezni. Más módon (pl. patakokból, tavakból) beszerzett vizet ivásra csak körülményesen, előzetes forralás után lehet felhasználni.

A források általában ott törnek fel, ahol a vízvezető rétegek a felszínre bukkannak (hegyoldalak bemélyedéseiben, ritkábban völgyekben is) ezek a rétegforrások; a mészkő- és dolomithegységek hasadékaiban, üregelben öszszegyűlő és a vízjáratokon át felszínre kerülő, erősen méztartalmú, ún. karsztvízből származnak a karsztforrások. A források vizének bősége főleg a csapadék mennyiségétől, minősége a vízvezető rétegek ásványi összetételétől függ. A források általában néhány m²-nyi helyen

törnek fel, de különösen karsztforrásoknál nem ritkák a tömegesen, néha egész forrástavakban feltörő források (Miskolctapolca, Tapolca, Tata).

A jóvizű források is csak akkor adnak állandóan kifogástalan ivóvizet, ha gondozzuk őket, a magukra hagyott források előbb-utóbb eliszaposodnak, vízjárataik eltömődnek, állatok, növények lepik el őket, környezetük elmosarasodik, ezért van szükség foglалásukra és állandó karbantartásukra. A foglalásnál mindig betartandók az alábbi általános szabályok.

1. Foglалás előtt a legtöbb vizet adó vízerek, vízjáratok megkeresendők (e célból egészen a vizet át nem eresztő réteggel kell lehatolni), a forrásfoglalást ezekre kell telepíteni.

2. A forrásmedence lehetőleg teljesen zárt legyen, csak a vízjáratok felé és a hozzájárás felőli oldalán lehet nyitott. Nagysága feleljen meg a forrás vízhozamának túl nagy medencében a víz pang, szerves szennyeződés keletkezik. A medence legyen kikavicsovla.

3. A kifolyás lehetőleg csővön át történjék, csurgással, így az edényekkel való vízmerés elkerülhető, a víz nem szennyeződik, nem fertőződik.

4. A forrásba „vadvizet” bevezető talajréteg felülről vízzáró módon (agyagréteggel) lefedendő, a felszíni vizeknek a forrás vízéhez való keveredésének megakadályozására.

5. A forrásvíz elfolyását a környezet elmosarasodásának megakadályozására megfelelő mélységű és a forrás vízhozamához alkalmazkodó méretű folyókával kell biztosítani. A forráselőtér elárasodásának megakadályozására célszerű a folyókat legalább a forrás közelében kővel burkolni, lefedni, vagy zárt csővel helyettesíteni, amely a csurgó alá készíthető, ugyancsak burkolt medencéből induljon ki.

(Folytatjuk)

Holényi László

Szótagrejtvény

a, a, al, bá, bér, ce, csa, cser, da, de, der, dó, e, ég, él, fen, gás, gél, gye, gyek, ház, in, já, ka, ken, költ, kör, lesz, lás, le, lel, nem, ni, nyék, o, rek, ros, ru, ta, tá, ték, tó, vá, vól, zik.

A fenti 46 szótagból alkossuk a következő 15 szót: 1. súlyos bűncselekmény, 2. amerikai ország, 3. odavan valamiért, 4. testvéri népi demokrácia, 5. helység (túrákiindulópont), 6. sokáig a tűzön hagyott étel teszi, 7. komoly dolog, 8. magasztos, 9. népviseletéről híres község,

L. M. Budapest: Vannak, akik csak a vicc kedvéért böngészik a szaklapokat. Az persze nem jó vicc, ha ezek a böngészők azt sem tudják merre van K (kelet) és merre Ny (nyugat).

Többeknek: Megnyugtatók múltévi előfizetőinket, hogy az elmaradt novemberi, decemberi számok helyett most

10. labdarúgásban gyakori szabálytalanság, 11. hegyek elválasztói, 12. vasúti épület, 13. tsztaélet, 14. mesebeli alak életmódja, 15. vidék.

Ha a fenti szavakat egymás fölé írjuk, az első és az ötödik betűk függőlegesen összeolvasva egyik hegyünk nevét és annak egyik legszebb pontját adják. Megfejtésként ez a két szó küldendő be május 31-ig.

Készítette: Horváth Péter.

Kedves olvasóink! Jól tudjuk, hogy fejtörőinket igen sokan fejtik meg, de viszonylag kevesen küldik be a megfejtéseket. Így nem áll rendelkezésünkre biztos támpont, hogy mennyire kedvelik olvasóink az eddig megjelent rejtvényeket és milyen kívánságuk vannak. Kérjük ezért, hogy minden megfejtőt küldje be a megfejtést és írják meg véleményüket is.

megkapják a májusi és júniusi számokat. Előfizetésüket július elsejétől újítsák meg.

Régi lapszámokat a **Sportpropaganda** üzletben (VIII., Rákóczi u. 57.) lehet kapni.

D. A. Eger: Továbbra is foglalkozni kívánunk az ifjúság természetjárásával, így az úttörők túsáival és táborozásaival is.

B. K. Cegléd: Várjuk munkájukról, terveikről a híreket. Ebben az évben a Cserhátról is készül útikalauz.

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., félem. 11., telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számszám: 61 251. Előfizetési ára: egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Példányszám 5000

57/3541 — Egyetemi Nyomda, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula igazgató

Vidám Tető

Hétfévi rapszódia

Szombat. Lány fuvolahangok háltszanak, a hegedűk az esti szellő susogását jelenítik meg. Sárgarigó trillázik, miközben alig érzékelhetően csobog a kis patak.

Vasárnap. Üstöd dübörög, trombiták harsognak, csörögnek a cintányérok, recsegnek a bögők, törnek az ágak, sikoltanak a madarak, menekülnek a bogarak a tűz nyaldosó lángjai elől.

Hétfő. Gyászmotívum hangzik fel a letaposott pázsit, a kivégzett kis állatok, a megcsontított fák, a beszennyezett patak fájdalomra. Erősödik a szél, elhordja a vandálok maradványait, időnként üres konzervdobozok koccannak, a természet álomba ájul.

Milyen volt AZ IDŐJÁRÁS április 15-ig

Az idei tél az enyheség jegyében telt el. Különösen enyhe és csapadékos volt a február hónap, holott általában ekkor tombolja ki magát a tél. (Gondoljunk csak az 1956-os februárra.) A tél közép-hőmérséklete +1,5 fokot tett ki, ami igen magas érték, hiszen 1830-tól 1900-ig 7 alkalommal, 1900-tól pedig mostanig mindössze két esetben volt ilyen enyhe télünk. A februári enyheségre jellemző, hogy 1780-tól, tehát 177 év alatt csak 12 ilyen meleg februárt jegyeztünk fel. Az enyheség oka a szokatlan erős ciklon-tevékenység volt. A ciklonok meleg tengeri, sőt időnként szubtrópusi eredetű levegőt szállítottak felénk. Ez az időjárás helyzet a természetet is megzavarta és a növények fejlődése jóval korábban indult meg. Vándormadaraink egy része 3-4 héttel hamarabb érkezett haza. Komoly havas túrákra így idén alig volt alkalom.

Március az első tavaszi hónap napfényben rendkívül gazdag, de csapadékokban annál szegényebb volt. Ez persze tavaszi túrákra igen alkalmas idő. A hőmérséklet az átlagnál magasabb értéket ért el. 30-60 óránál több napsütésben részesültünk mint általában. Ez igen sok. Ennek oka, hogy a melegebb tengeri légtömegek uralomra jutása után tartósan magasnyomású (anticiklonos) időjárás helyzet alakult ki. Ebben az időjárás helyzetben pedig lezálló légáramlás uralkodik, ami száraz, napfényes időt jelent, de kora tavasszal még erős éjszakai lehűlést is. Március 14-én rekord felmelegedést értünk meg. A hőmérséklet 21 fokig emelkedett. Ilyen magas hőmérséklet ezen a napon még sohasem fordult elő. A márciusi szárazságra jellemző, hogy 14 napon át egyetlen helyen sem esett az országban eső. Az egész hónapban 29-én hullott csak jelentősebb csapadékmennyiség, Sopronban zivattal. Ez az egyetlen márciusi zivatar. Az idén, télen több zivatar fordult elő mint márciusban.

Április enyheséggel kezdődött, ez volt az idei tavasz második melegebb napja (az első március közepén) de hamar igen hideg idő köszöntött be korai fagyokkal. Európa északi részén az 55. földrajzi szélességtől északra nagy mennyiségű hideg halmozódott fel, és ez több alkalommal lezúdult Európa középső és délkeleti részeire. Ez okozta az áprilisi hideget. Április 13-án, a Mátában havazott (Kékesen 1 cm-es friss hóréteg keletkezett). Amíg április elején 20-25 fokos felmelegedés is előfordult, a hónap közepén volt nap, hogy csak 5-10 fokig emelkedett a hőmérséklet. A hónap közepén pedig -2 fokos hajnali fagyokra ébredtünk (a talajmenti légrétegben -5, -8 fok is előfordult). Persze ilyenkor még erőteljesebb hideg is lehet pl. 1913 április 13-án olyan havazás volt, hogy a főváros közlekedése is megbénult.

Az időjárást az elmúlt időszakban kétségtelenül rendkívülnek mondhatjuk, ami valószínűleg a fokozott napfolttevékenységgel függ össze, hiszen napfolt-maximumos évben vagyunk. Erre mutat különben az is, hogy január 21-én Magyarország felett északi-fény ragyogott fel, (akik magas hegyen tartózkodtak, jól láthaták) és április 3-án fél Európára kiterjedő komoly rádióvétel zavar jelentkezett.

dr. Z. A.

Társas utazás idején

Kis csoportunk boldog izgalommal közeledett a határ felé. A prospektusok és térkép fölé hajolva terveztük az idegen föld természeti szépségeinek fel-tárásai lehetőségét. Egy háromárnyalatos kardiánál felszerelt hölgy közeledett padjainkhoz.

— Önök is turisták? — Szólitott meg minket negédes hangján.

— Nem kérem. Mi természetjárók vagyunk. — Válaszoltam.

— Nem adhatnék át Önöknek 2-3 rúd szalámit? — kérdi félig susogva.

— Dehogynem! Sőt, nagyon kedves lesz öntől — süvöltjük vissza.

— Akkor, ha nem haragszunk... és ezzel 3 rúd vaskos szalámit nyomott a markunkba, megnyugodva azon, hogy mi úgy is többen vagyunk és visszaült helyére.

Megérkezés a határra. Rövid vámvizsgálat. Kiszállunk az első szlovák városkában. Eppen leszállóban vagyunk, mikor megjelenik hölgyünk és követeli az átadott szalámit.

— Hogy-hogy, nem ajándékozta nekünk? — méltatlankodtunk.

Erre óriási patália következett. Ezután a keresztes jött, mindenféle nevet adott nekünk, mire előkotoráztuk

„megvámolt” szalámi-jait. Mindegyikből 15-20 cm hiányzott. Megnyugtattuk, hogy nagyon izlett, habár az elején kétkedve haraptunk bele, hátha romlott.

Utána következett az ő hozzászólása. Általában ugyanazt mondta, mint az előbb, csak fortissimóban. Szóval alaposan bezabáltunk valutájába.

Azért a szalámi megmaradt végét megnyugtatóra visszaadtuk.

Turisták, természetjárók

A Turistaházakat Kezelő Vállalat átvette a síófoki vízitelep gondozását.

Elsősorban turisták, már most előjegyezhetik üdülésük időpontját és így biztosíthatják nyaralásukat a síófoki vízitelepen, a bükkszentkereszti Béke turistaszállóban, valamint a parádi turistaházban.

A Vállalat az általános kívánságnak megfelelően jobb és nagyobb mennyiségű élelmezést biztosít az üdülőknek.

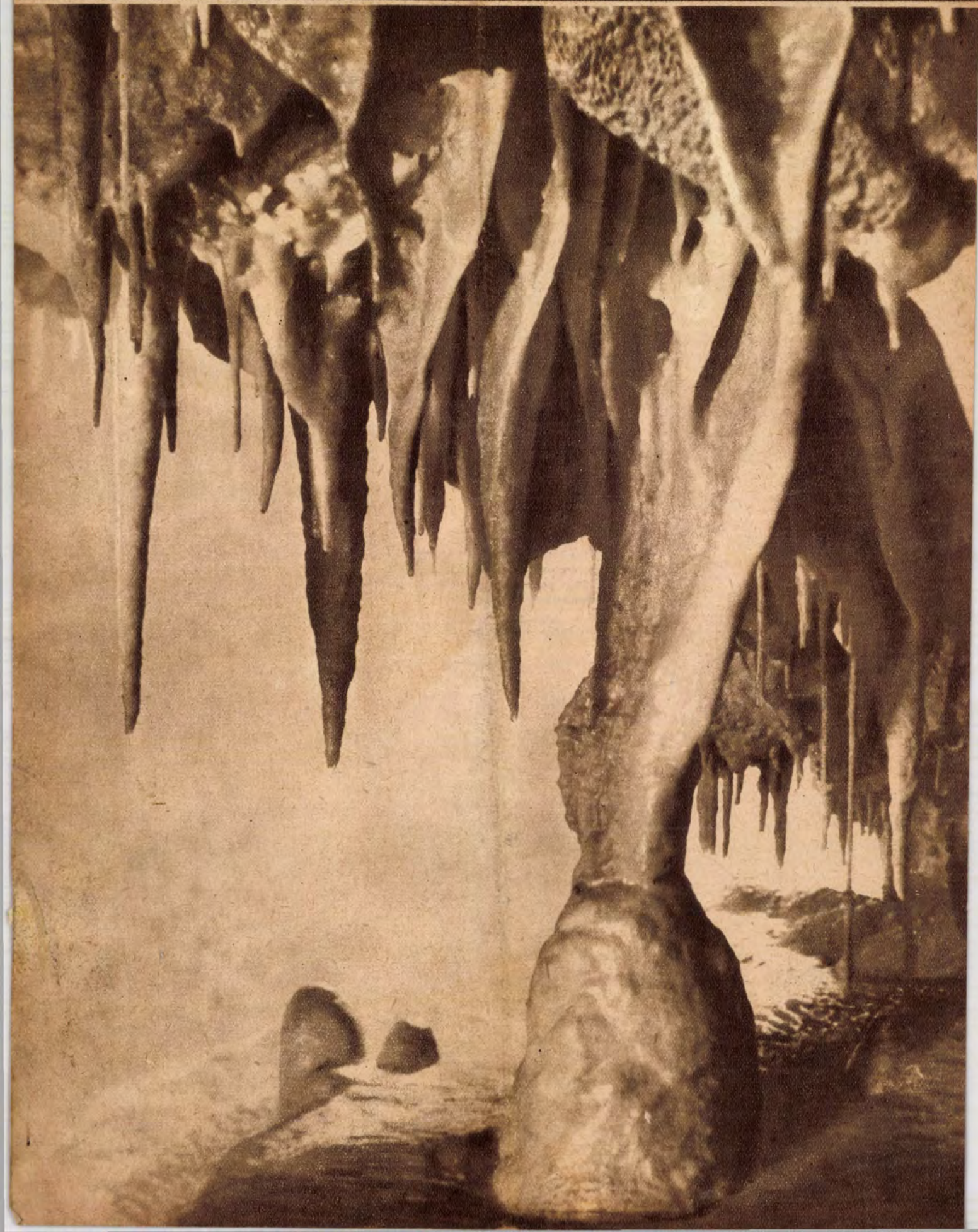
Felvilágosítást nyújt a Turistaházakat Kezelő Vállalat Lenin körút 55. alatti irodája. Telefon: 224-230, 224-412, 420-190.

Természetjárás

Évmilliók alatt alkotja a víz
a barlangok csodavilágát

(Balázs Dénes foto.)

Térképészeti társaság

1957. JÚNIUS

★
III. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

Ferenchalom

Kezdő turisták, kirándulók kívánságainak eleget téve, ismeretjük a budai hegyek könnyen, olcsón és kis felszereléssel elérhető tájait. Szerző útmutatásai alapján a szakosztályok is rendezhetnek a nyári hónapokban délutáni sétákat az érdekesebb helyekre.

Ne becsljük le az alacsony halmokat, dombokat: egyik-másik érdekesebb, mint a nagy hegyek. Ilyen hely a zugligeti **Ferenchalom** is. Hangulatos tájrészletel, érdekes földtani alakulatai s közvetlen környékének sok száz éves kultúrtörténeti emlékei méltóvá teszik arra, hogy felkeressük.

A 22-es autóbusszal, vagy az Üttörővasúttal (útiköltség egyaránt 1 Ft) **Ságvári-ligetre** utazunk.

Nevezetes hely ez: itt állott a középkorban a magyar eredetű **pálosrend Szt. Lőrincről** elnevezett **kolostora**, 1304-ben épült. A korabeli építézet remekműve volt, olasz mesterek építették. A templomot a 75 m hosszú kolostor vette körül; belső helyiségeit gazdagon aranyozott faragványok díszítették, keresztfolyosója gyönyörű művű, gót stílusú oszlopcsarnokban végződött. **Mátyás király** is sűrűn látogatta a kolostort, amely vadász-kastélyának (I. később) szomszédságában feküdt és bőkezű adományokkal látta el. Nevezetes lakója volt egy időben **Fráter György**, a magyar történelem egyik kiemelkedő egyénisége. A mohácsi vész után a törökök feldúlták; köveit később széthordták a közeli építkezésekhez.

Induljunk el befelé a Budakeszi úton, ezen az ősi útvonalon, mely már a XII–XIII. században összekötő út volt a zsámbéki prépostság és a telki apátság és Buda között. Néhány lépés után a 93. sz. ház kertjében a **kolostor templomának alapfalait** találjuk. Romjait **Garády Sándor** ásta ki, 1934-ben.

Tovább haladva csakhamar az **Iren utcát** érjük (autóbussz megálló), melynek néhány háza között leereszkedünk egy völgyfőhöz. Ez a kezdete annak a völgyelésnek, mely két ágával szigetként fogja közre a Ferenchalom formás kúpját. A völgy északi ága a **Kuruclesi árok**. Régi leírások ezenkívül egy másik völgyről, a **Miksa-árok**ról is megemlékeznek. Az egymásnak ellentmondó szövegekből azonban nem állapítható meg, hogy ez alatt a völgy sekély déli ágát értették-e

— amelyben a Hárshgyi út halad — vagy a Kuruclesi árkot, ill. annak egy szakaszát nevezték így, vagy esetleg a vonulatot keresztbeszélő Ferenc-árkot. A név Frankenberg Miksa Vencel budai várparancsnoktól származik, ki itteni birtokait 1866-ban adta el.

A domboldalból, a völgyfőtől pompás látvány a Ferenchalom zöldelő kúpja, az oldalában fehérülő kőbányával. Voltaképpen a Kishárshegy gerincének folytatása és befejezése, de attól mély nyereggel elválasztva. Az erdőszélen haladó Hárshgyi úton most már egyenesen feléje tartunk. De a **Hárshgyi nyeregben** megállunk. Pihenésre csábítanak az erdőtől övezett, festői fekvésű, üde kis rétek. **Hunfalvy Jánostól** tudjuk, hogy itt már száz évvel ezelőtt is pihenő volt; lóca és kőasztal állt egykor e helyen, mely később elpusztult.

A szemközti felhagyott kőbányán át felkapaszkodunk a **Ferenchalom** nyugati csúcsára (286 m). A kilátás igen szép, különösen a közeli környékre, a szomszédos hegyekre. Jól látszik az új TBC-kórház is az Arnyas út végén, s az Üttörővasút pályája a Kishárshegy oldalában; ide hallik zakatolása. Egyébként az egész halmot sűrű fiatal erdő borítja, melyben keskeny ösvények bujkálnak; az erdő alját pedig tisztások szegélyezik.

A Hárshgyi úton lefelé haladva csakhamar elérjük az egykori cserkészpark előregedett épületeit (majorság), majd lejjebb az V. és VI. ker. **iskolák üttörőtáborát**; szép épületek, fás, ligetes részek, gyümölcsös. Ahol az út élesen elfordul, balra a **Ferencárok** mély szakadéknak kezdetét találjuk, mely keresztülzeli a halmot s azt két részre osztja: a nyugati részen már jártunk; a keleti rész alacsonyabb (224 m). A Hárshgyi út kivezet a Budakeszi útra (autóbussz megálló). Torkolata felett a **Szt. László-kápolna** áll, mely 1812–22. között épült klasszicizáló neogótikus stílusban. Szomszédságában (Budakeszi út 5/a) elvadult környezetben az egykori Kalmárfy-villa. Mindkettőbe jócskán beépítették a feldúlt kolostor köveit. Kalmárfy adta a Ferenchalomnak mai nevét.

A Budakeszi úton szép régi villák, műemlékházak (36., 38. sz.) között lesétálunk a Kuruclesi útig (autóbussz megálló), mely a **Kuruclesi völgybe** vezet. Neve onnan ered, hogy állítólag itt rejtőztek Rákóczi kurucal s innen portyáztak a vidékre. Felfelé haladunk a szép völgyelésben. Jobboldalt házsor, baloldalt a Ferencha-

lom fás, bokros, tisztások lejtője. A 21/a. sz. házzal szemben a **Ferencárok** kezdetét érjük. Innen kényelmesen végigjárhatjuk ezt az érdekes, mély szakadék-szerű völgyelést, mely felett a háttérben a Jánoshegy impozáns kúpja emelkedik. Tovább felfelé haladva bizarr alakú, érdekes színezésű **sziklacsoportot** találunk egy oldalkúpon (1. kép).

Feljebb dolomitbányát érünk. Érdekes tudni, hogy ez a kis halom **négyféle kőzetből** épült fel: dolomitból, dachstein mészkőből, nummulinás mészkőből és budai márgából. Innen van az, hogy a túlsó oldalán mészkőbányákat találunk, az innensőn meg dolomitot fejtenek. Aljában pedig 5–7 m vastagságban ülepedett meg a lösz. A Ferencárok a dolomit és a márga határán vágódott be. A ferenchalomi kőfejtőből ered az egyetemi gyűjtemény több szép és nagy méretű kalcitkristálya.

Az árok lassan elmélyül, út és árok különválnak s a völgyelés a Kishárshegyi nyereg felé fordul. Mi most az utolsó házak után jobbra felkapaszkodunk a kishárshegyi erdő szélére. Szép a kilátás. Balra a **Béke Nevelőintézet** kiterjedt telepe. Tovább a Széher utat érjük, s ezen, majd a Szajkó utcán leereszkedünk a **Vöröshadsereg útjára**.

A 78. sz. alatti beépítetlen telken, elhanyagolt környezetben találjuk **Mátyás király vadász-kastélyának romjait** (2. kép). A Föv. Tanács Népművelési Osztálya tervbe vette rendbehozatalát, a környék parkosítását, s a rommaradványok védelmét. Közvetlen szomszédságában vannak **Nyék község templomának** alapfalai.

Ezekre a nevezetes maradványokra a Vadaskertet ismertető cikkünkben még visszatérünk. Itt volt a közelben, a Széplóna táján az a nagy majorság is, melyet **Szillágyi Erzsébet**, Mátyás anyja, az esztergomi prépostságtól bérelt és személyesen vezetett. És ugyancsak a közelben, az egyik Tároगतó úti telken **honfoglalás kori** emlékeket találtak 1902–7 között, az építkezések alkalmával. A pyékl Árpád-kori templom helyén is előzően temető volt.

Utunk végetért. Innen az 56-os autóbusszal, vagy az 56-os villamossal térhetünk haza. Mintegy 3 órát igényel ez a hangulatos tájrészletben, földtani érdekességekben és történeti emlékekben egyaránt gazdag útvonal.

Kun Mihály—Pápa Miklós dr.

(Kun Mihály felv.)

Címképünk : A Kereki Katonavár

(Fodor János felv.)

ÚJ UTAKON

Az életben semmi nem áll meg: előremegy vagy visszafejlődik. Anélkül, hogy történelmi visszatekintést kívánnék adni, vonatkozik ez a sportra és vonatkozik a természetjárására is. A sport és a vándorlás együtt alakul a történelem köhéjában változó rendszerekkel. Es ismét csak a következményt írom le: ma milliók űzik a sport legkülönbözőbb fajtáit és ennél többen fordulnak az egészséges élet forrásához, a természethez. Így van ez világszerte és így van hazánkban is. Százerek sportigényét kell kielégíteni, mert százerek akarata törvény. Ezt vette figyelembe népi demokráciánk kormánya, amikor átszervezte a magyar sport intézményeit, több teret adva a társadalmi munkának és kezdeményezésnek — és ebből adódnak a Magyar Természetbarát Szövetség új feladatai is.

A régi természetbarátok megszervezése mellett új, friss tömegekkel kell megkedveltetni a természetjárást és ki kell vinni a sporthatóságok őszinte tényekből fakadó elismerését.

Bármekkora is a versenysportok népszerűsége, mégis, a fiataloknak csak szűk rétegét mozgatja meg — és bármelyiket nézzük, igazi tömegsportról nem nagyon beszélhetünk.

A mi épülő világunkban a sport a dolgozó ember egészséges játéka, megóvja a munka okozta egyoldalúságoktól és elérhető mindenkinek, aki igényli. A sport is a népé: a nép úzi, a nép nézi és ha kedvet kap, ha az erők példája elragadja a gyengébbet, egybeforr a kollektívával, támogatják igyekezetét. Talán nem lesz élsportoló, de életének új tartalmat, új szintet ad, a jövőt építő, de nem mindig szórakoztató munka mellett. Edzeten száll szembe a nehézségekkel és ha a sportban megismerte és megszerette a szabad életet, meg is tudja védeni.

Altalában a felsorolt szempontok — néhány nagy erőfeszítést kívánótól eltekintve — minden sportágban elérhető, de ha elfogadjuk a fentieket jellemzőül, nem vitatható el a természetjárás sportjellege sem.

A versenyéshez szükséges adottságokkal kevés ember rendelkezik: néhány győzelem, néhány dicsőséges lázas év és vége. De nem mondatunk le arról, hogy fiatalágunkat érték-telen, léha, nemegyszer káros időtöltés helyett az egészséges életre neveljük és megelőzzük a betegségeket. A rendszeres természetjárás, a kirándulás bizonyos kényelmetlenséggel jár, fizikai megerőltetést okoz, fáradságot — de nem munkát. A levegőn, a napfényben végzett egészséges mozgás, a széljárta hegycsúcsok megmászása jó időben, de előre nem látott rossz időben is, nyújt annyit a városi dolgozóknak, mint akár-melyik ideig-óráig űzött sport.

A test edzése mellett igen nagy a természetjárás nevelő hatása. Természettudományos szemléletet alakít, akaratlanul is felkelti a fejlődést biztosító kíváncsiságot: egy kis botanikát, kevés geológiát, néprajzi ismereteket gyűjt. A turista nem zárja le szemét a történelmi helyeken, kapcsolatba kerül a falu népével; vándorolva megismeri s megszereti az addig csak

jelmondatokból ismert hazát. A természetjárás a kollektív élet iskolája: jó időben, rossz időben együttjárva fejlődik az egymásrautaltság érzése. Fiatalok, öregek, diákok, munkások, egyszerű emberek és tudósok járják a hegyek útjait, generációk tapasztalatait cserélik ki túra közben és a hasznát a közösség, a társadalom látja.

Valamikor a vándorlegény mérőföldes csizmában indult útnak, a tarisznyában hamubasult pogácsával. Fűtőréssze, dalolva győzte le az országutak porát, unalmát. Azóta nagyot nőtt a világ, rugalmas gumikerékű autóbussz visz a hegy aljára, vagy gyorsvasút hidalja át a távolságot. Megnőttek a hátizsák tartalmával szemben is az igények; a hegyek alján kényelmesen — szénapadlással, hideg-melegvízes turistaszállóra vágyunk — ugyanakkor otthagyjuk a városi kényelmet. A technika legfejlettebb országaiban sátorotborban tölti szabad idejét a kirándulni vágyó. A fejlődésnek ezeket a kérdéseit is nekünk kell megoldani.

A természetjárók úttörő munkája nyomán nő az idegenforgalom. Új ismeretlen hegyeket, völgyeket, barlangokat, üdülésre alkalmas vízpartokat fedez fel a belső vándorlás. Így lesz a sportszerű természetjárás kis országunk rejtett kincseinek feltárója és az idegenforgalom át gazdasági életünk előmozdítója. A természetbarát menedékházat épít, forrást foglalt, utat jelez, szakkadereket nevel, irodalmat formál és az állam segítségével, a vasúti kedvezményt és a többi támogatást bőven viszatéríti az egészséges, vidám dolgozó munkatelendületre, a betegség miatt kiesett munkaadók számának csökkenésére. Egyesek szerint „a jó bornak nem kell cécér”. Mi, akik akkor ismertük és szerettük meg a természetet, amikor a dolgozó emberek számára ezer körülmény gátolta a szabad vándorlást, valljuk, hogy Budapesten és vidéken minden üzemben, hivatalban, vállalatnál meg kell szervezni a természetbarát csoportot, az ottani igényeknek és adottságoknak megfelelő módon, bázisaként a természetbarát gondolatnak.

El kell érni, hogy a napilapok hozzák a turista híreket, a rendezvényeket, a találkozókat. Távot áll tőlünk, hogy akkora nyilvánosságot kérjünk, mint a labdarúgás, de hetenként egyszer egy fél hasáb bőven megterülne közös ügyünk érdekében. A múltban sem sikerült szervezeten biztosítani a kezdők megfelelő segítségét. Ennek legegyszerűbb útja a rendszeres egyesületi, szakosztályi élet, ahol hétről hétre megbesélik a hová menjünk, a mit miben vigyünk izgató kérdéseket. Igen sokat tehet e téren a szaksajtó és a jó szakkönyvek.

Néhány feladatot igyekeztem felvázolni és a végén jöttem rá, hogy a címmel ellentétben kevés újat mondtam. Azt hiszem, ezekről a kérdésekről beszélni kell mindaddig, amíg közös erővel megnyugtatóan meg nem oldjuk őket. Hogy azután mit fogunk csinálni? A fejlődés a mi sportunkban is felveti majd az új feladatokat, amelyekre fel kell figyelniük és megoldásra ránk természetbarátokra, kirándulóokra, versenyzőkre és vezetőkre vár.

A természetjárás nem különb, de nem is alacsonyabbrendű a többi sportnál: szerves része a magyar sportéletnek, felhasználja hazánk természeti adottságait és a dolgozók százazreit neveli egyszerű eszközökkel az egészséges életre.

Erős József

A szakosztályok újjászervezéséről

A magyar sportszervezet átalakulásával egyidejűleg igen sok helyen még ma is nyílt kérdés a természetjáró szakosztályok újjászervezése, hovatartozandósága. A számos kérdéshez — amelyek főleg vidékről hangzanak el — az alábbiakban kívánunk irányelveket adni addig is, amíg a Magyar Testnevelési és Sporthivatal a Természetbarát Szövetség előterjesztését jóváhagyja.

1. A szervezés egyik iránya az alapszabállyal rendelkező, jogerősen megalakult sportegyesületek (klubok, sportkörök) keretében alakuló természetjáró szakosztályok. Ezek a szakosztályok közvetlenül kérhetik felvételüket a szövetségbe, ha tagjaink száma eléri az 50 főt. Felvételi kérelmükhöz a jóváhagyásra benyújtott sportegyesületi alapszabály egy példányát, a szakosztály működési szabályzatát és a megválasztott vezetőség névsorát tartoznak csatolni. Ezeket a szakosztályokat a többi sportághoz hasonlóan üzemeltetési, hivatali, illetve területi alapon működő sportegyesület (klub) tartja fenn, az ő színeiben versenyeznek, tőle kapnak támogatást, neki fizetnek tagdíjat és neki felelnek minden téren.

Ezen szervezési vonalhoz tartoznak azok a volt természetjáró szakosztályok (továbbiakban csoportok), melyek nem érik el az 50 fős létszámot. Ezek a csoportok közvetlenül nem nyerhetnek felvételt a szövetségbe, hanem megerősödésük időpontjáig csatlakozhatnak területükön, városukban, megyéjükben működő önállóan megalakuló természetjáró egyesülethez vagy ligához. Az alábbi meghatározások alapján maguk dönthetik el, hogy a két említett forma közül melyikhez kívánnak tartozni.

2. A szervezés másik vonala a sportegyesületektől (kluboktól) függetlenül önálló, természetjáró Egyesület. Az egyesület saját maga készít alapszabályt és abban szabja meg, hogy miként kíván működni. Ezt az alapszabályt a területileg illetékes megyei sportfelügyelőségnek kell jóváhagytnia. Az önálló egyesület alakítása előtt feltétlenül meg kell nyerni valamely állami, hivatali szerv támogatását (Bp. kerületi, városi, megyei tanács stb.), amely mintegy felelősséget vállal az egyesületért erkölcsileg és anyagilag egyaránt. Önálló egyesület alakítását — a már folyamatban levő gyakorlatot figyelembe véve — elsősorban a Bp. kerületi és vidéki városok viszonylatában képzeljük el. Ez ott kívánatos, ahol a múltban sok apró, szakmák szerint tagozódó sportkör természetjáró szakosztálya nem tudta kellőképpen kifejteni tevékenységét, vezető, kellő tapasztalat, vagy más egyéb adottság hiánya miatt. Egy-egy nagy egyesületbe tömörülve viszont komoly szervezőerőt tudnának képviselni. Az egyesület sajátossága kell legyen az is, hogy egyénileg jelentkező tagokat ugyanúgy felvesz, mint üzemi, szakmai, vagy közelfekvő területi csoportokat. Az egyesületek egyéni tagjait a központi osztályba, csoportosan jelentkezőket pedig jellegüknek megfelelő osztályba sorolhatják (pl. Békény TE Pedagógus Osztálya, Pápai Osztálya stb.). Az osztályok az egyesület fenntartásához az alapszabályban megszabott keretek között anyagilag is tartoznak hozzájárulni. Az osztályok egyesületükön keresztül bonyolítják le hivatalos ügyeiket. A szövetséggel csak az egyesület áll szemben. Minimális lét-

száma 200 fő, amelyet az év végéig feltétlenül el kell érni.

3. Az előbbi két szervezési vonal összekapcsolt formáját képezi a Természetjáró Liga. Olyan természetjáró csoportokat egyesít, amelyek még nem érték el az 50 fős minimális létszámot, de bizonyos önálló természetjáró életre már alkalmasak (pl. van önálló versenycsapatuk). Hivataluk, üzemük is támogatja működésüket, sőt esetleg ragaszkodik a sportcsoport üzemeltetéséhez a névben történő kidomborításához. Ezek a csoportok alakíthatják meg városukban szakmai (esetleg területi) ligájukat. A liga is készítsen önálló alapszabályt és működési szabályzatot, amelyet a szakma sportosztálya, területi elnöksége írjon alá és a sportfelügyelőség hagy jóvá. A liga mögött tehát, mint szervezőtestület, valamely szakszervezet megyei, városi szerve álljon erkölcsi támaszként. Az anyagiak tekintetében az egyes csoportok önállóak. A liga alaplétszáma szintén 200 fő.

4. Az egyesületek, ligák és szakosztályok megszervezése után számukról függően kerülhet sor esetleg megyei vagy megyéket összefogó alszövetség felállítására. A budapesti alszövetség már megalakult, itt már több mint 50 az önálló tagegyesületek száma. A terv szerint ott kerülhet sor alszövetség megszervezésére, ahol legalább 6-8 tagegyesület megalakult és működik. Az alszövetségek tehát terveink szerint a kialakítandó területek önálló egyesületeit, ligáit és természetjáró szakosztályait fogják egybe és a szövetség által átruházott hatáskörben működnek.

Reméljük, hogy az újjáalakuló szakosztályok szervezési munkájukban fel tudják használni a felvázolt szempontokat és így segítséget kapnak a további munkához.

dr. V. L.

REGÉLŐ KÖVEK

I.

Nézem a Bükk térképét és gondolataim máris a környék érdekes vidékein kalandoznak. Bár a térkép domborzata és színezése szinte láthatóvá teszi a szép tájak kanyargó völgyeit, változatos erdőségeit, s még inkább a sziklabércsek rétekkel-mezőkkel tarkított kiemelkedő ormait, most mégis inkább a homálybavesző múltból reánk maradt, kőbefaragott kultúremlékek jutnak eszembe. Igen! Magyarország kultúremlékekben gazdag vidékei között nem utolsó a Bükk, különösen ennek déli része... Mit is mondhat, mire is emlékeztethet ezzel kapcsolatosan a térkép?

Egri születésű vagyok és a környéket már gyermekkorom óta kedvel barangolom, így most is errefelé kutatom szememmel a szintvonalakat.

Szemembe ötlök a Várhegy 669 m magasra jelzett csúcsának képe. A tetőn jókora kiterjedésű erődítmény volt valamikor, az avarok, vagy talán a hunok idejében. Az egyik falrészletet a természetbarátok tárták fel túra keretében, 1930-ban. A falak romjai körül ma is felismerhető a hosszan elnyúló régi sáncárok avarral betemetett lapálya. Benn, a vár középső helyén még megtalálható egy zsomboly nyílása és 4 méter mély szabad része, melynek alsóbb üregei időközben törmelékkel, földdel telítődtek meg. A szájhagyomány azt rebesgeti, hogy a várbeliek e barlangfolyosón keresztül — amely az arnótkői barlangnyílással lett volna kapcsolatban — utat találtak szorongattatás esetén a külvilág felé. Sőt, egyik oldalága ivóvíz-beszerzési helye volt a vár lakóinak. Hogy van-e valami igazság ebben, azt csak az esetlegesen sorra kerülő tudományos kutatás derítheti ki.

A Nagyeged oromja közelében levő Remeteforrás neve emlékeztet a hajdan itt létezett remetebarangra, a még régebbi templomra, melyeknek teljesen nyomuk veszett,

s csak a déli tetőszegélyen fellelhető, téglalap alakúra faragott kövek árulkodnak a múlt alkotásairól.

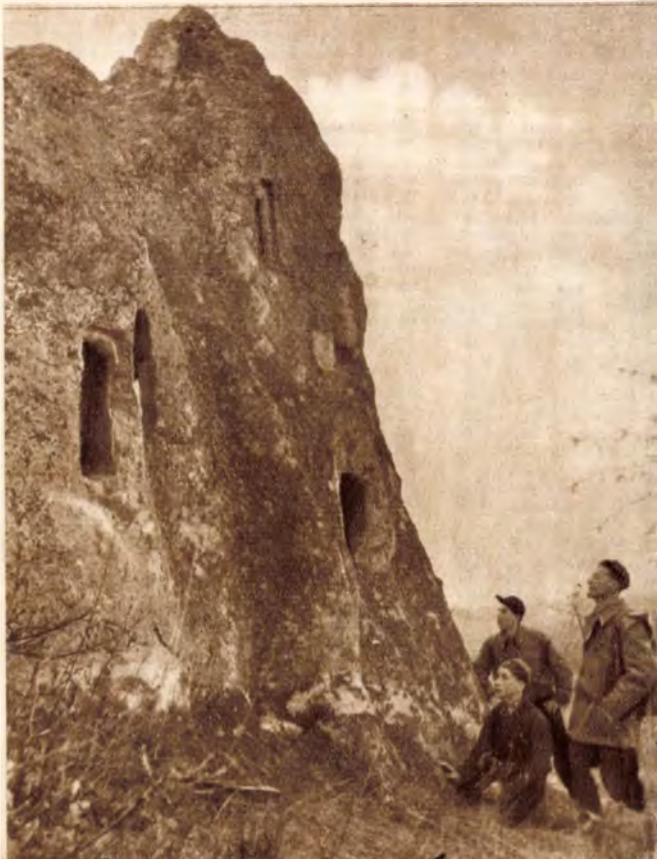
Tovább, a Hór völgyében, a bejáró sziklaszűkületben rejtőzik a Subalyuk, ahol hazánkban elsőnek találták meg az ősember maradványait. Ezt Dancza János és munkatársai, az egri természetbarátok, hosszas és izgalmas kutatómunkával tárták fel.

Kissé feljebb, az Odorhegy nyúlványán dacol a viharokkal az Odorvár néhány romos falmaradványa. Itt meg írható a rablólovagfészek fenyegette évszázadokkal ezelőtti a völgyi úton haladó utaskaravánokat. A várból figyelők már messziről észlelték a közelítők csoportjait a rengetegen keresztülvezető ősrégi úton. Kikémlelés után percek alatt lerohantak az ösvényeken és lecsaptak az utasokra, akik közül ha ép bőrrel megmenekült valaki, egész életében emlegette szerencsésjét, és persze messzire elkerülte e vadregényes helyet.

Keletebbre, Cserépfalu és Cserépváralja községekben települtek a cserépi várurak egykori jobbágjai. Ezek a helységek állítólag az őskori időkből származó és itt nagyobb mennyiségben megtalált cserépedény-maradványoktól örökölték nevüket. A várhegyen szintén felismerhetők a falmaradványok, de már a további avulástól védve vannak a rájuk rakódott humusz- és földrétegek által. A riolittufa kőzetekből képződött hegy gyomrába szépszámú kőfülke van befaragva, ezek elég tágasak, és a vár tartozékai voltak. Itt helyezték el hajdanán a kamrákat, istállókat, valamint az ideiglenes szállásokat is. Valamicskével újabb létesítmény a várhegy melletti kastély műemléknek nyilvánított ódon épülete. Sajnos, ma már igen rossz állapotban van, alapos tatarozásra szorulna, de az illetékeseknek még nem jutott lehetőségük, hogy megóvhatnák a további pusztulástól. Pedig érdemes volna, hiszen az egyik átjáró melletti teremben található a híres kétvödrös régi kút, melyet a várbeliek több mint száz méter mélységre, egyszerű kézimunkával faragtak az időtálló tufaköből. Épségben megvan a felhúzó szerkezet is, mint a régi, alapos kézművesipari munka kézzelfogható bizonyítéka...

Hanem, ami a felsoroltaknál is jóval érdekesebb és külön figyelmet érdemel, az a Déli Bükk erdőségein található faragott kőemlékek, kaptárkövek multat regélő

Vakablakos bástyák szomolyai csoportja

A nyergesi „Sárkány”

Kőbálvány-gyülekezet a Mész-hegyen
(Szerző felvételei)

világa. A nép ezeket csak „hegyesköveknek” nevezi és szerte megtalálhatók Demjéntől Latorút-pusztáig. A terület középpontja Cserépváralja. E furcsa szirtlek leginkább süveg, kúp és nyereg alakra kinagyolt csoportjai, mint régészeti és tájképi érdekességek, régtől felkeltették a természetjárók érdeklődését.

Most, a tavasz folyamán mi is újból sorát ejtettük, hogy ne csak a térkép fölött, gondolat szárnyán, hanem a természetben látogassuk meg a vakablakos derekú, pogány kőbálványokat. Nem olyan egyszerű ám ezeket felkutatni, hiszen a térkép sem mindegyiket jelöli és aztán legtöbbször a lakott helyektől távol, keskeny, mély völgyek szegélyén, sűrű, tüskés bozótokból, vagy erdők mélyéről bukknak szemünk elé. A megdöbbenésnek, csodálkozásnak vegyes érzelmeivel gondolunk elődeink — a megalitok — lelki világára, látva a bevert halántékú és megtépett szoborkolosszusokat. De vegyük csak sorra, úgy amint útunk alkalmával találkoztunk velük!

Az egri vár múzeumma alakított kazamatáit magunk mögött hagyva, indulunk a szőlődombok tekervényes útjain a Nyerges felé, ahol egy bővízű forrást elérve, máris előtűnik az első kaptárkő-csoport. Ma már sűrű cserjés, akácos veszi oltalmába a vakablakos oldalakat, s csak a felső homlokrészükkel meredeznek aombok fölé. De még így is bizarr látványt nyújtanak, s közelebről szemlélve megállapítható rajtuk az emberi kezek munkája, s éppen itt sárkányalakra formált a tufaszikla. Bizony, ez hosszú idők folyamán készíthetett el. Persze, a szőlőhegyek mostani munkásai már nem nagyon érdeklődnek e furcsa kőalakok iránt, megszokták régen a társaságukat.

Alig néhány száz métert tovább haladva, máris megközelítjük az újabb kaptárkő-gyülekezetet. Fantasztikus szirtlekként emelkednek ki a törmelékes oldalból, de ezekből bizony az idő vasfoga majdnemhogy kimarta a vakablakokat, s csak sejtetni engedik az avult bemélyedések, hogy valaha ezek is fiülkék voltak. Am a szomszédságban, két irányban is, magános, süvegtorony formájú sziklák ágaskodnak, oldalaikban aombok által takarva, különös rendetlenségben elhelyezett, de teljes épségű fiülkék kandikálnak elő. Különböző nagyságúak és az égtáj több iránya felé mutatnak. Az egyik kőoszlop mellett, attól csak néhány méternyire, a kőzetbe vájva, a találékony szőlősgazdák által készített menedékkunyhó-üreg szája sötétedik.

Tovább léptetünk. A Mészvölgy meleg forrásait érintve, kissé megpihenünk a Királykút három érből bőségesen előbuzgó tiszta vizénél, majd némi útravalót magunkhoz véve, felkapaszkodunk a Leánytó nevű lapá-

hoz, hogy az innen vezető rejtett ösvényen közelítsük meg a Szomolya község közelében tömeget formáló kaptárkőveket. A nép, ezeket a sziklacsoportokat együttesen Királyszéke elnevezéssel tisztelte meg. A Királyszéke sajátos gyűjteménye a faragott pogányköveknek. A térkép Vásáros-hegy néven jelzi e 269 méteres magaslatot, melynek egyik bércnyúlványát képezik a kilyuggatott bástyák és kősilvegek. Itt a faragott bálványok különösen sokféle alakzatban, egymás mellett sorakozva, sőt egymásnak dőlve őrzik az ősi vakablakok rejtélyeit. Mutatkozik itt sárkányalak, kúphegy, nyílásos bástya, kőkunyhó és különféle kőszobor, hasáb ásitózá változata. Az egyik kősilveg teljes hosszában eldőlt, de a vakfiülkék ugyanúgy meredeznek beidőlők, mint a többi, lábönálló szirtlek oldalaiából. Még különálló, páros silvegek is előbuknának az erdőből, mind-mind alaposan meglékelve. Csak úgy, hevenyészett számlálással is, több mint hetven vakablak olvasható meg e területen, persze különböző méretekkel. Legtöbb 50—60 cm magas, 25—35 cm széles, míg a mélysége átlag 20 cm körüli. Az épebb sarkúaknál, a nyílás körül keskeny keretet képezve, még felismerhető az egykori zárólapok helye. Előfordul azonban az említett méreteknél jóval kisebb, de ugyanúgy nagyobb vakablak is.

A hegynyúlványt képező kőalakzatok aljában, attól kb. száz lépésnyi távolságra, tágas rét terülkőzik, ahol az üde pázsiton heverészve áttekinthetjük a kőalakok gyűjteményét.

Am, az idő sürget és hamarosan nekivágunk a Cakótető felé közelítő útnak. A Cakótető közelében ismét az előzőhöz hasonló két kőoldal ősi faragványait bámulhatjuk meg. Újabb és újabb változatokban kandikálnak ránk a vakablakok, itt-ott egészen a talpközéig sülyesztve, némelyikben helyet talált az őszi lombhullás avarja is. De ni csak! A kővek alján az idő múlásával felhalmozódott földtörmelék egyes pontokon kiásva, kikaparva. Úgy látszik, az utóbbi időben kutatók dolgoztak itt, a fiülkék alatt keresve a rég letűnt idők emlékmáradványait, cserépedény töredékeit. Önkéntelenül is felvetődik a kérdés! Milyen kultúra hagyatékaik ezek az üregek kőablakok? Ezek az emberi kéz által formált kőbálványok? Bizony, erről még igen keveset tudunk, régészeinkre még érdekes feladatok várnak ezek kiderítésénél...

Ezekkel a gondolatokkal bajlódom igyekszünk Síkfőkút felé, hogy a menedékházban pihenéssel tölthessük el a mai nap hátralevő pár óráját. Közben lesz időnk a régészeink, történéseink erre vonatkozó eredményeiről beszélgetni...

MARTUS FERENC

Az erősségnek híres várnagyai voltak, 1422-ben Sárközy László, 1436-ban Kiss László, 1486-ban Töli Imre. A vár minden bizonynal a török—magyar háborúság alatt pusztult el, mert a XVI. sz.-ból való okiratok már mint romot említik.

A Dornay—Vigyázó „Balatoni útikalauz” — 1934-ből — ezt mondja róla: „a romterület fákkal, bokrokkal úgy be van növe, hogy a romok felmérése, s a tájékozódás szinte lehetetlen, a kilátás pedig a fák miatt majdnem semmi”. — Ez az állapot azóta majdnem változatlan, mégis, a kilátás korlátozott volta mellett is igen szép az elénk táruló látvány: É-ről a Nagy- és Kisgella, a Hegyesmál, előtte a tihanyi Csúcshegy, Hidegkút templom-tornya, a Tormánhegy, a Recsekhegy, alatta a füredi református templom, majd tovább a Nagysom-hegy, alatta a mandulás-terület, aztán a Balatonban Tihany félszigete az apátsági templommal. A Tamáshegy és Péterhegy közötti Koloska-völgy bejáratánál Balatonarács, a Kopaszhegy és Csákány-hegy között a Nosztori-völgy előtt Csopek, az Atya-hegy, a Királykúti völgy Palóznak és Lovas községekkel. Előttünk az innenső parton Kőröshegy két temploma.

A várrom egy kb. a Gellérthegy magasságának megfelelő hegyen áll. A romok nagyszabásúak, észak, kelet és nyugat felől elég mély ároknyomok veszik körül még ma is, csak dél felől függ össze a hegy további nyúlványával egy keskeny töltéssel, melyen annak idején bizonyára a várkapu állott. A falak téglából épültek, érthető, mert Somogy kötelen megye, itt nincs annyi bazalt és más kő, mint odaát az északi parton. A várfalak valaha minden bizonynal hófehér vakolattal voltak ellátva s innen eredhetett — a távolból is bizonyára fehéren ragyogó — Fejérvölgy elnevezés. A volt várudvarban elvadult nemesszőlő-indákat lehetett látni, melyek talán épp úgy

A kereki erdő tavasszal

(Szerző felv.)

őrzik a hajdani kertkultúra emlékét, mint ahogyan a csobánci megmaradt és ma is tenyésző orgonabokrok, de eszünkbe juttatják a közel 2000 esztendő balatoni szőlőkultúra folytonosságát is.

Fejérvölgy vidéke rendkívül változatos hegy-völgyes tájék. A környék legkiemelkedőbb magaslata a Kereki és Kőröshegy között — északnak haladva — az út jobb oldalán látható 312 m magas Gyugyhát, amelynek tetején sejtik a mostani Kőröshegy község honfoglalás-kori elődjének egykori helyét.

Földvár vasútállomásáról leghamarabb megközelíthető, legszebb kilátást nyújtó magaslat, a 217 méteres Lucsetető, kb. 4 kilométernyire a Balaton partjától, szemben Tihannyal.

A vasútállomásról jobbfelé induljunk el a parkon keresztül, egészen a Budapest—nagykanizsai műútig, azon jobbra a Kőröshegyre vezető országútig, arról pedig a Karika-völgybe vezető útra térjünk.

A Karika-völgy utcájából az első utcán balra, majd pedig jobbra térjünk az agyagbányák felett vezető szerkérútra. Ötpercenyi séta után feltűnik a Karika-völgyben a SZOT sertésenyésztő és hizlalótelepe. A meredek szélén haladva negyed óra alatt elérjük a Karika-völgy délnyugati peremén elterülő akácost, ebben az út elágazik. Mi a baloldalon folytatjuk útunkat és hat perc elteltével fenn vagyunk a gerincen, a 183 m magassági pontnál, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik Tihanyra, a tőle balra levő nyugati medencét majdnem egészen belátni. Ottjártunkkor éppen vihar vonult át a tó felett. A terhüket már kiengedett felhők ívalakban fekdtek el az égen, mint valami óriási híd. Alattuk — a híd alatt — a felhőkoszorún keresztül látszott a csodálatos, hegyes, kolostoros Tihany szelíd, sárgás fényben. A felhők aljára pedig odaakasztva, mint egy hatalmas füzér: a csillogó szívárvány, színes pántlikájának két végével érintve a Balaton vizét. Igazi csodávilág, amilyent a más tájkon élő ember csak meséiben álmodik.

Már erősen alkonyodott, a szürkületet megelőző színjáték a bíbor minden árnyalatával ragyogott az égen és a víz tükrén. A végtelennek tűnő síkon vitorlások suhantak, hazatérőben voltak s a messzeségből odáig hlat-szott egy tovarobogó vonat zakatolása. Pillantásunk az opálos ködökbe eltűnni akaró szárszói tájakra szállt, s hirtelen éles sikoly vert riadalmat a szívünkben. Valóban sikoltott-e valaki, vagy csak az idegek játéka volt a hang, már nem tudom, de egyszerre József Attila alakja magasodott fel képzeletünkben, s a vonatkerekek ijesztő csikordulása verte fel a csendet. Valaki a nagy proletárköltő búcsúsorait mormolta:

„Drága barátaim, kik gondoltok még a bolonddal,
nektek írom most, innen, a tűzhely oldala mellől,
ahova húzódtam melegedni s emlékezni rátok.
Mert hiszen összevegyült a novemberi est
hidegével
bennem a lassúdan s alig oldódó szomorúság.
Emlékezzetek ott ti is, és ne csupán hahotázva
rám, aki köztetek éltem s akit ti szerettetek
egykor...”

Lassan leszállt az éjszaka. Körülöttünk hallgatott a nagy erdőség, és nyíló virágok, éró számooca illatát hozta felénk a szellő, mi mégis megborzongtunk, szívünkben novemberi hidegséget teregetett széjjel a szomorúság, pedig a telehold teljes pompájával emelkedett fölénk a varázslatos nyári égre.

BORSI DARÁZS JÓZSEF

„A Csalthón“

A Gyergyói havasok bejárása után, a Moldvai Békásból indulva: felkerestük a Csalthót. Gyönyörű völgyben kavargott velünk a busz, apró kis román falvak színes házai között, a Kis-Besztercébe siető Békás patak mentén.

Vége ott álltunk a hegyi folyó partján. A sebes rohanású víz hátán hosszú tutajok úsztak lefelé, nagy munkát adva két végen álló kormányosainak. Elindultunk partja mentén lefelé, hogy elérjük tulajdonképpen túrakiindulópontunkat, Izvorul Muntelui nevű kis hegyi falucskát.

A szelíd völgy mit sem sejtett a havasi világból, bájos lomberdők, apró kis vadvirágos rétekkel változva, a dunántúli szelíd táj emléket idézték fel bennünk. Mintegy fél órai menet után azonban a völgy egy kanyarodója, mintha függőnyt húzott volna el a háttér elől, feltárta eddig rejtett csodáját. Nem messze tőlünk ott magasodott az igazi havas, merőlegesen eddigi útirányunkra. A zöld fenyőrengeteg közül, most már közletről villogtak felénk a napfényben szikrázó, közel 2000-es csúcsok, nehéz, de szépségekből jutalmazó utat ígérve. Önkénytelenül megigazítottuk hátizsákjainkat — látva a meredek szirteket — és kezdetleges vázlatunkba pillantva elindultunk a sziklák tövében fekvő Izvorul Muntelui (a havas forrása) menedékházba. Nemsokára ott álltunk a szép kis ház előtt (1. kép). Kedves ebédlőjében, szívélyes, igazi turista barátsággal üdvözölt az elénk siető gondnok. Amikor megtudta, hogy budapestiek vagyunk, nagyon elcsodálkozott, szerinte ezen az elhagyatott helyen még sohasem járt külföldi turista. Mivel jól beszélek románul, hamar barátságot kötöttünk és kedves marasztalása ellenére rövid pihenő után nekivágtunk Ion barátunk mutatta piros jelzésen a meredeknek.

Utunk eleje lomerdőben vezetett,

de egyre sűrűbb lett a fenyő között, és ahogy emelkedett az ösvény, úgy lett egyre sötétebb a sűrűség. Még 1500 m szint legyőzése állt előttünk. Ezután következett utunk legérdekesebb része. Eddig soha nem látott igazi őserdőben kapaszkodott a kis ösvény felfelé. Néhol csak sejteni lehetett azt, olyan vad összevisszaságban fekvő az óriás fenyők. Közel 3 órán át mentünk ebben a rengetegben állandóan felfelé, míg egyszerre csak ritkulni kezdtek a fák és láthatóvá váltak a most már egész közletről égnek meredő, csipkézett sziklaperemek (2. kép). Még néhány 100 m és fenn álltunk a gyönyörű havasi legelőn fekvő esztena mellett. Itt fogyasztottuk el ebédünket és bizony nem utasítottuk vissza a barátságosan felénk nyújtott, finom havasi tejjel teli bögrét.

Kis napozás és az útjelzőablák gondos tanulmányozása után, újra nekivágtunk a még hátralevő 3—400 m szint legyőzésének. Bizony alaposan megizzadva kapaszkodtunk egyre följebb a szerpentinező ösvényen, mély szakadékok peremén, hogy elérjük az Ocolasul Mare 1903 m magas csúcsát.

Az elénk táruló látvány azonban elfelejtetett mindent. Fenn álltunk a Keleti-Kárpátok második legmagasabb csúcsán. Tekintetünk akadálytalanul futott végig a sok száz csúcsra, a köztük mélyedő völgyeken és apró kis falvakon. Mintha kiterített térkép fekvő lábaink előtt. Egész messze nyugatra a Hargita—Görgényi—Kelemen havasok párába vesző ormai intettek felénk, míg közelebb a Gyergyói havasok csúcsai ragyogtak a napfényben. Lábunk előtt 6—700 m-es függőleges sziklatörés és közletrünkben a másik fő csúcs: a Toaca 1913 m-es orma, a kis Dochia menedékház fehérítő oldalával. Kelet felé Moldva havasai és apró kis falvai, a messzeségben csillogó Kis-Beszterce folyó ezüstösen kanyargó csíkja, felejthetetlen látvány volt. Csak a lemenő nap aranyárga fénye és a rohamosan megnyúló árnyak sötétedése kergetett el innen minket. A kedves kis Dochia ház pedig egy óra múlva barátságosan fogadott az oldalára fenyőágakkal kiírt turista köszöntésével. És, hogy mennyire nem volt igaza Ion barátunknak az alsó menedékházban az elhagyatott helyről, azt itt fenn tapasztaltuk. A szegény Baciú, öreg gondnok feje bizony alaposan főtt a gondoktól, hogy miként helyezzen el 184 turistát egy 47 férőhelyes házban. De végül is valahogy rend lett és ki a házban, ki pedig ropogó tűz mellett a szabadban töltötte a nem éppen meleg éjszakát. Másnap reggel már 4 órakor talpon voltunk, hogy megcsodáljuk a

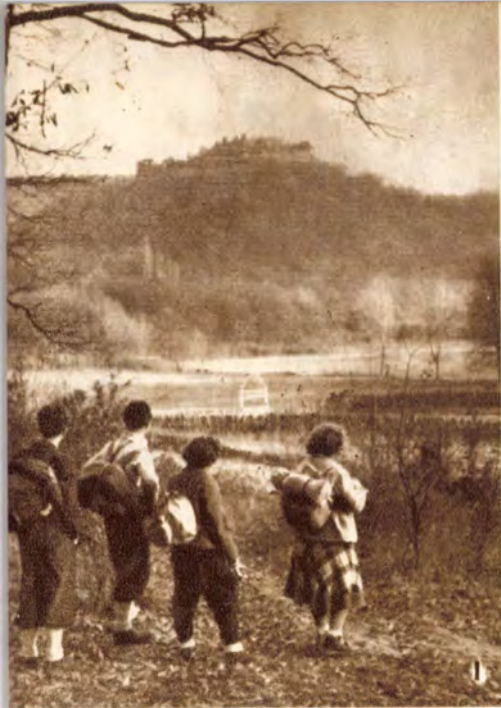

napfelkeltét, mely az öreg Baciú szerint innen a legszebb egész Romániában. Hittünk neki, hiszen már több mint 3 évtizede él fenn ebben a kis házban. Ő egyedül festette az óriás havas összes turista útjelzéseit is. Mi tagadás, jól esett kint a sipulóver és a melegítőruha fölé még a viharkabát is. De a színek csodás tobzódása még a metsző hideget is elfelejtette velünk és örültünk, hogy szót fogadtunk az öregnek. Rövid búcsú az itt szerzett új barátoktól és úton voltunk, hogy most a Toaca csúcsáról tekintsünk újra végig e csodaszép vidéken. Serényen kattogtak fényképezőgépeink, hogy valamit ellophassunk ezekből a szépségekből, majd megkezdtük a leereszkedést a havas nyugati oldalába.

Utunk ugyanolyan szép volt, mint előző nap, talán szebb is annál, mert végig nagy kiterjedésű távlati képekben gyönyörködhattunk. A Panaghia nevű csúcs alatt elhaladva, kibontakozott előttünk egész mai követendő útvonalunk. Jó 4 órás ereszkedés után a November 7. menedékháznál voltunk, ahol az ebéd elfogyasztása után megirányoztuk a Schitul Daru nevű kis hegyi kolostorfalut. A faluba érve valóban gyönyörködhattunk a több száz éves kolostortemplom arany és ezüst ikonjaiban. Már éppen indulni készültünk, amikor bákói sportársaink, akikért teherautó jött ideig, feltuszkoltak magukhoz és így hamar lent voltunk Rapciuniban. Itt volt időnk megfigyelni a román nép színes viseletét és szokásait, vasárnap lévén, a falu apraja-nagyja ott sétált a búcsúsok sátrai és szórakoztató bódéi körül.

Amikor pedig befutott az autóbusz, hogy tovább vigyen minket, még egyszer búcsúra lendült a kezünk az akkor már ködbe burkolózó óriás felé.

Szöts Zoltán — Garamvári József

Futó pillantás a Cserhátra

A Cserhát a természetjárók mostoha-
gyermke. Fekvése ugyanis kedvezőtlen.
A két közvetlen szomszéd, a remekül ta-
golt Börzsöny és a kevélyen hívalkodó
Mátra útján lehet csak megközelíteni —
ezek pedig sötét árnyékot vetnek a köz-
jük beékelt, szerényebb testvérré.

Pedig szép a Cserhát. Csak e büszke
szomszédok csábításának kell egyszer el-
lentálni, hogy az ember nekivágjon a
„nógrádi lapály”-nak — s benne felfe-
dezze a Cserhát szépségeit.

Igaz, az első találkozásnak a tavasz
adott felejthetetlen hátteret, mert ez von-
ta be üdezőld takaróval a hegység ter-
mészetjáró szempontból főlegesen
nagy előterét. Persze ez az előtér csök-
kenhető, ha az ember alkalmasabb hely-
ről indul, mint ahogyan azt mi választot-
tuk meg. Apc—Zagyvaszántótól ugyanis
nagy távolságot kell fedetlen terepen
megtenni, hogy az erdőborította hegyví-
déli részt megközelíthessük.

Célunk a bujái környék volt s titok-
ban autóbuszban reménykedtünk. Autó-
busz azonban a mi vonatunkhoz nem volt
s így csak úgy gyalogosan — természet-
járóhoz illő módon — vágunk neki a kö-
zel 18 km-es útnak. Szerencsére éppen
induláskor megereedt az eső s ez a tény
egy időre elvonta figyelmünket az elő-
terep sivár ígérletétől.

De még ez az esőverte bekötő út sem
volt egyhangú. A tavasz mámorától neki-
ereszkedett búzamezők haragos zöldje
élesen ütött el a kapásnövények számá-
ra szabadon hagyott földek barnaságá-

tól s az erdő hiányát csaknem teljesen
feledtette a folyton változó dombvonula-
tok sűrűn egymásba fonódó láncolata.
Ezek mögött közel egymásután tűntek elő
Nógrád apró falvacskái.

Később elállt az eső és ragyogó tavaszi
napfény ömlött szét a tájon. Estefelé
járván az idő — miként az már nyúl
nemzedékeknel öröklött szokás — öreg
tapsifülek néztek hallgatagon egymás-
sal farkasszemét s a dombok lábánál.
mehúzódó réteken nagy begyesen dol-
mányos varjak sétáltak egérre vadászva.
Még csak az sem zavarta őket, hogy fe-
lettük komoly ellenség, az egerésző
ölyv keringett méltóságteljesen s nyilván
névéhez illő szákmányra lesett.

Erdősen szürkült, mire Bujákra értünk.
A faluban alig láttunk embert. Azok is
az udvart takarították, az utcát söpör-
ték. Unnpre készültek, akárcsak a szé-
pen meszelt falak mögött sokhajtasú és
sokszínű ruhájukkal bibelődő bujái lá-
nyok. S míg csendben bandukoltunk ke-
resztül a falun, észre sem vettük, hogy
eltűnt mellőlünk a dombvidék s hirtel-
len megjelentek mellettünk várva várt
barátaink: a fákkal koszorúzott hegyek...

A falu északi kijárójánál barátságos
völgyorosban — vígan csobogó patak
mellett — léptük át a hegyvidék hatá-
rát. Alig mentünk másfél kilométert, a
völgy hirtelen nagykiterjedésű katlanná
tárgult s annak egyik zugában hivogatóan
ínteggett felénk jól megérdemelt éjjeli
szállásunk — a Pappenhelmelek egykori
vadászcastélya. Most egyik budapesti
üzem dolgozóinak üdülője (2. kép). Sze-
rencsére még nem kezdődött el az üdülé-
lési idény, így előzetes hozzájárulás alap-
ján mi is menedéket kaphattunk benne.
Mert a Cserhát, egyebek mellett arról is
nevezetes, hogy nincs turista menedék-
háza...

Még javában gyönyörködtünk a bajor
stílus vadászcastély szokatlan formájá-
ban, remek kivitelezésében, mikor jobb-
ról meredeken feltörő nyiladékhöz ér-
tünk s annak felső végében a bujái vár
idő verte falai meredtek az égbe.

Kora reggel — csalóánydallal teli éj-
szaka után — utunk ide vezetett. Csak
amikor már felkaptattunk a meredek ol-
dalon, láttuk, hogy sokkal nagyobb, ér-
dekesebb s még mindig jobb sorsra érde-
mes történelmi emlékek állunk szemben,
mintsem azt a nyiladékon keresztül ve-
tett első felpillantás sejtetni engedte (1.
kép).

Az egykori végvár öreg falairól meg-
kapó körkép bontakozott ki a messze-
néző emberi szem előtt. Délről Nógrád
szelíd dombvonulatai tartanak gyüleke-

zöt. Keletről a Mátra-gerinc magasodik.
míg északnyugattól északkeletig — fél-
kör alakban — a Cserhát hegység szaka-
dozott tömegét látni szeszélyes elhelye-
kedésében. A hegytömegből élesen ugrik
ki a hosszúkás Dobogó vonulat és a kö-
zel 600 m magas Tepke-tető gerince. A
Vértesben és Gerecsében sem látni job-
ban tagolt hegyeket.

Délelőtt Buják nevezetességét, színpom-
pás népviseletét tekintettük meg. A sok-
rácú és sokszínű ruhák láttára önkény-
telenül is Nógrád tavaszi pompát öltött
vadvirágos rétfel jutottak eszünkbe. Bi-
zonyára ezekről mintázták ősi népvisele-
tüket a színpompát kedvelő bujái me-
nyecskek.

Aztán nagyjából az országos kék jel-
zést követve vágunk át a déli Cserhá-
ton. Útirányunk célja a sasbérci vadász-
castély és Szandavár érintésével a bees-

kei állomás volt. Mindjárt Buják fölött
békésen legelésző s szarvassal találko-
zunk. Kicsit megnézték bennünket, talán
megcsodálták a bujáiaktól eltűtő visele-
tünket, aztán mintha misem történt vol-
na — legelészték tovább.

Közel másfélórás, folyton változó terep-
formálódások közepette értük el a Cser-
hát egyik jellegzetesen szép helyét: a
sasbérci vadászcastélyt. Helyesebben an-
nak romjait. A falai ugyan még épek, a
tetőzete is tűrhető, de belsejét már meg-
emésztette az idő, vagy pedig elhordták
értéket nem tisztelő kezek. Még lehetne
rajta segíteni — s jó turista menedékház
válhatnék belőle, ha valaki tekintetbe
venné a Cserhátot is kedvelő természet-
járók kívánságait.

A Sasbércről jó kétórás menetelés árán
értünk Szandavárhoz. A meredek szírtén
megülő rommaradványokról még egy bú-
csúpillantást vetünk a tavaszi színekben
pompázó cserhái tájra. A természetjáró
ember búcsúpillantását. Ebben pedig
mindig benne rejlik az ígérlet: visszajö-
vők újra...

Szaniszló József

TRIGLAU

Közljük a szerző leírását a jugoszláv Alpokról, mellyel 1938-ban a MTSZ irodalmi pályázatán első díjat nyert.

(Szerk. megj.)

Beethoven egyik prózai írásában olvasható: „Ha a világ helyzetében a rend és szépség tükröződik vissza... ha ez a rend az általános természeti törvényekből következhetett be, akkor az egész természet szükségyszerűen a legmagasabb bölcsesség munkája.” Mi természetjárók kimegyünk a hegyek közé. A sziklák bitoralmában felkapaszkodunk a csúcsokra, bebarangoljuk a jégvilág hóval fedett mezőit és keressük a természet alkotásainak bölcsességét. E bolyongásaink közepette tanulunk, tapasztalatokat szerzünk, emlékeket és élményeket gyűjtünk, amelyek a későbbi időkben igen kedves visszaemlékezések alapját képezik. Ma nehéz helyzetben van a természetjárás, mert rendkívüli időkben élünk és bizony igen sok korlátozás, kötöttség gátol bennünket a szabad vándorlásban. Igen sok értékes terület elzár előlünk egyelőre a zavart helyzet, de mi azért még mindig találunk új területet is. Ilyen új csemegére vágyva úgy határoztam, hogy szabadságomat a Juli Alpokban fogom eltölteni.

A vidék szép, csúcsai büszkén emelkednek ki a kopár gerincekből, útjai kulturáltak és a legérdekesebb útvonalon vezetik a turistát. Hatalmas kies völgyei tele vannak forrásokkal és vízesésekkel, amelyek üdév és változatosá teszik a vándorlást. Tökéletesen biztosított utakon jutunk el a szép körkilátásokat nyújtó csúcsokra, olyan kopár sziklage-rinceken és párkányokon keresztül, amelyeken a járás messziről majdnem lehetetlennek látszik. Kényel-

mes menedékházak nyújtanak barátságos pihenőt. Figyelmes emberek adnak tájékoztató útbaigazítást és tanácsot. Egyedül voltam, de majdnem minden útvonalon akadt társaság, akik szívesen vették csatlakozásomat rövidebb-hosszabb útvonalra, s mindegyik társulás igen kedves és kellemes volt, sőt igen jó barátokat is szereztem.

Az itthon, térképről összeállított túrát természetesen ezek a szolgálatkés emberek átdolgozták, hogy a lehetőségeket minél jobban kihasználhassam, s hogy a közelfekvő háttérrel az olasz őrséggel kellemtelenségeim ne legyenek. Így indultam Moistranából a Vrata völgyén keresztül egyedül. Hosszú, alig észrevehető emelkedéssel, de igen változatosan gazdag völgyi vándorlás volt a kezdet. Az állandóan züm-mögő patak mentén az útvonal tele forrásokkal és vízesésekkel, amelyek a magas sziklafalakból zuhantak alá óriási lármával. Lent a völgyben minden gyönyörű zöld és üde. A távolban a kopár sziklafalak csillogtak a napsütésben és néhol még a rejtett hó is előcsillant káprázatos fehérségével. Ekes forduló és kanyarok új és új látványokat alkottak, míg végre utolsónak hitt völgyárlat kiszélesedett és megpillantottam a fenyőerdő közepén a gyönyörű Aljazev dom-nak nevezett menedékházat. Itt már többen voltak és állandóan érkeztek új vendégek.

Másnapra az idő elromlott, borús, ködös volt, bizonytalanra tette a további túrázást. Egy kisebb csoport-hoz csatlakoztam, akiknek terve egyezett az enyémel. Korán reggel indultunk közvetlenül az említett menedékház felett levő másik menedékházhoz, amely 1400 m-el van mégis magasabban az indulóponttól, tehát nagyon meredeken kell az útnak vezetnie. Itt két biztosított út vezet: a rövidebb meredekebb Timinsek és a kényelmesebb és ezért hosszabb Prag út. Társaságom az utóbbit választotta, de ez sem volt könnyű, mert elég fáradtan és kimerülten érkezünk már jó-

val ebéd után bőrig ázva és izzadva a 2400 m-en fekvő Staniceva kosá-hoz. Az út igen szépen vezet sűrű szerpentinekben, igen sok helyen hágsókon és drótkötél-biztosítással, éppen ezért igen nagy figyelmet igényel a kapaszkodás. Szerettünk volna látni is valamit, de a sűrű köd elfukarkodta ezt előlünk. Az út felénél már kezdett permetezni az eső és csak akkor állt el, amikor a házhoz érkezünk. A következő állomás a Tirglavski dóm innen már nincs messze, csak néhány kopár sziklacsúcs és gerinc választja el tőle. (1. kép).

Kellemetlen lett az időjárás. A két nap előtti perzselő napsütéses idő után minden átmenet nélkül —8 fokot mutatott a menedékház külső ajtaján elhelyezett hőmérő a harmadik nap reggelén. Lassan mégis engedett az idő, a hőmérő közeledett a plusz fokok felé és az éjjel lehullott vékony hóréteg kezdett olvadni. Már a napsugarak táncoltak a menedékház tetején és az eresz alatt megjelentek a csillogó vízerecskek. Új társaimmal, akikhez itt csatlakoztam, megbeszéltük az indulást, összecso-magoltuk zsákjainkat, csak a legszükségesebbet vittük magunkkal, míg nehéz zsákjainkat darabonként 5 dinárért a menedékház szolgálja át-vitte az Alexandrov dómba, hogy ne kelljen azokat a közel 3000 m-es csúcsra magunkkal vinni.

A Triglavski dómtól 5 percnnyire kezdődik a beszállás a meredeken emelkedő sziklafal sűrű szerpentineibe, amelyek nagyon szépen kanyarognak előttünk, míg mögöttünk a tiszta napsütésben a menedékház és az előző napi útvonal látszott, amelyet időnként még mindig a ködjáték takart el. Szabálytalanul koválygott a köd a menedékház felett, körülfonta a mögötte levő csúcsokat, majd egészen elta-rtarta azokat, hogy azután egy pillanatra ovális keretet képezve mutassa meg nekünk az elhagyott gyönyörű terepet. A véglegesen leszálló köd sűrűn gomolygott a mélyen fekvő völgyekben, s mint a tenger hullámzott, csak a sziklák

gerincei és élei látszottak ki, míg a csúcok körül mint átlátszó függönyök végeztek dolgukat a majdnem szivárványszerűen csillogó hajszálvékony ködfoszlányok. Amíg ezt a tökéletes természeti képet néztük, közben állandó meredek szerpentineken kanyarogtunk, sok figyelmet fordítva a biztosított útra. Igen gyakran a sziklafalba épített vashágsókon és biztosított kötelek segítségével emelkedtünk a meredeken (2. kép). Az első pihenő állomás a Kis-Triglav csúcsa, ahonnan a további útvonal egész ártátlannak látszik és egyszerű gerincvándorlás képét mutatja. Pedig továbbra is biztosított út folytatódik, mert a csúcstól vagy 200 métert leadtunk, hogy ismét kapaszkodjunk, s a második csúcstól még ennél is nagyobb magasságvesztéssel kezdődik a folytatás a harmadik, legmagasabb csúcsra. Hosszantartó volt az út, de nem a fáradtság, nem a kimerültség, hanem a változatos kilátás volt az, ami nem hagyott bennünket nyugodtan menni. Bár tudtuk, hogy fent még ragyogóbb lesz a kép, mégis megálltunk, hogy gyönyörködhesünk. Végre felértünk a 2863 méteres csúcsára (3. kép).

A Juli Alpok legkiemelkedőbb pontjáról tárult eléink az a gyönyörű körkép, amilyenhez hasonlót, vagy ennél is szebbet csak a Rigi-ről láttam korábbi svájci utazásomon. A ragyogó napsütésben izzottak a kopár sziklafalak, rózsaszínű foltok húzódtak a gerinceken, itt-ott hófoltok szikráztak a Juli Alpok főgerincén, míg az oldalgerincek mélyebben fekvő nyergeit még mindig lenge ködfátyolok vették körül. Nem tudtuk, hol kezdjük az alapos tanulmányozást, hogy sorba vegyük a látnivalókat. Minden 5 percben változott a szél járása, s mert a jugoszláv—olasz határon voltunk, egyszer mélyen beláttunk az olasz völgyekbe, majd ezeket takarta sűrű köd és a

köd mögül ugyanakkor mint egy vetítógép lámpája izzott ki a nap és szórta tele sugaraival a Juli Alpok gyönyörű szirtjeit, avagy a csúcok voltak ködben, s akkor ez oldalról arcunkba csapkodta havas tűt a megfagyott köd. De ugyanakkor ragyogó napsütésben élvezhettük az olasz völgyek üde zöld flóráját.

A csúcson különös gondolatokat ébresztett bennem ez a gyönyörű, kincseket érő látvány. Mint trónszék emelkedett ki a csúcs, amelyen voltunk, a sziklagerincből. Naptól sütött sziklapon fekszünk elnyúlva és álmodozunk. Az utolsó napokban tucatnyiszor hágtunk fel hegycsúcsokra és pillantottunk le a messze mélységbe. Amerre a szem ellát, hegyek és újra hegyek, valóságos kővémeredt tengere a hullámoknak és mégis minden oldalon más és új a kép. Emitt sötét sziklák emelkednek a horizont kékjéből, más oldalon órák hosszat tartó lavináktól és kőhullásoktól szagatott hőmezők, szürke végtelen sivatagok, tele méltósággal és erővel vonják magukra újra meg újra a tekintetünket. Azurkék ég borul fölénk.

Napok óta járunk már sziklákön, ma azonban mélyen alattunk a napsütötte völgy fekszik. Zöldben pompáznak a messze mezők, amelyeket világos és sötétzöld fenyőkkel szegett patakokcskák szelnek át. Itt fenn mélységes honvággy fog el bennünket gyarló embereket. Honvággy szelid formák, zöldellő fák és mezők, kéklő tavak és nyíló virágok után. A sziklakolosszusok szétmorzsolással fenyegető óriásokként jelennek meg előttünk emberfeletti hatalmukban. Színük előtt állva átborzong rajtunk saját kicsinységünk tudata. Mert mi az ember minden tudásával, akarásával, harcaival, ön-hitt hatalmával a természet ösereje mellett? Riadtan menekül a lélek a nagyság elől le a völgybe, ahol

emberek laknak. És mégis mieink a hegyek!

Bennünk a természet világosságát gyűjt odafönt a magasságokban. Bár fel tudnék vezetni minden embert ide a hegyekbe, hogy átélhessenek egy-egy magános órát a csúcson! Tudná-e utána irigység, pénzesség lealacsonyítani az embereket? Belátják, hogy ezen a földön paradicsomi az élet és gyönyöreit itt élvezhetnénk, ha fel tudnánk emelkedni lélekben is a magasságokba. Itt, távol a gépek dübörgő zajától, az embertől elhagyatott kő és jégvilág közepette gyógyulást találunk a természeti erők leküzdésében, új erőt merítve belőle az élet küzdelmeihez.

Hosszú időt töltöttünk el a csúcson, mert nem tudtunk megválni a gyönyörű helytől. Társaim már türelmetlenkedni kezdtek és így összecsomagoltunk és megégyeszer körülnéztünk. Es miután alaposan kiélveztük a kilátás minden lehetőségét, ott kellett mindent hagynunk, hogy visszatérjünk és folytathassuk utunkat.

Ugyanazon az úton ereszkedtünk le a Kis-Triglav csúcsáig, aztán irányt változtatva még meredekebb úton folytatva leszállásunkat, visszavisszanéztünk a kedves elhagyott csúcsokra, amelyek nemsokára egészen eltűntek, s mi minden figyelmünket a veszélyes útra koncentráltuk. Hamarosan lent voltunk a völgyben, ahonnan biztatóan intett felénk a menedékház. Zsákjaink már ott voltak. Mikor azokat egy kis pihenő után újra felvettük, hogy utunkat folytassuk a Hribaricán keresztesül (4. kép) a Triglav tavak felé, kedvesen és sóvárgó tekintetekkel küldtünk egy-egy utolsó búcsút a Triglav csúcsok felé és búcsúztunk némán, turista módra a Juli Alpok koronázatlan királyától, a Triglav-tól: a viszontlátásra!

Szántó Gyula

Jfúsági Természetjárás

Intelem

Sok bakancsot koptattam, nem egy ruhát, hátizsákot elnyűttem már. Így nem leszek szerénytelen, ha nemes sportunkba most bekapcsolódó friss és mohó kirándulók, turisták számára néhány tanácsot adok. Ezeket nem én találtam ki, hanem kialakította sok évtizeden át a turisták közössége. Sajnos ezek az intelmek néhány szervezett, régebbi turistáknál is elkelnek. Lássuk csak, miről van szó:

— Bakancsodat lehetőleg már otthon tisztítsd ki. Az elmúlt heti sár, por nehezebben távolítható el, akár a turistaház durva pokrócával is, mint otthon a sárkefével.

— Bár nem ismerem pontosan az utazó közönség időtöltési igényét, de úgy vélem nem kíváncsi arra, hogy te harsogd a fülébe milyen hőstetteket követtél el a hegyekben, esetleg hogyan fogtad el a Csizmarek ultiját. A közlekedési eszköz nem pódium s te nem vagy kikiáltó. Beszéljess társaiddal csendesen, viselkedj szerényen.

— Ha nem tudnád, a falvakban nem veszik jó néven az erősen hiányos öltözéket, hangoskodást, leki-csinyló megjegyzéseket. Viszont nagyon megbecsülik a józan gondolkodású, barátságos turistákat. Rajtad keresztül mérik le a többit is.

— Avval még nem tettél semmit, ha nem szóród szét pihenőhelyeden az ételmaradékok, konzervdobozt és a papírhulladékok. Ahol ilyen találsz, rejtésd a haraszt alá. Persze kultúremlék lévén nem szennyezed be a forrást, de turista is vagy és néhány percet szánj arra, hogy eltávolítod a behullott avart, kitisztítod a lefolyót. Gondolj arra, sok kétkézi munkát jelent egy-egy foglalt forrás.

— Az erdő enyhet ad, gombák halmazát kínálja elé, virágokat nevel a gyönyörködtetésére. Ligetiben karcsú őzek, délceg szarvasok, milliónyi dalos madár bírja otthonát. Ezt veszélyezteted, ha égő holmit, gyufát, cigarettát dobsz el környelműségből. A szabad tűzön pirított szalonna nagyon jó — én is szeretem —, de ne az erdőben rakj tüzet. S ha alaposan befalatoztál, a parázs legyen a gondod. Egy zsarátnok és míg te gondtalanul tovamész, az erdő feljajdul a pusztító tűz nyomán. Ezt persze te sem akarod. Védte tehát az erdőt, amely neked is, mindannyiunknak sok élményt, felüdülést biztosít otthonunk.

Jó túrát, a legközelebbi vízszintlátásig.

Viktor bácsi

OSZOLY-TETÓN

Több mint kétezer budapesti fiatal vult az Oszoly-tetőre a Kommunista Ifjúsági Szövetség felhívása nyomán. A VIT tiszteletére indított nyári kirándulások megnyitója és egyben a természetet kedvelő fiatalság seregszemléje volt ez a jól sikerült rendezvény.

Irány: Kisinóc!

„Csokoládé, csokoládé, csok... csok... csok...” zúgott a csatakiáltás s a kisinóci menedékház köszöntése ezzel meg is történt. 150 fiatal szállt ki az autóbusszokból. A MAFC és a Hungária SC természetjáró szakosztályának ifjúturistái, na meg a X. kerületi Keresztúri úti általános iskola úttörői. Az utóbbiak voltak a vendégek, az előbbieket a házigazdák.

A meghívást leírhatatlan örömmel fogadták az úttörők. Szerényen készültek a nagy napra, hiszen már az autóbusszút is elegendő élménnyel kecsgettetett. Hát ha még tudták volna a nagy nap minden eseményét! Tamás naplójában így emlékezik vissza: „A menedékháztól tíz óraor indultunk tovább. Az út patakon, több emelkedőn, réten vezetett keresztül. 12 óraor értünk el a nagyhideghegyi menedékházhoz. Addigra bizony mindenki megéhezett, megsomjazott.”

Nemcsak a gyerekek, de vezető tanárok is megilletődéssel néztek körül a csaványosi kilátón. Geológus is volt a túrázók között. Szavai nyomán meglevenedett a régmúlt idő. Füstölőni kezdtek az elfelejtett kráterek, sziszegő forrongással rohant szerzetés a kibugyogó láva, hegyek emelkedtek, völgyek tűntek a mélybe. A fiúk, lányok csak álltak, gyermeki képzeletük talán még színesebbre rajzolta a természet erőinek ádáz harcát. Ez a kedves geológus Bartók Lajos, azokról sem feledkezett meg, akik a növényeket, bogarakat keresték. A gyufaskatulyák megteltek zörgő állatocskákkal, a nylon táskákban átmeneti otthonra találtak a legérdekesebb növények. Észre sem vették az idő múlását, bizony délután 5 órára járt már az idő, mikor újra szemünk elé került a kisinóci ház tornyos teteje.

Ott aztán kezdődött a beszélgetés, az úttörők természetjáró szakkörének tagjai két csoportra oszlottak. A vidékakra és búslakodókra. Pócsy Laci a vidékakra névben így írt a csapatnaplóba: „11 óra 45 perckor indult el csapatunk turista életünk első terepversenyen.

A MAFC fiatal turistái az alapfokú ver-

Torna és röplabda bemutató, különböző játékok, de nem utolsósorban az Oszoly hangulatos vidéke, a régi munkásturista vezetők elbeszélései, maradandó emléket hagynak ifjúságunkban.

A következő kirándulásokat már kisebb egységekben rendezik meg, a meghatározott ifjúmunkásmozgalmi emlékhelyek érintésével.

senyen kívül középfokú versenyt is rendeztek. Az eredményhirdetéskor a győztesek büszkén vették át a nagy találkozóról készített ízléses emlékjelvényt. Közben a nap elbűjt a hegyek mögé, s az alkonyati homályban csendes ropogással lobbant lángra a rózsából rakott gúla. Szállt a nóta, alig hagyta abba az egyik csoport, kezdte a másik. A kis úttörők először a szépségtől babonázott arccal nézték a lángnyelveket, de aztán megoldódtak az eiszorult gégek.

A lassú hallgatás után vígabbra perdült a nóta. Együtt énekeltek a gyerekek, szülők, nevelők, a vendég úttörők túláradó szívvel köszönték meg új barátainknak ezt a gyönyörű napot.

P. T.

H I R E K

A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola 6 harmadéves hallgatója a jól sikerült vizsgák után egy hetes meceklitúrára indult. Túrájuk közben a gyakorlatban is kipróbálják a növényvilággal kapcsolatos eddigi ismereteket. Szándékukban áll egy mecek környéki gyűjtemény összeállítására is.

Kirándulni indulnak a Nyomorék Gyermek Intézetének tanulói is. Az iskola igazgatója háromnapos autóbussz kirándulást szervez részükre az Aggteleki cseppkőbarlanghoz.

A rákosligeti kerületi Hunyadi János úttörőcsapat természetjárói Kovács István tanár vezetésével mástélnapos bakonyi túrát rendeztek, Porvácsonzról indultak, az éjszakát Gézaházán töltötték, majd meglekintették a Cuha völgyének szépségeit.

A természetjárókkal tartott a XVII. kerületi Fürst Sándor gimnázium négy diákja is.

Képtünk a győztes csapatot ábrázolja. Dagi most is eszik, Abrándos tilinkózik, Furfangos I. és II. valami csinven török fejüket.

(Rozgonyi György felv.)

Június 8—9. Szentendrei szigetkerülés csónakkal, motorcsónakkal, kajakkal 1 és félnapos túra.

Június 16. Zugliger—Virányos: Juniális.

Június 23. Visegrád, 1 napos kirándulás (különhajóval). Részvételi költség: kb. 15 forint. Jelentkezés: június 5-ig a Közlekedési Szakszervezet sportosztályán (Bp. VI., Csengery u. 68. Tel.: 124—588).

Június 30. Zebegény, 1 napos kirándulás, különvonattal. Részvételi költség: kb. 9 forint. Jelentkezés: június 12-ig a Szaktanács Sportosztályán (Bp., VI., Dózsa György út 84/b. Tel.: 225—840).

Július 7. Tatatóváros, 1 napos kirándulás (különvonattal). Részvételi költség: kb. 16 forint. Jelentkezés: június 20-ig a Közalkalmazottak Szakszervezetének sportosztályán (Bp., VIII., Puskin u. 4. Tel.: 141—640).

Július 14. Esztergom, 1 napos kirándulás különvonattal. Részvételi költség: kb. 16 forint. Jelentkezés: június 26-ig

a Postás Szakszervezet sportosztályán (Bp., XIV., Cházár A. u. 13. Tel.: 248—777).

Július 21. Velencei-tó—Gárdony, 1 napos kirándulás különvonattal. Részvételi költség: kb. 9 forint. Jelentkezés: július 3-ig az Építők Szakszervezetének sportosztályán (Bp., VI., Dózsa György út 84/a. Tel.: 425—760).

Augusztus 25. Badacsony, 1 napos kirándulás különvonattal. Részvételi költség: kb. 30 forint. Jelentkezés: augusztus 7-ig a Közalkalmazottak Szakszervezetének sportosztályán (Bp., VIII., Puskin u. 4. Tel.: 141—640).

Augusztus 10—20. Balaton körüli kerékpáros túra, 10 napos túra. Jelentkezés: július 20-ig a Vasas Szakszervezet sportosztályán (Bp., VIII., Kófaragó u. 12. Tel.: 330—795).

Hasonló jellegű kirándulásokat szerveznek a megyékben is a helyi szakszervezetek.

A Természetjárás

című turista folyóirat
irodalmi pályázatot

ír ki

A pályázat célja, hogy pajtásaink szép, hangulatos írásokban leírják legszebb nyári kirándulásukat, üttörő táborozásukat.

A pályázaton részt vehet saját írásával minden általános iskolai tanuló.

Az irodalmi pályázat terjedelme: legfeljebb 3 ritkán gépelt oldal terjedelmű lehet (jól olvasható kézírást is elfogadunk). Beküldési határidő: 1957. szeptember 1. Cím: TERMÉSZETJÁRÁS szerkesztősége, Budapest, V., Rosenberg hp. u. 1.

A legszebb leírásokat lapunkban fényképekkel leközzöljük, díjazzuk. Minden jó leírást könyvjutalomban részesítünk. A pályázat eredményét októberi számunkban közöljük.

Általános iskolai tanulók, üttörők, vegyetek részt pályázatunkon! Írjátok le hazánk szép tájain tett kirándulásokat!

Olvasd és terjeszd a

Természetjárás

Előfizetési ára: negyed évre 8 Ft, fél évre 16 Ft. A Magyar Természetbarát Szövetség igazolt tagjai egyesületük (szakosztályuk) útján csoportos (legalább 10 példány) előfizetés esetén kedvezményben részesülnek. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1.) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számszám: 61 251.

NEMZETKÖZI HÍREK

A Jugoszláv Turista Szövetség és az osztrák természetbarátok viszonyossági egyezményt kötöttek. Eszerint az osztrák TTE tagjai a jugoszláv Alpokban, a jugoszláv turisták az osztrák TTE házakban kedvezményben részesülnek. Ugyanakkor a Jugoszláv Természetbarátok Turista Egyesülete kérelmet intézett a TTE Nemzetközi Központjához és kérte felvételét. A kérelmet indoklás nélkül elutasították. Ehhez kommentárt nem fűzünk.

A francia szabadlevegő mozgalom 20 éve

Francia természetbarát elvtársaink most ünneplik a munkásság szabadlég sportmozgalmába történt bekapcsolódásuk huszadik évfordulóját. Ma már a francia dolgozók széles rétegeit öleli fel a „Plein Air”-szervezet, amelynek az FSGT (Fédération Sportif Général du Travail) és az „Ami de la Nature” 1937-ben történt fúziója vetette meg az alapját.

Ez év pünkösdjén táborozásokkal ünneplik két évtizedes együttműködésük eredményeit. Táborhelyeket létesítettek a hegyeken és a tengerpartokon, a jövőben pedig fokozott erővel folytatják küzdelmüket a dolgozó tömegek szabadidejének minél tökéletesebb felhasználása érdekében. E tekintetben számos akadályllyal kell megküzdeniük a kapitalista társadalomban, amely államsegélyek, utazási kedvezmények és terület-

átengedések tekintetében előnyben részesíti a polgári sportszövetségeket. Emlékeztet, hogy a múlt év végén a magyarországi ellenforradalommal kapcsolatban ettől a munkássportszervezettől avval az érveléssel tagadták meg az állami és megyei hatóságok támogatását, hogy nem csatlakozott a polgári sportszövetségek tiltakozásához a magyarországi „elnyomatás” ellen. A munkásság sportjának képviselői ezzel szemben rámutattak arra, hogy a múltban éppen azért tagadták meg a szervezettől a segílyt, mert a sporttal kapcsolatban politikai célokat követ, az újabb érvelés viszont egyenesen politikai állásfoglalást kíván meg tőle...

Jubiláris ünnepük alkalmával azal a kívánsággal köszöntjük a francia testvérszervezetet, hogy küzdelmük minél tökéletesebb sikerre vezessen.

Turistacsere

A francia munkássport szövetség (FSGT) megállapodást kötött a német demokratikus köztársaság szerveivel turista csereforgalomra.

A 20 főnyi csoportokat a szövetség egyes vidéki szervei állítják össze. Ugyancsak a vidéki szervek szervezik meg a cserelátogatásra érkező német vendégek ellátását és túrázását. A cserelátogatásokat más népi demokratikus országokkal is megszervezik.

← Turista tájolók →

Tájoló alatt turistaértelemben olyan beosztással ellátott műszert értünk, amelyben a mágnesűtín kívül, a környező teréptárgyak megirányzására alkalmas be-rendezés is van.

Turista gyakorlatban a régebb kiadású fokosztásos tájolókat, valamint az újabb kiadású vonásosztásos tájolókat ismer-jük. Lássuk ezeket részleteiben.

Fokosztásos tájoló

A szárazföldi tájolóok eleinte fokosztá-súak voltak. A XVIII. századig nem szél-roszást, hanem fokosztást használtak.

A fokosztásos turista tájolókat egészen a XX. század elejéig használták, egyes ilyenfajta tájolókkal még ma is talál-kozunk. Ezek a tájolóok északkeleti (ÉK) rendszerűek. Ez azt jelenti, hogy a sze-lence E jelenél van a fokosztás kezdete és innen az óramutató járásával meg-egyezően halad. A szelence fő világtájai-nál tehát a következő értékeket találjuk: északnál 0 (360°), keletnél 90°, délnél 180°, nyugatnál 270°.

A fokosztásos turista tájolóok különböző kiadásúak voltak és ezért a tájoló sze-lencéjén, a kiadásoknak megfelelően feliratok találhatók, pl. „Gamma”, „Pa-tent-Bézard” stb.

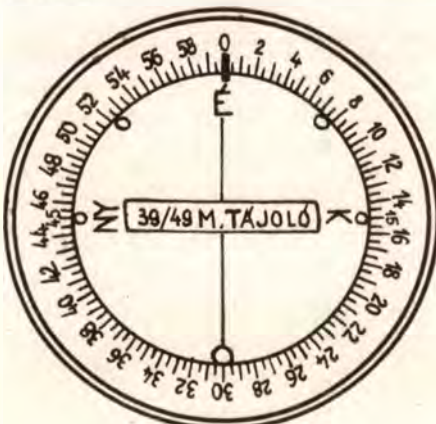
A fokosztásos tájolóok nem voltak pon-tosak, mivel a szelence 360 részre osz-tott, így a szögeket nem lehetett pon-tosan leolvasni a térképen, illetve azt ki-tűzni a terepen. Ezért kb. 1920 után, a fokosztásos tájolóok helyett áttértek a vonásosztásos tájolóokra.

Vonásosztásos tájolóok

A szelence körét 6400 részre osztották. Ez azt jelentette, hogy

$$1 \text{ vonás} = 360^\circ : 6400 = 21600' : 6400 = 3,36'$$

$$1 \text{ fok} = 6400 : 360 = 17,5, \text{ kereken} = 18 \text{ vonás.}$$

1. ABRA

Ebben az időben a vonásosztásos tá-jolóok kétféle kiadásban jelentek meg, éspedig:

a) Északkeleti rendszerű (ÉK), 6400 vonásosztásos tájoló. Ez a tájolófajta ál-talában „39. M. tájoló” néven ismeretes. Ennél a szelence E jelenél kezdődik az osztás és az óramutató járásával meg-egyezően halad. A szelence fővilágtájai-nál a következő számértékeket találjuk: északnál 0 (64—00), keletnél 16 (16—00), délnél 32 (32—00), nyugatnál 48 (48—00).

b) Délkeleti rendszerű (DK), 6400 vo-násosztásos tájoló. Ez a fajta régebbi, mint az a) pontban leírt tájoló. Rajta rend-serint a „30. M. tájoló” felírást találjuk. Itt a szelence D jelenél kezdődik a vonás-osztás és az óramutató járásával ellen-tétesen halad. A szelencén a következő számértékeket találjuk: délnél 0 (64—00), keletnél 16 (16—00), északnál 32 (32—00), nyugatnál 48 (48—00).

A szelence legkisebb osztása 25 vonás. Itt sem találjuk meg D-nél a 64—00 szám-értéket.

1945 után a leolvasás egyszerűsítése, va-lamint a számolások könnyebb elvég-zése érdekében, a tájolóok szelencéjét kereken 6000-re osztották. Így kapták meg a:

c) Északkeleti rendszerű (ÉK), 6000 vo-násosztásos tájólót. Ennél tehát:

$$1 \text{ vonás} = 360^\circ : 6000 = 21600' : 6000 = 3,6'$$

$$1 \text{ fok} = 6000 : 360 = 16,7, \text{ kereken} = 17 \text{ vonás.}$$

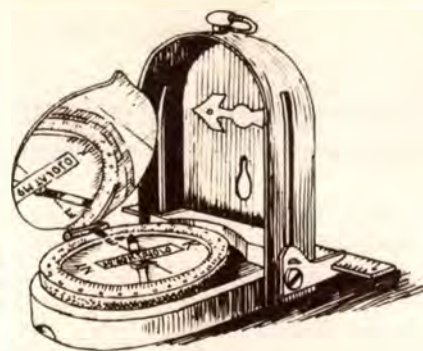
Ezt a tájolófajta 39/49 M. tájólónak ne-vezzük és jelenleg ez a legkorszerűbb turista tájoló, mely a 39. M. tájoló töké-letesített kiadása. Ezzel a fajtaival rész-letesebben foglalkozunk.

A 39/49 tájoló főrészei:

— a mágnesűtín, mely a szelence köze-péből kiálló acélsúcspon nyugszik. A tű északi irányt mutató végét pirosra fest-tették és egy darabon sötétben is fénylő anyaggal vonták be.

— A forgatható szelence, melyben a mágnesűtín csillapító folyadékban nyug-szik. A szelencét felül légmentesen üveg-lap zárja le. A tájólót használatnál óva-tosan forgassuk, mert ütődésre érzékeny és ha a folyadék levegőt kap, buborék képződik, ami a mérések pontosságát be-folyásolja.

Az üveglap alatt átlátszó celluloid számlap van, melynek külső körén vo-násosztásos és ezen belül a fővilágtájakat jelző betűk találhatóak. A számlap legkisebb osztása 50 vonás (lásd 1. ábra). A vonásbeosztás számozása E-on a 0-val kezdődik és az óramutató járásával meg-egyező irányban, 200 vonásonként növek-szik. A számok torlódásának elkerülése végett azonban minden szám két nullá-val, azaz százal egyszerűsítve szerepel. A szelence fő világtájainál a következő értékeket találjuk: északnál 0 (60—00), keletnél 15 (15—00), délnél 30 (30—00), nyu-gatnál 45 (45—00).

2 ABRA

A tájólót éjjeli használathoz E-nál vo-nás alakú, D-nél kör alakú, K- és Ny-nál, továbbá EK- és ENY-nál kisebb kör alakú, sötétben világító jelzésekkel lát-ják el. Ezen jelzésekhez sötétben is be-állítható mind a térképen, mind a tere-phen a mágnesűtín világitó vége.

— Fémfedél, a már ismertetett szelen-cét védi. A fedél egyenes oldalifala az irányél, melyet cm és mm beosz-tással látnak el. Ez a térképen történő méréseknl az irányvonal levételére, vagy felrakására szolgál. A fémfedél két olda-lán egy-egy irányzórés található, ennek segítségével rögzíthetjük a terepen a vi-lágtájakat, illetve a túra menetvonalát (lásd 2. ábra).

— A fémvonalzó a tájoló tartozéka, mely két fémtartóval a fedélhez rögzít-hető. Ez az irányél meghosszabbítására és sötétben iránykitűzésre használható. A vonalzó hosszanti vájata ugyanis fénylő anyaggal bevont.

— A fémtűkör a szelence fölél, csuklón-san szerelt fényezett fémlap. Rendelte-tése, hogy a világtájakat kitűzésénél, ille-tve az irányzásoknál, egyidejűleg látni lehessen a tűkörben a mágnesűtín és a szelence jeleinek képét. Kifogástalan tű-körkép biztosítására a tűkör 45°-os szög-ben kell tartani (lásd 2. ábra).

— A börtök, melybe a tájoló haszná-laton kívül kerül. Használat közben a tá-jólót a börtökhöz zsinór rögzítli, melyet túránál a nyakba akasztva hordunk.

Vonás- és fokosztásos tájoló

A szovjet Adrianov-kartájoló vonás- és fokosztásos, melyet a Szovjetunió ter-mészettájórái használnak. Ez a tájoló ná-lunk jelenleg nem szerzhető be.

A leírt turista tájolóok, mint látjuk, kü-lönböző fajtájúak. Az osztásnál nem szá-mít, hogy az fok, vagy vonás. Nem szá-mít, hogy a kör 360°, vagy 6000 vagy 6400 vonásra van beosztva. Az sem lényeges, hogy az osztás növekedése az óramutató járásával megegyezik, vagy azzal ellen-tétesen halad. Aki valamilyen tájólóval a műveleteket tökéletesen elsajátította, bármilyen tájólót is rövid időnl belül ugyanúgy tud használni.

Horváth Andor

Gombaismertető tanfolyam

Az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet a turisták és kirán-dulni járó dolgozók számára gombaismerői tanfolyamot rendez. A tanfolya-mot június, szeptember és október hónapokban, hetenként kétszer két órában az esti órákban fogják tartani. Tananyagához tartozik ezenkívül néhány vasárnapon tartandó tanulmányi kirándulás is. — A tanfolyam tandíja ha-vonta 12 forint, tehát összesen 36 forint. A tanfolyamra előzetes jelentkezések írásban vagy telefonon az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet-hez (Budapest, II., Keleti Károly u. 24. Tel.: 152—660) küldendő, 1957. jú-nius 8-ig. A tanfolyam megnyitása ugyanitt, 1957. június 11-én, 18 órakor lesz.

Olvasd

és terjeszd a

TERMÉSZETJÁRÁST

A Magyar Természettudományi Szövetség igazolt tagjál szakosztályuk útján leg-alább tíz példány előfizetése esetén kedvezményben részesülnek. A csoportos előfizetés fél évre 13 Ft, egész évre 26 Ft. Előfizetni lehet a Posta Központi Hí-r-lap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1.) és a vidéki postahivataloknál. Csekkszám: 61 251.

Mindent el kell valahogyan kezdeni. Tudós sem alkothat remekművet, ha nem tanulta az abc-t. Távol álljon tőlem, hogy bárkit el akarjak ijeszteni a turistaságtól, sőt! De nem lenne helyes, ha úgy fogoznánk hozzá, mint akit bedobnak a vízbe. Aztán vagy megtanul úszni, vagy nem. Segíteni akarunk a kezdőknek: okos ember amúgy is a más tapasztalatait, esetleg kárán tanul. Állandó rovatot nyitunk a lapban, ahol átadjuk szerény tapasztalatainkat, de helyet adunk a természetjárása közben felmerült kérdéseknek, észrevételeknek is. És megpróbálunk felelni arra a kérdésre, ami minden diákban, munkásban, unatkozó emberben hét végén felmerül: hová menjünk vasárnap? Persze mi azt tanácsoljuk, hogy ki a szabadba.

Bár általában a mi sportunkat mindenki üzheti, de hogy az első kísérlet ne törjön derékba égig ívelő turistakarriert, elmondjuk majd, hogy mit vegyünk figyelembe, ha kirándulást tervezünk. Választ adunk arra is, hogy mit vigyünk és miben, hogy ne veszítsük el a fejünket, ha ismeretlen tájra kerülünk, ne esünk kétségbe, ha a derűs napsütést hirtelen vihar váltja fel. A jó turista minden időben elindul, mert tudja, hogy a legszebb reggel után is elborulhat, ugyanígy, kevés meteorológiai ismerettel rájön, hogy a legzordabb felhős eget ragyogó napsütés követheti. A természetjárásnak minden időben megvannak az örömei, de ezeket sem a véletlen alakítja. Egyszerű eszközökkel olyan felszerelést állíthatunk össze, amely egyaránt legyőzi a csontig ható hideg szelet és az izzasztó meleget. Arra törekszünk, hogy felkeltsük az érdeklődést az ismeretlen tájak felkeresésére, tanácsot adjunk, hogy meddig éljünk — az erszényünk és egyéb elgondolásunk függvényében — a technika eszközeivel és meddig vegyük igénybe az apostolok csikóját.

Nem árt, ha ismerjük a vándorlás egészségét és tanuljuk meg a legfontosabb elsősegélynyújtó tennivalókat — ha mégis baj érne. Beszélni fogunk az útjelzésekről, a forrásokról, a menedékházakról és magáról a természetjárás szükségességéről, hogy amit esetleg ma még ösztönösen teszünk, tudatos cselekedté váljék.

A természetbarát nem alkalmatosan járja a hegyeket; hétről hétre színezi vasárnapjait a természet, és ha szabadidőnkkel okosan gazdálkodunk, ürm nélküli öröm lesz osztályrészünk. De azoké is otthoni barátaink, munkatársaink közül, akiket meg akarunk nyerni a sportszerű, az év minden szakában üzhető turistaságnak.

Bármilyen sok jelvény is legyen a kalapodon és bakancsod talpa a kilométerek százaival regélhet, nem szégyen, ha elolvasod szerény tanácsainkat — és ha jobbat tudsz, belépsz a rovat munkatársai közé — és én tanulókat majd a Te károdon.

Szeretnénk, ha a Természetjárás ABC-je segítene közös célunk elérésében és mennél több kezdő számára könnyitene a hegyek-völgyek útjain az első bizonytalan lépéseket. Most pedig következnek az A.

E. J.

Ehető gombák gyűjtése

Írta: Kalmár Zoltán dr.

Aki nem figyelte meg különösebben a gombák természetidejének alakulását, azt hihetné, hogy a gombák általában nyáron találhatók. Pedig ez nem így van. Először is tudnunk kell, hogy a különböző gombák igen különféle képp, más-más időszakban találhatók. Így vannak csak tavasszal, csak késő ősszel, csak nyár elején termő fajok és vannak gombák, amelyek jóformán az év minden szakában megtalálhatók. Ha most aztán azt vesszük vizsgálat alá, hogy melyik hónapban található a legtöbbféle gomba, azt találjuk, hogy nálunk Magyarországon a legjobb gombatermő hónap az október. Utána másodiknak pedig a június következik, amikor ugyancsak sokféle gombát találhatunk. Nyár elején (júniusban és július elején) egyébként mennyiségileg is igen jelentős a gombák megjelenése, ha a hőmérséklet és a csapadékviszonyok alakulása kedvező számukra.

A júniusban termő gyakori, fontosabb ehető gombák közül a legjelentősebbek a tinorufélék. A legkeresettebb csemegegombák, az ehető tinoru vagy vargánya fő természetideje éppen júniusban van, és bár ismét terem ősz elején is, de már csak csekélyben mennyiségben. Főként a tölgyesekben látjuk tömegesen. A kirándulók, természetjárók ezt a gombát keresik leginkább, nemcsak jó íze miatt, hanem mert nagyméretű, húsos, kiadós is. Alakja változó, többnyire zömök, vastag kalapú és vastag tönkű, de lehet karcsú is. Kalapjának színe lehet különféle barna, a kalap alján levő likacsos termőrétege pedig kezdetben fehér, később zöldes-sárga. Ismertetőjele, amellyel más hozzá hasonló gombáktól megkülönböztethető, hogy tönkje világos barnás színű és a tönk felülete hálózatosan recés, mert a hasonló fajok tönkje sárga vagy vöröses színű, ha pedig barnás, akkor nem hálózatosan felületű.(1.)

Jellegzetes júniusi gombánk a sárga rókagomba, amely július közepéig terem tömegesen, a lomberdők talaján. Kitéző csemegegomba, amely igen közkedvelt is. Könnyen felismerhető tojássárga színéről és tölcser alakjáról, valamint arról, hogy a kalap alatt lefelé elkeskenyedő tönkjén a termőréteg nem szabályosan lemezes, hanem csak hullámosan görbült ráncokból, redőkből áll. Akiknek nincs jó megfigyelő képességük, olykor összekeverik vele az egyik enyhén mérgező, a világító tölcsergombát, ez azonban sötétebb, vörösesbarnás színű, és termőrétege szabályosan lemezes.

Júniusban kezdődik a galambgombák természetideje is, bár ezek az egész nyár folyamán bőven találhatók. Feltűnő, nagy termetű gombák, élénk piros, lila, zöld, sárga kalappal, fehér tönkkel és a kalap alján szabályosan, kúllösen álló fehér vagy sárga lemezekkel. Az összes erdőben gyakori, jól ismert gombák, amelyek közül azonban csak a nem csipős ízűek ehetőek, a csipős ízűek gyomorfájást, hányást okozhatnak. Ezért a galambgombákat csak az gyűjtse, aki jól ismeri őket és elkészítés előtt minden példányt meg kell kóstolni.(2.)

Már kora tavasztól egészen a tél beálltáig megtalálhatók, és így júniusban is gyűjthetők a csiperke-fajok. Közülük az erdei csiperke a zárt erdők talaján terem, az erdőszéli csiperke inkább az erdei tisztásokon, bokros helyeken, akácok talaján található, míg a kerti csiperke a réteken, legelőkön, útszéleken, kertekben, udvarokon gyakori, pincékben természetesen is termeszthető (champignon). Könnyen felismerhető, jó ízű, ehető gombák, amelyeknek jellegzetessége a tönkjükön a gallér, valamint a kalap alján levő lemezeknek kezdetben rózsaszínű, később csokoládébarna színe. Ugyancsak kora tavasztól késő őszig terem a réteken, legelőkön és egyéb füves helyeken az apró termetű, illatos mezei szegfűgomba is. Ez közkedvelt és mindenfelé gyűjtött ehető gomba, azonban nyomtalan hangszülőzni kell vele szemben a fokozott óvatosságot betartását, mert a hozzá hasonló mérges gombák számos bal esetet okoznak. Így most júniusban sokszor összekeverik vele és közkedzik a mérgező susulykagombákat. Ezek csak abban különböznek tőle, hogy kalapjuk felülete nem sima, hanem sugarasan szálas, rostos, felszakadozó és behasadozó, lemezeik pedig sűrűn állók és sötétebb, szürkésbarnás színűek, továbbá, hogy az egész gombácska puhább, törékenyebb húsú.

Már májustól kezdve, de főleg júniusban gyakori jóízű ehető gomba az alig ismert, változókéony csemettyűgomba. Kivágott fák tuskóján, élőfák beteg, korhadt részein találjuk ezt az elég nagyra megnövő gombát, mindig magányosan vagy legfeljebb kettesével. Kalapja változó színű, de legtöbbször barna és zsírfényű. Lemezei eleinte fehérek, később rózsaszínűre, halvány hűsszínűre változnak. Szürkés, egyenes tönkje a kalappal csak úgy van összenöve, mint a gömböcsüklős izület, ezért abból könnyen kifordítható.

Végül fel kell hívnunk a figyelmet a júniusi gombák gyűjtésekor arra, hogy június közepe táján kezdődik a veszélyes mérgező gombák (susulykák, párdugálcák), főként a gyilkosgáloca fő természetideje. Igyekezzünk tehát ezt szem előtt tartva a kellő óvatosságot betartani és e mérges gombák ismeretét elsajátítva azokat elkerülni. A jól felismerhető és biztosan felismert gombákat viszont nyugodtan gyűjthetjük és fogyaszthatjuk, mert azt is tudnunk kell, hogy azok a talajból felvett idegen mérgeanyagoktól nem válhatnak mérgezővé.

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG *hivatalos közlemények*

A Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsának szorgalmazása nyomán a Köznevelés- és Postaügyi Minisztérium I. Vasúti Főosztálya és a Magyar Testnevelési és Sporthivatal között lefolytatott tárgyalások eredményeképpen rendezést nyert a természetjárók menetdíjkezdvevénye.

Igényjogosultak azok a hivatalos túrákon és természetjáró tájékoztatói versenyeken részt vevő természetjárók, akik a Magyar Természetbarát Szövetség által kiállított utalvánnyal, valamint a Szövetség által évenként érvényesített arcképes igazolvánnyal rendelkeznek.

A hármas csoportokban utazó természetjárók 33%-os, a legalább négyes csoportokban utazók 50%-os kedvezményt kapnak.

A menetkedvezmény kizárólag az erre a célra rendszeresített, a Magyar Természetbarát Szövetsége által aláírt és lebélyegzett utalvánnyal tett bejelentés alapján élvezhető. Az utalványt a kiindulási állomáson egy példányban kell benyújtani — 50 főnél kisebb létszámú csoport utazása esetében legalább 1 órával, ennél nagyobb létszámú csoport utazása esetében pedig 48 órával korábban — annak a vonatnak indulása előtt, amelyre a csoport utazni kíván. Jegyváltásokról az utalványt a jegypénztár lebélyegezve visszaadja. Az utalványt visszautazás előtt akkor is le kell bélyegeztetni, ha az elszámolás menettérti útra történik. Ha az elszámolás egy útra történik, a szállítóajtstrom, illetőleg menetjegy a rendes árú menetjegynél megállapított érvénytartással, menettérti útra történő elszámolás esetében az utalványon feltüntetett érvényességi idővel azonos. A szállítóajtstromon elszámolt csoportok valamennyi tagja részére a vasút díjtalan részvételi jegyet ad ki, amit meg kell őrizni. Azt, aki részvételi jegyet nem tudja felmutatni, a vasút jegy nélküli utasnak tekintik. A részvételi jegyet a célállomáson át kell adni a vasút közlegének.

A menetkedvezmény mind az 1., mind a 2. kocsiosztályon érvényes. 100 km-ig bezárólag csak személyvonat, 100 km-en felül pedig sebes- és gyorsvonat is igénybe vehető. Ha az utat részben személy-, részben pedig sebes- vagy gyorsvonaton teszik meg és az útvonal össztávolsága a 100 km-t meghaladja, sebes- vagy gyorsvonat igénybe vehető. Az utazás nem szakítható meg.

A Magyar Természetbarát Szövetség — a felhatalmazás értelmében — az utalványokat csak az előzetes jóváhagyott, túra-, illetőleg versenynaptárban szereplő túrára és természetjáró tájékoztatói versenyekre adja ki. Ennek érdekében az egy-egy hónapra vonatkozó naptárakat mindenkor a tárgyhónapot megelőző hó 15. napjáig kell a Szövetség Tanácsához

eljuttatni, amely a jóváhagyott rendezvényekhez szükséges utalványokat önközlési áron megküldi az egyesületeknek, illetőleg a szakosztályoknak. A két-részes utalványok első példányát a tárgyhónapot követő hó 15. napjáig (a következő hó rendezvénynapjával együtt) kell a Szövetség Tanácsához visszajuttatni, mivel azokat a Szövetség Tanácsa „szigorú számadás” nyomtatványként kezeli. Az utalvány második példányait sorszám szerint az egyesület, szakosztály köteles gyűjteni és 3 évig megőrizni! A fel nem használt utalványokat összefüggően kell visszaküldeni. A Szövetség Tanácsa új utalványokat az igénylőknek csak akkor küld, ha azok a régi utalványokkal elszámoltak.

A menetkedvezménnyel történő visszaélés esetében az a sportszerv, amelynek természetjárói a visszaélést elkövetették, a büntető eljárás megindításán felül az okozott kár megtérítéséig a menetkedvezményből kizárható, illetőleg a Magyar Természetbarát Szövetség utalványkiállítási joga visszavonható.

A menetkedvezményből egyszer s mindenkorra kizárhatók azok, akik a megszabott rendet nem tartják meg, vagy a vasút rendelkezéseinek nem engedelmessékednek, továbbá azok is, akik a kocsik megrongálása vagy utazás közben tanúsított rendellenes magatartás (pl. vészfék indokolatlan meghúzása stb.) miatt felmerült kártérítési összeget nem fizetik meg.

A Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsa felhív mindenkit, hogy a természetjárók összességének érdekében a fentiek szerint járjon el.

A Szövetség Tanácsa levélben üdvözölte V. M. Abalakov elvtársat, a sport érdemes mesterét, alpinistát, abból az alkalomból, hogy a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége kiváló sportmunkájáért Lenin-renddel tüntette ki.

A Szövetség Tanácsa levélben köszöntötte a Bp. MÁVAG SK természetjáró szakosztályát abból az alkalomból, hogy társadalmi munkával kilátóhelyet létesített a Nógrádverőce—Magyarkút feletti Borbélyhegyen. A szövetség Tanácsa követező példának tartja ezt a kezdeményezést.

A szövetség Tanácsa által a f. évre érvényesített természetjáró igazolványok birtokosai biztosítva vannak természetjárás (turisztika) közben bekövetkező balesetből eredő halál esetén 6000 forint; állandó és teljes rokkantság esetén 12 500 forint; baleset miatt ténylegesen felmerült mentési és szállítási költségekre legfeljebb 1500 forint erejéig. Túrákerékpa-

rozás közben előfordult balesetek biztosításáért évenként 5 forint pótdíj fizetendő!

A biztosítás hatálya kiterjed Európa területén bárhol üzbött természetjárásra (turisztikára), beleértve a természetjáró tájékoztatói versenyeket, ill. mindezekre való előkészületeket és gyakorlást is (turistaielés, rödlizás, túrákerékpározás, túra-evezés — továbbá ezek tanulása —, valamint a túra közbeni úszás, ezenkívül a hegymászás és barlangkutató). A turistaházakban (menedékházakban), valamint az utazások alkalmával bekövetkezett balesetekre, továbbá a túrán igénybe vett minden néven nevezendő jármű (közlekedési eszköz) használatára közben bekövetkezett balesetekre is.

Egyéb sportversenyek alkalmával bekövetkezett balesetek, valamint a magashegyi túrákon bekövetkezett balesetek, amennyiben megállapítható, hogy azt a biztosított felszerelésének hiányossága okozta, vagy pedig túra alkalmával a biztosított a kötelese és előírt óvatosságot elmulasztotta, a biztosításból ki vannak zárva.

A Szövetség Tanácsa tárgyalásokat folytat a hajón nyújtható természetjáró menetdíjkezdvevény érdekében.

Körülbélül 320 természetjáró lengyelországi (hegyvidéki, vízi és tengerparti) cseretúrára előzetes megállapodás jött létre a Lengyel Turista és Országismerető Egyesület (PTTK) Budapestben járt képviselői és a Szövetség Tanácsa között. További tárgyalások folynak a Szovjetunióval, Bulgáriával, Csehszlovákiával és Romániával lebonyolítandó cseretúrák ügyében.

A Magyar Testnevelési és Sporthivatal és a Szövetség Tanácsa küldöttel Berlinben folytatnak tárgyalásokat az ideai magyar—német cseretúrák ügyében.

A Magyar Testnevelési és Sporthivatal, a Magyar Kajak Szövetség és a Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsa küldöttel Pozsonyban részt vettek az 1957. évi Nemzetközi Dunai Evezőstúra előkészítő megbeszélésein. E túrán előreláthatólag csehszlovák, jugoszláv, lengyel, osztrák és magyar evezős turisták vesznek részt az év augusztusában.

Felhívjuk a turista egyesületek és szakosztályok figyelmét, hogy a magyar testnevelési és sportmozgalom vezetésével és átszervezésével megbízott kormánybizottság II/1957. sz. határozata értelmében nemzetközi levelezést csak a Szövetség Tanácsa előzetes jóváhagyásával folytathatnak. Cseretúrák előzetes leköltéséhez is a Tanács hozzájárulása szükséges.

VERSENYHÍREK

bajnoki versenyekre. A kérelem benyújtásának határideje 1957. június 19.

1957. évben csak azok az országos I. osztályú tájékoztatói versenyek (emlékversenyek, vándordíjas versenyek) rendezhetők meg, amelyeknek kiírását és engedélyezését legalább 8 héttel a verseny előtt megküldik a szövetségnek.

1957. szeptember 1-től november 3-ig a bajnoki versenyek ideje alatt a szövetség emlékverseny rendezését nem engedélyezi.

1957. július 28-án rendezik meg a Budapesti Siketek SC hagyományos „Cházár András” vándordíjas emlékversenyét.

1957. július 7-én rendezik a pécsi emlékversenyüket.

1957. július 21-én rendezik a veszprémi „Balaton Kupa” vándordíjas versenyüket.

1957. augusztus 24—25. napján rendezik a Typográfia SC a Szikra által alapított „Beke” vándordíjas országos I. osztályú csapatversenyt.

Június 15—16-án a Petőfi SC Katona György emlékére versenyt rendez.

A Magyar Népköztársaság 1957. évi természetjáró tájékoztatói egyéni bajnokságának versenykiírása elkészült. A verseny selejtezőjének időpontja október 19—20., a döntő november 2—3.

Az éjjel-nappali versenyre az egyesületek legjobb versenyzőiket erősorrendben nevezhetik be. A selejtezőkön összesen 100 fő indulhat. A nevezéseket 1957. szeptember 30-ig kell a szövetséghez megküldeni. Versenykiírást a szövetségtől lehet kérni.

Az 1957. évi bajnoki versenyekre csapatként legfeljebb 2 fő részére kérhető korengedély.

A korengedélyt a sportkörök versenyzők részére a budapesti alszövetség, vidéki versenyzők részére az MTSZ adja ki sportorvosi igazolásra a korengedélyt.

A versenybírák továbbképzését 1957. évben az új versenyszabályzat anyagából tartandó konzultációk formájában kell megrendezni. A konzultációk záróvitájára a szövetség kiküldi képviselőjét, aki magával viszi a konzultáció kérdéseit.

Konzultációkat lehetőséggel 1957. június 30. napjáig kell megtartani. A szövetség minden részvevő versenybíró Játékvizetési Versenybírói Igazolvánnyal lát el, illetve azoknak, akik igazolvánnyal rendelkeznek, bevezeti a megújítási záradékot.

Természetjáró tájékoztatói versenybíróként 1957. július 10. napja után csak érvényes versenybírói igazolvánnyal rendelkezők működhetnek.

Összeolvadt szakosztályok (ha mint szakosztályok tömörültek) esetén a legmagasabb szinten versenyző szakosztály helyén jogosult az új egyesület (sportkör) részt venni a bajnoki versenyeken.

Az 1958. évi szabályzást az MTSZ később küldi.

Új egyesületek a területileg illetékes alszövetségtől kérhetik besorolásukat a

EGYESÜLETI ÉLET

A Bp. MÁVAG SK természetjáró szakosztálya fennállásának 45. évfordulójára jubileumi emlékmű építését kezdte el a múlt évben. A Magyarokt közeli levő Borbélyhegyen május 5-én avatták fel a szép kivitelű kilátót, ahonnan a Dunakanyar, a Pilis és a Börzsöny hegyei láthatók. Az avatás kapcsán jól sikerült vasas-találkozót rendeztek Magyarokton. Az emlékmű megközelíthető Nógrádverőcéről a piros és a piros háromszög jelzésen.

Az avatóbeszédet György Tibor, a szakosztály elnöke tartotta, a létesítményt a turistatársadalom nevében Szántó Gyula elvtárs vette át.

A Pécsi Lendület SK természetjáró szakosztálya, mint a Béke-vándordíjas tájékoztató verseny alapító rendezője. Idén is megrendezi versenyét a Mecseki Turista Egyesület keretében f. évi július 7-én országos meghívásos vándordíjas I. osztályú négyfős csapatversenyként. Tekintettel a sok címváltozásra, kéri a versenyzőket igénylő csapatokat, hogy közöljék ilyen óhajukat a versenybíróval: Mecseki Turista Egyesület, Pécs, Postafiók 50. címre. A versenyre Budapestről kedvezményes hétféltől kiinduló vonat indul.

A Mecseki TE Amatőr Fotóművész Klubja május hó 11-én a dolgozók széles tömegét, 18-án pedig az üzemi és iskolai fotoszakkörök részére rendezett jól sikerült színes diafilm vetítést, a szakkörök részére oktatással egybekötve, melyen színpompás, szebbnél-szebb képekben gyönyörködhetek a nézők és kaptak kedvet a természetjárásra és fotózásra.

Megalakult és megkezdte működését az Angyalföldi Természetjáró Kör a József Attila kultúrházban. Elkészítették túraterveket, hetenként túrákat vezetnek és csütörtöki napokon a kör helyiségében előadásokat tartanak.

A Szakszervezetek Országos Központjánál működő természetbarát csoport tevékeny működést fejt ki. Májusban két természeti tárgyú filmet vetítettek, előadást tartottak a német Svájc- és csoportos látogatást tettek az Uránia csillagvizsgálóban. Segítségét nyújtanak a szakszervezeti kirándulások megszervezésében és lebonyolításában. Számos túravezetőjük kalauzolta a fiatalokat a KISZ Oszoly tető találozójára.

A békéscsabai Bocskay természetjáró szakosztály tagjai igazri turista szívvvel járják hazánk tájait. Februárban még csak 15-en indultak egy-egy túrára, de ma már 40-50-en. Jártak a Pilisben. Ba-

konyban, a Karancson. Heti összejöveteleken felolvasásokat, beszámolókat tartanak. Szívélyesen üdvözlők újból megjelenése alkalmával lapunkat és rajtunk keresztül az ország turistáit. Mi pedig jó munkát és sok sikert kívánunk alföldi barátainknak.

Az újpesti Természetbarátok Turista Egyesülete a hetenkénti túrázás mellett készül a nyári szabadságtúrákra. 40 éves fennállása jubileumára május 24-29-én kiállítást rendezett.

Az Iparitanuló Sport Központ május 26-án rendezte, közösen a KISZ-szel, természetjáró tájékoztató versenyét Gödöllő környékén. Ugyanakkor rendezték az első ipari tanuló Országos Természetjáró Találkozót. Részletes ismertetésére még visszatérünk.

A veszprémi Bakony Turista Egyesület megalakult és erőteljes munkába fogott. Az egyesület elnöke a mindannyiunk által jól ismert és tisztelt Borsi Lőrinc. Első körrelvélők a hivatalos tudnivalókon kívül tájékoztattak a veszprémi osztály nagyszerű szervező munkájáról. A több mint 320 tagot számláló együttes sok sikeres túrát szervezett és segítséget nyújt a Kommunista Ifjúsági Szövetség helyi szerveinek a VIT jelvénytulajdonos túrák levezetéséhez. Most mérjük fel az ellenforradalom által a kulcsos házakban okozott károkat.

Polyák János sportársunk (Újpest, TÁKI, Tel.: 293-001) 75 000-es Balaton-Bakony turista térképért cserébe adna Bükki, Mátra vagy Sopron térképet.

Nem sokat hallottunk idáig a Mátra ölen működő természetjáró szervezetek munkájáról. Pedig nemcsak léteznek, hanem igen jól is dolgoznak. Ezt bizonyítja a május 11-12-én rendezett Mátra Kupa verseny is. A kiválóan előkészített és megrendezett verseny, az elszállásolás, a baráti fogadtatás minden részvevő számára emlékezetes marad. Mondhatni a vidékiek versenye volt, mert két budapesti csapatot — Iparterv és Orion — kívül Miskolc, Eger, Hatvan, Debrecen, Keszthely, Pécs, Sirok, Belpátfalva és a mátrafüredi erdészet (!) vonultunk a felérőre.

Örülünk, hogy megismerkedtünk a tevékeny gyöngyösi turistákkal és reméljük, a jövőben jobban kilépnek az ismeretlenség homályából.

A Tatabányai Sport Club természetjáró szakosztálya menedékházat épített a Gerece hegységi Somlyóvár északi lejtőjén (Tornyó pusztától keletre 3 km). A házban 16 ágy és szénapadlász áll rendelkezésre. A kulcs Tornyó pusztán. Högl erdészknél kapható meg a természetjáró igazolvány cserébe.

pontosan mérték és megtalálják a helyet. A versenyző nem zsinórral mér. Márpedig az ilyen helyen sem lépést nem lehet számolni, sem iránymenetet nem lehet tenni. A szerencsétlen versenyző ott kóborog a ponttól 20-30 méterre és minden ágat vizsgál, vajon melyik az igazri. Az pedig mégsem megoldás, hogy emeljük a keverési időt. Elvágva mégsem lehet egy útvonalra 10 óra időt adni. Az induló csapatok számát sem helyes túlságosan csatlóznai és arra rászoktatni a résztvevőket, hogy látva a keverési idő elhasználódását, egyik állomásról a másikra szálladjanak. Végül az kerül előnybe, aki semmilyen pontot nem keres.

Az sem helyes, ha tudatosan olyan előírt útvonalat jelölnek meg, amelyet sűrű, tuskés bozót fed, vagy térdig kell gázolni a zombékok. Az ilyen fizikai „nehézzé tevésék” a magyar nyelven kibabráltást jelentenek.

Sorainkkal számos hozzánk érkezett észrevételnek kívánunk nyilvánosságot adni.

STROMFELD ÁURÉL EMLÉKEZETE

Ismét ünneplésre jöttek össze a turisták a Kevély-nyeregben. A tavaszi Kevélyi találkozók mindig harcos hangulatúak voltak, most újból ez a lelkes küzdeni akarás tört fel a szívekből. A Meteor Stromfeld emléktúráján 1200 fő vett részt, messze meghaladva minden eddigi számot. Sok száz régi természetbarát, volt Munkás Testező turisták emlékeztek a régi harcokra.

Angelusz elvtárs, a Magyar Természetbarát Szövetség, Tibor elvtárs a Meteor képviselőjében mondta el emlékbeszédét. A Vándor Kórus régi munkásdalokat énekelt.

A Meteor több létesítménnyel tette emlékezetessé a napot. Sárka kereszt jelzéssel nyitottak színtező utat a turistaház és a Mackó-barlang között, valamint zöld kereszt jelzéssel látták el a Soly-mári fal felé vezető utat.

A találkozó árnyoldalt a turistaház gondnoksága szolgáltatta. A ház előtt keves az asztal, szék, pad. Bár a gondnokot előre figyelmeztették a várható nagy forgalomra, kevés volt az ital és a hirtelen jött melegben csak közelharc árán lehetett egy-egy szörphöz vagy pohár sörhöz jutni. A gondnok üzleti érdekességén kívül az ilyen találkozó megbecsülését is figyelembe kellene venni. Uram bocsá! még zászlót is ki lehetett volna tűzni.

A Meteor másik nagy rendezvényén Csikóvár-Lomhegy környékén vettünk részt. Május 1. versenyüket kirobbanó siker övezte. A 30 feladatból álló pontértíntős versenyen 33 ötfős csapat indult. A remekül előkészített versenyen 8 csapat végzett hibapont nélkül, közülük az időeredmények alapján a Bp. Pedagógus nyerte a versenyt, II. az UVATERV, III. a MAFC I. csapata.

Még egy számunkra igen örömdetes hír. A Bp. Meteorbar 120 előfizetőt szereztek lapunknak. Köszönet érte a lelkes aktiváknak.

A Magyar Kajak-Kenu Szövetség tábortársasága értesíti a kajakozó természetjárókat, hogy minden kedden 17 órakor klubnapot tart a szövetség helyiségében (V. Rosenberg hp. u. 1. II. 224), melyen szívesen látnak minden túrakajakozót.

Senki sem ellensége pénzének; ezt tapasztaljuk a Bizományi Áruház sportboltjában is (VI. Magyar Ifjúság útja 34.). Temérdek 60 forintos sátorlap (kettőtől már kész a sátor), 25 forintos hátizsák, 5,80-as kulaacs húzattal. Mindehhez természetesen temérdek vásárló tödül. Kapható még ezenkívül túrabakancs 250-tól, vastag zokni 40 forinttól.

Örömdetes eredményét láthatjuk ennek az olcsó vásárlási lehetőségnek. A formás kis hátizsákok alján ott figyelnek a sátorlapok és az erdei tisztásokon gombamódra emelkednek a sátrak.

Múlt havi és jelen számunk felvételeit a jelzettekén kívül: Deme Sándor, Ijjas István, Kádár Jenő, Kun Mihály, Pálfalvy Rezső, Szegváry Gusztáv és dr. Takács Gyula, illetve Szóts Zoltán és dr. Vizekely László készítették.

Milyen legyen a verseny?

Fel tesszük a kérdést, mivé fejlődik a természetjáró tájékoztató versenyezés? Vannak olyan irányzatok, hogy a versenyt azzal lehet „nehézzé” tenni — mert a versenyzők képzettsége igen magas —, hogy jól elrejtjük a pontokat. Ez hovatovább oda vezet, hogy egy-egy versenyen nemcsak néhány ilyen nehezen megtalálható láda lesz, hanem az egész verseny ezekből áll. Arról nem kívánunk vitatkozni, hogy az OB versenyeken milyen rendszerűt kövessenek. De szót emelünk az ellen, hogy emlékv versenyeken, vándordíjas versenyeken térképészeti talányokat adjanak fel. Ha ugyan annak lehet nevezni az olyan versenyt, ahol szinte minden pont sűrű cserjés fiatalosban, bár pontosan bemért ágon vár boldog megtalálójára.

Az ellenőrző bírót ne tévezzse meg — a versenyrendezőseget sem —, hogy ők

Rovatot indítunk a természetjáró fotósok részére. Néhány cikkben minden tájékoztatást adunk a felszerelés beszerzéséhez, a fényképezés alapvető tudnivalóiról és a felvételek kidolgozásáról. (Szerk. megj.)

Természetjáróknak nem szükséges drága, komplikált gépet beszerezni, mert általában minden, amatőr fényképezéshez készült gép használható.

Jó fényviszonyok mellett, az olcsó doboz (box) gépekkel is kielégítő felvételeket készíthetünk. Csúcseljesítményt ne várjunk az ilyen egyszerű szerkezetű és lencsés géptől, de ha a teljesítőképességhez mérjük a témákat, úgyszólván lehetetlen vele felvételt rontani.

A régebbi gyártmányú Zeiss, Kodak, Voigtlander box gépek mellett az utóbbi években modernebb hasonló teljesítményű gépek jelentek meg: a Pajtás, Utitárs, Perfekta stb. Ezeknek nemcsak a formamegoldásuk korszerűbb, hanem a szemmagasságból használható, nagy képet mutató kereső, vázkioldó könnyíti meg a felvétel készítését. Hátrányuk, hogy legtöbbje műanyagból készült, így törés esetén nem javítható. A fémvázás gépek ebből a szempontból előnyben részesítendők.

Az úgynevezett „középteljesítményű” gépektől felfelé, nemcsak ár és gyártmány, hanem típus szerint is nagy a választék. E sorok keretében nincs lehetőség a különböző géptípusok és gyártmányok rendszerezésére, csupán egy-két olyan dologra szeretnék rámutatni, ami segítségül lehet a gépválasztásnál.

Lehetőleg ne válasszunk frontlencse beállítású gépet, amelynél élesre állításnál az első lencsétagot forgatással mozgathatjuk. Ez olcsó konstrukciós megoldás. Felítéletlen előnyösebb olyan optika használata, ahol a lencsétagok egymáshoz való távolsága nem változik és így a tagok közötti légrés okozta képkalkotási hibák lehetőségére is mindig a legkisebb marad. A frontlencse állításnál a menetek legkisebb mérvű kopása, kimarjulása is hibalehetőséget okozhat. Ez nem azt jelenti, hogy az ilyen gépek rosszak. En magam is sokáig használtam ilyen lencse rendszerű Super Ikontát és — nem volt baj.

De kevesebb hibaforrást jelenthet az olyan megoldás, ahol az egész homlokzattal hozható előre-hátra, pl. Rolleiflex, Makina stb., vagy csigamenetes foglatban az egész objektívet mozgathatjuk a kívánt irányba, pl. Retina, Kodak Duo, Exa stb.

Nem jelent előnyt a természetjáró fényképezésnél a nagyfényerőjű (és drága) optika. A több lencsétagból álló Biotar például, a fényvel szembeni vagy csillogó felületű felvételeknél, több reflexvesszélyt jelent, mint az egyszerűbb lencse. Teljesen megfelelőek a lényegesen olcsóbb Tessar, Skopar, Elmar, Xenar, Industar 4 tagú optikák.

Nagy előnyt jelent az ún. T bevonattal ellátott lencse. Közismert, hogy ez az adott lencse fényerőjét növeli. De az már kevésbé ismert, hogy ez csak akkor áll fenn, ha a bevonat vastagsága bizonyos hullámhosszúságú fénynek felel meg. Nem minden forgalomba kerülő optika bevonata megfelelő. A jó bevonat arról ismerhető fel, hogy színét nem kéknek, hanem lilásba hajlónak látjuk.

Ahogy a természetjáró fényképezéshez megfelelőbb, ugyanazt mondhatjuk a zárról is. A fő követelmény: megbízhatóság, berázás mentesen működjék, hőmérsékletváltozásra érzékenyen legyen.

Ebből a szempontból pl. jobban megfelel a csak 150/mp-ig állítható EXA zár, mint a sok sebességre állítható, de könnyebben eltusultó Contax vagy Kiev fémdőnyzár. A könnyű futású gumírdőnyzárak, a központi szerkezetű záruk közül pedig a Compur záruk a legmegfelelőbbek.

Földes Imre

G. Gy. Jobbágyi: Üdvözlőjűk olvasóink soraiban. Előfizetési csekket küldtünk.

Gy. S. Budapest: Kedves kis pajtás, nagyon szívesen segítsek, de ahhoz kell jönnöd a szerkesztőségbe. Vizsgaid után keress fel.

M. E. Budapest: Küldje a jelzett anyagot, ha jó, közöljük.

K. F. Nyiregyháza: Egyetértünk önnel, hogy a természetjárás nem csak a hegyekre korlátozódik. Vannak is igen jól működő szervezetek alföldi vidéken is. Igyekezzék valamelyik közeli város szakosztályánál jelentkezni, például Debrecenben.

F. S. Budapest: A kért állat neve: foltos szalamandra. Elég gyakori a Börzsönyben, Mátrában, de csak esős időben másznak elő. A kért témáról közlünk majd cikket. Régebbi számainkat a Sportpropagandánál kaphatja meg.

Többeknek: Köszönjük az üdvözlő leveleket, igyekezzünk bizalmuknak eleget tenni.

BETÜREJTVÉNY

IRÁNY A MAGAS-TÁTRA!

A Magas-Tátra két pontjának nevét — összesen harminc betű — megtudjuk, ha az alábbi definíciókat megfejtjük és betűiket a megfelelő számú kockákba írjuk.

Német hegység = 19, 7, 21, 9. — Alpeli osztrák tartomány = 22, 11, 2, 14. — Magyarlaktá erdélyi megye a Kárpátokban = 26, 30, 25, 10. — Az Aldunán, de a Pilis hegységben két helyen is található ilyen nevű pont = 12, 23, 8, 10, 7, 1, 4. — Község, túrakiindulópont a Pilis hegység lábánál = 29, 27, 20, 24. — Fontos állományalkotó erdei fafaj = 22, 13, 6, 15, 16. — Bányásztközség a Bakonyban = 3, 28, 3, 7, 21. — Nagyra növő, ehető erdei gomba = 5, 13, 17, 18, 22, 18, 15.

Beküldendő: a két magas-tátrai pont neve június 30-ig.

A helyes megfejtők könyvjutalomban részesülnek.

Készítette: Horváth Péter.

Természetjáró létesítményeink

II. Utak

Most a természetjárás fejlődésének további fontos előfeltételeit, a turistautakat ismertetjük. Létesítésüknél, mint minden műszaki munkánál, 3 munkamozzanat van: tervezés, kivitelezés, ellenőrzés, ill. karbantartás.

A tervezéshez alapadatul szolgálnak az eddigi feltárás adatai (leírások, térképek, saját tapasztalatok). Ezek alapján a hegyrajz és a természeti értékek, történelmi emlékek, esetleg meglévő természetjáró létesítmények figyelembevételével tervezük meg az úthálózatot. Főútvonalai a főgerinceken, legmagasabb csúcsokon haladnak át és lehetőleg közlekedési állomások végződnek, mellékvonalai a természetjárás szempontjából fontos egyéb pontokat kötik össze. Az utak szélessége fontosságuk szerint 0,5–1,5 m, esése max. 15 fok (kb. max. 27%), ennél meredekebb utat — ha nem szolgál járműközlekedésre — kigyózza, vagy lépcsőzve, vagy a kettő kombinációjával kell vezetni. Keresztirányú esés egy- vagy kétoldali (bogárhátú), 4–5%. Erdei utak a fakitermelés miatt folytonosan változnak. Ezért és az esetleges párhuzamos utak miatt a legalkalmasabb kiválasztása, az út jelenlegi állapotának és a várható költségeknek megállapítása miatt a kisméretű útvonalat be kell járni a terepen is. A meglévő állapot esetleges megváltoztatását a területalajdonossal előzetesen le kell tárgyalni.

Az utak legnagyobb ellensége a mélyedésekben folyó vagy megálló víz, ezért azt az út környezetéből a legrövidebb úton mélyebb helyre el kell vezetni. Járőrmozgalmól mentes úton ferdén vezetett keresztfoltyókkal, másutt szárazon falazott kőből vagy betoncsőből készített átéréssel, szükség esetén az út kiárkolásával, vagy terepből való kiemeléssel végezzük.

Veszélyes vagy nehezen járható útszakaszokon a biztonságos közlekedést a mélység felőli korlát, vagy a hegy felőli kapaszkodólánc, igen meredek szakaszon lépcső, hágsóvas, létra, ágasfa, stb. építésével kell biztosítani. Sekély patakok az átjárást — a víz elfolyását nem akadályozó módon — kövek elhelyezésével, mély patak és szakadék felett pedig hid építésével lehet megoldani. Ez utóbbi azonban a legszükségesebb mértékre korlátozandó, mivel költséges, másrészt állandó ellenőrzést, karbantartást igényel. A tervezéshez tartozik a költségvetés és a szükséges tervek, műszaki leírás elkészítése is.

A kivitelezés történhet társadalmi vagy idegen munkaerővel, ugyancsak előzetesen elkészített munkaprogram (ütemezés) alapján. Építéskor az esetleges gyeper leszedjük és kétoldalt vékony rétegben elterítjük, a kiálló köveket, gyökereket eltávolítjuk. Lejtős terepen az út hegy felőli felszéltségét leással, a völgy felőli a leasott anyag 15–20 cm-es rétegben való odaterítésével és megfelelő tömörítésével állítjuk elő. Vizenyős terepen rátöltést, vagy dorongutat létesítünk, ügyelve arra, hogy ezzel a víz elfolyását ne akadályozzuk.

A karbantartás: az út állapotának állandó fenntartása, rendszeres időközökben való gondos ellenőrzése és az esetleg szükséges munkák azonnali elvégzése útján. A legnagyobb gond fordítandó mindig a víz elvezetésére, a mélyedések, kerékvágások lehető feltöltésére, mert ennek elhanyagolása — különösen löszös vagy meredek talajon — a mélyedések rohamos mélyülését, rövidesen az út járhatatlanságával jár.

(Folytatjuk)

HOLÉNYI LÁSZLÓ

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., főem. 11, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kúlikereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Magyar Ifjúság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselői. Példányszám 5000

57/3541 — Egyetemi Nyomda, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula igazgató

Időjárás Téő

1. Barátok véletlen találkozása

2. Hát te mit akarsz azzal a kakassal?

— Meg akarom nézni a napfelkeltét és nem szeretnék elaludni

3. Ezt meg kell örököteni. A hernyórendes nagy vadász

Turistaházak

A Turistaházakat Kezelő Vállalat átvette a Katalin-pusztai volt MTI üdülőt. Átalakítás után a **Katalin** turistaház negyven személy befogadására lesz alkalmas.

A Zempléni hegyekben a Gönc melletti Telki-bányán 60—70 férőhelyes turistaházat helyezett üzembe a vállalat. Most folynak a tárgyalások autóbusszjárat indítására a gönci vasútállomástól.

A Ságvári Endre turistaházhoz naponként indul autóbussz a Széna téri végállomástól.

A bükki turistaházak hálóhelyeinek egy részét a borsodi turisták a miskolci idegenforgalmi hivatalnál közvetlenül is leköthetik.

A Kevélynyergyi turistaház berendezését hamarosan húsz kecskelábú asztallal, székekkel, poharakkal egészítik ki és meggyorsul a kiszolgálás.

Az árrendezéssel kapcsolatosan egyes turistaházak (Dobogókő, Parád, Dömörkapu, Síktőkút stb.) panzió ára napi négyszeri étkezéssel 39 Ft-ra módosult.

Szakosztályok figyelmébe!

A Magyar Természetbarát Szövetség által rendszeresített és jóváhagyott:

Természetjáró igazolvány	—,40 Ft
Minősítési karton	—,20 Ft
Túranapló	1,20 Ft
Versenyjelentés	—,40 Ft
Forgatókönyv	—,40 Ft
Rajtlista	—,20 Ft
Menetkarton	—,10 Ft
Állomáskarton	—,20 Ft
Célbontó értékelő lap	—,90 Ft
Oklevelek, tagdíjbélyegek stb. és	

az összes természetjáró könyvek kaphatók a Sport Lap- és Könyvkiadó Vállalat **Sportpropaganda** boltjában. Budapest, VIII., Rákóczi út 57/a. Tel: 143—471.

Nyomatványokat, könyveket vidékre megrendelésre utánvétellel küldünk.

TURISTAHÁZAK A BALATON MENTÉN

A Balaton felvidéken: a badacsonyi „Vadvirág”, „Rodostó” és a szentgyörgyhegyi turistaház.

Közvetlen a Balaton partján a **SIÓFOKI Turistaház** vízitelep, sáttortábor.

A turistaházakban állandóan **hideg, meleg házikonyha**, és kitűnő **táborok**.

Felvilágosítást ad a Turistaházakat Kezelő Vállalat központi irodája, Budapest, VI., Lenin körút 55. Telefon: 224-412, 224-230.

Milyen volt AZ IDŐJÁRÁS május 15-ig?

Ez az időszak a lehető legszélsőségsébb rendkívüliségekben telt el, minden képzeletet felülmúlt és minden eddigi rekordot megdöntött. Április közepén tél volt, majd hirtelen néhány napig nyár, utána ismét minden átmenet nélkül május 15-től tél következett.

„Áprilisban hét tél, hét nyár” tartja a közmondás, célozva a tavaszi szeszélyeségre. Az idén azonban áprilisban egy tél és egy nyár volt. A hónap közepén a déli felmelegedés mindössze 10—15 fokra emelkedett, az éjszakai lehűlés nap mint nap fagypontra, sőt helyenként —5 fokra terjedt. A talajmenti légrétegekben —5, —10 fokot is mértek. Ezt áprilisban méltán mondhatjuk télnek. 18-án indult meg a meleg levegő ostroma a hideg ellen. Mivel a meleg levegő könnyebb a hidegnél, ez először csak a magasban érezte hatását. Ez tette tönkre terveinket a hűvövéti ünnepeken, ugyanis a meleg levegő felsiklása a hidegre okozta a csapadékos időjárást az ország nyugati felében. A keleti légáramlás Kínától az ázsiai pusztákon keresztül egész Közép-Európáig tartott. A Turkesztán-sztyeppéken felkavart finom homokot hatalmas porfelhőben szállította a szél nyugatra. A porfelhő 23—24-én érte el a Duna völgyét és helyenként olyan látásrosszabbodást okozott — főleg Erdélyben és a keleti országreszekben —, hogy kőnek vélték. Ugyancsak ez tette azokban a napokban oly szinpompássá a napkeltét és napnyugtát. A keleti légáramlás fokozatosan délkeleti, déli váltotta fel, egyre melegebb légtömegek érkeztek és a hőmérséklet ugrásszerűen 25—30 fokra szökött: itt volt az áprilisi nyár.

A szélsőségre jellemző, hogy április 15-én a napi középhőmérséklet 6 fok, a déli felmelegedés 10 fok volt, 30-án a középhőmérséklet 21 fok, a déli felmelegedés 30 fok. Tehát 2 hét alatt több mint egy évszakos hőmérséklet-változáson estünk át.

Az áprilisi nyárban nem sok örömmünk tellett, mert május 1-én megindult a víz-esés. Északi-déli légáramlás jött, Skandinávia és Grönland felől fagyos levegő zúdult Európára. Ez okozta a májusi telet. A hőmérséklet közel a fagypontra süllyedt, a csapadék pedig a hegyeken hó, a síkságon havaseső alakjában hullott. A magas hegyeken valóságos tél köszöntött be. A havazás 5-én éjjel kezdődött és kisebb megszakításokkal 9-éig tartott. A zöldellő és virágzó hegyoldalkat 15—20 cm-es hó borította, a fővárosban is havazott. Ez a legnagyobb ritkaság, amit bizonyít az, hogy 1885. május 15-től 55 évig kellett várni, 1940. május 16-ig, amikor Budapesten májusban havazott, majd utána 12 évig, 1952. május 7-ig.

Napokon keresztül 600—700 méteren volt a fagyhatár. Május 10-én Európa leghidegebb helye Magyarországon volt, erre néhány adat: reggel Moszkvában 13, Londonban 7, Rómában 13, Helsinkiben, Stockholmban 9, Berlinben 7, Párizsban Madridban 12 fokot mértek, Budapesten csak 6 fokot.

Az idén februárban és márciusban többször napozhattunk, viszont május elején fáztunk és volt alkalmunk a magas hegyeken szánkózni.

Ez a négy hét bizonyítja, hogy milyen szélsőséges lehet hazánk időjárása. Persze, ilyen nagyfokú rendkívüliségekkel nem kell számolni, hiszen évszázadonként csak egyszer-egyszer fordulhat elő. E szélsőségek oka a fokozott napfolttevékenységgel magyarázható. Arra, hogy ilyen tavasz után milyen lesz a nyár, következtetni nem lehet; statisztikai adatok szerint épp úgy kaphatunk meleg, mint kellemetlen hűvös nyarat.

Dr. Zách Alfréd

Természetjárás

„Honodat, annak természeti kincseit, szépségeit ismerni több, mint országokat látni. Aki szülőhazáját lenézve tengerekre kél, hogy világot láthasson, hasonló ahhoz, ki messze látszó bolygó tűz után siet.“

Vörösmarty

Tornászok gúla-bemutatója

Időmérő a Mátra Kupa versenyen

Angelus ünnepi beszéde a Stromfeld emléktúrán

Szántó Gyula a természetjárók nevében átveszi a borbélyhegyi kilátót
(Kunsági Viktor felv.)

Fiatalok, öregek vonulnak a Kommunista Ifjúsági Szövetség oszolyi találkozájára

Térképészeti társaság

1957. JÚLIUS

★

III. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

TESTVÉRHEGY

Hegyek ugyan nem igen nevezhető a Testvérhegy 200 m-es „magasságával”; s még ennyinek sem tűnik a felette emelkedő, ötszáz métert megközelítő hegyek miatt; egészen eltölpül mellettük. Erdei, sziklái sincsenek. Nagy agyagbánya uralkodik a tájon s mellette és felette kis rétek, apró gyümölcsösök. Ugyan mit keressen itt a kiránduló, a természetjáró?

Van pedig ennek a vidéknek is érdekessége, amiért érdemes felkeresni. Így elsősorban is a források. Még a jártasabb turista is — ki jónéhányzor ballagott már erre a Csúcshegyi turistaház felé — meglepődne, ha letérne kissé a jelzett útról, ha a Jablonka útról leereszkedne — a szó mindkét értelmében — a testvérhegyi lejtőkre.

Az óbudai Miklós utcától a 37-es autóbusszal a Donát kápolnáig utazunk (útiköltség 1,— Ft). Az út felett magasan fekvő kápolna még 1781-ben épült; fatornyoskával és empire fákpuval; a homlokzat jobb- és baloldalán egy-egy nyolcszögű oszloprész van bellesztve. A kápolnától a Jablonka úton a Judit utcáig megyünk, itt jobbra leereszkedünk egy zárt vízgyűjtőhöz; ebből bő ér csordogál, mely nemsokára csövdön átfolyva lebukik az itt elmélyülő árokba (1. kép). A Szent Antal-forrás ez, mely a közelben állott szentképről nyerte nevét. Tiszta, jó ivóvíz; három környékbeli ház használja, a kerületi Tanácstól nyert vízjog alapján. Környéke kedves, hangulatos.

A forrástól balkez felé tartva a nagy agyagbányához ereszkedünk le s azt a kertek alján felülről megkerülve, túlóladalán a Lófej-kúthoz érünk (2. kép). A közlekedő utaktól távol, gyümölcsösök között, félreeső, eldugott szép helyen fakadó, jól foglalt bővízű forrás. Vízét ugyancsak használják a szomszédos házak. A harmincas évek elején a forrás feletti domboldalon kilátótorony is állt. Szép feladat lenne ennek a két forrásnak a környékét rendezni. A Lófejkút és a Szent Antal-forrás csak a két legnagyobb az itteni források közül; rajtuk kívül sok kis forrás is fakad errefelé. Annyi forrás, ahány árok. És árok? Nézzük csak meg a térképet, hogy össze van ez a vidék szabdalva. Ez az árok-világ adja a testvérhegyi lejtők másik érdekességét. Ez ember egyre följebb szorította, a hegyre az őstermeszettel. Meghódította a Testvérhegy azelőtt lakatlan lejtőit s gyümölcsfák kerültek a vadon nőtt fák helyébe. De az ősnövényzet még nem adta meg magát. Visszahúzódott az árkok mélyébe. Egy puszta világ ez itt: az árkok birodalma. Fent a meredek part széléig előmereszkedik egy-egy öreg diófa s

beletekint az árokba. S ugyan, mit lát ott? Fák, bokrok, indák sűrű bozótját. Nem jó oda bemelegkedni, tűskés ágak, csipős csalán fogadják a betolakodókat. De minden árkon van átkelőhely — ahol a part kissé megenyhül, az árok kissé elapadosodik. Lent az árok alján víz folyik, szétterül, tocsogókat alkot. Ott felüti fejét a sás és tavasszal sárga a gólyahirtől. S ezeknek az árkoknak még csak nevük sincs. A forrásoknak sem, amelyek bennük fakadnak. Régi térképek bizonyítják, hogy az árkok között egykor erdőfoltok is voltak. Az ember hadat üzent az árkoknak, feltölti őket. Legalább egyet meg kellene hagyni, mint a táj egykori arculatát őrző természeti emléket. Talán a legszelelőt — már közel a Csúcshegyi üdülőhöz — mely a leghosszabb, legmélyebb, legvadabb, s egy ma már ismeretlen rendeltetésű öreg kőhid íveit át a közepe táján.

A forrás után — szép és mély árkon átkelve — s a következő árok innerső partján felfelé tartva, csakhamar a Jablonka útra, a 37-es autóbussz végállomására érünk. Vagy átkelünk a második árkon is s a Testvérhegyi úton a Bécsi útra ereszkedünk le a 18-as autóbusszhoz, amelynek ugyancsak a Miklós utcánál van a végállomása (menetdíj 1,— Ft). Ez a kis séta mindössze egy jó órát igényel.

Pápa Miklós dr.
(Kur Mihály felvétele)

TANULMÁNYOZZUK A TERMÉSZETET

Az utóbbi években feltűnően tapasztaltuk, hogy a természetjárók zöme nagyon kevés figyelmet fordít a természet megnyilvánulásaira. Sokszor az a benyomásunk, hogy főleg a megtett út hossza, esetleg néhány letördelt gally, rengeteg leszakított és eltaposott virág az, ami sokaknak a természetjárás jelenti. Megdöbbentően kevesen érdeklődnek a környező erdők, mezők, rétek növényvilága, a rovarok, lepkék iránt. Kevesen tudják milyen kőzeteken járnak, földtörténelemlől, geológiai alakulásokról nem is szívesen hallanak valamit. Tájékozódni sem igen tudnak, mert nem ismerik a vidéket. Ha az ember megáll, hogy gyönyörködje a vidékben, vagy pláne, ha fényképezni próbál, könnyen kитеheti magát annak, hogy csak hosszas loholás után éri be társait. Tekintve, hogy a túrákon résztvevők érdeklődése meglehetősen sokirányú és ami az egyiknek tetszik, az a többieket nem érdekli, nem is csodálkozhatunk az érdeklődés hiányán.

De azon se csodálkozunk, hogy azok, akik viszont újoncok a természetjárásban, sokszor azért maradnak le, mert nekik a loholás nem megfelelő, nem köti le az érdeklődésüket, sőt kezdők lévén, inkább kifárasztja őket. Az igaz, hogy hazamelve, később beszámolhatnak, hogy ezen a vasárnapon innen odáig összesen ennyi kilométert tettek meg és az elsők voltak a célban. De azt már sokkal kevesebben tudnák elmondani, milyen völgyeken mentek keresztül, az általuk látott csúcsoknak mi a nevük. A szedett virágok nagy részét bizonyára kevesen ismerik, különben nem szednének annyi szép virágot, amit hazaérve azonnal el is dobhatnak, mert régen elfonnyadt. Izletes gombát is többen szednének, ha ismernék az ehető gombákat.

Véleményünk szerint sokkal tartalmasabbá, fordultatosabbá és vonzóbbá tehetnénk a természetjárást, ha időnként szakavatott emberek vezetésével ismeretszerző túrákat rendeznénk. Hazánk különböző

vidékein szebbnél szebb növények és virágok nyílnak. Az erdő, a mező, a rét más és más képet mutat tavasszal, nyáron és ősszel. Amilyen gyönyörű a hóvirág, az ibolya, a gyöngyvirág tavasszal, ugyanolyan szép a nyári erdő és az őszi termés, a vadkörte, som, kökény, szeder, málna stb. Gombáznai is hónapokon át lehet és ahány táj, annyiféle gomba. De meg itt vannak a szebbnél szebb, jobbnál jobb ízű források. Mindezek megismerésére szervezhetnénk:

1. Növényismertető túrákat (fa, bokor, virág).
2. Rovar- és lepketanulmányi kirándulásokat.
3. Gombaszedést.
4. Geológiai és közettani sétákat.
5. Forrás-, barlang- és romlatogatásokat.
6. Fényképezési versenyeket.

Persze, az nagyon merev eljárás lenne, ha csak egy ilyen feladatot tűznénk magunk elé és mással nem is törődünk. Erről szó sincs. Csupán azt javasolnánk, hogy az egyes túrákon belül ilyen célokat is tűzzünk ki magunk elé. Természetesen nem győzzük eléggé hangoztatni, hogy mindenkor szakemberek bevonásával, mert csak így lesz tartalmas is.

Ezenkívül volna még egy javaslatunk. Nagyon szép vidékek vannak még az országban, amelyeken nem vezet keresztül jelzett út. Ilyen helyeket kellene felkeresni és javaslatot tenni az út jelzésére, elsősorban úgy, hogy mindjárt felajánljuk segítségünket a munkára. Mennyi szép foglalatlan forrásunk is van. Azt hiszem nem tévedek, ha mindazok nevében beszélünk, akik már voltak munkatúrán, ha kijelentem, hogy kevés jobb érzés van, mint ezeken részt venni. Az ember tudja ilyenkor, hogy sok utána következő természetjárónak teszi kellemesebbé az útját. De meg is kapja a jutalmát még munka közben, amikor az arra járó természetjárók meleg barátsággal köszöntik és jókívánságokkal halmozgatják el.

Íme mennyi lehetőség van arra, hogy megkedveltessük a természetjárást mindenkiel. Véleményünk szerint, ha az ember bizonyos határozott céllal tesz valamit, azt szívesebben teszi és később is magáénak tudja. Tudom, hogy a felvetett gondolatok nem újak, nem mi találtuk fel a spanyolviaszt. Célunk csak az volt, hogy erre ismét felhívjuk az illetékesek figyelmét.

Forgács Géza

Címképünk: Toronymászás a szász Svájcban (Dr. Csics Ervin felv.)

Helyes úton járunk?

Néhány odavetett megjegyzés, baráti beszélgetés irányította figyelmünket a kérdésre, melyről hallgatni kényelmes lenne, de nem segítenénk elő a nézetek és fogalmak tisztázását. Mint a kultúra sok területén, a természetjárásban is jelentkezett kimondva vagy csak sejtetve, hogy alkalmazzuk a „Virágozzék minden virág...” eszméjét szervezési elveinknél, turistamozgalmunk nézeteinél. Az adott helyzet figyelembevételével mellett azt kell megállapítani, hogy a virágok között igen sok dudva is nő. Röviden és nyíltan fogalmazzuk meg a kérdést: helyes-e a Magyar Természetbarát Szövetség neve, célja és tartalma.

Azon keveseknek, akik mozgatói voltak az ellenforradalmi törekvéseknek és e célból kívánták visszaállítani a Magyar Turista Szövetséget kettős keresztjével, saskői sovíniszta emlékművével és irredenta eszmei tartalmával, nincs sok mondanivalónk. Azokhoz szólunk, akik bár hívei a népi demokráciának, de egyéni megfontolások alapján olyan megállapításra jutottak, hogy a természetbarát fogalom szektáns jellegű, leszűkíti a szövetség körét a munkás turisták keretére.

A kérdés eldöntése végett röpké, történelmi visszapillantást teszünk. Amikor 1913-ban megalakult a Magyar Turista Szövetség, három nagy (Magyar Turista Egyesület, Magyar Kárpát Egyesület, Természetbarátok Turista Egyesülete) és több mint 40 kisebb egyesület és szakosztály működött. A szövetség tevékenységének első időszaka vitathatatlanul sok pozitív vonást mutatott. A munkaterületek felosztása, az útjelzések egységesítése, turista-szövetségi kedvezmények, turistatörvény-tervezet jelentős fejlődést indított meg. De már a Tanácsköztársaság alatt, a megváltozott politikai, társadalmi helyzetben kezdeményezés indult új szövetség alakítására. A Tanácsköztársaság bukása után, a szövetség keretében az MTE és MKE között már kezdettől meglevő ellentét abban csúcsosodott ki, hogy mindegyik magát tüntette fel az „egyedülálló nemzeti és keresztény” turistaszervezetek — ezt folytatták a II. világháború végéig. Egymással versengve rágalmazták és denunciózták a haladó szellemű turistákat és szervezeteiket (erre bőven vannak írásos dokumentumok). A szövetség az 1938. évi „fajvédelmi” törvényt saját hatáskörét túllépve túlteljesítette, élen járt az irredenta, sovíniszta uszításban, lelkesen támogatta a náci háborús törekvéseket.

A felszabadulás után újjászerveződő turistaság természetesen nem kért a von Tschammer, vitéz Béldy, Tárczay-Fellicides-féle szellemből. Megalakult a Magyar Vándorsport Szövetség, majd ebből 1948-ban, természetes folyamatként, a Magyar Természetbarát Szövetség. A szervezett turisták száma növekedett, a csoportok működése nagy fejlődésnek indult. 1951-ben azonban, a magyar sport átszervezésénél, nem vették figyelembe a természetjárás sajátosságait, beerőltették a turistaságot az egyes sportegyesületi és szövetségi (TSB) rendszerbe. Ugyanakkor megszűntek a turista vasúti kedvezmények, erősen korlátozták a turistaszervezetek önálló tevékenységét.

Ezeket a súlyos hibákat fel kellett számolni. A Társadalmi Természetjáró Szövetség kezdeményezésére a múlt év folyamán már elvi döntés történt az önálló turista szövetség megalakítására; készült a részletes átszervezési javaslat. De közbejött az ellenforradalom; a „forradalmi” intézőbizottság, sokhónapos tepsedés, zavaros elgondolások. Végre ez év márciusában megalakult a Magyar Természetbarát Szövetség tanácsa.

Világos, hogy nemcsak szellemében, de nevében sem kell a Magyar Turista Szövetség. Az semmiféleképpen

nem illeszthető be a népi demokratikus rendszerbe. De nem követhető az elmúlt évek hibás, önállóan szervezési vonala sem. Vissza kellett nyúlni az 1945—50 közötti évek tapasztalataihoz.

Vajon a természetbarát mozgalom csupán a gyári proletárok szűk szektája volt, a múltban létezett egyesületek egyike? Nem! Hazánkban a TTE testesítette meg létezése óta — közel öt évtizede — a magyar turistaság leghaladóbb irányzatát. Tagjai között a társadalom különböző rétegeinek legkiválóbbjait találjuk (persze földesurakat, gyárosokat nem). Néhány példa. Az egyesület egyik legerősebb osztálya a magántisztviselő csoport volt. Olyan kiváló tudós tanár hordta gomblyukában jelvényét és szívében a mozgalom szellemét, mint Kolacsokovszky Lajos, (vajon mikor jut eszébe valamelyik kiadónak, hogy műveit kiadja?), Stromfeld Aurél, Ságvári Endre, dr. Schönstein Sándor és sokan mások. Bányászok, vasasok, fások mellett tehát kiváló értelmiségiek vallották magukat magyar természetbarátoknak. Ezért válhatott és kellett válnia a természetbarát névnek és szellemnek újjáalakuló turistaszervezetünk elvi és tartalmi kifejezőjévé.

A Természetbarát Szövetségben összpontosul a magyar turistamozgalom minden eddigi haladó vonása. Magáéának vallja Téry Ödön, Thirring Gusztáv, Eötvös Lóránd, Stiaszny Jenő és mások nemes, haladó törekvéseit. A természetbarát szó tehát nem szűk keretet, nem a múlt hibáihoz történő visszatérést jelent. Hanem a magyar turistaság haladó hagyományainak felkarolására, a szervezett turisták tömörítésére hivatott.

Még egy ide kívánczó kérdés. Lapunk nem kizárólag a szövetség közlönye — noha törekvéseit minden tekintetben támogatja —, hanem szervezett és szervezetlen turisták, vasárnapi kirándulók számára is íródik. Ez viszont a természetbarát fogalomnál szélesebb kört jelent. Tehát az a helyes, hogy címe: *Természetjárás!*

„Játsszunk nyílt kártyákkal”

E cím alatt tárgyalja a magyar szakszervezetek lapjának sportrovata május 15-én a szervezett dolgozókat nyilván legjobban nyugtalanító kérdést: miért játszik Asbóth és nem Gulyás a belgák ellen.

Sajnos, nálunk még mindig az a helyzet — a burzsoá sportszelleme hagyatékaként —, hogy lapjaink fontosabbnak tartják a versenyek és versenyzők körüli mesterséges zenebonát, mint a tömegek testedzését. Hiába keresnénk a Népakaratban hasonló terjedelmű eszmeifuttatást például a természetbarátok problémáiról.

Gondosan végigböngésztük a lap májusi számait, de néhány soros, apróbetűs szedésű kis híreken (összesen 5 egy hónap alatt) kívül semmi sem jelzi, hogy valami is történik e tárgyban. Pedig májusban indította meg a Szaktanács Természetbarát Irodája a nyári tömegkirándulások sorozatát. Kiadott két programplakátot, május 26-án 1600-an vettek részt a nagymaros—visegrádi kiránduláson, május 19-én rendezte a KISZ az Oszolytetőn a VIT jelvényes túrák elsőjét stb.

Szeretnénk feltenni a kérdést. Ki legyen a szervezett dolgozók szabad levegőn végzett testedzésének szószólója, újságpropagandistája? Meg is mondjuk, a NÉP AKARATA!

REGÉLŐ KÖVEK

Aki a kaptárkövek vidékét járja, annak nagyon alkalmas pihenőhely a síkfőkúti menedékház, hiszen innen majd mindegyik csoport megközelíthető. Ezért tértünk mi is éjszakai megszállásra a bővizű forrásnál épült házba. Estére várva, még van időnk megbeszélni a kaptárkövek ismerőinek eddigi megállapításait.

Először is egy felvetett kérdésre kell felelnünk. Hol találhatóak eme pogány köemlékek?

Cserépváralját a legszebb kaptárkövek fő lelőhelyének ismerjük. A közelben van a purgálvölgyi csoport, a hintóvölgyi öreg kövek góca, no meg a Mangótető alatti „Ördögtorony” egy kisebbik társával, szintén igen megviselve. Pedig ezek itt nagy csoport társaságában büszkélkedtek valaha, de a többi tagok már súlyosan sebesült nyomorékok. Nyugatabbra, Szomolya község határában szintén található igen szép csoportosulás. De az előzőekben említett Cakó tető, Mészhegy, Nyerges, no meg a kevésbé ismert demjéni kövek is nagyon érdekesek. Bizony ott is voltak efféle sziklák, ahol ma már hiába keressük, mint pl. Szöllőcske és a Zsérci kódóc stb. A Bükkzsérc melletti egyik völgyben meghúzódva még fennáll néhány bálványomladék. Keletebbre, Kács határában is megmaradt egy-két ősi faragott kő. De egészen különleges a Latorut pusztá fölötti, barlangszerű, faragott fülkés „Léleklyuk”. A Dunántúlon, Budapest közelében is ismerünk ehhez a kultúrához tartozó köemlékeket, mint az Érd közelében levő kutyavári sziklákat, valamint a Budakeszi melletti kaptárköveket.

Nos, hogyan nyilatkoznak a kaptárkövekről azok, akik írásban is közreadták kutatásaik eredményét? Bartalos Gyula dr. szerint a kaptárkövek ősi síremlékek, azaz hamvvedertartók, még azokból az időkből, amikor a halottégetés kultusza virágzott. Külföldi régészek a Németországban megmaradt druida csészekövekről (Schalensteine, Rillensteine) hasonlóképpen vélekednek. Ez emlékek egyben-másban olyanok, mint a Bükk felsorolt kaptárkövei. Kolacskovszky Lajos, volt túrátársunk és tanítónk így ír egyik tanulmányában: „És mégis kelta művek a Bükk bálványkövei”. Abban viszont egyetért Bartalos Gyula dr. megállapításával, hogy ezek ősi temetkezési helyek voltak és a fülkéket az elégetett halottak cserépedény urnákban gyűjtött hamvaival töltötték meg. A történelem tanítása szerint ugyan a kelták a Duna vonalát kelet felé nem lépték át, azonban a keletebbre sodort gotinusok és massignusok, valamint osurok szintén a kelták rokonai voltak. Ezeket a népvándorlás hullámai szakították el, dunántúli kelta (marcomani és quád) rokonaiktól. Az ellenséges háborgatás elől pedig behúzódtak a melegebb és erdővel védett bükki, mátrai előhegyek szűkebb völgyeléiseibe. Ugyanakkor az alföldön nomád származatú tanyáztak. A borsodi Bükkben, a Geszt melletti Kerekhegyen egész sereg kelta emléket, szerzőmöt, edényt, urnát ástak ki, Óhután pedig kelta pénzeket is találtak. A leletek a miskolci múzeumot gazdagították. Kovács Kálmán, 1934-ben közölt e tárgyjal foglalkozó cikkében szintén kérdezi: áldozati helyek voltak-e a bálványok, avagy halotti urnagyűjtők? Határozott feleletet nem tudott rá adni, azonban még régebbi eredetűnek tartja azokat. Az általa átnézett hintóvölgyi, mészhegyi és csordásvölgyi csoportok tövében különböző cserépedény maradványokat talált. Ezekről megállapította, hogy az edényeket nem korongon készítették és a talált darabok, csöveslábú pohár, valamint 1 liternyi űrtartalmú vékonyfalú váza részei voltak, belekarcolt keresztszerű ábradíszítésekkel. De egyes darabokból arra következtetett, hogy azok nagyobbaknak (6—8 literesek) részei lehetnek, s a törmelékkel, földdel betemetett, valamikor talán ép edényeket, végül is az egymástkövető időjárás behatások apríthatták fel. A mészhegyi csoport felső részén levő sík terület meg őslakótelep lehetett. Szerinte a Mezőkövesd mellett előkerült keltakori edények mind korongon készültek, így a korong nélküli munkával készült kaptárkövi edénymaradványokat hallstadti, sőt még régebbi kultúrából származtatja. Arra a kérdésre, mi lehetett a kaptárkövek rendeltetése, úgy vélekedett, hogy istenséget, bálványt faraghatott magának a kor embere. Mindenesetre az ősnép nagy munkát vállalt magára, mert egyszerű kézimunkával sok helyen valóságos körtegeket kellett lefaragnia a felszínből, hogy így kialakíthassa a misztikusan ható bálványszobrot, sőt bálványcsoportot.

De ha a környező falvak lakóit kérdezzük, ők egyszerűen régi méhesek telepeinek tartják a kaptárköveket, s felfogásuk szerint méhköpüket tartottak volna a vakablakokban, még a török világban, vagy az azt megelőző cseh lovagok idejében. E tetszetős nézeteket azonban megcáfolja az a tény, hogy a fülkék egyike-másika bizony nagyon kicsire van szabva, aztán meg nem kevés közülük teljesen északra néz, nem egy pedig egészen lent, a kövek talpánál van. A méhek pedig csak a verőoldalon érzik jól magukat, a talajon meg a ragadozók pusztításának is ki lettek volna téve. De, hogy méhek el-

A Purgál völgyben a kaptárkö szemléltetően tárja fel üregeit

A Hintó völgyben a lekopott kaptárkö már nagyrészt bemohásodott (Szerző felvételei)

helyezésére faragták volna nagy munkával e szobrokat. bálványokat, az teljességgel elvetendő, hiszen jóval egyszerűbb módon is találhattak volna ezeknek helyet.

Befejezésül talán nem lesz érdektelen, ha a saját véleményemet is rögzítem, e kultúremlékek történeteivel kapcsolatban. Bár nem érzem magam arra hivatottnak, hogy a kaptárkövekről keletkezési és történeti megállapításokat tegyek, mégis megemlítem, a talán kissé eltérő felfogásomat.

Ha figyelembe vesszük a köveken az időjárás okozta avulásokat, rongálódásokat, úgy ezek megmunkálásának idejét 1500—1700 év előttinek becsülhetjük. Átgondolva az akkor élt emberek életkörülményeit, babonás szokásait és vallási hiedelmeit, aligha tévedünk, ha úgy vonjuk le a következtetéseinket, hogy a kaptárköelődfordulások mind egykori lakótelepek voltak. A pogány, félnomád népek lakóhelyei a kövek fölötti térségen voltak, hiszen mindenütt a tüzeléshez szükséges fák közelében, erdőszéleken találhatjuk ezeket. Jól betekinthető volt az alatt elterülő és állattenyésztésre alkalmas legelővidék, a közelben forrásvizek, melyek nagy része máig is megmaradt. A lakótelepek napsütött, déli fekvésű dombnyúlványokon létesültek, azok szegélyein faragták maguknak a lakók a védőszellemek szobrait és alakjait, s rajtuk a bemélyített fülkék pedig a szellemeknek szánt áldozatok elhelyezésére szolgáltak. Minden családnak külön áldozati fülke készült, ezek a család tehetsége szerint lehettek kisebbek-nagyobbak. Mellőzve az indokolásokat, végső eredményként megállapítható, hogy e kultúra emlékei a III.—VI. századból maradtak ránk és az akkoriban itt élt hunoktól eredhetnek. A hunok a népvándorlásokkal vetődtek és telepedtek erre a vidékre, magukkal hozva a mai ázsiai vallásokhoz hasonló babonás hiedelmeiket, amikről a kaptárkövek sokat elárulnak a ma emberének.

A hunok nyomait Kína, India, Tibet és Mongólia egyes vidékein is felkutatatták már, s a talált kultúremlékek sokban rokonságot mutatnak az előbb említettekhez.

Még egy érdekes megállapításról kell megemlékezni. A kaptárkö kultúra legmonumentálisabb emlékeit ismerem fel a siroki vár mellett levő kőbálványokban. A hasonlóságuk igen meglepett. A faragott fülkék nyomai itt is felfedezhetők, nemcsak a hármas kőbálványon, hanem a keletebbre ágaskodó, ún. Törökasztal csoport kőoldalain is. Azonban itt, minthogy sokkal kitettebbek, bizony jobban el vannak mosódva, mint például a Purgál völgyben, vagy a szomolyai csoporton. De figyeljük csak meg e kőbálványok alakjait. Ezek fejrésze, éppen nagyobb tömegük és méretük következtében szépen megmaradt és felismerhető, s talán éppen a mi időnkben fogja a vihar egyikükről azt végképpen eltüntetni. Megmarad majd a fejnélküli törzs, amely így már ugyanolyan lesz, mint a többi bükki kaptárkö. E megállapítást alapul véve nyugodtan mondhatjuk, hogy a kaptárkövek azon csoportjai, melyeket hegyesköveknek ismerünk, valamikor szintén fejrésszel bíró szoboralakok voltak, de ma már csak hegyesnyakú szobortörzsek.

Ahogy a természettel és egymással vívott harcok és különböző betegségek elsöpörték az akkori népeket, úgy tüntette el kultúrájukat és koptatta meg ezek emlékeit a múlt idők kimerítő, romboló és átalakító ereje. De még így, csonkán, kopottan is regélnek egy régi, elfelejtett életről.

Martus Ferenc

OLVASÓINKHOZ

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy a jövőben — évenként több számat — egy-egy hegység részletes ismertetésére szánunk. Augusztusi számunkban a Gerecse hegységről adunk részletes, bő anyagot. A hegység geológiája, állat- és növényvilága, turistaújtjai, utitervek, vázlatok adnak szemléletes anyagot e közeli, mégis eléggé ismeretlen hegységről. Gerecse-számunkhoz, de a további ilyen laphoz is (összel a Vértessel foglalkozunk) kérjük olvasóink kívánságait, észrevételeit, közreműködését is.

Szerkesztőség

A Természetiáras

IRODALMI PÁLYÁZATOT ÍR KI

A pályázat célja, hogy pajtásaink szép, hangulatos írásokban leírják legszebb nyári kirándulásukat, úttörő táborozásukat.

A pályázaton részt vehet saját írásával minden általános iskolai tanuló.

Az irodalmi pályázat terjedelme: legfeljebb 3 ritkán gépelt oldal lehet (jól olvasható kézirást is elfogadunk). Beküldési határidő: 1957 szeptember 1. Cím: TERMÉSZETJÁRAS szerkesztősége, Budapest, V., Rosenberg házaspár utca 1.

A legszebb írásokat lapunkban fényképekkel leközzöljük, díjazzuk. Minden jó leírást könyvjutalomban részesítünk. A pályázat eredményét októberi számunkban közzöljük.

★

Általános iskolai tanulók, úttörők, vegyetek részt pályázatunkon! Írjátok le hazánk szép tájain tett kirándulástokat!

VÉRTES

Ahogy Eötvös Károly idézi, a Névtelen jegyző azt mondja a Vértesről: „Nagy erdő ez, amelyet a németeknek ott elhánty vértjei után most Vértősnék neveznek”. Hogy így volt-e, a történések lelke rajta. Annyi bizonyos, hogy 1051-ben III. Henrik német császár Bodajknál szendvett döntő vereséget a magyaroktól.

A közelmúltban általunk is átélt történelemben, a második világháború során, nem volt nagyobb szerencsésük a náci hordáknak sem. Budapest felszabadulása után, amikor a békét áhító lakosság a nyirkos, dohos pincékből végre napfényre került, erről a tájról próbált a megvert sereg újra támadni. Még ma is láthatjuk a szovjet védősáncok árkait, amelyekben vérük hullásával óvták gyermekeink állmát.

S azóta szabadon járhatok ott, ahol azelőtt a Magyar Általános Középbányászati Rt., négy gróf és Wekerle Sándor részvénytársaságának emberei őrizték gazdájuk kiváltságát. Elhullajtott vértékek már nem találkozol, s az ellenforradalom sebeli is inkább csak a lelkekben sajognak.

Érdekes és jelentős hegység a Vértes. Bármilyen tekintetben vizsgálód, egyazon következtetésre jutsz.

Történelem? — A magyarság legrégebbi emlékei fűződnek hozzá. Székesfehérvár (Alba Regia) a magyar állami élet egyik színhelye. Vltányvár, Gesztesvár, Csákvár, Gerecsesvár, Csókakövár régi hadi dicsőségek színhelye. Vértesszentkereszt helyenként még jó állapotban levő — de már erősen omladozó — romjai kultúrtörténeti szempontból jelentősek. Báracháza barlangjának steppei fauna áll-

latmaradványai, szarmata kori leletel a történelem előtti időkről szólnak.

Gazdaság? — A múlt században megindult szénbányászat, a gánti bauxit, a Vértes erdeinek dús faállománya, sok értékes kőbánya hirdeti fontosságát. Vagy ki ne hallotta volna hírét a móri szőlők nedűjének?

Turistaság? — A drótsövényvel övezett vadaskertek hegységében nehéz küzdelembe került néhány turista alkotás biztosítása. Ez lényegében csak a Magyar „Munkások” Turista Egyesületének, a Kárpát és a Magyar Turista Egyesületek székesfehérvári osztályainak sikerült. Ismeretes, hogy a természetbarátok Kapberk pusztai találkozáját a MÁK nem engedélyezte és gátolta tevékenységükben a valódi munkásturistákat. A hegység külső peremén, és többségében közönten engedélyezett jelzések mentén: Csókakőn és Gesztesen létesült turistaszállás.

Térkép, útikalauz, jelzések, biztos turistaszállás nincs, így érthető, ha jelenleg a hegység nem gyakorol nagy vonzerőt.

Pedig de sok élményt mulaszt, ki e — főképp Budapestről — könnyen megközelíthető hegységet mellőzi. Hatalmas bükkösben haladsz, középhegységet jellemző erdőben, kanyargós, meredek mély úton; egyszerre ritkulni kezd az erdő, akácillatot hoz feléd a szellő és pázsitos fennsíkra érsz. Azt gondolnád, hogy síkvidéken jársz, holott 450 méteres fennsík tárul eléd. Se szeri, se száma a Vértes völgyeinek, árckainak; vizet azonban, csörgedező patakok sehol sem lelsz. A kevésbé szivósakat ez a tény talán elriasztja a hegységtől. De ha túrádat a nyugati oldalon tervezed a források mentén, élvezetes úton járhatok. Uralkodó magaslattól nem találsz, de számtalanszor hághatsz mély völgyekből 450 m feletti tetőkre. Most pedig jer velem a „száraz” keleti Vértesbe, vagy 30 kilométeres túrára.

Miután egy napra felpakolsz és kulacsaid is megtöltöd, Szárról indulsz a halvány nyomaiban fellelhető kék jelzésen Csákványpusztára. A pusztai első házainál balra csatlakozol az erdő széléhez, majd nagyobb metsződésben vezető szekéruton emelkedsz déli irányban a Nagy Csákványhegy vízválasztójához. Innen 500 métert mély nyugati irányban és délre fordulva a lapos tetőn nagy fa tövében leled — ha leled — a magassági pontot (482 m, a hegység legmagasabb pontja. 1 óra 20 perc). Ez a kis keresés tájékozási gyakorlatnak is jó feladat. Most tovább délnyugati irányba ereszkedsz, utad helyességét néhány fenő mutatja. Eléred a Körtvélyes pusztától jövő széles nyiladékokat. Eddigi irányodban haladsz tovább (közel hozzád jobbról szántó). Hatalmas bükkfák között érsz újból útkereszteződést. Előtted fiatalos erdőben nyiladékút. Ezt mellőzve balra tartsz 200 métert, majd innen délnyugati irányban alig észrevehető emelkedővel a Körtvélyeshegy emeletes gúláját éred (480 méter, 50 perc.) A magas gúláról szemünk messze kalandozik. Közel az imént elhagyott Nagy Csákványhegy, távolabb a Gerecse nyúlványai, délre Vérteskozma szántói, délnyugatra a Vértes lapos, hosszú hegyháta, nyugatra Oroszlány integet felénk.

Innen északnyugati irányban térsz az előbb említett nyiladékhoz, s azon délnyugatnak enyhe, majd erős lejtővel a hajdani Szenttamás pusztai szántóföldjeit éred. A baloldalt sötétlő erdő széléhez igyekszel és annak mentén kacskaringózáva kapaszkodsz az erdősarokhoz. Itt a cserjésben találsz a vitányvári jelzés nyomait, majd hatalmas bükkök között ereszkedsz a Köves úton lefelé. Közben gyönyörködhetesz a hallgatag szikláknak és a vidáman füttyentgető madarakban. A meredek út után a Sárkánylyuk völgybe ereszkedsz. Itt szeretnéd meglocsolni kihevült arcodat a patak vizében, de óhajod kielégítetlen marad. Aszóvölgyek ezek, s nem jársz jobban a lejjebb ért Fáni völgyben sem. Most kacskaringós,

poros úton kaptatsz Vérteskozma. Helyenként bizarr sziklaalakzatok élenkítik az utat, majd kotkodácsolás, kutyaugatás jelzi, hogy itt a déli pihenő (2 óra).

Ha van időd és erőd, a falu délkeleti végétől déli irányban felkapaszkodhatsz a Nagy Táborhegy 451 méteres csúcsára (30 perc). De helyesebb, ha a falu széléből kissé jobbra menve a 3 szarvasútra térsz. Szép erdőben lefelé haladva jobbra nyiladékokat hagysz el (erről ne feledkezz meg), majd tovább a romantikus Annafalvi őrházat éred el (50 perc, 1. kép). Milyen jó is lenne ebből a még jó állapotban levő házból turistaszállást létesíteni?!

Az őrházról délre szekéru t nyomát találsz, amelyen nyugat felé indulsz. Rövidesen eléred az előbb említett nyiladékokat és azon balra fordulva derékszőgű töréshez érsz. Innen nyugati irányban kapaszkodsz a metsződésben és meredek út után a Kotlóhegy lapos tetején állsz meg kis pihenőre (400 méter). A tetőről keleti irányba a lapályra, nyugatra a Vértes felé szép kilátást élvezel. Innen délnyugatra meredeken ereszkedsz a Gyümölcsös völgybe. A halvány jelzés mentén az Árpád-forrást éred (1. óra). Itt éred a Csákvár-Pusztai kőhányás műutat, a forrást is ennek szélén találsz. A medence vizéből nem ajánlatos inni, mert az út porától szennyeződött. De egy kis mosdás nem lesz ártalmas. A műúton néhány lépést felfelé haladva délnyugati irányt veszel és a Petrecseri lapos széles réjtjén éred el a gánti műutat. Ezen baktatsz, amíg Csákvárról becsatlakozik a másik műút. Itt délkeleti irányt veszel enyhe lejtős úton. Amikor az erdőből kiérsz, kissé emelkedő úton déli irányba fordulsz. Utána a Báracháza nyugati oldalán fekvő hegyhátat éred és ezen keleti, délkeleti irányba kímégy annak peremére. Itt a sziklákon ereszkedhetsz le a barlanghoz (2 óra 40 perc, 2. kép). A több nyílású barlang feltárását 1925–26-ban dr. Kadič Ottokár fehérvári turistákkal végezte. A prehisztórikus leletek igen értékesek.

A barlangtól a szőlőkön át mély le és a Csákvár előtt meredező omladékorony mellett jó félóra alatt Csákvárt éred. Innen a vasárnap késő esti, vagy a hétfő hajnali autóbusszal utazhatunk Pestre. Aki pedig tovább kíván menni, annak hamarosan részletes leírást nyújtunk lapunkban.

K. V.
(Szerző felv.)

Csónakkal a Dunán

Június 9-én szokatlan sürgölődés zökkenti ki nyugal-
mukból a megyeriket. A dunaparti fűzesek tövén percek
alatt nőnek ki a földből a gúlasátrak.

Mire szemben a Pismányon bíborszint ölt az ég, a
pócsmegyeri hajóállomástól északra több száz méteres
hosszúságban sátor tábor várja az ideérkezőket.

Meglátogatjuk a tábor vezetőjét, Bischitz Józsefet. Első
kérdésünk, hogy milyen célból épült ez a tábor?

— A SZOT megbízásából a KP DV SZ SZ turista alosz-
tálya rendez ez alkalommal hétvégi szigetkerülő csónak-
túrát. E tábor a részvevő evezősök éjszakai pihenője lesz.

— A tábor méreteiből arra következtethetünk, hogy
valami nagyobbarányú megmozdulás készül.

— Igen, célunk az, hogy e kényelmes sátor tábor felállí-
tásával minél több szakszervezeti sportoló részére
megkönnyítsük a szigetkerülést.

— Mennyit fizetnek a részvevők az éjszakai szállásért?

— A túrára jelentkezett evezősök részére díjmentesen
bocsátottuk a sátrat, a sátorba való szalmát és a takaró-
kat.

— Milyen érdeklődésre számít a szakszervezet? —
tesszük fel következő kérdésünket.

— Az előzetes jelentkezések alapján itt 60 sátrat
állítottunk fel s 240 személyt tudunk elhelyezni. Sokan
hálnak azonban saját sátrukban vagy különböző part-
menti evezőszállásokon.

Folytathatnánk beszélgetésünket, azonban hirtelen
szélvihar támadt. A kifeszített sátrakat rázza, lobogtatja
a nekivadult légáramlat. Ezúttal azonban megússzuk né-
hány csepp esővel.

Egy óra sem telik s benépesül a tábor. Egymás után
jelentkeznek a Külker. SK, a MÁVAG, a Hírlapiroda, a
Nemzeti Bank, az Autóvillamosági Váll., az OTP, a Gáz-
művek, a Postások, a Cukrászati Gyár, az Egészségügyi
Minisztérium sportolói.

Amint élénkül a tábor, úgy csendesedik a táj. A Duna
hullámai lassan elülnek, tükörsima a folyam. Szemben
a Nyerges, a Vöröskő és az Öregbükki csúcsai kékesfekete
árnyalatot öltönek. A Duna felé törő nyulványoknál épült
nyaralók, üdülők lámpái sorjában kihunynak. Nálunk fel-
lobbannak a tábortűzek.

Rövid éjszakai pihenő után a hajnallal kelnek evező-
seink. Érthető, hiszen a déli meleg beállta előtt szeretnék

elérni a szigetcsúcsot. Mire a megyeri templom tornyában
hetet harangoznak, az utolsó csónak is eltűnik a fűzesek-
kel borított kanyar mögött.

A nagy Dunaág egyik legfestőibb pontján találkoztunk
ismét a túra részvevőivel. A második jelentkezőhelyre, a
Pokolcsárdához, mostani nevén: Öregcsárdához érkezünk.
Épp most adják le a Röntgenesek jelentkezési lapjukat,
aminek ellenében csónak emléklakettet kapnak.

Érdeklődünk, hogy tetszett a túra. A Külker SK. egyik
vezetője, Hennings Kálmán válaszol:

— Nagyon jól éreztük magunkat, remek időt „rendelt”
a rendezőség, a sátor tábor nagyon ügyesen szervezték.
Ez nagyon megkönnyítette utunkat. Szeretnénk több
ilyen szép szigetkerülő túrán résztvenni. Tokaji Tibor

(Bojtor András felv.)

Szúnyogok

Nyár van. Belénk kapaszkodnak a kul-
lancsok, mint a tőr szúr a bögölylégy;
fáradtságos evezés után kilépünk a part-
ra — és uramfia — gyenge zúgás kísé-
rében a szúnyogok ezrei törnek felénk,
hogy vérünkkel csillapítsák éhségüket.

Éhségüket? Nem egészen. A szúnyog
növényi nedvekkel táplálkozik és koránt-
sem fanyalodik emberevésre. De akkor
miért szürkálnak össze bennünket? Talán
a szúnyogkatonák védik légterüket? Még
ezt sem, hiszen csak a nőstény szúnyogok
szívják a vérünket, melyre nekik a faj-
fenntartás miatt van szükségük. Addig
nem tud a szúnyog-mama lepetézni, míg
vért nem szívott. S ha 80—100 napos ké-
séssel, mégis lerakja a petéit, azok élet-
képtelenek lesznek.

A vérszívás után a nőstényszúnyog al-
kalmass helyen napokon belül lerakja a
petéit. Vizinövényekkel benőtt mocsara-
kat, vagy kisebb pocsolyákat választ ki
erre a célra. A szúnyoglárvának ugyanis
a sűrű növényzet biztosít védelmet ellen-
ségei ellen.

A nálunk található vérszívó szúnyogok
három csoportba oszthatók be, az Aedes,
Culex és az Anophelesek csoportjába. A
különböző fajú szúnyogok különbözőkép-
pen viselkednek. Az Aedesek mohón roh-
annak minden melegvérű állatra, az em-
berre is. A csipés is az Aedesnek a leg-
érettebb. A Culexek inkább a madarakat

kedvelik, míg az Anophelesek, a malária-
szúnyogok, igen óvatosak, a legkisebb
mozdulatra is elszállnak és a csipésük
sem olyan kellemetlen.

Szerencsére nem minden csipés okoz
maláriát. Ehhez az szükséges, hogy az
Anopheles előbb maláriás embert szúrjon
meg. És még ebben az esetben sem válik
azonnal fertőzővé, mert előzőleg a malá-
ria kórokozójának, a plasmodium mala-
riae-nak a szúnyog testében bizonyos fej-
lődésen kell átmennie. S csak ezekben a
fejlődési szakaszokban fertőző a szúnyog.
A maláriaszúnyogot könnyű a többitől
megkülönböztetni, mert leszállya valóság-
gal fejreáll, míg a többi szúnyogok a pot-
rohukat a tárgyakkal párhuzamosan tart-
ják.

Sok-sok bűn terheli a szúnyogokat a
túrákon okozott kellemetlenségeken kí-
vül. Azt mindannyian tudjuk, hogy a ná-
lunk is ismert maláriának a terjesztői. A
malária fő székhelye a forró égőv mo-
csarain van, s már a régi görögök és ró-
maiak írásaiban találkozunk vele. Egyes
vidékeknek valóságos átka. Ceylon sziget-
tén például 1938—39-ben 300 000 ember
esett a malária áldozatává és köztudomá-
sú, hogy a Panama-csatorna építését is a
malária miatt hagyták abba.

A másik, nálunk is előforduló betegség,
melyet a szúnyog terjeszt, az Elefantiasis
vagy elefántkór. Igen csúnya betegség,
melynek során a beteg valamely testrés-
zének bőrszöveve úgy megvastagodik,
hogy a testrészt vastagságának többszörö-
sét is kiteheti. Sajnos, mindeddig nem
találtak rá orvosságot.

Terjesztenek a szúnyogok egyéb beteg-
ségeket is, mint pl.: a sárgaláz, dengue-
láz stb., de ezek nálunk nem fordulnak
elő.

Felmerül ezután a kérdés, hogyan lehet
a szúnyogok ellen védekezni? Már termé-
szetes ellenségük is sok van. Számos, ro-
varokkal táplálkozó állat eszi meg a szú-
nyogokat, azonfelül gombák, atkák, bakté-
riumok és egysejtűek számos szúnyog-
betegséget okoznak. A lárvákat sok vízi-
rovar és hal pusztítja.

Egyik védekezési mód a mocsarak le-
csapolása, mely nekünk, természetszerűtől
embereknek kissé fájó pont ugyan, de
nagyon hasznos. A szúnyoglárvák nem
szeretik a nagy, nyílt vizeket, hanem
csak a vizinövényvel sűrűn benőtt pocso-
lyákat. Így elsősorban ezeket kell meg-
szüntetni. Jó védekezési mód a külön-
böző kontakt rovarmérgek (DDT, Gesa-
rol, BHC stb.) alkalmazása. Ezek azonban
csak akkor adnak kielégítő eredményt,
ha egyszerre nagy területen használják,
pl. repülőgépről permetezve.

A Duna partján még sokáig fognak kel-
lemetlenkedni a szúnyogok. A szúnyog-
csipést különböző szerek jobban vagy ke-
vésebb enyhítik, de rendszerint nem kielé-
gítőek. A vélemények is eltérnek. Egye-
sek a szalmiákszeszt tartják jónak, mások
a mentholt. Kőnyvek savas folyadékot
ajánlanak (sósalklevél, citromhéj) és el-
lenzik a lúgos hatású szalmiákszeszt.
Szerves készítményeknek is lehet enyhítő
hatásuk. A szúnyogcsipés elleni hatáto-
szer azonban még a jövő zenéje.

Gánti Tibor

TÜNDÉR- SZAKADÉK

„Klaspompusztától Kesztlőc felé haladva körülbelül a fele úton rejteti bejáratát egy árokba”. (Természetjárás, 1955. 1. sz.)

Érdekesnek tűnt ez az általam is ismeretlen árok és elhatároltam annak bejáratát és feltárását.

Ragyogó reggelen indulunk a klaspompusztai turistaházból Kesztlőc felé a kék-jelzésű turistaúton. Két fahidat keresztezve, az erdőszegélyen haladva, kb. 500 méter után utunk hamarosan ívből kanyarodik egy völgybejárat alá (1 kép). A völgybejáratot fiatal akácerdő és dús növényzet takarja a kíváncsiskodó elől. De ha fellebbentjük a függőnyt és átlépünk a dús lombokon, elénk tárul a „Tündérszakadék” bejárat.

Alig pár lépés után, már hatalmas kőtömbök között vezet úttalan utunk. A szakadék mind meredekebbé válik és körülkőre kapaszkodva, húzodzkodva, lassan jutunk mind feljebb és feljebb. A helyenként majdnem függőlegesen és lépcsőzetesen tagolt sziklákon csak gyökerekbe kapaszkodva, nehéz fogásokkal tudunk előbbre jutni. Az előrehaladást nagymértékben megnehezíti a szakadék dús növényzete, Mintegy 50 méter emelkedő után érjük el a szakadék első vízesését. Az alámosott sziklafalon már tovább nem tudunk haladni és így a vízesést kissé jobbra kerülve, körülkőre kapaszkodva érünk fel a vízesés első peremére. Itt pihenőt tartunk, hogy gyönyörködjünk az elénk táruló táj szépségében. Mélyen a lábunk alatt a szakadék bejáratát, távolabb a kesztőlci dombokat látjuk. A dús növényzet mellett előbújnak a szebbnél-szebb sziklanövények. Pom-pázik a törpeárvácska (*Viola Kitaibeliana*), apró-nőszirm, a fehér bújdosómák és a meleg sziklákon a sárga kövirózsa (*Sempervivum hirtum*) tenyérnyi nagyságú, nem ritkán 15–20 cm átmérőjű példányai.

A sombokrok árnyékában folytatjuk utunkat. Mohás sziklákon kapaszkodunk egyre feljebb. Néhol csak kötél segítségével tudunk a majdnem függőleges és a víz által simára mosott sziklafalakon előre jutni. Férge gyíkok futkároznak a sziklák között és gazdag rovarvilág éli életét. 100 méter szintemelkedő után elérjük a második vízesést. A vízesés kb. 4 méter magas, erősen alámosott és így azon közvetlenül feljutni nem tudunk. Rövid terepszemle után, az árokból jobbra kihúzva, fogásokat találunk a sziklákon és egymást segítve, lépésről lépésre feljebbhaladva beérünk a szakadék legszebb részébe, az „Aranykatlan”-ba, melyet a sziklákra települt aranyszínű moháról neveztük el.

A katlan bejáratával szemben hatalmas barlangüreg fogad. A barlangüreg felett egy másik vízesés — mely mintegy 8–10 méter magas — zárja be a képet. A katlan baloldalán még két másik barlangüreg foglal helyet. Az egyik keskeny és magas bejáratú és mintegy 3 méter mély, a középső, mely szintben a legmagasabban fekszik, 2 m széles és 2 m magas lehet és egy

kürtőnyílással vezet a felszínre. A kürtőnyílás mintegy deréknyi átmérőjű és ezen keresztül ereszkedhetünk a barlangba.

De térjünk vissza az első és legnagyobb barlanghoz (2 kép). A barlangból mintegy 15 cm mélyről vett földmintában fosszilis madár- és emlőscsontanyag arra enged következtetni, hogy a barlangkitöltés mélyebb rétegeiben gazdag pleistocén-anyag lehet. Ez a tény felkeltette a tudományos körök érdeklődését és tervbe vették a szakadék növény- és állatvilágának, valamint mindhárom barlangjának részletes feltárását. A szakadék kőzetanyaga mészkő, melyeket helyenként tarkít az eddig csak a Holdvilágárokban talált kékes színeződésű anyag. A felszínről érkező csapadék a barlangi mennyezetről lecsöpögve szép cseppkőeket formál. Ezek a cseppkőképződmények azt mutatják, hogy a barlangok több ezer éves múltra tekinthetnek vissza. A szakadékot állandó forrás nem táplálja, általában száraz, de hóolvadás és esőzések után gyönyörködhetünk a vízesésekről lebukó víz pompájában.

A katlanból sziklás gerincélen jobbra tartva juthatunk tovább, majd ismét leereszkedünk a szakadékba és a katlan felső vízesésének pereméről szép tájkép tárul elénk. Miután a szakadéknak neve nem volt, ünnepélyes keretek között tarjuk meg a névadóünnepséget. Meglepő szépsége után — „Tündérszakadék”-nak neveztük el.

Rövid pihenő után folytatjuk utunkat tovább a most már enyhébb lejtésű, de élvezetes és szép mászást nyújtó mohás sziklák között, fejük fölött összehorogló lombosítór alatt.

A szakadéokban eddig mintegy 150 m szintet győztünk le, mely kb. — és átlagosan — 40°-os lejtőt képez. Innen kezdve a szakadék szelíd kis árokból folytatódik tovább. Az árokban haladunk és mintegy 200 méter után kocsitűt keresztezi utunkat. Ezen folytatjuk utunkat D-i irányba, majd az ebből kiágazó gyalogösvényen szép fiatal fenyveserdőben érjük a Pilsnyeregtől jövő sárgajelzésű utat.

A „Tündérszakadék” bejárása sziklamászásban való jártasságot kíván meg. Ajánlatos a simára mosott mészkövek miatt tornacipőt, vagy spárgatalpú cipőt használni, vigyünk magunkkal 10–15 m-es köteleket is. Az élvezetes mászások és a szakadék változatos szépsége megéri azt a fáradságot, hogy felkeressük és megismerjük a Pilis eddig ismeretlen szakadékát.

Szevári Gusztáv
(szerző felvételei.)

Fővárosunk barlangjai

Írta: Dr. Kessler Hubert

Azt szoktuk mondani, hogy Budapest — a fürdők városa.

Azt is mondhatnánk, hogy Budapest a barlangok városa, mert egyetlen világváros sem dicsekedhet annyi érdekes barlanggal, mint fővárosunk. A két fogalom elég szorosan kapcsolódik, mert barlangjaink egy részét a földtani múltban éppen gyógyhatású forrásaink oldották ki.

A budai *Várhegy pincebarlangjai*, a *Pálvölgyi-barlang*, a *Mátyáshegyi-barlang*, a *Ferenchegyi-barlang* és a *Szemlőhegyi-barlang* — hogy csak a legnagyobbakat említsük — éppen közelségük miatt számos időszerű kérdést is felvetnek.

A felsorolt barlangok egy része nemcsak természetjárás, hanem idegenforgalmunk szempontjából is rendkívül értékes lehetne! Más részük pedig igen nehezen járható, szövevényes labirintusok, amelyek sok olyan kíváncsi látogatót is vonzának, akiknek sem megfelelő felszerelésük, sem jártasságuk nincsen és ezért súlyos balesetek és nagy költséget, sok embert mozgató mentőexpedíciók okozójává válnak.

Jelenleg csak egyetlen barlangunkat rendezték az idegenforgalom számára, a *Pálvölgyi-barlangot*.

Bár a jelenleg hozzáférhetővé tett szakasz is igen érdekes és cseppkőképződmények is díszítik, nagyon kívánatos lenne, ha a barlangot gondozó Turistaházakat Kezelő Vállalat a fenntartáson felül bizonyos összeget a *feltáró kutatások* számára — amik már évtizedek óta szünetelnek — is biztosítana. A természeti adottságok, tudományos előfeltételek feltétlenül megvannak újabb szakaszok felfedezéséhez, amelyeket első sorban pl. a *Cseppkőterem* vagy a *Pincefolyosó* folytatásában remélhetjük.

A kutatások szakszerű irányítását szívesen vállalnák szervezett barlangkutatóink.

A Ferenchegyi-barlang egy szűk folyosója

Igen súlyos kérdés a *Mátyáshegyi-barlang* ügye. Az egyetemi barlangkutatók itt 1948-ban újabb, rendkívül bonyolult és nehezen járható szakaszokat fedeztek fel, amivel a barlang hossza a két és fél kilométert meghaladja. E barlangnak sajnos igen sok olyan látogatója van, aki életében először, sokszor egy szál gyertyával, merészkedik a barlangba.

E barlangban már sok baleset volt és nagyon sok mentési akció vált szükségessé. Ezt a barlangot feltétlenül le kell zárni, kulcsát pedig, amit a *Pálvölgyi-barlangnál* őrizhették, csak igazolt természetjáróknak vagy kutatóknak lenne szabad kiadni. A lezárás elrendelése és végrehajtása véleményünk szerint, a *Fővárosi Tanács* hatáskörébe tartozik.

Hasonló a helyzet a *Törökvesz* útról nyíló *Ferenchegyi-barlanggal*. Itt hozzáfűzhetjük még azt, hogy avatatlan látogatók nemcsak magukban, de a barlang páratlan érdekességű képződményeiben, aragonit virágjaiban is kárt tehetnek és ezzel a természetvédelmi érdekeket is sértik. Már számos barbár pusztítás nyomát láthatjuk itt.

Jelenleg ugyan rendszeresen járják és kutatják a barlangot a Legfőbb Ügyészség természetjárói a Szilvási testvérek vezetésével, de állandó őrzésért nem biztosíthatják és ezért itt is gondoskodni kellene a második, jelenleg nyitott bejárat lezárásáról.

A budai *Várhegyben* vonuló, részben barlangokból alakított úgynevezett „*Törökpincék*” sok kilométeres hálózatának a természettudományos érdekességén kívül történelmi jelentősége is van. Hozzáférhetővé tétele első sorban a *Fővárosi Idegenforgalmi Hivatal* hatáskörébe tartozik.

E témakörben legidőszerűbb kérdés a *Szemlőhegyi-barlang* ügye. Ezt a maga nemében páratlan természeti kincsét 1931-ben fedeztük fel és akkor — elkápráztatva a gyönyörű, hévíz eredetű aragonitoktól és alabástrom képződményektől — azt hittük, csak néhány hónap kérdése, hogy a barlangból világraszóló látványosságot létesítsen fővárosunk, amelyben a bel- és külföldi látogatók ezrei gyönyörködhetnek és ezzel is hozzájárulhatnak idegenforgalmunk fejlesztéséhez.

A hajlandóság még csak meg lett volna, de a végtelen tulajdonjogi viták, majd a pénzügyi nehézségek miatt évekig húzódott a barlang kiépítésének ügye, végül teljesen feledésbe ment.

A felfedezés 25-ik évfordulóján, 1956-ban azonban újabb reményei támadtak a barlang szerelmeseinek.

Törönszerű aragonit képződmény a Szemlőhegyi-barlangban

(Szerző felvételei)

Az *Országos Természetvédelmi Tanács* — meggyőződően a barlang rendkívüli értékéről — védetté nyilvánította és kisajátította a bejárat környékét.

A barlang ideiglenes kezelését, őrzését és további kutatását a *Központi Barlangbizottságra* bízta. A Bizottságba tömörült kutatók, első sorban *Hégráth Gyula* és munkatársai azóta minden munkaszüneti napon ügyeletet tartanak és gondoskodnak a barlang járhatóvá tételéről és újabb szakaszok kibontásáról. A barlangot vasajtóval lezárták, érdeklődő természetjárók azonban felügyelet mellett, némi társadalmi munka ellenében megtekinthetők.

Ez természetesen nem végleges megoldás, de biztató kezdet. Sikerült végre a páratlan szépségű, de sajnos vandál kezektől már sokat szenvedett képződményeket a teljes pusztulástól megóvni s újabb kutatásokat megindítani.

Szükséges még az egyébként könnyen járható barlang útjainak rendezése, a villanyvilágítás bevezetése és állandó látogatási lehetőség biztosítása. A barlangbejárat előtti, igen szép fekvésű területen építendő vendéglő bevétele hozzájárulhatna a barlang fejlesztésének költségeihez.

A *KPM Idegenforgalmi Főosztályának* vezetőjétől, *Jakab Sándor* elvtársától már határozott ígéretet is kaptunk, hogy a barlang idegenforgalmi hasznosításáról gondoskodni fog és ezzel joggal remélhetjük, hogy rövidesen megvalósul *Budapest földalatti kővé vált virágoskertjének régi terve!*

A KÓCSAGOK

birodalmában

A somogyi dombok, zalai hegyek koszorújában olyan a Kisbalaton lápvilága, mint egy csodálatosan szép, óriási játszótér; eliramló kölk-felhők árnyékai szaladoznak rajta, s nyomukban szelíd szellők futnak el a nád felett. Borzolgatva, hajlítgatva ennek milliommnyi szálát és most a sűrűnek ezer-változatú hangja kél: zizeg, susog, zúg, aztán rikkant, döngicsél majd meg, mintha tompa dobszó hallatszanék s kíséri ezt csobbanás, sírás, sípolás és a hatalmas zúgó, lármázó térséget katonás rendben szegi be a buzogányos gyékénysereg.

Elszíneződik a nád. Ahogy hajlítgatja a szél, el meg eltűnik, majd felvillan a tetején valami nagyon finom barnásodás — nyár van, virágozik a nád. Most ebben a nádvilágban a vidámság uralkodik. Az anyagém hajnalonta összegyűjti kamasznyi fiókáit, meg-megemelinti szárnyát, de fel nem repül. Pedig a madárfiatalok türelmetlenkedve nézegetnek a futó fellegek után, s az árkok vizében annyi sok csúszómászó van: sikló, béka, pióca. A vénmadár most ezek felé küldi pillantását és huss! — ott repül fiastul a szaladozó felhők alatt. Bibicek, szárcsák, illék, kárókatonák sűrűznek utánuk és köröz a gólya, de mintha csak játékból cselekedné.

Szép a nyár! Másfél öl magas nádszálak remegnek a szikrázó fényben. A Hévíz lefolyásában álmos lustasággal ringanak a vizitők vízszintűszó nagy levelei úgy, mint akinek napestig nem akad más tennivalója.

Ilyenkor, nádvirágozáskor a legtündöklőbb a lápi nyár. A melegtől reszkető levegőben bódultan hajlong a káka, sás, gyékény és

a köztük kanyargó éren szinte tapintható a csend. A bólongató fűzfaágon hintál a cinkefészkek. A sűrűség biztatóan susogja: — „Itt mulhatatlanul megpihen a felzaklatott ideg, s a képzelőerő újra — mint gyermekkorodban — megszínesedik, szárnyat nyer”.

Fölém most kékezüst szitakötő száll és körém sűrű nyugalom emelkedik-ereszkedik és semmi nesz, csak a nádvirágot — bugát — lebegtető szellő inkább érezhető, mint hallható, lágy nesze szisszen. A nagy csönd mögött, a láp peremén, mezőkön, legelőkön, réteken az alkotó, teremtő emberi munka zajlik, szaporán szekerezik az újabb szénaszállítmányokat és a gondos pásztor fűrésző szemmel nézelődik a kézreadott jószág közt és annyi szeretettel terelgeti nyáját, a másik a gulyáját, mintha minden egyes birka, bárány, borjú, tinó, üsző, tehén külön-külön is szívügye volna. A pásztor mögött gondosságban nem maradnak el a védett terület őrei sem; a gondjukra bízott mintegy 2400 katasztrális hold kiterjedésű ősmocsárterületnek talán még a legkisebb nádirigóját is ismerik, szeretik, számontartják. A legféltettebb „rezervátumlakó” az *Egretta alba* — a nemeskócsag. Sajnos, ma már nagyon megritkult ez a pompás tollazatú madár. Telepesen csak a Kisbalatonon fészkel, s nemrégiben még a somogyszentpáli nagyberekben. Ha innen is elfogyott volna, bizony búcsut vehettünk volna a lápok e legszebb, legkecsesebb, karcsú madarától. Szerencsére ma már óvjuk, féltjük, védjük az ingoványok e legbüszkébb, magatartásra nézve legfönségebb madarát. Messze „kimagaslik” a mo-

Figyel a nemeskócsag

A Kisbalaton nyíltvízi szakasza

csárvilág többi madara közül. Remek, csodálatos szép látvány, amikor a virító zöld réten álldogálnak ezek a ragyogó fehér, karcsú alakok. A vörsi berek „Bocsmán” nevezetű sásos részén láttam legutóbb 10—12 kócsagot, amikor felröppentek olyan-nak tűntek, mint valami végtelenül finom, habkönnyű, széllobogtatta selyemfátyol.

A kócsag a fákra is felszáll, leginkább a poshadó, hígiszapú sekélyesekre jár. Különösen a félreeső, zavartalan mocsárszűgokat kedveli, ahol nem háborgatja senki sem, az embert különben is messze elkerüli, mert talán egyetlen madarat sem üldöztek anynyira a tolláért, mint éppen a nemeskócsagot. Költés után az öregek elhullatják lengő válltollaikat és szeptemberben egyszerűbb köntösben indulnak el Afrikába, Indiába, de megtörténik, hogy különösen enyhe télen hazánkban maradnak.

A kócsag mindig vakítóan fehér, sohasem olyan piszkos, mocskos, mint a gólya s a néphiedelem azt tartja a meglövött madárról, amit a költő — Tóth Kálmán is:

„Síró hattyú voltam szenvedéseim taván,
Hanem majd ezután büszke kócsag leszek,
Legdrágább tollait kitepi e madár,
Ha gyilkos óntól összevezetett...”

A kócsagok birodalma — a láp, nagy-nagy játszótér. Az ér vizében emberes tempóval úszik egy béka, majd pihenni rátelepszik a vízitők hatalmas levelére, apró torka láthatóan piheg a nagy teljesítmény után. Ha szárazulaton lépek, millióm szöcske ugrándozik, szökell, a fű közt tücsök pihen s a mezőszélben a fűrj áltja zeng. A bogáncs lapátnyi levelei közül kölkönyül les ki és lépésemtől nagy zajjal igyekszik el a fogoly, a jegenye tetejéről komoly kánya tart szemlét, a rét felett

tarkatollú szarka kapkodja szárnyait és a nádsűrű széléből felriad a suhogva szálló fácán.

A gond is otthonos a lópban. Fönn a magasban vércse lebeg. A menyétasszonyszőlő sűrűjéből kóbor macska tűnik elő s villogó szemmel lesi a futkosó fürjeket. A partszegélyen fürge menyét iramodik, s a bokorban madarászó kígyó tekereg, távolabb vörhenyes árnyék — róka suhan.

Itt gyökerezik a csend. Más tájak sohasem tudnak ilyen mélyen és hosszan hallgatni. Szél nem mozdul, ha a nádvirág alig észlelhető reszketése nem látszódnék, azt hihetném megállt az Idő. A nagy csendben szinte:

„Felforr a táj — mint jósedény
Mit titkos tűz hevit,
Buzog és egyre dobja fel,
Elsüllyedt éveid...” (Darázs Endre)

És én gyermekkorom tündérvilágában kalandozom újra, megyek a múltból a jövő felé, a gazdag nyár elém tárja a hegyek pompázó venyigesorait, zúgó erdőit, a lapály gazdag bőségét, az elapadhatatlan emberi alkotókedv ezernyi szép változatát, kerteket, halastavakat, falvakat, iskolákat, zúgó vonatokat, siető vitorlást és mindezek fölébe odavarázsolta a mesék madarát — fönn a kéklő magasságban selyemfénylésű hófehér kócsag száll.

★

A kócsagok birodalma az Országos Természetvédelmi Tanács, Budapest, V., Egyetem tér 5. sz. engedélyével kereshető csak fel s legjobban megközelíthető — a vonat valósággal a közepén áll meg — a vörsi állomásról. Vörs a Balatontól — a fenékpusztai partoktól 4 km, Balatonszentgyörgytől 3½ km.

Borsi Darázs József

Pézsmafogó ember a Zalában

„Papucs” nevű csónakok a Zalán

Ahogy a nagy könyvben . . .

A középiskolai Rendtartás 44 §-a igen világosan és mégis tömören összefoglalja azokat a feladatokat és célkitűzéseket, amelyeket a tanulmányi kirándulásokon meg kell oldani. „Az egyes tanúvekre szóló kirándulási tervet úgy kell összeállítani, hogy a tanuló 4 év alatt megismerjék a gimnázium (értelemszerűen más középiskola) székelyét, közlebbi és távollebbi környékét, az ország fővárosát, valamint fontosabb helyeit.” A feladat elvégzése természetesen megköveteli, hogy teljes négyévi terv legyen, mert másképpen csak kapkodás, rendszertelenség lesz az iskolai tanulmányi kirándulásokból.

Lássuk csak jól bevált példán, hogyan történik az iskolai tanulmányi kirándulások előkészítése, lebonyolítása a veszprémi közgazdasági technikumban? A feladat világos: hazánk valamennyi tájegységéről átfogó képet nyerni a tanulók életkori és szakmai előképzettségének figyelembevételével. Ennek érdekében négyéves terv készült. E terv keretében az osztályok csak oda mehetnek, amely útvonal részükre ki van jelölve. Lehetőleg az egész osztály részt vesz. Az elmúlt évben az egész iskolából összesen három tanuló nem volt a kirándulásokon. A kirándulás lebonyolításának ideje az első három osztály részére mindenkor május, míg a IV. osztály részére szeptember.

A tanuló az iskolába lépés első napján megismerkedik ezzel a tervvel és a szervezett iskolai takarékoság során (harmadik éve országosan első az iskola a

takarékosságban!) szeptember első tanítási napjától kezdve rendszeresen készül a tavaszi nagy útra.

Az előkészület folyamatos. Kiterjed az anyagi felkészülésre és kiterjed a szellemi felkészülésre. Megismerkedik az útvonallal, a szaktanároknak gyakran hivatkoznak azokra a látványokra, amelyekkel találkozni fognak, s megindul a szemléltető anyag gyűjtése is. Elkészül a szemléltető tábla az osztály és az iskolafolyosó részére, majd megnézzük az egyéni előkészületeket is. Minden tanulóknak albuma van, amelyben rögzíti az útvonalat, a menetrendet, az általános tudnivalókat és képekkel illusztrálja a látványokat. Valóságos kiállítás ez, amelyben a tanulók egyéni elképzelése csodás alkotásokban jelentkezik. Megindul a testvériskolákkal a levelezés és naponta gyűlnek a szebbnél szebb képeslapok. Időben megérkeznek a gyárlátogatási, szállási engedélyek és nyugodtan állíthatjuk, hogy az elindulás percében lábban ég az egész osztály, s gondolatban eszser végigutazott útvonalon kezdődik meg egy felejtethetlen hét.

Az országismeretnek, az országjárásnak ez a gondosan előkészített formája szerves része az iskola oktató-nevelő munkának, s gyakorlatból állíthatjuk, hogy többet ér az iskolában töltött kétánni időnél.

Az egyes osztályok útvonala a következő:

I. osztály: Veszprém — Zirc — Pannonhalma — Győr — Sopron — Kőszeg — Szombathely — Hévíz — Keszthely — Szentgyörgyhegy — Tapolca — Badacsony — Veszprém.

II. osztály: Veszprém — Székesfehérvár — Sztálinváros — Dunaföldvár — Kecskemét — Szeged — Kuskunhalas — Baja — Pécs — Sítók Veszprém.

III. osztály: Veszprém — Budapest — Szolnok — Szoboszló — Debrecen — Tiszapalkonya — Miskolc — Aggtelek — Ózd — Szilvásvárad — Eger — Mátraháza — Budapest — Veszprém.

IV. osztály: Veszprém — Tata — Almásfüzitő — Esztergom — Budapest — Veszprém.

A kirándulások általában 5 naposak, kivéve a III. osztályt, amelyik 7–8 napos. A IV. osztály kivételével valamennyi osztály külön autóbusszal utazik, mert a látványokat így tudja a legjobban megközelíteni. Azonkívül sokkal többet lehet látni is egy-egy nap alatt.

Aki az iskola e négyéves programján részt vett, nyugodtan állíthatjuk, hogy ismeri az országot, fogalma van hazánk szépségeiről. A tavaszi tervet teljes egészében lebonyolítottuk az idén is, s az osztályok mindegyike már lázasan készül a jövő évi nagy kirándulásra.

Természetesen a nagy kirándulásokon kívül félnapos és egésznapos kirándulások, terepgyakorlatok vezetnek a város egyes pontjainak, közlebbi környékek megismerésére, s kétnapos utak biztosítják a Bakony legszebb részeinek megismerését.

A gondos előkészítés élményt, tapasztalatot, tudást nyújt a tanulóknak, s nem csoda, hogy a vissza-visszatérő tanulók boldogan emlékeznek a pompás iskolai kirándulásokra. Gyakran részt vesznek a fiatalabbak útjain, s van úgy, hogy a külön autóbusszon 7–8 „őreg” tanítvány is ül, akik szívesen magukra veszik az iskola olyannyira megszokott fegyelmét, hogy szabadságuk idején ismét élvezhesék az utazás gyönyörtéségét.

De nemcsak az iskolához térnek vissza nagyon szívesen, hanem egymásután bekapcsolódnak a turista egyesületi életbe is, hogy az iskolában megszerzett kedves szórakozásuknak a továbbiakban is hódoljanak. Dr. Borsi Lőrinc

Kedves Viktor bácsi!

Nagy örömmel olvastam azt a levelet, amit a legutóbbi számomban tetszett írni. Bizony én még csak az első cipőt koptatom, a nadrágom is bírja még a „nadrágtékét”, de turistának érzem magam. Ezért örültem a hasznos tanácsoknak. A mi kis természetjáró szakkörünkben nincs is nagy baj, mert a tanácsokat meg is fogadjuk.

Tetszik tudni, én a bakancsomat olajozni is szoktam. Jól lemosom, néha egy kis benzinnel is átdörzsölöm a bőrt. Aztán gyengén felmelegítve a bakancsomat habolajjal kenem be. Addig kenem, amíg csak magába szívja. Másnap aztán pasztával ki is tudom fényesíteni a bőrt.

Mennyire igaz van Viktor bácsinak, hogy a vonaton csúnya dolog a kiabálás, hangos beszéd. De tessék mondani, mi a vonaton énekelni szoktunk, baj ez? Népdalokat énekelünk, néha tréfás nótákat is. Adt hiszem ez nem nagyop zavar. Egyszer-kétszer néhány idős utas is velünk tartott. (Az éneklés helyes. Szerk. megj.) Még valamit szeretnék kérdezni. Most vettünk katonai sátorlapot, és az időjárás miatt sokat is használjuk. Tudjuk már, hogy a kifeszített vizes sátorhoz nem szabad hozzáérni, mert akkor beázik. De annyi bajunk van a lap összehajtogatásával. Mindenki máshogy mutatja. Minden társamnak nagy örömet szerezne, ha az újságban közölni tetszene egy helyes és könnyű összehajtási módot.

Amit a tűzrakásról tetszett írni, arról jut eszembe, hogy nemrég egy tábortűzön voltam. Ot láttam, hogy a tűzet nagy kövekkel rakták körül. A közelben ott állt vödör, tele vízzel, s ásó is. Ugyanis hirtelen jöhett volna valami nagy szélvihar, s akkor oltani kell! A tábortűz eloltása után a hamura két fát tettek keresztbe. Mos már tudom, hogy ez is szabály!

Ennyi minden jutott eszembe, hogy Viktor bácsi levelét elolvastam. Most még valamit szeretnék tanácsolni minden társamnak, azt, hogyha tűrára indulnak, otthon ne felejtsek a következőket: valamilyen igazolvány, papír, ceruza, zsinag, zseb-kés gyufa. Nem árt, ha varróeszközöket és néhány forint tartalékpenzt is viszünk. Remélem tanácsomat Viktor bácsi is helyesli.

Végül én is izgalmas, szép tűrákat kívánok!

Tanácsainak hű megfogadója:
Zoll,
VII. oszt. tanuló

Egy ételdoboz meséje...

Ismertek engem, ugye? Gazdámknak nagyon tetszett fémtestem, amikor kb. 20 forintért megvásárolt. Otthon elbűszkélkedtem velem: „Anyukám! Ezentúl ebben a dobozban viszem a tornacipő-pódot.” Anyukája megütödvé nézhetett rá, mert hozzátette: „Látod itt vannak ezek az apró lyukak. A cipőm jól fog szelőlőzni.” A gazdám, Jenő, eredeti ötletéből szerencsére nem lett semmi. Jaj, de sokat szenvedtem volna! Azért így is jutott az élvezetekből. Képzeltétek el, Jenő vasárnap kirándulni indult. A kenyeret akarta belém tenni, hogy semmi más ne férjen el. En nem vagyok még oly gyakorlott természetjáró, de annyit tudok, hogy a félkilós kenyérdarabot tiszta ruhába csavarva az ételdoboz mellé kell tennünk, nem a dobozba. Gazdám azonban kifogyhatatlan volt az ötletekből. Azt hitte, hogy a kirándulás háromfogásos ebéd nélkül lehetetlen. Az ilyen nagy ebédhez persze sok apróság is kell. Ezért hordoztam üvegben ecetes uborkát bő lével. Egy kisebb csészében téfölt erőszakoltak testembe, a befőttes üveg kizárólag hely hiányában marad otthon. El tudjátok képzelni mi lett? Az uborkás üveg az első kilométer után összetört. A tejfőlös csésze egybemaradt, de a tartalma csendesén kifolyt. A sűrű fehér folyadékban hangulatosan lubickoltak az uborka méregzöld darabjai. Ez akkor történt meg először és utoljára. Jenő gazdám megtanulta hogy folyékony és törékeny dolgokat a kirándulásra nem viszünk. Kivétel ugye a víz, de az is kulacsban, nem üvegben, s véletlenül sem a sziklák keménységével nem vetekedő termosban.

Anyuka azonban nagyon szerette Jenőket, s legközelebb torta került falaim közé. Nem lett volna semmi baj, ha a tortát zsirpapírba, vagy celofánba csomagolják. De szalvétába tették. A papír hamar magába szívta az izletes csokoládé krémet, s innen csak néhány milliméter volt eljutni a zsirhoz, retekhez! Ha Jenőke használja az elválasztó fómlapot, amit a boltos bácsi velem együtt adott neki, akkor nincsen baj. Mert azzal az olvadó és összeolvadó ételmet nagyszerűen külön lehet választani.

Hát így állunk most. Jenőke újabb kirándulásra készül. Előre félek „ötletességétől”. De mit csinálhatok? Nem tudok beszélni vele. Viszont ti könnyebben megteszitek ezt. Írjátok meg hogy milyen élelmiszert érdemes elvinni a tűrára? Mi az, amit feltétlenül kell vinni? A címem tudjátok, nem? Mesélő Ételdoboz, Természetjárás szerkesztősége.

Jó tűrát és jó étvágyat kíván az
Ételdoboz

H I R E K

A Nagy Szénáson rendezte a MAFC ifjúsági csoportja nagyszerű táborúztát a gyermeknap alkalmával. A nagy számban megjelent általános iskolások hosszú órákon át cipelték az erdőből a táborúzt élhető anyagát. A táborúzt lángjai mellett vidám ének és műsor zajlott a Szénás katlanában (1. kép).

A Gödöllő melletti Haraszi erdőben rendezte az Ipari Tanuló Sportközpont első természetjáró találkozóját és a közelben tájékozdási versenyt. A 60 sátorból álló táborban 600 fiatal gyűlt egybe az ország különböző vidékéről (2. kép).

A Pedagógusok hagyományos Földes Ferenc versenyén a női versenyt a Mosonmagyaróvári TE csapata nyerte. Alföldi Judit, Csillag Istvánné és Gosztola Edit keresik a helyes irányt (3. kép. Pálkás Lóránd, Kunsági Viktor felvételei).

A Petőfi Sándor ifjúsági versenyt a Fáy András gimnázium természetjárói rendezték a Pilisben. A verseny a MAFC I. csapata nyerte.

A XI. kerületi Úttörőház akadályversenyében a természetjáró jellegű a környezetismereti kérdések, útjelek, sátorverési, tüzelési, kötélhíd, faramászási feladatok képviselték. A mintaszerű verseny rendezéséért a dícséret Bara János úttörőház igazgatót és Hollósi Béla szakkörvezető tanárt illeti.

MILYEN IS LEGYEN A VERSENY...?

Sok vita folyt már arról, hogy milyen irányba fejlődjenek a tájékozdási verseny-sport. Voltak és vannak hívei annak, hogy a gyorsasági versenyek irányába kell fejleszteni, mert külföldön is ilyen jellegű versenyek vannak. Ennél az irányzatnál eltűnik a tájékozdási feladat elsődlegessége és az atlétikai feladat, a futás kerül előtérbe. Nálunk több híve van a tájékozdási feladatok irányába való fejlesztésnek, mint a gyorsaságinak. Eppen ezért szabályzatunk és általában versenyrendezési technikánk a tájékozdási feladatok előtérbe helyezésén alapszik. Természetesen mint bármely sportverseny, a gyorsaság bizonyos előnyt jelent, de a mi versenyein nem döntő. A tájékozdási feladatok elsődlegességének következményeként a versenyzők korhatára is kibővül, mert az idősebb korosztályok is eséllyel indulnak a versenyen, ha jól olvassák a térképet. Ezzel jelentősen kiszélesedik verseny-sportunk tömegbázisa.

A „nehéz” vagy „nem nehéz” tájékozdási feladatokat illetően szükségesnek tartom, hogy vitába szálljak az előző számban megjelent cikk néhány észrevételével. Természetesen nem az ellenőrzőtáblák elrejtésével kell nehezé tenni a versenyt. Szabályzatunk éppen a cikkben felhozott indokok miatt pontosan előírja, hogyan kell az ellenőrzőtáblát elhelyezni. Ha a tábla elhelyezése szabályszerű, akkor már nincs elrejtve. Azzal kell nehezé tenni az I. osztályú versenyt, hogy a pontot tájékozdásilag „nehéz” helyen helyezem el (például ott, ahol a közelben nincs biztos támpont sem sikrajzilag, sem domborzatilag stb.). Az ellen a felfogás ellen határozottan szót kell emelnem, hogy az emlékv versenyek általában ne legyenek nehezek. A versenyek nehéz, vagy könnyű voltát nem a versenyek felosztása (bajnoki, vagy vándordíjas stb.), hanem a fokozata szabja meg. Eljutottunk már oda, hogy az I. és III. osztályú versenyt nem a számozásuk, hanem a nehézségi fokuk különböztetik meg.

Az I. osztályú versenyek legyenek olyan nehezek, amilyenre a terep adottságainak teljes kihasználásával lehetőség van. A tájékozdásilag nehéz pont megtalálása a tájékozdó képesség fokmérője. Ha ezt a tényezőt kiemelem a versenyből, akkor mi marad?

Évek óta osztályozott rendszerben folynak a bajnokságok. Ennek eredményeként hozzávetőlegesen kialakultak már a csapatok erőviszonyai. A gyakorlatian csapatok ne menjenek I. osztályúnak kiírt versenyre tanulni, mert annak csak elkedvetlenedés lehet a vége. Az éremnek az egyik oldala tehát az, hogy a csapatok tárgyilagosan mérjék fel saját erejüket és ne induljanak olyan versenyen, amely erejüket meghaladja. Az éremnek a másik oldala viszont az, hogy az emlékv versenyek ne legyenek mind I. osztályúak. Legyenek II. és III. osztályú emlékv versenyek is. Nyerjenek díjakat a saját fokozatukon a II. és III. osztályú csapatok is.

A rendező szervek tévedésben vannak, ha azt hiszik, hogy I. osztályú versenyt rendezni nagyobb feladat és nagyobb dicsőség, mint az alacsonyabb fokú versenyt. Ennek éppen a fordítottja igaz. Az alacsonyabb fokozatú versenyek megfelelő kialakítása a nehezebb feladat. Ez esetben a résztvevők erőviszonyainak figyelembevételével úgy kell a versenyt kialakítani, „kiszúlyozni”, hogy legyen benne egy-két nehezebb feladat is, ami alkalmas ad a képzetesebb csapatok előretörésére. A versenyzők túlnyomó többsége nem szereti a könnyű versenyt, mert ott a jobb képességek gyakran nem érvényesülhetnek. Általában megállapíthatjuk, hogy a II. és III. osztályú versenyek megfelelő kialakítása a legnehezebb rendezői feladat. A vándordíj erkölcsi értéke nem csökken azzal, ha nem I. osztályú verseny eredményeként nyeri el valaki.

A cikk elolvasása után az a sommás következtetés is levonható, hogy a versenyek ne legyenek sem gyorsasági, sem nehéz tájékozdási feladatok jelentőek, sőt az sem elég a jó versenyhez, hogy a berajzolt pontok helyesen vannak bemérve. Így értelmezve a kérdést valóban ott áll az ember tanácstalanul, hogy akkor végülis mi legyen? A válasz egyszerű, és a hivatkozott cikk címére is választ ad: a verseny olyan nehéz legyen, amilyen fokozatúnak kiírták és a megadott pontok helyesen, lelkiismeretesen legyenek bemérve! Ez a verseny sikerének döntő része. Ezután a jó szervezési és egyéb technikai előkészítési következik. Ha térképre átrajzolok egy pontot, ami helyesen van bemérve, akkor az már nem talány, hanem feladat. A feladat talánnyá akkor torzul, amikor az utasításból nem tudom megállapítani, hogy hová rajzoljam a pontot.

A keresési idő felső határát megszabja a napkelte vagy a hazautazás időpontja. Erre szabály van és így tetszés szerint a keresési idő nem is emelhető. Ha az összversenyidő nem engedi meg nagy létszám indítását, akkor a csapatok számát korlátozni kell. Ha elfogyott a keverési idő, akkor a versenyző igyekezzen egyik állomásról a másikra, mert különben lekési a vonatot és nem tud hazautazni. Ez esetben úgy sem kerülhet előnybe azzal, hogy a pontokat nem keresi, mert a felhasznált keverési időért annyit hibapontot szedett fel, hogy a győzelem esélye elveszett a számára. Téves tehát az a megállapítás, hogy „végül az kerül előnybe, aki semmilyen pontot nem keres”. Ezt igen könnyű egy számszerű példával is bizonyítani. Gyakori eset, hogy a versenyzőnek 100 perc keresési ideje van. Ha ezt az időt a legszigorúbb kategória szerinti állomáson keveri el, akkor is csak 400 hibapontot kaphat a keresésért. Egy versenyen gyakorlatilag 10–15 postaláda szokott lenni. Ha ezeket nem keresi a versenyző, akkor 1000–1500 hibapontot kap a kihagyások miatt. Tehát nyilvánvalóan nem helyes az idézett taktikai tanács, illetve következtetés, mert aki megpróbálná alkalmazni, az rosszul járna. Ezt gyakorlatilag senki sem kockáztatja meg. Ha a keverési idő fogytán van, akkor a versenyző csak addig keresse a pontot, amíg a keverési időn belül marad, mert a versenyt meghatározott időpontban be kell fejezni.

Remélem, hogy a fentiekkel sikerült némileg tisztázni azokat a félreértéseket, amelyek verseny-sportunk fejlődésének irányába és az ún. „nehéz” versenyek értelmezése körül kialakultak.

Szász Károly

(Júniusi glosszánkra adott válasszal nem mindenben értünk egyet. Kérjük az érdekelte csapatok hozzászólását. Szerk. megj.)

← A tájoló használata →

Májusi számunkban ismertettük a különböző turista tájolókat, amelyeket igen sokoldalúan használhatunk fel túrák és terepversenyek alkalmával.

A tájoló itt közölt felhasználását a 39/49 M. tájolóra, — mint a legkorszerűbb magyar turista tájolóra — dolgoztuk ki. Ennek a tájolónak előnye, hogy vele minden tájékozódási, vázlatrajzolás munkát stb. a térkép betájolása és mereven tartása nélkül, szinte függetlenül a térképtől, el tudjuk végezni. Amennyiben pedig térkép nélkül túrázunk, úgy még nélkülözhetetlenebb a tájoló.

Lássuk többek között, mire használhatjuk fel a 39/49 M. tájólót túráink alkalmával.

Legyszerűbb mérések a terepen

Túránk alatt gyakran szükséges, hogy meghatározzuk egyes tereptárgyak irányát, távolságát, magasságát, a domborzat lejtő-szögét stb., melyek a terep figyelésekor, a tájékozódásnál, az azimuttal végrehajtott túránál stb. fontosak.

a) Távolságmérések tájolóval (1. ábra)

— 1. sz. álláspontunkról irányozzuk meg a megméréndő tárgyat — példánkál a házat — a tájoló irányzórésén át. Ezután bal kezünkkel forgassuk el a tájoló szelencéjét addig, míg annak E—D iránya a mágnesű E—D irányára fel nem takar. Ezt a műveletet a fémtűkőr segítségével ellenőrizzük.

— olvassuk le a leolvasó jelnél a kapott vonásértéket, mely 14—50 (1450 vonás).

— 1. sz. álláspontunk és a ház összekötő vonalára tűzzünk ki merőlegest és lépünk le tetszés szerinti távolságot a terepen, melyet számítsunk át méterekre. Példánkál ez 100 m.

— a 2. sz. állásponton ismét irányozzuk meg a házat hasonlóan, mint azt az 1. állásponton tettük.

— olvassuk le a vonásértékeket itt is, mely 12—50 (1250 vonás). Ezután kiszámíthatjuk a kérdéses ház távolságát, az alábbiak szerint. Vonyuk le a nagyobbik vonásértékből a kisebbet: 14—50 — 12—50 = 02—00 (200 vonás).

A gyakorlati távolságméréseknél az alábbi ismert képletet használhatjuk:

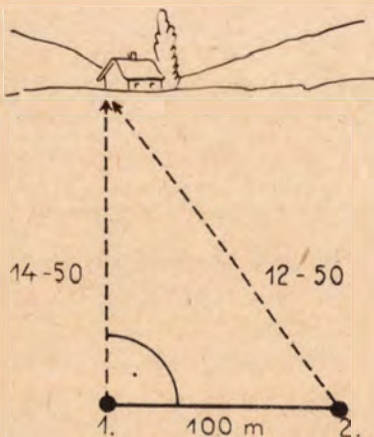
$$km = \frac{m}{v} \quad (km = \text{méterek száma osztva } v \text{ a vonások számával}).$$

Vagyis példánkál:

$$km = \frac{100 m}{200 v} = 0,5 km = 500 m$$

Tehát a keresett ház távolsága 500 m.

1. ábra

b) Lejtőszögek mérése tájolóval (2. ábra).

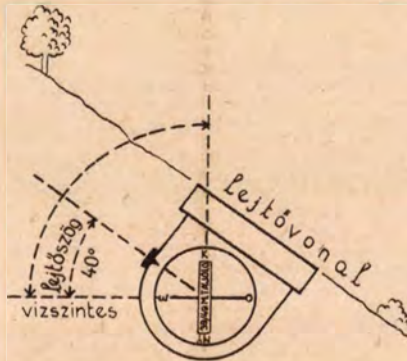
Amennyiben nincs térképünk, vagy a térképről nem tudjuk a lejtőszöget lemérni, úgy a terepen tájolóval az alábbi módszert alkalmazhatjuk:

— az oldalról nézett lejtővonalra helyezzük rá tájolóink irányélét,

— forgassuk el a tájoló szelencéjét úgy, hogy annak E—D iránya a vízszintest tűzze ki a terepen. Ebben a helyzetben a szelence Ny—K iránya a derékszöget adja,

— olvassuk le a leolvasó jelnél a kapott szögértéket vonásokban, mely példánkál 07—00 (700 vonás). Ezt a vonásértéket számítsuk át fokokra. Ismeretes, hogy $1^\circ = 17$ vonással, tehát 700 vonásnak 41° -os lejtőszög felel meg ($700 : 17 = 41$). Példánkál a lejtőszög kerekén 40° .

A lejtőszögnek tájolóval történő megállapításánál a tájoló mint szögmérő szerepel, tehát ebben az esetben a mágnesű állásával ne törődjünk!

2. ábra

c) Magasságmérések tájolóval (3. ábra)

Túrák alatt, tereptárgyak és domborzati részeknek a magasságára is kíváncsiak vagyunk. Ilyen esetben a tájoló segítségével megállapíthatjuk a magasságokat is. Példánkál állapítsuk meg a hegy magasságát, amelyen a kilátótorony van. Ehhez

— vetítsük le a megméréndő hegy függőleges magasságát a terepen vízszintesen. Vigyázzunk arra, hogy a megméréndő tárgy síkjában, tehát vele egy magasságban rögzítsük a levettített távolság két végpontját. A hegy magasságát (a) egy magasságban rögzítettük a jegenyefa és a ház között,

— irányozzuk meg 1. álláspontunkról az „a” vetület bal szélét (jegenyefa) tájolóink irányzórésével, majd a szelencét forgassuk el úgy, hogy annak E—D vonala, a mágnesű E—D vonalára rátekerjünk. Olvassuk le a kapott szögértéket: 29—00 (2900 vonás).

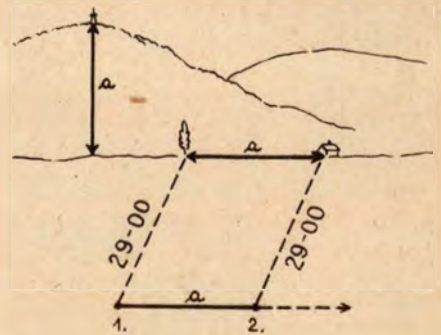
— ezután induljunk el a vetülettel párhuzamosan jobbra és számoljuk meg lépéseinket. Menet közben többször nézzük át az irányzórésen és egyeztessük a szelence E—D vonalát, a mágnesű E—D irányával,

— akkor, amikor az irányzórésen keresztül nézve a vetület jobbszélét látjuk (ház), álljunk meg. Itt lesz a 2. álláspontunk,

— az eddig megtett lépéseket számítsuk át méterekre és ez lesz a megméréndő hegy magassága.

d) Időmeghatározás tájolóval (4. ábra)

Tudjuk azt, hogy az óra és a nap állásából megállapíthatjuk az E irányt. Amennyiben túránkra nem viszünk órát

3. ábra

és napsütéses időnk van, úgy a nap állásából tájoló segítségével, az E irány alapján megállapíthatjuk az időt is.

Szerkesszünk ehhez kartonból egy olyan nagyságú óralapot, mely kisebb legyen, mint a tájoló szelencéjének átmérője (kb. 43 mm). Az óralapot lássuk el 24 óras bezosztással és a 12-es számjegyet piros színrel jelöljük meg. Az óralap közepén vágjunk ki 20 mm-es kört is, melyen ellenőrizhetjük a szelence és a mágnesű állását. Használata:

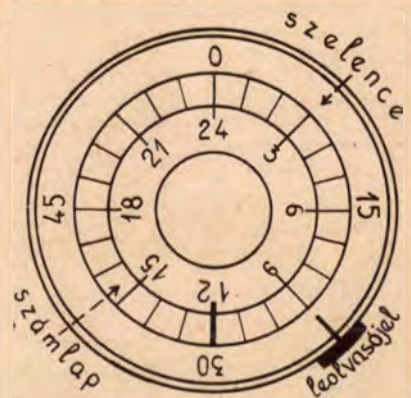
— irányozzuk meg az irányzórésen át a napot, majd a szelencét forgassuk el addig, amíg annak E—D iránya, a mágnesű E—D vonalára rá nem takar. Itt pontosan mérhetünk, ha a tájolóinkat vízszintes helyre tesszük és a tájoló vetett árnyéka alapján állítjuk be műszerünket a napra,

— helyezzük a tájoló szelencéjére az elkészített karton óralapot úgy, hogy annak pirossal megírt 12-es száma, a tájoló szelencéjének 30-as számát érintse,

— a leolvasó jelnél megkapjuk a kb. időt. A 4. ábra szerint 9 óra van.

Horváth Andor

4. ábra

Olvasd és terjeszd a

TERMÉSZETJÁRÁST

A Magyar Természetbarát Szövetség igazolt tagjai szakosztályuk útján legalább tíz példány előfizetése esetén kedvezményben részesülnek. A csoportos előfizetés fél évre 13 Ft, egész évre 26 Ft.

Előfizetni lehet a Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1.) és a vidéki postahivataloknál. Csekkszám: 61 251.

„Szívesen mennék — de nincs felszerelésem”

gyakran halljuk a címben szereplő mondatot, ha kirándulni hívunk olyant, aki még nem járt velünk, — vagy ha járt is, jól elázott, a lábát feltörte a cipő, vagy képtelen volt megenni a hazulról hozott elemőzsiát, mert a lekvár egybeömlött a sóval...

A Természetjárás ABC-jeként elsősorban erről beszélünk.

Jó időben a város közelében, jó úton egy-két órási sétához nincsen semmiféle különleges felszerelésre szükség. De a jó idő elromolhat, az alkalmi kiránduló egyre messzebb vágyik. A városi vislet zavarja ha mozog, ha elfárad és leülne. Mégis csak jobb a túrára felkészülni, mint egy elromlott vasárnapi árán szűnni le a tanulságot.

A felszerelési tárgyakat osszuk három főcsoportba. Az első csoportban tárgyaljuk a testen hordott ruházatot, a másodikban az elraktározás eszközeit, a harmadikban a magasabb fokú turistaság „speciális” kellékeit.

A turista öltözéke nem egyenruha. Nincsen az a festői képzet, ami színesebbet tudna alkotni, mint egy turistatalálkozó képe. És így van ez jól: mindenki öltözzék kedve, izlése szerint — egészen az izléstelenség határáig. Ennek a határnak a megvonására a bekecskedés kedvéért nem vállalkozom, de inkább legyünk egyszerűek és színtelenek, minthogy rikító ruházatunkkal keltsünk feltűnést.

A testen hordott és hátizsákban tartalekelt ruházat célja elsősorban az időjárás szeszélyének csökkentése. Bár az időnek nem parancsolhatunk, de a hirtelen változásokra az évszak és a meteorológia jelentése nyomán készüljünk fel. A ruha anyaga lehetőleg olyan legyen, hogy ne kopjon, ne szakadjon és évekig legyen hű kísérője a természetbarátnak. A színe se legyen kényes, se sötét, se vi-

lágos. Az anyag megválasztásánál, a szabásnál ügyeljünk arra, hogy minél több levegő, napfény jusson a testhez és ne akadályozza a mozgást. A felsorolt sokfajta jó tulajdonság nem mindig van együtt — de erre törekedjünk, ha új holmit akarunk beszerezni.

Ne öltözzünk soha melegen, de legyen mindig mit felvenni, ha elromlik az idő, megereid az eső, vagy izzasztó mászás után szeljárta hegyesúcon teledszünk le. Több rétegből álljon a ruhánk: kapaszkodó előtt leveszünk néhány réteget (pulóvert, mellényt, vihartakabátot) — a csúcson vissza, és vegyük elő a sapkát és a sálát is. Az ing alatt jól szívja az izzadságot az atléta-trikó és ugyancsak ezért jó a könnyű flanel ing. Az időjárás apró szeszélyeit az edzés hidalja át, de azért bármennyire szeretjük is a természetet, védekezzünk a szeszélyei ellen.

A bakancs a turistaság szimbóluma: védi a lábat a hosszú gyaloglás fáradalmától, az utak göröngyétől, a sártól és segít kapaszkodni a meredeken. A bakancs felsőrésze erős, de nem kemény bőrből legyen, védje a bokát, kevés varrással, hogy ne dörszölje a lábat. A talpa vastag bőrből készüljön és legyen kiszélgelve. Az oldalszög a mi hegyeinkeben nem feltétlenül szükséges. Ha nem jól készítik, kitépi a talpbőrt és ha nem vigyázunk, elrongyolja a harisnyát. A bakancs élettartamát megfelelő gondozással hosszabbítjuk meg. A sarat, a port el kell távolítani és a cipőkrémes fényezés mellett időnként savmentes szirral, vagy olajjal be kell dörszölni a bőrt és a varrásokat. Ha az orrát keményre és szegletesre készítik, egyben sibakancsnak is használhatjuk. Lehetőleg legyen vízhatlan zárt „békanyelve” és „gojzerer” varrás erősítse a felsőbőrt a talphoz. A fűzővel ne takarózkodjunk, nagy méreg, ha akkor szakad el, amikor amúgy is szelünk. A bakancs ne legyen szűk, de bő sem. Általában egy számmal legyen nagyobb a városi cipőnél. A bakancsban vastag kecskeszőr. vagy gyapjú zoknit hordjunk és még jó időben is a csalán és hasonló növények ellen térdharisnyával védjük a lábszárát. Aki megszokta, annak jó a kapca is, de vigyázzunk, hogy ne gyűrődjön össze. A bakancsba került legkisebb kavicsot távolítsuk el, nehogy feltört láb, vagy vérhólyag legyen érte a tandíj.

Kézben — bár igen divatosak a szebbnél

szebb sporttáskák — ne vigyünk semmit. A tarisznyák és oldalzsákok kis sétákra legóhogy megfelelnek — de a turista legfeljettebb felszerelési tárgya a vállon hordott, a hátra fekvő és a derékra támaszkodó vízhatlan sokszékes hátizsák. A vállra széles szíj, vagy nem gyűrődő, szabályozható heveder támaszkodjon. A túra előtt győződjünk meg, hogy a szíjak, csatok varrása nem fesselt, vagy mállott, nehogy a legrosszabbkor hagyjon cserbe.

A zsákban rend legyen. Lehetőleg vázson — vagy nájlón — zacskóban, alumínium dobozban rakjunk el mindent. A víz, a tea kulacsban, vagy termoszban várja, amíg surra kerül. Mindkettőt jó, ha — otthon is gyártható — szövet- vagy filc-huzattal is védjük. Kényes holmi a termosz, de jól esik a hideg limonádé, vagy a forró tea — egyeknek néhány korty fekete. Ma már az alumíniumipar és a turistalelményesség sok olyan holmit gyárt, amivel biztosítani tudjuk, hogy úgy vegyük elő a tárgyakat a zsákból, ahogy reggel beletettük. Fontos, hogy a zsáknak a háthoz kerülő része sima és puha legyen. Különböző, nálunk egyelőre nem gyártott öltözet szerkezet — nádból, alumíniumból — könnyíti a zsák megfelelő felfekvését.

Legyen a zsákban mindig sötét, száraz sóval, legyen poharunk, ha forrásból akarunk meríteni — és késünk az evéshez. Nagyon ügyes zsebeket gyártanak lyukasztóval, konzervnyitóval, dugóhúzóval, csavarhúzóval és még sok melléklettel, aminek a „kultúrától távol” hasznát láthatja a turista. Legyen a zsákban egy darab kenderzsineg is, egyike a leguniverzálisabb rekvizitumoknak.

Es még sok minden, amiről a különleges felszerelésnél fogunk beszélni, — de soha ne vigyünk feleslegeset. A vicclapok eleget foglalkoznak úgyis a turistával, aki a vasárnapi pihenő helyet felmálházza, izzadva járja a természet zord útjait és este fűlig porosan, fáradtan ér haza. A kényelmes olvasó jót nevet a vicces figurákon. De mi tudjuk, hogy az nevet jól, aki utoljára nevet. Sokáig akarjuk derís kedvvel járnai a természet színes útjait és hogy örömlünk zavartalan legyen, szívleljük meg a Természetjárás ABC-jét.

Erős József

Eljutottunk az egyik legvitatottabb kérdéshez, nagygép vagy kiscgép megfelelőbb-e a természetjáró fényképezéshez?

A mi szempontunkból általában a roll-filmes 6 X 9, 6 X 6 vagy 4 1/2 X 6 képméretű fényképezőgépek nevezhetők nagygépeknek, mint pl. Moszkva, Reflecta, Kodak Duó stb., kiscgépnek pedig: a kétoldalán perforált normál filmmel tölthető, 24 X 36 mm vagy 24 X 24 mm méretű negatívokat adó fényképezőgépek, mint pl. Leica, Kiev, Taxona stb.

A nagygép használatánál kétségtelen előnyt jelent, hogy a negatívról készített egyszerű másolatok is használhatók; a leggyakrabban használt, 9 X 12 vagy 13 X 18 cm nagytáblákhoz pedig csak kisméretű felnagyításra van szükség és így a laborhívásnál tömegmunkaként kezelt negatívok is kielégítő eredményt adnak.

A nagygép hátránya a súlyán, terjedelmén, drágább negatív anyagköltségén kívül éppen a természetjáró turista szempontjából előnytelen felvételzési lehetőségében van.

Az ilyen gépek 7,5 vagy 10,5 cm fókuszu optikáinál mélységélesség — ugyanolyan nyílás mellett — szűkebb határok közt

mozog, mint a kiscgépnek rövid fókuszu optikáinál.

A tájfelvételeknél a legtöbb esetben szükség van a nagy mélységélességre, hogy a képszerűséget növelő előtér és a távlat egytörvényű éles legyen. Ennek elérésére a hosszabb fókuszu optikát erősebben kell lerekesztelnünk, ez pedig az expozíciós idő hosszabbításával jár. A hosszabb expozíció, kézből történő felvétel esetén, a berezdléses életlenség veszélyével járhat. Ezt a hibát megneveli az a körülmény, hogy a nagygépek hosszabb tengelyű optikáinál, fokozottabban jelentkezik a berezdléses életlenség, különösen akkor, ha a tórákörülményektől erőteljesebb az érverésünk. A nagygépnél így több esetben elkerülhetetlen lesz az állvány használata akkor, amikor kiscgéppel még kézből exponálhatunk.

A kiscgépnek előnyét növeli még az is, hogy a színes fényképezéshez éppúgy, mint a fekete-fehér fotóhoz igen olcsón szerezhetők be a filmstúdiókból kikerülő 5—10 méteres maradákok. Ezeket a Váci utcai Dia-bolt árusítja. Jelenleg pl. magas érzékenységű Geraert film kapható 4,— Ft méterenkénti árárt, ami annyit jelent, hogy egy-egy felvétel negatív ára még 20 fillet sem tesz ki. Kidolgoztatás esetén 6 X 9 kinagyítással együtt is 2 Ft alatt van egy képnék összköltsége, míg a 6 X 9 méretnél egyszerű kópiázás esetében is jóval 2 Ft felett van az összköltség.

A tükörreflexes, különösen a pentaprizmás kiscfilmes gépek, mint az Exa, Praktina, Pentacon stb. tökéletesített

módon nyújtják a képalkotásnak azt a legjobb módját, amit a régi lemez gépek, a matt üveg segítségével csak nehezkeseen, állványról végezhetünk. A különböző látószögű lencsék, a közzgürük pedig a legkülönbözőbb fotofeladatok elvégzését teszik lehetővé; a nagytávlatú képektől kezdve az egész közeli virág felvételekig.

A kisméretű negatívok felnagyíthatóságát aránylag könnyen javíthatjuk megfelelő hívo segítségével. Az alább között Tildy-féle sós hívonak nagy előnye, hogy könnyűszerrel beszerezhető anyagokból áll és olcsó. A szemcsézet teljes érzékenység kihasználás mellett is jó, tehát használata esetén rövid expozíciókkal dolgozhatunk. Alkatrészel közül a metol, a kristályos-szulfít az OFOTERNál, illetve a Dohány utcai Vegyszertárban, a konyhasó pedig bármilyen KÖZERT-ben is beszerezhető. Összetétele:

5 gr metol,
100 gr kr. szulfít,
50 gr konyhasó (víz 1 l).

Középerzékeségű film hívási ideje 10—12 perc, magasabb érzékenységű filmek 12—15 percig hívandók, 21° hőmérsékletnél.

Egy-két póbahívás után látni fogjuk, hogy a kiscfilm negatívról készült nagyítások még 24 X 30 cm méretben is egészen jók lesznek és így a kiscfilm fényképezés minden előnyét hasznosíthatjuk tóráinkon.

Földes Imre

A szövetség Tanácsa júniusi ülésén foglalkozott a vidéki természetjáró szervezetekkel való foglalkozás kérdésével. Illetőleg a vidéki természetjárás helyzetével. Megállapította a Tanács, hogy a vidéki szervezetek rosszul tájékozottak és ezért munkájukat nem is tudják olyan jól elvégezni mint ahogyan szeretnénk. A szövetség Tanácsának, a vidéki szervezetekkel való kapcsolata — levelezés, továbbá körlevelek útján — különösen most, a kezdeti időszakban nem elegendő. E hiányosság sürgős kiküszöbölése érdekében elhatározta a Tanács, hogy a fontossági sorrend szem előtt tartásával a vezetőség tagjai megyei természetjáró tanácskozásokon ismertetik a megyék természetjáró szerveinek vezetőivel (alszövetségi, egyesületi és szakosztályvezetőkkel) a magyar természetjárás jelenlegi helyzetét és a helyszínen nyújtanak segítséget a felmerült problémák megoldásához. A szövetség el szeretné érni e megbeszélésekkel azt is, hogy a vidéki szervezetek, illetőleg természetjárók véleménye, panasza és javaslata ilyen formában összegyűjtve mielőbb a Tanács elé kerülhessen és megoldást nyerjen. Június hónapban Borsod és Heves megyékben tartottak ilyen tanácskozásokat.

A szövetség Tanácsa az alapvető kérdések megoldása, illetve rendezése után a szélesebb körű szövetségi munka megindítása érdekében elhatározta, hogy a következő bizottságokat hozza létre: 1. Szervező bizottság; 2. Oktatás és módszertani bizottság; 3. Technikai bizottság (turistaházak, egyéb létesítmények, útjelzések és felszerelések ügyei); 4. Túra és utazási bizottság; 5. Versenybírói Testület; 6. Alpín és barlangügyi bizottság; 7. Sielő, evezős és kerékpáros ügyek bizottsága; 8. Ifjúsági bizottság; 9. Propaganda bizottság; 10. Múzeum és könyvtárügyi bizottság; 11. Minősítési bizottság; 12. Egészségügyi bizottság; 13. Gazdasági bizottság; 14. Pénztáros; 15. Fegyelmi bizottság; 16. Ellenőrző bizottság. A bizottságok megkezdték munkájukat.

A Tanács elhatározta, hogy a vidéki alszövetségek szükség szerinti megalakulása után, azok képviselőit haladéktalanul meghívja üléseire.

A Magyar Természetbarát Szövetség 6 tagú küldöttsége, továbbá az egyesületek és szakosztályok 100 főnyi csoportja vesz részt a III. Csehszlovák Nemzetközi Természetjáró Találkozón és Versenyen, 1957. július 5. és 8-a között a csehszlovák Moravská Budejovice körzetben. A nemzetközi tájékoztató versenyben most először vesz részt hivatalosan magyar csapat. A magyar válogatott tagjai: Horváth Lóránd és Jávorka Péter.

Július 16-tól augusztus 21-ig tartanak a lengyelországi cseretúrák. A magyar természetjárók a Lengyel-Tátrában, a Piennékben és Beszkiidekben, továbbá a tavakban és erdőkben gazdag Kasubi Svájcban, valamint a Mazuri tóvidéken és a Balti tenger partján túrázhatnak. A 16 napos út 1500 forintba kerül egy-egy résztvevőnek.

Lengyel vendégeink a Budai hegyekben, a Pílsben és a Balatonfelvidéken fognak túrázni, továbbá a Balaton mellett táboroznak.

A Lengyelországban túrázó magyar természetjárók Varsóban, illetve Krakóban, a Magyarországon túrázó lengyel természetjárók pedig Budapesten töltenek néhány napot.

A szövetség Tanácsának tárgyalásai során lehetővé vált, hogy ez év augusztusában és szeptemberében 112—113 természetjáró vehet részt cseretúrán A Német Demokratikus Köztársaságban, illetve a Magyar Népköztársaságban.

Június és július hónapban a Spartakusz Sportközpont a Start sportegyesület lodzi csoportjával 25, a budapesti Meteor Sportkör a PTTK lodzi csoportjával 40, valamint a budapesti Pedagógus Sportkör a varsói Pedagógusok turista csoportjával 36 főnyi természetjáróval bonyolít le turistacserét a Magyar Testnevelési és Sporthivatal engedélyével.

A szövetség Tanácsa tárgyalásokat folytat a Csehszlovák Központi Testnevelési és Sport Szövetséggel csehszlovák és magyar természetjárók cseretúrái, továbbá a francia FSGT-vel francia természetjárók és magyar alpinisták cseréje érdekében.

Felhívjuk az egyesületek, szakosztályok figyelmét, hogy sátorkarók (aluminium ötvözetből, 25 cm) kaphatók, darabonként 50 filléres áron a Ganz Vagonygyár elfekvő anyagok boltjában (Bp., VIII., József krt. 49.). Nagyobb tételt az összeg előzetes beküldése mellett vidékre is küldenek.

Június 15-től érvényes a hajókon a turista utazási kedvezmény. A kedvezmény a MÁV vonalaira kiadott, múlt számunkban ismertetett feltételek mellett, 4 fő utazása esetén, a szövetség utalvánnya alapján 33%-ra jogosít.

- A kedvezmény igénybe vehető:
- a) a Budapest—Mohács vonalon Sztálinvárosra és távolabbi vonalakra, illetve vissza, **munkanapokon**.
 - b) a Budapest—Esztergom vonalon Szentendrére és távolabbi állomásokra, illetve vissza, **munkanapokon**,
 - c) **munkaszüneti napokon** csak a Budapestről 7 órakor induló és vissza 21 órakor érkező (nagydunai) járaton Vácra és távolabbi állomásokra, illetve vissza,
 - d) a Balatonon valamennyi viszonylatban, **munkanapokon**.

A szövetség a kedvezmény körének kibővítésére folytatja tárgyalásait.

A Magyar Természetbarát Szövetség ezúton hívja fel az Országos Természetvédelmi Tanács figyelmét két riasztó jelenségre.

A zalaegerszegi Kőolaj Vállalat üzeméből rengeteg olaj és kátrány kerül a Zala folyóba. Pusztul a halállomány és a szennyeződés még Fenékpusztánál, a Kisbalatonban is észlelhető.

Hordják a kőveket egyetlen gránitgyégségünkben, a Veneceli hegyéből. Itt az a veszély áll fenn, hogy mint a balatonfelvidéki Kötengernél, egy idő után eltűnik a geológiai őskorszak hírmondója is.

Mindkét esetben gyors és hatásos intézkedést kérünk.

VERSENYHÍREK

- Határozat a versenyszabályzat 8.23 pontjának értelmezésére: „Ha a helyezési sorrend a szabályzat előírásai szerint nem állapítható meg (például állomáshagyás, vagy keresésidő túllépésnél előforduló hibapont-egyenlőség esetén), akkor a rendelkezésre álló helyezési pontokat egyenlő arányban kell elosztani a holtversenyben levők között.”
- Minden versenyzőt a sportkör területén illetékes alszövetség minősítési bizottsága tartozik nyilvántartásba venni. A nyilvántartásba vett versenyzőket minősítési igazolvánnyal kell ellátni, illetve azokat megújítani (amíg az alszövetség nem működik, addig a szövetség intézi).
- A szövetség minősítési bizottsága foglalkozik az új versenyzői minősítési szabályok kidolgozásával. A versenyzők idevonatkozó javaslataikat 1957. július 31. napjáig küldjék meg a szövetségnek.

- A szövetség Versenybírói Tanácsának tagjai 1957. június 4-én, a budapesti alszövetség versenybírái június 12-én tartották meg a kötelező konzultációt az 1957. évi versenyszabályzat anyagából. Pécsen és Sopronban kellő időben megszervezték a konzultációkat. Sajnálatos, hogy Miskolc, Eger, Veszprém és Győr versenybírái nem tanúsítottak kellő aktivitást a konzultációval kapcsolatban. Ismételtén felhívjuk a figyelmet a lap korábbi számaiban megjelent erre vonatkozó közleményekre, mert 1957. július 10. napja után versenybírói tevékenységet csak azok folytathatnak, akiknek versenybírói igazolványát a szövetség megújította. Ez alól a határozat alól a szövetség kivételt nem tesz.

- Eredmények:
- Debreceni, III. Alföldi Természetjáró Verseny:
- UVATERV (Michalik, László, Czerki).
 - Mátra Klub (Fehér, Nagy L.-né, Nagy M, Nagy).
 - Síróki Vasas (Gát, Hajas, Horváth, Pataki).
- Bp. Pedagógus SC Földes Ferenc emléktversenye:
- I. osztályú verseny: I. MAFC II. (Koczur I, Koczur II, Fabri, Maacz).
II. Bp. V. Meteor (Geszler, Király, Gröbler, dr. Dénes).
III. MAFC I. (Horváth, Szarka, Kósa, Almás).
- Ifjúsági verseny: I. Bp., Spartakusz.
II. MÁVAG II.
III. MÁVAG I.
- Női verseny: I. Mosonmagyaróvár.

EGYESÜLETI ÉLET

Az újpesti Természetbarátok Turista Egyesülete május végén megrendezte fennállásának 40 éves évfordulójára jubiláris kiállítását. A kiállítás már egyszer elkészült, de az ellenforradalom megakadályozta megnyitását. Fegyverroppogás közben ovták meg a kiállítás anyagát és most végre a közönség elé kerül.

Rengeteg fénykép idézi az egyesület 40 éves életét, tevékeny alkotó munkáját. A Rózsai-forrás, pillisi kunyhó, a kevelényregi gépház építése, útjelzések stb. Külön asztalon mutatták be a síkötések fejlődését a századeleji kezdetleges megoldásoktól a mai modern kötéseikig. Nem véletlenül. Az újpesti természetbarátok híresek voltak tudásukról. Számtalan magyar bajnokságon, munkássibajnokságon és nemzetközi munkás sitalálkozón vettek részt.

Külön ki kell emelni Németh Ferenc alapítótag fagaragványait. Németh elvtárs fagaragványai meglevenfűtik az egyesület létesítményeit, hazánk csodás tájait. De megfaragta Riezner elvtárs halálát is, akit a reakció golyója sújtott a Lánchídnál.

Most, hogy ismét régi nevükön működnek, sok sikert kívánunk további munkájukhoz.

Az Alföld homokján, Debrecenben igen tevékeny alakulat az Elektromos Vasas természetjáró szakosztálya. A szövetséghez 53 taggal jelentették be csatlakozásukat, de ez a szám tovább nő. Az utazási kedvezmény birtokában most már intenzíven túráznak. Jól sikerült versenyt rendeztek a debreceni erdőkben, amelyen az ország különböző részeiből vettek részt. A debreceni természetjárók fontos láncszemét jelentenek országunk turista-hálózatában.

A győri vasutas természetjárók sikeres versenyt rendeztek Ravazd község környékén. Az erdős, hullámos terepen a 15 háromtűs csapat közül a ceglédi vasutasok kerültek ki győztesen.

A gyöngyösi Mátra Klub Mátra Kupa versenyt az egrí Vörös Meteor nyerte. II. a Mátrafüredi Erdészeti, III. a Miskolci Pedagógus csapata.

A Hóvirág Turista Egyesület (Újpest) júliusban a Mecsekbe, a Pilsibe, a Vértesbe és a Börzsönybe vezet túrákat. Az egyesület az újpesti Ságvári Kultúrotthonban rendszeresen tart klubesteket. Az egyesület körlevele nyomtatékosan hívja fel tagjai figyelmét lapunk előfizetésére.

A Veszprém megyei Bakony Turista Egyesülethez idáig 9 szervezet csatlakozott, többek között Inota, Peremarton, Balatonfüred, Ajka, Keszthely, Pétfürdő és nem utolsósorban Veszprém. A szervezetek főképpen a Bakonyba és a Balaton-felvidékre rendezik nyári túráikat. A Balaton-kupa versenyt augusztus 11-én tartják a Keszthelyi-Napok keretében.

A bakonyi kulcsosházak közül az eddigi jelentések szerint Ráskó-pusztán, Kabhegyen, a kőrishegyi Pálháza, a kékhegyi Noszlopi Gáspár-házban és Németbányánál van szálláslehetőség. Érdeklődni az egyesület székhelyén (Veszprém, Partizán utca 1.) lehet.

Az V. kerületi Pilis Turista Egyesület (Budapest, V., Engels tér 4.) a Pilis hegységi munkaterületén levő turistalétesítmények (kilátók, menedékházak, utak, jelzések, források, emlékek, védkunyhók, pihenők stb.) nyilvántartását, kezelését vette ez évi munkatervébe.

Ezzel kapcsolatban felhívja az összes természetjárók figyelmét, hogy a Pilis hegységben a fenti létesítményekkel kapcsolatban hibákról, hiányosságokról tegyék meg észrevételeiket, az egyesület munkájáról jelentésüket az egyesület technikai bizottságához.

Az egyesület havi híradót rendszeresített. Az egyesület június végén ismerkedési találkozózt rendezett a Bölcshégy környékén. Az oda vezetett számos túrán kívül tehetségkutató természetjáró tájékoztató versenyt rendezett. Ugyanakkor ünnepség keretében helyezték el a bölcshégyi kilátó alapkövét. A régóta nélkülözött kilátó az egyesület tervezésében és irányításával épül fel. Az egyesület munkájához — a biztató kezdet után — sok reményt fűzünk.

Az ÉDOSZ sportosztálya mellett működő Kínizsi Természetbarát Liga legfőbb feladatának a budapesti és vidéki osztályok munkájának megindítását tekinti. Budapesten idáig 13 szakosztály működik. Ezek közül az egyik legaktívabb az Elemeztudományi Minisztérium szakosztálya, amely július 14-től augusztus 31-ig táborozást szervez a Szabadság-cseppkőbarlang környékén folyó barlangkutató céljára.

A Liga havonként filmvetítéssel egybekötött ismeretterjesztő előadásokat rendez az ÉDOSZ kultúrotthonban (Budapest, VI., Népközterület útja 100.).

Vidékről idáig az egrí Dohánygyárból és a kaposvári Cukorgyárból érkezett a szakosztályok megindulásáról jelentés.

A budapesti Kínizsi Természetbarátok a Nagy Szénáson rendeztek június 16-án találkozót.

Bodajkon a környéki bányalpari dolgozók bevonásával Józserencse Bányász Természetjáró Egyesület alakítottak. Közel 90 taggal működik a szervezet, melynek anyagi alapját havi 5 Ft-os tagdíj és a tagok többségének 20-40 Ft-os megajánlása biztosítja. A szervezet vezetője Cseh György mérnök — akinek jelentős régészeti gyűjteménye van — nem kap kellő tájékoztatást az országos célkitűzésekről és irányelvekről.

Ugyanez a panaszk a fehérvári turistáknak, akik jelenleg Székesfehérvári Péntügyi Dolgozók Természetbarát Turista Köre címen dolgoznak. Bátorlatanok működési körük kiterjesztésénél, mert akkor nem látják biztosítva a jelenleg meglévő szakszervezeti támogatást. Úgy érzik mostoha gyermekek a szövetségben.

NEMZETKÖZI HÍREK

II. Nemzetközi Alpinista Táborszás

A második N. A. T. (II-e Camp International d'Alpinisme) három hétig fog tartani, ugyan úgy mint a múlt évben, Chamonix völgyében augusztus 4-től 25-ig. Részvételüket bejelentették: a Német Demokratikus Köztársaság, Románia, Csehszlovákia és Bulgária. Számít a francia rendezőség Lengyelország részvételére is, amely a múlt évi első nemzetközi találkozón is részt vett.

Francia természetbarátok a moszkvai Fesztiválon

A 2000 francia fiatal között, akik a moszkvai Fesztiválra indulnak, 350 a sportoló, ezekből harmincan a francia természetbarátok Plein-Air osztályának delegáltjai, akik július 20-tól augusztus 20-ig fognak a Szovjetunióban tartózkodni.

Két sziklamászó szerencsés kimenetelű balesete

A 22 éves Horst Gattringer és a 18 éves Egon Moderegger Halleinből a Dachstein megmászására indultak június 2-án. A Steiner út felső szakaszán a kötélen első Gattringer megcsúszott, de társának sikerült a biztosítás. A fiatal alpinista így is 10 métert zuhant, bal karját törte és fején is sérülést szenvedett. Ennek ellenére folytatták a túrát, mert az emelkedés könnyebbnek látszott, mint a meredek falon a leereszkedés. A vezetést most a fiatalabb Moderegger vette át, csaknem elérte a hágó felső kijáratát, amikor ő is megcsúszott és alsó lábszáran szenvedett sérülést. Most már nem tudták folytatni a sziklamászást és mintegy 2800 m magasságban, 100 méterrel a Dachstein csúcsa alatt alpesi vészjelet adtak, amelyet más turista csoportok (vasárnap lévén) azonnal észrevettek. Két mentőcsoport indult útnak, egyik a Hunerscharte, másik az Edelgriess útvonalán. Utóbbinak sikerült a sérült alpinistákat a völgybe, majd a kórházba szállítani.

Felhívjuk az összes turista egyesület és szakosztály figyelmét, hogy közleményeiket, rendezvényeiknek időpontját minden hó 10-ig — lapunkban való ismertetés céljából — küldjék meg.

Szerkesztőség

Mérgezésveszély!

A Budapesti Közegészségügyi és Járványügyi Allomás felhívja a kirándulók és turisták figyelmét, hogy a tölgyerdőkben most terem a gyilkos galóca. A gyilkos galóca nem azonos az alig mérgező piros-fehértettyes légyölő galócával.

A gyilkos galóca fehér gomba, kalapja zöldes, húsa nem kékül meg, főzete az ezüstárgyat nem feketíti és leforrázza is halálosan mérgező marad. Felismerhető a tönkjén levő gallérről, nagy bocksoráról és a kalap alján fehér lemezeiről.

Aki gombát szed, fogyasztás előtt mutassa be vizsgázott szakértőnek vagy gombaismerőnek. Budapesten a szedett gombát díjtalanul megvizsgálják az összes csarnokok és piacok felügyelőseink, vasárnapként az egészségügyi felvilágosító sátraknál (Moszkva tér, Margithídi BEV állomásnál), hétfői napokon a gombakiállításán (Tolbucin körüli csarnok).

Vidéken a szedett gomba bemutatható az Erdel Termék Vállalat kirendeltségein és gombabeváltó helyein, a gombagyűjtő állomásokon. Minden behozott, vagy beküldött gombáról díjtalanul ad véleményét az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet (BP. II., Keleti Károly u. 24.).

Fogyasztás céljára biztonságos a csarnokban, piacon, üzletben árusított gomba, melyet az árura helyezett ellenőrzőjegy tanúsít. A házali gombaárúsítás rendőrileg tilos!

Kérjük a turistaszervezeteket, hogy fentieket ismertessék tagságukkal.

Figyelem!

Természeti útjelző létesítményeink

III. ÚTJELZÉSEK

Az útjelzések a természetjáró úthálózat mentén bizonyos rendszer szerint ismétlődő jelekből állnak. Céljuk a tájékozódás elősegítése és a biztonság fokozása. elsősorban a tájékozódási tudással és eszközzel nem rendelkezők számára, így létezésük és helyes készítésük a természetjárás tömegesítésének egyik alapfeltétele. Az útjelzés hazánkban előírt alakja: fehér, 24 x 18 cm-es fekvő téglalapalakú alapfestés közepén, vízszintes színes sáv, ritkábban pedig — aszerint, hogy hova vezet, vagy mi a rendeltetése az útnak — az alábbi különleges jel:

üres négyzet: a szállás- és pihenőhelyhez, barlanghoz,

üres háromszög: a kilátóhelyhez,

üres kör: az ivóvízhez,

L. (rom-jel): a műemlékekhez (vár, templom stb.),

álló kereszt: az útrövidítéseknél, két egymás közelében levő út összekötésénél,

fekvő kereszt: a különleges sí-utaknál (lesiklás stb.).

A különleges jelek általában annak a sávjelzésnek a színét viselik, amelyből kiágaznak. A Mecsekben régebben használt fekete számjeleket ma a folytonosság biztosítására a fenti jelekkel együtt alkalmazzák.

A jelzés színe az út fontosságát is jelzi: a főutvonalakat piros és kék, a mellékutakat sárga és zöld színnel jelezzük. A leghosszabb — Sümeg, ill. Keszthelytől — a Zempléni hegységben levő Nagy Milicz hűződő — ún. „országos kék” útvonalunk is kékkel van jelzve, ennek a Mecsekig terjedő meghosszabbítása kívánatos és terve is van véve. A hálózat áttekinthetősége érdekében egy-egy hegységben, területen minél hosszabb egyszínű jelzésű utak legyenek.

A jelek elhelyezésének elvei: lehetőleg szemmagasságban, déli naptól védve, jól lezárított, lombbal el nem takart helyre, mindkét menetirányból láthatóan, felváltva az út mindkét oldalán helyezjük el őket. A jelzésre legalkalmasabb a sima törzsű, középvastag fa, vastag fánál annak mindkét oldalán kell jelzés, ami többletanyagot igényel. Előfa hiányában sima oszlopra, falra, kőre, sziklára kerülhet a jel, a frissen kátrányozott faoszlopok lehetőleg kerülendők, mert a jelzés színe rajtuk eltűnik. Jól átlátható, egyenes, elágazás nélküli útszakaszon elég a jeleket 80–100 lépésre elhelyezni, elágazás előtt és utána is a jelzést sűrítjük és a helyes út elején mindkét oldalán alkalmazzunk jelzést („kapu”). Általános elv, hogy a jeltől a megelőző és követő jel látható legyen („összeláthatóság”), ezért fával ritkán benőtt tisztásoknál a meszszírről való láthatóság érdekében az előírtnál nagyobb jelzés is alkalmazható, fordulóban a sarkot nyíllal jelezzük. Fátlan helyen pedig magunknak kell a jelzés elhelyezésére alkalmas tárgyakat (hosszúka kő, oszlop stb.) beépíteni. Jelzések találkozásánál egymás mellett fákön külön-külön alkalmazzuk a különböző jelzéseket, vagy — ami jobb láthatóságot és kevesebb anyagfelhasználást eredményez — egyetlen, 24 cm széles és olyan magas fehér alapot készítenk, hogy legfelül és legalul, valamint a színes jelek közt 6–6 cm-es fehér rész maradjon.

Az említett jeleken kívül a tájékozódás fokozására szükség van még: nyílakra (különösen hirtelen, nehezen észrevehető fordulóban), felírásokra (kevésbé fontos, tábla nélküli elágazásoknál, esetleg nyílakkal együtt, az úticélok, nevezetességek jelzésére, célszerűen a jelzés fehér részére elhelyezve), útmutató táblákra (fontosabb útsomópontokon feltüntetik a csomópont és a jelzést gondozó szerv nevét, a különböző jelzéseket, azok útvonalát, kilométertávolságát; figyelmeztetést a természet és erdő, valamint a közvagyonot képező jelzés védelmére), úthálózat vázlatát feltüntető táblákra (közlekedési állomásokon és útsomópontokon, turistaházaknál az előbbihez hasonló adatokkal elkészítve).

A jelzések anyaga nap-, fagy- és nedvességálló legyen, készítési időnek legalkalmasabb a száraz, meleg nyári időszak (lombjavessztett fákra helyezett jelzést a később kifejlődő lomb eltakarhatja). Felszerelés a jelzési munkákhoz: festékek, hígító, fogantyús festékes dobozok, különböző ecetek, drótkéfe, kerti olló, tisztítórongy, ecset munka utáni kimosására csésze, sablon stb. A jelzések rendszeres karbantartást (újrafestés, lombnyesés, tapasztalat szerinti kiegészítés) igényelnek.

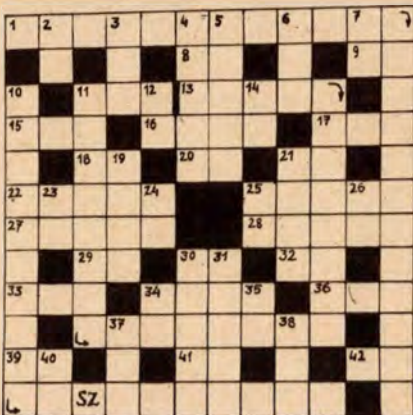
Az útjelzések létesítésére irányuló szándékot a Magyar Természetbarát Szövetségnek — színes útvázlattal és az útvonalak részletes leírásával — kell bejelenteni, erdőben, vagy magánterületen áthaladó jelzésnél célszerű a későbbi viták elkerülésére a területtulajdonos hozzájárulását is megszerezni. Csak így remélhető, hogy az útjelzés helyes szempontok szerint, az összes érdekeknek megfelelően létesül és hosszabb ideig fennmarad. Szükséges azonban az is, hogy a természetjárók a jelzéseket — amelyek hasznát elsősorban ők látják — a magukénak tekintsék, gondozzák és fakitermelés, helytelen készítés okozta hiányosságait a jelzést fenntartókkal közölik. A jó együttműködés, közös érdek és a társadalmi vagyoni képező, fáradságos munkával készült jelzések védelme megkívánja azonban, hogy az erdészet is csak elkerülhetetlen szükség esetén, lehetőleg a jelzés fenntartójának értesítése mellett távolítsa el a jelzett fákat.

Holényi László

T. O. Sopron: Kerékpár, vizitúránál a fényképek ne csak a tájat mutassák be, hanem természetesen a túra jellegét is. Világosabban szólva, a kerékpárosok kezekezése, a kajakok vonulása is legyen megörökítve.

R. V. Budapest: Javaslátat helyeseljük, most még nem tudtuk megoldani, de legközelebb tájékoztató jellegű fejtört adunk fel.

A GYLKOS GALÓCA

Vízszintes: 2. Utoisó posta, 9. Halfaj, 11. Hajósok réme, 15. Esztendeje, 16. Török bíró, 17. Him kecske, 18. Alkotás, 20. Nagy kavics, 21. EO, 22. Jöjj! 25. Magyar festő (ford.), 27. Okos, 28. Főpapi rang (ford.), 29. Képző, 30. Betű kiejtve, 32. Sportkőr, 33. Állami Ellenőrzési Központ, 34. Ovatós, 36. Mindkettő oroszul, 39. Készülő étel teszi, 41. Igen oroszul, 42. Házállat.

Függőleges: 2. Varróeszköz, 3. A legrégebb ismert bárkák, 4. A közetek egy csoportja, 5. Sóvárgó, 6. Majdnem újje (!), 7. Tüzel, 12. Egyforma betűk, 14. Hiv régesen, 19. Nincs benne semmi, 21. Ugyanaz gyomor- viszonylatban, 23. YS, 24. Mini vízsz. 29, 25. YK, 26. Tolla papír kapirgál, 30. Ennek befizetése adja meg a kutyát létjogosultságát, 31. Sakkzó és csomagküldő teszi, 34. Lángol, 35. RL, 37. Sí németül, 38. Minden fejfán megtalálható szó, 40. Gylkos.

A vízszintes 1. és függőleges 10. sorokból megradjuk, mi a legfőbb oka annak, hogy ez a gomba ennyire veszélyes; a vízszintes 13. és függőleges 11. sorokból pedig megtanulhatjuk e gomba legfőbb ismertetőjeleit. Beküldendő — és gombaszedéshez különösen jól megszívlelendő — ez a négy sor július 31-ig. Készítette: Horváth Péter.

Májusi FEJTÖRŐ helyes megfejtése: Balatonfelvidék, Szentgyörgyhegy.

Könyvjutalmat kaptak: Maár Károly Veszprém, Buzás Ilona Eger, Szűcs László Békéscsaba.

B. S. Hajduszoboszló: Levélét átadtuk a kiadónak. Tudomásunk szerint folyamatban van ilyen munka kiadása.

B. R. Budapest: A pultra kirakott sátorlapokból mindenki a neki megfelelőt választja ki. A megmaradtakat naponként selejtezzük. A „pult alól árusítás” megakadályozása a kereskedelmi felügyelet hatásköre. Levélét továbbítottuk.

H. W. Mosonmagyaróvár: Javaslatait helyesnek tartjuk, folyamatosan megvalósítjuk. A lekötött fényképekért, cikkekért (oldalanként) szerény lehetőségeinkhez mérten fizetünk honoráriumot.

Sz. H. Budapest: Versel nagyon kedvesek, de nem elég színvonalasak.

Dr. V. G. Budapest: Sajnos, sokszor előfordul, hogy a jelzett fákat kivágják. Panaszát továbbítottuk.

Természeti útjelzés

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó Igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., ítélem. 11, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekkszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kúlikereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselői.

57/3763 — Egyetemi Nyomda, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula (igazgató)

Aki a munkahelyén szerzett sérelmeit is elviszi a túrára

— Képzeld a Csipcsala már napok óta fúr. Szeretné ha repülnék...

Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet...?

— Nézd anyu, milyen szép virágos bókori!

Ilyennincsi turistaház

Csábijelenet egy képben. Csak erős idegzetűk részére. Teljesen elképzelhetetlen, nálunk ez nem is lehetséges. Csak rémisztésül írjuk, hogy ne is legyen soha. Ha valaki ehhez hasonlót tapasztalt valahol, az nem is igaz.

Túrávezető: — Sporttársak, ne lógassuk annyira a nyelvünket. Nem érdemes a fáradtságától összeesni. Rövid néhány perc múlva a háznál vagyunk. — Félóra múlva feltűnik a várva várt menedékház. Végre berogy a sereg. Helyet foglalnak az asztaloknál. Megjelenik a felszolgáló személy.

En (mert még naiv vagyok): Kaphatunk levest?

Felszolgáló: Hogyne kérem. Ragout, bab- vagy húsvestet tetszik?

Hangok összevissza: Húsvestet, bablevest, két ragout, négy bab, stb.

Felszolgáló: Mit tetszik utána...?

Hangok: Majd meglátjuk, egyelőre csak levest kérünk, semmit...

Felszolgáló: Csak az kaphat levest, aki mást is eszik.

En (még naiv vagyok): Menüt kérek.

Felszolgáló: Menü nincs.

En (naiv vagyok): Kérek egy pohár sört.

Felszolgáló: Sör nincsen.

Szemfüles: A szomszéd asztalnál azt isznak.

Felszolgáló: Fizető vendégek, bejelentették.

En (most már csak szomjas vagyok): Kérek egy nagy pohár szódát.

Felszolgáló: Szóda nincs.

Szemfüles: Ott sorakoznak a szódásüvegek a pulton.

Felszolgáló: Csak borhoz.

En (szomjas vagyok): Kérek egy fröcsösöt.

Felszolgáló: Csak pecsenyeborunk van. Literje 40 forint.

Szemfüles: Ott isznak fröcsöket.

Felszolgáló: Azok falubeliek, akik minden vasárnap idejönnek inni.

A társaságból nagyon mérges hangok hallatszanak. Fellép a

Gondnok: Mi tetszik?

A társaság összevissza panaszkodik. Még a panaszkönyvet is kéri.

Gondnok (magyaráz): Vállalat, Vendéglátóipar stb. Mindenki felelős (csak ő nem). Nézzük meg a vendégkönyvet, hányan írtak már bele dicséretet.

Átnéztek a könyvet. Tényleg tele van a jó kiszolgálást és a gondnokot dicséző bejegyzésekkel. Mi is beleírunk, mert rendes ember.

Hajós Pál

KÖNYVSZEMLE

Dr. Kessler Hubert: Das Aggteleker Hühlegebiet (Nordungarn) címen adta ki németül a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tanács idegenforgalmi hivatala az Aggtelek és környékének barlangjait ismertető könyvet.

A kis könyv elsősorban a Baradiát — a szlovákiai Domicával —, a Jakucs László által felfedezett Békebarlangot, az élelmiszeripari kutatók felfedezését: az égerszögi Szabadságbarlangot, a műegyetemisták által feltárt Vass Imre-barlangot és a szerző által régóta kutatott és a múlt évben feltárt Kossuth-barlangot ismerteti. A könyvet az avatott szakember kiváló ismertetésén kívül útleírások, a jelzett utak leírása és számos fénykép egészíti ki. Hazánk természeti kincsait hasznosan ismerteti ez a színvonalas könyv a külföldi látogatókkal.

A nagyvázsonyi KINIZSI-VÁR címen adta ki a Veszprém megyei Tanács idegenforgalmi hivatala ennek a számos történelmi emlékekkel gazdag helynek ismertetését. Eri István szerző a vár történetének, a feltáró és restauráló munkának alapos taglalása mellett megemlékezik a

közeli Zádorvarról, a szt. Mihály kolostorról, a tálodi kolostorról, a csepelyi pusztatemplomról, a szentjakabi romokról, a XV. században épült szt. István templomról és a XVIII. században épült Zichy-kastélyról. Számos rajz, vázlat és az útjelzések (melyek igen gondozottak) teszik nélkülözhetetlenné a tájt megismerni kívánók számára e könyvet.

Horváth Andor: TURISTA TEREPTAN, sokáig nélkülözött, régen várt, kiváló munka. A Sport Lap- és Könyvkiadó új kiadványa nagyban elősegíti azt a törekvést, hogy turistáink tudatosan járják a terepet. A térkép, a terep tanulmányozása sok egyéb iránt is felkelti az érdeklődést. De csak nézzük magát a könyvet. Kezdeknek, haladóknak, vagy akár felsőfokon továbbtanulóknak nyújt bő ismereteket. Természetjáró szervezeteink tanfolyamai alapvető tankönyvet kaptak most kézhez. Sajnos, nincs helyünk, hogy felsoroljuk a könyv hűsz fő fejezetének akár csak a címét, de egyről külön kell beszélni. Ez pedig az Összehasonlító jelkulus, mely tartalmazza az 1953. évi és az 1930. évi fontosabb térképeket. A bőven illusztrált 300 oldalas könyv 16 forintos áron kapható az összes állami könyvesboltokban.

Milyen volt AZ IDŐJÁRÁS

június 15-ig?

Az elmúlt időszak hosszú évtizedek óta hazánk időjárás-történetének egyik legérdekesebb szakasza. Közel a lehetséges szélsőségeket éljük át.

Az elmúlt május végén és június elején kedvezőnek talán csak azt mondhatjuk, hogy az időjárás javulása minden alkalommal éppen a hét végére következett be. Ez persze nem véletlen. Az egyes időjárási szakaszok gyakran 5-6 vagy 10-12 napig tartanak. Ekkor következik be a változás. Előfordulhat tehát, hogy több héten keresztül hasonló időpontban következik be a javulás vagy rosszabbodás.

A május hónap középhőmérséklete 13-14 fok volt, és így közel 3 fokos hőhányallal, 177 éves feljegyzéseink sorozatában a hetedik helyre került. (Az átlagos középhőmérséklet 16-17 fok, a lehetséges 21 fok, 1833-ban.) Eddig mindössze 6 hidegebb május fordult elő, mégpedig 1919, 1902, 1876, 1874, 1873 és 1871-ben. Igen érdekes, hogy az 1870-es években egymás után csoportosan fordultak elő. Akkor is erős napfoltmaximumos év volt. Május 26-tól 30-ig tartó pentád (5 napos időszak) hőmérsékleti közepe olyan alacsony volt, amilyenre eddig példát nem találunk. (11,6 fok, az elérés -7,2 fok.)

A rendkívül alacsony hőmérsékleti értékekhez állandó esőzés, sokfelé jégeső, halálosvégű villámcsapások és késői havazás járt. 26-áról 27-ére a Mátra és Bükk környékén 10-20 cm-es hóréteg hullott, ami szintén a legnagyobb ritkaság ebben az időszakban. A késői tartós hideget csaknem minden átmenet nélkül kánikulai meleg követte, 30-35 fokos hőmérsékleti értékkel. A nagy ellentétre a következő szám adatok jellemzőek: május 27-28-án a napi középhőmérséklet 10° (a déli felmelegedés 9-12°), 31-én 13° (a déli felmelegedés 15-18°) volt, néhány nappal később, június 12-én a napi középhőmérséklet 28 fokot tett ki, és a déli felmelegedés 30-33, helyenként 36 fokig terjedt. Ez egy évszakos, sőt azt meghaladó hőmérséklet-változásnak felel meg. (A tél középhőmérséklete nálunk kb. 0°, a tavaszé 11°, a nyáré 20°, tehát látjuk, hogy évszakonként 10° a különbség.) Ilyen nagyfokú átalakulásra szervezetünk nincs hozzászokva, és ezért szenvedtünk az időjárástól.

A májusi késői hideget egy Skandinávia fölé jutó anticiklon (maximum) okozta 21-től 24-ig. Ennek hatása csaknem egész Európára kiterjedt. Szibéria felől északkeleti áramlással 5 fokos levegő tört ránk, és ársztotta el egész Európát az Atlanti-óceánig, délen Afrika északi partjáiig. Moszkva, Kiev, Varsó, Berlin, Prága, Budapest, London Párizs és a többi fővárosban 10° körüli hőmérséklet mellett napokon át fújt az északkeleti szél. Ez az időjárási helyzet jellemezte május második felét.

Június 1-től 6-ig nyugati áramlás alakult ki, és okozott változékony időjárást megismétlődő frontátvonulásokkal, utána Afrikából szárazföldi forró levegő áramlott észak felé. A Földközi-tenger felett a meleg levegő párával telítődött s így jutott el hozzánk. Ez okozta a néhány napos kánikulát, 30-35°-os hőmérséklettel és 70%-os nedvességgel. Június 12-től 15-ig már szárazföldi eredetű meleg levegő jutott uralomra, és ez hosszú idő után az évszaknak megfelelő kellemes nyári időjárást biztosított a hónap közepére.

Június első felének kellemes szép nyári időjárása bebizonyította, hogy nincs igazuk azoknak, akik az áprilisi és májusi zord időjárás után kellemetlenül hűvös és esős nyarat vártak. Június 10-től különben 200 órán át nem esett az eső hazánkban.

Dr. Zách Alfréd

Természetjárás

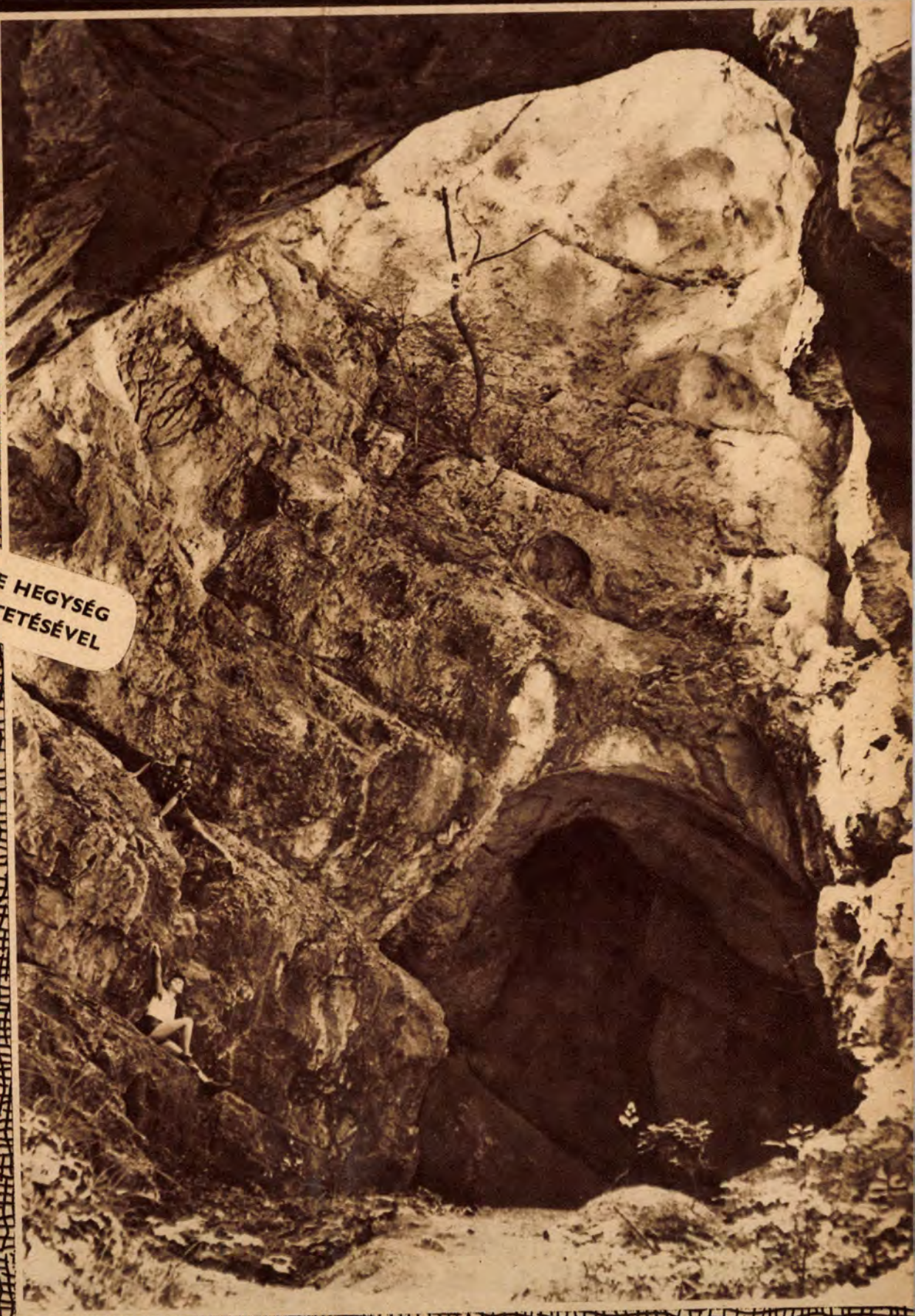
A Gerecse tövén hajnali csend
borul a tatai Öreg-tó tükrére
(Mogai István felvétele)

Térképészjárás

1957. AUGUSZTUS

★
III. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

GERECSE HEGYSÉG
RÉSZLETES ISMERTETÉSÉVEL

Újból felfedezzük a Gerecsét

Új utra térünk lapunk jelen számával. Megkezdjük a kevéssé ismert, ritkán járt vagy elhanyagolt hegységek ismertetését. Tettünk ezen az úton eddig is néhány tétova lépést, közöltünk a Gerecséről, Bakonyról, Zempléni hegysorról, Cserhátról stb. egy-egy cikket, hogy felkeltsük az érdeklődést hazánk kevéssé járt tájai iránt. Most azonban egy számban adunk részletes, bő tájékoztatást egy hegységről. Reméljük olvasóink rokonszenvvel fogadják kezdeményezésünket és kívánságaikkal, tanácsaikkal hozzásegítenek további ilyen lapjaink sikeréhez (októberben a Vértest ismertetjük). Most pedig fellebbentjük a fátylat és megmutatjuk a Gerecsét.

Ember, barangoltál-e már éjjeli zivatar utáni nyári hajnalon a Vízválasztó bükkösében? A nekibátorodó napsugarak áttörnek a sűrű lombokon, az ózondús párát fénysugarak kötik az avarhoz. Az eső már órák előtt tovasuhant, már más tájakat öntöz üdítő cseppjeivel. De itt még szorgalmasan dolgozik a természet. A lombok koronája halk koppanással engedí lejjebb édes terhét az alsóbb levelek millióinak, majd onnan az anyaföldre hull. Más zaj nem hallatszik, ha szemed behűnyod, csendes esőt érzékelsz.

Szívod a friss levegőt a természet birodalmában, hét-köznapig gondjaid messze hagytad, de jaj, sok rokonvonalat találsz. Nem messze tőled kecses őz lépeget. Ő az erdő nagy humanistája, az osztálybéke hirdetője. Senkit nem bánt, és azt hiszi a botor, őt sem bántják. Pedig nem messze róka settenkedik — jól jegyezd meg, ha nappal rókát látsz, közelben őzet sejthetsz. Az erdő bankárja ez a hegyes pofájú ravaszdi, ki tudja milyen régi jogokra hivatkozva, be akarja vasalni a maga kamatját. Fészkeből kiesett madárfiókat, egeret nem vet meg, de az őz a zsiros falat. Ha nem sikerül nyáron, könnyebben megy télen a véradó behajtása. A sebzett lábú őz felett hamar megkondul a halálharang.

Őszinte vallomást teszek — hisz az ember esendő lény —, jártam már a Gerecsében mint vad vére után áhító vadász. Okosak a vadak, nem mutatkoztak akkor egy fia őz, szarvas, az óvatos vaddisznóról nem is beszélve. Most pedig, mintha háziállatok közt járnék, lépten-nyomon közelítem meg őket. A vadászok becsületére legyen mondván, félnek tőlük a vadak; a turisták igazolásául

szolgál, hogy őket eltűrik. Ez el is dönti a vadász-turista vitát.

Az imént Pusztamaróton voltál tanúja a múlt és a jövő kisebb összeütközésének. A kocsis nem találja valamelyik szerszámját, már hangzik a vad: „... megint a traktorosok vitték el”. Persze a traktoros sem marad adósa és izes, szakmájához képest régies kifejezésekkel buzditja a kocsiszt szekerezen kívüli tevékenységre. S itt tapasztalod, hogy a közmondások is elvesztik régi értelmüket. Gyermekkorunkban énekelgettük: „Erdő mellett nem jó lakni, mert sok fát kell hasogatni...” No itt már nem sok fát hasogatnak, legalábbis nyáron nem, mert ott láthatod a villanyrezsót a pusztai házak, erdészházak konyhájában. A szobában meg természetesen a rádió köti össze a nagy világgal.

Visszatérve az erdő társadalmához, őszintén bevallom, kedvenc fám a bükk. Legalábbis az erdőben. Mert fűrészelni, gyalulni, kissé izzasztó dolog. Nohát a bükk az szereti a tisztaságot. A már valamennyire is felseperedett bükkerdő nem tűr meg magában mindenféle aljnövényzetet, kúszó-mászó indákat. Lehullott lombjával, mint barna szőnyeggel teríti be a talajt. Tisztásain, nyiladékaiban bőven találni a csalánt, de hát őrá szükségük van a hosszúlábú, sudár legényeknek, mert köztudomású, hogy azt elkerüli a ménkö. Utána a fenyőt szeretem, amit a Gerecsében inkább csak díszítésül, amolyan nyakékként látsz néha kisebb csoportban. A tölgyet nem szeretem, sok benne a bozót, pókháló, ami kellemetlen, ha az útról letérsz s mi tagadás, én ezt sokszor megcsélekszem. Am az ember nem válogatós itt a Gerecsében és örül, ha a sok rémisztő hír után akármilyen erdőt is talál.

De mielőtt további utunkra rátérnénk, hadd emlékezzem meg még egy erdei lényről, a vadméhről. Zivatar elől húzódtam be a Királykút boltozata alá. Egyszerre az eső zaját színezve döngöcsél mellettem egy dongó, bebozósítást kérve a hátam mögötti sziklarésben nyert otthonába. Kissé előredülök és zümmögésével szívességemet megköszönve, eltűnik a repedésben. Derék kis dolgos erdei munkás. Mennyire becsüllek téged. Hiába vadaskodnak, nem vagy te brutális lény. Dolgozol, gyűjtöd az ételmed és persze jogos a felháborodásod, ha bántani akarnak. Feltámad akkor proletár harcosságod és jaj annak, aki kezelt, mancsot emelt rád.

De most már be is fejezem gondolataimat, amit a gerecei erdők csendje, meg a zivatarok gyaloglást megakasztó kényzserszünete váltott ki belőlem.

Kunsági Viktor

Hogyan kezdjük?

Lapunkban nem sokat foglalkoztunk idáig a hegységgel. Összesen négy közlemény jelent meg (1955. augusztus, szeptember: 1956. március; 1957. május), de ezek is csak kisebb leírások voltak.

A hegység — főképp Budapestről — könnyen megközelíthető. A Keleti pu.-ról, illetve Kelenföldről Szár—Tatabánya—Vértesszőlős—Tata vonalon oda-vissza naponta több vonatpár közlekedik. A távolság 60—80 km. Kora reggeli indulással a Nyugati pu.-ról Dorog—Tokod—Nyergesújfalu—Süttő—Neszmély vonalon kapunk vonatot és visszafelé is elég kedvező a közlekedés. A távolság itt sem jelentős. Tehát már reggel 8 óra tájt nekiindulhatunk utunknak. Mindkét vonalon délután is, megfelelő indulási idővel kezdetünk másfélnapos túrákat. Turistakedvezményrel az útiköltség mindössze 20 forint.

Drágább — kedvezmény híján —, de bent a hegységben kezdetjük túránkat, ha autóbusszal megyünk (kb. 40 Ft). A Széna térről induló Zsámbék—Gyarmatpuszta—Küllőd őrh.—Tarján—Vértestolna—Tardosbánya útvonalon 2—3 óra alatt értünk kiinduló helyünkre. Mehetünk a Széna tér—Zsámbék—Szomor—Bajna—Tokod vonalon közlekedő autóbusszal is. Tatabánya—Dorog között is megfelelő autóbuszjárat közlekedik.

Ha nem is könnyen, a községekben találunk szállást. De ha sátorral megyünk, a Királykútnál (Héreg felett), Szépasszonykútnál, Szentkútnál, Öregkőforrásnál, Bikol pusztán, Fővenykúti réten stb. kitűnő táborozási lehetőséget találunk.

Útjelzést csak nyomokban látunk (kivéve: Tatabánya—Somlyóvár), különben is a régi jelzések egy része műton haladt, elkerülve a szigorúan tilos területeket.

Tévhit az, hogy a Gerecsében órákig kell szántóföldek között vándorolni. Aki jól választja meg útvonalát, napokig járhat összefüggő erdőkben. A Héreg-tarján, a Tardos-vértestolnai, a bajnai medencéket kikerülve vagy átvágva oldhatjuk meg barangolásunkat.

Visszont a vízzel takarékoskodni kell, mert a térképen bejelölt források közül sok csekély vízhozamú és nyáron ki is száradnak.

A hegység röghegység lévén sok kilátóponttal rendelkezik. Somlyóvár, Puskó, Szénáshegy, Nagy Somló, Nagy Gerecsé, Nagy Pisznice, Öregkő, Nagy Gete, hogy csak néhányat említsünk, igen szép kilátást nyújtanak. Különösen a Szénáshegy és a Nagy Gerecsé magas háromszögelési gúlájáról élvezhetünk nagy távlatú körkylátást.

Hatalmas barlangjal, érdekes sziklá (Fehérkő, Fábánkő, Péterkő), műemlékei, az erdős oldalakban vágott kőbányák változatos élményeket adnak.

Induljunk tehát új utakra, ismerjük meg a Gerecsét.

Címképünk: Az öregkői Jankovich-barlang bejárata.

A hatalmas kürtön a nap is betekint

(Pászthory Lóránt felv.)

A Gerecse földtörténeti múltjáról

A Dunántúli Magyar Középhegység tájképileg egyik legszebb, legbájosabb része a magyar földnek. Emellett azonban a földtörténeti múltból annyi földtani (geológiai) és őslénytani (paleontológiai) érdekesség és nevezetesség fűződik ehhez a pompás területhez, hogy mindenképpen érdemes a leghíresebb jelenségekkel és maradványokkal megismerkednünk.

A Dunántúli Magyar Középhegység egyik része a Gerecse. Ez a hegység semmiben sem marad a Középhegység többi része mögött. Ki ne gyönyörködött volna már abban a páratlan szép képben, amely e hegység északi lábánál terül szemünk elé? A méltóságosan tovaömplyögő széles Duna partjáról helyenként merész meredekséggel emelkedik ki e hegység, amelynek csúcsairól a Dunán túl már a baráti Csehszlovákia áldott lapályaira is átláthatunk.

Valamikor régen, emberi elme számára alig felfogható idő előtt, még hatalmasabb víztükrök hullámzott ezen a területen: a mai Földközi-tengernek a földtörténeti múltban a mostaninál sokkal nagyobb kiterjedésű öse, a Tethys. Maga e név az ókori mihológia Okeanosának feleségéről származik s tulajdonképpen azt akarja kifejezni, hogy itt is olyan nagy kiterjedésű vízfelülettel van dolgunk, amely méltó arra, hogyha nem is az óceánok uráról, Okeanosról, de legalább is annak feleségéről nyerje nevét. A Tethys a földtörténeti múlt hosszú idején keresztül az a nagykiterjedésű tenger volt, amely az Atlanti-óceán területét a mai Európa és Afrika szárazföldjére behatolva és Ázsia mai felületének jelentős részét is elborítva, összekötötte az Indiai-óceánnal.

A Gerecse területét tehát hosszú, legalább 150—180 millió éven keresztül ennek a Tethysnek a hullámai borították. Ez annyit jelent, hogy a földtörténeti középkor elejétől a földtörténeti újkornak csaknem közepe tájáig tartott a tenger uralma.

Nézzük meg, hogyan tagolja a földtani tudomány ezt az időt! A földtörténeti középkor kezdete mintegy 200 millió évvel ezelőtt volt és körülbelül 140 millió évig tartott. Azóta éli Földünk újkorát, amelynek időtartama tehát 60 millió évre tehető. A földtörténeti középkort mezozoikumnak is szokták nevezni s három időszakra osztjuk. Ezek közül az időszakok közül legidősebb a triász, majd a jura következik s végül a középkor története a kréta időszakokkal zárul. Az újkort (kainozoikum) harmadidőszakra és negyedidőszakra osztjuk. Ebből a harmadidőszakra általában 59 millió, a negyedidőszakra meg mintegy 1 millió évet számolunk. A harmadidőszak kezdete az eocén, amely után az oligocén, majd a miocén következik, végül a pliocén zárja le a harmadidőszakot. A negyedidőszak a pleisztocénnal kezdődik, amelyet jégkorszaknak is szoktunk nevezni s a földtörténeti jelenkorral, vagyis a holocénnal zárul.

Talán egyszerűbb lesz, ha ezt a sok idegen, de turisták számára legnagyobb részben nem ismeretlen nevet táblázatban foglaljuk össze.

A mészkő a természetben

60 millió év	Újkor (kainozoikum)	negyedidőszak	holocén
		harmadidőszak	pleisztocén
miocén	oligocén		
eocén			
200 millió év	Középkor (mezozoikum)	kréta	
		jura	
		triász	

A földtörténet több száz millió évéből a Gerecse területén az utolsó mintegy 180 millió év történetét tudjuk nyomon követni, minthogy a hegység legidősebb képződményei a triász időszak felső szakaszából ismeretesek. Ezek alkotják — mint geológus nyelven mondani szokás — a Gerecse alaphegységét. A felső-triász képződmények részben dolomitok, részben mészkövek. (A dolomitot itt földolomitnak, a mészkövet dachsteini mészkőnek szokás nevezni.) Mindkét kőzet tengeri üledékekből keletkezett. Hogy ez valóban így van, azt bizonyítják az egykori tengeri élőlényeknek a kőzetekben található kővé vált maradványai is. Ezek között a szerves maradványok között a triászra annyira jellemző apró mészalgák maradványai ismeretesek apró körszerű nyomok alakjában. De ismeretesek a mészkőből apró egysejtű állati maradványok is. Ezek aránylag nagy változatosságban fordulnak elő. Néhány évvel ezelőtt olyan alakok is előkerültek ezeknek a sorából, amelyeket eddig még sehonnan sem ismertek. Felismerőjük Triasina néven vezette be ezeket a maradványokat az irodalomba s így elmondhatjuk, hogy a Gerecse triászidőszaki dachsteini mészkővéből olyan mészvázaz egysejtű állat (Foraminifera) maradványa is előkerült, amelyet innen ismertettek először.

Éppen a legutóbbi napokban pedig olyan tudományos értekezés látott napvilágot, amely igen részletesen vizsgálja a Gerecse triász időszak dolomitjának és mészkövének üledékképződési viszonyait.

Ezek a vizsgálatok egyebek között arra a kérdésre is kiterjednek, milyen mélységű tenger vízben került leülepedésre a triászidőszaki kőzetek anyaga. Az ilyen vizsgálatok a megállapítható tényekből kiindulva hosszú logikai láncot keresztül vezetnek végeredményhez.

Már előbb is említettük, hogy a triászidőszaki üledékekben több helyen mészalgák maradványait találják. Az algák vagy moszatok alacsonyrendű növények. A növénynek feltétlenül szüksége van napfényre táplálkozáshoz. A napfény a tenger vízben csak mintegy 80—90 m mélységig hatol le olyan mértékben, hogy a növények asszimilálhassanak. Ezért tehát az algamaradványokat tartalmazó üledékek képződése legfeljebb eddig a mélységig lehetséges.

De van a Gerecse hegység triászidőszaki üledékeinek egy másik jellegzetessége is. Ez abban áll, hogy a kőzetanyag gyakran feldarabolódik, breccsiává lesz s újra betemetődik az üledékbe. Ez a jelenség azonban csak akkor léphet fel, ha a tenger víz mélysége olyan sekély, hogy a hullámzás ereje a tengerfenék üledékeire ilyen módon hatni tud. Ez pedig 15—20 m mélység alatt már nem következhetik be. Az ilyen „autigén breccsiás” üledék keletkezése tehát csak egészen sekély tengerben következhetik be s így a Gerecse triászidőszaki üledékeinek a képződése is csak ilyen módon történhetett.

Meg kell azt is vizsgáljunk a kőzetanyag alapján, hogy vajon a tengernek ez a sekély mélysége egyúttal azt is jelenti-e, hogy a Gerecse hegység triászidőszaki képződményeinek a leülepedése a tengerpart közelében tör-

tént-e. Az eddigi erre vonatkozó vizsgálatok azt mutatják, hogy ezekben a kőzetekben csaknem teljesen hiányzanak a tengerbe a szárazföldről bekerült anyagok. Semmi sem utal tehát ezen a területen a partok közelségére.

Másképp áll a helyzet a Bakony délnyugati részén és a Bükk hegységben: Itt már vannak partközeli utaló jellegek, amelyek a Gerecse hegység területéről teljesen hiányzanak.

Végül pedig még a hőmérsékleti viszonyok változásaira is következtetéseket vonhatunk le a kőzetanyag alapos vizsgálata alapján. Magyar kutatók újabb arra a meglepő eredményre jutottak, hogy a dolomitképződés hűvösebb tengervízben megy végbe. A triászidőszaki üledéksor alsóbb, tehát idősebb, korábban keletkezett üledékei állanak dolomittömegekből, fölfelé pedig ezek fokozatosan mészkőbe mennek át. A mészkőben az egykori állati szervezetek maradványai is fölmelegedésre utalnak. Ugyanis a zátonyalkotó korallok maradványai csak a mészkő felsőbb részeiből ismeretesek. Márpedig zátonyalkotó szervezetek s így a zátonyépítő korallok is, csak a melegebb vízi tengerekben tudnak megélni. (Ma csak 18–20 C°-nál melegebb tengervízben találunk korallzátonyokat.)

Mind ezek a triászkori üledékek — mint már említettük — a Gerecse hegység legidősebb képződményei, a Gerecsének — geológusok nyelvén szólva — az alaphegységet alkotják. Bártran hozzátehetjük, hogy egyáltalán mintegy a vázát is adják és tekintélyes elterjedésben ismeretesek. Nagyjából északról dél felé húzódó vonulatot alkotnak s a Pisznice, Nagy Gerecse, Peskő, Somlyóvár csücsát stb. építik föl. Általában fehéres, néha kissé zsúrkós, máskor ismét enyhén vöröses színű kőzetek.

Igy már színülkben is különböznek a földtörténeti középkor következő időszakának, a jurának mészkőveitől, amelyek általában húspiros színűek. Ezekről is sok érdekességet említhetnénk az újabb vizsgálatok tükrében. De most elégedjünk meg csak annyival, hogy még a föld-

...és az ember kohójában

történeti középkor utolsó időszakának, a krétának, sőt a harmadidőszak elejének a tengeri üledékeit is ismerjük a Gerecse területéről. Mindezen kőzetek között vannak olyanok is, amelyek a gyakorlati életben nagy jelentőségűek. Ezekkel talán egy későbbi alkalommal ismerkedhetünk majd meg.

A folytonos és fáradhatatlan kutatás egyre újabb és újabb eredményeket hoz ki a geológusok laboratóriumából. Olyan tudományos eredményeket, amelyeket a Gerecse turistái is lépten-nyomon igazolhatnak, ha a természetjárás közben figyelemmel kísérik a kőzetek hallgató és mégis oly sokat eláruló tömegét. Az élettelen kőzet a földtörténeti múlt sok millió éves életének legbeszédesebb tanúja.

Dr. Bogsch László

Gazdasági kihasználás

A hegység Dunántúl északkeleti részén teljes egészében Komárom megye területén fekszik. A dorogi és a tatabányai járás északi részét foglalja el. Mintegy 40 községet találunk ezen a területen. A települések főleg a peremvidékeken vannak.

A Gerecse nem természeti szépségeinek — pedig szép számmal rendelkezik ilyenmel is — hanem természeti kincsének, a jó minőségű harmadkori szénnek köszönheti országos hírnevét. A hegység északkeleti lábánál fekszik a dorogi—tokodi szénmedence. A déli oldalán, a Vértes tömege felé beekelődvé a tatabányai szénvidéket találjuk. A két szénvidék termelése az ország széntermelésének egyharmadát teszi ki. A dorogi szénmedencét tárták fel először, mintegy száz évvel ezelőtt (1850-ben). Hajdan szekerekkel szállították Pestre a szenet. Legfontosabb telephelyei: Tokod, Sárissáp, Annavölgy, Csolnok, Dorog, és Magyarósbánya. A tatabányai bányászat csak a múlt század végén kezdődött, az első aknát 1896-ban helyezték üzembe — melyet ma már nem művelnek. A széntermelés rohamosan növekedett, különösen 1945 után.

Mivel a hegység fő építőanyaga mészkő, mindkét szénvidéken vesélyeztetni a bányászatot a karsztvíz. Ellene korszerű védeberendezésekkel védekeznek. A dorogi szénmedence szénit helyenként 4–500 m mélységben fejtik, a tatabányai vájatok 100–200 m-es mélységben húzódnak, de folyik külszíni fejtés is.

A rétegek nem túl vastagok, ezért a legkorszerűbb bányakombájokat nem alkalmazhatják, ellenben a szállítás mindkét szénvidéken teljesen gépesített. Erdemes megnézni a bányát — ha van rá lehetőség —, nagy élményt jelent. A szénen kívül bányásznak még építőköveket — különösen a süttői „vörösmárvány” néven ismert mészkő kedvelt és nagyobb arányban elterjedt építőköve. A cementgyárak közelében (Tatabánya, Lábatlan) márgát és mészkövet fejtenek.

A bányászat fejlődésével együtt fejlődtek a bányásztelepülések is. A bányásztelepülések nem egységesen építettek, hanem az egyes aknák környékén vannak kisebb-nagyobb lakóház-csoportok, melyek külsőre is tükrözik építésük idejét. Különösen Tatabányán figyelhető meg ez a nagy össze-visszaság, Tatabánya ma megyeszékhely, nemrégben még 4 község állt a helyén — Alsó- és Felsőgalla, Bánhida és Tatabánya.

A szénbányászat mellé települtek a bányászattal kapcsolatos üzemek: szénosztályozók, erőművek, bányagépgyárak, brikettgyárak, Dorogon a szénleparló. A bányászati üzemek mellett találunk egy sor különféle, de általában nagy energia-, illetve szénigényű gyárakat is: Tatabányán az alumíniumkohó, cementgyár, karbidgyár, téglagyárak, mészégető stb. A dorogi szénvidék közelében helyezkedett el a lábatlani cementgyár, a nyergesújfalusi eternitművek, a Magyar Viscosa műanyag és műszálgár, Tokodon üvegyár. A nagyipari és bányászati agglomeráció jelentős fogyasztó piacot jelent, mely különböző fogyasztási cikkek termelő ipart honosított meg, pl. Tatán cipő- és bőrgyárakat, szőnyeggyárakat stb.

A lakosság főfoglalkozása természetesen az ipar és a bányászat. A mezőgazdaság csak Neszmély vidékén és néhány kisebb faluban jelentős (Tarján, Gyermely, Szomor, Héreg). A hegység belsejében levő községekből is nagy az ingázó munkások száma, mind a tatabánya—tatabányai, mind a dorog—dunavölgyi iparvidékre. A kis hegyi községekből munkás autóbusszjáratok szállítják a munkásokat. Jellemző a falvakra a kétfoglalkozásúak — az úgynevezett kétlakiak — nagy száma, amikor a család egy vagy több tagja az iparban, vagy a bányászatban dolgozik, de a nagy időnyomunkák idején — szántás, aratás, kapálás, szüret stb. — a földjét műveli.

Népsége a peremvidéken sűrű, a hegység belsejében ritkább, de átlagban 100 fölött van km²-enként.

A településeket 3 típusra oszthatjuk: a jellegzetes kevert bányásztelepülések, 1–2 utcás hegyvidéki falvak és végül a peremvidékeken levő nagyobb falusias arculatú települések, melyekbe utólag egy vagy több nagy üzem települt, s ezek modern lakónegyede elűt a falu egységes képétől.

Közlekedésileg a hegység kevésbé tagolt, azonban minden oldalról jól megközelíthető, mert a két — Esztergom—Komárom, Budapest—Komárom—Hegyeshalom — fő vasútvonal teljesen körülkeríti. A hegység belsejét autóbusszjáratok kapcsolják be a forgalomba.

A Gerecse gazdasági viszonyainak ismertetésekor nem szabad megfeledkezni a természeti szépségekről sem, melyek sok kirándulót és üdülőt vonzanak erre a vidékre, különösen Tatabányára.

V. Tajti Erzsébet

A Gerecse élővilága

Növények és emlősök

A Gerecse hegység az Ósmátra, vagy Magyar Középhegység déli felének tagja, a Vértes és a Duhazug között terül el. Helyét közelebről meghatározva: északon a Duna határolja, nyugaton a Kisalföld széle és az Általér patak, délen a Bánhida-bicskei törésvonal (pontosabban, az itt levő MÁV-vonalat szokták határolni tekinteni), keleti oldala nem írható ilyen pontosan körül, itt a Tokod—Zsámbék-vonalat vehetjük határnak (Tokod—Sárisáp—Úny—Perbál—Zsámbék). A Tokod feletti Gete idetartozásága vitatható — mi nem soroljuk ide.

Hegyünket régebben nem különítették el a Vérteshegységtől, s a Vértes—Gerecse—Gete együttesét nevezték Vértesnek, innen magyarázható, hogy a Gerecseben van két Vértes előnévű község ma is (Vértes-szilós, Vértestolna).

A Vérteshegység tömegére nézve nagyobb, mint a Gerecse, de magasságát nem éri el, lévén annak legmagasabb pontja is csak 480 m, míg a Gerecseben a Nagy Pisznice 544 m, s a Nagy Gerecse 634 m magas tetői jóval felülmúlják.

Eléggé gyér vizű patakjaitól eltekintve, nagyobb víz nincs a Gerecseben, de a hegység lábánál többhelyt bővizű források törnek elő.

A Gerecse flórájának kutatói közt elsősorban Kitaibel Pál nevét említhetjük. (Neves polfhistorunk születésének 200 éves évfordulóját épp a közelmúltban ünnepeltük.) Feichtinger Sándor esztergomi orvos, botanikus 1899-ben megjelent „Esztergom megye és környéke flórája” című 456 oldalas munkájában találjuk a Gerecse flórájának első alapos ismertetését. Azóta sok idő telt el, de egyes részletkérdések megvilágításán kívül nagyobb munka e tájról nem jelent meg. Boros Ádám professzor utolsó évtizedekbeli kutatásainak középpontjában éppen a Vértes—Gerecse—Meleghegy flórájának részletes, korszerű feldolgozása volt, de e nagy-

szabású, teljesen kész mű még mindig kiadásra vár. 1953-ban 15 gépelt oldalnyi terjedelmű növényföldrajzi összefoglalása tudott csupán eddig napvilágot látni belőle.

A Gerecse erdőt alkotó fája a tölgy, mégpedig legnagyobb részt a kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*). Foltként megtaláljuk itt a csertölgyet (*Qu. cerris*) is, a melegebb déli lejtőkön pedig a molyhos tölgyet (*Qu. lanuginosa*). Mélyrétű talajokon gyertyán vegyül többhelyt közükük (*Querceto-Carpinetumot* képezve). A száraz, napos lejtőkön a molyhos tölgy a virágos kőrissel keveredve alkotja az ún. karsztbokorerdőket. Az északi lejtők hársas-kőrises sziklai erdei (*Tilio-Fraxinetum*) néhol a bükknek engedik át a teret (*Fagetum*). Miként a szomszédos hegységekben, úgy a Gerecseben sincs igazi bükköv kifejlődve. Hegyünkben a tetőkön bükköt alig láthatunk, ez csak az északi lejtőkön lehet meg, de típusos bükkalji növényzet itt is gyér kifejlődésű csupán.

A mészközet szárazabb jellegű lévén, különösen a déli verőfényes lejtők erdei nem zárt állásúak, a közöttük kialakult hézagokba dús cserjeállomány telepedett. Érdekes, hogy e cserjék legszebbike, az ősszel oly csodás színompát elővarázsoló csereszömörce (*Cotinus coggygria*) a Gerecseből csaknem teljesen hiányzik. Csupán egyhelyt lelhető a Pusztamarót feletti Kecskőkővön, pedig e cserje a szomszédos Vértesben óriási mennyiségben él, s a másik oldallal szomszédos Dunazugban is többhelyt előfordul.

A hegyeket járó turistákat a fák után elsősorban a szép virágú növények szokták érdekelni. Ezekből sok megtalálható a Gerecseben is. A koratavasszal tűnőzöltek a fővirág (*Galanthus nivalis*) ezrei örvendztetik meg. A később érkezőket a mindenütt nagy tömegben lelhető illatos ibolyák (*Viola* fajok), majd május elején az akkorra már kizöldült erdőket illatukkal betöltő gyöngyvirág (*Convallaria majalis*) sokasága fogadja. Az erdei tisztásokat sárgára festi a kankalinok virágtengere (*Primula veris canescens*). Még később a méhfüz (*Melittis melissophyllum*) pirosfoltos fehér virága akad mindenfelé elénk, melyről az ügyesebb természetjárók jól tudják, hogy ilyenkor: virítása idején érdemes gyűjteni és megszárogatni, mert főzete kitűnő, üdítő tea-italt szolgáltat.

Tavasztól felé virít a halvány rózsaszín virágú nagy ezerjófű (*Dicamnus albus*), többféle erdei orchidea, a turbánliliom (*Lilium martagon*), s a kék baracklevelű harangvirág (*Campanula persicifolia*). Nyárutón, ősz felé az aranyfűrt (*Aster linoxyris*) virágaitól sárgulnak a Dunára néző löszös lejtők.

Ő jobban fél, mint te

Köves, sziklás helyek legszebb tavaszi ékessége az apróliliom, vagy törpe nőszirm (*Iris pumila*), s a szirti ternye, vagy szirtaranya (*Alyssum saxatile*). A Szár feletti Zuppatetón (a Gerecseben csak itt) egy rózsaszín virágú szirti növényke is él: a sulyoktáska (*Aethionema saxatile*).

Árnyas helyeken páfrányok több faját találhatjuk, melyek közül egy kistermetű, eléggé ritka faj: a pikkelypáfrány (*Ceterach officinarum*) itt két helyen is feltalálható: a Peskő sziklán, s a bajóti Öregkővön, a Jankovich-barlang környékén.

Van a Gerecsének egy érdekes növényritkasága is, egy jégkorszak előtti maradvány- (reliktum) növény, a sárga, ernyős, természetes suháng (*Ferula sadleriana*), mely a pisznicei felhagyott régi bányák környékén él. E növény a Pisznicén kívül csupán 4 helyen lelhető még: a Pilis ormán, a nagymarosi Ördöghegy lejtőjén, a Békén, s a Tordahasadékban — sehol másutt a Földön!

A Vérteshegység dolomitja a Gerecse délkeleti részében is folytatódik, s főképp a Szár és Óbarok feletti dombok, valamint a Szomor feletti Kakukhegy mediterrán elemekben éppúgy gazdag, mint a Vértes dolomitja. De a Vértesben oly nagy számmal lelhető berkenyefa változatok közül csak egy él a Gerecseben, a Szár melletti Hajagos és Cserenyésárok környékén: a gerecsei berkenyefa (*Sorbus gerecseensis*).

Még egy oly különlegessége van a Gerecsének, amelyhez hasonló egy hegyünkben sem találhatunk: a Pusztamarót melletti Szénzását nevű részen 285 holdon egybefüggő nagy almáskert van. Kilométer hosszú, nyílegyenes sorokban a legkiválóbb téli alma fajokból (Jonathán, Batul) tizenkétezer jól fejlett, 20 esztendő fa mutat itt csodás látványt tavasszal: virításuk idején, s őszel is, természetesen megrakott állapotukban. Ezenél több fából álló szilváskert egészíti még ki e kis paradicsomot.

Neves a Gerecse állatállománya is. Fővadja: a szarvas és az őz híres a szép agancsáról, s vaddisznai a hatalmas agyarukról. Az itteni adottságok úgy látszik sokkal alkalmasabbak a vad számára, mint pl. a Börzönyé, mert a gerecsei szarvasok sokkal különbek az ottaniaknál, agancsuk súlyos, nagyra fejlett, s egészen sötét, feketés színű. A szép gyöngyös agancsú (vadásznyelven „szépen felrakódott”) őzek legkiválóbbjai a bajóti

Jellegzetes fája a tölgy

A ritka kerecsensólyom

Öregkő tájékáról kerülnek elő. Hatalmas vadkanjai pedig a Nagy Gerecse Héreg felé lejtő hajlataiban tanyáznak. Borz, nyest, róka akad mindenfelé. A kisebb szörmések közül a magyepélt lehet még mint nem mindennaposat felemlíteni. Szépasz-szonykútjánál vizicickányt is leltek már, a hegység barlangjai pedig többféle denevérnek nyújtanak menedéket.

Papp József

Madarak és rovarok

A Dunántúl hegységeinek állatvilágáról egészen a legutóbbi időkig csak általánosításokat tudtunk. Az utóbbi években azonban egyre több gondot fordítanak a hegyek állatvilágának részletes feltérására, és így éppen a Gerecséről is kimerítő tanulmány jelent meg (Sághy Antal, Aquila, 1955).

A Gerecsét általában jellemzi, hogy a délkeleti állatfajok a jellegzetesek, míg őszi és téli vonulás és kóborlás idején a Kárpátok felől kap vendégeket.

Legjellegzetesebb madara a Gerecsének a kerecsensólyom, melynek fészket ismertük Bajót környékén, de Pisznice kőfejtőiben is megtalálták, sőt más pontokon is. A Gerecse kerecsensőlyomja messze elkalandoznak táplálékért a környező sík földekre is, hiszen legfőbb tápláléka az ürge, amit csak ott talál meg.

Egy másik ugyancsak délkeleti fajnak megjelölhető ragadozó a parlagi sas, mely ugyan legfeljebb 1–2 párban költöget igen elrejtve a Gerecse nagy erdőségeiben, mégis rányomja bélyegét a területre, ha nem is sikertül minden évben rábukkanunk a fészkekre.

A harmadik jellegzetesség a kövirigó. Ez a színpompás madár ott díszlik a Bajóti Öregkővön, de csaknem az összes kőfejtőben is akad, annak a nagysága szerint, 1–2 költő pár. Még az állandó fejtés alatt álló nagy kőfejtőben, Felsőgállán is több párral találkozottam.

Ez a nagy fejtő különben is a hegyi madarak eldorádója és a kövirigó mellett ott találjuk szép számban a hantmadarat és a házi rozsdafarkot is.

Az utóbbi 10 évben egyre jobban terjeszkedő gyurgyalag vagy méhész-

madár, szinte már trópusi madarakra emlékeztető színpompájában a Gerecse löszbevagásaiiban sokfelé felüti telepeit, így Süttö és Annavölgy határában — nagy boszúságára a méhészeknek, ellenben öröme a szőlőtermelőknek. Madarunk ti. főleg méhekkel és darazsakkal táplálkozik, tehát míg egy oldalt kellemetlenül befolyásolja a termelést, másrészt azonban a szőlőket védi az azokat ellepő darazsaktól. Bár a gyurgyalag olykor a méhészetben tetemes károkat okoz, mint a magyar földre jellemző, a vidéket díszítő természetvédelmi érték teljes védelem alatt áll. Löszfalakba, agyagpartokba, kőfejtők feletti humuszrétegbe fúrja fészekodu-járatait és néha népes telepeket alkot. Ezek kiegészítését a törvény tiltja, és a természetjáró szemében is a legnagyobb bűn.

A Gerecse leggyakoribb ragadozó az egerész ölyv, barna kánya és héja. Általában a Gerecse madár-gazdaságáról sokat beszélhetnénk. Így például Péli-földszentkereszt katlanában a legkitűnőbb énekes madaraink, mint a fülemüle, barátkaposzta, sárga-, énekes- és feketerigó tömörülnek. Itt fészkel másik rendkívül színpompás madarunk, a szalakóta is, melynek az odvas öreg tölgyek, és a közelükben fekvő szántók, bőséges letelepedési, illetve táplálkozási alkalmat nyújtanak. Vele együtt költ a fák odvában népes telepekben a csóka, a seregély, továbbá harkályok, a szürke és örvös légykapó.

Az erdőségeikben a különböző poszáták, fűzikék, cinégék, csuszka, farkusz, erdei pinyt nagy számban költöfenek, és énekükkel emelik az erdők szépségét. Az erdősélek pedig hangosak a citromsármány, erdei pityer énekétől.

Az erdő jellegzetes, bár nagyon ritka madaraként meg kell említenünk az uhut, melyet Süttö és Lábatlan vidékén költési időben is megtaláltak. Ugyancsak megtalálták fészkelve is Neszmély és Lábatlan erdőségeiben az erdei szalonkát is, melynek vadászatára a tavaszi szalonkázás idején a Gerecsében bő alkalom nyílik.

Az erdőből kiérve, keleten Ebszőny köves, kőfejtős határában, vagy délen Tinnye mellett a lajta-mészfejtők vidékén megjelenik a parlagi pipis és a kőfejtők kedves, bohókás kis madara, a hantmadár. Nem marad el hangos szavával a sordély sem. A hegyi földeken pedig dalol a mezei pacsirta és az érgabona között a pitypalatty-szó elárulja a fűrj jelenlétét. Az emberi lakhelyek és márványfejtők egyik jellegzetes madara a kecses barázdabillegető.

Vonulása és esős nyári napok idején főleg a Duna felőli hegyek felett sivító hangjukkal nagy csapatokban cikáznak a sarlósfecskek.

A Gerecsének, mint már említettük, téli madár jellegzetességei is vannak. Így Magyarországon leggyakrabban a Gerecsében találták meg télen, a különben magas hegységekben élő havasi szürkebegyet. Ugyancsak csaknem minden télen jelentkezik a szép, finom szürke és piros színeivel tarkázott, és kecses lepke-szerű repüléséről felismerhető, ugyancsak magashegységi madár, a hajnalmadár. Nemcsak a sziklafalakat keresi fel, hanem a kőfejtők is nagyszerű táplálkozási helyet nyújtanak számára, sőt a lábatlani stb. gyárak falain is megfordul. Ugyancsak észlelték már a magashegyi fenyvesek cinégéjét, a búbos cinéget a Kárpátok büszke madarát Lábatlanon, a szirtisast is megtalálták már az őszi vonulás idején. Viszont a Pilisben költő magashegyi madár, a vízirigó még nem fordult elő a Gerecsében. A császármadarat pedig utoljára 1936-ban látták.

A hullők közül leggyakoribb a zöld gyilk, melyet mindenfelé megtalálunk.

A rovarélet is gazdag. A déli állatok közül a kőrifalikon hangos zizegésével jelentkezik messziről, a szép és legnagyobb, pirosan erezett szárnyú kabócánk (Taetigia orni) példányai.

Dr. Kaszab Zoltán szerint: „A Gerecse hegység rovar-faunája szorosan csatlakozik a Budai hegység és a Pilis faunájához. Nagyon szembe-tűnő különbségek nem mutatkoznak. A bogár-fauna meglekdedelő, ún. xerethremophil jellegű. Egy pár jellemző fajt érdemes megemlíteni: két futóbogár (Cymindis variolosa), suta-bogár (Satrapes sartorii) — mint hangyavendég hangyabolyokban él, nagyon ritka bogár, magyar díszbogar (Anthaxia hungarica), nagy búzbogár (Gnaptor spinimanus), magyar nünűke (Meloe hungarus), piros cincér (Purpuricenus budensis), kis kék cincér (Agapanthia leucaspis) stb.”

Dr. Keve András

A hegység jellegzetes madara a kövirigó

Gerecsei túrások

Az országos kék jelzés nyomvonalát 1956 márciusi számunkban közöltük. Sajnos, a jelzés még ma sem készült el. Mégis szükségesnek tartjuk az útvonal ismertetését, annál is inkább, mert említett számunk teljesen kifogyott és így nincs mód annak pótlólagos beszerzésére.

Szár vasútállomáson szállunk le, hogy 3-4 napos túra keretében végigjárjuk a Gerecset az országos kék mentén. Hossza csak mintegy 55-60 km, de az útvonal mentén található barlangok, vagy közeli érdekesebb helyek felkeresése megnyújthatja utunkat.

A vasútállomástól az országút keresztezése után K-re indulva a Zuppahegy E-i nyúlványainak oldalán egy keveset felfelé kapaszkodunk, hogy azután egy irtásos területet magunk mögött hagyva, fiatalos erdőben vezető szint úton haladjunk. Utunk csakhamar lejt és rátér a bicske-tatabányai műtra és azon halad KDK-re Nagynémetegyháza pusztára. Itt E-ra térünk le, majd a Révivágás E-i részén levő erdőcskén áthaladva a halastavak között kanyargó úton Kismémetegyháza pusztát érintjük. Itt DK-nek, majd EK-nek fordulva egy kis erdőszélen megbúvó vadászház mellett haladunk el, ösvényen elérjük a Papser oldalában jelzett nyiladékot és azon a Hársas felé vezető kocsit. Végig erdőben vezető, lassan emelkedő utunkon elérjük a Somlyóvár csúcsára vezető nyiladékot, s ezen most már erős emelkedővel tesszük meg a még hátralevő szintkülönbséget. A tetőre érve meg kell állítanunk, hogy megérte a fáradságot a gyönyörű kilátás. Az északi lejtőn (közel a csúcshoz) találjuk a hegység ez idő szerinti egyetlen turistaszállását, a tatabányai SC természetjáró szakosztályának kulcos házát (kulcs Tornó pusztán - 3 km - Högl erdőszélnél). Ugyancsak ide vezet a Gerecse mai egyetlen jelzése (kék kereszt: Tatabánya felső-Tornó pta-Somlyóvár). A jelenlegi kék háromszög jelzésen erdőben ereszkedünk le a csúcstól Ny-ra levő tisztásra, majd további erdei úton, később szántóföldek szélén Tornópusztára érünk (12 km, kb. 4 óra).

Az állami gazdaságtól E-ÉNy felé indulunk el és a Zsuzsarárt, majd a tarjáni országút keresztezése után eleinte szántóföldek között, később erdőszélen haladva elérjük a Tuskórétet. Itt álljunk meg egy pillanatra és nézzük meg áthaladás közben az e vidéken fejtett vörös márványból készült hidacsát. A rétet keresztez-

A Peskő szikla letérése, előtérben a hajdani peskőalji menedékház

zük, az E-i oldalán az erdőbe lépve ÉNy-nak fordulunk. Utunk emelkedni kezd. A Peskő gerincére kapaszkodunk fel. Lehetőleg csendben haladjunk, mert ezen a vidéken nem ritkaság muflonokkal találkozni. A tetőn már útról nehéz beszélni, hiszen fától fág követve a fakuló jelzéseket tudunk előrehaladni s lassan kiérünk a sziklaletérés K-i peremére. A meredek fal tetejéről gyönyörű kilátás tárul elénk. A perem alatti ösvényen, majd annak folytatásaként egy keskeny, de biztonságos nyújtó sziklapárkányon megközelíthetjük a Peskőbarlang nevű sziklaüreget. Visszatérve a tetőre a 400-as és 401-es magassági pontok érintésével E-i főirányban haladva, csekély szintvesztés után a Kalmár-dűlőnél keresztezzük az agostyán-tarjáni műutat (kb. 8 km, 2 óra 30 perc. Innen balra 10 perc alatt leérhetünk Vértestolnára).

Az országúttól rövid ideig szántóföldek szélén haladunk, de csakhamar ismét erdőben, a Pöröshegy széles hátára jutunk. Halvány kék jelzés elég folyamatosan csupán itt található. Először a Héreg-vértestolnai kocsitutat keresztezzük, majd a Hajagos csúcsáról Tardos felé leereszkedő ún. Postás ösvényt metsszük át. Most már erősebben emelkedik ösvényünk a Bányahegy felé, s közvetlenül a teteje alatt keresztezi a köfjétebe vezető kisvasutat. Lassan felérünk a tetőn levő erdőgazdasági épülethez. Innen elhagyott köfjétek között E-ÉNy-i irányt követve az erdőszlak udvarán álló Kis-kút érintésével a Királykúthoz ereszkedünk lefelé. Ezután erdei kocsitúton kanyarogva egyre feljebb emelkedünk, hogy felérjünk a hegyvidék legmagasabb pontjára, a Nagy Gerecse 634 m magas platóján létesített háromszögelési gúla-hoz, melynek tetejéről remek körkép tárul elénk. A csúcstól EK irányú ösvényen völgymentben érintjük a nyaranként gyermekszívatól hangos üdülőt (kb. 9 km, 3 óra).

EK-i irányban nyiladékba lépünk, majd egy ösvényen a Vízválasztóra, a kisvasúti rakodóhoz érünk (innen balra a völgyben 15 perc alatt a foglalt Szépasszonykutat találjuk). Most az iparvasút mentén K-re, majd E-nak kanyarodunk, s mellette haladunk egészen a Kis Pisznicéről jövő erdővágás keresztezési pontjáig. Innen EK-re folytatódik utunk, átmenyünk egy magasfeszültségű vezeték alatt, újból emelkedni kezdünk, elhaladunk a Förtés nevű mocsaras terület mellett. A Kis Eminkes oldalában az EK-i irány hirtelen DK-nek fordul, később ez is belekanyarodik egy ismét EK irányú metsződésbe és azon ereszkedik tovább a kecskekői drótkötélpályáig. Innen EK-nek a nyiladékban megyünk tovább egy újonnan épített műútig, majd ismét erdei úton (K) a Kakasrét, Alsódepórét és egy háromszög alakú tisztás keresztezése által leérünk a nyergesújfalu-bajnai országútra. Az utat és a Bajóti patakot keresztezve a Domonkoshegy ÉNy-i végére kapaszkodunk fel és a Kőkenyes oldalában ismét magasságvesztéssel kiérünk a pélyföldszentkereszt szántóföldekhez. Ezen áthaladunk és ismét egy erdőcskén

A Gete a mogyorósbányai Kőhegyről (Mosonyi Tibor felv.)

át elérjük a településhez vezető országutat (kb. 10 km, 3 óra).

A pélyföldszentkereszt bányásziskola előtt elhaladva ÉNy-i úton egy erdőszlak előtt E-nak fordulunk és érintjük a Szentkúti-forrást, majd Furdalos szántóföldjein át a hegyoldalon vezető szőlő-útra kanyarodunk. Előbb kissé balra ereszkedünk a kocsitúton, majd egy szentképnél fordulunk be a szőlőbe. A bajóti Öregkő szikla tetejére már meredeken emelkedő ösvény vezet fel. (A sziklák között ereszkedünk a Jankovich-barlanghoz; a gerincen végig a Kis Öregkőre; annak tövében, az erdőben találjuk az Öregkő-forrást.) A szép kilátást nyújtó csúcsról K-DK-re levezető ösvényen, majd a kocsitúton rövid időre ismét művelt területet keresztezünk, s feljutunk a Gyertyános tetejére, ahonnan Mogyorósbányára érünk be. Az első házaknál DK-nek fordulunk, kanyargó utunk az itteni Kőhegyre vezet. A fenyves mellett haladunk tovább, régi köfjétek sziklái között elérjük a szőlőket, majd a préházak közötti álló ún. Tokodli csárdát (kb. 7 km, 2 óra 30 perc).

A műutat, majd a Tokod-Annavölgybánya vasútvonal vágányait keresztezve a kopasz hegyoldalon felfelé indulunk a kiskői köfjéte felé. A köfjéte előtt azonban egy kanyarlattal E-ra, később EK-nek térünk ki és a Hegytető 312 m-es pontjánál útvonalunk egyik legszebb kilátása tárul elénk. A csúcstól DK felé ereszkedünk le és a villamostávvezeték előtti EK-nek tartó kocsitúra térünk rá. Ez levezet a Sörház völgybe, ahonnan meredek ösvény vezet a kopár oldalban előbb a tokodli Öregkőhöz, majd további emelkedéssel a Nagy Gete 457 m-es pontjára, ahol ismét meg kell állnunk, hogy gyönyörködhesünk a táj szépségében. Innen a K-i főirány betartásával lassú lejtéssel haladunk és irányunktól csak a Reimann-teletől északra térünk el, ugyanis itt EK-nek fordulunk, elérjük az Ágnes aknát, majd a dorogi mészkőbányát. A Mész-művek mellett már műúton haladunk, de annak kanyarulatát egy ösvénnyel átvágjuk. Ez a kiépített út Dorogra vezet be (kb. 10 km, 3 óra 30 perc).

Tatán

Bármerről közelítjük is meg Tatát, már látóhatárnyírói kéttornyú gyönyörű temploma tűnik a szemünkbe. Közelebről — a templom szomszédságában épült — hatalmas méretű középületeinek, kastélyainak, kápolnáinak sziluettjei bontakoznak ki, majd egész közelről feltűnik az ódon vár tornyos épülete is. Legtöbbjük barokk stílus alkotás.

A késői magyar barokknak ezt a csokorba kötött sok-sok megcsodálnivalóját remek háttérrel ötvözi körül a természet is. A város szívében fekvő hatalmas park sokfajta, történelmi kort megért fájával, az Öregtő és Jónéhány más kisebb fő, a minduntalan elébünk toppanó patakok, a sok kristályforrás nemcsak bájos színt, hanem változatos-ságot, mozgalmasságot barokk-ötvözetet adnak az imént említett képcsoportnak.

A város egyébként a Gerecse és Vértes hegység közé beékelődött, elkeskenyedő medence közepén fekszik. Két község egyesítéséből keletkezett. Az egyik — az ősi Tata — erőteljesen kifermődött magaslatra települt; a másik síkfekvésű község: Tóvároskert. A kettő közé ágyazódik be a 800 holdnyi Öregtő, Európa egyik legrégebbi völgyzáró gátjával.

A város múltja csaknem az ismeretlenség ködében int vissza. Már a rómalaktól megült hely volt, akik nyilván sok vízére utalással „Lacus felix”-nek: boldog tónak nevezték. Az innen 20 km-re fekvő híres római erdő: Brigetium (Oszóny) is Tatáról kapta a vizet. A vízvezeték romjai még ma is fellelhetők.

Magyarkori szerepe közvetlen a honfoglalás után kezdődik. Géza fejedelem itt bencés kolostort alapított s a községet valamennyi tartozékával együtt a kolostor apátjának, Deodad, sanseverinói grófnak adományozta. Az apát egyúttal István király nevelője is volt. A fejedelmi sarj a tiszteletreméltó öregtet tatának szólította. A hagyomány szerint innen származik a város mai neve.

Jelentős szerephez a XV. század elején jut, amikor Zsigmond király a tatal medencét átszelő Általér vizét völgyzárógáttal lezáratta és létrehozta a mai Öregtővet, a völgyzáró gátot pedig megépítette az azóta sok alakításon keresztülment, de ma is használható állapotban levő Öregvárat. Zsigmond három évig lakott e várból, ahol akkor Európa csaknem valamennyi uralkodója megfordult.

A fénypont mégis Mátyás korában köszöntött Tatára. A szépet kedvelő, bőkezű uralkodó a várat legnagyobbítottatta s reneszánsz stílusban átalakíttatta. Remek parkot létesített körülötte s függőkertjei Tatától Dunaalmásig (11 km) terjedtek.

Utána hanyatlás köszöntött a városra. Három évszázadon át váltakozva török, német, magyar hadak birtokolták s gazdaságuknak, feldúlásának, újjáépítésének se szeri, se száma.

Az évszázados harcok elől 1727-ben került az Eszterházyak kezére. A család a sokszorosan feldúlt várat és községet

újjáépíttette. Ez az idő számítható Tata reneszánszának. A község arculatára ekkor nyomta rá bélyegét a késői magyar barokk, amelynek európaszerű ismert legnagyobb mestere, Felner Jakab, mint egyszerű tatali pallér indult hódító útjára, hogy tatali művei után megálmodja az egri líceumot, a veszprémi püspöki és az egri érseki palotát, általában pedig szinte felsorolhatatlan köz- és magánalkotásaival kialakítsa Eger, Sopron, Veszprém, Pozsony barokk-copf arculatát.

S mindez a sűrített történelem és kultúrtörténelem lépten-nyomon jelentkezik, amikor a vonatról tatali földre lép az ember. Már a város kisebbik megállója mellett a XVIII. századból származó copf stílusú épület vonja magára a figyelmet. Ezt elhagyva máris az ősi park szívében vagyunk, ahol szebbnél szebb öreg fák, valóságos fa-eposzok köszöntik az idetevő vendort. A fák között a Cseke tővize tükröződik a szikrázó nyári napfényben. Tőszomszédságában találni a híres Kristályforrást, amelynek azürkék vizét gyors folyású patak hordja végig a városon, hogy vízelépcsőszerűen táplálja a híres Kristálystrandot s a ma is működő vízimalmoknak adjon energiát. A forrás közelében fekszik a híres tatali edzőtábor is. Nem messze tőle barokk stílusú kiskastély, az úgynevezett „nyárlak” látható — Felner egyik játékos alkotása. A parkban szerteszét romantikus hangulatot keltő műromok, a középkorból származó gyönyörű vértesszentkeresztli apátság ide menekített köveiből építve.

Igazán lenyűgöző látványt azonban az Öregtő megpillantása nyújt. Kékesen fodrozó víztükrén csónakokat ringat, északi partján pedig évszázados fák közül az ódon vár kontúrjai villannak ki, melynek falai közt öt évszázaddal ezelőtt Zsigmond mulatozott, tudósaival Mátyás vitatkozott, vagy amelynek egyik sarokszobájában írta alá a Napóleontól megvert és ide menekült I. Ferenc Habsburg császár a schönbrunni békét. Ma remekül berendezett múzeum.

Közvetlen szomszédja az egykori Eszterházy kastély, most a tatali kórház otthona. Főltötte látszik a volt kegyesrendi gimnázium és rendház, majd kissé hátrább a XVIII. század legnemesebb vonalvezetésű kéttornyú temploma. Valamennyi Felner Jakab remek formájú barokk alkotása.

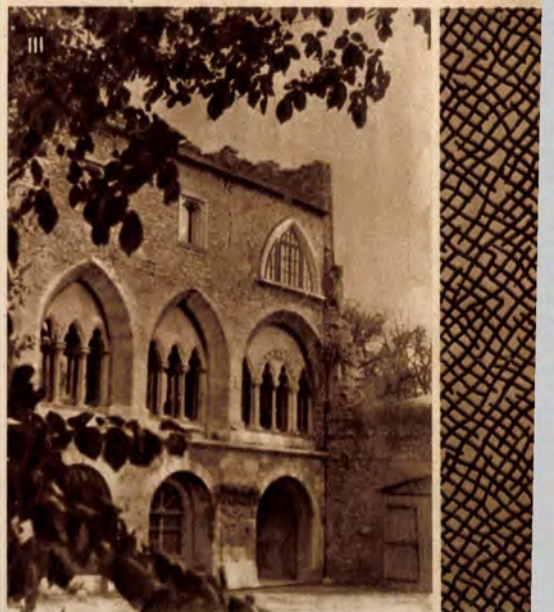
Erdemes megtekinteni mögöttük az egykori — torony nélkül épült — kapucinus templomot, a vele szemben felállított 1763-ból való, nyolcszögletes, fából faragott barokk óratornyot, a szenvedélyes csoportból álló barokk kálváriát és néhány, a XVIII. századból való szobrot is.

Mindezeket a kultúrtörténelmi alkotásokat egyszerű „műemlék” felírású tábla jelöli, anélkül, hogy azon rajta volna alkotójának neve, vagy az alkotás jellege, általában értékelése. Pedig a város ezzel tartozik önmagának, szépségébe leiket lehelő alkotóinak, nem utolsó sorban azonban történelmi levegőt árasztó falai közt szívesen bolyongó idegeneknek. . .

Dr. Szaniszló József

1. Nagymosás a vízimalom tövében.
 2. Fa-eposz a tatali parkban.
 3. Az Öregvár egy részlete.
- (Megal István és Völgyesi János felv.)

Túrák

1. A budapesti autóbusról Küllőd Őrházánál szállunk le (DNY-ra 5 perc). ÉNy-ra indulunk az Agártorok völgynek. A völgytoroknál K, majd EK-nek megyünk emelkedő úton a Bősomlyó mögötti nyiladékgig. Itt jobbra kapaszkodunk fel a tetőre (kilitás keletre, 346 m).

A nyiladékgigba visszatérve ÉNy-nak megyünk s bozotos rétet érünk. A hosszú rét túlsó végénél, a héregi kőbánya felett találjuk a Péterkővet. Innen felfelé haladva a Szenék-hegy (400 m) csúcsát érintjük út nélkül, majd E-nak ereszkedünk a meredek oldalon, kis bozótton szekérútig.

Eszakra kiágazó úton megyünk a bájos fővénkyúti rétig (alatta forrás). Az úton tovább bandukolva az Őrházat, majd Pusztamarótot érjük (állami gazdaság szövetkezeti bolt).

Kényelmes úton baktatunk a Vízálasztóhoz (a völgyben 10 percnnyire Szépasszony-kútja). Itt E-nak fordulunk a Pisznicék felé. A nyeret érve Ny-nak kapaszkodunk a Nagy Pisznice csúcsára (544 m). A kilitás igen tetszetős. Kissé lejjebb kőbányák, barlang.

Eddigi irányunkban ereszkedünk hosszasan elnyúló virágos rétre, annak túlsó végén a Szágodó Őrházhoz. Újabb kis rét után kiérünk az erdőből s leereszkedünk Piszkére (vasút, a túra kb. 28 km).

2. Tatabánya alsó v.á.-tól kapaszkodunk a Szelimlyuk érintésével a Turul emlékműhöz. A tatal medencére nyíló szép kilátással eltele KEK-nek indulunk a Nagy réthez (csemetéskert). Innen E-i főirányban változatos, vad, emelkedő-ereszkedő hegyháton (Űreg Kovács) megyünk. Zavarba ejtő a sok kereszt irányú út, de végül feltűnik a Szénáshegy magas gúlája (541 m). Megkapó kilitás nyílik távoli vidékekre is.

Innen E-i, majd nyugatra forduló völgyben ereszkedünk a vadászházhoz (közeliében Szt. Péter kép). Tovább ugyancsak Ny-nak haladunk, tetszés szerint a baloldali völgyben, vagy a kis mellékgerincen. Baj község szőlőibe érünk, utána a községen át Tóvároskert v. m.-hoz (kb. 17 km).

Útváltozat: Ha hosszabb túrát kívánunk tenni, a Szénáshegy csúcsától kissé jobbra tartva megyünk a tetőn tovább s az igen meredek E-i oldalon leereszkedve találkozunk a Vörös rétnél az agostyántarjáni műúttal. Ezen ÉNy-nak megyünk 1 kilométert és az E-i irányú szekérúton kapaszkodunk fel az Agostyánhegyre (429 m). Innen tovább lásd a 3. túraleírást.

1. A Szénáshegy emeletes gúlája.
2. Csemetéskert a Nagy réten. Háttul jobbra a Szénáshegy.
3. Kilitás a Repedt körül Dunaszentmiklósról.
4. A küllői őrház.
5. A Nagy Pisznice a Szágodó őrház-tól.

3. Nézsmély téglagyár v. m.-tól száraz völgyben indulunk szekérúton DDK-nek. Másfél km után kis patakot keresztezünk. Átlépünk rajta a túlsó oldalán folyással szemköztli irányban, az Iván halálá völgyben, erdőben haladunk. Kissé balra tartva érjük az erdő szélét, most már azt követve emelkedünk az erdősarok feletti Repedt kőhöz. Ezután már csak kis emelkedést kell legyűrnünk a Nagy Somló tetőig (424 m). Innen az északi oldalon (kb. 30 m-rel lejjebb) megkeresünk a Jankovich-barlangot.

Visszatérve a csúcra, DDNy-ra indulunk, kis szintvesztés után rövidesen a Kis Somló tetején kutatjuk a DK irányú nyíladékot. Ezen kis lejtés után, erős emelkedéssel fizetünk a Hosszú vonatató (450 m) erdős szépségeiért. Északnak, keletnek helyenként kilátást is élvezhetünk.

Állandóan a fennsíkszerű tetőn maradvan előbb DDNy, jó kilométer után D az irányunk. Alig észrevehető kis emelkedés után a Nagy Dobóhegy lesz újabb állomásunk (424 m).

Most keletnek ereszkedünk le a baloldali völgybe s ezen a Szánkó nevű útcsoomóponthoz érünk. Kissé még tovább megyünk DK-nek és az első D-i irányú úton meredeken hágunk fel az Agostyán-hegyre (429 m. Lásd 2. leírást). Most Ny-nak fordulunk, tetszés szerint mehetünk a gerincen, vagy akár a jobboldalt húzódó Száz völgyön Agostyán községbe (kb. 15 km). A községből Tatára gyalog még 4 és fél km, vagy autóbusszal is utazhatunk.

✂

4. Süttőről a Diós árkon át, kőbányák alatt, a bikoli szőlőket elhagyva találkozzunk a süttö—tardosi műúttal. Ezen csak rövid ideig megyünk, mert Alsóbikol után az erdészháznál az erdőszéle mellé szegődünk s megkezdjük enyhe, de hosszú emelkedőnket. Hamarosan az erdőbe térünk, a Pap rét mellett a Gerecse patakot érintjük. További kis rétek után a Szépasszony kútnál tarthatjuk pihenőnket (balra fent a pisznicei kőbányák).

Még kicsit emelkedve a Vízválasztót érjük jobbra a Nagy Gerecse, balra a Pisznice, Eminkesek felé). Az erdei műúton néhány perc alatt Pusztamarót állami gazdaság épületét érintjük s a telefonpóznák mellett ereszkedünk az erdészházhhoz.

Átlépünk a műúton, DDK-nek fordulunk az erdei úton. Hamarosan kis patakot érintve jutunk a Fővénykúti rétre (lásd 1. leírás). Tovább tartva az irányt a Lukaskő lapályos tetejéről (335 m) már DK-nek ereszkedünk az erdő szélén meghúzódó Őrházhoz és a Jágerkúthoz. Innen a Berge réten át utunk végpontját, Bajnát érjük (24 km. Autóbussz Dorog—Esztergomba, Budapestre).

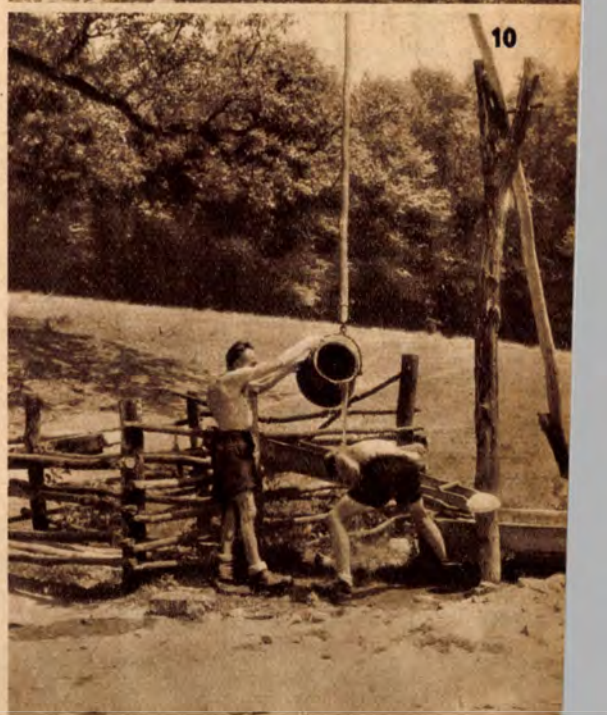
✂

Est a néhány túraváslatot csupán íze-lítőnek szántuk. Az országos kék útvo-nalának és ezeknek az utaknak a bejárása után már kellő tájékozottsággal rendelkeznek mindenki a Gerecse szép, vad-regényes vidékéről.

6. Vízválasztó, a Gerecse turista útcsoomópontja.
7. Fővénykúti rét, háttérben a Nagy Gerecse.
8. A pisznicei kőbányák.
9. Szépasszony-kútja.
10. Nagy kincs az üdítő víz.

(Kunsági Viktor felv.)

A Gerecse turista múltja

A Gerecse hegységet természetjáróink mind a múltban, mind a jelenben elhanyagolják. Pedig a hegység már a múltban is könnyen megközelíthető volt, úgyhogy egy-másfélnapos túrákkal könnyen keresztül lehet szelni.

Elhanyagoltságának fő oka, hogy annyira összetöredezett, kisebb-rögzökre bomlott, az egyes rögzök közé kisebb-nagyobb medencék ékelődtek, melyeknek legnagyobb része szántóföld; a felszabadulás előtt a hegység legnagyobb része, főleg erdős vidékei a turisták előtt tilos terület volt. A hegység törzse, a Nagy Gerecse, a Pisznicék és az ettől keletre eső rész az esztergomi érsekséghez tartozott, míg a hegység többi része herceg Hohenhóle Károly, herceg Esterházy Ferenc, gróf Pálffy-Daun József tulajdona volt. Az erdőbirtokosok engedélyt csak a legritkább esetben adtak a hegység felkeresésére, különösen az esztergomi érsek zárkózott el, miután a Gerecse északi lábánál a primás részére üdülőt építettek.

A hegységgel, mint turista területtel először dr. Thirring Gusztáv 1900-ban megjelent: Budapest környéke című kalauza foglalkozott (kb. 5 oldalon). Majd évtizedekig alig találkoztunk a hegység nevével az egyesületek túraprogramjában, a turistalapok hasábjain, vagy másutt. Mindössze a Turisták Lapja ismertette egy kirándulást 1901-ben a Szelimlyukhoz és a Peskőre. Másik említésre méltó esemény, hogy 1907-ben a Budapesti Egyetemi Turista Egyesület az első magyarországi síversenyt, a hegység keleti szélén, a magányosan álló Getén rendezte.

Az első világháború után egyes turistaegyesületek barlangkutató szakosztályai (Pannonia, BÉTE) keresték fel néha a hegységet. A bajóti Öregkő már a 20-as években divatba jött, mint sziklamászó-iskola. Az 1930-as évek elején a Gyopár Turista Egyesület kezdte meg a hegység feltárását, illetve népszerűsítését. Munkájukat azonban erősen hátráltatta a területtulajdonos főurak állandó zaklatása, az átvonulási engedélyek meg-

tagadása. Más egyesületek is próbálták a Gyopár TE-t nehéz munkájukban támogatni. Így a Vértes Turista Egyesület a hegység déli részét, Bánhida—Felsőgalla vidékét, az Elektromos Turisták a hegység keleti részét, a Gete vidékét választották munkaterületüknek. Érdekes, hogy a hegység peremén működött néhány turistacsoport tevékenysége nem a Gerecse, hanem más területek felé irányult, így a MTE dorogi csoportja a Pilis, főleg Klastrom pusztá — Feketehegy vidékét, a Tatabányán alakult csoport pedig a Vértest választotta működési területének.

Az első turista menedékházat a MTE Esztergomi Osztálya létesítette 1930-ban Mogyorósbányán. A kis menedékház egy vendéglőhöz tartozó külön épületben volt elhelyezve, eleinte nyolc, később tizenhat ágy állt rendelkezésre. A háború alatt ez a menedékház megszűnt.

A Gyopár TE 1933-ban a Peskő lábánál szerzett egy kis házat, amely egy szobából (4 ágy) és nyitott verandából állt és mint kulcsos háznak, felszerelése igen hiányos volt. A Peskőalji menedékház 1938-ban megszűnt, mert a tulajdonos az engedélyt visszavonta. A Gyopár TE 1934-ben még egy kulcsos menedékházat létesített az Eternit Művek iparvasútjának berzsekhegyi végállomásánál, amely egy szoba-konyhából állott, összesen nyolc ágyval, azonban a háború első évében ez is megszűnt. Tehát a Gerecseben mind a mai napig egyetlen turistaház sem épült, pedig a hegység iránt a természetjárók érdeklődését egyetlen turistaházzal is fel lehetne kelteni, sőt az igényeket hosszú időre kielégítené, ha a Nagy Gerecse és a Pisznicé között, a Vízválasztó környékén épülne fel.

A Gyopár TE foglalt néhány forrást: a bajóti Öregkő alatt 1931-ben az Öregkő-forrást (1. kép), melynek vize azóta igen megcsappant. A Vízválasztó közelében a Gerecse legszebb

forrását, a Szépasszony-kútját, melynek vize igen hideg, és jóízű; a berzsekhegyi menedékház közelében a Martonkutat (ma a kőbányához szivattyúzzák vizét). Peskő aljában a Természetbarát-forrás is foglalt (2. kép).

A Gerecse útjelzéseit a 30-as években a Gyopár TE és az Elektromos Turisták végezték. A jelzések szakszerűen és igen használhatóan készültek. Az országos kék jelzésen kívül több útvonalat jeleztek, ezeknek azonban az volt a hibájuk, hogy az erdőbirtokosok akadékoskodása miatt a hegység legszebb részeit elkerülték és sokhelyen szántóföldek között, országutakon vezettek.

A „Kirándulók térképe” sorozatban 1937-ben jelent meg a Gerecse és Gete 1 : 50 000 méretű térképe. A térkép pontossága és kivitele még ma is kielégíti a legkényesebb igényeket.

A Turisták Lapja 1937-ben külön Gerecse számot adott ki, egyrészt, hogy a hegységre felhívja a természetjárók figyelmét, másrészt kalauzszerűen ismertette a jelzett utakat.

A hegység első turista kalauza 1940 év végén jelent meg, a Magyarországi útikalauzok sorozatában.

Felszabadulás után a tájékoztatói versenyek terelik a figyelmet a hegység felé. A tilos területek megszűntek, természetjáróink előtt új ismeretlen utak, erdőrészetek nyíltak meg és ezért a természetjáró szakosztályok az utóbbi években sok versenyt rendeztek a Gerecseben.

Kristóf Sándor

Barlangok

A Gerecse dolomitból és főleg mészkőből álló hegyei számos barlangot rejtnek magukban. Ezek közül egyesek igen látogatottak. (Szelimlyuk, öregkői Jankovich-barlang), de többségüket nem igen ismerik. Rövid ismertetést adunk a nagyobb és fontosabb barlangokról. Hosszú járatokkal rendelkező barlangok nincsenek.

Szelimlyuk Tatabánya alsó v. á.-tól félóránnyira, a turul emlékműtől északra 500 méterre. Hatalmas csarnoka, fent nyitott kürtője van. Ősrégészeti szempontból egyik legjelentősebb barlangunk.

Jankovich-barlang az Öregkő keleti lejtőjén, 20 méterrel a tető alatt. Széles, magas bejárata, 8 méteres nyitott kürtője impozáns látványt nyújt. Fontos őslénytani és ősrégészeti lelőhely. Az Öregkőn még több más kisebb barlangot és zombolyt találhatunk.

Jankovich-barlang (somlói) a Nagy Somlóhegy északi lejtőjén, közel a csúcshoz található. Közel két méter széles és magas bejárata után 17 méteres külső és szűkület után belső folyosóba jutunk. Nyugatabbra még több kisebb barlang található, de rendszeres feltárásukról nincsenek adatok.

Aranylyuk a Vaskapu völgyben (a Turul mögötti Nagyrét után) több víznyelővel és többszörrel egyik legérdekesebb barlang. Jártak benne kutatók, de az agyagos kőtörmelék nagyrészt már eltömté.

Peskő-barlang 60 méterrel a gerinc alatt a szikla letörés oldalában széles parkányon érhető el. Gótikus nyílása 8 méter hosszú, egyre szűkülő bejáratban végződik.

Pisznicé-barlang a Nagy Pisznicé déli lejtőjén, a kőbánya végénél található 458 méter magasságban. Járatának hossza 240 méter. A múlt században nagy mennyiségű denevérguanót termeltek ki. Vannak eltörmelődött folyosói is. Ez a Gerecse ismert leghosszabb barlangja.

A „TITKOS TÁRSASÁG” NAPLÓJÁBÓL

1956. december vége

Hetekig tartó semmittevés, visszabeszélés, végnélküli kártyázás az úttörő, s a cserkészlet bevált módszereit... — adja hírlül valamelyik újság. — Fiúk! Nekünk is csinálni kellene valamit.

1957. január 2.

„Megalakult az Őrszemcapatok Szövetsége... Felelevenítettük az úttörő, s a cserkészlet bevált módszereit... — adja hírlül valamelyik újság. — Fiúk! Nekünk is csinálni kellene valamit.

— Szó se róla, jó lenne! — dűnnyögnek. Takács Tibi (a fiúk Takinak nevezik) bizom meg: írja össze a jelentkezőket. Taki egy hét múlva jelenti: 14-en „álltak” be. (Létszám: 90).

Január 28. Első összejövetel.

Feladat: 1. oly csoport megalakítása, melynek keretén belül, tavasztól rendszeres kirándulásokon, táborozásokon veszünk részt.

2. Felszerelés: csajka, kulacs, hátizsák, zseblámpa, zsinag. stb.

3. Danics elvállalja: a következő megbeszélésen beszámolót tart Robinsonból.

4. Néhány útjel felrajzolása után, furulyaszó mellett megtanítom a „Zöld erdőben” kezdetű dalt. Villanyoltás után ezt zűmmögik a „Mambó” helyett.

— Kár a gőzért, úgy se lesz ebből semmi! Pont ezek akarnak valamit — hallom a kételkedők s a gúnyolódók hangját, amit megalakulásunk híre váltott ki.

Február 16. Második összejövetel.

Az Őrszemcapat megszűnt, az úttörő-ségből már kinőtünk.

Mi „Természetjárók” név alatt mégis együtt maradunk, már csak azért is, nehogy a gúnyolódóknak legyen igazuk.

Szakaszparancsnokot (Taki) és két rajparancsnokot választunk. Egyesek már gyűjtögetik felszerelésüket.

— Mit tanulhatunk Robinsontól? — kérdező Danics beszámolója után.

— A természetjáró legyen leleményes és űntevékeny! — Az ellenünk irányuló gúnyhadjárat miatt V. Barna kilép. 13-an maradtunk. „Szerencsétlenek” — dörzsölük markukat a kárörvendők.

Február 23.

Takit előkészítettem: beléptemkor ezután rendszeresen vezényeljen: Föl, vigyázz-t, s jelentsé a létszámot. (Tiszti élményeimből egyet-mást elmeséltem, s most — amint látom — tetszik a katonásdi.)

— Fiúk, a mai összejövetelen készítsük elő első kirándulásunkat. Kijelöljük az élelem felvételezőt egy Közértés fiú személyében.

A hálókbán a kirándulás az egyetlen beszédtema. Molnár Laci (a fiúk közt: Duplapofa) karbidlámpát vásárolt, s villanyoltás után a fiúk közszudálatától övezve próbálgatja: hogy fog működni.

Március 3. Az első kirándulás

A tűzkeresztséget fényesen kiálltuk. Indulás előtt V. Barna — aki kilépett — megmondta magát — s velünk akart jönni. — Visszatérni nem lehet! — tiltakoztak hevesen a fiúk. Ellenben Freyt meghívták, mert fényképezőgépe van. Csak útközben veszem észre, hogy hat — csoporton kívüli — fiú is velünk tart.

— Tehát kirándulási létszám: húsz fő! Újjongok magamban. A Mátás-barlang falán, ahol elhaladtunk — fűrgén cikázott a zseblámpák fénye. Duplapofa sajnos nem használhatta karbidlámpáját, mert Máté eltörte az égőt.

„Barlangkukacok” — ez lett csúfnévünk az első kirándulás után.

Március 24. Második kirándulás.

Bajza utcai leány testvérintézetünkkel idáig csak formális kapcsolatot tartottunk. — Miért ne rendezhetnénk közös kirándulást? — kérdeztem a leányok igazgatóját.

Mikor híre ment, hogy a lányok is velünk jönnek, a gúnyolódás alábbhagyott, sőt többen érdeklődni kezdtek, hogyan lehetne „beállni”.

A remetehegyi második kirándulásunk alkalmával két különös esemény történt:

1. Sötét, merőleges irányú ürege bukantunk. Olyan mély volt, hogy 12-ig számoltunk, míg a bedobott kő, aljához érve koppant. Egyesek le akartak ereszkedni, de a mosonénitől kapott szárítókötel vékony is, rövid is volt. Pedig mi minden lehet a mélyén?

2. Hazaindulás előtt a szemfüles Kovács Pista kézigránátot talált a közeli patakbán. Papírba csomagoltuk, s a Balázs-kocsma elé érve átadtuk a karhatalmistáknak.

Április 14.

Stromfeld Aurél menedékház. A fiúk megilletődve léptek a szobákba, melyekben az 1920–30-as években az illegális munkásmozgalom szervezői találkoztak. Ide két fiút büntetésből nem hoztunk. Az iskolából igazolatlanul mulasztottak, s munkahelyükön is panasz volt rájuk.

A fegyelem különben sem erős oldalunk. Az örökké kutató Kovács Pista kifosztott egy madárfészeket. Az üres konzervdobozokat, zsíros papírokat

szerteszét dobáltuk, ráadásul az erdőben tüzet gyújtottunk. Szerencsénkre az avar nedves volt.

Május 5. Az I. T. T.

Néhány napja különös titkolódzást tapasztalok. VIDA ugyanis kifogásolta, hogy az utolsó túrán is több, olyan „tag” vett részt, akik az elején még mocskolták a természetjárókat. Javaslataira titkos társaságot szerveztek „Ifjú Természetjárók Társasága” névvel. (Az legális név, egymás közti név: Ifjú Természetjárók Titkos Társasága, amibe csak a legbeleválóbb nyolc fiút vették be). Hat pontból álló törvényt is hoztak:

1. pont: A tanárok és a parancsnok (Taki) utasításait nemcsak a kirándulásokon, hanem az intézetben is pontosan betartjuk.

2. pont: Nem „őberkodunk” és nem „hőbörgünk”. (Őberkodás = nagyképűködés, hőbörgés = mások leégetése a lányok előtt).

6. pont: Köszöntés: ha mások is hallják: I. T. T., de egymás közt: I. T. T. T.

Az I. T. T. külön zászlót is varratott, de javaslatomra ez lett a természetjárók zászlaja.

Május 18–19 szombat–vasárnap

Délelőtt felszerelést kölcsönöztünk az Express vállalatól, ebéd után lázas készülődés kezdődött, sátorlapokat, pokrócokat csavartunk a hátizsákokra, elvégre ma éjszaka leszünk első ízben igazi sátoráborban.

Este fél nyolckor kezdtük meg a táborverést. Két fa közé feszített zsinórra húztuk a sátrakat. Mikor elkészültünk, a parancsnoki sátor elé ünnepélyesen felvontuk az I. T. T. zászlaját.

Kilenckor parancskihirdetésre sorakoztattam a tábor. Ismertem az őrség feladatát, s kiadtam a jelszót. Egymás fölébe sügva adták tovább: — Kőhegy, Kőhegy! Takarodó után az első őrpár zseblámpával, fűtykössel, s törrel felfegyverkezve szolgálatba lépett.

Bár a megerősítő menet alaposan igénybe vette a fiúkat, mégsem aludtak. Elfojtották a kacagást, csöndes duruzsolást hallok a sátrakból. Miért nem phennek az ebadták? Rövidesen megtudtam.

Kérésükre Sipost éjfél 12-től osztottam őrszolgálatba. Előre megbeszélte jelle követ dobta a lába elé. Erre Sipos a sátrához futott, előkapta gyalogsági asóját (még októberben találta) s torkaszakadtól ordítani kezdett.

— Rladó! Tábor riadó! Megtámadtak.

Azt a józú nevetést, amit a tábor csoport a levitézett fiú láttán, egyhamar nem felejttem el.

Bár az őrség félrevezetése parancsom szerint nem volt „szabályos”, az eset azt eredményezte, hogy Sipos azóta nem „őberkodik”.

Július eleje.

Sikeresen túl vagyunk a vizsgákon. Előttünk a nyár ezernyi örömeivel, szépségével. Néhány hét múlva Balaton-körűli kerékpáros mozgatórban megyünk.

Bellai Sándor tanár

Milyen is legyen a verseny?

(Hozzászólás a TERMÉSZETJÁRÁS júliusi számában megjelent cikkhez.)

Egyetlen másodperc „keresési idő” túllépése miatt hogyan esett vissza csapatunk az 5. helyről a 14-ikre?

Bizonyára sokan csóválják a fejüket a fenti cím elolvasásakor. Bevalljuk, mi is csak azért értjük a dolgot, mert hát éppen mi vagyunk a kárvalottak. Így történt:

A közelmúltban csapatunk országos jellegű, éjszakai versenyen vett részt. Az induló 17 csapat közül mindössze hatnak sikerült végigmennie a verseny teljes útvonalán. Jórésztük ugyanis már az első állomás után feladta a versenyt és beügetett a célállomásra. Feltehetőleg azért, mivel — nem találván a második állomást, nem akarták túllépni a megadott 100 perces „keresési időt”.

Csapatunk — valamennyi állomást érintve — jóval állomásbontás, illetve napfelkelte előtt érkezett a célba, ahol a fájókoztató számítások alapján kiderült, hogy nem léptük túl a keresési időt és a hibapontok alapján az 5-ik helyen állunk.

Annál nagyobb lett a megrökönyödésünk, amikor — a vég-

leges adatok birtokában — az eredményhirdető nyilvánosan (!) magyarázta, hogy csapatunk „keresési ideje” a valóságban 100 perc 30 másodperc volt, amit a célbíró 101 percre kerekített ki. Minthogy 100 perc 29 másodperces túllépésnél ehhez a felkerekítéshez nem lett volna joga, így adódott elő tehát az a groteszk helyzet, hogy csupán egyetlen másodperc miatt estünk vissza az 5-ik helyről a 14-ikre. Megelőztek bennünket azok a csapatok is, amelyek az első állomás kivételével valamennyit kihagytak, viszont a „keresési időn” belül érkeztek célba.

Az is kiderült, hogy a 100 perc 30 másodperc „keverést” mi is már az első két állomásnál követjük el, ebben azonban nem voltunk bizonyosak, különben esetleg mi is feladtuk volna a versenyt. Minthogy pedig a több állomásra sietéssel érkezünk be, ezért sikerült az útvonalon még napfelkelte előtt végigmennünk.

A „keresési idő” túllépésének a büntetését általában a helyénvalónak tartjuk. A büntetésnek azonban sokféle változata lehetséges, amit ezúttal nem szándékozunk boncolgatni. Abban viszont az eddig megkérdőzettek kivétel nélkül egyetértettek velünk, hogy a „Versenyszabályzat”-nak az a pontja, amelyik ezt a véglételet megengedi, csapnivaló.

Dr. Prigly József
(Vasas Elektromos)

A térkép története

A térkép a természetjáró egyik alapvető kelléke, mert a túra megtervezése és lefolytatása térkép alapján történik. Ezért foglalkozunk most a térképpel, illetve közelebbről a történetével, megismerve a legrégibb idők térképeit, azok fejlődését napjainkig.

Az ókorban sok térkép készült, de méretarány nélkül. Így pl. Vancouver szigetén, az egyik törzs az ellenséges falu elleni támadást térkép alapján beszélte meg. A rajzoló a kisímitott homokon a falu házait kis homokbuckákkal jelölte meg, kiemelve a főemberek házait és más fontos építményeket.

A Marschall-szigetek bennszülőtteinek nádból készült, rácsosan font térképeik voltak, amelyek a tengerpart dűnéinek képződményeit szemléltették. Az eszkimóknál pl. relief térképekkel találkozunk. Ezeknek különös érdekességük az is, hogy saját otthonukat és annak közvetlen környezetét mindig nagyobbra, a távolabbi vagy érdektelegebb területeket pedig mindig kisebbre ábrázolták.

Az egyiptomiaknál ebből a korból megtalálhatók a kő-, vagy gipszréteggel bevont falitáblák, melyeken fekete vagy vörös színben tervrajzokat rajzoltak. Menes fáraó (i. e. kb. 4000-ben), volt a Nilus első szabályozója. Ő alapította Memphis városát is. Ezek az építkezések alig képzelhetők el rajzolt tervek, illetve térkép nélkül.

Az eddig egyik legrégebbinek ismert térkép (lásd 1. ábra) valószínűleg II. Ramses egyiptomi uralkodó idejéből való (i. e. 1350 körül), Papiuszra készült ránkmaradt darabja a nubiai aranybányákat ábrázolja és részben a Nilustól a bányákhoz vezető utat. Méretekről, a te-reptárgyaknak egymáshoz való viszonyához szó sincs ezen a térképen. Viszont egyezményes jeleket már látunk rajta. Pl. a hegyek perspektívus képe alatt a középtájon egy tó vize hullámszerű, amit a hullámvonalak rajza érzékeltet. A térkép jobb oldalán a hegyoldalon a kis négyszögek a bányások házai. A megművelt szántóföld sötét színű, benne a tó és az egyik korábbi uralkodó emlékművét jelző kő. E legrégebbinek ismert térkép tehát hol alaprajzban, hol távlatosan, oldalnézetben ábrázolja a terep részleteit. E kettősség végigvonul a térképezés egész történetében.

Ránkmaradt egy agyagtábla is, mely szintén egyiptomi rajz. A rajz Babilóniát mutatja, kör alakúnak ábrázolva. A birodalmat jelképező kört és az Ocean gyűrűjét körzövel szerkesztették fel, a körző hegységnyomai jól láthatók még ma is.

A kínaiak is szorgalmasan méregették birodalmukat. A hódított új területekről mindenkor siettek térképeket készíteni. Birodalmuk felmérése megynként történt, a térképek azonban nem voltak összeilleszthetők.

1. ÁBRA

A mai térképek fogalmához közeledik a görögök munkája. Dikaiarchos például i. e. kb. 300-ban feltűnteti térképén az E-D, K-Ny irányokat. Eratosthenes, alexandriai könyvtáros már fokhálózatot is szerkeszt, ami a mai térképeinknek elengedhetetlen alapja. Hipparchos fejlesztette tovább a fokhálózat alkalmazását. Már 360°-ra osztja az Egyenlítőt és a hosszúsági köröket ezen osztásokon át húzza meg. Térképeit részint helymeghatározások, részint hosszmerések alapján készítette el. Marianus, i. e. 100 körül élt, és őt tartják a tudományok értelemében vett térkép feltalálójának.

A rómaiaknál a legrégebbi térképezési emlék i. e. 500-ból való. Ez egy etruszk város alaprajzát ábrázolja, melyen a rómaiak városrendezési szabálya jól ki-domborodik. Híres tudós volt Strabó, kinek térképe Eratostheneséhez hasonlít. Az egykori feljegyzések szerint a legjobban ismert térképet Ptolemaios készítette (i. u. 140-150). Eredeti térképét nem maradt ránk, csak több másolat-on keresztül tudunk következtetni azokra. Egyik ilyen XVI. századból való másolatát mutatja be a 2. ábra. Hogy az eredeti Ptolemaios-féle térképről átvett ábra-e, vagy a későbbi másolók toldo-zása, ma már aligha megállapítható.

2. ÁBRA

A görögök, majd később a rómaiak főként a közlekedési vonalakat akarják feltűntetni. Az ilyen térképet itinere-rumnak, úttérképnek nevezik. Ezen térképeknél nem vették figyelembe a föld gömbalakját.

A középkor nem sokat fejlesztett a térképezés tudományán. Inkább vissza-esés mutatkozik és az addig elért eredmények is feledésbe mennek.

A XV. századtól a XVIII. századig készült térképeket már az jellemzi, hogy a tér két kiterjedését (szélesség, hosszúság) helyesen akarják ábrázolni. Amerika és India felfedezésével a fellendült kereskedelem és forgalom pontosabb, megbízhatóbb térképeket követelt. Az elterjedt könyvnyomtatás az elért eredményeket gyorsan tette széles körben ismertté és mind többen foglalkoztak már földábrázolással.

Mindenekelőtt a tengeri térképek készülték nagy számban. A XVI. században Mercator elkészítette hengervetületben a világtérképét. Fia „Atlasz” c. művében adta az első térképgyűjteményt. Mercatortól számítjuk a kétdimenziós ábrázolás korát. Hiányzik azonban nála a harmadik kiterjedés, tehát a domborzatnak helyes ábrázolása. Továbbra is vannak vetület nélküli, sőt mértékarány nélküli térképek is. E kor térképei közül a legnevezetesebb az Apianus-féle térkép, mely 1540 körül készült.

3. ÁBRA

Magyarországról Lázár deák térképe készült ebben a korban, nagyjából a már ismertetett kivételben. Lázár deák Bakócz Tamás esztergomi érsek titkára volt és annak megbízásából készítette térképét (lásd 3. ábra). 1500-1510 között készülhetett és 1528-ban fába metszettek és ki is nyomtatták Ingolstadtban. Vagy 200 éven át a legfontosabb topográfiai munka volt ez Magyarországról. Mértékaránya kb. 1 : 200 000-hez. Ez a térkép kevés utat tartalmaz és domborzata is kezdetleges.

Erdekes Marsigli Duna-térképe, 1728-ból. A távlatos ábrázolási mód mellett már használja az alaprajzi ábrázolást. Marsigli Budavárat, Pestet már alaprajzban ábrázolja, sőt feltűnteti az utcákat is. A városon belül a tömböket pontozva adja. Utat ez a térkép sem rajzol. A folyó hullámvonalait ábrázolja, a domborzatot madártávlatosan fejezi ki. Erdők, szőlők oldalnézetes rajzban jelennek meg (lásd 4. ábra).

Más térképeken, amelyek a XVI. és XVII. században készültek, megtaláljuk már az utak pontos ábrázolását is, vagy legalább az erre való törekvést. Ilyen pl. az úgynevezett Rauh-féle térkép is. Ezen a térképen a domborzatot felperspektívusán ábrázolja a hegytető felső, közel vízszintes területét alaprajzban, az oldalakat pedig csíkozással fejezi ki a rajzoló.

A XVIII. század elején kezdődik a térképezés új kora. Az első országos felmérést a franciák végik 1750-1793 között. Cassini de Thury készítette 184 lapon, 1 : 86 400 mértékarányban. Jellemző a kora az, hogy a domborzatábrázolás még mindig madártávlatos, de hamarosan rátérnek a vonalkázással, majd a csíkozással, végül a szintvonalakkal való ábrázolásra.

A szintvonalakkal történő ábrázolással Cruquius kísérletezett először 1729-ben. Ő állította legelőször, hogy a leghűbb ábrázolás az egyenlő magasságú pontok összekötése. Bauche készített is ilyen térképet, de nem a magasságokat, hanem a mélységeket fejezte ki így elsőnek, mert a La Manche-csatornát ábrázolta mélységi szintvonalakkal.

(Folytatjuk)

Horváth Andor

4. ÁBRA

Természeti járó

A különleges felszerelések

Igen sokszor látunk turistákat akkora hátizsákkal, hogy el sem tudjuk képzelni, mi lehet benne. A nagy hátizsákok nem egyszerű kirándulók: vagy többnapos táborozásra mennek, vagy sziklát másznak, esetleg barlangot kutatnak, valamilyen olyan feladatra vállalkoztak, ami különleges felszerelést igényel. Ismerjük meg ezeket a nem mindennapi használt felszerelési tárgyakat is.

Előfordul hosszabb túrán, hogy olyan helyre kerülünk, ahol nehéz szállást biztosítani és ha melegek akarunk enni, magunk kell, hogy szakácskodjunk. A sátor gondokat megkönnyíti a Bizományi Áruházban vásárolható katonai kúpsátor, melyből két lapot gomboljunk össze és ha közepén nincs rúd — mert sikerült egy kinyúló faágról kötéllel lefogtatni, vagy két evézőre akasztani — négy ember is elalhatik benne. Szerezzünk legalább nyolc cöveket, kapható alumíniumból, de fából magunk is kifaraghatjuk. Legyen, amivel beverjük; külföldi turistáknál igen „okos” kis baltát láttam, amit sok mindenre használtak. De szükség esetén egy kódarab is megfelel. Ha hosszabb időre megyünk, szerezzünk katonai lapot, hogy az eső ellen a sátrat körülárkolhassuk. Feküdjünk felfújható gumimatraca, pokrőcra, vagy ha tudunk szerezni, száraz széna, vagy szalma a legjobb.

A főzéshez, ha romantikus okokból nem vagyunk a kormos bográc és a nyitott tűzhely hível, sokedényes, jól zárható spiritalizáló vásároljunk, evvel még a fák között is nyugodtan elkészíthetjük a vacsorát vagy ebédet.

Mentődobozt is állítsunk össze, legyen benne jód, ultraseptyl, ammoniak, Hoffmann-csepp, vaselin, géz, pólya, valamilyen fájdalomcsillapító, de legjobb, ha a sportorvostól kérünk tanácsot.

Az alpin felszereléssel is foglalkozunk, miután sokan jutnak külföldre és a hazai sziklamászó iskolákon egyre többen igyekeznek megszerezni a sziklamászó gyakorlatot. Legfontosabb a 10–15 m-es kétél, a szálak közé sodort biztonsági zsinórral. Emberéletet bízunk rá és ezért ne kísérletezzünk. Vigyázzunk, hogy ne ázzon meg, mert kemény lesz és törni fog. Nagy túrára készítsünk néhány kötélyrűt, vigyünk vaskampókat, karabínert és szíjas nyelű kalapácsot. A mázócipő lehetőleg manillakötéltalpú, bokán feül erős, vászon felsőrésű legyen — én

még nem próbáltam a recés gumitalpút, de elhiszem, hogy száraz sziklán jó. A légcákány erős, megbízható legyen, 90–115 cm-nél nem hosszabb és ügyeljünk a jó súlyelosztásra. A kézre csúszógyűrűvel és csuklószíjjal rögzítjük. A hágovas rogat hosszuk legyenek, szíjjal erősítsük a bakanesra — és túra előtt próbáljuk fel. A ruha a rendesnél erősebb, végig zárt, a gombokra, csatokra, fűzőkre különösen ügyeljünk. Ha tudunk, szerezzünk be vízhatlan és zárható halózsákokat arra az esetre, ha valamilyen okból éjszaka nem tudunk szállásunkra visszatérni.

A barlangfelszerelést a föld alatti sötétség és a sárban, vízben való csúszás, mászás szabja meg. Legjobb az egybeszabott munkaruha, vékony erős anyagból. Ne legyen bő és külső zsebes, nehogy beszoruljunk valamelyik sziklára. A mi barlangjainkban megfelel a bányászok által használt karbidlámpa, ami jól töltve és megfelelően kezelve 8 órát is ég. Legyen száraz gyufánk, gyertyánk, tartalék karbidunk és vízünk. Kisebb fényt ad, de ha tudunk szerezni, kiváló a lúgos akkumulátorral egybeépített bányászlámpa, vagy a sisakra szerelt és hátra, vagy övre erősíthető, akkumulátorral táplált villanyzó, ami mellett a kezünk is szabadon marad. Nem ajánlom a száraz elemmel táplált zseblámpát. Kötélre a barlangban is szükség van, új részek feltárásánál kötélfüggesztő, gumicsizmára és bányászsisakra is.

A turistastieglő ruházata nem sokban különbözik a gyolagjárótól. Hosszú, végig zárt nadrág, az ágaktól védő ellenzős sapka, a pulóverre húzható csuklyás balonkabát tökéletesen megfelel. Szikrázó hóban hordjunk törhetetlen napszemüveget. Kicsi, lehetőleg lapos hátizsákokat hordjunk és szíjjazuk a derékra, hogy a lendületnél ne zavarjon. A sí rövidebb és szélesebb a lesikló lécnél, de könnyebb az ugrósnél. Egyszerű, megbízható kötést használjunk, amit túra közben könnyen le és fel tudunk venni. A rövid sít bot csak a versenyzőknek jó, a túrasíelők botja vállig érjen, amit nem egyszerű, ha lesiklunk ismeretlen helyen, meg is lovagolunk. Legyen hidegben felkenhető csúszó és tapadó viaszunk, ha tudunk, szerezzünk be fókabőrt és felcsavarható fémpótsórt. A zsákban legyen néhány szerszám, száraz kesztyű, tartalék pulóver, de hópalcak lehetőleg nem.

A viziturstának nem kell sok, a zsák fenekére tegyük be az edzőruhát, hátha egy fa alatt kell megvárni a nyári zivart és táborozáskor a fentebb ajánlott kellékeket csomagoljuk.

A felsoroltak teljessége és egyik-másik tanács értéke vitatható — de ahány ház, annyi szokás — és az a legjobb felszerelés, amit a saját tapasztalataink nyomán igényeink szerint állítottunk össze.

Erős József

ügyszólván tökéletes visszaemlékezésül szolgálunk. Újra meg újra átélheti legszébb túraélményeit. De örök dokumentumok maradnak az utókor számára is ilyen címekkel: „Egy ember élete”, vagy „Ez volt az én világom”. A ritka eseményeket, objektumokat, amelyek nem mindenki számára hozzáférhetőek, hozom a magam, környezetem és az utókor számára. Csodálatos naplementét, vad, észszecibált felhő-előtteivel, előtte valami nagy tó vagy folyó tomboló víz-fény-játékaival; szép, kifejezett havasi gyopárokat, finom, selymes szirmaikon táncoló ragyogó alpesi napsugarakat. De az élet csodái és érdekességei úton-útfélen túrabakancsod előtt fekszenek, csak meg kell őket látni és megörökíteni.

Mész a sebesfolyású hegyipatak mellett szikrázó napfényben s kis tisztáson fiatal gyerekek verekednek. Gyorsan levetkőztetted őket meztelenre, beállítod a patakba, nagy hancúrozást kezdetsz velük. Ellenébe állsz a napnak, és a rövid félóra alatt nagy gondnal megrendezett „pillanatfelvétel” csak úgy feszül az „éredes véletlen” folytán „elfogott” eseménytől. — A forrás melletti pihenő közben falatozol, és észreveszed, hogy a fűben kis galacsinhajtó hatalmas görgeteget tologat maga előtt. Fel az előtélenesével, nap ellen helyezkedsz, és kész a ritka érdekes felvétel. De ugyanígy szarvasbogár hímek öldöklő verekedése. Vagy nézd csak, ott a réten egy öreg tehén a vele együtt nevelkedett kiskutyát nyalogatja. És ezer meg ezer apró anekdota a természetben, amely megfogja figyelmedet. A folyóparton hajóácsok dolgoznak; vad sziklafalon kis, igénytelen növény telepedett egy körepedésbe, ahol szívósan tengeti tovább sovány életét; öreg emberek, duzzadó fiatal életke, népviseletek, elkaptott valódi tömegjelenségek, amelyekben az élet realitása feszül. És sok-sok el nem mondható, le nem írható, csak meglátható és ügyszólván megérezhető kis és nagy tragédia körülöttünk és a világon szerteszét.

És ezekből a mozaikokból tevődik össze a világ körülöttünk és mi magunk.

Vedd a fényképezőgépedet, vidd el a túrára és utána mutasd meg a nagyításokat, amelyeket készítettél — megmutatod magadat és a világot körülötled.

Zélinger Gyula (szerző felv.)

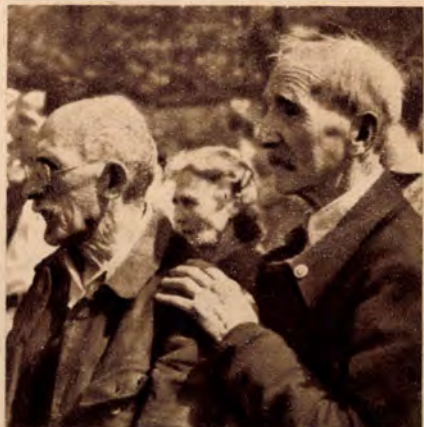
Témaválasztás

Nem is hinnéd, milyen veszedelmes szerszám az a kis fényképezőgép ott hátizsákodban. Elárulja legrejtettebb tulajdonságaidat is. Oscar Wilde azt írta: Kösd meg a nyakkendődöt, és megmondom, ki vagy. Nos, ha néhány túráról készült fényképedet megmutatod, sokkal többet fog elárulni nemcsak fizéledről, érdeklődési körödről, hanem egész egyéniségedről, mint a nyakkendő megkötése, vagy egy grafológiai elemzés, vagy akár egy pszichoanalitikai vizsgálat is. Amit és ahogy nézed azt, ami eléd kerül. De hiszen már az is rólad beszé, hogy merre mész, milyen tájékat keresel fel és általában mi az, amit megnézni, látni kívánsz. És a hűséges fényképező lencse

mindent megörökít, mindent lerajzol, amerre jársz és amit látsz, és ha nem mérsékeled és nem csendesíted, a legaprólékosabban mindent kifecseg. Vigyázz, amikor kinyitod a szemét, hogy ne lásson meg mindent, s mielőtt látni engeded, rakjál el előle mindent, ami esetleg később zavarná visszaemlékezésedet és elterelné a lényegről a figyelmet.

Mikor a fényképezés megszületett, kiváló festők csaptak fel fényképésznek, gondolván, hogy az ecsetet, a tollat, a ceruzát most már eldobhatják, pillanatok alatt elkészíthetnek egy portrét, egy tájképet vagy egyebet, amit annakelőtte esetleg hosszú hónapokon keresztül ihlettek, „gyártottak”. Nos, rájöttek hamarosan, hogy a fényképezőgép nem azonos a művész ecsetjével. És amikor fotótémát választunk, ezt sose felejtjük el. Hát nem bánom, legyen: „fotoművészet”. De ennek semmi köze a festőművészethez.

Ma már bármely intelligens és művelt turista, aki mögött néhány év komoly turistamúlt van, ha a fototechnikát jól elsajátította, értékes és szép túradokumentumokkal bír, amelyek egész életében

A szövetség vezetősége foglalkozott a szövetségi iroda munkaidejével és úgy határozott, hogy a megszaporodott munka zavartalan elvégzése érdekében a felfogadási órákat szabályozza. Ez a szabályozás nem vonatkozik a szövetség bizottságainak munkájára.

A hivatalos órák a következők:

hétfő:	nincs
kedd:	12—20
szerda:	10—15
csütörtök:	10—15
péntek:	12—20
szombat:	nincs

Egyidejűleg szabályozza a szövetség az igazolványok érvényesítésének idejét is. A jövőben a budapesti szakosztályoktól igazolványt érvényesítésre csak kedden és pénteken fogadnak el és azokat az azt követő pénteken, illetve kedden adják vissza. Felhívja a szakosztályintézőket, vezetőket, hogy fenti intézkedést

tartsák be, kivételezést az iroda dolgozóitól ne kérjenek, mert csak így tudják a munkát elvégezni. A vidéki szakosztályok által beküldött igazolványokat lehetőség szerint postafordultával küldik vissza.

A szövetségnek 1957. VII. 24-el bezárólag összesen 11 500 leigazolt tagja van, ebből 9772 felnőtt és 1728 ifjúsági korosztályú. Igen alacsony a vidékiek által igazoltak száma, mely csak 2000. Ez az összlétszám 14,7%-a. Igen sajnálatos, hogy a vidéki egyesületek, szakosztályok nem biztosítják tagjaik részére a szövetségi igazolvánnyal járó kedvezményeket.

Az MTSZ pénzügyi osztályától nyert értesülés szerint a megyei Sportfelügyelőségeknél a természetjárásra az alábbi összegek kerültek jóváhagyásra az 1957. évre:

Megye	működés	rendezvények: (verseny)	létesítmények felújítása: (térjelműk stb.)
Baranya	800,—	3 000,—	—
Borsod	—	5 500,—	3 500,—
Fejér	—	2 100,—	—
Győr—Sopron	—	3 000,—	—
Heves	300,—	7 100,—	2 000,—
Nógrád	200,—	1 000,—	—
Pest	—	1 500,—	—
Veszprém	—	4 000,—	—
Szolnok	500,—	—	—
Budapest város	—	18 000,—	2 000,—
Debrecen város	—	1 140,—	—

A Moszkvai III. Nemzetközi Baráti Sportjátékok keretében megrendezésre kerül nemzetközi természetjáró találkozók is. A Kommunista Ifjúsági Szövetség Sportosztálya lehetővé tette, hogy ezen a találkozón a magyar természetjárók is képviselthessék magukat. A találkozón Peiker György, a Magyar Optikai Művek természetjáró szakosztályának tagja vesz részt.

1. A Versenybírói Tanács vezetősége elkészítette a nemzetközi tájékoztatói versenyszabályzat tervezetét, amelynek az elkészítésére 1956. évi csehszlovák nemzetközi találkozón kérték fel a magyar sporthatóságot. A szabálytervezetet a Szövetség Tanácsának és az MTSZ-nak jóváhagyása után megküldjük a baráti országoknak.
2. A Versenybírói Ügyrend végleges szövege jelenleg a Tanács vezetőségénél van jóváhagyás céljából. Előreláthatólag még ez év szeptemberétől érvénybe lép. Augusztus hó folyamán minden érvényes minősítéssel rendelkező ver-

VERSENYHÍREK

- senybíró sokszorosítva megkapja az ügyrendet.
3. A versenybírói konzultációkat a pécsi, soproni, debreceni és veszprémi versenybírák megtartották. Megállapítható, hogy a konzultációk sikeresek voltak. A versenybírák érdeklődéssel vettek azokon részt és a kérdésekkel meg voltak elégedve, mert azok valóban csak a legfontosabb tudnivalókat ölelték fel. Miskolc, Eger és Győr ver-

senybírái úgy látszik nem kívánnak a jövőben versenybírói tevékenységet folytatni, mert a konzultációk megszervezése terén (VII. 5.) még semmit sem tettek.

A veszprémi V. Meteor SK az egyetemi természetjárókkal szeptember 1-én rendezte az 1957. évi Lóczy Lajos vándordíjas természetjáró tájékoztatói versenyt. A 4 fős, I. osztályú nappali verseny nevezési díja csapatonként 90 Ft. A nevezéseket augusztus 10-ig kell megküldeni (Kamaréll Pál, Veszprém, SzMT Kultúrház).

A III. CSEHSZLOVÁK TURISTA TALÁLKOZÓ

A csehszlovák turistatársadalom hatalmas megmozdulásának voltunk tanúi július első napjaiban a cseh—morva dombvidék legfestőibb völgyében, Bitov környékén. A kb. 4500 turista táborozása, valamint a találkozón során megrendezett első nemzetközi tájékoztatói verseny nagyszerű élményt jelentett a résztvevőknek és nagy tanulást jelentett számunkra.

A táborozás igazi turista sportélmény volt mindnyájunknak. Mindenki a saját maga által szép rendben felütött sátorban lakott és a maga készítette ételeket fogyasztotta. Kizárólag a legfiatalabb korosztály (8—14 évesek) számára volt „gulyáságyú” felállítva. Minden megyének lci volt jelölve a táborhely és nemes vetélkedés alakult lci abban a tekintetben, hogy kinek a tábora szebb és rendezettebb. Esténként tábortüzeket gyújtottak az egyes csoportok, ahol szellemes műsorral szórakoztatták a résztvevőket. A magyar küldöttség a lengyelek és a bratislaviaiak táborüzénél vett részt, ahol magyar népdalainkkal, Thuróczy Lali furulyaszólóival és néhány táborüzénnél aktuális humoros jelenetünkkel igen nagy sikert arattunk. Arról suttogtunk, hogy betanult számokat adunk elő, pedig igazán csak a spontán jó hangulat kovácsolta össze számainkat. Itt a találkozón is bebizonyosodott, hogy a nyelvi különbségek nem jelentenek akadályt a népek közötti megértés és barátkozásban. A nemzetközi táborhelyen is mindenki mindenkivel meg tudta magát értetni. Részt vettek a találkozón a Szovjetunió, Bulgária, Franciaország, Német Demokra-

tikus Köztársaság, Lengyelország és Magyarország küldöttjei.

A versenyen a magyar csapatok jól szerepeltek, annak ellenére, hogy a verseny a csehszlovák versenyszabályok szerint került megrendezésre, ami a külföldi csapatok számára szokatlan volt. Indulás előtt mérleggel ellenőrizték a hátizsák kötelező (7 kg) súlyát. Mind az indulásnál, mind az egyes állomásokon a következő állomás átrajzolása a versenyidőből történt. A versenyt az a csapat nyerte meg, amely a legrövidebb idő alatt érte el a célt a közbeeső 4 állomás érintése után. Az állomások megtalálása a mi versenyünkhez viszonyítva középfokú feladatot jelentett. Nehézséget jelentett számunkra a szokatlan 75 000-es csilkozott térkép és az, hogy nagy távolságokra voltak egymástól az érintendő állomások. A vendéglátókon és rajtunk kívül részt vettek lengyel, német és bolgár csapatok. Ők mérsékeltén szerepeltek.

A 19—35 éves férfiak versenyén 22 csapat indult.

1. Bratislava MOT 116 perc, Brumovszky—Jaburek
2. Bratislava MOT 117 „ Strzsinék—Janikovics
3. Magyar válogatott 136 „ Horváth L.—Jávorka
4. Bp. Vasutas SC 147 „ Thuróczy—Bokody
5. Brno 156 „ Sauman—Zobic

Reméljük, hogy a turistatalálkozók és táborozások, valamint a természetjáró tájékoztatói versenyek nemzetek közötti kiterjesztésével sportéletünk újabb gazdag színterrel járul hozzá a népek közötti megértéshez és barátságához.

SzK

BÖLCSŐHEGYI KILÁTÓ TERVE

A V. Meteor természetjárói augusztus 10-11-én rendezik az ez évi természetbarát találkozót a szigetmonostori erdei telepen. Elérhető a BEV szentendrei járástával, majd a monostori komppal, illetve Gödög vonattal és onnan ugyancsak komppal. A 10-én érkezők előzőleg biztosíthatják szállásukat az egyesület pén-teki összejövetelén (VII., Lenin krt. 24. 19-21 óra között).

A Pilis Turista Egyesület a bölcsőhegyi kilátó alapkövetétele után hozzákezd az építómunkához. Itt mutatják be a kilátó rajzát. Az egyesület agilis vezetősége augusztus 31.-szeptember 1-én rendeli összelejt találkozóját a Kőhegyen. Új jelzett utat terveznek Pilisszent-lászló-Prédikálószék között.

A Vasas Turista Liga október 6-án ren-dezi az országos vasas találkozót a zsi-rshegyi turistaházánál.

Riasztó hírek érkeztek a Bakonyból. Nemrég kezdte meg a fejtést a Cuhavöl-gyi kőbánya vállalat a két alagút között, a Cuha legzebb szakaszán. Nem tudjuk: van-e természetvédelem, vagy nincs? Másik hír a kőrishegyi kilátó roskatag

EGYESÜLETI ÉLET

állapotáról szól. Tetejét széttördelték, többi része erősen korhadt. A veszprémi meteorosok már felajánlottak 1000 forin-tot a helyreállításához, de ez kevés, más anyagi ajánlat még nem érkezett...

A Fogaskerekgyár vasas turistái — a gyárnak üdülője van Balatonföldváron — munkaterületükre vállalták a környéki dombvidéket (júniusi számunkban közöl-tünk tájleírást). A következő útjelzéseket készítették:

Kék: Balatonföldvár v. á. — Kelta föld-vár — Lucstető — Almahegyoldal — Ha-lászó — Maróczifa — Gyertyános vh. — Sédpaták — Felsőfütyte — Gyugy pta. — Lencse-forrás — Gyugypatak — Káplán-kút — Todolai gödör — Zamárdi v. á.

Kék kereszt: Felsőfütyte major — Öreg-hegyoldal — Kőröshegyi műemléktemp-lom — Sédpaták — Halastó — Balaton-földvár v. á.

Kék romjelzés: Gyertyános — Katona-vár — Kereki.

Kék kereszt: Szántód v. á. — Szántód pta — Csikászóerdő — Todolai gödör.

Az útjelzéseken kívül megtszították a Katonavár romjait a bomlasztó növény-zettől.

Az együttes igen hasznos munkát vég-zett és remélhetőleg kezdeményezésük követőkre talál a Balaton mentén üdülő-vel rendelkező más üzemek, vállalatok természetjáró csoportjainál is.

Az úpesteri TTE munkatúra keretében újította fel az Eszperantó-forráshoz ve-zető jelzést, új lejárati utat épített és megtszította a forrás környékét. Au-gusztus 25-én az Országos Eszperantó Ta-nács nagy kirándulást rendez az úpesteri természetbarát eszperantisták által két-éves munkával (1926-28) foglalt forrás-hoz.

A Spartakusz SE természetjáró szak-osztálya hetenként több túrát vezet a tagok különböző kívánságai szerint. Tú-raterveik között mindig szerepel „Isme-retlen” terület is. Legutóbb a torbágyi Katalinhegytől túráztak Nagykovácsiba.

Rendeztek háromnapos turát a Vértes nyugati és déli részében. Legutóbb lengyel cseretúrán vett részt az egyesület több tagja.

A szakosztály hetenként tart összejö-vetelt a Műszaki Klubban, ahol vetített-képes előadásokat, filmbemutatókat tar-tanak.

A borsodi turisták június 20-án csillag-túra keretében keresték fel a szentle-leki Herman Ottó turistaházat. A nagy magyar tudós emlékét felelevenítő orszá-gos ünnepségek keretében megkoszorú-zták a turistaház falán elhelyezett emlé-képtáblát.

Az Országos Természetvédelmi Tanács legutóbbi ülésének határozatával védetté nyilvánította az égerszögi Szabadság cseppkőbarlangot és a környező 365 hol-das felszíni területet.

Zinner Károly, a Kinizsi alpinistája tragikus körülmények között életét vesztette. Júliusban az Alpokba uta-zott az általa már ismert Jungfrau megmásására. Lezuhant és szörnyet-halt. A 47 éves alpinistát egyesülete és a turistatársadalom gyászolja.

NEMZETKÖZI HÍREK

Demokrácia Algírban

„Nyugtalanító hírek érkeznek hozzánk Algírból” — panasolja szélgjegyzetben az „Ami de la Nature”, a francia termé-szetbarátok folyóirata. Az egyesület al-gíri osztálya arra kéri a párizsi közpon-tot, ne küldjék el nekik a — nyilván „kompromittáló” — folyóiratot, tekintet-tel arra, hogy tagjaik közül többeket le-tartóztattak.

A francia Természetbarát Énekkar a VIT-en

A Fédération Musicale Populaire (a Francia Népzene Szövetség) országos ver-senyt rendezett oly célból, hogy a zsu-rinek módjában legyen kiválasztani a pá-lyázó énekkarok közül a legjobbat, amely méltóképpen képviselje a francia kar-ének-kultúrát a moszkvai fesztiválon. A francia természetbarátok énekkara két év óta sokat fejlődött és az idei verse-nyen kiemelkedő sikerrel érte el a leg-jobb helyezést a többi pályázó előtt.

A Piz Palú Áldozatai

Egy újsághír margójára
Hosszú évek óta a legsúlyosabb alpesi baleset történt Svájcban a Bernina-masz-zívhoz tartozó 3912 m magas Piz Palú gerincén, amely egyetlen kötélcsoportból

nem kevesebb, mint 9 áldozatot követelt. A fennforgó esetben a hozzáemértésnek és az ezzel együttjáró gondatlanságnak gyanúja merül fel, és a baleset főleg ezért érdemli a szakkörök figyelmét.

Június 29-én Piacenzából egy 19 tagú társaság indult a csúcs megmásására. Ezekből tízen alkották az első kötélcso-portot, amely a gerinc megmásása köz-ben túlságosan kimerészkedett egy hó-párkány szélére.

Mindenekelőtt meglepő ennél a kataszt-rófánál az egy kőtélen indulók túlzottan nagy száma. Az alpinizmus hőskorában divatban volt a kőtámaszoknak és a for-mája, de már régen elavult. Hivatásos alpesi vezető két embernél többet nem vesz a kőtéltre: nehezebb túránál csu-pán egyet.

Fokozott gondosságot kíván a hóval borított gerinc, amelyben az ember nem láthatja, hogy a hóréteg, amelyre lép, alá van-e támasztva, vagy szabadon lóg a mélység fölött. Mi értelme van a kő-télbiztosításnak, ha az egész kötélcsoport kimerészkedik a gerinc veszélyes szélére és senki nem marad vissza a belső ol-dalon? Hogyan történhetett, hogy tíz ember közül (két nő is volt az áldozatok között) egynek nem jutott eszébe, hogy a csoport egy részével a biztosnak lát-szó oldalon maradjon, miközben a kőté-len első a továbbjutást kipróbálja? Ki a felelős a katasztrófáért?

Míndezekre a kérdésekre az egyetlen életben maradt fog tudni felvilágosítást adni, annyi máris bizonyosnak látszik, hogy az alpinista fegyelemnek, szakkép-zettségnek és óvatosságának nem jutott nagy szerep ebben a tragikus végű vál-lalkozásban.

Osztrák Karakorum expedíció

Az expedíciót Markus Schmutz salz-burgi hegymászó vezeti s részt vesznek benne a salzburgi hegymászók közül Kurt Diemberger, valamint Fritz Wintersteller, továbbá a jelenleg Münchenben élő Her-mann Buhl, a Nanga Parbat legutóbbi legyőzője is.

Az osztrák alpinisták április 13-án sze-rencés körülmények között személyszál-lító repülőgéppel elérték Skardut. Ez út alkalmával géppel megkerülték a Nanga Parbat-ot. Április 17-én már a teherhor-dók is munkába léptek és megkezdtek az előhegyeken való átkelést. A tep nehézségei még fokozzák a fáradalma-kat. Függetlenül attól, hogy Ázsiában még jó előkészület mellett is minden dupla időbe kerül — mint egyik rész-vevő írja —, a meredek falú harántvöl-gyeken való átjutás számos veszélyt rejt magában és erősen lassítja az előrejutást.

Az Osztrák Alpin Egyesület ez évben expedíciót szervez a dél-amerikai Cor-dillerák legmagasabb hegyeire. Az expe-díció célja részben a hegység feltárása hegymászó szempontból, amellelt feltér-képezés és a halezresek legyőzése.

Brit-olasz Himalája-expedíció

Brit-olasz expedíció célul tűzte ki a Himalája Distaghil Sar (7883 m) csúcsá-nak megmásását. Az expedíció vezetője Alfred Gregory. A társaság hűsvétkor elhagyta Liverpoolt és Karacsi felé vette útját. A hegy megmásását június végére, július elejére vették tervbe.

Fordította:
Mezei Iván és Pászthory Lóránt

KÖNYVSZEMLE

Budapest KÉPES TÉRKÉPKA-LAUZ a Fővárosi Idegenforgalmi Hivatal újszerűen szerkesztett, értékes kiadványa. 11 térképen, érdeklődési körök szerint csoportosítja fővárosunk látnivalóit, műemlékeit, múzeumait, gyógy- és strandfürdőit, kirándulóhelyeit stb. Az egyes látnivalókat képekben is bemutatja és a térképek, közlekedési tájékoztatók segíti elő azok gyors megtalálását. A könyv elsősorban a vidékiek és külföldiek számára készült, de érzésünk szerint igen nagy az olyan budapesti öslakosok száma, akik szinténhaszonnal forgathatják lapjait. Örömmel fogadtuk a kiadványt, amely jelentősen hozzájárul fővárosunk páratlan szépségeinek megismeréséhez.

A BUDAI HEGYSÉG TURISTA-TÉRKÉPÉT most adta ki a Kartográfiai vállalat. Örömmel fogadtuk, hogy végre jobb minőségű kivitelben dolgozták fel a közeli, sok szépséget és érdekességet rejtő hegységünk térképét. A szintvonalak alkalmazása, ha még nem is kielégítően, de megkönnyíti a turisták tájékozódását. Reméljük ez csak a kezdet a még jobb térképek kiadásában. A térkép kapható az összes könyvesboltokban.

Balaton útikalauz vezet bennünket hazánk leggyönyörűbb vidékére. Igazi könyvszükségletet elégít ki a Sport Lap- és Könyvkiadó legújabb, bőven illusztrált, fényképekkel, útjelzéstérképpel ellátott kiadványa. A korábbi Balatonfelvidék útikalauz inkább a turisták igényét elégítette ki a Balaton északi partján elterülő csodás hegyvidék ismertetésével. A mostani kiadvány a Balaton-akarattjától Keszthelyig húzódó hegyvonulaton kívül végigvezet a magyar tenger déli partvidékén és a környező szerényebb, de érdekes erdős dombokon. Számtalan történelmi emlék található a Balaton mentén. Műemlékek sorozata, melynek nem kis száma ezeréves történelmünk kezdetére utal. Kifogyhatatlan látnivalókat ígér e vidék turistának, üdülőknek, vagy egyszerű utasnak, aki néhány óráját hasznosan akarja eltölteni. Az útikalauz hűséges kísérője mindenkinek ebbeli igyekezetében.

Hazainak és külföldieknek e nélkülözhetetlen zsebkönyve 20 forintos áron kapható minden könyvesboltban, IBUSZ pavilonban.

Fiatal barátaink túrára indulnak a Pilis hegységbe a mellékelt térképkivággal. Sajnos, erről lemaradt a méretarány, de ezt egy-kettőre kiszámítják, tudva, hogy a Vöröskő 521 hp. és a Nyerges 558 hp. között légvonalban 1550 m távolság van. Klindulópontjuk a térképkivágot jobboldalán látható. Leányfalu község (amelynek neve ugyancsak lemaradt a kivággatról).

A „Reketyés tó” felirat „y” betűjével É-ra található, térképen is jelzett kastélynál fogyasztják el tízóraijukat. Majd innen jóformán toronyirányban vágnak neki a Vöröskőnek. A „Széltorok” felirat „z” betűjén keresztülhaladó, nagyjából ÉNY irányú borda élén igyekeznek a csúcra. Az erős kapaszkodón megállnak egy percre, s egyikük, vonásbeosztású látcsőjével megállapítja, hogy Leányfalu község 37 m magas templomát 15 vonás magasságúnak látja. Rövid számolás után felkiált:

„Fiúk, már csak x méter távolságban vagyunk a csúcstól! Addig még y méter szintet kell leküzdenünk! Ha a versenyszabályzatban előírt nappali menettempóban haladunk, negyedórán belül, pontosan z perc alatt a csúcson leszünk!”

1. kérdéscsoport: hány m x, hány m y és hány perc z értéke?

A Vöröskő csúcsa után a községhatáron haladnak tovább NyÉNY, Ny, majd NyDNY irányban, amíg el nem érik a Vértes völgyet (térképkivággatunkon csak „Vért” látszik a nevéből). Ezen kb. D irányban lemennek a tervezettnek jelzett, de már megépített műútra. Rövid ideig mennek kb. KDK irányban a műton, majd az ebből kiágazó, térképen jelzett kocsúton a Viktor kunyhó felé indulnak. Aránylag rövid út után elérnek egy szép kilátópontra, amely a Péterhegy 401 mp-től 1840 m távolságra van. Jól látják innen többek közt a Nyerges 558

hp-t is. A térképre pillantva, könnyűszerrel megállapítják, hogy e pillanatban a méter tengerszint feletti magasságban vannak, a Viktor kunyhó 403 mp-től b méter légvonal-távolságra.

2. kérdéscsoport: hány m a és hány m b értéke?

A Viktor kunyhónál megebédelnek, majd megkeresik azt a kunyhót, amelyet a „Viktor khó.” felirat „ó” betűje alatt jelez a térkép. E romos kunyhó 50 m-es körzetén belül térképen jelzett kocsút indul nagyjából DK irányban. Ezen haladnak a versenyszabályzat által előírt tempóban, a romkunyhótól 20 percig. Miután ismét szép kilátópontra értek, megnézik, hogy Leányfalu templomát látják-e, és ha igen, hány vonás (c) magasságúnak látják.

3. kérdéscsoport: látható-e a társaság utóbbi álláspontjáról a templom? (A láthatóság meghatározásánál csak a domborzatot vegyük figyelembe, növényzet, házak stb. általi esetleges takarást nem.) Hány vonás c értéke? (Láthatatlanság esetén is kiszámítandó.)

Leányfalun ért véget a túra, ahol társaságunk nekiállt kiszámítani a fenti feladatokat. Reméljük, ez olvasóinknak is sikerül. Beküldendő az eredmény augusztus 31-ig.

Készítette: Horváth Péter

Júniusi Fejtörőnk helyes megfejtése: Poduplaszki völgy, Fehértavi csúcs.

Könyvjutalmat nyertek: Karacs Zsigmond, Molnár Vera, dr. Groh Rezső, Budapest.

B. L. Budapest: Sajnos, múlt évi rejtélyversenyünk anyaga az ellenforradalom során megsemmisült. Sokan már nem is küldhették be a megfejtést október végén.

Többeknek: Anyagtorlódás miatt több cikknek nem tudtunk helyet szorítani. A fontosabb kérdésekkel további számainkban foglalkozunk.

B. R. Budapest: Panaszát az Állami Kereskedelmi Felügyelőség kivizsgálta és intézkedett hasonló elkerülése végett.

Sz. B. Gyöngyös: Írása megemlékezőnek kedves, de novellának nem megfelelő. Ha esetleg tudunk helyet szorítani, alkalomadtán közöljük.

Ty. I. Miskolc: Tévedésben van, ha azt hiszi, hogy tozódunk a fényképekben. Érdekes, jó fényképre mindig szükségünk van. Például hamarosan kellene a Vértesről.

Z. M. Pécs: Múlt számunk hivatalos közleményeiben néhány előirányzati adat szerezelt, de technikai okok miatt a tervezett eseményre nem kerülhetett sor.

D. K.-né Budapest: E számunkban közöljük a kért adatokat.

V. F. Budapest: Kezdeményezésükre a Fővárosi Idegenforgalmi Hivatal intézkedést tesz az Árpád-kilátó rendbehozatala érdekében. Szóvá tettük a Mátyás-hegyi-barlang ügyét is.

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., felem. 11., telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekkszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat. Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselői.

57/4011 — Egyetemi Nyomda, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula igazgató

Természettudomány

Kis szakosztályunk...

Miután majdnem szállóigévé vált az a híres mondás, hogy „az egész világon csak kétféle ember van: normális és turista”, a következőkben bátorodunk a kívánalmaknak megfelelő turistákat bemutatni. Kérjük a szíves olvasókat, vonják le maguk a következőket. Hozzá kívánjuk tenni, hogy senkiről sem vettünk mintát, a szereplő személyek kitalált alakok. Ha tehát bárki is magára ismerne a bemutatott figurákban, ez nem sértés, nem is akar személyeskedés lenni. Joga van azonnal változtatni a magatartásán, sőt mivel más szemében a gerendát... elv is van a világon, felhatalmazzuk, hogy úton-útfélen javítgassa mások hibáit is.

HETI SZAKOSZTÁLYÉRTEKEZLET

Történik valahol, ahol csak turista szakosztály létezik, valamelyik egyesület leghátsóbb helyiségében, ha történetesen nem használják azt üres üvegek és ládák tárolására, vagy nincsen más, fontosabb — mondjuk kártyaparti, névnapj ivászat stb. — céljaira lefoglalva. Idő: ma, du. 19 óra.

Szakosztályvezető: Kedves Sporttársak! Miután az összejövetelek kezdetének időpontját egyhangúlag 6 órában állapítottuk meg, továbbá a helyiséget csak azal a feltétellel kaptuk meg, hogy 8 órára át kell adnunk, mert tisztelői az egyesület kullancsát óhajtják ünnepelni és

mert már 7 óra van, nem várhatunk tovább. Először is bejelentem, hogy szakosztályunk két új taggal szaporodott. Egy hang: Mennyi a létszám? Sz. o. v.: 56.

Egy másik hang: 17-en vagyunk jelen. E. h.: Majd jönnek még. Sz. o. v.: Most ne erről vitakozzunk. Turaprogramunk szerint vasárnap a Pilisbe megyünk.

Hang: Muszáj nekünk a Pilisbe menni? Sz. o. v.: Program szerint oda megyünk, aki nem akar, nem jön. Sporttársak, szokjuk meg, hogy a kiadott programtól ne térjünk el. Akkor csak zűrzavar keletkezik.

Hang (még nem szerepelt): Nezzük a programot. Szentendre, Saskó, Nyergeshegy, Viktorkunyhó, Asztalkó, Okút, Köhegy, Pomáz. Nagyon hosszú. Nem lehetne rövidebb?

Sz. o. v.: Ne változtassunk. Ne térjünk el a kijelölt útiránytól. Nem is tudnánk értesíteni a többieket.

Kinyílik az ajtó, több sporttárs jelenik meg. Üdvözlés, helyfoglalás, ha van hova leülni.

Újnan jönnek: Hova megyünk vasárnap?

Sz. o. v.: Bénne van a programban. Ú. j.: Nincs nálam program. Kaphatok egyet. Köszönöm. Hm. Szentendre, Saskó, Nyergeshegy, 8-6. Szép, de rövid. Nem lehetne változtatni? Menjünk inkább a Rámszakadéka.

Sz. o. v.: Sporttársam, ne változtassuk meg a programot. Nem tudjuk értesíteni a tagokat sem.

Ú. j.: Miért nincsenek itt?

E. h.: A sporttársak miért késnek? Kinyílik az ajtó, ismét jönnek tagok. Megismétlődik a fenti jelenet tetszés szerinti variációban. De néhány perc múlva 20 óra.

Gondnok: Sporttársak, kérjük a termet átadni!

Hajós Pál

TERMÉSZETJÁRÓ LÉTESÍTMÉNYEINK

IV.

Pihenők, kilátók

A pihenők szépfekvésű, pihenésre alkalmas helyen (kilátóhely, forrás, szálláshely közelében), néha történeti vagy természeti emlékek kapcsolódva létesülnek. A pihenő részére padokat és lehetőleg asztalokat is készítenk, időjárásnak minél jobban ellenálló és így kevés karbantartást kívánó, a helyszínen a terület-tulajdonos engedélyével kitermelt, vagy könnyen beszerezhető anyagokból (habarcsba rakott terméskő, gőmbfa). A pihenőhely illeszkedjék bele a környezetbe, ne legyen sem tűző napon, sem sötét, nedves, fülledt levegőjű, szunyogjarta helyen. A földbe kerülő részeket célszerű kőből készíteni, vagy ha fából készülnek impregnálni (kátránnyal, karbolinummal) vagy gyengén szenesíteni. A padok magassága 40–50 cm, az asztaloké 70–80 cm közt legyen, a padokat a jobb pihenéshez lehetőleg támlával is lássuk el. A pihenőhely közelében, de azért szem elől eltakarva és lehetőleg nem az uralkodó szél irányában elhelyezve okvetlenül létesítsünk gödröt a hulladékok számára és helyezzünk el annak használatára, valamint a tisztaságra, rendre figyelmeztető táblát. A pihenő környékét szebbé tehetjük a közlekedési terület földbe ázott kővekkel való leszegélyezésével és burkolóanyaggal (homok, kavics, murva) való felszórásával.

A kilátók nagy távolságra és lehetőleg teljes látóhatárra kiterjedő különlegesen szép kilátást biztosító helyen épülnek. Nyílt, fátlan helyen alacsonyabb, fával benőtt helyen a fák koronája fölé érő magasabb kilátót építünk. Nagyobb magasságú és az ebből eredő baleseti veszély miatt anyaguk feltétlenül időálló legyen (javított habarcsba rakott, kellő szilárdságú és fagyálló terméskő vagy téglá, vastagabb, jól impregnált gőmbfa, beton, vasbeton, vas). Az egyes szinteket és az azokat összekötő

lépcsőket, létrákat legalább 1 m magas, erős korláttal, mellvédfallal stb. kell ellátni, ezenfelül a fából, vasból épült kilátókat állandóan gondosan kell ellenőrizni és karbantartani (impregnálni, mázolni).

A magasabb kilátók építéséhez előzetesen feltétlenül tervet és erőtanú számítás is kell készíteni. A természetbe legjobban a természetből, gömbfából épült kilátók illeszkednek be. Sötét színű kő esetén igen tetszetős külsőt nyújt a fehér színű habarccsal való hézagolás. Faszervezetű kilátót a korhadás elkerülésére kő, beton vagy vasbeton alapokra kell — a szélnyomás ellen megfelelően lehorngyozva — építeni. A kilátó legfelső szintjét célszerű paddal, időjárás ellen védelmet nyújtó fedéllel ellátni. Hézagmentes anyagból készült szintek esetén a csapadékvíz összegyűjtéséről és a kilátó falától minél messzebbre történő kivezetéséről is gondoskodni kell.

A magasabb kilátókat okvetlenül el kell látni villámhárítóval, a falazott kilátók esetleges zárt lépcsőházát pedig megvilágítást, közbelső kilátást lehetővé tevő ablakokkal, nyílásokkal. Vihar, zivatar esetén a rajtuk való tartózkodás kerülendő. A falazott anyagból épült kilátók közbelső szintjeit célszerűen lehet hasznosítani pihenő- és szálláshely, vendéglő létesítésére.

A hegycsúcsokon található ún. háromszögletű gúlák és az erdei vadlesek nem a természetjárás céljaira készültek, így azokat mindenki csak saját veszélyére és felelősségére használhatja. A gúlák az általi földmérés alappontjainak láthatóvá tételére, illetve a legfelső szintjükön elhelyezett műszerállás-pontokról más gúlák megírászására szolgálnak. A legújabb típusú gúlák vas- és faanyag kombinációjából készülnek és a mérések bevégezésével a többszöri felhasználás érdekében máshová is áthelyezhetők, így nem állandó természetűek.

Holényi László

Milyen volt AZ IDŐJÁRÁS július 15-ig?

Időjárás beszámolóinkban ismét újabb rendkívüliségekről kell megemlékeznünk. Az idei napfolt-maximális év (ami az utóbbi 200 év egyik legerősebb napfolt-maximumos éve) eddig sok meglepetést hozott, de úgy látszik még továbbiakat tartogat számunkra. Ezt azért kell külön kihangsúlyozni, mert sokan vannak, akik minden tudományos alapot nélkülözve szeretik az időjárásban jelentkező mostani szélsőségek halmozódását földi beavatkozásnak — atom- és hidrogénbomba robbantásoknak — tulajdonítani.

A szélsőséges május hideg után a júniusi és júliusi forróságról kell megemlékezni. Az első júniusi hőhullámot június 22-én a második, majd július 8-án a harmadik követte. A hőmérsékleti csúcsértékek nap mint nap a 30 fok körébe, vagy a fölé emelkedtek. A szélsőséget nem a rendkívül magas értékek, hanem a tartósság okozta. A legmagasabb hőmérsékleti értéket július 8-án észlelték, mégpedig Baján 39 fokot; a fővárosban ugyanekkor 37,2 fokot. (Az eddig előfordult legnagyobb meleg 41 fok, amit Pécsen 1950. július 5-én mértek, Budapesten 40 fok 1935. június 28-án.)

Az idei június melegebb volt, mint az elmúlt három év júliusa. A 178 éves sorozatban mindössze 22 ilyen, vagy ehhez hasonló meleg júniust találunk. Az utolsót 1935-ben.

Július hó elején több abszolút rekord született. Budapesten 6-án, 7-én és 8-án olyan meleg volt, amilyen ezeken a napokon még sohasem. 8-ról 9-re pedig az éjszakai órákban sem süllyedt a hőmérséklet a 25 fok alá. Ilyen meleg éjszaka sem fordult még elő. Július 4-től 9-ig terjedő 5 napos időszak (pentád) közep-hőmérséklete is példa nélküli (29,7 fok, az eltérés 7,9 fok).

Az elmúlt 4 hét csapadékvizonyaira jellemző, hogy vagy egyáltalán nem volt napokig egy szem eső sem az egész országban (június 15—16-ig, 27—30, július 3—7-ig), vagy megismétlődő kisebb-nagyobb felhőszakadások pusztítottak és romboltak. A felhőszakadások teljesen trópusi jellegűek voltak, nagy intenzitású esővel, sok helyen jégesővel és heves villámlással. Sok halálos kimenetelű villámcsapásról érkezett jelentés. Különösen nagy felhőszakadások pusztítottak június 18-án, Kiskomáromban 83 mm, Meryén 72 mm, július 10-én Csornán 102 mm, Szekszárdon 66 mm, július 11-én Ötvösön 113 mm, Kehidán 94 mm, Zalacsányon 88 mm, július 12-én Letkésen 194 mm, július 14-én Kistarcsán, Nagytarcsán és Isaszegen 80 mm körül.

Külön meg kell emlékezni a budapesti június 21-ről 22-re virradó éjszaka lezajló felhőszakadásról. 67 perc leforgása alatt m²-ként 40—50 liter víz zúdult le. Az egész főváros területére 25 milliárd liter, azaz 25 millió hektóliter víz jutott. Ez 25 millió tonnát jelent (Csepelen 40, Meteorológiai Intézetben 41, Kamaraerdőn 45, V. kerületben 45, Kelenföldön 49, Lőrincen 49, Szabadsághegyen — Csillagda — 52 mm). A csapadék intenzitása is rendkívül fokozódott, voltak percek, amikor 4 mm hullott, 5 perc alatt 20 mm, azaz 20 liter m²-ként. Utóljára ilyen nagy eső a fővárosban 1955. június 1-én, 1954. augusztus 14-én, 1937. május 23-án, 1932. július 11-én és 1929. augusztus 13-án hullott. Tehát általában évtizedenként egyszer-kétszer. A felhőszakadás szélviharral is járt; a szél 96 km óránkénti sebességet ért el.

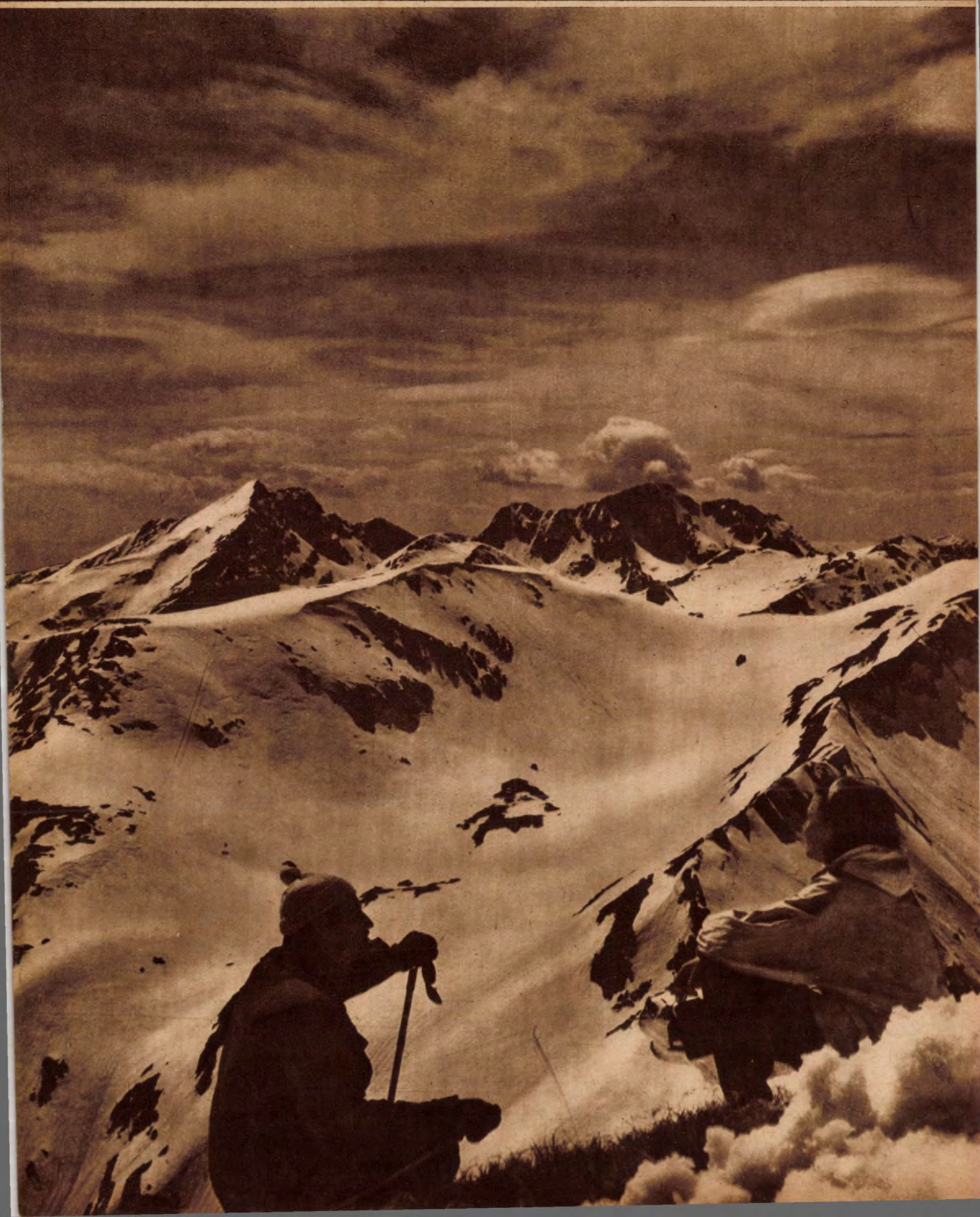
A trópusi felhőszakadásokat az okozta, hogy az Afrikából származó nagyon meleg levegő a Földközi-tengeren átjutva erősen telítődött vízpárával. Ez tette különben oly kínzóvá a meleg elviselését is ebben az időszakban.

A harmadik hőhullám uralmát csak július 10-én sikerült megtörni az északi hűvösebb légtömegeknek.

Dr. Zách Aliréd

Térmészetijárás

AUGUSZTUS 23. EZEN A NAPON RAGADOTT FEGYVERT 1944-BEN ROMÁNIA NÉPE A NÁCI MEGSZÁLLOK ELLEN. ROMÁN ALPINISTÁK UTBAN A NEGOJ ÉS A CALTUNUL HEGYCSUCSOK FELÉ A FOGARASI HAVASOKBAN.

Térképészeti társaság

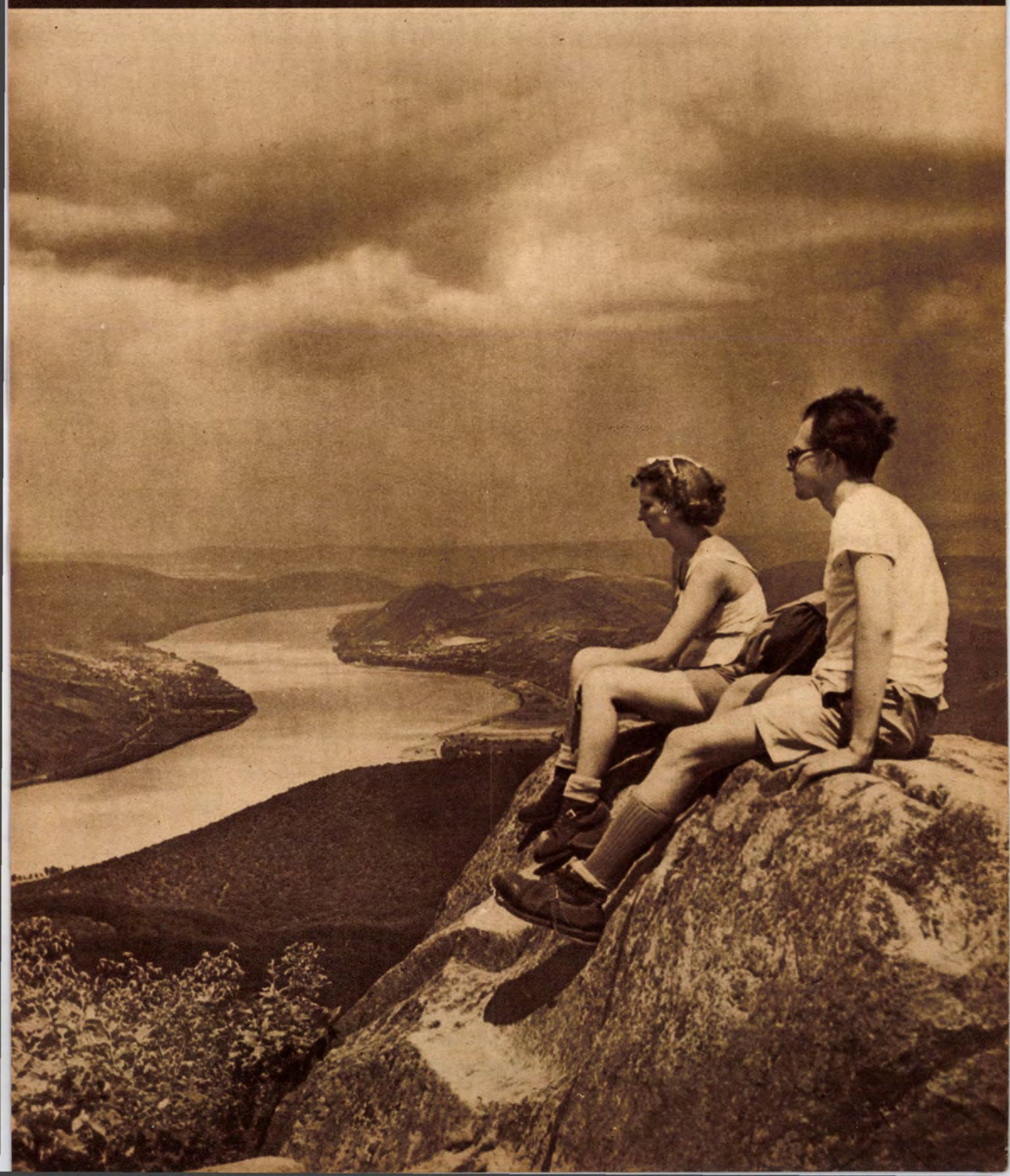
1957. SZEPTEMBER

★

III. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

Hazáját minden honfinak

ismerni szép és hasznos...

ismerni szép és hasznos...

Fényes Elek emlékezete

Születésének 150. évfordulóján személynében egy nagy hazafi és nagy statisztikus emlékének hódolt az ország: újpesti lakóházán az emléktáblát megkoszorúzták, ünnepi ülést tartott az Akadémia s a magyar sajtó bőségesen méltatta életét és munkásságát. Az emlékkiállítás pedig be is mutatta sokoldalú és áldozatkész munkásságát.

Az ünneplők táborából nem maradhat el a természetjáró társadalom sem; mert Fényes Elek nemcsak nagy tudós volt, nemcsak kiváló hazafi — hanem a magyar föld szerelmese is. Helyesen jegyzi meg Rédei Jenő: „Fényes, a számok és adatok embere, majdnem poétikussá válik, amikor a haza szépségeit, gazdagságát írja le”. A természetjárók részére külön élmény Fényes munkáinak olvasása.

Különösen érdekes turista és vándorforgalmi szempontból a „Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és pusztá betűrendben körülményesen leíratik”. Ahogy lapozgatunk benne, jó ismerősökre találunk lapjain, hiszen a túráinkon megismert hegyvidéki falvak is mind ott sorakoznak:

... a pilisi magas hegyektől környezett mély völgybe — ez **Pilisszentlélek**. „Nagy kiterjedésű erdejében meszet, szent eget” — **Pilisszántó, Pomáz** ... nagy kiterjedésű erdeje kősziklás hegyeken van, s benne számos források találhatók. **Szokolya** „Rendeteg erdőségeiben özek, szarvasok legelnek”. **Nógrád** ... hajdani híres vára egy kősziklás dombon omladékokban hever... **Gödöllő** ... egy erdőktől és szőlőhegyektől környezett regényes völgyben... fekszik. **Csókakő** ... a magas kősziklás csókakői hegy tövében, igen szép vidéken van. Nagy lelkesedéssel ír **Visegrád** fekvéséről: ... a Dunára kidomborodó, szédítő meredekségű visegrádi várhegy nyugoti tövében, felséges vidéken. Határa hegyből, völgyből áll; ... most némán és komoran állanak a hajdani ki-

Némán és komoran állanak Visegrád ódon falai

(Rötzer Henrik múlt évi fényképpályázatunkon III. díjjal jutalmazott felvétele)

rályi fényes palota falai, üvöltő szelek játékvá válván s komolyan emlékeztetik a vándort minden földi lények mulandóságára.”

Részletesebben szól a váci **Nagyszárlóról**: „Határa a városnak 6632 holdat foglal el. Beleesik a magas Naszáli hegye, melynek tetején egy kis térség vagon s innen a budai, selmeczi, esztergomi s a Mátra hegyeire gyönyörű kilátás esik. Láthatni benne egy barlangot, melyből forrás csurog ki; tetejét szép bikkes, tölgyes erdők koszorúzzák...”

Megemlékezik az **Aggteleki barlangról** is. „Ezen helységet nevezetessé teszi Baradla nevű barlangja... Egyébiránt a barlangba jobban behatván: majd különböző üregeknek különböző alkotása, majd csepegő kövekből képzett gyönyörű oszlopok, képek, oltárok, jégcsapok vonják magukra a figyelmet.”

A leírásokban a történelmi adatokról is megemlékezik, hol szűkebben, hol bővebben, a hely múltjának megfelelően. Különösen szép e tekintetben **Buda** város leírása, melyben nagy lelkesedéssel és elismeréssel szól a **Buda várát visszavívó honvédek hősiességéről**. Fényes erkölcsli bátorságára vall, hogy alig néhány évvel a szabadságharc leverése és börtönből való szabadulása után, 1851-ben már ki mer állni a magyar ügy mellett. Az pedig rendkívül tárgyilagosságára mutat, hogy az igazán bátrát, az igazán nagyot az ellenfélben is elismeri. Sokak részére meglepő, ahogy Budavár osztrák védőjéről, Hentzről ír: „... mint katona bátor, vitéz és rettenthetetlen volt, kereste a veszélyt...” A tanulságul következő sorokat fűzi hozzá: „El kell ismernünk mindenkiben a nagyot, a szépet, mert csak az a nagy, az a szép, amit feltétel nélkül annak lehet mondani.”

Turista szempontból igen érdekes a **Komárom vármegyét** ismertető könyve is, lévén ezen a területen a **Vértes** északi része és a **Gerecse** hegység. Ez első és egyetlen kötete egy tervezett nagy sorozatnak (A Magyar Birodalom statistikai, geographiai és történelmi tekintetben. Részletes és kimerítő leírása). Könyvének 9. oldalán így ír: „Ha a természeti szépségről kell ítéletet mondanunk, maga a terület változatossága a tatai járást jelöli a megye legszebb részévé. Itt a termékeny széles völgyek felett erdőkkel koszorúzott, a végtelenig nyílt láthatarú hegyek regényes vidéket idéznek elő.”

Könyvében külön szakaszt (6) szentel a „**Természeti nevezetességek**”-nek. Ebben főképpen a barlangokkal foglalkozik.

Címképünk: Vihar előtt a Prédikálószéken

(Mosonyi Tibor felv.)

MAGYARORSZÁG

GEOGRAPHIAI SZÓTÁRA.

MELYBEN MINDEN VÁROS, FALU ÉS PUSZTA, BETŰRENDBEN KÖRÜLMÉNYESEN LEÍRATIK.

MAJDA

FÉNYES ELEK.

I. KÖTET.

PÉSTEN, 1851.
MOMAIOT KOZHA VAZLSAI

... Legnagyobb ezen üregek közt Bándhidától északnak a szőlősi határszélben levő barlang, mely hegyhez közel elmenő budai országútra jól meglátszik. Ez **Személyukának**, jobb nevén **Szelim lyukának** nevezetik. Nyílása nagy kapu forma, belső ürege egy nagy üreget foglal, tetején szinte szűk nyílás van. Szájhagyomány szerint a török pusztítások idejében 7 falu népe e barlangban keresván menedéket midőn a barlang tetején jövő füstből észrevették volna, Szelim basa őket ide bepörkötötte s itt most is igen sok emberi csontok találhatók. A neszmélyi **Tekehegy** oldalában szinte van egy szikla-barlang két bemenettel; a jobbfelelő bemenettel lefelé menő gömbölyű lyukat képező mélység, melyben mostani élő ember nem járt, hanem a bele bocsátott kődarabok zörgése ¼ óráig is hallik. A balfelelő nyílás befelé szolgál és annyira szűk, hogy hason kell mintegy 2 ölnyre mászni s ekkor benne felállhatni. A bejárástól mintegy 5 ölnyre a sziklafenyéken van egy kis forrás — tócska, mely kevés, de igen kellemes itálú vizet tart s a legnagyobb szárazságban sem apad ki. Ezen szikla-barlangot a lakosok **Aranykútnak** hívják. Hasonlóképp van egy barlang és könyvítés a lábatlani hegy **Piszniczének** nevezett részén; az Emlékes erdőben pedig egy verem féle, mintegy 6 öl mély üreg látható.”

Néhány kiragadott részlet csupán Fényes Elek gazdag munkásságából, de elég ahhoz, hogy megismerhessük erről az oldaláról is. A „számok embere” korántsem volt érzéketlen a természet szépségei iránt s ennek műveiben hangot is adott.

Adatainak összegyűjtését nemcsak levelezés útján végezte, hanem be is utazta az országot s így mindarról, amit ír a szép tájakkal kapcsolatban, módjában volt személyesen is meggyőződni.

Fényes életcélja az ország megismeretése volt. Megismertetése mindenféle tekintetben: gazdasági, közigazgatási, népesedési, történelmi, földrajzi stb. szempontból. Lényegében tehát a **honismeret terjesztése**. És itt rokon a természetjárók munkásságával. Mert mi is valljuk Fényes Elekkel együtt: „Hazáját minden honfinak ismerni szép és hasznos...”

Pápa Miklós dr

A turisták szervezkedéséről

— vidéki szemmel

A Népszabadság márc. 7-i számában Erős Józseftől cikket közölt „Magyar Turista Szövetség, vagy Természetbarátok?” címen. A felvetett kérdések tisztázására azt hiszem helyes, ha a vidékiek is hozzászólnak. Különösen helyes ez most, amikor az egész magyar sport átszervezés alatt áll, s amikor mindent meg kell tartani, ami jó volt, s a rosszból levont következtetésekkel lehetőleg évtizedekre előre megállapítani a fejlődés útját. Fejtegetéseim a dolog természeténél fogva természetesen a vidék szemszögéből következnek és semmiképpen sem akarnak Budapestre kötelezőek lenni.

Meggyőződésem az, hogy néhány fő elven kívül valamennyi sportágnak alapvetően különböző sajátosságai vannak. Így különösen alapvetően mások a turistaság vagy természetjárás sajátosságai. Nem mérhető össze sem a labdarúgással, sem az atlétikával, sem a sakkal vagy a súlyemeléssel. Eredményei nem mérhetők gólokkal, centiméterekkel vagy kiütött bábúkkal; de igenis, mérhetők a vasárnap esténként piros arccal, csillogó szemmel, vidám kedéllyel, bokrétaikkal hazatérő ezrekkel: fiatalokkal és idősebbekkel. Nemcsak testi erőfeszítés van itt, nemcsak sport van itt, hanem mérhetetlen sok kultúra is. Emberek, tájak megismerése, történelmi, természetrajzi stb. búvárkodás teszi gazdaggá és igen értékké ezt a sportágot.

A TSB-rendszer igen hasznosnak mutatkozott az elmúlt időszakban azzal, hogy egy területen, az egy megyében működő természetjárókat összefogta. Megismerjük egymást a különböző versenyeken, túrákon, megbeszéléseken mind mélyebb baráti szellemben, és abban, hogy munkánk területe, a mi hegyvidékünk, a mi forrásaink, a mi várromjaink egészen hozzánk tartoznak, azokról gondoskodni, azokat fejleszteni a mi feladatunk. „Erdekközösség” alakult ki tehát, ami jó volt; jó volt azért, mert a helyi sajtó mindannyiunkat érdeklő kérdéseket tárgyalt, mert a tömegesítés mindannyiunk „érdeke” volt. De jó volt azért is, mert a társadalmi szövetség alkalmas volt arra is, hogy az útjelzések elkészítésének, a létesítményeknek is gazdája legyen és a megye különböző szerveivel a megfelelő kapcsolatot fenntartsa. Erre pedig a tapasztalat szerint igen nagy szükség volt és van — sőt bizonyára lesz is — hiszen mi a turistaság helyi érdekein kívül lelkes szolgálói vagyunk az egész dolgozó nép országjárásának, országismeretének is.

A területi egyesülés mellett törünk tehát lánzsát mindannyian vidékiek, mert ezt látjuk a legjobbnak, a legmegfelelőbbnek. Ezzel természetesen a dolog még nincs lezárva. A mi egyesületünkben — a Bakony Turista Egyesületben — igen sok tag van, akik a megye legkülönbözőbb munkahelyein dolgoznak. Ezeket helytelen lenne kiszakítani a munkahelyből, a baráti körből, a lakóhelyből, a szakszervezetükből. Helytelen lenne azért, mert ott van az anyagi bázis, de ott van a tömegbázis is. Saját problémáikat ők ismerik a legjobban. Az egyesületen belül önállóság illeti meg őket is, hogy a legmegfelelőbben dolgozhassanak. Kialakult tehát a szervezeti elképzelés: Bakony Turista Egyesület vespriemi osztályának (földrajzi helyenként osztályokat szervezünk) pedagógus, meteoros, bányász, kutató stb. csoportja. Természetesen az egyes csoportok felvették és felveszik a kapcsolatot országos szerveikkel és részt vesznek annak országos bajnokságain, rendezvényein is. De működési területük, létük Veszprém megyéhez, a Bakony TE-hez köti őket.

Hogyan áll most már a kérdés a TTE-vel vagy a Szövetséggel? Tartalmában mi egy olyan központi szervezet kívánunk, amely az egyesületek összefogásával, szoros együttműködésben szocialista szerveinkkel, képviseli és

terjeszti a turistaság érdekeit, gondolatát. Egyetértek a cikk szerzőjével abban, hogy ez nem jelentheti az MTSZ valahai szellemét. De azt hiszem, hogy ez ma már nem is képzelhető el. Azt hiszem, hogy a mai MLSZ pl., vagy bármelyik másik szövetség is nevében a régi név, tartalmában azonban új, szocialista, a tömegsportot képviselő szövetség.

A néven túlmenően sokkal fontosabb a feladat, amelyet el kell végezni. Terjeszteni kell a turistaságot, fejlesztetni kell intézményeit és biztosítani kell kedvezményeit, valamint a legszélesebbkörű állami és társadalmi támogatást, belföldi és külföldi fejlesztésének lehetőségeit.

Felmerül azonban a kérdés — s ekörül van nagyobb vita —, hogy az MTSZ mellett szükség van-e a Természetbarátokra is, s ha igen, milyen szerepet töltsenek be, hogyan illeszkedjenek bele az egész magyar turistaságba? Meggyőződésem, hogy a TTE a korábbi években igen komoly politikai és turisztikai feladatot töltött be; igen sok munkásturistával, széleskörű létesítményekkel pótolhatatlan érdemeket szerzett magának, s így a felújítás gondolata érthető, jogos. Nem vitatható, hogy az a szellem, amelyet megvalósított, ma széleskörűen szükséges az egész turisztatársadalomban. Az is természetes, hogy feladatát mai társadalmi rendszerünkben sokkal könnyebben és egészen más feladatok között teljesítheti, mint 1945 előtt. Csak helyeselhető, ha a régi turisták a SZOT mellett — ahová lényegében minden magyar turista is tartozik — országos jelentőségűen képviselik és támogatják a turistaság egyetemes érdekeit. Így és ezen keresztül — szinte természetes az —, hogy mindannyian aktív részesei vagyunk a természetbarátoknak.

Sőt tovább megyek, mint vidéki, mindannyiunk nevében a legnagyobb örömmel üdvözljük a helyileg megalakuló Természetbarát-csoportokat is, akik bizonyára újabb lendületet, lelkesedést hoznak a szépen fejlődő turistatömegekhez. Kérésünk csak az, hogy a „szülőföld” szeretete, a munkaterület érdeke legyen náluk is elsődleges, és lelkes munkájukkal segítsék hozzá a Bakony TE-t, hogy széleskörű társadalmi feladatát minél jobban megoldhassa.

Dr. Borsi Lőrinc,
a Bakony TE elnöke

Megjegyzés: A Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsa — s a szerkesztőség is — örömmel vesz minden észrevételt, bírálatot vagy javaslatot a megfelelő turistaszervezet kialakításához. Nagy segítséget nyújtanak a helyi tapasztalatokon alapuló javaslatok. Kívánatos lenne, hogy a lap hasábjain megszólaljanak az egyesületek, tárják fel tapasztalataikat. Mindezek révén a szövetség is közelebb kerül az egyesületekhez és fel tudja használni az észrevételeket a természetjárók érdekében végzett munkájában.

Olasd és terjeszd a

TERMÉSZETJÁRÁST

A Magyar Természetbarát Szövetség igazolt tagjai szakosztályuk útján legalább tíz példány előfizetése esetén kedvezményben részesülnek. A csoportos előfizetés fél évre 13 Ft, egész évre 26 Ft.

Előfizetni lehet a Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1.) és a vidéki postahivataloknál. Csekk-számlaszám: 61 251. A terjesztéssel kapcsolatos panaszokat, cím-változásokat szintén ide kell intézni.

Földünk tájain

Kyirong - „Boldogságfalva”

H. Harrer osztrák alpinista a Nanga Parbat-expedíció egyik tagjaként járta a Himalája ormaít. A második világháború kitörésekor még Indiában tartózkodott, ahol internálták. Megszökött és Tibet felé vette útját. Érdekes útírást — 7 év Tibetben — most adja ki magyarul a Sport Lap és Könyvkiadó. Ebből közlünk egy fejezetet.

Kyirong szó szerint annyit jelent, mint „Boldogságfalva”, és meg is érdemli ezt a nevet. Egész életemen át mindig visszavágyom oda; és ha kiválaszthatnám, hogy hol töltöm el életem alkonyát, Kyirongot választanám. Vöröscédrusból építenék házat magamnak és átvezetném kertemen a sziklákról lerohanó számtalan patak egyikét. Ebben a kertben majdnem minden gyümölcs megteremne, mert a helység 2700 méter magasan fekszik ugyan, de már majdnem a 28. szélességi fokon vagyunk.

Amikor januárban megérkeztünk, éppen fagypont alatt volt a hőmérséklet. A legalacsonyabb hőmérséklet itt, ezen a vidéken mínusz tíz fok. Az évszakok hasonlóak, mint nálunk az Alpokban, de a növényzet a trópusival határos. Egész évben lehetne a Himaláján síelni és nyaranta egész sor 6—7000 méter magas hegyet megmászni.

A falu körülbelül nyolcvan házból áll és két kerületi kormányzó székhelye, akiknek jogkörébe még harminc környékbeli falu tartozik. Ahogy megtudtuk, mi voltunk az első európaiak Kyirongban és a lakosság csodálkozással kísérte bevonulásunkat. Megint utaltak ki szállást a számunkra; ez alkalommal egy nagygazdához kerültünk. A háznak rendes alapzata, s e fölött fából készült felépítmény; zsindeyes fedelét kövekkel rögzítették. A mi tiroli házainkra emlékeztet, mint ahogy az egész falu nyugodtan feküdhett volna az Alpokban is. Csak itt kémények helyett imazászlók díszítik a háztetőt. Ezek a zászlók mind öt színárnyalatban készülnek és mindegyik a tibeti élet egy jelképét ábrázolja.

A ház földszintjén a tehenek és a lovak találnak szállást. Vastag fagerendázat választja el az istállókat az első emelettől, ahol a család lakik. A lakóhelyiségekbe csak kívülről, egy létrán lehet bejutni, amely az udvarról vezet fel. Szalmával töltött párnaheverők pótolják az ágyat és az ülőalkalmatosságot, mellettük kis, alacsony asztalok állnak. Színesre festett szekrényekben tartják az ünneplőruhákat. A mindenütt megtalálható fafaragású oltárokon vaj-lámpások égnek. Télen az egész család hatalmas, nyílt tűz körül gyülekezik, amelyet tölgyfával táplálnak. Mindannyian a fapadlóra te-

lepsznek és úgy ülnek körül a tüzet, miközben teát szürcsölnek.

Ennek a vidéknek a fő tápláléka a tsampa. Itt látuk, hogyan készítik el. Vasserpenyőben homokot izzítanak, azután kölesmagot szórnak közé. A melegtől a magok halk pattanással felpattannak. Ezután aprószemű szitába teszik az egészet, a homokot szétválasztják a magoktól és ezeket finomra őrlik. Így jó illatú, fogyasztásra alkalmas lisztet nyernek, amelyet vajas teával péppé kevernek és így esznek meg. Tejet vagy sört is lehet a kikeveréshez használni. A tibetiek nagyon találékonyak a különböző tsampa-fogások elkészítésében, amelyet napjában többször is tálalnak. Ezekhez az ételekhez hamarosan hozzászoktunk, sokkal kevésbé tudtuk azonban élvezni a vajas teát. Nekünk, európaiaknak, ez nagyon furcsa teakészítési mód. Kínából téglá alakúra préselt, goromba teát hoznak be, amely főleg szárból és törmelékből áll. Ebből a tibetiek órákkal, vagy gyakran napokkal előbb sötét főzetet készítenek. Főzés közben sok sót és egy kevés szódát tesznek hozzá. Ezt a főzetet aztán leszűrik és vajtartófelébe teszik. A tea mennyisége és minősége szerint vajat kevernek hozzá. Sajnos, a vaj többnyire nem friss, hiszen hónapokig, sőt évekig őrzik jakbőrökben. Ezért eleinte a vajas tea íze kimondottan kellemetlen az európai számára. Én is csak lassan szoktam hozzá. A tibetiek is szívesen tenének bele friss vajat az avas helyett, mert a vajas tea nemzeti italuk és napjában többször is isszák. Emellett a két fő élelmicikk mellett van még rizs, pohánka, kukorica, burgonya, répa, hagyma, bab és retek. A hús ritkaság. Minthogy Kyirong különösen szent hely, itt sohasem ölnek állatot. Hús csak akkor kerül az asztalra, ha más vidékről hozzák, vagy ha — ami gyakran megtörténik — a medve vagy párdúc megtámad egy állatot és valamit meghagy a zsákmányból.

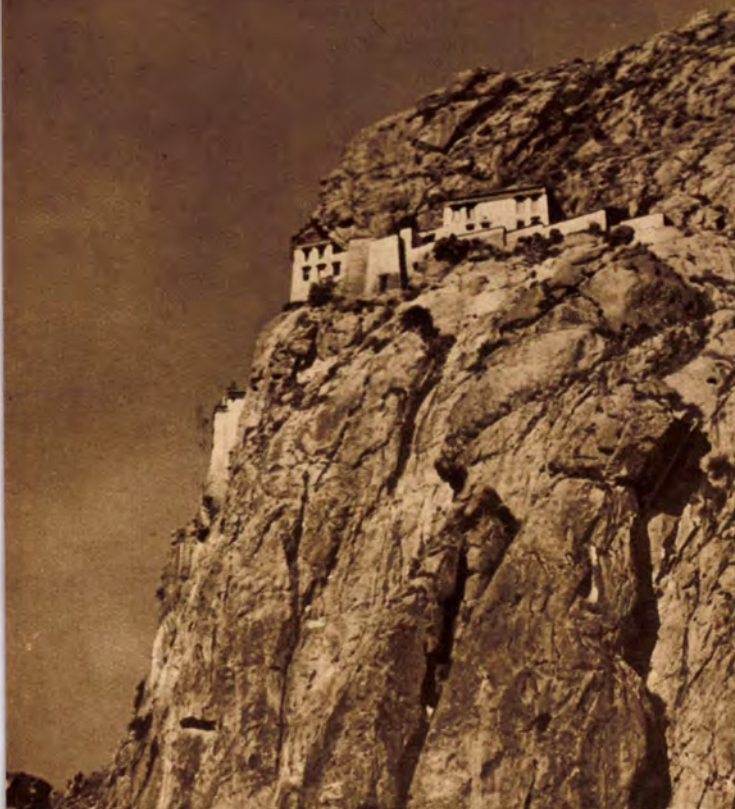
Mindjárt tartózkodásunk legelején bemutatkozó látogatást tettünk a kerületi előljárónál. A szolga rögtön átadta kísérőlevelünket és a bönpok úgy gondolták, hogy mindjárt tovább indulunk Nepalba. Ez egyáltalán nem volt szándékunkban és közöltük velük, hogy szívesen maradnánk még egy ideig Kyirongban. Nyugodtan tudomásul vették elhatározásunkat és kérésünkre megígérték, hogy szándékunkat közlik Lhaszában. Meglátogattuk Nepál képviselőjét is, aki ismét a legelőnyösebb

Tibeti úttárs az egyik túrán

Gyepetglákból és vályogból készült házak, imazászlók, hófedte hegyek: jellegzetes tibeti táj

Mindenütt láthatunk olyan kolostorokat, amelyeket szinte járhatatlan sziklafokokra építettek

színekkel ecsetelte országát. Mi azonban már megtudtuk, hogy Kopp is alig néhány napig tartózkodott Nepal fővárosában és onnan az indiai internálótáborba vitték. Mindenféle csábító ajánlat, hogy ott autó, kerékpár és mozi áll majd rendelkezésünkre, hidegen hagyott most már bennünket.

A lhaszai kormánytól nem várhattunk tartózkodási engedélyt. Nepalban a kiutasítás várt ránk. Így azt terveztük, hogy ebben a mesebeli faluban kipihenjük magunkat és addig maradunk itt, amíg újabb szokési tervet nem dolgoztunk ki. Akkor még nem sejtettük, hogy majdnem kilenc hónapig kell Kyirongban maradnunk.

Nem unatkoztunk. Vastag naplókat írtunk tele a tibeti erkölcsökre és szokásokra vonatkozó megfigyeléseinkkel. Szinte egyetlen nap sem múlt el anélkül, hogy ne tettünk volna kirándulásokat a közeli vagy távoli környékre. Aufschnaiter, aki Münchenben a Himalája-alapítvány titkára volt, felhasználta az alkalmat és szorgalmasan rajzolt térképeket. Míg ennek a vidéknek a különleges térképére eddig csak három nevet jegyeztek be, mi több mint kétszázat gyűjtöttünk össze. Így nemcsak a szabadságot élveztük, hanem hasznosan is töltöttük az időt.

Kirándulásaink eleinte csak a közvetlen környékre, később egyre messzebbre vezettek. Az emberek megszokták jelenlétünket és békében hagytak bennünket. A legfőbb vonzerőt számunkra a hegyek és mellettük a környékbeli hőforrások jelentették. Több ilyen hővízi forrás volt. A legfőbb bambuszerdő közepén fakadt, a jegesvízű Kosi folyó partján. Szinte forrva tört elő a víz a földből, mesterségesen képzett medencébe vezették és még ott is állandóan negyven fok meleg volt. Igazi váltó fürdőket vehettem, amikor felváltva buktam le a Kosi jégheg vizébe, majd a forrás medencéjébe.

Tavasszal indul meg az igazi fürdőidény a forrásoknál. A tibetiek csapatostul vándorolnak ide. Bambusz-kunyhók és állványok nőnek ki a földből. Nagy élénk-ség uralkodik az egyébként elhagyatott vidéken, amely két órányira van Kyirongtól. A nemesség nem mulasztja el ezt az alkalmat és egész szolgakaravánokkal vonulnak ki a forrásokhoz. Ez az egész felfordulás azonban nem tart sokáig, mert olvadás idején a folyó előnti a forrásokat.

Tibeti jakbőröcsónak a Brahmaputrán

Kínai hegyászok

Nem sokat tudunk a hatalmas Kína hegyeiről s idáig még kevesebbet hallottunk az ottani hegyezéséről. Festményekről, rajzokról leginkább az alacsony, löszös hegyek maradtak meg emlékeinkben. Esetleg Tibet északkeleti vidéke volt ismert mint magas hegység.

Ha megnézzük a térképet, akkor látjuk, hogy más a valóság. Nemcsak a határvidéken vannak magas hegységek, hanem a mérhetetlen ország belsejében is. A Csung-kingtól nyugatra eső területen sok száz kilométeres vonalban húzódik a 7500 métert meghaladó hegység Sze-csuanban.

Most kaptuk a hírt, hogy a kínai hegyászok expedíciója elérte az egyik imponáló magasságú csúcst. Az expedíció 5 tagja júniusban tűzte ki a Minya Konka 7950 méteres csúcsára az ötszillagos kínai lobogót. Az első megmászás alkalmával bádorgódobozban helyezték el okirataikat a hófedte csúcson.

Az expedíció teljes létszáma húsz főt tett ki, valamennyien kezdő hegyászok, legfeljebb kétéves gyakorlattal rendelkeznek. Alapos előképzetségüket bizonyítja viszont, hogy ilyen nagy számban hódították meg az eddig ismeretlen hegyóriást. Eredményükkel megalapozták a kínai hegyezést. Bizonyára még sokat fogunk hallani további útjaikról.

~~~~~

Elegáns „alpinisták”

A „Volksstimme” innsbrucki tudósítója jelenti, hogy a Karwendel-hegységben egy németországi nyaralót baleset ért, amit kizárólag az illető járatlansága és hiányos felszerelése okozott. Robert Kobes néhány társával magashegyi túrára vállalkozott; a 2344 m magas Hohe Gluckscharte-re indultak, valamennyien utcai ruhában, félcipővel a lábukon. A felszállás sikerült nekik, ellenben lefelé jövet a nevezett egy hőmezőn megcsúszott és 50 m mély szakadékba zuhant. Súlyos sérüléssel szállították kórházba.

A lap megjegyzi, hogy a hegyek között egyre gyakrabban lehet találkozni „turistákkal”, akik nyaralás közben elunják magukat és a változatosság kedvéért a tenispályáról alpesi túrára indulnak. Ha a baleset áldozatának és társainak némi fogalmuk lenne arról, hogy az alpesi túrák veszélyekkel is járnak, hasonló balesetek nem fordulnának elő. (Lapok híradása szerint az osztrák Alpokban ez évben 55-en haltak meg baleset következtében.)

A Saint-Cassien zomboly

A Sainte-Beaume északkeleti lejtőjén van a Saint-Cassien zomboly tölcsére, amelyet Galochet apát marseille-i barlangkutató tárt fel első ízben. Számos további kutatás során végül 80 m mélységet ért el, amely — úgy látszott — egyben a zomboly legvégső pontja volt.

A mi csoportunk (marseille-i természetbarátok barlangkutatói) újból nekilátott a feltárásnak és megállapította a vízrendszer folytatóságának lehetőségét. Nagy buzgalommal támadt a mészkőrétegek, amely elzárta a folyosót.

Ismételt leszállásokkal vízben és iszapban kellett dolgozni, hogy járhatóvá te-

gyük a szűk nyílást. Munkánk nem volt hiábavaló. Egy tekintélyes kürtő képezte a víznyelő folytatását.

A kürtő nagy terem mennyezetébe torlott, amelynek talaját az agyagos víznyelő fölötté sikossa tette. Ennek a szép csepkfüggönnyel díszített teremnek módszeres átkutatása után egy másik impozáns méretű termet, majd egy folyosót találtunk és elhatároztuk, hogy ezt azonnal átkutatjuk.

Vagy 100 méternyit haladtunk előre ebben a girbe-gurba, labirintyszerű folyosóban, ahol a járást beomlások veszélyeztetik, és a csoport egy teremben találta magát, amely még kuszáltabb összevisszaságot mutatott. Valami távoli mormolás vonta lassacskán magára figyelmünket és nagyon veszélyes további előnyomulással, bizonytalan, mozgó sziklatömbök között egyszerre csak kis patakhoz értünk.

Itt aztán teljesen megváltozik a folyosó képe, az eróziótól kivájt szikla áttekinthetetlen szövevényeknek ad helyet. Huszonhégy órai kutatásra volt szükség, hogy elérjük a barlang aktív vízhalozatát.

Kimerülten a föld alatti hosszú tartózkodástól, lefeküdtünk a csupasz hideg és nedves sziklára.

Egy órai nyugtalan és az átható hideg által meg-megszokított pihenés után újra kezdtük a kutatást az ismeretlen felé. Az előrelépés egyre fárasztóbbá vált, a patak összessorult a sziklamederben, majd véresét alkotva eltűnt egy áthatolhatatlan szifonban.

Ettől feljebb felfedeztünk egy tekervényes, száraz, cseppkövel gazdagon díszített folyosót. Többek között néhány egész különleges képződmény is látható.

Visszatérve az első terembe, a csoport behatolt egy grandiózus méretű folyosóba. Innen csak egy lesüllyedt boltozatú és apró, vízvájt hasadékokban folytatódik az út az ismeretlen felé. Az órák múltak, fel kellett szállni. A hosszú tartózkodás a zomboly mélyén nagy kimerültséggel járt.

A felszerelés összerakása, a társak biztosítása, a jéghideg zuhany, a szemünkre nehezedő álmoság hátráltatják, lassítják műveleteinket és csak 8 órai erőfeszítés után jutunk érintkezésbe a segítségünkre érkező felszíni csoporttal.

Végre a szabad ég alatt a lenyugvó napnál, micsoda öröm! Jó meleg vacsora vár bennünket. Szükségünk is van rá.

Következik a felszerelés cipelése a kocsikhoz és indulás a civilizált világ felé. Nemsokára újra kezdjük a kutatást és reméljük, hogy lerántjuk a leplet a barlang teljes titkáról.

Néhány megjegyzés a franciaországi barlangkutatósról

A barlangkutatók csak 1880 körül kezdődtek. Martel volt az első zomboly- és barlangkutató. Jelentős felfedezéseket tett a Causse mészkőhegyeiben, nevezetesen szép üregeket és barlangokat fedezett fel. Ezeket a ritka érdekességeket azután átkutatták, majd berendezték a turisták számára.

Mintegy tíz év óta a barlangkutatók jelentékeny lendületet vett. Megalakult a Francia Barlangkutató Társaság (Société Spéléologique de France). Ez számos egyesületet foglal magában.

Franciaország jellegzetesen gazdag mészkőhegyekben és itt a barlangkutatók hatalmas fejlődésre hivatottak.

A francia barlangkutatók nagy felfedezésekre tekinthet vissza, amelyek újabbak reményére jogosítják; és az idei nyáron számos barlang fogja titkát a bátor kutatók előtt feltárni.

A Természetbarátok egyesületei nem fognak elmaradni a többi mögött. A költséges felszerelés okozta nehézségek ellenére, magas szintre emelik a barlangkutatókat, amelynek ösztönzője a sport és a tudomány. Becsületére valának a „Természetbarátok” népszerű nagy szervezeteinek.

A. Eychenne
Marseille

A Csukáson

A hegység a Tömösi-szorostól keletre hirtelen emelkedik az 1850 métert elérő Nagykőhavasig. Azontúl alábbereszkedik a gerinc, de a Paltiszban már ismét eléri az 1904 métert, míg még távolabb az egész vidék felélt uralkodó csúcs, a Csukás 1958 méter magasságával mindegyik fölé emelkedik.

Egyelőre azonban a vonat ablakából csak a Nagykőhavas festői mészkőszikla alakulatai kötik le figyelmünket. Milyen nagyszerű benyomást kelt a sötétzöld fenyvesekkel borított hegyoldal a fölötté emelkedő mészkővekkel, amint azok a felkelő nap sugaraitól megvilágítva ragyognak. Árnyékba merülő fenyőerdő és napsütésben villogó sziklák! A legmegkapóbb hatás, amit csak el lehet képzelni a folyton változó fény és árnyék játékaival.

Amint így szemléljük egyik, másik már régebben járt hegyünket és próbáljuk azokat északi oldalukról felismerni, vonatunk megérkezik Hosszúfalura. Kiszállunk és sietve haladunk át a falun kelet felé, hogy minél hamarabb elérjük a Bratocsa szoroshoz vezető utat. Ettől a szorostól közelíthető meg a legjobban hegyünk és járhatjuk meg az annyira érdekes sziklacsoportokat. Ámde az út, habár kényelmes, nagyon hosszú az 1267 méter magas Bratocsa-szorosig. A közel 25 km út odáig sok időnket venné igénybe és ezért valami alkalmatlanság után nézünk, amellyel legközelebbi célunkat, a szorost minél hamarabb elérhessük. És íme, a szerencsés véletlen segítségünkre sietett. Egy, a szoros irányába haladó tehergépkocsi akadt utunkba. Egy kissé ráz, de miért ne túrnánk el ezt, ha így mégis csak előbb teljesedik tervünk, a Csukás megmászása és az érdekes sziklák megismerése.

Egy órai kényelmesnek egyáltalán nem mondható kocsikázás után kiszállunk. Meggémberedett lábainknak egészen jól esik a gyaloglás, különösen olyan szép erdei úton, ahol sűrű lomsátor résein keresztülható fénysugarak vibrálása érdekes foltokban világítja meg a menedékesen felfelé tartó utat.

Igy érkezünk meg a szoroshoz és várakozásunkban nem is csalatkoztunk. A legnagyobb kép tárul elénk. A Csukás jellegzetessége már innen is jól kivehető: csonka kúpok, toronycsúcsok, minaretek, pillérek és furcsábbnál furcsább sziklák. Bámolatlan formákat tud létrehozni a víz és a szél együttes munkája! Olyan az egész, mintha egy építész a készülődésben levő épület részleteit össze-vissza szórta volna.

Miután nagyjában tájékozódunk, megkezdjük csukási túránkat. Először a Bratocsa-hegy irányában haladunk, melynek jellemző sziklái már a szorosban feltűntek. Pázsitos rétségből hallgató erdő emelkedik és mögötte meg felelte szemléljük sziklából kiálló csúcsát (1. kép). A hegyoldalakat meredeksége miatt a légköri csapadéktól és a levegő hatásától megrongált formák oly közel látszanak egymáshoz, hogy azt hittük, rövidesen fenn leszünk. Pedig dehogyan, még sokat kellett gyalogolnunk, míg végre felértünk. Mikor azután mégis csak ott állunk a Bratocsa-szikla tövében, vesszük észre, hogy a Csukás krétakorú konglomerátjai nagyszerűen kedveznek a víz működésének. A kavicok és a csillámokat magukban foglaló kötőanyagot elhordta a víz, hasadékokat vájt bele és ezeket addig szélesítette, amíg végeredményben a sziklák teljesen szét nem fűrészlődtek.

Olyan élesen csúcsosodó formákat nem találunk a konglomerát anyagokból álló hegyeken, mint aminőket például gránit alkot. De ez távolról sem jelenti azt, hogy az ilyen hegyek szépség és érdekesség tekintetében szóba sem jöhetnek a kristályos kőzetekből képződötték mellett. Ott van mindjárt a Csukás hegységben a bratocsaí színx (2. kép). Hatalmas dűcök

Hermann Buhl

Júliusban két rendkívüli hír érkezett. Az első közölte, hogy az osztrák Karakorum expedíció június 9-én, helyi idő szerint 17 órakor elérte a Broad Peak 8047 m magas csúcsát és ezzel Hermann Buhl a második nyolcezerest is besorozta győzelmei közé. Alig egy héttel később jött a másik, lesújtó hír. Szükszavúan arról tudósított: „Hermann Buhl, a világhírű osztrák hegymászót halálos kiemelési baleset érte a Himalájában”.

Hermann Buhl fiatal volt még, csak 33 éves. Amilyen rendkívüli volt győzelmeinek sorozata, olyan rendkívüli egyéniség volt maga is. Fantasztikus hegymászásával szinte bámulatba ejtett mindenkit. Mint „Kletter-Phänomen”-t emlegették. Már gyermekkorában féktelen vágy lobbogott benne a hegyek iránt. Edesanyját korán, alig négyéves korában elveszítette, az atyai házból szűkösen ment. A túrákra való groschnikat nehezen kuporgatta össze, sokszor szinte megkoplalta. Hegymászásait az Innsbruck körüli hegyekben már tíz éves korában kezdte. A gyenge fizikumú gyermeknek különleges teljesítményeit el sem hitték. Ez aztán még jobban sarkallta, fokozta akaraterét. A hegyek iránti szenvedélyénél csak akarateréje volt nagyobb. Ez vitte őt azután mindig nehezebb és nehezebb útra. Az egyik túra csak lépcső volt a másikhoz, a nehezebbhez. A Karwendelben, a Wilder Kaiserben, a Wettersteinben és a Kalkkögelben, valamint egész Észak-Tirolban egymásután következnek a nehezebbnél nehezebb túrák. A Fleischbank déli falának — mely tulajdonképpen csak

kötélhúzással oldható meg — egyedül és egy óra alatti megmászása egy csapásra a legkiválóbb hegymászók közé sorozta. Közben belenőtt a háborúba. Mint újonc a hegyimentő iskolába került. Ügyessége miatt kitérítést is kap. De Buhl, az ember nincs a háborúban. Ahogy véget ér a háború, már hordár a menedékházakban. Aztán templomtorony festő, statisztika és mindenese egy magashegyi filmnél. A megszálló csapatokat ő vezeti a Fleischbank keleti falának megmászásában. Vezetővizgára készül. 1947. évi 68 túrája között 134 csúcs, 35 rendkívüli nehézségi fal szerepel, részben egyedül és 11 első megmászás. Kiemelkedők: a Marmalota délnyugati fala, talán Dél-Tirol legnehezebb túrája és még hozzá télen; azután Chamonix híres kötélpartija, melylyel a Mont Blanc cébbeli mestereinek csodálatát is kiváltja; az Aiguille Charmoz és a Triolet északi fala; a Nyugati-Alpok legnehezebb jégtúrája, Komisz időjárási viszonyok mellett. Azután a Jorassepfeller, Chamonix összes sziklatúje egy húzásban.

1952-ben Bergellben villáműrűjével kelt különös feltűnést. Landeckből kerékpárjával és egyetlen ötrankosával Engadinon, Maloján, Promontognon keresztül Sciora Hütte. A Piz Badile hírhedt északnyugati falát, hol elődje kétszer bivakolt, ő egyedül négy és félóra alatt győzi le. Azután a szellős északi élen le a völgybe kerékpárjához. Le Malojába és éjszaka Engadinon keresztül Innsbruckba. Második éjszaka kerekedik. Landeck előtt 15 km-rel elalszik a gépen, és megfürdik az Innben. Ez felfrissíti.

Hangok hallatszanak, Buhl nem jó bajtárs, folyton változtatja túratársait. Erre az Elger északi falában cáfol rá.

Sepp Jöchler landecki építész-mérnökkel, kötélársával — ki később Tichyvel részt vesz a Himalájában a Cho Oyu (8153 m) meghódításában — a hóvihár, lavina és besötétedés dacára napokig tartó küzdelem után kieroszakolja a fal megmászását. Mint kilenc hegymászó élpártija, az élenmászásban Jöchlerrel egymást váltogatják és csak akkor száll ki a falból, mikor minden társa biztonságban van.

Ezután jön a meghívás a Nanga Parbat expedícióra. Tudja mi vár rá: a nagy cél, a Himalája északnyugati, óriási sarokpíllére, a Nanga Parbat. Le kell győznie! És le is győzi, még hozzá egyedül. Előzőleg azonban úgy csendesen, próbaképpen — egy februári éjszakán — megmászta a Keleti-Alpok legmagasabb falát, a Watzmannwandot.

Most pedig a két hír. Az egyik a győzelem, a másikra meghajtjuk a kegyelet zászlaját.

—viszky

barántos hasadással. A hasadékok vonalakat rajzolnak a sziklákra, azokat árnyékolják és így képződnek azok a sajátos sziklák, amelyek bizonyos helyről tekintve szfinxre emlékeztető formában jelennek meg. A rendkívüli mállekony mészkeféleségekben a víz és a szél soha meg nem szűnő tevékenységének hatására létrejött ilyen feltűnő képződmények éppen azok, amiért a természet kedvelői járják a Csukást és csodálják a vonzó helyeket.

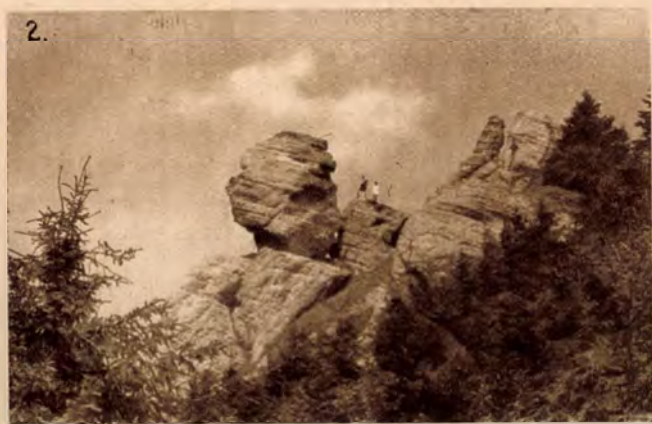
Aki a Bratocsá-tól észak felé haladva igyekszik a Csukás csúcsát elérni, annak a szfinx után a Tigejle nevű sziklacsoport előtt kell elhaladnia, sőt később azon átmenni is kénytelen. Ezek a maguk nemében páratlan és érdekes formációk, mivel az erdő ezen a részen teljesen hiányzik, vonulatukban jó hosszú útszakaszon követhetők. Különösen feltűnő az a rész, amelyet Mikulás néven emlegetnek. Még távolabb észak felé olyan bástyaszerű falakat formáltak a természet erői, amelyeken bizony nem is olyan könnyű áthaladni.

Végre délután úgy 3 óra körül ott vagyunk az 1958 méter magas Csukás csúcson, miután a lépésmérő a szorosított eddigi 18 000 lépést mutatott. Ez a legmagasabb, málló konglomerátóból álló tető kopasz, öregedő derekú hegy, tarajos gerincével és

messziről látható szirtes bástyaival. Hasonló hozzá a tőle északnyugatra fekvő társa, az 1504 méteres Dongó, míg a tőle pontosan nyugatra elterülő Teszla csak 1429 méter magasságával szegődik hozzájuk harmadik társnak. E három csúcs magasra kiemelkedik a többi orom fölé és hatalmas arányaival, meg sziklás bércfejükkel megkapó látványt nyújtanak. Felszállás nyílik innen az egész Csukás hegyesére. E pontból nyugatra nagyszerűen áttekinthetjük hegységünk szerkezetét és elgyönyörködhetünk a Bucsecs, Nagykőhavas és Paltisz szép formáiban. Ha meg keletre fordulunk, akkor a Tatár-havas és Bodza völgyei vonják magukra figyelmünket. De ugyancsak látható délkelet felé a Csukás menedékház, míg valamivel délebbre nagyon gyér települések közül Keja ötlük szemünkbe.

Igy vetünk számba mindent, ami a csúcstól látható volt és azután megváltoztatva eddigi menetirányunkat, keletre, a turistaház felé mentünk. Ez az út is még egy ideig a Tigejle sziklacsoport mellett vezetett, de most északra tőle. Megfigyelni való itt is akadt bőven, különösen mikor a látóhatárhoz mindjobban hajló nap ferde sugaraitól már meg sem világított sziklák bizarr formájukkal olyan különösen hatnak az emberre. Hellyel-közzel pedig havasi gyopár is akad. Közben megérkezünk a menedékházhoz. Ez meglehetősen terjedelmes fennsík, 1550 méteren épül, ahonnan a magas síkot köröskörül szegélyező hegyekben gyönyörködhetünk.

Következő nap reggelén a magaslatok gerince fölé emelkedő nap sugaraitól megvilágított hegyek kimondhatatlanul szép látványt nyújtottak. Csak nehezen tudtunk ettől a lenyűgöző képtől megválni, hogy utunkat visszafelé megkezdjük. Most a Csukás-csúcstól délre haladunk nyugatnak. Egészen más benyomást keltenek így ezek az érdekes sziklaképződmények délről. Mintha nem is ugyanazok mellett haladnánk el! De érdekes, nemcsak a sziklák, hanem még a növények is eltérőek a túloldaltól. Dúsabbak, égőbb színűek, mint az északi oldalon. De azután változik a kép. A Tigejle elhagyása után erdőbe lépünk és közeledünk a Teszla felé. És amikor a már ritkuló erdőből kilépve a hegy lába előtt víz el utunk, látjuk, hogy szétlőt, víztől avatag gerince a Csukás hegységre jellemző szép alakulatot mutatja. Még egy utolsó pillantás hegységünk eme nyugati gerincére és máris eltűnik alakja, amint ismét erdőbe lépve állandóan lefelé megyünk, míg erősen lejtősödő réten át rálépünk a Hosszúfaluba vezető országhútra...

dr Schweitzer József, Arad
(Kafikiewitz Sándor felv.)

AZ ANDOK

Égbe nyúló, szikrázó jégpiramisok, alatta pedig mélyesen hallgató, titokzatos, sötét őserdők. Másból kárpázatos, szinpompás óriás virágok, a háttérben pedig fehérén csillogó hókolosszusok. A magasban szédítően meredek jégfalak, a mélyben pedig a tenger végtelenbe nyúló, sima tükre. Fenn a gigantikus hegyóriások között úszó ködtenger, lenn pedig a pampákon vágató csordáktól vagy egy elsuhanó vonattól felkavart, mindent betakaró portenger. Alant a látóhatárba vesző füves pusztaság, fent pedig a kékesen csillogó jégmezők, hatalmas gleccserek. Fenn a velőkig ható, gyilkosan hideg ritka légtenger, alatta pedig a dzsungelkajtogatóan sűrű párája. A hegyóriások között a titokzatos rettenetes rém, a „puna” vagy „soroché”, a hegyibetegség, a dzsungelkajtogató pedig a borzalmas vész, az alattomos trópusi láz.

Körülbelül így, vagy ehhez hasonlóan jellemzik a kuta-
tók az Andokot, a dél-amerikai Kordillerákat.

A világ egyik leghatalmasabb hegylánc a Kordillerák. Végighúzódik egész Amerikán, Alaszkától a Tűzföldig. Dél-Amerikára mintegy 7500 km jut belőle és itt már Andok a neve, illetve teljes nevén Cordillera de los Andos. Az Andok a világ leghatalmasabb trópusi hegysége. Legmagasabb csúcsa az Aconcagua (7035 m). Messze elmarad ugyan a Himalája nyolcezreseitől, de az egész Andokat övező trópusi környezet és a körülötte lengő ősi indián Inka kultúra szelleme sokkal misztikusabbá teszi ezt a gigantikus, égbe nyúló, még ma is folyton háborgó hegyláncot. Itt vannak ugyanis a világ legnagyobb, még ma is működő vulkánjai, mik kitéréseikkel megremegtetik a földet. De a hatalmas csúcsok, gerincek között húzódó völgyekben titokzatos, vészes gleccsertavak is rejtőznek. A trópusi klíma szeszélyesége vagy talán más rejtélyes okok miatt mérhetetlenül megduzzadnak, eltépik völgyzárukat és mindent elsöprő, borzalmas vízmennyiségükkel falvakat, városokat döntenek romba és ezer meg ezer emberáldozatot követelnek.

Mint minden más magashegységnek, az Andok feltárásának is megvan a maga hősi eposza. Ez pedig kezdődik Humboldt-tal, a nagy német földrajztudóssal. Az általa legmagasabbnak vélt Csimborasszót (6310 m) — melyet az ő tévedése folytán sokáig nemcsak Amerika, hanem az egész világ legmagasabb hegyének tartottak —, 1802-ben két kísérőjével, Aimé Bonplandnal és Carlos Montufarral kísérelt megmászni. Hogy pontosan med-

Az Aconcagua (7035 m) havas csúcsa büszkén emelkedik ki a kopár sziklavilágból

dig jutottak, erről már sokat vitatkoztak. Talán tényleg elérték az 5881 m-t vagy csak ahogy leírása után számítják, 5350 m magassáig juthattak. Mindenesetre sokáig ő tartotta a világon a magassági rekordot. Humboldt után a francia Bouissignalt és az amerikai Hall 1831-ben, majd a német Moritz Wagner, 1859-ben és 1872-ben pedig a német Alfons Stübel kísérelték meg a csúcsot elérni. A győzelem azonban az angol Edward Whymperé lett, ki 1880-ban két svájci vezetővel, a híres Carrel-testvérekkel kétszer, január 4-én és július 3-án is feljutott a csúcra. E. Whympernek, különben 1879—1881 között több dél-amerikai csúcsot is sikerült meghódítani, így az Antisanat (5756 m) 1881. március 10-én (Humboldt és A. Stübel szintén kíséreltek vele). A Cotopaxinál már más volt a helyzet. Humboldt 1802 májusában, Bouissignalt és Hall 1831 decemberében, valamint Moritz Wagner 1858 decemberében kísérelték meg a feljutást, de csak 1872 novemberében Reissnek és útítársának, Stübelnek sikerült. 1877-ben a német Theodor Wolf, 1878-ban pedig báró Thielmann is elérte a csúcsot. E. Whymper két svájci vezetőjével 1880 februárjában mászta meg a Cotopaxit. Whymper mellett azonban még egy másik neves angol hegymászó, W. Martin Conway is részt kér az Andok feltárásából. Ő 1898-ban a bolíviai Illamput (6550 m) és az Illimanit (6458 m) mászta meg elsőtül. Hans Meyer német egy. tanár és földrajzkutató pedig a jégkorszaknak Európán kívüli elterjedését kutatva, 1903-ban szintén megmászta a Csimborasszót, az Altisanat, a Cotopaxit és még több ecuadori hegyóriást. 1912—14-ig Walther Penck német geológus argentinai szolgálatban a Nevados Bonete 6410 m és San Francisco 6010 m magas csúcsát hódítja meg. Az Incahuasi 6640 m magas csúcsán pedig másodikként jár. Elődje valószínűleg egy angol mérnök volt.

Az Andok legmagasabb csúcsával, az Aconcaguával először a berlini Paul Güssfeldt, a német császár egykori útítársa kísérletezett. Két chilei társával, Jiliberte Salazarral és Vicenta Pereirával 1883-ban 6400 m magassáig küzdi fel magát, ahonnan kénytelen visszafordulni. 1896-ban E. A. Fritz Gerald angol hegymászó szervez expedíciót. A legkiválóbb alpesi vezetőikkel, élükön a jól ismert zermatti Mathias Zurbriggenel december 23-án indulnak útnak, de a rendkívüli hideg visszafordulásra kényszeríti őket. Másodszer december 31-én indulnak, de most is sikertelenül. Végül 1897. január 9-én vágnak neki újból. Január 14-én aztán Mathias Zurbriggen, a közben rosszulletett Fritz Geraldtól elválva, délután 5 órakor elsőnek küzdi fel magát a csúcra. Egy hónappal később az expedíció másik két tagjának, Stuart Vines és Nikolaus Lantinak is sikerül és lehozzák Zurbriggen csákányát. 1904-ben Fritz Reichert német hegymászó indul neki Dél-Amerika legmagasabb csúcsának, de 6700 m magasságból letörten vonul vissza. Következő évben Reichert újból megkísérli, de ötven méterrel a csúcs alatt újból kénytelen meghátrálni és csak társának, dr. Helblingnek sikerül a küzdelem. Fritz Gerald egy másik argentinai csúcsot is megkísérrel, a Tupungatót. De itt sincs szerencséje. Az expedíció tagjai közül Mathias Zurbriggen, Stuart Vines és José Pollinger állnak győztesen elsőként a csúcson, 1897. április 11-én. A Tupungatóval Reichertnek van több szerencséje, mert 1912. február 12-én társával, dr. Helblinggel és Damas Beiza chilei teherhordóval, mint másodikként megmászók ők is ott állnak.

Ezzel lezárult az Andok feltárásának klasszikus korszaka. Az első világháború után már a hegymászás modern eszközeivel indul meg újból a küzdelem. 1925-ben

M. F. Ryan vezetésével egy angol expedíciónak hódol meg az Aconcagua, 1928-ban pedig De la Motte mérnök és A. Ramsay geológus győzik le Amerika legmagasabb csúcsát. Ugyanezen évben két argentinai, Nazar és Pujato is megpróbálkoznak feljutni rá, de súlyos fagyási sebekkel hagyják ott a csatateret. 1932-ben aztán Ph. Borchers vezetésével megjelenik az első osztrák—német expedíció, olyan tagokkal, mint Erwin Schneider, Hermann Hoerlin és Bernard dr., valamint a Chilében élő német mérnök, Erwin Hein, ki már előzőleg, 1928. július 15-én az Illamput és 1930. július 15-én az Ancohumat (6413 m) mászta meg. A Cordillera Blancában 1932. július 20-án a Hauscarant (6800 m) hódítják meg elsőként öten: Borchers, Schneider, Hein, Hoerlin és Bernard. Ugyancsak ők, 1932. augusztus elején a Tschopi-Kalki (kb. 6550 m magas) csúcsát győzik le. Másik két hitezrest, az Artison Rajut (kb. 6200 m) 1932. augusztus 14-én és a Huandoy-t (6400 m) 1932. szeptember 12-én Schneider és Hein mássza meg. Ezenkívül legyőznek a Cordillera Blanche-ban még 14 csúcsot 5—6000 között és felbecsülhetetlen értékű munkával támogatják a Kinzl professzor vezetése alatt álló tudományos csoportot. Végül még mint hatodik megmászók 1932. november 4-én Borchers, Schneider és Hein ott állnak az Aconcagua 7035 m magas csúcsán. Ezzel aztán megint az Aconcagua lesz az expedíciók célpontja. 1933-ban Anselmi, Lance és Reising expedíciója 6000 m-ig jut, de Reising borzalmas zuhanásával be is fejeződik. 1934. március 8-án a Club Alpino Italiano expedíciója győzedelmeskedik rajta. Hat órával később pedig a dr. Narkiewicz—Jodha-féle lengyel expedíció jut fel rá. 1935-ben újabb olasz expedíció, Fritz Strasser, Carlos Anselmi és Mario Pasten tűzik ki a győzelmi zászlót. A dr. Narkiewicz—Jodha lengyel expedíció 1934. január 18-án a Mercedariot (6800 m) is legyőzte. 1936-ban aztán Kinzl vezetésével újabb osztrák—német expedíció jön a perui Andokba. Ez alkalommal Schneider és Awerzger a Cordillera Blancában június 3-án elsőnek másszák meg a Nevado Champart (5749 m), június 17-én a Quitora jut (6100 m), július 1-én a Puca-turcat (6000 m felett), július 28-án a Nevado Siulat (6352 m) és Schneider egyedül a Nevado Rasacot (6040 m). A Yerupaja (6632 m) vagy Peak 16, illetve Carnicero megmászása a kedvezőtlen időjárás miatt elmaradt. Ezt elvégezte helyettük az O. M. Miller-féle észak-amerikai expedíció. Ezután jó időre megint elcsendesül a hegymászóktól az Andok világa. Csak a második világháború után jóval később népesülnek be újra hegymászókkal Dél-Amerika hegyei. Így 1952-ben egy francia—amerikai expedíció legyőzi a Salcantay-t (amely oly borzalmasan verte vissza a Waschak-expedíció támadását, mikor a gerinc hóerkélyével Kasperek és

„Vezekló” jegek (Los penitentes) az Aconcagua alatti gleccsereken

Matzenauer mintegy 1500 m-t zuhantak, hogy aztán az utánuk zúduló lavina nyomtalanul eltemesse őket). Az osztrákok több kisebb-nagyobb tudományos expedíciója után 1954-ben újból Kinzl vezetett expedíciót Peruba, a Huayhuash Cordillerába. A tudományos munkán kívül a hegymászó-csoport tagjai Wastl Mariner vezetésével a két hitezres, a Nevado Serapo (6143 m) és a Nevado Rasac (6040 m) megmászásán (kivül, még 15 ötezres csúcsot hódítanak meg. Külön említést érdemel az Argentínába szakadt háborús pilóta, Hans-Ulrich Rudel teljesítménye is, ki féllábát a háborúban elvesztve, múltábal az Aconcagua megmászásán kísérletezett. Végül is a Lullay-Yacu 6920 m magas csúcsa felé fordult. És sikerült is neki megmászni 1953-ban, mégpedig háromszor. Harmadszor azért küzdötte fel magát, hogy a második alkalommal szerencsétlenül járt társuknak — mivel akkor a kimerültségtől nem tudták rendesen eltemetni — az illó végtisztséget megadja. 1956-ban Georg Bell vezetésével — ki annak idején a francia—amerikai expedícióban, a Salcantay meghódításában is részt vett — újabb észak-amerikai expedíció indult a Vilcabamba Cordillerába, hol a Pumasillo (magyarul pumaköröm) és a Colphachinac Human hitezren felüli csúcsain kívül, még négy ismeretlen hitezrest sikerült legyőzniük. Jelenleg egy újabb osztrák expedíció harcol a Huayhuash Cordillerában, hogy a Jirishanca hitezren felüli csúcsát és még több más hegyóriást küzdjenek le. Egy Hias Rebitsch vezetésével működő osztrák—svéd hegymászó expedíció pedig Argentína és Chile határán a Puma de Atacama 4000 m magasan fekvő só-sivatagából égnek törő vulkánjai között azt a jégpiramist szeretnék meghódítani, amely másodrendű szerepre juttatná Dél-Amerika jelenlegi legmagasabb csúcsát, az Anconaguat.

Schönviszky László

Nemzetközi Turistakongresszus Buenos Airesban

Az argentin kormány messzemenő támogatásával rendezik ez év szeptember 14—22. között Argentína fővárosában az első nemzetközi turistakongresszust. Az összejövetel célja, hogy előkészítse a turistamozgalom és az idegenforgalom rendezetlen problémáinak megoldását, a turistaság és általában az idegenforgalom nagy egészség- és gazdaságpolitikai jelentőségét. A kongresszus megrendezésére az Argentin Touring Klubot kérték fel, amely a közel 20 milliós argentin társadalom egyik legtekintélyesebb szervezete.

A Kongresszus jelentőségét már igen sok országban felismerték. Az argentin

kormány elrendelte, hogy az állami hatóságok az előkészületi munkálatokat a legteljesebb mértékben támogassák. Ennek egyik megnyilvánulása lesz, hogy az argentin posta a Kongresszus alkalmából bélyegsorozatot bocsát ki. A Kongresszus egyik érdekessége, hogy egybeesik az Argentin Touring Klub alapításának 50. évfordulójával.

Az előkészítő bizottság a következő témaköröket ajánlja felvenni a napirendre:

a nemzetközi idegenforgalom, a turisták szállítási (utazásának), valamint a felszerelés kérdései;

a turista szervezetek együttműködése, a hivatalos és társadalmi szervek munkájának összehangolása, az ENSZ munkájával való koordinálás problémái, a turista és idegenforgalmi szervezetek további kiépítésének és erősítésének kérdései;

a turistaság és az idegenforgalom kérdéseit szabályozó törvények és rendelkezések ügye, az átutazóforgalom kérdése, a turisták biztosítással összefüggő problémái, a turistamozgalom hazai és nemzetközi pénzügyi és hitelüggyel kapcsolatos kérdései.

A sivatag mentén

Két hét Egyiptomban

Nem sokkal este 10 óra előtt indult az amszterdami gép a ferihegyi repülőtérről. Isztambulban az óránkat előre igazítottuk és 3/6-kor a szürkületben feltűnik Afrika szagatott partja, majd rövid idő után a Nilus egyik kanyargó ágá felett repülünk. Alattunk különös ház-csoportok, utak, csatornák hálózata, színes megmunkált földek.

Felkelt a nap, városok szaladnak a gép alatt, karcsú, fehér tornyok, jól látni a pálmafákat, a vízen a vitorlásokat, szürke Diesel-vonat fut velünk, gyárkélményt hagyunk el — majd a propellerek között meglátjuk Kairót kopár sziklasivatagtól övezve és néhány perc múlva leszállunk Egyiptom földjére.

Kairó világváros. Utcáin az egyirányú forgalomban 6–8 sorban sikkannak a világ valamennyi márkáját képviselő autósodák. Modern nemes anyagokból felhőkarcoló az utakon, a tereken — már épül a második 21 emeletes felhőkarcoló is —, hófehér falak, erkélyek, felfelé keskenyedő szellős bérházak, izlésesek, változatosak. Köztük az Ezeregyéjszaka meséiből ismert templomok, középkorú épületek és a nyüzsgő színes bazár juttatja eszünkbe, hogy ez Kelet — és a sok koldus, a mindenféle szolgálatra ajánkozó férfi, nő és gyerek figyelmeztet, hogy itt sem fenékgig tejfel.

Éjfélkor szikráznak a Nilusban a neonok, a kivilágított hidak tükörképei és a rakparton hullámzik a sétáló tömeg — a padokon, a fűben zavartalanul alszanak a hajléktalanok.

Mindenfelé építkezések: új házak, új utcák és a város felett, a sivatag szélén új városrészek keletkeznek. A luxusautók mellett apró, számártól vont nagykerékű lapos kocsin elfátyolozott arcú, fekete ruhás falusi asszonyok. A férfiak hosszú galabei-ben, tarbus, turbán védi a nap ellen és van aki nyakkendőben, kabátban, hajadonfóval verítékezik. A dús kirakatok tövében cipőtisztító gyerek alszik, az arcát ellepi a legyek hada, a kondicionált cukrászdában divatos ruhájú férfiak, nők szürsölnek a fagyaltot, a forró, méregerős feketét.

A házakon filmreklámok, de nincs színház, hangverseny. A jobb moziban a jegy ára a segédmunkás egy napi bére. Az, hogy meleg van és a ruha meg a lakás nem éleletsükséglet, csak leplezi a nagy ellentmondást.

A mi államunk messze attól, hogy a jólétnek azt a látszatát tudja adni, amit ennek a nagymúltú, de elmaradt, lázasan fejlődő kapitalista országnak a fővárosa mutat —, de még messzebb attól a nyomortól, ami milliók sorsát, a mindennapi kenyeret „Insallah”, Allah akaratára bizza.

Az egyik este telehold volt, 9 óra után kimentünk a piramisokhoz Gizába. Új, modern kertés házak között, arab negyeden át vezet az út. A kivilágított színes szórakozóhelyek körül autópark. Ráfordulunk a sivatagi útra és a holdfényben előttünk magaslik a Kufu vagy Kheops,

az egy ember dicsőségére, százezrek verítékével alkotott ősi hegy. Szabályos gúla, hatalmas, kötőanyag nélküli, simára faragott kőtömbök, egymásra rakva. A fedő kőlapokat évezrek alatt a környék építkezői elhordták és így a kövek lépcsőfokot alkotnak. Mellette a kisebb Kefren és mögötte a még kisebb Micerinis — körülöttük apró piramisok, ősi épületek, kőhalmoz, romok. Az antik világot hűvös, borzongató szél járja át, a Szaharából fúj.

Kemény, repedezett kőlapokon sétálunk tovább a város irányába és előttünk áll a csodálatos Szfinx megdöbbentően hatalmas tömege. Leülünk az arccal szemben és ahogy emelkedik a hold, úgy elevenedik meg az ókori szobrászat méreteiben és formájában eibüvülő remeke.

Körülötte a sötét égbolt, a piramisok, romok, kősvatag. A csendet hancurozó fiatalok és — a „Sakhara-City” mulatóba, az éjfél műsorhoz igyekvő autók dudája, reflektorok fényei zavarják.

Egyik délelőtt megnéztük az Egyiptom Múzeumot. A világhírű múzeum, az egyiptológusok vágya, nagy téren, szobrokkal díszített trópusi kertben áll. A földszinten az Időszámítás előtt 3000–2500-ból származó leletek csarnokában kezdtek. Ebben a korban épültek a nagy piramisok, a főváros ekkor Memphis volt. A Kufu, a Kefren és a Micerinis, amit a Szfinx-szel együtt Gizában láttunk. 2900–2700 között épült és a IV. dinasztia emelte. Vitrinben Kufu építőjének alabástrom szobra. Köröskörül bronz, gránit szobrok, sírokból előkerült homokkő-figurák foglalkozás közben örökítik meg az ókor embereit. Tökéletes, fából faragott szobrok, élethűen kidolgozott arccok, kapuk, tele ábrákkal, feliratokkal. Micerinis és felesége csodás szobra csak másolat, az eredeti Bostonban látható. A szobrok szeme szinte él, kvarchomokból és opálkőből képezte a művész. A sok, szinte eleven férfi és női figurát, hogy kik voltak, angol, francia, arab nyelvű felirat és fejdíszük magyarázza. A szobrok között képirással teleírt kővek, 4000 éves faszobor szerszámokkal. bronz-, aranylemezekkel kirakott sírfigurák, ékszerek, restaurált lakóház-modellek, test alakú kőszir, tetején fekvő szobor.

Hator királyné a felirat szerint tehén formájában védelmez egy férfit. Az első szuezi csatornáról emlékezik meg egy felirat, amelyet időszámítás előtt 500 évvel perzsa király építtet a 27. dinasztia-ból. — Thoeris királynőt — Karnakban találták — állapotos vízilónak ábrázolja a szobor. Más tereben görög szobrok, görög felirat. Egy ilyen két nyelvű felirat a „Rosettai kő”, az ékírás megfejtésének az alapja, egy kb. fél négyzet-méternyi, töredezett, sok ezer vésett jellel fedett kőlap.

A núbiai tereben fémtárgyak, lőszerszámok, fegyverek. Másutt fabárkák, kis darabokból ékelve. Oziris ágya, olyan sír, ahol felül férfi, alul nőszobor fekszik, paloták faragott kővei, színes zárókövek, az akkori szobrász- és építész-művészek tökéletes tudását dicsérik.

III. Amenofisz és Tlc királynő szobra körülbelül 7–8 m magas és mellettük a három kisebb figura lányait ábrázolja. Az emeleten színes múmiatartók — nem rejt mind királyt. A főpapkot, udvari előkelőségeket „a megtakarított anyagból” magukat is megőrizték az utókoroknak. A kikészített, bebaizsamozott, textilanyaggal

Büszkén vezeti a sivatag sok ezer éves „hajóját” a városból visszatérő kérészdő

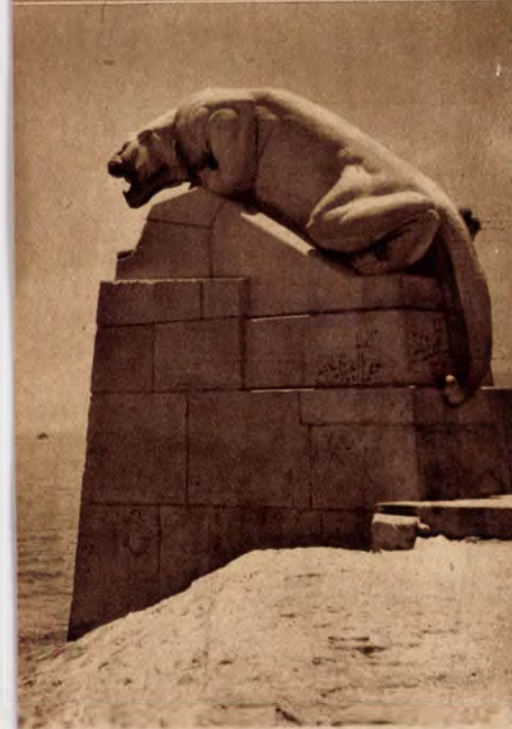
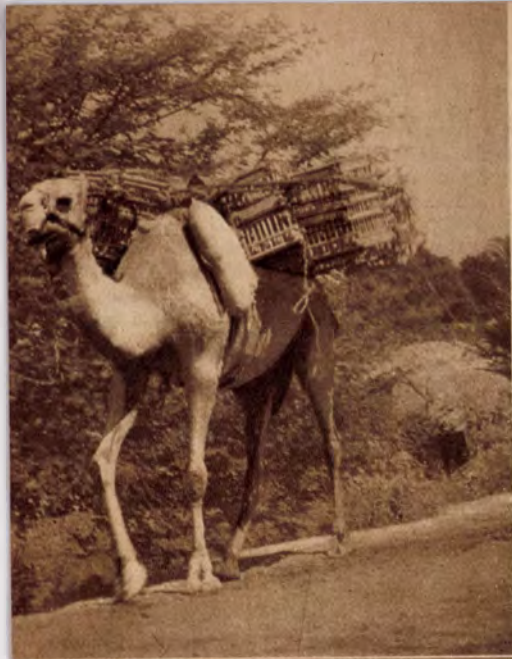
A Szezei-csatorna vörös-tengeri bejáratánál már a modern kor hajójára tekint a kőbevésett oroszlán

körültekert testet több díszes, értékes tok és aranylemezzel, fafaragással ékes láda őrizte. De láttunk zsurgított múmiát gyékény kosárban. A sírok 50–60, rendezett sorba állított fegyveres katona, hajók evezőikkel, kézművesek csoportjai, a halott szolgál, szerszámok (pl. függőön vízszintező), állatok figurái. A testnyílásokat fedő aranyérmék, kocsik aranylemezzel fedve. Tutenkamon sírjának termek betöltő tartalma olyan érték, hogy minden szobát fegyveres katona őriz és zárás előtt egy órával a közönségnek el kell hagyni. Egyébként Tutenkamon beaő szarkofágja a múmiával innen 700 km-re, a luxori királysírokban található.

Heteferesz sértetlen sírja 5000 éves. Ágy, székek aranyozva, lábujjvédő, aransarú, a hatalom jelvényei: a korbács és a jogar, a teljes testet fedő arany halotti maszk, keselyű fejú szobrok tömege. Egy másik tereben gyermekmúmia-tartók, a fej helyén színes arckép, majd külön szobában az istenek állatfigurái. Más termekben a szerszámok tömege, kőre rajzolt kottázott építészeti tervek, papíru-

szon szerződésék és sok-sok ezer értékes holmi, egy letűnt kor művészetének, fejlettségének a sivatagi porból kiaszott hírletétől.

De térjünk vissza a való életbe. A péntek itt a vasárnap és hogy az időt ne töltsük hiába, pénteken autóval Szuezebe mentünk. A kairói pályaudvar előtt hatalmas Ramses szobor, este kivilágított szökőkút díszíti a méreteiben és részleteiben is impozáns kolosszus. Innen indul a „hellopolisi metro”, a mi HEV-ünk és a gyorsvasút keveréke. Mi is átrohánunk a „Napváros”. Széles utak, új épületek, karcsú minaretek, szögletesre nyírt fasorok, tűzvörös virágok — és ragyogó, vakító napsütés. Majd minden átmenet nélkül a sivatag. Az egyik oldalra változatos szaggatott hegyvonulat, a talaj kemény kő, csak itt-ott néhány szürös cserje, amit csak a teve tud megérni. Szueze a sivatagi úton 140 km. A másik oldalon, a homokon olajállomás, katonai táborok, a hegyek valóságos geológiai metszetek. A neve a térkép szerint Dzebel Atakra. Az autót nem sokára találkozik a vasúttal, távirópóznák-

kal — féltűn autóbusszállomás, benzinkút, vendéglő; oda a sivatag tevéis romantikája.

A sziklás hegyek végén gyárkémény. házak — Szueze. Az arab városban túl olajvezetékek, ezüstszínű tartályok, finomítók, a melegben fojtó, nedves sós pára és émelyítő olajzag keveredik.

A csatorna déli kijáratánál kertes angol villák, a vörös-tengeri bejáratot két kőoroszlán őrzi és sorban futnak a hajók a csatornában, hajó hajó után. Déli irányban nem juthatunk tovább, de az udvarias „kontroll” megmutatta, hogy a Vörös-tengerben hol fürödhetünk. A homok égeti a talpat, ha kapkodjuk a lábunkat késéles kagylóba, szürös tengeri tuskébe lépünk — de a tenger vize hűvös, kellemes, színe mint a Balatoné. Apró tájékos hullámok törnek meg a felüdült testen és először ízelem a tengervíz sós kesernyős ízét. Olyan, mint a glaubersós gyógyvíz és ha a szájba jut, marja a torkot. Ne igyunk belőle, jobb a parton kapható valódi narancsból préselt „oranzs” és a valódi, héjával centrifugált citrom leve.

A parton fiatalok játszanak, faütvél ütlik a teniszlabdát, gyerekek kagylót gyűjtenek, az ernyők alatt arab szépségek hűsölnék — fürdőruhában. „Hűd tálát” tízóraizunk: rák, olajbogyó, nyers uborka, főtt szemes és zöldbab, szelekre vágott paradicsom, zeller, húsdarabkák, vaj, szardínia, olaj, ecet, só és bors — és amit csak akkor vettünk észre, amikor kikanalaztuk —, kagyló is volt a tálon.

Visszamegyünk a csatornához, amelyről annyit írtak az utóbbi időben és a tengeri hajókkal egy irányban haladunk a csatornát kísérő úton. Innen zöld kertek, házak, a túlsó oldal sivatag. Középpárt a keskeny vízszalag és a hajók. A csatornának ez a szakasza betorkollik a Keserű, majd a Krokodil tóba és egy csodás-kertvárosba, Izmailiába értünk.

Az arab negyed mint a többi városban, nekünk szokatlanul szegényes, rossz szagú, melegtől füledt utcák, de a város többi részén látszik a kereskedelmi forgalom haszna: hűvös vendéglő, jeges a víz, a kiszolgálás udvarias, gyors és az ebéd kitűnő.

Most a Nílus-delta szélén, Egyiptom legtermékenyebb vidékén kocszunk. Az út helyenként két oldalt csatorna, elárasztott rizsföldek, pálma-, narancs-, citromligetek, kaktuszbokrok, gyapotföldek, és mindenütt dolgoznak. A keskeny csatornákon teherszállító vitorlások, az úton teherautók, autóbusszok, apró világosszürke ügető, vagy ballagó szamarak, a teher felett a lábát lógató arab, megakartott, álmos egyiptupi tevék. Falu falu után. A kis vályogházak mellett magas, épített galambdúccok. A fák alatt az árnyékban fiatal emberek sétálnak, kezükben könyv — tanulnak.

A Földközi-tenger partjára, Alexandriába szőlít hivatalos utunk. Reggel 7.30-kor ragyogó napsütésben indul a repülő és 8.20-kor száll le Alexandriában. A parton kettős autót szalagja, a Corniche. Félkörben az öből, messze kint a hullámvérésben a mólón a „Napoleon-erőd”, az akvárium, a másik oldalon a világítótorony. A kiépített tengerpart 25 km hosszú, meleg van, de érezni a tenger mérseklő hatását. A pálmák állandóan a part felé hajolnak a sós tengeri szélben. A kereskedelmi kikötőt — ami egyben a hadihajók kikötője is — néztük meg. A hófehér személyhajók közvetlenül a part mellett álltak. Van köztük svéd, görög, jugoszláv és egyiptomi — a nagyhatalmak hajói a csatornát már használják, de a kikötőt nem.

Ebéd után autóbusszal — amelyen elől, a nyitott ajtónál van az első osztály —, a rakparton kiutazunk Faruk király volt 37 nyaralójának egyikébe, Montazába. Az út baloldalán a végtelen tenger hullámai törnek meg a kőgátakon, jobbra a város új és régi épületei szépséges csoportosításban; hajógyűk nézik a napfénytől szikrázó vizet. A hullámtörő gátakon fürdők, hosszúbotos horgászok. Majd a

felhőkarcolókat falusi házak váltják fel, egy magas kőkerítésnél kiszállunk és megfelelő belépődíj befizetése után betérünk a mesebeli paradicsomi kertbe „a királyok nyaralójába”. A 200 holdas parkban a keleti mesék és a nyugati legendák elevenednek meg: kínosan gondozott utak, pálmásorok, ligetek, kaktuszbokrok, víztől mart sziklaodúk, hidak, raffinált erdei búvőhelyek, bársonyos part, kivilágított agárverseny-pálya és a hatalmas, tengerre néző palota, az angol parkművészet és építészet keveredése Kelet mesés építészeti remekeivel. Az épület jelenleg kaszinó, éjszakai rulettklub. A park a pénzes alexandriaiak, hűsülő egyiptomi gazdagok és a kíváncsi külföldiek autós kirándulóhelye. A strand azonban, mint a tengerparton a legtöbb — valamelyik exkluzív klubé és ezért visszamentünk a város egyetlen nyilvános fürdőjébe, a San Stefanóba, hogy megfürdöhessünk a Földközi-tenger hullámaiban. A part kőes, a kőek élesek, és az erős hullámvérésben nem sokat úszhattunk, de felüdültünk és jól esett elnyúlni a puha homokon, közelről szemlélni Alexandria szépeit. Nemhiába kikötőváros, megtalálni itt a világ minden tengerparti típusát, a görögöt, az olaszt, a spanyolt és a többit. Az évezredek keveredése csak javukra szolgált. A betonterasz alatt szünet nélkül szól a gépzene és tarkaruhás fiatalok nyújták a divatos nyugati táncokat. Sokan nézik és nevetik az értelmetlen erőlködést, isszák a coca-cólát és rágják az édes, szirupos, színes süteményeket.

Az alkonyodó parton színes, eleven tömeg hullámlázik: fehérek, barnák, szőkék, feketék, túsarkú cipőben, kunkorodó orrú sztyáiban saruban, a Cornicheon 3-4-es sorokban rohannak az autók — és az út szélén koldusok, cipőtisztítók könyörögnek lerázhatatlanul a félpiaszterekért.

Utolsó nap a „Muskiban”, a bazárban vásároltuk meg az ajándékokat. Külön cikket érdemelne az ottani eleven élet, a fülkék előtt görnyedő iparosok művészi munkája.

A holland gép hazafelé 1/10 órakerrel indult. Tiszta időben repültünk Egyiptom most már ismert, kedves tájai felett, majd elértek a tengert. Almosító volt a gépzúgás, az egyhangú víztükrök. Aztán feltűnt a part, Kis-Ázsia kopár sziklái. A kék tenger, a színes völgyek mintegy domborművi térkép terültek el az órákint 600 km sebességgel és helyenként 6000 m magasan repülő gép alatt. Úgy elrepült az idő is, hogy észre sem vettük, csak a dobhártya zúgása figyelmeztet, amikor nagy ívben leereszkedik a gép a színes Boszporusz, az Aranyzarvóból, a Márvány-tenger felett az isztambuli repülőterre. Itt is a mesék világba ölelkezik a rohanó technikával. Két órai pihenés következik, a nagy gépmadarat, mint a kőtől a csirkék fogják körül a szervizkocsik — előkészítik a további útra.

Újra a levegőben vagyunk, még sokáig kísér Isztambul festői képe. A gépben ebédelünk. A térkép szerint Görögország, majd Jugoszlávia felett repülünk, a nagy magasság miatt minden felismerhetetlen, de feltűnik a nyugat-keleti irányban folyó Duna széles szürke szalagja és nemsokára a hazai tájak. Miután a térkép csak Belgrádig szól, itt sem ismerlek fel semmit, csak amikor kisebb dobálás után Vecsés, Pestlőrinc hazai fölé ereszkedünk, láttam meg a ferihegyi repülőteret.

Egyedül szállok ki. Jól esik a sok „mister” és „ször” után az elvtárs megszólítás. Emlékekkel, tapasztalatokkal gyarapodva robogok Budapest felé. Itt nincsenek felhőkarcoló, jobbról-balról nem vesznek körül a rohanó autók, de nem lep el a koldusok serege sem. Zöldek a fák, sárgul a vetés, a háttérben a budai hegyek — és mindenütt jó, de legjobb itthon.

Erős József

NEMZETKÖZI HIREK

Az alábbi leveleket kaptuk:

Joslin, den 3. August 1957

Edle magyarok! Gottfrände!

*Mein g. p. Herr Hans Hermann Eipper, den 3. August 1957
Lieber Herr Hans Hermann Eipper, ich habe die Ehre,
Ihre Zeitschrift "Sport und Leben" zu empfangen. Ich bin
sehr dankbar für die vielen interessanten Artikel, die
ich in der Zeitschrift lesen kann. Ich hoffe, dass Sie
mir bald wieder von Ihren Reisen aus dem Ausland
berichten werden. Ich bin sehr gespannt auf die
weiteren Artikel. Mit freundlichen Grüßen,
Friedrich Lehmann.*

*Ich bin sehr dankbar für
Ihre Zeitschrift "Sport und Leben".*

Berlin, 1957. aug. 3.

„Kedves magyar Sporttársak!

Nagy érdeklődéssel kísértem a politikai eseményeket a Ti hazátokban és küldöm Nektek szerencsekívánataimat az ellenforradalom fölött kivívott győzelmekhez. Remélve, hogy kartársaitok levonták a tanulságot a puccsból, hogy csakis egy szocialista kormány, és semmilyen kapitalista uralom nem tudja a dolgozók helyzetét megjavítani, kívánok Nektek sok sikert a szocialista felépítéshez.

Szocialista üdvözléssel:
Lehmann Frigyes”

„Magyarországon töltött napok a legszebbek voltak eddig az életemben. Sokáig fogom még élvezni az utóizét ennek az utazásnak, amely első külföldi túráim volt és számomra gazdag, színes fotozsákmányt eredményezett. Remélve, hogy kartársaitok levonták a tanulságot a puccsból, hogy csakis egy szocialista kormány, és semmilyen kapitalista uralom nem tudja a dolgozók helyzetét megjavítani, kívánok Nektek sok sikert a szocialista felépítéshez.

Hans Hermann Eipper,
Neuenhagen bei Berlin”

A Vezúv áldozata

A 18 éves fiatal osztrák turista, Dieter Uyka Innsbruckból a Vezúvon járt és bizonyára mélyebbre szállt alá a vulkán kráterébe, mint az a hegy nyugalmi állapotában is tanácsos. A fiatalember a vulkán „szolfatára” működését akarta lefényképezni. Festői látvány ugyanis a kráter belső lejtőjének egyes pontjain hangos sístergéssel előtörő, vízgőzzel vegyes kénhirdogén, az ún.

fumaróla. Ezt tisztos távolból nyugodtan lehet szemlélni, mert a mérsékelt, szinte „szelíd” kitorés néhány méternél nagyobb körzetet egyáltalán nem veszélyeztet. Közvetlen közelében azonban bizonytalan a járás, mert a rendszerint helyhez kötött és csaknem állandó szolfatára-kigőzölges megbontja a közetet és abban üreget váj ki. Ilyen helyen a lépések nyomán feltűnően kongó hangot ad a közet, amelynek aláaknázott és összevissza tördelt felülete könnyen besüpped, vagy kifordul a járókelő alatt. Ilyen helyen járt szerencsétlenül az osztrák fiú, akinek lába a meglazult és elmozduló sziklákön megbicsaklott, ennek következtében elvesztette egyensúlyát és térdig belezuhan a fortyogó kénaradatba. Oly súlyos égési sebeket szenvedett, hogy életveszélyes állapotban szállították kórházba.

Villámcsapás a hegyekben

Az idei nyáron, főleg július első felében, gyakori zivatatok okoztak az Alpokban baleseteket. A nyári viharoknál a hegyekben a sűrű ködön, a tomboló orkánon, a lezúduló lavinákön kívül még a villámcsapás veszélyével is számolnia kell az alpinistának. Ez utóbbi a mi hegyeinkben is fokozott óvatosságra int, bár a védekezés ellene lényegesen egyszerűbb, mint a magas hegyek között, főleg a menedéket egyáltalán nem nyújtó, teljesen kitett, széles gleccsereken jégmezőin.

Két súlyos balesetről számol be a „Volksstimme”, mindkettő a „Totes Gebirge” körzetében történt. A drámai mentőakciók egyike a 2400 m magas Spitzmauer sziklafalán játszódott le. Itt a 21 éves Elsa Stahlmann linzi lakos az eljegesedett hágón megcsúszott és mintegy 80 métert zuhant alá a fagyott hóval borított meredek lejtőn. Társa vészjeleket adott, s mindaddig mellette maradt, míg a mentőexpedíció a helyszínre nem érkezett. A mentőknek azonban, akik a hegy lábánál fekvő három községből vágtak a meredek hegyoldalnak, hirtelen támadt heves zivatarral kellett megküzdeniök. Emelkedés közben a gyakori villámcsapások mennydörgő lavinákat zúdítottak rájuk, sőt a leszállásnál használt acéldrót-készüléket is villámcsapás érte, úgyhogy ennek a fontos segédeszköznek használatáról le kellett mondaniök. Villám sújtotta a mentők egyikét is, a Prielmenedékház gondnokát, aki bal karján és csípőjén sérült meg. Három másik hegyi mentőt a villámcsapások nyomán lezúduló kövek sebeztek meg. A sérült lányt végül órák hosszat tartó önfeláldozó küzdelemmel kenderkötélen csúszatták le a sziklafalon.

A másik baleset ugyancsak a Spitzmauer egyik hágóján történt, ahol két fiatal hegyászó csúszott meg és mintegy 20 métert zuhant. Vészjeleket adtak le, amiket a Prielhüttéből vettek észre és onnan telefonon értesítették a kirchdorfi csendőrállomást. Ez a baleset néhány órával korábban történt, még a zivatár kitorése előtt, úgyhogy a sérülteket különösebb nehézség nélkül sikerült a magasból kötéllel leszállítani.

A fentiekből látható, hogy a magashegységben a villámcsapás jóval gyakoribb, mint a középhegységben, viszont kevésbé életveszélyes, mint például nálunk. Felhők között a magasban, vagy azok közelében, a kisülés helyének közelsége a beütés helyéhez csökkenti ennek erejét és gyakran csupán égési sebeket okoz.

Pályázati felhívás

A Sport Lap- és Könyvkiadó Vállalat és a Magyar Fotóművészek Szövetsége nyilvános

MŰVÉSZI SPORTFENYKÉP PÁLYÁZATOT

hirdet.

A pályázaton bárki részt vehet.

A pályázat feltételei:

1. A pályázók a pályamunkák témáját elsősorban az olimpiai sportágak, valamint a természetjárás köréből merítsék.
2. A pályázatra legfeljebb 10 db 18X24 cm fekete-fehér vagy színes, művésziileg,

valamint sportszempontról kifogástalan és eddigi nyomtatásban meg nem jelent felvételek küldendők be.

3. A pályázat jellegés. A pályamunkákat ajánlatlan kell beküldeni a Sport Lap- és Könyvkiadó lektorátusára (Budapest, V. Rosenberg házaspár u. 1. II. em. 213.) olyan csomagolásban (kemény lapok között), amely azokat a sérüléstől megóvjaa. Minden egyes kép hátoldalán feltüntetendő a jellege és a kép címe. A küldeményhez gondosan leragasztott boríték csatolandó, amelyben közlendő a kép szerzőjének teljes neve és pontos címe.

4. A pályaművek beküldésének határideje: 1957. november 1.

Pályadíjak:

I. díj	1500 Ft
két II. díj	1000—1000 Ft
három III. díj	500—500 Ft

A zsűrinek joga van a díjazásra meg nem felelő pályamunkák esetén a díjakat visszatartani, vagy esetleg megosztani. Ugyancsak fenntartja magának a jogot, hogy egyes közzésre alkalmas képeket a szokásos feltételek mellett megvásároljon.

A beküldő a pályázaton való részvételével tudomásul veszi a pályázati feltételeket.

Magyar Fotóművészek Szövetsége
Sport Lap- és Könyvkiadó

Iffjúsági Természetjárás

Soha annyi szó nem esett a gyermeknevelésről, mint napjainkban. Nem tagadjuk, vannak hibák az iskolai oktatásban, a családi nevelésben és a társadalomnak, államnak is mulasztásai nemzetünk jövő generációjával való törődésben. A hibák, okoszerű mulasztások kiküszöbölése önmagában még nem oldja meg a kérdést. Percre sem felejtethetjük el, hogy új társadalmat alakítunk és ez önmagában számos társadalmi-lelki problémát vet fel. Nem feladatunk mindezeket feltárni, megoldásukra valami receptet ajánlani.

Egy kérdés az, amiben hivatottnak érezzük magunkat a vélemény nyilvánításra, s ez az iskolai természetjárás. Lapunkban kezdettől helyet biztosítottunk a tanuló ifjúság turisztikájának. Tettük ezt nem propaganda célból, hanem, mert tudjuk — a magunk életéből is —, hogy a fiatalok szeretik a kalandot, romantikát, apró csínyeket. S hol van erre több lehetőség, mint a természetben, ahol lehet Robinson módjára újból felfedezni mindent és ezernyi módja van a közös életnek.

Most, az iskolaév kezdetén kell leginkább az általános iskolákban megszervezni az úttörő természetjáró szakköröket. Sajnos, idáig sem az iskolai szervek, sem az Úttörő Szövetség nem fordított erre kellő gondot. De hibás a Természetbarát Szövetség is, mert nem nyújt segítséget a már meglévő — helyenként kitűnően működő — szakköröknek.

Itt az ideje, hogy a kedvező felváltó iskolákban (Erdőalja út, Pesthidegkút, Kiscelli út, Szentendrei út, Marcibányi tér, Zúgligeti út stb.) úttörő természetjáró gócpontokat alakítsunk ki. Ehhez megvannak a lehetőségek, csak meg kell szervezni s akkor az ősz folyamán még több vidéki gyermekcsoport fogja járni fővárosunk páratlan szépségű környékét.

Kunsági Viktor

Egy újjáépült kilátónál

A balatonfelvidéki kék jelzés mentén, Monostorapáti—Szentbékálla között a krátertavak sorozatának érintésével a feketehegyi kilátóhoz jutunk. A tető vadkacsa, zombékos tórendszere mély csendjével, változatos képével szinte olyan sok szépséget ad, mint a Feketehegyen élénk társuló gyönyörű körkép.

E pazar kilátást biztosította a több mint három évtizede épített tömör kőkilátó, amelyik ezelőtt tíz esztendővel összeomlott. Veszprémi természetjárók évente fel-felkerestük ezt a szép vidéket és sokszor állottunk szomorú szívvel a kőhalmaz tetején. A tél folyamán azonban komoly elhatározásra jutottunk: tábort szervezünk és megépítjük. A gondolatot tett követte. Két iskola természetjáró szakköre (a közg. technikum és a II. sz. fiúiskola), a szakkört vezető igazgatók irányításával fogott az előkészítésnek. Kétharmad-egyharmad arányban állítottuk össze a létszámot. Hét fiú és hét lány adta a táborozókat. Zákonyi Ferenc sportársunk, a Megyei Idegenforgalmi Hivatal vezetője közölte a rendelkezésre álló összeget, amely szerinte egy ilyen munkához nem sok. Nekünk azonban megfelelt. Kaptunk tőle cementet is. A tábori felszerelést hamarosan összeszedtük. Kikerültek ezek az iskoláktól, a diákoktól, az úttörőktől. Az egyik vállalat teherautójával levitt minket, a balatonhenyei tsz kocsikat adott a kiszállításhoz, a szentbékálai tanács két kocsi homokot adott. Meg volt tehát minden, ami a munkához kellett. Fogadtunk egy öreg kőművest, aki szívesen és naponta fiatalodva osztotta meg velünk a tábori élet rengeteg szépségét, olykor kényelmetlenségét.

Táborunkat a csúcs alatt a szőlőkben vertük fel. Kaptunk egy üresen álló nagyszerű présházat. A konyháának és nappalának a fenti helyiségek szolgálták. A lányok a pincében helyezkedtek el. A fiúk és a parancsnokság részére sátorot vertünk a ház mögött. A tábor és a munkahely légvonalban közel volt egymáshoz. Csak az a száz méter szintkülönbség ne lett volna. A kővel még csak megvoltunk, de a többi anyag mind távolabb volt. A cement a táborban, a jó szentbékálai homok ugyancsak a meredek elött. A több napig zuhogó zápor ugyanis elvitte

B. L. szerző felv.

az utat és így nem akadt fuvaros, amelyik a tetőig feljött volna. Az anyag tehát vederben tette meg az utat. Ugyanígy a tömésre használt agyag és a keveréshez szükséges víz is a csúcs túlsó oldala alatti krátertóból került vederben a tetőre. Sokat kellett emelni, sokat kellett cipelni, amit csak lelkes emberekkel lehet elvégezni. Versenyben érkezett fel az anyag és soha nem voltunk megszorulva.

A tábornak legalább a fele mindig fent dolgozott. A szakember, a két parancsnok — mint elsőosztályú segéd munkások — elsősorban a falakat rakták, a táborozók pedig az összes többi munkát végezték. A lányok felváltva főztek, a fiúk felváltva ügyeletesek voltak. A szabadok és a szolgálatban pillanatnyilag nem foglalkoztatottak dolgoztak. Ennek a lelkes munkának eredménye a 760 q megmozgatott kőanyag, a több mint 40 q homok, agyag, cement, mész, víz stb.

Egig dobált sapkák, ujjongó lelkesedés, boldog összeölelkezés kísérte a 8-ik munkanapon a kilátó felépítését. A rendnek megfelelően azonban a kilátó környékét is kicsinosítottuk. Kis párkányt raktunk a megmaradt kővekből, kiirtottuk a rengeteg gázt, s jó néhány fát kivágtunk, amellyel a zavartalan kilátást biztosítottuk. A közbeeső vasárnapon s a munkát befejező szabadnapon a tábor kirándulni indult és Zánka, Révfülöp, Balatonboglár kéklő vize volt tanúja önfeledt kacagásunknak, a jól végzett munka gyönyörűségének.

A tábor befejeztével büszkén örömmel adtuk át a kilátót az Idegenforgalmi Hivatalnak, a környező községek lakóinak. A hivatalos képviselők egy-egy pohár ajándék borával köszöntük meg a tanácsok, egyének lelkes támogatását, amely összefogás tette lehetővé, hogy a kedvezőtlen időjárás ellenére is eredményes, jó munkát végezhetünk.

Különösen az utóbbi időben, sok volt a panasz a gézházai vízellátásra. A Turistaházakat Kezelő Vállalat most megállapodott az állami gazdasággal, hogy közösen gondoskodik a terület vízellátásának megjavításáról. A vállalat 40 000 forinttal járul az új víztorony és szerelési munkák megvalósításához. Hamarosan megszűnik tehát a panaszok.

A Bükk legszebb kilátópontján, a Várhegyen lebontották a kilátótornyot. Több-kevesebb szóvá tettük a kilátó romos állapo-

HÍREK

tát és sürgettük annak megjavítását. Felhívtuk az illetékesek figyelmét e szép turista-objektum megóvására. Sajnos erőfeszítéseink nem jártak eredménnyel és most, a balesetek elkerülése végett szétbontották a kilátó korhadt gerendáit. Egy turistalétesítménnyel ismét kevesebb...

Kissé késve adunk hírt a pécsi egészségügyi természetjárók B e k e v á n d o r -

díjas versenyről. A versenyt július elején rendezték az Orfú-Istenkút közötti térségben. A vadregényes, szakadékokkal, forrásokkal teli vidéken a nagy hőségben is élvezetes útjuk volt a versenyzőknek. Az istenkúti célba érkezett csapatok közül I. a Vasas Duclos 224 hibaponttal, 6 védi a vándorzászlót, II. a Dinamó Forgógépgyár 255, III. az Állami Áruházak 323 hibaponttal. Versenyen kívül indult a Mecseki Turista Egyesület két csapata is és 231, illetve 657 ponttal igen jó eredményt ért el.

A térkép története

Múlt havi számunkban ismertettük a térképezés történetét, most pedig a magyarországi térképkészítéssel foglalkozunk.

Magyarország első részletes felmérése 1766-ban kezdődött és 1785-ben fejeződött be. Ez volt az ún. I. katonai felmérés. Ezek a térképek meglehetősen pontatlanok voltak, de az akkori igényeket kielégítette. Ezek a felmérések 1451 lapon készültek, mértékarányuk 1:28 800 volt (lásd 1. ábra).

Ezekhez a térképekhez nem írtak elő jelkulcsot, mégis van egyöntetűség a jelek használatában. Az ábrázolásnál sok szint használtak, ami a térkép olvashatóságát elősegítette. A térképek jeleit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy igen sok jel majdnem hasonló a mai jelekhez. (Pl. az ország- és megyehatár, műút, mezei út, ösvény, kút, templom, kert, szőlő stb.)

A II. katonai felmérés 1806–1869 között készült el. Ez nyomtatásban is megjelent. Sokkal megbízhatóbb, mint az első felvétel. A domborzatábrázolásnál haladás mutatkozik, mert azt felülnézetes ábrázolásban, ún. vonalkázással fejezi ki. Szintvonalakat a felmérésnél nem alkalmaz. A magassági adatok megírását ugyan használják, de ritkán. Ezek a térképek 1:28 800-as mértékarányban készültek.

A III. katonai felmérés 1869–1886-ig tartott. Ez 1:25 000-es mértékarányban készült. Az eredeti felmérés 14 színben, míg a kinyomtatott lapok csak egy színben készültek el. Ezek a térképek szolgálták alapul egészen 1945-ig a legtöbb magyar térkép számára. A térképen használtak már szintvonalakat is. (20 m-es alap és 10 m-es kiegészítő — vékony szaggatott szintvonalakat. A 100 m-es főszintvonalat vastag vonallal, szaggatottan jelölték). A domborzatábrázolás fő módja azonban a plasztikus csíkozás volt (lásd 2. ábra).

1. ábra

A negyedik felmérést 1896-ban rendelték el és 100 évre tervezték, de az első világháború kitörésével ez megszakadt. Ennél a felmérésnél használták először, 1905-től a fotogrammetriát, vagyis a fényképmérést. Ezekben az időkben kerül előtérbe a jelkulcsi ábrázolási mód. A nyomdatechnika is nagy lendületet vett és a sokszorosítás több színben készült. A IV. országos felmérésnek csak kísérleti lapjai készültek el a Magas Tátra területéről.

A két világháború között a Bécsi Katonai Földrajzi Intézet helyébe a Honvéd Térképezési Intézet lépett. Az általa készített térképeken a domborzatot kizárólag szintvonalakkal jelölték. A domborzat plasztikusabbá

2. ábra

tételére az ún. árnyalást használta, a térképek megírásánál pedig a kézzel történő írásról áttértek a szedett írás alkalmazására. Ezeket a térképeket öt színben nyomták (síkraajz fekete, vízrajz kék, erdő zöld, domborzat barna, az árnyékolás sárgásbarna), ami a térképeket szépekké és olvashatóvá tette. Ezek a felmérések 1:25 000-es mértékarányban készültek (lásd 3. ábrát, mely a 2. ábra területét tartalmazza).

A felszabadulás után, a Honvéd Térképezési Intézet nagy lendülésnek indult. Áttért a legkorszerűbb módszerekre és rendszerekre. Evvel elértük azt, hogy népgazdaságunk, s természetjáróink jól használható térképekkel legyenek ellátva. Az Intézet 1952-ig légifényképek segítségével helyesbítette a térképeket, míg 1953-ban megkezdődött és ma is folytatódik a korszerű új felmérés (lásd 4. ábra, az 1. és 4. ábra ugyanarról a területről készült térkép, a két felmérés között kerekén 200 év múlt el).

Itt kívánok röviden beszámolni a Szovjetunió térképezéséről is. A cári Oroszország térképei igen el voltak maradva. 1920-ban egy komoly tudományos alappal rendelkező felm-

3. ábra

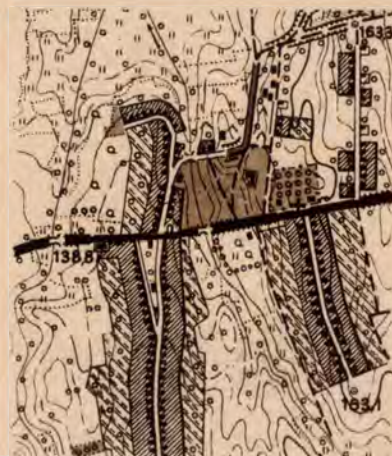
rés kezdődött meg, mely még napjainkig is tart. Az új szovjet térképek minden szempontból, még világviszonylatban is elsőrendűek. Itt külön ki kell emelni a Vörös Hadsereg térképészeinek hősi munkáját, a Nagy Honvéd Háború alatt, amikor ha kellett, életük feláldozásával is mindenkor, rövid idő alatt korszerű és jó térképekkel látták el a hadsereget és a népgazdaságot.

A térképezés fejlődését áttekintve megállapíthatjuk, hogy már az ókortól kezdve felismerhető az a törekvés, hogy egyszerű, könnyen megjegyezhető és mégis kifejező térképeket, illetve térképeket használnak. Érdekes, hogy azok a jelek, amelyek nem voltak elég szemléltetőek, régen feledésbe merültek, de amelyek tömören fejezték ki mondanivalójukat, még háromezer év múltán, ma is használatosak.

A fejlődő térképezés eljutott odáig, hogy feladatát, tehát a tér háromirányú kiterjedésének objektív ábrázolását már meg tudja oldani és valósítani. A térképkészítők hozzáértő munkája az egyik, a térképet használók jó használni tudása a másik feltétele annak, hogy térképeink valóban szolgálják gazdasági életünk korszerű fejlesztését és ugyanakkor a természetjárók igényeit is a legmeszebbmenőkig kielégítsék.

Horváth Andor

4. ábra

Hová menjünk ?

A hét napból csak egy a vasárnap és evvel jól kell gazdálkodni. Mi hirdetjük, hogy a városi ember akkor cselekszik jól, ha vasárnap ott hagyja megszokott környezetét, vállalja a kényelmetlenséget, és lehetőleg kora reggel elindul a hegyek közé. Budapesten a természet itt kezdődik mindjárt a hidakon túl és hegyek koszorúja fogja körül a várost. Választhatunk kedvünk szerint. Vegyük őket sorba és nem lesz gond, hogy vasárnap hová menjünk.

Kezdjük mindjárt lent délen. Menjünk ki villamossal a farkasréti temetőig. A villamos végállomásnál szemed elé mered az Ördögórom sziklája. Másszunk fel rá, vagy kerüljük meg és az Irhásárkon induljunk el Csillebérc irányába. Innen a jelzést követve, rátalálunk a frankhegyi menedékházra. Ha kedvünk van, tovább mehetünk Törökbalint felé a kies Sorrenton át, a Csiki hegyek vadregényes gerincén a Huszonnégyökrösig. Visszafelé Zugligetbe vesszük az irányt Makkos-Mária, a Szabadság-hegy és a Disznófőn át.

Zugliget lehet következő heti sétánk kiinduló pontja. Kapaszkodjunk fel a Tündér-szikla mellett a Normafa, vagy Virányos felé, de mehetünk Budakeszi irányába, ahonnan a Fekete hegyek dús erdeit közelíthetjük meg. Hazafelé Húvösvölgyben

kössünk ki, — a Nagyréten keresztül — de ha jó lábunk van, a Fekete hegyekből Nagykovácsi házait megkerülve, eljuthatunk a Szénások magashegy jellegű csoportjához. Ha elfáradtunk — persze, hogy elfáradtunk — megpihenhetünk a széltől védett nagyszénási menedékházban. Visszafelé Máriaremetén át ismét csak Húvösvölgybe jutunk el.

Miután már kétszer érkeztünk meg a húvösvölgyi végállomásra, harmadszor ez legyen a találkozóhelyünk. A vendéglő mögött kapaszkodjunk fel a Vadaskert sétaútjain és eljutunk Óbuda fölé, a Bécsi út hajlásait követő Hármashatárhegy gerincére. A levegőben vitorlázórepülőök suhannak. Minden irányban pompás a kilátás. Látjuk az eddig leírt vidékeket és a pesthidegkúti Csúcshegyen átmászva a barlangodúv Zsiroshely fenyevei között eljutunk ismét a Szénásra. A Hármashatárhegyről — ha sokalljuk az utat — lemehetünk Óbudára, megnézhetjük a Pálvölgyi cseppkőbarlangot és ha kedvünk van rá, szombat este meg is alhatunk a házban. De a Csúcshegynek is vehetjük az utat és a szerpentinről letérve a csúcshegyi ház várja vendég szeretettel a turistát. Ha innen körülnézünk a Bécsi uton túl, szemünkbe akad a Kevély ezüsthegyi vonulata. A Kis és Nagy Kevély nyeregében a menedékház veres teje csillog és a háttérrel komoran szegélyezi a Pilis hegység tömege.

Ehhez már helyiérdekű kell, vagy vonat — bár a Kevélyt Óbudáról autóbusszal, vagy gyalogosan is el-

érhetjük jó kétórás úton, Pilisborosjenőn keresztül.

A Kevély a másfél és kétórás pilisi túrák jó kiindulópontja. Elmehetünk a koporsószerű Pilistetőre, vagy az Oszoly szikláit mellett Csikóváron át Dobogókő felé, — esetleg Csobánkán keresztül Ziribár, a Szurdok vízesése, vagy a Holdvilágárok vadregényes pompájában gyönyörködhetünk.

Visszafelé valamelyik helyiérdekű állomást vegyük irányként. Pomáz, Budakalász, Békásmegyér, Csillaghegy felé jelzett turista utak vezetnek és ezek az állomások mind kiinduló helyei lehetnek egy-egy fejlethetetlen vasárnapi kirándulásnak.

Dobogókőről hajóval is leutazhatunk. Dömösről, Visegrádról a romantikára hajlamosak holdfényes nyári estén érkehetnek haza. Ezek azonban nagy túrák, kezdőknek nem is ajánlom, nehogy egy kiváló turistakarrier kettőtörését okozzák.

Pilistetőről ugyancsak fásasztó gyaloglással Esztergom kupoláját vehetjük irányynak, ahonnan vonattal is hazajutunk, ha Csév, Klotildliget, Piliscsaba vagy Vörösvár felé megtaláljuk a hazafelé vezető utat.

És ha átnézünk a Dunán, meglátjuk a Börzsöny, a távoli Mátra, vagy még a dunántúli oldalon a Vértes, a Gerecse csúcsait köldeni a meszeseségben, ezek sem elérhetetlen ábrándképek. Elérhetjük őket lassan és módjával, de ide már az egyesület segítsége és a kedvezményes utazást biztosító turistaigazolvány kell.

—sJ—

HÁZIREND és egyéb REND A TÜRISTAHÁZAKBAN

Azzal kezdem, hogy rendre mindenhol mindenkinek szüksége van, még a turistáknak is!

Tavaly a dömörkapui turistaházban — lehet, hogy nem minden szombat, de pont akkor, amikor mi Pestről lementünk — éjféltűn 11 óráig szólt a zene s hangjai mellett finom, modern táncot járt Pécs szórakozni vágyó ifjúsága. Örömmel állapítom meg, hogy finom, modern táncot jártak, ami mellett ha aludni nem is, de békésen pihenni lehetett. Vajon mi lett volna, ha tüzes csárdást vagy csürdöngölőt, délvidéki kólót avagy rock and rollt rugtak volna a pécsi ifjak lábai?

Hajnal felé az édes álomban szendergőket mennydörgészerű robajok ugratták ki az ágyból. Egypár jó jövedelmű fiatalember nem talált Pécssett más helyett motorkerékpárjának kipróbálására és túráztatására, mint a turistaház udvarát. Dehát ez tavaly volt, borítsunk rá fátylat!

Nemrég Dobogókőn és a Nagyvillámán jártam, ahol mindezek nem fordultak elő, hogy is fordulhattak volna elő, amikor ide, mármint Dobogókőre, szerény gyalogjáró turista alig jön. Tanúbizonyosság erre az autóparkolásra kijelölt hatalmas hely. Az itt időzők nagyrésze társas- vagy személygépkocsin teszi meg a 700 méteres tetőre kanyargó utat.

Büszkén dagasztotta a mellemet, mikor a frissen kátrányozott s apróra törtelt bazaltkővel telehintett utat jártam. Milyen szép, milyen természetes! És azok a gyönyörű sodronyfonat és egyéb kerítéssel körülvett villáknak beillő üdülő! Hogy a Napsugár üzemekről ne is beszéljünk!

Rajongok a természetért! De — lassan a testtel, ne legyünk irigyek, sem rosszmájúak, ezekre is szükség van. Pihenni, üdülni itt aztán igazán lehet, de főleg annak, akinek sok pénze van.

Mi — szerény turisták — úgy éreztük, mintha egy kicsit kinézték volna a kis ebédteremből turistafelzárkólásunk és hazulról hozott enivalónk láttára. Szerencsére nem nagyon érzékenykedtünk. Korán lefeküdtünk és pihenni meg aludni szeretnénk volna a közös hálóteremben, de ez túlzott igény volt részünkről. Még 11 órakor is szállingóztak a nappal keveset társalgó nők és játszóldó hiányában szenvedő gyermekek. A gyermekek kalandmesélése a mosdószobán keresztül egész az ágyba bújásig tartott. Isteni szerencsére reggel 6 órakor olyan felhőszakadásos záport kaptunk, hogy az esti elmaradt pihenést, ha nem is alvásiban, de fekvésben pótolhattuk.

Minden bosszúságért és fáradságért kárpótolt azonban a Nagyvillám gyönyörű tája. Szemet gyönyörködtet a környező és távoli hegyek enye vonulata az üde rétekkel tarkított tölgy- és bükk-erdők sötétzöldje, a Duna kápráztaóan szép hajladozása. Nagyvillám turistaháza a legszebb helyek egyikén épült, nem hiszem, hogy akadna olyan természetbarát, aki itt valami kifogásolni valót talál. Így vagyok én is vele, nem győzők róla

eleget áradozni, ezért hamarosan újra odalátogatok. Mindezek előrebecsátásával szeretnék azonban valamit megjegyezni.

Az épület előtt, asztalok mellett — ahol gyönyörű kilátás nyílik a visegrádi vár regényes romjaira — ott áll a hetek óta összegyűlt szemét, ételhulladék a gyűjtőkorsóban. Nincs senki, aki azt onnan eltakarítsa.

S hogy a környék bokrai, árnyas pihenőhelyei tele vannak papírhulladékkal és szeméttel, az már nem tartozik a turistaház kezelőinek hatáskörébe. De ránk tartozik, turistákra és azt hiszem kizárólag csak ránk, hogy az ország kiránduló- és turistahelyein rend és tisztaság legyen.

Vegyük magunknak a fáradságot, tegyük tisztává tartózkodási helyünket, takarítsuk el ezeket a szegyelni való, szemnek sem kellemes egészségtelen színtelket. Percek alatt össze lehet kotorni a hulladékokat és ha már elátni nem tudjuk, el is égethetjük. Arra természetesen vigyázzunk, nehogy erdőtüz keletkezzen igyekezetünköböl.

Lengyel tőrán járt ismerősöm említette, hogy mikor a regényes Kárpátok útjait járták, a lengyel vezető egy kis darab elszórt papírt talált az úton. Fölvette és az úttól távolabb egy kő alá helyezte. Még ez se rongta a természet összhangját. Hol vagyunk mi ettől?

Talán volna rá lehetőség egy-egy figyelmeztető táblát elhelyezni a turistaházak környékén? Ha csak egy-két turista megfogadja tanácsomat, elértem a célotmat.

Szegedi Lajos szakoszi. vez.

A szövetségi iroda hivatalos órái — szabadságolás miatt — 1957. szeptember 1. és 20. között a következők: **kedden 17,30-tól 20,30-ig és pénteken 17,30-tól 18,30-ig.** Érvényesítésre beadott igazolványok csak a következő hivatalos napokon vehetők át. Szeptember 20. után ismét a lap augusztusi számában közölt hivatalos órák lesznek érvényben.

A Szövetség taglétszáma 1957. augusztus 15-én 12 329 fő. Rendes tag: 10 447, ifjúsági tag: 1882.

Felhívás! A Budapest környéki, főleg a Mátyás hegyi barlangban gyakran fordul elő, hogy érdeklődők vezetők nélkül mennek le és tájékozatlanságuk miatt ott eltévednek. A közelmúltban — mint a naplajok is közölték — néhány fiatal csak többnapos kényszerű lentartózkodás után találtak meg a mentésükre menő túzókat. A szövetség felhívja mindazon barlangkutató tagját, aki — szükség esetén — a mentési munkákban tájékozottságával segítséget nyújthat, jelentkezzen a szövetségi irodában. A következő adatokat kérjük bejelenteni: 1. név, 2. lak-

cím, 3. telefon (lakás, munkahely), 4. melyik barlangban rendelkezik a mentéshez szükséges tájékozottsággal.

Turista tárgyú könyvek terjesztése a szövetségi irodán. Annak érdekében, hogy a szakosztályok, illetve tagjaik turista tárgyú szakkönyvbeműzését megkönnyítsük, 1957. október 1-től a hivatalos órák alatt a szövetségi irodán is beszerezhetőek lesznek az összes — magyar kiadású — turista tárgyú szakkönyvek. A külföldi kiadványokra előjegyzéseket veszünk fel, az előzetes kiadandó tájékoztatók alapján. Akik a külföldi kiadványok után érdeklődnek, közöljék: 1. nevüket, 2. lakáscímüket, 3. egyesületük, szakosztályuk nevét, 4. a tárgykört és 5. az idegen nyelvet, a szövetségi irodával.

A szövetség cseretúráival Lengyelországban járt turistatársak részére filmvetítéssel egybekötött baráti találkozót rendezünk a Lengyel Olvasóteremben (Budapest, V., Váci utca 24.). A szeptember 19-i találkozóra a július 16-i és 22-i Mazuri-tóvidék és július 19-i tátra; a

szeptember 26-i találkozóra a július 23-i két Balti-tengeri és július 25-i tátra; túrákon résztvevőket hívjuk meg családtagjaikkal együtt. E találkozókra kívánjuk meghallgatni a résztvevők véleményét a túrákról és javaslatokat a jövőre nézve. A találkozók kezdete: 18 óra.

A szövetség átdolgozott alapszabálytervezete — melyben a magyar testnevelés és sport vezetésével és átszervezésével megbízott kormánybizottság irányelvéit is figyelembe vettük — hozzászólás-céljából betekinthező 1957. szeptember 20. és október 10. között a szövetségi irodán. Hozzászólásokat örömmel vesz a vezetőség.

Az **Ózdi Vasas természetjárók 1957. augusztus 18-án** avatták szilvásváradra kibővített turistaházukat. Az ózdi természetjáróknak, a ház bővítésénél végzett lelkes társadalmi munkájukért ezúton is köszönetét küldi a Szövetség Vezetősége. (Hálóbizonylatokkal az Ózdi Vasas Természetjáró Szakosztályhoz lehet fordulni. Cím: Ózd, Sportiroda.)

VERSENYHÍREK

senyen I—III. helyezést ér el (egyéni-ben vagy csapatversenyben részlegvezetőként), vagy

aki az OB bajnokcsapatában részlegvezető és abban a naptári évben három I. osztályú versenyen I—III. helyezést ér el (egyéni-ben vagy csapatversenyben részlegvezetőként), vagy

aki egy naptári évben belüli I. osztályú versenyeken a pontozási táblázat szerint legalább 80 pontot elér.

I. osztályú sportoló:

az, aki az országos egyéni bajnokság I—III. helyezetteje, vagy aki egy naptári évben I—II. osztályú egyéni vagy csapatversenyben a pontozási táblázat szerint legalább 50 pontot elér.

II. osztályú sportoló

aki egy naptári évben I—III. osztályú egyéni vagy csapatversenyben a pontozási táblázat szerint legalább 30 pontot elér.

III. osztályú sportoló

az, aki egy naptári évben I—III. osztályú egyéni vagy csapatversenyben a pontozási táblázat szerint legalább 15 pontot elér.

PONTOZÁSI TÁBLAZAT:

A) Érvényes bajnoki rendszerű versenyekre az indulók számától függetlenül és egyéb versenyekre 20 vagy több csapat indulása esetén

	1. hely	2—3 hely	4—6 hely	7—10 hely	11—19 hely	20-tól
I. oszt. vezető	16	12	8	5	3	1
vers. cs. tag	8	6	4	3	2	1
II. oszt. vezető	11	8	6	4	2	1
vers. cs. tag	5	4	3	2	1	1
III. oszt. vezető	8	6	4	3	2	1
vers. cs. tag	4	3	2	2	1	1
Orsz. elődöntő	24	18	12	8	5	3
egyéni döntő						

B) 10—19 csapat indulása esetén

	1. hely	2—3 hely	4—6 hely	7—10 hely	11—19 hely
I. oszt. vezető	12	9	6	4	2
versenyen cs. tag	6	5	4	3	2
II. oszt. vezető	8	6	4	3	2
versenyen cs. tag	4	4	3	2	1
III. oszt. vezető	6	4	3	2	1
versenyen cs. tag	3	2	2	1	1

Megjegyzés

1. Minősítési pontot csak olyan versenyen lehet elérni:

a) amelynek kiírását az illetékes alszövetség, az országos versenynaptárban szereplő versenyeknél az MTSZ engedélyezte,

b) amelyen legalább egy, a szövetség, illetve az illetékes alszövetség által kijelölt ellenőrzőbíró működött,

c) amelynek hivatalos versenyjegyzőkönyvét és rajtlistáját a szövetségnek, illetve alszövetségnek beküldték.

Az országos versenynaptárban szereplő

versenyek jegyzőkönyvét és rajtlistát a szövetségnek is be kell küldeni.

2. Többfordulós versenyeket fordulónként kell figyelembe venni.

3. Többrészes versenyen a részlegen elért eredményt kell figyelembe venni.

4. A vezetőként és csapattagként szerzett minősítési pontokat összegezni kell.

5. A bajnoki rendszerű versenyeken kívül csak olyan versenyen elért eredmények számíthatók be a minősítésbe, amelyeken legalább 10 csapat indult.

(Kérjük a versenyzőket és vezetőket, hogy észrevételeiket szeptember 30-ig írásban küldjék meg a szövetségnek.)

A Szövetség Versenybíró Tanácsa összeállította az 1958. évi versenynaptárt. Az ifjúsági csapatbajnokságok tavasszal, a vándordíjas versenyek általában a nyári hónapokban, a felnőtt csapatbajnokságok és az egyéni bajnokságok az őszi hónapokban kerülnek megrendezésre. (A részletes versenynaptárt a következő számban közöljük. Szerk.)

Az 1957. évi OB szeptember 1. fordulójának időpontját a VT október 27-ére változtatta meg.

A kelet-magyarországi és dunántúli csapatbajnokságokat az alább felsorolt megyék rendezik:

I. ford. 1957. IX. 7—8. Borsod megye, ill. Veszprém megye.

II. ford. 1957. IX. 21—22. Heves megye, ill. Baranya megye.

III. ford. 1957. X. 12—13. Nógrád, ill. Győr-Sopron megye.

Indulásra jogosultak az 1956. évi megyei bajnokságok 1—4. helyezettei. Az indulásra jogosultak bármelyikének visszalépése esetén az 1956. évi megyei bajnokságok következő helyezettei indulhatnak.

A szövetség VT-a felállította az elmúlt évek versenyeredményei és a fizikai felkészültség figyelembevételével az 1957. évi válogatott keretet. A válogatott keret tagjai: Bánkúti A., Dóra T., Hermann L., Holba V., Horváth L., Jávorka P., Koczur K., Soltész B., Szász K., Takács A., Thirring Gy., Thuróczy L. Ifjúsági tagok: Fodor Gy. és Schönviszky Gy.

A VT felhívja az egyesületek figyelmét, hogy a megrendezett versenyek jegyzőkönyveit és rajtlistáit küldjék meg a szövetségnek, mert a következő évben a versenyzői minősítések megállapításánál a jelzett adatokra feltétlenül szükség lesz. Ezenkívül a versenyzők igényt tartanak arra, hogy versenyeredményeik nyilvánosságra kerüljenek. A szövetség csak akkor tudja nyilvánosságra hozni az eredményeket, ha a fenti adatok időben beérkeznek.

TERVEZET

természetjáró tájékoztatói versenyzők minősítési szabályai

Érdeemes sportoló:

az, aki 3 ízben nemzeti válogatott csapatban szerepelt, vagy

aki országos egyéni bajnokságot nyer és abban az évben három I. osztályú ver-

EGYESÜLETI ÉLET

A győri MÁV DAC természetjárói megkezdték a Gerecsén átvezető országos kék útvonalának jelzését. Az első szakasz Szártól Tornyó pusztáig már elkészült. A szakosztály tervbe vette, hogy a kék túra vonalának befejezése után a Gerecsé többi túravonalát is lejelzi.

A nógrádi természetjárók is szorgosan jelzik a Cserhát kék útvonalát. A turista útjező munka megindulása nagy segítséget nyújt ezeknek a kevéssé ismeri hegységeknek bejárásához. Itt említjük meg, hogy a székesfehérváriak is késznek megkezdeni a Vértes kék vonalának jelzését, de ehhez a szövetség sürgős segítsége szükséges, mert sem térképük nincs, sem nem kapták meg az útvonal pontos kijelölését.

A Vasutas Természetjáró Szakbizottság augusztus 19–20-án rendezte VI. vasutas természetjáró találkozóját Balatonkényesen. A szinpompás, 400 fős sátor táborban csehszlovák vasutas természetjárókat is vendégül láttak. A találkozó bővebb ismertetésére még visszatérünk.

Az idei új kenyér ünnepén érkezett el a természetjáró tájékoztató versenyek híveinek rég várt erőpróbája — külföldi csapatokkal mérhettük össze erőnket, az általunk javasolt nemzetközi szabályzat-tervezet szerint felépített versenyen. A klubrendezvény életrehívása a BVSC, UVATERV, Bp. Vörös Meteor, MÁVAG és a MAFC nevéhez fűződik. A meghívott klubok közül, sajnos nem mindegyik tudott átvégődni a forraságok nehézségein, de így is szeretettel üdvözölhetjük a bolgár férfi vegyes csapatot, valamint a prágai férfi és női vasutas csapatot. A külföldiek izgalma az erőpróba előtt óriási volt. Vége-hossza nem volt a szabályzat pontjait értelmező, taktikai, a használt felszerelésekre, mérőműszereinkre vonatkozó kérdéseiknek.

A versenybírószám által Zamárdi környékén kitűzött pályák 3 különböző nehézségi fokú versenyt mutattak. A sok váratlan nehézség ellenére megrendezett verseny végülis elérte a célját. A külföldi csapatok valamennyi tagja magáévá tette a javasolt versenyzési módszereket és a szabályzat-tervezetet megfelelően tartotta. A magyar tájékoztató versenyek színvonalának tolmácsolói és a népeink közötti barátság előrevivítoit ismertük meg bennük.

A kifogástalan rendezés dr. Vízkelety L., Soltész B. és Michalik B. sporttársak áldozatos munkáját dicséri. A nagyszerű helyen felállított sátor tábor mindenki számára kellemes élményt jelentett.

Az első „Balaton” nemzetközi tájékoztató verseny külföldi csapatok részére kiírt hatalmas színűzetű vándorserlegét a csehszlovák férfi vasutas csapat nyerte. A versenyt egyébként a BMSC férfi-csapat nyerte meg.

Galgóczy

Közvetlen az ellenforradalom előtt rendezte a Siketek igen tevékeny természetjáró szakosztálya 10 éves jubileumi találkozóját a Dobogókőn. A találkozó kapcsán rendezett verseny 32 résztvevője közül a VI. Goldberger győzedelmeskedett 237 hibaponttal, II. a V. Meteor, III. a Vasas MÁVAG.

Július végén tartották a Cházár András vándordíjas versenyt, amelyet most ugyancsak a Goldberger természetjárói nyertek 484 hibaponttal, II. a Rp. Vasutas, III. a MÁVAG.

A békéscsabai MÁV Bocskay természetjárói 3 napos túrát vezettek a Bükkbe. Létszámuk olyan nagy volt, hogy két csoportra oszlottak. Ezzel együtt az is elérték, hogy a túra résztvevői a meg nem ismert helyeket kereshették fel.

Gyakran járnak a Budai hegyekben, köztük sok fiatalal. Két tagjuk járt a Magas-Tátrában és az ő, valamint mások beszámolóit szívesítik a szakosztályi estéket. Nyári és őszi tervekben szerepel sátoros, bakonyi túra és kerékpáros túrák a Viharsarokban.

Az ózdi kohászati művek Vasas természetjárói augusztus 18-án tartották házatavató ünnepségüket Szilvásváradon. A régi sportházat megnagyobbítva, megszerpítve adták át a forgalomnak. Sok sikeri kívánunk munkájukhoz és biztosak vagyunk, hogy hamarosan ismét hallunk az ózdi természetjáró család további eredményeiről.

A Kinizsi Természetbarát Liga híradójából értesültünk, hogy az élelmiszeripari üzemek szakszervezetei igen aktívan segítik a természetjáró szervezést. Így az Állami Pincegazdaságnál, a Kelenföldi Tejipari Vállalatnál, az Erjedésiipari, valamint a Hűtőipari Vállalatnál alakult szakosztály. A szakosztályok az időnyelnek megfelelő vizitúrákat és szabadságtúrákat szerveznek, de vezetnek egy napos túrákat is.

Az egri természetjárók a múlt év őszi elmaradt Dobó István természetjáró tájékoztató emlékversenyt ez év november 9–10-én rendezik. A múlt évben befizetett nevezési díjak alapján a csapatok, illetve jogutódjaik jogosultak az indulásra. Erdekklődni, vagy pótlólag nevezni Martus Ferencnél lehet (Eger, Malom utca 21.).

A Bp. Pedagógus SC természetjárói házi ötróba (egyéni) versenyt rendeznek. Augusztusban a sziklamászó versenyt bonyolították le az Oszolyon. A teljesítmények mind férfi, mind női vonalon kitűnőek voltak. Ezt követően a gyalogos, kerékpáros, barlangászó, majd szipróbára kerül sor.

Mándoki Demeter nyugdíjas 92 éves korában elhunyt. A név nem sokat mond. De mögötte egy lelkes, kiengesúlyozott életű turistát búcsúztatunk. Még egy évvel ezelőtt is túrázott, de feljegyzésre kívánkozik öt évvel ezelőtti túrája. Egy napon Királyházaról indulva Nagymána—Rózsanerengő—Csóványos—Foltánkereszt—Bányabérc—Diósjenő útvonalat gyalogolta végig. Ilyen derék természetbarát emléke legyen buzdító fiataljaink számára.

A Városi Tanács SE természetjáró szakosztálya minden pénteken tartja tagösszejövetelét, ahol megbeszéljük a további programokat, már most készülnek az őszi idényre. Munkatúra keretében újították fel a piros jelzést Dömös—Sikáros között. (Javasolják, hogy Dömös mellett a TERIMPEX-üdülónél piros + jelzést vezessenek a gyalogúton a Kainz Györgyforrás érintésével. Így hosszú szakaszon elkerülhető a poros műút.) Ugyancsak felújították a Kemence—Csóványos—Diósjenő zöld jelzést.

Több alkalommal tettek kétnapos túrát a Bükkbe, Bakonyba, melyhez autóbusszal oldották meg az utazást.

A Hóvirág TE munkaterületül kapta a Kismaros — Kőspallag — Nagybörzsöny —

Ipoly — Duna által határolt területet. Az egyesület tagjai több brigádban megkezdték a terület felderítését a feladatok elvégzéséhez. Az egyesület szeptember 15-én turista főző- és sütőversenyt rendez a kisinóczyi házban.

A Postás Szakszervezet Természetbarát Bizottsága 600 fővel IBUSZ vonatot indított Esztergomba. A nagylétszámú kirándulóból 200-an mentek fel vezetőkkel a Vaskapuzhoz. Budapestre érkezés után megéljeneztek a percnyi pontossággal közlekedő mozdonyvezetőt!

A postás természetjáró csoportok vezetői augusztusban országos értekezletet tartottak a vaskapui turistaházban. Több határozatot hoztak a postás természetjárás nehézségeinek kiküszöbölésére és széles tömegek megnyerésére. Egységesen állást foglaltak a természetjáró versenyek jelenlegi, egészségre káros formája ellen. (Határozatukat és indokolást bizonyára közlik a szövetséggel — szélesebb körű vita céljából. Szerk. megj.)

Szeptember 15-én tartják az avató és névadó ünnepséget a veszprémi fiatalok által nemrégiben helyreállított feketehegyi kilátónál a Balatonfelvidéken. Az Eötvös Károly kilátó avatására Keszthelyről, Veszprémből, Várpalotáról, Pétről, Pármartonból külön autóbusszok indulnak.

Az ezévi Balatonkupa vándordíjas versenyt augusztus 11-én rendezték a Keszthelyi hegységben Rezi vár környékén. A 4 fős, két részleges versenyen 28 csapat indult. Eredmények:

I. Újpesti Spartakusz csapata	143	hibap.
II. Bp. Vasutas	152	„
III. Vasas Duclós II.	206	„

A Kinizsi barlangkutatók egyik csoportja a teresztényi barlangrendszer feltárában dolgozik. Hégráth Gyula vezetésével most a forrás felől próbálnak behatolni a feltételezett barlangba. Idáig hatvan méterre sikerült előre hatolni, de most újabb szifon állja útjukat. Ezt próbálják leküzdeni, hogy végre bejussanak a várható nagy járatba.

Másik csoportjuk a Bódvaszillastól 5 km-re fekvő Szabóapallag víznyelőinek kutatását kezdte meg, ahol igen biztató jelek mutatkoznak.

Döntő eredményt értek el Eggerszögön. Még 1944-ben vonult át a falun egy nagyerejű orkán, mely háztetőket, kerítéseket, lombos fákat tépett ki és reptett a szomszédos hegyoldalra. Egy repülő lombos fa elgörcsítette a templomtorony csúcsát díszítő kakast. Azóta nem volt nyugvásuk az eggerszögöleknél a szomszéd falubellektől. Nem is sajnálták volna a 3–5000 forintot, hogy kakasuk ismét peckesen az ég felé fordítsa fejét, de vállalkozó ennyirel sem akadt. De került önzetlen segítőt a barlangkutatók személyében. A falubeliek nagy csodálattal két és félórát „sziklamászás” után ismét felvetette fejét a kakas és majdhogy el nem kukorékolta magát. A barlangosok helyreállították Eggerszög becsületét.

Panaszunkra az Országos Természetvédelmi Tanács eljárt a Zala szennyeződése ügyében. Örömmel vettük az értesítést, hogy a szombathelyi Vízügyi Igazgatóság intézkedést tett a további károk elkerülésére.

KÖNYVSZEMLE

CSOBÁNC egyszerű, rövid szó: nyelvtani jelentését nem sokan tudnák megmondani. De ha Csobánc várának nevét említik, sok történelmi emléket ébreszt. Nem véletlen, hogy eddig is számos régész, történettudós igyekezett feltárni adatait a múlt ködéből. Most az igen tevékeny Veszprém megyei Idegenforgalmi Hivatal készített kis útikalauzt CSOBÁNC-ról, a legújabb levéltári kutatások anyagát felhasználva. A geológiai és történelmi fejezeteket érdekes illusztrációk színesítik. A Tapolcáról, Diszleről kiinduló túrákat megkönnyíti a jól karbantartott útjelzés, mely bekapcsolódik a Balatonfelvidék jelzeshálózatába.

A kis útikalauz hasznos kísérője a természetjáróknak, a balatonmenti hegyek szerelmeseinek. Ilyen pedig sok van, mert csak egyszer kell meglátni a tapolcai lapályt övező csúcsos és kalapalakú hegyeket, hogy oda mindig visszakívánozzunk.

A füzet kapható az Idegenforgalmi Hivatalnál (Balatonfüred) és a Balaton üdülőhelyein.

★

A Sport Lap- és Könyvkiadó gondozásában a közeljövőben jelenik meg a Cserhát útikalauz. Hamarosan a könyvüzletekbe kerül az Úttörő vasút emlékkönyve, melyben a Budai hegyek bő történelmi leírása is szerepel.

GOMBAISMERŐI TANFOLYAM

Ebben az évben ismét sok a gombamérgezés, számos kiránduló esett már eddig áldozatul a saját szedésű gombának. Ennek leküzdésére szükségesek a turisták és kirándulók számára rendezett gombaismerető tanfolyamok.

Az Orsz. Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet (Bpest, II., Keleti Károly utca 24.) a turisták és kirándulni járó dolgozók számára ez évi gombaismerői tanfolyamát folyó évi szeptember hó 11-én kezd meg. A tanfolyam hetenként kétszer, az esti órákban kerül megtartásra és kb. november közepén fejeződik be. Tandíja 36 forint, melynek fele a beiratkozáskor fizetendő. A tanfolyamon részt vehet bárki, aki az ehető és mérges gombák ismeretét elsajátítani óhajtja. Beiratkozás az Intézetben szeptember 11-én du. 4-től 7-ig.

FIGYELEM,

a Vértes hegység következik

Októberi számunkban a Vértesről adunk bő ismertetést. Biztosítsa előre újságárúsánál az októberi számot. Előfizetés a Posta Központi Hírlap-irodánál (Bp. V., József nádor tér 1. Csekk számszám 61 251).

GERECSE SZÓTAGREJTVÉNY

a, a, an, an, á, bá, ber, csa, cse, csir, csony, csös, csu, dó, e, é, é, ge, gos, gyed, gyű, hol, ka, kal, kó, kút, la, lag, les, li, lin, lo, lom, lyi, me, möl, мүк, na, nya, or, pa, pir, ra, szá, ta, ta, tát, tó, tő, út, ü.

Rejtvényrovatunk összeállításakor — lapunk új rendszeréhez igazodva — a jövőben arra fogunk törekedni, hogy az előző számban tárgyalt hegységhez csatlakozzék a fejtörő tartalma. Ezzel is buzdítani akarjuk olvasóinkat „ismétlésre”, vagyis arra, hogy újra meg újra elővegyék lapunk régebbi számain — már csak azért is, mert ez megkönnyíti számukra a rejtvények megfejtését.

A fenti 51 szótagból állítsuk össze az alábbi meghatározások szerinti 17 szót. Ha ez sikerült, a szavakat pontosan egymás alá írjuk, a 2. és 5. oszlop felül-ről lefelé olvasva a Gerecse három érdekes pontjának nevét adja.

Dr. E. L.-né, Budapest: Javaslátát megküldtük még július 29-én a vállalatnak, választ mind a mai napig nem kaptunk. Legyen kis türelemmel, mi viszont ismételtel és itt is feltesszük a kérdést a Turistaházakat Kezelő Vállalatnak, érdekesítik-e az egyszerű honpolgárt javaslatának megválaszolására?

K. E., Hatvan: Csak olyan könyvről adunk ismertetést, amelynek recenzíós példányát megkaptuk. Az eddigi tapasztalatok azt igazolják, hogy megtérül az egy („ingyen”) példány ára a lapban kifejtett ismertetés nyomán mind a kiadó, mind az AKV számára.

G. S., Oroslány: Legközelebbi számunk foglalkozik a Vértes-hegységgel.

P. J., Budapest: Kezdeményezésük helyes, mi már meg is tettük a javaslatot

BALATONI HETEK

1957. SZEPTEMBER

A Balatoni Hetek eseményeinek sorában számos tudományos, kulturális, szórakoztató és sportrendezvényre kerül sor. A nagyszámú és érdekes események között természetjáró megmozdulás is szerepel.

Szeptember 15: Eötvös Károly kilátó avatása a Feketehegyen.

Szeptember 28—29: A Budapesti Természetbarát Alsóvárségi Találkozója Balatonalmádin. Rendező: Birschitz József és Somló Dezső. (Tel.: 180—263).

Könyvtésül közöljük, hogy az első ponthoz Dunaszentmiklós, a másodikhoz Bajót, a harmadikhoz pedig Bajna község csik legközelebb. Keressük is fel túráinkon!

1. Egyik bányászközségünk neve. 2. A Szovjetunió egyik — hajdan nomád — népe. 3. Ritka férfinév (névnapja éppen e hónapra esik). 4. Alma, körte, cseresznye termőhelye. 5. Erdélyi község. 6. Készen levő versenyző teszi. 7. Túl édes vagy zsiros étel íze. 8. Az esztergomi vasútvonalon is található tereptárgy. 9. Házállat-betegség. 10. Amerikában divó „népítélet”. 11. Szundítás. 12. Dél-Amerikai vasbőr állat. 13. Egész hazánkra kiterjedő. 14. Szlovákiai hegység. 15. Enekesmadár. 16. Bükki forrás. 17. Turf.

A megfejtés beküldendő szeptember 30-ig. — Készítette: Horváth Péter.

A júliusi FEJTŐRŐ helyes megfejtése: A tünetek jelentkezésekor — mérge már felszívódott; fehér bocskor — lemez és gallér.

Könyvjutalmat kaptak: Oláh Lajos, Alsónémedi; dr. Mallász Tiborné, Esztergom; Tóth Józsefné, Budapest.

az „okos” tanácsok kinyomatására és azok kifüggesztésére a turistavonalakon.

P. S., Budapest: Sajnos, cserhádi fényképekből igen gyengén állunk, nekünk is szükségünk lenne néhányra.

Többeknek: Köszönjük dicsőítő és korholó sorokat. Gerecse számunk lényegében kísérleti példány volt. Reméljük, hogy az észrevételekkel tovább növelhetjük lapunk színvonalát és tartalmának minőségét. Örülünk, hogy spontán sok leírás érkezik hozzánk, de sajnos, nem tudunk mindegyiknek helyet szorítani. Munkánkat így is nagyban segítik a beküldött anyagok. Egyesekre, ha később is, de sor kerül.

Sajnos, nem mi tehetünk arról, hogy egyes egyesületek munkájáról nem tudunk tájékoztatást nyújtani. Vannak egyesületek, amelyek havonta rendszeresen megküldik híryanagukat, mások még egy sort sem juttattak el hozzánk. Mi a címjegyzék alapján minden egyesületet felkértünk erre.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., félem. 11. telefon: 123—087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180—850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kúkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429—760) és a KULTÚRA külföldi képviselőlet.

FEL a természetjárásra

Idő: du. 6 óra, bármelyik szombaton.
Hely: Természetjáró lakása.

Személyek: Természetjáró, az összes családtagok, környezete és akiket emlegetnek.

Megzördül a kulcs a zárban, belép T. J. Zsebéből páros kolbászt, másik zsebéből sajtot, valahonnan két köteg hagymát stb. szed elő, miközben az asztalra rakja:

„Malvin, hol a bakancsom?”

„Ahol lenni szokott.”

„Ki van tisztítva?”

„Nézd meg.”

„Persze, már megint nincs bezsírozva, holott számtalanszor mondtam...” (morgás) „... hogy senki nem nyúljon a bakancsomhoz, mert csak én tudom jól bezsírozni. Továbbá, hogy a bakancsokat legkésőbb szerdán már be is kell zsírozni.”

„Jól van, csak ne papolj. Hol a zsír?”

„Már két hete elfogyott.”

„Te jószág... és csak most szólsz?”

Lajos, menj le zsírárt.”

„Az üzletek már zárva vannak.”

Zsirzás elmarad. Előkerül a hátizsák, a kulcs, amely persze bedugaszolva tételt el és így dohos szagú; elkészül a körözött is.

„Remélem nem hagytam ki semmit?”

„Nézd meg a természetjáró kézikönyvben.”

„Atdál tiszta zsebkendőt, gyufát, van elem a zseblámpában?”

„Kérlek szépen ki megy túrára, te vagy én?”

Belép hat éves: „Apa, itt van.” Egy viharlámpát és köteg kötelet hoz.

„Ez minek?”

„Benne van a kézikönyvben.”

Végül beállítják a vekkert, lefekszik a család. Éjféli.

„Malvin, alszol?”

„Mit akarsz már megint?”

„Nem felejtettük ki a konzervnyitót?”

„De hisz’ nem is viszel konzervet. Talán a körözöttet akarod konzervnyitóval a kolbászra kenni?”

Reggel öt óra, irtózatos vekkelberregés.

„Ki állította ötre az órát, mikor hatra kellett volna?”

„Senki. Még a múlt hétről van ötre állítva. Te hútdad fel az este. Miért nem szabályoztad be újra?”

Beigazítják az órát, amely hatkor kötelezőszerűen ismét felveri az egész házat.

Hangok: „Polgárek már megint kirándulnak.”

Hogy a radai... Csend legyen!

Stb.”

Hajós Pál

július 15-ig?

Július második felének időjárása igen kellemetlen, rendkívül hűvös, napfényben szegény és csapadékos volt. A kellemetlenséget fokozta, hogy a hónap eleje — mint azt éreztük — túl meleg volt, a második fele viszont az évszakhoz képest túl hideg. A 36—39 fokos hőségéből aránylag rövid idő alatt 15—17 fokos hűvös időbe kerültünk bele. A szélsőséget jellemzi, hogy július 8-án a sok évi közep-től való hőmérsékleti eltérés +9 fokot tett ki, 23-án viszont —7 fokot. Ez a nagy eltérés komoly éghajlatváltozást jelentett szervezetünk számára. 23-án a hőmérséklet csúcserőte csak az Alföldön emelkedett a 20 fokig, máshol alatta maradt, sőt a magas hegyeken mindössze 10 fokot mértek. A hűvös időszak egyben rendkívül csapadékos is volt. 15-én, majd 20—28-ig országos esők voltak, 20 mm fölötti, helyenként 40—50 mm-t elérő mennyiséggel. A csapadék legtöbbször pusztító esőből, zivatarokból állt, igen gyakran és sok helyen jégesővel és szélviharral párosult. Különösen jégveréses napok voltak 15-e, 16-a, 20-a és 21-e. Nem egyszer galambtojás nagyságú pusztító jégverésről kaptunk értesítést. Sok volt a vilámcsapás is.

A hűvös időt a tartós északnyugati légáramlás okozta, amely hideg óceáni légtömegeket szállított felénk. A hónap vége felé az északnyugati légáramlást délnyugati váltotta fel és megkezdődött a felmelegedés. Visszatért a nyár. Először csak az évszaknak megfelelő időjárás alakult ki (augusztus 7-én), később azonban azt meghaladtuk.

Július 15-től 28-ig egyik ciklon a másikat követte, és tette hűvössé, csapadékosá és változókonnyá időjárásunkat. 28-a után az Azóri-szigetek felől magasnyomású léghalmaz nyomult szárazföldünk belseje felé, leszálló légáramlás alakult ki, s ennek következtében vált szárazzá és újból nyáriassá az időjárás.

Augusztus 7-e után alakult ki az idei nyár második hőhulláma. 12-én már országsszerte 35 fokig emelkedett a hőmérséklet, 14-én pedig Túrkevéen 40, Debrecenben 39 fok volt. Ezzel tetőzött is ez a hőhullám. Amilyen csapadékos volt július második fele, olyan szárazság uralkodott augusztus első felében. Az időszak vége felé ismét óceáni, hűvösebb légtömegek nyomultak szárazföldünk belseje felé, és törték meg a nagy meleget.

Az elmúlt 4 hét időjárása bizonyítja, hogy még mindig nem kerültünk a rendes kerékvágásba, még mindig a szélsőségek uralkodnak. Valószínű, hogy időjárásunk további alakulását is ez fogja meghatározni.

DR. ZÁCH ALFRED

TERMÉSZETJÁRÓ LÉTESÍTMÉNYEINK

V.

Kulcsosházak, védkunyhók, sátorotáborok

A kulcsosházak bentlakó gondnok nélküli, egyszerűbb turistaházak, amelyekben a természetjárók látják el magukat. A kulcsosházak sem lehetnek meg állandó felügyelet nélkül, ezért mindig állandóan lakott ház (erdészház, magánház) közelében telepítendő, amelynek lakói adják ki bizonyos feltételek mellett a kulcsot és a legszükségesebb felszerelést az oda érkező természetjáróknak. A kulcsosház használatára vonatkozólag ajánlatos előzetesen a házat fenntartó egyesülettől tájékoztatást szerezni (pl a Veszprém megyei kulcsosházakról — Ráskopuszta, Kabhegy, Kőrishegy, Kék-hegy, Németbánya stb. — a Bakony Turistaegyesülettől, Veszprém, Partizán u. 1.)

Helyüket rendszeresen az szabja meg, hol vannak használatban nem álló, kevés költséggel karbavélezhető épületek (vadászházak, erdészházak, munkásszállások stb.) a turistaházaktól távoleső területeken. Rendszeresen egyetlen közös hálótermük van, kályhával, esetleg tüzhellyel ellátva. Rongálás ellen a ház összes részei a szokottnál erősebben módton legyenek lezárthatók (erős vaspánttal, lakattal, csak belülről nyitható táblákkal, ráccsal stb.). Célszerű a kulcs hollétééről, a társadalmi tulajdon védelméről és fenntartó egyesületéről tájékoztató tábla elhelyezése is. Különösen fontosak a kulcsosházak a természetjárás részére még fel nem tárt vidékeken (Vértes, Gerecse, Cserhát stb.), ahol ezek a házak képezik a későbbi természetjáró építő tevékenység alapját.

A védkunyhók (menedékkunyhók) kizárólag a természetjárók időjárás vizsgálatára ellen való védelmet szolgálatják, ennek megfelelően nyitott. A keskeny bejáró nyílás és esetleges kis világító nyílás szélárnyékos oldalon legyen, így sátorlappal letakarva további védelmet nyújthat. A kunyhó az időjárásnak és rongálásnak ellenálló anyagból, falazva vagy betonból, vasbetonból készüljön. A padló célszerűen a tetszint felett 10—20 cm-rel kiemelve, a bejárat felé néhány szálalék esséssel, a jobb tisztántarthatóság miatt betonból készíthető. A kunyhó tisztaságának ellenőrzéséről és az esetleges javításokról a munkaterületet fenntartó egyesületnek kell gondoskodnia.

A sátorotáborok szükségességét a turistaházak hiánya, vagy szálláshelyeiknek elégtelen volta hozta magával, mint szükségmegoldást. Ennek megfelelően olcsóbb, az időjárásnak kevésbé ellenálló anyagból készülnek és kevesebb kényelmet nyújtanak; azonban bizonyos minimális gyakorlati és egészségügyi feltételeket feltétlenül ki kell elégíteniök.

Ezért a tábort szelvédtet, jó levegőjű, száraz, magasabb, szünnyogoktól nem járt helyen, szép környezetben, ivóvíz közelében, a területtulajdonos és az egészségügyi szervek előzetes engedélyével létesítjük. A nagy tömegek mozgására tekintettel a víznyerő helyek és a közlekedésre szolgáló területek burkolattal (kő, kavics, murva) látandók el. Gondoskodni kell továbbá alkalmas helyen tüzrakóhely, szemétdöngő — egészségügyi előírások szerint épített és gondozott — WC, megfelelő nagyságú gyülekezőhely, az előző cikkben leírt pihenőhely létesítéséről. A sátrakat a tábort létesítő szerv előre (a tűzveszélyre tekintettel egymástól megfelelő távolságra) veri le, körülárkossal és csapadékvíz levezetésére alkalmas gyűjtőárokkal ellátva.

Az egészségügyi előírásoknak megfelelően az állandó jellegű táborok sátraiban közvetlenül a földre fekvőhálóval nem helyezhetők az átnedvesedés, rovarok stb. miatt. A felszerelés részére elegendő hely, a személyek részére a turistaházakban szokásos ágynemű és annak megfelelő váltása biztosítandó. A táborban a rendre, berendezésre való felügyelet és a felszerelés kiadása miatt állandóan ott tartózkodó gondnokra van szükség. Világításra csak kevésbé tűzveszélyes eszközök (viharlámpa, villany) használható. Gondoskodni kell továbbá elegendő mosdó tároló, vízfordóedényről, közeli fürdősi lehetőségről, tüzoltóvíz tárolásáról is.

Az esetleges konyha, ételem és konyhaszközök tárolóhely-berendezéséről külön, részletesebb előírások rendelkeznek. Kedvezőtlen időjárás esetére biztosítani kell az ételek fedél alatti kiosztását és elfogyasztását is. Így a fentiek betartásával, körültekintéssel és jó szervezéssel sokat tehetünk annak érdekében, hogy egyszerűbb viszonyok között is kurturált szálláshelyet nyújthassunk.

Holényi László

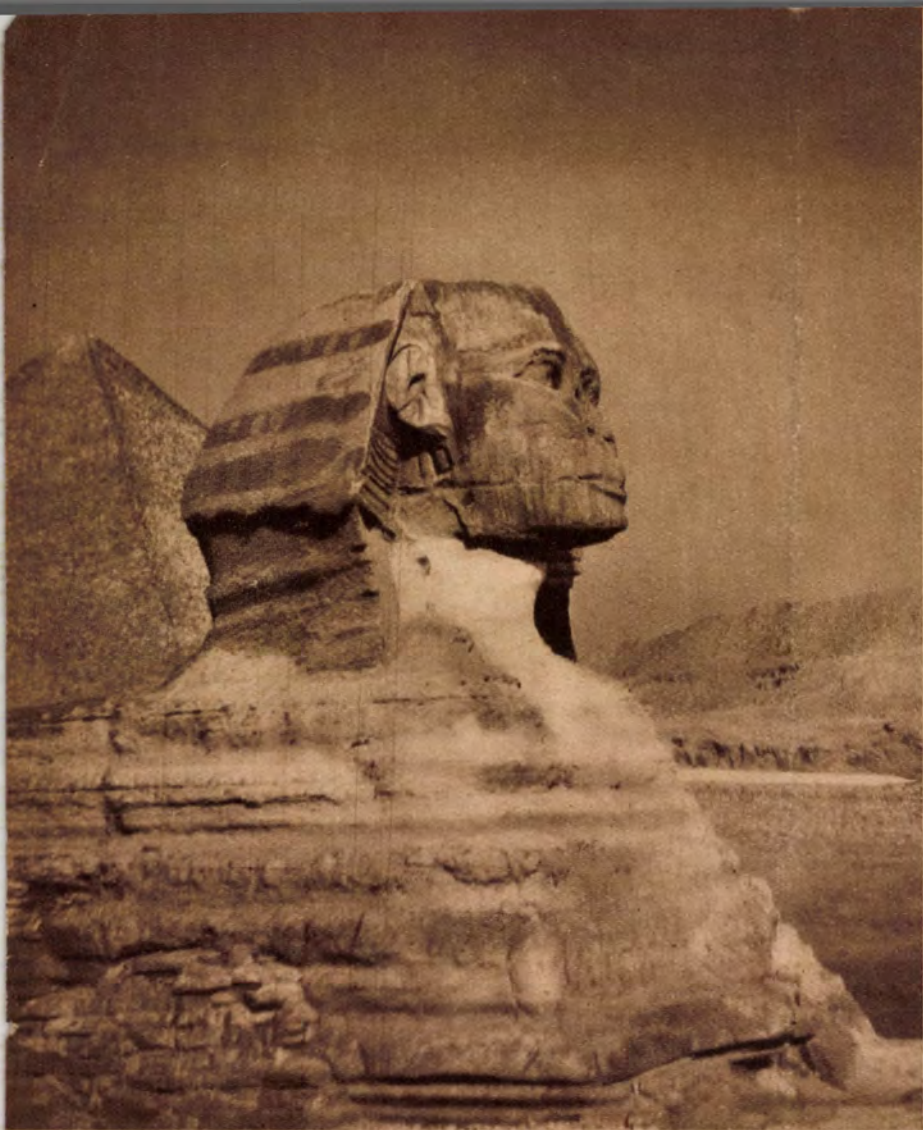

Térmészetijárás

A gizai szfinx holdfényénél!
Ötezer év történelme
pergett előtte

Egyiptom két arca: hátul
a hömpölygő Nílus, előtte
arab falu; előtérben öntöző-
csatorna és az épülő erömű

(Erős József felv.)

Térképészjárás

1957. OKTÓBER

★

III. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

A VÉRTES

mondavilága

A monda: egy kicsit történelem. De egy kicsit mese is. Hősei többnyire történelmi személyek ugyan, de a körükön fonódó esemény vagy esemény gyakran mesészerű, vagy a tényleges történet erősen kiszínezett, megszépített változata. Mégis értékesek részünkre, mert a legtöbbjének megvan a történelmi magja. És értékesek azért is, mert mély és sokszor századok távlatába nyúló bepillantást engednek az ott élő nép lelkivilágába, közéletének, hiedelmeinek gazdag tárházába. Mert tudnunk kell: **a nép a mondát történelmi valóságnak tekinti.** Így olvassuk, élvezzük a Vértes mondavilágát is.

A krónika szerint a Vértes északnyugati szegélyén vívta a magyarság a győzedelmes nagy csatát Szvatoplukkal. Ennek emlékére áll a Turul. De egy másik nagy csata emléke is fűződik a Vérteshez: Bodajknál szenvedett döntő vereséget 1051-ben a hazánkba betört III. Henrik német császár. A hadjáratát vezette a jobbparton nyomult be országunkba. Ebből kettő a Duna balpartján igyekezett előtörni, maga a császár pedig a jobbparton vezette a főereget. Egyidejűleg a Dunán hadianyagot és eleséget szállító hajóhadat s a túlsóparton állomásozó segédcsoportokat sikerült Béla hercegnek egy hamis császári utasítással visszafordítani. A magára maradt, fáradt és kiéhezett főserere pedig halálos csapást mért. A krónika szerint „annyi volt ott az eldobbott vért, hogy jobban borítsa a földet, mint a fű. Ezért nevezetett ezen hegység Vértesnek”. Székesfehérvár közelében, a Noé-hegyen foglalt a hadjáratát vezette Árpád fejedelem állandó szállást. Zámoly (régbben: Zámor) határában az Árpád-völgy megőrizte nevét annak emlékére, hogy hajdan királyi birtok volt. Csákvár egykori erődítményét a hadjáratát vezette Szabolcs vezér unokája, Csák építtette. Szár község neve a kutatások szerint Szár Lászlótól, Endre, Béla és Levente atyjától származik. Keszkedet — a hegység északnyugati szögletén — mint királyi pásztorok lakóhelyét említik első ízben. Felső Dobospusztán Árpádok idejéből való kör alakú s árokkal kerített váracskák nyomára akadunk. Annyi jelentős emléke van a Vértes vidékén az Árpádok korának, mint kevés helyütt másutt az országban.

Mindezideig csak a hegység körül utazgattunk. Lépjünk most már be a Vértes belsejébe.

A Vértesben sok a várrom. A várak közül a legerősebbnek Gesztet tartották. Ki építtette, nem tudni. Róbert Károly idején Nagy Tamás de Csőr kezén volt, aki jutalmul kapta, mert a havasalföldi hadjáratban a király életét saját életének veszélyeztetésével védelmezte. A legrégebbinek viszont Gerencsér várát tudják, melynek nevezetessége többek között, hogy itt rejtegette Erzsébet királyné a magyar koronát, melyet Kottanner Ilona udvarhölgy csempészett ki részére Visehrad várából. A vértesi várak kedvelt tartózkodási helyei voltak királyainknak, s a környező rengetegekben vadásztak és madarásztak. Kedves rege szól Vitány várról (egyben Gerencsér váráról is). Az ifjú nemes, Hédervári Imre volt történetünk idejében Vitány ura. A jóval délebbre fekvő Gerencsér váré pedig a büszke és keményszívű Ujlaki Miklós. Ujlaki egy német grófhöz akarta feleségül kényszeríteni leányát, Krimhildát, a vár csendes szavú, alázatos lelkű tündéréit. De Krimhilda titokban már jegyese volt Hédervárinak, s az ifjú lovag egy éjszaka meg is szöktette szerelmét és várába vitte. Több sem kellett a büszke apának! Nekirontott katonákkal, ágyúkkal Vitány várának. De hiába lőtte, ostromolta, nem tudta bevenni. Jól volt az megépítve s jól is védtek. El sem esik tán, ha egy várbeli el nem árulja a titkos utat, s azon keresztül be nem vezeti Ujlakit a várba. A folyosó egyenesen Hédervári dolgozószobájába nyílt. A meg-

Csákokó regényes romjai

Sűrű erdő rejtje Gerencsérvár maradványait

lepett váruat Ujlaki leütötte, majd eszméletlen leányát magával hurcolva, otthagya Vitányt. Otthon szörnű büntetés várt a szerencsétlen leányra: atya elevenen befalaztatta a vár egyik pincéjébe. Ott is pusztult volna, ha a vár öreg szolgálója ki nem bont egy nyílást az újonnan készült falban s azon keresztül nem élelmezi. Hédervári pedig közben felgyógyult és Ujlaki erőszakossága miatt panaszra ment egyenesen Mátyás királyhoz. Mátyás nem azért állt igazságos király hírében, hogy ilyesmit megtorlatlanul hagyjon. Egy szép napon kürtös vitéz jelent meg Gerencsérvár felvonóhídján előtt s jelezte, hogy a király érkezik. De közben Ujlaki megtört esztelen tettének súlya alatt; már nem a gőgös szívű főúr, hanem szerencsétlen apa. Amikor kiderült, hogy leánya él, boldog örömmel öleli keblére s örömmel adja nőül a szomszéd vár urához.

Járt-e Mátyás király a Vértesben? Minden valószínűség szerint: igen. A közeli tatali vár kedvelt pihenőhelye volt, s állig hihető, hogy ne vadászott volna a szomszédos Vértes rengetegében. Néhány szép monda örzi Mátyás tatali tartózkodásának emlékét. Ilyen a Máriakút regéje, továbbá az aranykacsa mondája. Az utóbbi szerint az egykori római vízvezeték kőcsöve a föld alatt vezetett a Pannonvárig (Bregetőig). A király és kísérete azzal szórakozott, hogy egy fából készült aranyozott kacsát tettek a vízvezeték csövébe, majd az ószönyi várig vágatván, bevárták, amíg a kacsát ott előlűnt.

Ha járt Mátyás a Vértesben, találkozhatott ott az ősz Peterdével s leányával, vadászhatott a környéken a talán ivott is a forrásból, mely Szép Ilonka nevét viseli. Ott fakad Kapberek pusztája mellett.

Vörösmarty szép költeményét mindenki ismeri és idézi a Vértest járva. De érdekes tudni azt is, hogyan született e vers? A Peterdi család egyik késői sarja, Peterdi József 1807 közötti közzétételű lelkésze. Háza kedvenc találkozóhelye a magyar íróknak. Mindennapi vendége volt Fáy András. Fáy a költőt később ki-ki hozta föl szüretreire. Ott kötöttek barátságot Peterdi József fia Gábor, Fáy és Vörösmarty. Egy hangulatos estén Fáy a híres préházban elmesélte Vörösmartynak a Peterdi család Szép Ilonkáról szóló hagyományát. Vegyük még hozzá, hogy Vörösmarty nemrég vált meg a Percel családtól, Percel Etelka emléke még ott égett a szívében — s akkor megértjük, hogy született e vers: „A költő elbűvölten a hagyomány szépségétől, saját szerencsétlen szerelmén merengve, csillogó szemmel hallgatta a történetet — írja Palóczy —, hogy lantján rövidesen megszűnlessen a magyar költészet remeke: a Szép Ilonka, amely az Aurórában látott először napvilágot”. Peterdi Gábor fia ugyancsak Gábor megfestette Orlay Petrics Somával, Petőfi barátjával a Szép Ilonka történetét nyolc képben, Vörösmarty költeményének és a családi hagyomány szellemében.

A régi udvarházak azóta elpusztultak, a büszke várak leomlottak. Amit a háborúk s az idő pusztító keze még meghagyott falaikból, abból sokat elpusztított a kincskeresők mohó turkálása. Sokat kutattak Gesztesen is kincsek után, Csákokó várában pedig 1830 körül áskáltak a királyi helytartóság engedélyével. Kincset ugyan nem találtak, de meggyorsították a vár pusztulását.

Búcsúzóul vessünk még egy pillantást a Vértes térképére. Mennyi eredeti sajátos népi elnevezés van itt, amely még magyarázatra szorul. Vajon a sok farkasnév Vértesközma és Várgesztes határában (Farkastorok, Farkasverem, Farkashajtás) azokat az időkét idézi, amikor még farkasok jártak erre? A vad-orzók is gyakori vendégek lehettek errefelé. Erre utal több völgy, árok neve a Fáni völgy és Vitányvár környékén. S ugyanhonnan ered a Sárkánylyuk völgy neve? Miért Ördög konyha a Csákokó Nagy Bükk egyik nyúlványa? Miért Szólókó a Csákvár határában levő kis meredek hegynyúlvány (Dobogókó)? Mindez és sok más még tisztázásra vagy tudatosításra vár.

Turistatársak! Ha a Vértes vidékére víz utatok, gondolatok arra, hogy itt hegyekhez, völgyekhez, váromokhoz, forrásokhoz megannyi rege, monda és történelmi emlék fűződik.

Dr. Pápa Miklós

A FEJÉR MEGYEI TERMÉSZETJÁRÓ ÉLET

Ha a Vértesrel foglalkozunk, feltétlenül Fejér megyéről, a megyei természetjárók életéről is kell beszélnünk. Ez a dunántúli megye bőven rendelkezik természetjárásra alkalmas hegyekkel. Középen fekszik a kedves kis Meleghegy, nyugati felén pedig a Vértes és a Bakony ölelkeznek, ha a móri völgy nem választaná el őket 6 kilométeres szélességével egymástól.

Dacára a természetjárási lehetőségeknek, Fejér megyében a természetjárást szervezetten alig 200 dolgozó üzi. Ennél a ténynél feltétlenül meg kell vizsgálni a lassú fejlődés okát. A felszabadulás után Székesfehérvárott működött az Építők SE-n belül egy szakosztály, de csak addig létezett, míg azt annak elnöke összefogta. A szakosztály elnökének elköltözése után feloszlott, holott életképes volt. Többek között kulcsosházat létesítettek a Bakonyban és több helységről álló kulcsos házat kívántak létesíteni a Galya völgy közelében, mely utóbbi igen megkönnyítette volna a megyei természetjárók túrázási lehetőségeit. Időközben ez a ház teljesen az enyészetté vált. Későbbben ugyancsak Székesfehérvárott a Könnyűipari Szerszámgépgyár dolgozói alakították meg szakosztályukat, melynek működésére jellemző, hogy amikor 1956-ban megalakult a Megyei Természetjáró Társadalmi Szövetség, abban ez a szakosztály nem képviseltette magát.

A székesfehérvári bankok, de főleg az Országos Takarékpénztár dolgozói között több régi turista elhatározta, hogy felelevenítik a természetjárást, azt szervezetté teszik. Még 1955 telén megalakították szakosztályukat a Vörös Meteor SE-n belül. Működésük eredményes volt, igen sok dolgozót, egyesületi tagot és azon kívülieket vittek túráikra. A széles túrázási mozgalom eredményeként felkeltették más munkahelyek dolgozóiban is a természetjárás iránti kedvet, s valószínűnek tartható, hogy annak következtében alakultak meg Gánton és Iszkaszentgyörgyön is a bauxitbányászok turista szakosztályai. Ezek a szakosztályok tudomásunk szerint már nem működnek. Ezekkel a szakosztályokkal egyidőben a Bodajki Bányász SE-n belül is szerveződött egy kis csoport, mely a jó vezetés következtében igen szépen fejlődött. Ma is működnek közel 100-as létszámmal. Turista létesítményt e szakosztályok közül egyedül a Meteorosok valósítottak meg egy kis kulcsos házban, mely a Vértesben a Kis Lepakút közelében, szép öreg bükkös oldalán volt. Azért volt, mert az ellenforradalom alatt teljesen kifosztották és megrongálták.

Ezekből is láthatóan Fejér megyében vannak és még többen lennének a természetjárás hívei, ha az Országos Szövetség és a régi múltra visszatekintő egyesületek megfelelően irányítanák ezeket a még kezdő szervezeteket. Az ellenforradalom után a sportélet útszervezésével változás állt be a Fejér megyei természetjárók életében is. A Bodajki Bányász SE-ből kiváltak a természetjárók, mivel az nem nyújtott anyagi támogatást részükre. A hozzátartozás csupán a felügyelet gyakorlásából állott. Ezek a természetjárók most önállóan „Jószerecske Bányász Természetjáró Egyesület” név alatt működnek. A gánti és iszkaszentgyörgyi bauxitbányászok, valamint a székesfehérvári Könnyűipari Szerszámgépgyár Természetjáró Szakosztályai az ellenforradalom óta nem működnek. Iszkaszentgyörgyön „úri sport”-nak tartják egyesek a természetjárást, tagjait megvetik és valószínűleg titokban kell — egyesületen kívül — túrázniok. Az ellenforradalom alatt még plakátjaikat is letépték a felolvasóteremben. A székesfehérvári Vörös Meteorosok, a „Székesfehérvári Pénzügyi Dolgozók Természetbarát Turista Köre” név alatt folytatják működésüket és 120 tagjuk van. Kulcsos házuk kifosztása elvette kedvüket

újabb létesítmény megvalósításától és várják egy anyagi támogatást. Munkájuk abból áll, hogy megkedveljék Fehérvár dolgozóival a természetjárást, túráikra, kirándulásaikra mindig visznek magukkal vendégeket is, kiknek egy része később tagjuk lesz.

Fejér megyében a természetjárást erősen hátráltatja a rossz közlekedési lehetőség is. A Vértes és a Bakony északi részét Székesfehérvárról a mór—komáromi vonattal lehet megközelíteni, mely későn, 9.15 órakor indul Fehérvárról és 10 óra körül ér Csókakő, vagy Mór megállókhöz, melyek a legjobb kiinduló állomások. De még ezen túlmenően, Mórrol ingajárat jár Pusztavámra — mely már a Vértesben van —, mely maga is kirándulóhely, de nagyszerű hosszabb túra kiindulására is. Itt az a baj, hogy — a pusztavámi szénbánya dolgozóinak érdekét nézve — nem tudják az ingajáratot úgy indítani, hogy a Székesfehérvárról érkezők a pusztavámra át szállhassanak. Autóbuszközlekedés meg csak hétköznapokon van. Szorosan összefügg a közlekedési nehézségekkel a turistaház hiánya. Mellékessé válnának a közlekedési hiányosságok, ha már szombatoként ki tudnánk menni egy turistaházba, s onnan másnap indulva komoly túrákat lehetne tenni. A móri völgy községei a környező bányák dolgozóival telítettek, azokban átvonulók részére szállást alig lehet biztosítani, mindenesetre annyi férőhelyet nem, amennyi egy-egy túra résztvevőnek elég lenne. A Vértesben levő lakott területek, Mindzentpuszta, Kőhányáspuszta, Vérteskozma stb. mind távol esnek a közlekedési vonalaktól, ezért szombat esti szállásra nem megfelelőek. A természetjárást tömegsporttá kell fejleszteni melyhez a két legfontosabb követelmény: a közlekedési lehetőség és a szállás. Az, hogy tömegsporttá kell fejleszteni, még fokozottabban vonatkozik e bányász jellegű vidékre, ahol egészségügyi követelményként kellene ezt a sportot támogatni.

A tapasztalatok, sajnos, pont az ellenkezőjét bizonyítják. Van egy önmagában visszatérő nagy bajuk a Vértest ápolgató Fejér megyei turistáknak. Nincs Vértes-térképünk és az utak sincsenek jelezve. Ha csak az egyik nincs, az még nem nagy baj, de így tehetetlenek, mert térkép nélkül nem tudnak útjelzést készíteni és addig, míg útjaik jelzetlenek, csak kerülgetik a vadregényes szép helyeket.

Állíthatom, hogy a Vértesben, kedvező fekvésével és Fejér megye lelkes természetjáróival, igen kevés áldozatvállalással egy második Bükköt lehetne teremteni. Ehhez feltétlenül szükséges, hogy több egyesület és a szövetség is foglalkozzék ezzel a kérdéssel az illetékesek figyelmének idevonására.

Varró Gusztáv

A gesztesvári ház

Újjáépítésére a Vasas Természetbarát Liga részletes tervet és költségvetést készített. Az anyagi alapok megteremtése után a munkát két részletben végzik el. Az elsőben rendbehozzák az erősen megrongált emeleti hálószobát. A második, nagyobb munka a további kiépítés, kilátóterasz építése, amelyekhez a Műemlékek Bizottságának hozzájárulását és támogatását már megszerezték. A munkálatokba az összes vasas természetjáró szervezetek és a tatabányai természetbarátok is bekapcsolódnak.

A munkálatokat nagy monstretúra keretében hamarosan megindítják.

Beszélnék a VÉRTES kőzetei...

A hazai szénbányászat egyik legfontosabb vidéke a Vértes hegység É-i oldalán terül el. Tatabánya környéke népgazdaságunk egyik legfejlettebb iparvidéke. Iparvidék természetesen csak megfelelő nyersanyag bázis mellett fejlődhetik ki. Tatabánya környékének legfontosabb ásványi nyersanyaga a barnaköszén. Ennek a nagy fontosságú anyagnak a keletkezése, kialakulása és mai helyzete a földtörténeti fejlődés hosszú évmillióinak köszönhető.

Földünk arculata állandóan változik. Ahol ma bányászok ezrei szállnak le naponta a Föld mélyébe, ahol gépek zakatolásától zajos a világ, földtörténeti szemmel nézve nem is olyan régen, alig pár százezer esztendővel ezelőtt (az ún. pleisztocénkorszakban) még olyan vadállatok éltek, amelyeket ma hiába keresnénk ezen a környéken. S ha még jobban elmerülünk a múlt történetébe, egyszerre csak hatalmas kiterjedésű, lápos területeket látunk magunk előtt. Ezek a lápok a tengerpartot széles szalag alakjában övezik s egykori buja vegetációjuk anyagából született meg a barnaköszén. Ez a kép mintegy 40—45 millió évvel ezelőtt, a harmadidőszak elején tárul elénk.

S ha most még tovább haladunk vissza a múltba s immár mintegy 200 millió évet tettünk meg gondolatban visszafelé Földünk történetében, akkor a mai Vértes hegység területén a Tethys-nek nevezett ősi Földközi-tenger, szigetektől itt-ott megbontott hatalmas vízfelületét látjuk hullámmzni.

A földtörténeti középkor legidősebb időszakának, a triásznak a tengerszélén elszórtan álltak. Persze, ekkor még nem volt ember s így az akkori idők történetéről csak a tenger hátrahagyott nyomai árulják el nekünk az akkori idők történetét.

A Tethys — mint amolyan Földközi-tenger — elég meleg vizű lévén, megvolt a megfelelő tenyészási lehetőség nagy kiterjedésű korallpadok kialakulásához. A korallok maradványai ugyan nemigen találhatók meg, de mégis következtethetünk egykori jelenlétükre abból a tényből, hogy a triász időszak tengeri üledékei között a Vértes K-i felében mindenütt ott találjuk a dolomit nevű kőzetet. A dolomitot Dolomieu francia tudósról nevezték el. Ez a kőzet — ha nem szennyezett — kalcium-magnézium-karbonátból áll (Ca, Mg, CO_3). Vegyi összetételében tehát annyiban különbözik a mészkőtől, amely kalcium-karbonát (CaCO_3), hogy a dolomitban a mészkő kalciumát félig magnézium helyettesítheti. A mészkő és dolomit külső megjelenésében eléggé hasonlít egymáshoz s így bizony csak nagyobb gyakorlattal bíró szem tudja e két kőzetet egymástól megkülönböztetni. Ha azonban jól záró kis üvegekben (és el ne törjön!) kevés sósavat vi-

szünk magunkkal, túra közben is könnyen megkülönböztethetjük a dolomitot a mészkőtől. Csöppentsünk a megvizsgálandó kőzetdarab friss törési felületére kevés sósavat. Ha a kőzet erősen pezseg (mert szabad szén-sav keletkezik, amely elszáll) mészkővel van dolgunk, ellenkező esetben pedig dolomittal. (Meleg sósavtól a porított dolomit is pezseg, de csak kevésbé és nem olyan hevesen, mint a mészkő.) A dolomit keletkezése mindmáig nem teljesen tisztázott, de valószínű, hogy létrejöttében a koralloknak is van szerepük.

Ez a dolomit tehát az a kőzet, amely, mint a Vértes legidősebb és legelterjedtebb kőzete, mintegy gerincét alkotja az egész hegységnek. S ha értünk a nyelvén, sok mindent beszél el a dolomit. Először is igazolja, hogy a mai Vértes területét is tenger borította a földtörténeti középkor triász nevű időszakában. A tenger sekélyebb, partközeli részein hatalmas, gyermekfej nagyságot is elérő kagylók, a Megalodusok tenyészték nagy számban. A Megalodusok egyik lelőhelye a Csákányhegy. Az innen előkerült egyik lelet páratlanul érdekes öséletnyommal gazdagította ismereteinket: ez a példány mutatja az egész földtörténet eddig ismert legrégebbi gyöngyszemeinek nyomait. A hatalmas terméző Megalodus-kagyló teknője — nyilván a heves hullámverés következtében — megsérült. A sérülésen keresztül néhány egészen apró kis kőzetszemcse kerülhetett a teknő és a teknőt kiválasztó ún. köpeny közé. A sérülés után a köpeny azonnal megkezdte a létrejött sérülés kiküszöbölését. A sérülés helyén megindult a mészanyag kiválasztása s a törés helye rövidesen beforrt. De szükség volt arra is, hogy a teknő alá bekerülő apró kis tisztátalanságok irritációját is megszüntesse a kagyló. Ez ugyanúgy történt, mint a ma élő kagylóknál: a kőzetszemcse köré a köpeny igen vékony, koncentrikus rétegek alakjában mészanyagot választott ki. Így jöttek létre a közel 200 millió éves gyöngyszemek, amelyek ma is világosan felismerhetők.

Valamivel fiatalabb korúak, de még ugyancsak a triász időszakban jöttek létre azok a mészüledékek is a tengerben, amelyekből a Dachstein mészkőéhez való hasonlóság alapján dachsteini mészkőnek nevezett kőzet jött létre.

A természetjáró szempontjából a dolomit és a mészkő igen fontos, részben nagy elterjedése, részben pedig azon körülmény miatt is, hogy éppen a legszebb kilátást biztosító csúcsok és a legfestőibb sziklák ezekből a kőzetekből állanak.

A földtörténeti középkor időszakának, a jurának, valamint az ezt követő krétának a képződményeit ugyancsak ismerjük a Vértes hegységéből.

A jura időszak képződményei sokkal kisebb elterjedésűek, csak a hegység DNY-i (Csókahegy) és ÉNY-i oldalán találhatók mészkő alakjában. A jura alját (alsó liász) képviselik.

Ugyancsak alárendelt szerepet játszanak a Vértes fölépítésében a földtörténeti középkor utolsó időszakának, a krétának az üledékei. Főleg különböző mészkővekből áll ez a sorozat s a kréta időszak idősebb részének különböző emeleteit képviseli. Mélyfúrások is feltárták krétaidőszaki tengeri üledékeket.

A jura- és krétaidőszaki képződmények is a Vértes ez ideji tengerrel borítottságára utalnak.

A tenger azonban a kréta időszak végén visszahúzódtott és a földtörténeti újkor elején is még hosszú ideig szárazulat volt. A szárazföldi időszak alatt képződött a Vértes hegység egyik legfontosabb ásványi nyersanyaga: a bauxit. A bauxit agyagos küllemű, többnyire rózsá-

Száraz lábbal is nehéz az átkelés a Mária-szakadékon

színű vagy vöröses (de igen változatos más színű is lehet), „érc”. Nem födi azt az elképzelést, amit a köznapi életben az érchez fűzünk, de mégis ércnek kell tekintelnünk, mert korunk egyik legfontosabb fémét, az alumíniumot nyerik belőle.

A földtörténeti újkor elejének, az eocénnek nagyon fontos előfordulása található Fornapusztán (Csákvártól délre). Az akkori tengeri életnek igen gazdag nyomait őrzik az itteni rétegek. Egykori kagylók, csigák stb. vázrészeit mintegy 45 millió esztendeje pompás megtartásban őrzik itt a földkéreg rétegei. Azt igazolják ezek az ősmaradványok, fosszillák, hogy a bauxitképződés szárazföldi időszaka után ismét tenger öntötte el a Vértes területét. A Fornapuszta melletti eocén ősmaradványokhoz nevezetes tudománytörténeti esemény is kapcsolódik. Az itteni fosszilis fauna első feldolgozója (1863) maga Zittel K. A. volt, az őslénytan egyik legkimagaslóbb művelője, a későbbi müncheni professzor. A világ-hírű paleontológus első munkája tehát a Vértes egyik őslénytani nevezetességével foglalkozott s így Fornapuszta neve (ez helyesen Tornapuszta lenne) a világ összes paleontológusa előtt ismert.

Ugyancsak az eocénhez kapcsolódik a Vértes másik ásványi nyersanyaga, a Tatabánya környékén ismert barnaköszén is. Tengerpartok mentén kialakult lápok növényzete szolgáltatotta ennek anyagát, miként már írtuk. A barnaköszénes csoportot tengeri eredetű rétegsor födi, amelyben a pénz alakú mészvázaz egysejtű állatok (Nummulites) vázának tömegei találhatóak.

A földtörténeti újkor folyamán azután a tenger fokozatosan visszahúzódott a Vértes területéről. Ezekből az időkből is számos beszédes tanút rejtenek magukban a Vértes hegység kőzetei, különösen a barlangok kitöltése.

A löszben mély árkot váj a lezúduló víz

A két legnevezetesebb, ősvilági állatcsontokat is tartalmazó barlang közül egyik a hegység D-i oldalán levő Báraczháza, a másik pedig az egykori Bánhida (ma Tatabánya alsó) közelében található Szelim barlang.

Íme, ilyen régi időkről beszélnek a Vértes kőzetei! Ennyi érdekes adatot szolgáltatnak, melyek nemcsak Földünk múltjának szempontjából fontosak, hanem — mint láttuk — mai gazdasági életünkre is nagy hatást gyakorolnak.

Dr. Bogsch László

Gazdasági kihasználás

Bár az erdőborította tagolatlan hegység aránylag nem magas, mégis imponzánsan emelkedik ki a környezetéből. A hegység közigazgatási szempontból nagyobb részben Fejér, kisebb részben Komárom megye területén húzódik át.

A Vértes elővidéke már a honfoglalás előtt is (pl. Csákvár-Flóriána már a rómaiak alatt) lakott hely volt. A hegység területét a középkorban hatalmas vadaskertek borították. A kiemelkedőbb pontjain festői várak emelkedtek (Oroszlánkő, Csóka, Gerencsér, Gesztes, Vintány). A rengeteg belsejében csendes kolostorok (Majk, Vértesszentkereszt) húzódtak meg. A várak birtokosai nemcsak a környéket, hanem a hegységen átvezető természetes átjárókat — Móri árok, Váli völgy — is kezükben tartották. A török idők alatt a várak és a kolostorok többször is gazdát cseréltek, majd később az enyészet martalékává váltak. Egyedül a majki kamolduki kolostor maradt épségben, mely Eszterházy herceg kastélya volt.

A felszabadulásig a Vértes csaknem egész területe az Eszterházy hercegi hitbizományhoz tartozott, ezenkívül nagyobb birtoka volt még itt a Magyar Állami Kőszénbánya Rt.-nek is.

A népség főfoglalkozása a földművelés, az északi peremvidéken elhelyezkedő szénmedence környékén az ipar és a bányászat. Mivel az egész területet a nagybirtokrendszer uralta, a lakosság többségét gazdasági cselédek és alkalmazottak tették, akik csak a földreform során jutottak földhöz. A népsűrűség igen alacsony, alig haladja meg az 50 főt négyzetkilométerenként — kivéve a

bányavidéket, ahol az átlagos népsűrűség magasan 100 fölött van. Az alacsony népsűrűséget az egyke elterjedtségén kívül a nagybirtokrendszer is magával hozta. Kevés a nagy település, inkább majorok, puszták népesítik be a tájat.

Az enyhén hullámos elővidék domboldalain, a hegység szelídebb lejtőin, de a magasabban fekvő nagyobb kiterjedésű fennsík (pl. N. Csákány) is szántók húzódnak. A Vértesalja mezőgazdasága hasonlóságot mutat a Mezőföldéhez, fő növénye a búza, kukorica, rozs stb. A Móri árok felé eső hegyoldalon terem az országos hírnévnek örvendő „móri ezerjő”. Az állattenyésztés fejlett, a hegység belsejében különösen a juh-tenyésztés, a bányavidékeken pedig a sertéstartás igen elterjedt. A hegységet csaknem teljesen összefüggő erdőtakaró borítja. A kiterjedt tölgyesek és bükkösök erdőgazdaságunk jelentős tartaléka.

A Vértes északi előterében fekszik hazánk legjelentősebb szénmedencéje, Tatabánya. A paleocénkori barnaszén-telepek a Vértes nyugati előterében bukkannak fel és folytatódnak Pusztavám és Mór között is. A tatabányai szénmedence első aknáját 1896-ban, Környebányán tárták fel. Ettől kezdve rohamos fejlődésnek indult a bányászat. 1897-ben megépült a drótkötélpálya, 1898-ban a szénosztályozó, majd egymás után települtek le a nagy energia-igényű üzemek is: a mészégető, téglagyár, a Bánhidai Erőmű, cementgyár, karbidgyár, brikettgyár, legutóbb az alumíniumkohó. 1898-ban 1200 mázsa szén termelt, 1900-ban már 4800 tonnát. Ma pedig naponta bányásznak 8770 tonnát. A bányászat másik gyorsiramban fejlődő góca Oroszlány. Itt a 30-as évek végén kezdődött meg a kitermelés, de a felszabadulás után — különösen 1950-től — indult rohamos fejlődésnek. A felszabadulás óta 4 aknát s egy külszíni művelésű bányát telepítettek. Oroszlány napi termelése átlagosan

6440 tonna. Az Oroszlánytól dényugatra, Pusztavám és Mór között előbukkanó, szénmező lényegesen kisebb az előzőeknél, évi termelése 1955-ben 454 400 tonna volt.

A szénbányászaton kívül jelentős a Vértes bauxitkincse is. A bauxitot hazánkban először a Vértesben — Gánton — külszíni fejtéssel kezdték bányászni. A gánti bánya ma is hazánk egyik legnagyobb bauxitbányája. 1955-ben 455 000 tonna bauxitot termeltek itt. A bauxitot feldolgozásra Ajkára szállítják. A bányavidékek nagyiparán kívül a községekben csak kisipar fejlődött ki.

A Vértes településhálózata gyér. A középkorban még a hegység belsejében is lényegesen nagyobb volt a települések száma. Ma a települések emlékét már csak majorok és puszták őrzik. A hegységben csak két kis falu, Várgesztes és Vérteskozma fekszik 2–300 m magasan a tenger színe felett. A többi falvak peremen és az elővidéken települtek. A hegyfalvak együttese — Szár, Várgesztes stb. — kis települések. Az elővidék települései többnyire régi eredetűek. Legnagyobb település Tatabánya, Oroszlány és Mór. Oroszlány napjainkban faluból gyorsan várossá fejlődött, lakossága megsokszorozódott. A szénosztályozó, a vágáriskola és a bányászok modern lakónegyede is új létesítmény. Mór régi város, ma járási székhely; több mint 10 000 lakosa van.

A Vértes közlekedésileg nincs feltárva. Fontosabb vasútvonalak a peremén levő törésvonal mentén futnak: a Tata–Váli völgyben a budapest–bécsi fővonal és a bicse–székesfehérvári mellékvonal, a Móri árokban a székesfehérvár–kisbéri mellékvonal. Ezek zárják körül a hegységet. A Vértes tömegét körülbelül közepén, vadregényes tájakon metszi keresztül a csákvár–oroszlány–környei országút.

V. Tajti Erzsébet

A VÉRTES élővilága

Irta: Papp József

A hegység túlnyomó részét dolomit képezi, s ez reányomja bélyegét a rajta kialakult növénytakaróra is. Ezzel kapcsolatos, hogy flórájának 15%-a déli: Mediterrán és Pontusi elemekből áll. Ugyanennek következménye a hegy vízszegénye is. Az északnyugati oldalon, a homokborítás határán fakadó néhány forrás égerövezetre tart az Általér felé, a déli oldalon a Gránáshegy lábánál pedig egy bővízű karsztforrás ontja vizét — több állandóhozamú, említésre méltó víz nincs az egész Vértesben.

A hegy nyugati oldalát a Kisalföld felől érkező állandó szél homokkal teregette be nagy területen, 300 m-t elérő magasságig. Ilyen többek között a Mór feletti „Homoktisztás”, mely bár bükkerdővel van körülveve, alföldies jellegű, valóságos homokpusztai vegetáció van rajta, s buckáin a futóhomok jellegzetes növényei élnek: homoki csenkesz (*Festuca vaginata*), virágú árvalányhaj (*Stipa pennata*), sallangos szirmú, illatos virágú kései szekfű (*Dianthus serotinus*), az északi kakukkfű (*Thymus serpyllum*) és társai.

A keleti oldalon, Mór-tól—Szárig lösz (-sárgaföld) övezi a hegy lábát. A lösz jó termőföld lévén, legnagyobb részét szántóföldek foglalták el, de ahol megmaradt az eredeti lösztakaró, ott megtekinthetjük jellemző növényeit is. A homoki csenkesz helyett itt a pusztai csenkesz (*Festuca sulcata*), a tollas toklászi árvalányhaj helyett a kopasz, kunkorgó árvalányhaj *Stipa capillata*), s az ezüstszürke lombú buglyos zanót (*Cytisus austriacus*) él, az itt gyakori kései pitypanggal (*Taraxacum serotinum*) és társával.

Legérdekesebb a Vértes növényrdekességeiben gazdag dolomitflórája. Megtalálhatjuk ezt kisebb-nagyobb mértékben a hegység egész dolomitvonulatán, de a leggazdagabban Csóka-kő, Csákbéreny, Gánt, Csákvár felett, s Vérteskozma környékén van kifejlöve.

A Déli-Vértes dolomit-sziklagyepében déleuropai és mediterrán növényeket tömegesen találhatunk. Ilyen a sziklai üröm (*Artemisia alba saxatilis*), a rózsaszín virágú borzas szivák (*Convolvulus cantabricus*), a sulyoktáska (*Aethionema saxatile*), stb. Az itt kialakult hézagos foltokból álló, ligetes karsztkörerdő fás növényeinek zömét a molyhos tölgy (*Quercus lanuginosa*) s a virágos kóris (*Fraxinus ornus*) teszi ki. Kiegészíti még ezt a csak nemrég felfedezett kislevelű keleti gyertyán (*Carpinus orientalis*), mely azonban csupán 2 foltot él: Csákvár felett, s az Alcsut—Vértesboglár közötti Csaplári erdőben. A közönségesebb cserjéken kívül megtaláljuk itt a hamvas-fekete termésű fanyarkát (*Amelanchier ovalis*), s a ma már isari hasznosítása miatt kultúrába fogott, remek őszi lombszíneződése miatt híressé vált cserzőmörécét (*Cotinus coggygria*).

Az itt „halyag”-nak nevezett pukkantó dudafirt (*Colutea arborescens*), a piros termésű, nagy levelű madárbrics (*Cotoneaster tomentosus*), a szintén piros, de pettyes termésű, ezüstfehér levélvonalú déli berkenye (*Sorbus cretica*) említendő a feltűnőbbek közül. Fa- és cserjetermésű egyéb berkenyék változatos alakokra teszi érdekessé a Vértes flóráját, melyek felkutatásával, ismertetésével hazai szakembereink egész légioja foglalkozott már.

Az itteni karsztkörerdők vidékét érdemes tavasszal is felkeresni, e táj legjobb ismerője: Boros Ádám írja róla: „... május végén sok szépvirágú növény pompázik bennök!” — de az őszi lombszíneződés idején egyenesen vétek kihagyni a túra-programból.

A különböző mézskötípusok ha nem is foglalnak nagy helyet a Vértesben (a Csókahegy Csóka-kő felett), pár növényrdekességet ott is lelhetünk: sárga virágú naprózsa törncserjét (*Fumana vulgaris*), a pikkelypáfrányt (*Ceterach officinalis*) stb.-t.

A Vértesnek szinte az egész területén él árnyas erdők alján (de tovább, a Gerecsében már nincs) az örökzöld boroszlán (*Daphne laureola*). Illatos, rózsaszín virágú, törpe növesű testvére, a henyé boroszlán (*Daphne cneorum*) már kevésbé gyakori (Cseresznyefahajtáshegyen, Kőhányáspusztá mellett).

A Vértesben két különböző helyen, de csak kis területeken, árnyas sziklákra él a védetté tett növényritkaság: a cifrakankalin (*Primula auricula hungarica*). Tavasszal nyíló aranyárga, illatos virágait letépni, a növényt megszagatni tilos!

Csóka-kő felett, a Csókaik legelő északi végénél van a Patrácoshegy és a Patrácós völgy. A nagy termető saspáfrány él itt sokadmagával, annak régi neve a „pátrácz” lett e táj névadója.

Tölgyerdők alján nem ritka a seregese élő, világoszöld levelű öz-salata (*Smyrnum perfoliatum*). Erdőszéleken él a magyar varfű (*Knautia drymela*), amely Dunántúl nyugati részében gyakori, de a Vértesnél keletre már nem él. A Csákvár és Vérteskozma körüli erdőkben nagyobb foltokat képez a gyakorinak egyáltalán nem mondható, lantosan hasogatott levelű fénylő zsoltna (*Serratula lycophilola*).

Ott, ahol mélyebbretegedt erdei talaj halmozódott fel, a kocsánytalan tölgyből *Quercus petraea*), másutt a csertölgyből (*Quercus cerris*) álló erdők az uralkodók. A húmuszban gazdagabb tala-

Halál és újjászületés egy vértesi tisztáson

jokon gyertyános-tölgyeseket (*Querceto-Carpinetum*), s sziklás terepen hárs-kóris sziklaerdőket (*Tilio-Fraxinetum*) találunk. Fenyő kevés van a Vértesben, s az is mind ültetett. Legérdekesebb aljnövényzetű ezek körül a Gánt—Csákvár feletti Petre-cseri fenyves.

Északi oldalakon virágoskőrissel kevert bükkösöket láthatunk (*Fageto-Ornetum*), amelyek alján a gyűrű alakban fejlődő fehér sás (*Canex alba*) is megtalálható, sőt egyhelyt (a Fáni-völgyben) a magashegyvidéki mohos csitri (*Moehringia muscosa*) apró csillagvirágú is ott ékeskednek a sziklák mohapárnái között. A tiszta állományú bükkösök alján az illatos müve (*Asperula odorata*) és a páfrányok gyakoriak. A Vértes bükköseinek 30%-a 100 évesnél idősebb, hatalmas példányokból áll.

A Vértes egyéb idős famatuzsálemeinek irodalmát — részben képét is — Földváry M.: „Felsődunántúli természeti emlékek” című cikkében találhatjuk meg, az Erdészeti Lapok 1934—35. évfolyamaiban.

A Vértes élőhelyének, a Csaplári erdőnek a lábánál van a 70 holdas aicsuti arboretum, természetvédelmi terület. Fák műzeuma ez, hazai és külföldi fák százados példányainak gyűjteménye. (Péntek kivételével minden más napon megtekinthető — érdemes megnézni!) Közvetlen mellette van Magyarország legnagyobb libanoni cédrusa (*Cedrus libani*). A hatalmas termető fa törzse 1 m-nél vastagabb már. Boglárfaikból (*Platanus acerifolia*) álló kettős fasorait 1825-ben ültették, az egyik az arboretumtól a vértesboglári állomásra vivő út mentén van (25 darab), a másik az Etyekre vivő út mentén (200 darab). Természetvédelmi egységek ezek is.

A Vértes flórája megismerésének kezdeményezője nagy polihisztorunk: Kitalbel Pál volt. 1799-ben járt először Csákvár környékén, s az érdekes dolomitlakók életéből sok adatot jegyzett fel. A Vértes növényvilágának korszerű, teljes összeállítását Boros Ádám professzor készítette el, saját munkája még mindig kéziratban van, megjelenésére idáig nem került sor. A Földrajzi Értésítőben jelent csak meg belőle 1954-ben mintegy 30 oldalnyi összefoglalás

A Vértes élővilágának megismerésénél első helyre a növények kerültek, mert a természetjárók szívéhez legközelebb a virágok szeretete fűződött. Ha a továbbiakban — amikor a Vértes állatvilága felett tartunk seregszemlét — ugyanezt a „sorrendet” tartjuk be, akkor a második helyen a madarokról kell beszélnünk.

A Vértes változatos terepe változatos növényzet kialakulását tette lehetővé, s a kettő együttese gazdag madárvilágnak nyújt otthont. Akár a legszebb tollazatú ékességek, akár a legbajosabb hangú szárnyas trubadúrok, vagy a legmerészebb röptű tollas rablólavagok közt akarunk tájékozódni, mindegyik típus képviselőit megtaláljuk hegyünkben.

Legszebb egészen exotikus külsejű madarunk a szalakóta (*Coraclis garrulus*). Ismeri és megszerette a magyar ember, mutatja a sok neve, szinte tájanként más és más névvel ruházták fel, szerte az országban. Kékcsóka, zöldcsóka név egyaránt illik reá, mert az égszínkéktől a mély tengerkélig, a világos- és sötétzöld dús árnyalatai éppúgy láthatók rajta, mint a sárga, barna, fehér és fekete is. Vasvarjú nevének kívül kalangyavárjú névvel is illetik, mert a keresztekbe és kalangyákba rakott gabona és széna kedvelt tartózkodási helye, onnan figyei a rovarvilág megmozdulását. Odulakó e szép madarunk, tehát oly helyeken költ, főleg erdőszéleken, ahol nagy nyílt térségek, szántók, rétek közelében idős, odvas faállományt talál.

Hasonló ragyogó tollazatú madarak a gyurgyalg (Merops apister). Lőszfalakban fészkel csak, így elterjedése helyhez-kötött, csak a hegy délkeleti, löszborított szegélyén gyönyörködhetünk ezen bizalmas természetű madár lebilincselően szép színpompájában. Nagy rovarpusztító, s kedvencei a fullánkkal felfegyverezettek: a darazsak és a poszméhek. Sajnos, nemcsak a vadméhek közül szedi áldozatait, de néha a méhesek lakói is elkapdossa, s ezért a méhesek gazdái heves üldözésének van kitéve e remek köntösű, keccs alakú „méhesmadár”.

Gyurgyalag fiókák

A sárgarigó vagy aranyalminkó (*Oriolus oriolus*) a Vértes egész területén — különösen a települések környékén — gyakori. Feltűnő színfoltján kívül dallamos fíótázó hangja is vidítólag hat az erdőtjárókra.

Az énekesmadarak legtöbbször, a fülemüle (*Luscinia megarincha*) éppúgy, mint a poszták (*Sylvia-félék*) egyszerű köntöst viselnek. Érdekes, hogy az árvalányhajas gyepterületeknek, kopárosoknak az erdőkkel, erdőfoltokkal határos részein a fuvólázva trillázó erdei pacsrta (*Lullula arborea*) is él.

A szurdokerdők mélyén, gyertyánosokban, bükk szálerdőkben a kis légykapó (*Muscicapa parva*) mesteri repülő-fordulatait, mutatványszámba menő ügyeskedéseit lesheti meg, aki csendben, türelemmel tud szemlélődni egy-egy erdőszegélyen.

Az erdő csendjét hangos kopácsolás zavarja meg. Ha óvatosan közeledünk feléje, nemcsak a másutt is gyakori törneharkály, vagy a piros sapkás zöldküllő (*Cecinus viridis*) mesterkedését figyelhetjük meg, hanem (főleg Csákszerű környéken) a nagy feketeharkályt (*Picus martius*) is.

A sziklás, kőves helveken a hantmadár (*Saxicola oenanthe*) is előfordul. Erdőszéleken a kecskefejő, vagy lapantvő (*Caprimulgus europaeus*) látható, főleg napnyugta táján. E fölül a baglyok egész sorával találkozhatunk, mert a kistermetű kúvltól (*Athene noctua*) az uhu-nak, vagy buhu-nak is nevezett nagy fülesbagolyig (*Bubo bubo*), sok faja él itt.

A löszterületeket lakó gyurgyalagon kívül itt lelhető meg a darázsölyv is. Míg előbbi a fészkelési hely vonzza elsősorban (40—50 cm hosszú folyosókat váj ki magának az aránylag kemény anyagba, s annak mélyén készíti el a fészket), addig a darázsölyv (*Pernis apivorus*) az itt tanyázó sokféle kisebb-nagyobb darázsra, vadméhre vadászik.

Nagy szárnyterosztésű madarakat látunk úszni az égen, s már halljuk is túratársunktól: nézd! sas! Pedig túlnomórészt az oly hasznos egerészölyv (*Buteo buteo*) vagy a barnakánya került szemünk elé (*Milvus migrans*). Mindkettő gyakori a Vértesben.

Ha a hegység déli részén, Csákszerű közelében járunk, s nemcsak ügyesek, de szerencsések is vagyunk — láthatunk azért csakugyan sast is! Az itteni erdőkben fészkel jónéhány éve egy pár parlasi sas (*Aquila hilaetus*), mely ezidén is felnevelte egyetlen fiókáját. (A Madártani Intézet kutatói évről évre meggyűrűzik e madárpár fiait, hogy figyelemmel kísérhessék e ritka madarunk életmódját.)

Erdői tisztáson jártunkban egyszerre csak mint a villám nyílal el felettünk egy dőlceg madár. Ha nem is volt rá elég időnk, hogy alaposan megfigyelhessük — akkor is kitalálhatjuk, hogy nem lehetett más, mint a szárnyas rablólovakok fejedelme; a ritka kerecsensölyv (*Falco cherrug*). Néhány példánya a Csókakő—Csákszerű körül sziklás helyek hozzáférhetlenebb zugaiban költ. A védett madár költőhelyének környékét még ideiglenes ott-tartózkodásunkkal sem szabad zavarni!

Az alicsuti természetvédelmi területen madárvédelmi telepet rendeztek be. Több, mint száz különböző típusú madárodút helyeztek ki, s a bennük megtelepedetteket Wargha Kálmán neves ornitológus állandó ellenőrzés alatt tartja, életmódjukat figyelemmel kíséri, fiaikat évente meggyűrűzi.

..

A Vértesben elsőosztályú agancsot nevelő szarvasállomány van. A már hosszú évek sora óta tartó vadgondozás, válogató kilövés stb., a tenyésztés szakszerű irányításával segítették elő a minőség emelését. Legtöbb gimsvarvast a Gánt—Kápolna-

puszta feletti „Gánti felsővidék” táján lehet látni. Oszel, szarvasbögés idején pedig már ősi idők óta a Csákvár—Vérteskozma közé eső Kotlóhegy—Szamárkö—Sötétberek tájának bögőhelyein gyülekeznek lovagi bajvívásra a legdörgőbb hangú, nagyháremű basák...

Régebbi betelepítés maradványaképpen 10 évvel ezelőtt még lapátos agancsú dámszarvas is volt, főleg a Nagytáborhegy környékén. Ma már csak elvétve találkozhatunk egy-egy példánnyal.

Oz is van bőven a Vértesben. Különösen Várgesztes környékén akadnak kapitális agancsúak. A gánti rétek szomszédságában levő „Tölcsér” környékét elkerüli minden vadász és erdőtjáró (természetjárók figyelem!), mert ez a rész egykor nagyon dűsan volt aknásítva, s még ma sincs egészen megtisztítva. Az ózek viszont felfedezték, hogy számukra ez a legháborítatlanabb terület.

Vaddisznóinak bőségéről híres a Vértes. A leghatalmasabb kanok a Vérteskozmatól északra levő Magashegy—Tamáshegy—Vadorzórok környékén élnek. A Vértesben kevés a víz, csak egy-egy, erre megfelelő ponton tud meggyűlni az eső, vagy a hó olvadáka. Egyik legérdekesebb ilyen hely a Fáni-völgy mellett levő Hirczy-emlék felett van, magasan a dombtetőn, sűrű erdő alján levő tőszem, mely teljesen a legnagyobb aszály idején sem szárad ki.

Róka, bórza szép számmal él hegységünkben. Nyest is akad minden részében. Vadmacska sem lehet oly nagyon ritka, mert akad belőle a közelmúltban a Várgesztestől keletre levő „Eb-íjesztő-hegy”-en, a Vérteskozmatól délkeletre levő „Svábrözse völgy”-ben, s a „Kerékklapos”-on is.

Nyúl (éppúgy, mint a fácán) előfordul mindenfelé, de nagyobb számban csak a hegység délkeleti részén él, a nagy szántóterületekkel szomszédos erdőszegélyekben.

Szarvasokkal kezdtem e fejezetet, „szarvasokkal” is végzem! Néhány éve a híres vértesi berkenyék után kutatgatva, jártam az erdők mélyét, s e közben láttam egy idősebb tölgyfát, mely valószínűleg a hó súlya alatt megrepedt. A nagy sebből kiszivárgó nedv a ferde törzs egy mélyedésében gyűlt össze. Az erjedő édeskés folyadék szagára számtalan hőscincér és szarvasbogár sereglett ide nyalakodni. Volt a szarvasbogarak közt egy, olyan kapitális agancsú példány, amellyel biztosan díjat nyertem volna a legközelebbi trófea-kiállításán — ha meg tudtam volna fogni...

Fiatl parlasi sas fészében (Tapfer Dezső madárfelvétele)

Tízmillió év földtörténete

IRTA: KRESZOI MIKLÓS

1925 őszén kurta hírcske járta be a napisajtót: székesfehérvári turisták a Vértes déli peremén, Csákvár mellett új barlangot fedeztek fel, melyben jégkorszaki állatok csontjaira bukkantak. Erre a híre rögtön kiszállt Kadícz Ottokár dr., a Földtani Intézet akkori főgeológusa és megszervezte a barlangrendszeres felkutatását: 1926-ban és 1928-ban — e sorok szerzőjének kíséretében — feltárta a barlangot kitöltő üledék legnagyobb részét; a visszamaradt kitöltést 1951-ben és 1952-ben magam ásattam fel a M. Áll. Földtani Intézet megbízásából.

A feltárt barlangi üledék vizsgálata tízmillió év változatokban gazdag föld- és élettörténetének néhány igen jellegzetes szakaszát rögzíti; erről szól rövid beszámolóim is.

Lássuk, milyen állatok éltek a barlang környékén? A legmélyebb szinten a gerinctelen állatokat egy csigahéj-töredéken kívül csak féregjáratok igazolják — annál több gerincesállat maradványát őrizte meg a fehéres-szürke meszes márga. A gerinces állatok négy különböző életfaj (vízi, mocsári, erdei, bozótos-pusztai) ma már kivétel nélkül kihalt, kapcsolataikban is a melegérvű állatvilág felé mutató képviselői éltek itt. Fajsámra és darabszámra legnagyobb tömegben a bozótos-füves táj és az erdő állatai jelennek meg, körülbelül egyenlő arányban.

Uralkodó alakja a maradvány-együttesnek, az akkori idők számánagságú, még háromjű óslova, a Hipparion. Alig maradnak el mennyiségben a lómaradványok mögött az erdei antilopok maradványai. Ezeket követik az orrszaruak és a kis-agyarád ősdísznő maradványai a növényevők közt, míg a ragadozók közül a barlang jellegzetes, nagytermetű őshírnéja — valószínűleg a barlang akkori „főbőrőle” — az uralkodó. A közel kétféle ragadozó-émlős faj, a cibetmacskák, kutyafélék, álmédvefélék, kardfogú-tigrisek, menyétfélék számos kihalt alakja, hol inkább erdei, hol bozótalakó alakok voltak; a nem ritka vidrafélék pedig határozottan a víz közelségét mutatják, amint a néhány hattyú, daru, sőt hal (közülük afrikai rokonságú ősharcsa) maradvány az igen gyakori hódmaradványokkal együtt még jobban aláhúz. Az ormányosok (gumósfogú őselefántok), tapírok és erdei őszsírások ritka maradványai, a közepes nyúl-nagyságú törpe-kérődző kis csontocskái mellett, az állattársaság jellegzetes kiegészítői ma már ilyen összetételben csak a trópusi Kelet-Afrika füves pusztákkal és bozótokkal váltakozó, vízparti erdős tájain fordulnak meg elő — hasonló életmódú, de nem azonos állatokkal.

A 87-féle állatfaj maradványai pedig határozottan mutatják, hogy a barlang előtt mocsaras partú tó húzódtott, a tó szintje

fölött kis magasságot elérő lapos hátságot viszont erdőkkel tarkított bozotos és füves táj borította.

Es még valamit: ebből a rétegből hiányzott a szögletes, éles-zéű dolomittörmelék, ami a fagyrepszés következményeként a barlangi lerakódásokat általában megtölti! Az itt található dolomittörmelék vegyi mállást mutat, ez bizonyítja, hogy a réteg képződése idején még nem volt itt téli fagy — ezt az állatvilág maradványai is eleve erősen valószínűsítik.

Nagyt változik a kép: a keresztmetszetben alul szűk hasadék fölfele hirtelen kitér — onnan, ahol az alsó réteg megszűnik, hogy helyét barna, mészkőtörmelékkel barlangi agyag vegye át — jelűl annak, hogy a barlang legalsó, mészmárgával kitöltött részektől eltekintve, Jónéhány millió év leforgása alatt vizek és fagy hatása alatt kitérült és kibővült; az új üledékképződés már ezt a kiszélesített keresztmetszetet töltötte ki fagyrepszéses mészkőtörmelékkel teli agyagjával. És az üledék leletanyaga mit mond?

Nyoma sincs már itt Hipparionnak, zsráfnak, tapírnak és más, sok millió év előtt kihalt őserincesnek; helyüket a felsőjégkorszak jellegzetes alakjai, barlangi medve, barlangi oroszlán, barlangi hiéna, mammut, gyapjas orrszaru és a hideg, jégkori éghajlat többi jellegzetes alakja foglalta el — és még valami: egy kézközépcsont és néhány primitív használati tárgy mutatja, hogy már az ősember is járt itt!

Újra változik a kép: a barlangi agyag fölött szürke humuszréteg terül. Ebből már sem barlangi medve, sem mammut, gyapjas orrszaru, vagy egyéb jégkorszaki állat maradványai nem kerülnek elő. Ezzel szemben tele van már feltört állatcsontokkal, mégpedig nemcsak vadászott állat (szarvas, vaddisznó stb.), hanem háziállatok, ló, szarvasmarha, juh, kecske, házisertés stb. csontjaival és mellettük pedig a csiszoltkőkor emberének tárgyai — egy kis mellékfűlkében cserépedény. Mellettük a ma is élő apró emlősállattársaság sokszar maradványa, a barlangban lakott baglyok és rókák lakomáinak maradványai.

A szürke humuszréteg felső részében a rómalak pannóniai kolonijának használati tárgyai, itt-ott egy római nyíl, néhány pénzdarab jelzi, hogy Csákvár — akkor Floriana — római lakó nem egyszer látogattak el a barlangba. Legfőképpen azonban a barlang előterében a falon római felírás hirdeti, hogy Dianának, a vadászat istennőjének emeltek itt hajdan emléket a gyarmati katonaság egy tisztjének parancsára.

Újra fordult az idő kereke: a barlang előterének csak az utóbbi években feltárt részében a fekete humuszról újszerű leletek kerültek elő: a rétegre betaposott Mauser- és egyéb hüvelyek és vékony, hosszú sztanol-szálak, melyeket a harci repülőgépekről a belövés elleni védekezésül dobáltak le...

A csákvári ásásokat már néhány éve lezártuk; mégis, ha arra járok, megnézem a barlangot, sok szép emlék — és három évtizedes ásási munka — tanúját.

Éghajlat

szemben. Szemléltessék ezt az alábbi számok:

	Évi középhőmérs. °C	Évi csapadék mm
Vértes	9—10	800—700
Nyugat-Dunántúl	9—10	700—800
Kelet-és Dél-Dunántúl	10—11	600—750

A meredek, déli vagy délies kitettségű lejtők, rövid völgyek hőmérséklete kedvez-

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Év
É: Vértessomló	33	30	41	51	58	64	57	63	59	53	47	43	609 mm
D: Csákvár	33	35	42	46	64	57	46	53	50	53	48	44	571 mm
Északi és déli oldal különbsége	0	-5	-1	+5	+4	+7	+11	+10	+9	0	-1	-1	+38 mm

Télen az egész hegység vastag hótakarót kap. Nem ritkán 80 cm-es, sőt méteres hótakaró is kialakul itt, napokig tartó közlekedési zavarokat okozva a bicske-székesfehérvári és a tatabánya-kisbéri vasútvonalakon. Általában 40—50, az északi oldalakon feltehetően ennél is több napon át borítja hótakaró telenként a Vértest. Sőt, ha a csapadék mennyiségének és a hótakaró időtartamának a magassággal való növekedését vizsgáljuk, akkor fel kell tételeznünk azt, hogy itt 400—480 m magasságban az évi csapadék összege meghaladhatja a 700 mm-t, a hótakarás napok száma pedig a 60-at. Ezzel együtt természetesen a többi éghajlati elem is — természetüknek megfelelően — vagy magasabb, vagy alacsonyabb értékeket mutat a hegység felsőbb szintjeiben, mint alacsonyabb környezetében. Így azt is sejtethetjük (Alcsut, Tatabánya adatai alap-

zobb, mint a hegység egyéb területein, erre mutat a virázó szőlő- és gyümölcs-kultúra. Ez utóbbi terén azonban a lehetőségek koránt sincsenek kihasználva. A Vértes fennsíkján állandó a széljárás, valószínűleg az egész országra jellemző északnyugati irányú. Nyilván ezzel függ össze a hegység északi-északnyugati oldalának csapadékosabb, déli-délkeleti oldalának szárazabb volta, amely a nyári, de a tavaszi és őszi hónapokban is feltűnő ellentétet mutat. Szemléltesse ezt is két közel azonos magasságban fekvő állomás sok évtizedes megfigyeléseiből származó adataira:

Ján), hogy a hegység évi középhőmérséklete 8 fok körül lehet csupán. De mind-ézt csak a feltehető, valószínű, sejtethető, a legkevésbé sem a biztos meggyőződést kifejező szavakkal állíthatjuk!

A Vértes erdeit, lankáit, romokkal díszített kiugró szirtjeit járó turisták gondolatok arra, hogy hazánk természeti szépségeinek további feltárása során ennek a hegységnek is meg kell kapnia azokat az eszközöket, amelyekkel geológiai, botanikai, zoológiai feltárását éppen úgy, mint bányászati, mezőgazdasági, üdülési hasznosítását elérhetjük. Ebben a munkában a meteorológia is helyet kér. Hogy joggal-e, azt talán ez a kis tanulmány segít eldönteni! (A turisták késznek a támogatásra. Szerk. megj.)

Dr. Kéri Menyhért
Orsz. Meteor. Int.

Nem vitatható, hogy ez a hegység önálló éghajlati vonásokat mutat, szemben azokkal a sajátosságokkal, amelyek beillesztik az ország egységes éghajlati képebe. De ezeket az önálló éghajlati vonásokat megrajzolni csak akkor lehetne, ha a hegységről és környékéről kellő számú éghajlati megfigyelőállomás néhány évtizedre kiterjedő adatanyagára támaszkodhatnánk. Sajnos, nem így áll a dolog!

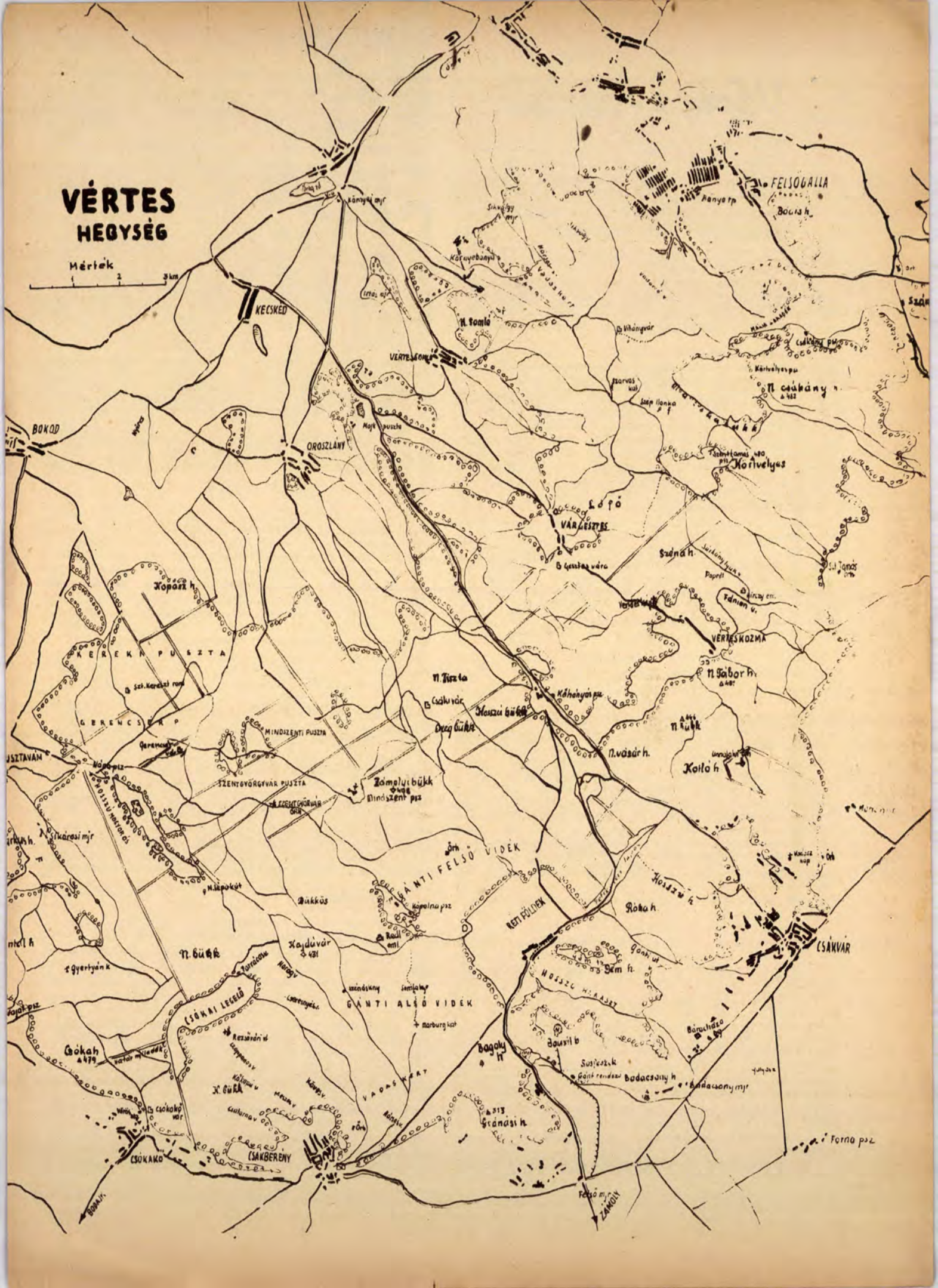
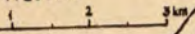
A hegység belsejét legjobban megközelítő meteorológiai állomás: Kőhányáspusztán is csak 300. és egynéhány méter magasságban fekszik. De itt is csak csapadékokat mértek! A hőmérséklet, légnedvesség, szél, felhőzet és a többi meteorológiai elem megfigyelésére a Vértesben mindezt nem került sor! Sovány vigasz, hogy többi hegyvidékünkkel sem állunk ezen a téren jobban. (A Mátra sem kivétel!) Nem ide tartozik, hogy ennek okait keressük, de azt a reményünket kifejezzük, hogy a természetjárók a meteorológusok segítségére lesznek hegyvidékeink éghajlatát feltáró hegyi (és nem hegyi) vagy völgyi meteorológiai állomások létesítésében, fenntartásában.

Mind ezek ellenére az előbb említett Kőhányáspusztán, valamint Szár, Csákvár, Tatabánya (Bánbida), Alcsut, Mór és még egynéhány, jóakarattal vértésinek, de inkább Vértes környékének nevezhető meteorológiai állomás lehetővé teszi, hogy következtethessünk e hegyvidéki éghajlatára s annak a távolabbi környezettől eltérő sajátosságaira. A Bakony, a Gerecse, a Pilis és a Budai hegyek Vértest bezáró sorozata egységesen mérsékelt csapadékos, nyáron hűvösebb éghajlatú területet képez a Dunántúl nyugaton csapadékosabb és keleten—délen meleg éghajlatával

VÉRTES HEGYSÉG

Mérték

Vértes-túrák

Lapunkban ezidáig három részletes leírást közöltünk a Vértesről: 1956 februárban (orsz. kék), 1956 augusztusban és 1957 júliusban. Most főként a déli és nyugati Vértest ismertetjük. Ezekhez könnyen kapcsolódhatunk, az említett leírások alapján Szárról vagy Felsőgalláról.

Csókakő

Székesfehérvárról kiindulva a Vértes első romantikus helye Csókakő. Bodajktól 6 kilométerre, a Vértes meredek oldalán már messziről látható. Szőlők és gyümölcsösök közt kell mennünk a várig. A romok egy völgyzáró erőd pusztuló maradványai.

Allítólag már István korában kis vár volt a mai rom helyén. A jelenlegi várat IV. Béla alatt, a tatárjárás után építették. Nem volt fontos erősség, 15–150-re tehető rendes őrsége, de a török hódoltság alatt 7 ember is őrizte a várat. Egyetlen alkalommal, 1687 őszén volt a várban egy aga parancsnoksága alatt 200 török 20 ágyúval, amely egységet a magyar csapatok foglyul ejtettek és Csókakőt magyar őrség szállta meg. Egy időben a Nádasdyaké volt a vár. Nagy szerepet játszott a vár az 1601. október 15-i sárréti csatában. 1830-tól kincsek után kutattak és azután a vár kezdett pusztulni. A vár kapubejárata még áll, a többi része erősen omladozó. A fellegrárnak csak a helye van meg, kútját a törmelék teljesen betemette.

A túrát vagy Csókakő végcéllal, vagy a vár melletti völgyön át kiindulópontul vehetjük. A völgyön tovább haladva jelzőnyomokon a Csókahegyet (479 m) érjük, azután Vajal pusztán keresztül Móra le lehet menni. Ez az út jó két órát igényel. Aká a völgyön, akár a vár feletti platón megyünk, feltétlenül nézzük meg alaposan a vidéket. A Csókahegy másik (443-as magassági) pontjáról a legelőnyösebb a kilátás. Lábaink alatt húzódik a móri letérés, utána a Gaja völgye, azon túl a Bakony kéklő hegyei. Északkeleti irányban a Vértes fennsíkjai láthatók.

Pusztavám — Nánapuszta — Telefonház — Vörös kolostor — Gerencsérvár — Szentgyörgyvárpuszta (10 km).

Pusztavámról a Kossuth utcán (országút) indulunk a község északi vége felé. Rövidesen elérjük a Bacsó Béla utcát, azt követjük. A makadámútnak hamarosan végeszakad, s földúton haladunk. Épülő új házak között vezet utunk, amelyet balról rét, jobbról nyárfaesmeték szegélyeznek. 700 méter után egy akác-oszba érünk, s nem sokára feltűnnek Nánapuszta házai.

A kútnál lekanyarodunk a kertek mögé. A kertek alatti vezető út, miután áthaladunk a Szépvíz hídján, az erdőbe vezet. Az út-elágazások közül a középsőt választjuk, mely széles és homokos. Pár száz méter után ez az út is kétfelé ágazik. A baloldali alacsony erdőbe visz tovább. Mi azonban a jobboldali választjuk, melynek árnyékát magas szálerdő fái biztosítják. Alighogy áthaladunk a Feketeér hídján, jobbra zombékos tisztást hagyunk magunk mögött, azon túl erdőirtást. A homokos úton továbbmenve kb. 400 méter után elérjük a Telefonházat, mely vályogból épült házikó, a vadászok kedvenc pihenő-, találkozóhelye.

Innen az EENy felé vezető úton indulunk tovább. Az út sokat kanyarog. Baloldalra többször találunk. Ettől 150–200 méterrel tovább erdővágás keresztezi utunkat, de mi tovább megyünk, egyenesen. Jól figyeljük az utat, mert az ezután következő első elágazásnál kell jobbfelé fordulni. 8–10 perces séta után enyhe emelkedőn haladva, a szép erdei úton a Vörös kolostor szemet gyönyörködtető romjaihoz érünk. A XIII–XIV. században épült román stílusú templom romjai fogadnak. A török uralom alatt a templom már állt, bencések építették, 1687-ben szabadult fel a vidék a török iga alól. A templom 8–10 m magas fala, a szentély apsisának egyik félköríves ablaka, s a félköríves ívsoros román párkány is épségben maradt, mely a főaxis tetején futott körül. A szép oszlopfők és faragott kövek jórésze a csákvári volt Esterházy-parkban vannak. Ugyancsak a kolostor faragott köveiből építették a tatal parkban a múromokat. A templom romjai pusztulásukban is fenségesek. Védelmükről azonnal kéne gondoskodni.

A Vörös kolostortól az ismert úton visszatérünk a Telefon-

Redl-emiék

házhoz. A Telefonháztól DK felé vezető úton indulunk tovább. Az úton látunk egytől többi hatfelé ágazó öreg fát, vele egyvonalban, jobboldalon erdőirtást pillantunk meg. Ezután a háromfelé ágazó út közül a jobboldali választjuk. Ez vezet Gerencsérvárhoz. Ligetes tisztáson haladunk tovább, majd egészen áthaladunk ismét a Feketeér egyik hídján. Tisztásra érünk ki, melyen áthaladunk, hogy túlsó végén egy gyalogösvényen betérve az erdőbe, leereszkedjünk a várárokba, majd felmászunk a Gerencsérvár romjaihoz. Ez a vár a XII. században épült. A vár alatt elterülő tisztáson kényelmesen lehet megpihenni.

Gerencsérvártól visszatérve a Feketeér hídjához, előző utunkat folytatjuk, de a tisztás mellett elhaladva balra fordulunk. Az út mindkét oldalán hatalmas fákat látunk, még felnöttek közül is 8–10-en körülállhatják szétárt karokkal. Az út tovább kanyarog, az erdő mindinkább ritkul, pár perc múlva egy tisztásra érünk. Ezt a tisztást a helybeliek Tekert íharfasornak nevezik. A tisztáson túl nem sokára kocsútra érünk, mely Pusztavámról vezet errefelé. Néhol látható még a régi piros jelzés. Ezen az úton balra fordulunk, s követjük mindaddig, míg kiérünk egy makadámútra, az ún. Tervútra. A makadámút baloldalán kis tisztást találunk, melynek szélén érdekes természeti tűnemény: a fűrés nyomán feltört vasas forrás. A nagy erővel feltörő víz állandóan forgatja a fenéken levő homokot, szinte kítőró vulkán lávájához hasonlít. A forrással szemben, a Tervút másik oldalán hatalmas tisztást látunk, melyen út vezet keresztül. Ezt követjük s hamarosan erdőbe jutunk. Továbbra is haladjunk a megkezdett úton, mely elágazás nélkül Szentgyörgyvárpusztához vezet.

Szentgyörgyvárpuszta — Kénesforrás — Ciklámen völgy — Mindszentpuszta — Szentgyörgyvárpuszta (8 km).

A szentgyörgyvárpusztai munkásszállótól indulunk északkeleti irányba. Kb. 70 méter után útkereszteződéshez érünk, amelyen áthaladva utunkat erdőben folytatjuk tovább. Alig 1 perc múlva irtásra érünk, ahol a csenevész bokrok rendjét néhány nagyobb tölgyfa teszi változatossá. Az irtás utáni területet 1953-ban tölgygel telepítették be. Utunk lassan emelkedik tovább, szintkülönbséget szinte észre sem lehet venni. A domb tetejére érünk, melynek jobboldalán 10–15 éves erdővágás látható. Mi, utunkat egyenesen folytatva lefelé haladunk. A víz tisztító hatására a járást kissé kényelmetlenné teszik az elő-előbukkanó kövek. Néhány kisebb kanyar, és kb. 200 méteres út után elérjük a Mindszentpusztára vezető utat. Ez az út egy erdőszél mellett halad ÉK irányban. Mi itt balra fordulunk, majd 30 méter után jobbra bevágunk az erdőbe, s a kitaposott ösvényen rövidesen kénesvízű forrásra találunk. Ez a forrás nagyobb gyűjtőmedencébe torkollik, amely a vadászoknak kedvenc fürdő-

Szentgyörgyvárpusztja látképe

helye. Átkelve a vékony csörgedező patakocsán, ritkás erdőbe jutunk. Utunkat jobbfelé fordulva folytatjuk. Nagy csertölgyek között haladunk, kevés cserjét látunk, de annál szebb, annál nagyobb a gyeppel. Jobboldalon mocsaras, nádas területet hagyunk magunk mögött. Fölkapaszkodunk az előttünk levő dombra, melyről kb. 500 méteres út után keskeny völgybe ereszkedünk alá. Tulajdonképpen a Kőhegy déli oldalán haladunk.

Itt kezdődik a Ciklámen völgy, mely kb. 800 méter hosszan keleti irányban húzódik. A vadontermett ciklámenek gyűjtése már maga is elég élményt nyújt. Főleg a völgy keleti részében találunk a ciklámen mellett még igen sok virágot, ritkán látott erdei gombákat. 600 méteres út után a völgy összeszűkül. Jobbra fordulunk, s felkapaszkodunk egy 8–10 méter magas dombra. Itt kocsiútra találunk, mely nagyjából déli irányba vezet. A ritkás erdőben kanyargó kocsin az elágazásoknál mindig balra fordulunk. 500 méteres út után a kocsit összeszűkül, a ritkás erdő sűrű bozóttá válik. Ezen a területet áthaladva újra kocsin érünk. Az út túlsó oldalán nagy fát találunk, melyen régi turista jelzés látható. Itt balra fordulva mintegy 50 méterre, kis órházhoz érünk, az utat követve 2–3 perc múlva feltűnnek Mindszentpusztja házai.

Mindszentpusztáról visszafelé indulva újra elhaladunk az Órház mellett, mely után kb. 80 méterre hármastólágazáshoz érünk. A jobboldali út a már ismert kenes forráshoz vezet. Mi a legrövidebb, a baloldali utat választjuk, melyen mintegy 100 métert haladva, elérkezünk a Tervúthoz. Ezen haladunk tovább 2 km-t. Itt útkeresztezédshez érünk, melyen jobbra fordulunk. Utunkat baloldalon ismét sűrű cserjés szegélyezi. Ezen a cserjés ösvényt találunk, amely Györgyvárpusztára vezet. Utunk utolsó részén kukoricáson haladva máris visszaérkezünk kiindulópontunkhoz, Györgyvárpusztára.

Köves árok (5 km).

Szentgyörgyvárpusztja déli csücskétől dél felé indulva, majd párszáz méteres út után mindjobban nyugatnak fordulva rövid, allig 1½ km-es séta után az eddigi követett kocsit egészen sűrű, fiatal erdőbe vezet. A fiatal fácskákat vastag indák hálózata körül, s a kocsin mindenfelől betorkolló vadcsapások azt mutatják, hogy a csendesen járó, vadat is láthat itt. Am egyik pillanatról a másikra kiérünk a bozótból, s a környék egyik legszebb képe tárul elénk.

A mintegy 30 méter széles gyönyörű horhos, — a Köves árok — semmiféle térképen nem található. Keresztelő valószínűen a helybeliek voltak. Az árok közepén régi kocsit húzódik, de kocsival már járhatatlan. Mindenütt hatalmas fák, vihartól csavart fiatal törzsek és elkorhadat rönkök hevernek.

Az árok két oldalán falszerűen emelkednek a hatalmas sziklatömbök. A két kőfal állandóan pusztul, ezért megmászását a meglazuló kővek nehézzé és veszélyessé teszik. A pusztuló kővek furcsa alakjai alaposan megmozgatják a látogató fantáziáját. Itt egy bemélyedés barlangot sejtet, ott egy kiugró szikla bevert orrú öklívívó fejére emlékeztet, másutt keskeny kis kőpad fölé hatalmas párkány hajlik. De nemcsak a sziklafalak pusztulnak, az évszázados faóriások közül is egyre többet dönt ki egy-egy vihar. A völgy közepe táján jobboldalt fekvő bükkfaóriást tavaly még állva láttuk. A bükkfaóriás oldalán kb. 50 éves borostyánfa tör egyre a világosság felé. Másutt a repülőknél ismert széltermőhöz hasonló fa várja az utolsó ítéletet. A kb. egy méter átmérőjű vén fa kérge széles csúskban hiányzik, s látni engedi alul majdnem teljesen elkorhadat törzsét. De éppen ez az állandó pusztulás az, amely széppé teszi a völgyet. Ide belépve a leghangosabbak is csendesre fogják beszédjüket.

Csákvár.

A Vértes oldalán fekszik a régi falu — Csákvár, amely Vértesboglár vasútállomástól, vagy autóbusszal közelíthető meg. Az ún. Cigány utcában végig fazekások laktak s itt készítették a speciális csákvári agyagedényeket. A község helyén a rómaiak korában castrum volt, amit az ott talált sok római emlék bizonyít. Állítólag Szabolcs vezér unokája, Csák alapította a mai községet és építtetett várat. A mai Csákvár várdombjain épült vár volt a tulajdonképpeni Csákvár, míg a Vértesnek északi lejtőin található romok (Kőhányáspusztta mellett az Óreg Bükknél — 422 m), egy másik várnak, Csáky várnak, vagy Oroszlánkőnek romjai.

Szép park közepén áll az egykori Esterházy-kastély, ma TBC-szanatórium (háború után újjáépítve).

Majkpusztta (14 km).

Vértesboglár állomásról Csákváron, Kőhányáspusztán mehetünk a hegység túlsó oldalán fekvő Majkra. (Megközelíthető a tatabánya—környei vasúttól is.) Az út eleinte kopár mezőn visz át, de Csákvártól 15 percnire a Kötő alatt már erdők közt járunk. Ettől kezdve a legváltozatosabb erdős, hegyes, ligetes vidéken megyünk egyenesen Kőhányás felé. Csákvártól 1¼ óra Kőhányáspusztta, innen ugyanennyi Majk. Kőhányást elhagyva — már messziről feltűnik a kastély barokk tornya. Az út a Halastó mellett visz el, ahol nyáron kellemes a fürdés, de csak azok részére, akik úszni tudnak. Szép gesztenyefasor mellett jutunk a kolostor gyönyörű szobrokkal díszített bejáratához. A kapuval szemben a priori épület, jobbra a magában álló torony, a bejárat oldalán 17 kis ház, a barátok cellái (ma dolgozók laknak benne). Minden cella kis virágos udvarból, dolgozó-, háló- és előszobából áll. A cellák homlokzatán vörös márványból faragott címer hirdeti egykori alapítója emlékeztet. Itt éltek a világtól és egymástól elvonulva a régi kamolduki szerzetesek.

Az épületek telve faragásokkal, freskókkal. Különösen szépek a priori épület freskói, amelyeket Malhbertsch, a világhírű festőművész festett. A kolostor, templomával együtt a török háborúk alatt pusztult el.

Pusztamajkról a mintegy 20 percnire levő Kecskéd állomástól lehet akár Bánhidán át Budapestre, akár Kisbéren át Székesfehérvárra visszatérni.

A Vértesben rendezhető túrákat mind ismertetni szinte lehetetlen, azokat be kell járni, a vidéket meg kell ismerni. Részletes térkép és iránytű segítségével könnyen végre lehet hajtani a következő túrákat:

1. I. nap Vértesboglár — Alec erdő — Vadászház — Csákvár (hálás). II. nap Csákvár — Óreghegy — Gánt — Kápolna — Nagybükk — Töröksáncok — Mór (15 óra).

2. I. nap Kecskéd — Majk — Gesztes (hálás). II. nap Lófő — Szép Ilonka-forrás — Vitányvár (377 m) — Feisőgalla (14 óra).

A Vértesben nem találkozunk égbenyülő hegyóriásokkal, komor fenségu sziklákkal, gleccserekkel, de lelünk helyettük szívet, lelket betöltő magyar földet, várak romjait, a középkor kegyetlen, amellet romantikus világát.

A túraleírásokat Ditmár Károly, Varró Gusztáv és a Szikra Kénsav Ifjú turistái készítették.

ALKOTÁS

Kiámulók, IBUSZ utasok is halottak már Szilvásvárad híret. Még inkább ismerik a természetjárók, akiknek sok élménydús bükkői túra

Az Eiger-katasztrófa

Az első hírek szinte sablonosan hatottak az alpesi balesetek nyári főszezonja idején: négy hegymászó szombaton elindult az Eiger északi falán és hétfőn még nem sikerült elérniük a csúcst. Vészjeleket adtak, mentőexpedíciók indultak segítségükre.

Kedd: a négy ismeretlen alpinista helyzete az északi falon nyugtalanító. Helikopterek indulnak felkérésükhöz, hogy a mentőket tájékoztassák. Már nagy magasságban vannak, de még mindig 800 métert kellene mászniuk, hogy a csúcra jussanak.

Szerda: a grindelwaldi hegyi vezetők kijelentik, hogy minden mentési kísérlet hiábavaló. Az alpinisták csak úgy menekülhetnek meg, ha saját erejükből elérik a csúcst, ahonnan más úton le lehet őket szállítani. Alulról a mentés az eljegesedett sziklafalon lehetetlen.

A négy hegymászó személye mind-egyik ismeretlen. Utolsó szálláshelyükön lezárt borítékban adták át útleveleiket „arra az esetre, ha...” (Későbbben közzé tették a neveiket: Claudio Corti és Stefano Longhi olasz, Götz Meier és Günther Nothdurft német állampolgárok).

Csütörtök: a megrázó esemény hírére svájci, francia, német, olasz és lengyel alpinisták, több mint negyvenen sietnek a dráma színhelyére, hogy a halállal küzdő ismeretlen négy emberen segítsenek. Nem adják fel a reményt. Drótkötelekkel, gyógyszerekkel, élelmiszerekkel és rádióadóval felszerelve, különböző utakon indulnak a csúcsmászására, hogy felülről kísérleljék meg a mentést.

Péntek: délelőtt Grindelwaldból megfigyelték, hogy a négy alpinista még kétségbeesett kísérletet tesz, centiméterről centiméterre megközelíteni a csúcst. Helyzetük kétségbeesett. Az egyetlen menekülési lehetőség: fölfelé. Vissza, lefelé, nincs út, csak a feneketlen mélység.

Estére két osztrák alpinista érkezik vissza Grindelwaldba. Ezek is az Eiger északi falán akartak feljutni, de beállt a rossz időjárás és visszafordultak.

Szombat: az egész világ visszafojtott lélegzettel figyeli a rádió híreit a négy alpinistáról, akik 8 napja folytatnak élethalálharcot a 3974 m magas Eiger kegyetlen sziklafalán. (Az eljegesedett északi falat 1938-ban mászták meg először. Azóta 30 áldozatot követelt).

Az önkéntes mentők több csoportja viharossá vált időben különböző utakon közeledik a csúcshoz. Feljutni még egyiknek sem sikerült. Interlaken repülőtéréről vakmerő pilóták szállnak fel, hogy

küldülőpontja vagy céljalként szerepelt programjában ez a formás kis hegyi falu. A Palaviciniek uralmának már bealkonyult, azt október sem tudta visszahozni. A nagy kasztyuban már évek óta üdülnek a dolgozók, a mellette fekvő kisebb ház a sportolókat szolgálta.

Ózd természetjáróinak, az ózdi nehézipari dolgozóknak már régen szűk ez a ház. Hosszas tervezgetés, álmodozás az új házról, majd néhány hónappal ezelőtt végre megvolt az anyagi alap a munka megindításához.

S ma előttünk áll a megnagyobboldott, megiffított természetjáró otthon. Hatalmas ebédlő, felette terasz, földszinti, emeleti hálószobák 94

férőhellyel, angol WC-ék, mosdó s mindenütt az izlés, a csinoság. Az épület minden porcikájába a szivülket adták az ózdi turisták. Hétféve, szabadságidő az építésnél találta a serény turista munkáskezeket.

Nem szabad megfeledkezni az Ózdi Kohászati Üzemek igazgatóságának, párt- és szakszervezeti szerveinek anyagi és erkölcsi támogatásáról sem. Kivették részülket a munkából a diósgyőri és egri természetjárók is. A fő dícséret azonban Szegőfi szakosztályelnöktől és Mazura Lojzittól illet, akik a motorjai voltak ennek a nagyszerű turistaműnek.

Forró szeretettel üdvözöljük ózdi barátainkat igazi turista alkotásukért.

nem elég erős, hogy a két embert egyszerre fölvonja. Végül az ún. csigamódszert kellett alkalmazni, ami a felvonó manővert lényegesen meglassította. A Jungfrau-nyerégből számosan figyelik pattanásig feszült idegekkel a veszélyes vállalkozást, míg a kőtlen ingadozó alakokat egy ködfoszlány eltakarja előlük.

Végtelennek tetsző hosszú óra telt el, míg fölérnek a csúcra. Mentő és megmentett a tetőn állnak. „Kis konyak...” nyögi az olasz és eszméletlenül összeszik. De Hellpart is kimerült és ő is eszméletét veszti.

Az olaszon még a csúcson azonnal verátómblesztést végeznek. Lassan kissé magához tér. Elmondja, hogy a két német, akikkel együtt indultak el, különvált tőlük, hogy utolsó kísérletet tegyenek saját erejükből feljutni a csúcra. Azóta nyomuk veszett.

Most Terray francia heggyvezető bocsátkozik le kőtelen Longhiért, aki – úgy látszott – súlyosan sérülten lóg a köteleken. A francia megközelíti a szerencsétlen olaszt, de elérni nem tudja. Újból fell kell húzatnia magát, hogy a helyes irányban bocsássák le, de ebben a tragikus döntő pillanatban adóköszüléke felmondja a szolgálatot. Tehetetlenül lóg és föld között, az időközben kerekedett hóvihár veri az arcát, míg végre a csúcson levőknek feltűnik hosszú távolmaradása. Gyanút fognak és felvontatják a csúcra.

Az egyre hevesebb váló hóvihárban a mentési kísérlet nem lehetett megismételni. Longhi mentéséről le kellett mondani.

A megmentett Cortival egy 20 tagból álló csoport elindult, a csúcstól, hogy Interlaken kórházába szállítsák. Remélték, hogy éjfélig elérik a Jungfrauvasút felső állomását, de a viharban ez sem sikerült. Sátorokat kellett verni és a kimerült olasszal felúton tölteni az éjszakát.

Hétfőn reggel a svájci hegyi mentőszolgálat egy pilótája felderítő repülésel megközelítette az Eiger északi falát. Jelentése vigasztalan volt: „Láttam Longhit a kőtelen függni fejfel lefelé... nem adott magáról életjelet mikor a gép elszállt mellette és nyilván annyi ereje sem volt, hogy a havat lerázza az arcáról. A két németnek pedig nyoma veszett.”

A tragédia véget ért. Hősies, emberfeletti munkát végeztek a mentők, bár a négy szerencsétlenből csak egyet sikerült megmenteniük. De a svájci, német olasz, lengyel, francia alpinisták, akik bajba jutott embertársaik vészjelére önként lettek a baleset színhelyére, lélekemelő példáját mutatták az emberi szolidaritásnak.

Dr. Mezei Iván

a segítségre igyekvő alpinistákat a négy megrekedt hegymászó pozíciójáról tájékoztassák.

Délutánra megjavul az időjárás. Önkéntes alpinisták egy csoportja fölérkezik a csúcra. Velük van Robert Seiler svájci heggyvezető. Súlyos mentőszközöket cipeltek magukkal, valamennyien holtfáradtak. Az alpesi vezető mégis leereszkedik kőtelen az eljegesedett falra, hogy kikémlelje a segítségre váró hegymászók pozícióját, amely fent a csúcstól nem látható. Száz méternyire megközelíti őket, de tovább nem jut és kénytelen a csúcra visszatérni. Ott töltik a mentők az éjszakát, hogy hajnalban munkához lássanak.

Még az éjszaka folyamán felérkezik hozzájuk a második mentőcsoport. Több mint egy tonna súlyú drótkötelet hoznak magukkal. Ezek is kimerülten érkeznek a nehéz teherrel fázasztó gleccser-vándorlás után.

Az időjárás némileg megnyugodott. Az éjszaka fekete árnyéka telepedett a néma halálalra.

Vasárnap: hajnali szürkületben sürgős-forgás a csúcson. Állásba helyezik a hévért, rágombolyítják a drótkötelet. Alfred Hellpart müncheni alpinista leereszkedik a félelmetes mélységbe. Rádió készüléket visz magával, így tartja az összeköttetést a csúcson dolgozó társaival. A leszállás nem jár sikerrel. Mintegy 50 méternyi távolságban van oldalt a bivaktól, amit egy kiugró sziklán létesítettek a szerencsétlen alpinisták. Fel kell újra húzatni magát a csúcra. Felérkezve elmondja, hogy nézete szerint még mind a négyen életben vannak. A két olaszt a bivaknál látta. Egyikük, Longhi, intett neki. A két németet nem látta, de valamivel távolabbról halotta hangjukat.

Ezután másodszor is lebecsátkozik a megfelelőnek ítélt irányban és egyenesen a bivakhoz érkezik. Az olasz Cortit találja itt, aki néhány métert megmentője elé mászik. Könnyű sérüléseket szenvedett a kezeln és fején. Az összerokkadásig ki van merülve. A mentő, 9 nap óta várva-várt megérkezése új életet lehel bele és 15 méteren követni tudja a münchenit. Akkor nem bírja tovább. Hellpart a hátrára veszi a tehetetlen olaszt és így mászik vele a felvonó helyig. Percekig életveszélybe fogognak mindketten a síkos sziklafalon. A legcsekélyebb hibás mozdulat következtében megbillen a súlyos súlyuk és együtt zuhannának a mélységbe. Halálos a veszedelem, de halálisan biztosak a kiváló müncheni alpinista fogásai. Eléri terhével a felvonót. Ekkor azonban kiderül, hogy a kőtélgombolyító orsó

Pálvölgynél semmi baj nincs

A pálvölgyi turistaház éttermének teraszán találkoztam Szinnai Pállal, a ház gondnokával. Vasárnap lévén szinte percenként érkeztek a kirándulók — vagy a barlang érdekességeire kíváncsiak — tömege. A természetjárást népszerűsíteni akaró fülének oly jóleső hangzavarba kedvesen olvadt bele a fiatal gyerekek, iskolások önfelédtt csacsogása. Róluk, a a házhoz érkező, szállást kereső ifjú természetbarátokról beszélgetünk.

— Kaposvárról jöttök — mutatrájuk. — Már tegnap érkeztek, itt aludtak. S ez nem ritka eset nálunk. Ezen a héten minden éjszaka telve voltak hálótermeink. Tudja — és itt szavain is érezhető szívének melegsége —, a gyerekek sok gondot okoznak, de emiatt képtelen volnék panaszkodni. Nagyon, de nagyon szeretem őket, s meg tudom érteni őket.

— De mégis...

— Ne is folytassa! — tiltakozott már előre. — Most valami különös esetre kíváncsi? Hogy mit tettek a gyerekek? Hát nézze, semmit, amin felháborodhatnánk. Ide csak jó gyerekek jönnek. Hogy egyszer égve felejtették a villanyt? Megtörtént. Öröm az, ha ide a legtávolabbi kis falucskákból is eljönnek. S hogy ők nyitva hagyják a vízcsapot? Az a kis fiúcska nem látott eddig ilyet.

Olyan eset is megtörtént, hogy az egyik a WC fogantyúját rémülten tartotta felfelé, meg akarva akadályozni a húzásra meginduló víztömeget. Persze — teszi hozzá elgondolkozva —, azért a vezetőkön is múlik. Minden ilyen kis baklövés elkerülhető, ha a gyerekek vezetői mindegyikre előre és többször figyelmeztetnék tagjait.

Az élményekről beszélgetünk továbbra is. A kedves, derűs megkapó percekéről.

— Néprajzi tudásom egyre bővül — folytatja kicsit nevetve a gondnok. — A gyerekek esténként majdnem mindig rendeznek táborítást. Itt aztán olyan népdalokat hallok, amit az ember rádióban is ritkán élvezhet. A szalonnasütés közben pedig egymást érik a józú történetek.

— De a szalonnasütés után! — kapcsolódik bele beszélgetésünkbe Hégráth László, a fiatal diák, aki a barlang szalkvezetői közé tartozik. — Egyszer is úgy kellett riadóztatnunk a társaságot, s oltani a meggyulladt domboldalt. Különböző ez is az én szerepem. Vagy kétezerszer voltam a barlangban, de párszor a hegyoldalban is. A sziklárámászó meggondolatlanokat, meg a segítségükre siető gyakorlatlanokat szoktam a biztosabb talajra helyezni.

Most már menthetetlenül a barlangra terelődik a szó, de nem felejtjük el a gyerekeket se.

A fiatal vezető szívesen mesél:

— Nemrég járt itt a XVIII. kerület egyik leányiskolája. Olyan fegyelmet, rendben viselkedtek a barlangban, hogy egész egyedül éreztem magam. Csak ki nem elégíthető érdeklődésük. bizonyította jelenlétüket.

A cseppkövek csillogása azonban nemcsak a szemet, hanem a kezet is vonzza. Itt van például Vinkler Péter, a Szamuely utcai iskola VII. osztályos tanulójának esete. Mit is csinált?

— Péter barátunk az egyik képződeményt nemcsak kezével simogatta, hanem egyenesen zsebkésével esett neki. Mondhatom, maradandó emléket alkotott! Nem csoda, hogy a nevet is megjegyeztem.

Az újabb barlanglátogató csoport már készen áll. Gyerekek ők is. A közelmúltat tekintve csak, jártak itt veszprémiek, monoriak, jöttek Ceglédre, Szombathelyre. A gondnok és a barlangvezető kézzorításából pedig azt éreztük: jöjjenek csak, minél többben, minél többször! Pálvölgynél semmi baj nincs a fiatal turistákkal!

P. T.

ZRAZ TURISTOV

Partizánsírok a Tátrában

Hősök haltak meg itt a hegytetőn, a sírok sorban mint intő jelek; rajtuk a fejfák figyelmeztetőn állnak: Értetek haltunk meg emberek!

Gyurcsó István

Augusztus 29-én, a Szlovák Nemzeti Felkelés évfordulóján találkozóra gyülekeztek a szlovák turisták. A színes, hatalmas sátor tábor a Szlovák Paradicsom (Slovensky Raj) északnyugati bejáratánál települt. A náci megszállás alól felszabadult föld ifjai, öregjei töltötték együtt néhány napot e vadregényes vidéken. Részt vett a IV. Szlovák Turista Találkozón a lengyel turisták csoportja és a mi 56 tagú népes küldöttségünk.

Verseny, túrázás, játékok és bő eszmecsere tették felejthetlenné a Raj-i napokat. Oldalak kellenének leírni mindazt a természeti szépséget, szlovák barátaink kedvességét, amiben részünk volt. Hadd örökössék meg egyetlen epizódot, számomra a legkedvesebbet.

Jozo Simkóval, az új kitűnő Tátra kalauz szerzőjével nézegettem a tábor nyugsgését, amikor hirtelen szólt:

— Gyere, itt a Gyula bácsi!

Kíváncsian fordulok a lódenkabátos, hátizsákos, magafaragta bottal lépegető veterán turista felé. Bemutatkozás, majd a kecskelábú asztalnál pohár bor mellett átadom a szót Wachdeutsch Gyula bácsinak.

— Egy hete, augusztus 23-án múltam 80 éves (erre persze koccintunk). Apám nehéz körülmények között nevelt, hisz

kilencen voltunk gyerekek otthon. Mi szepesiek a hegyek között élünk, természetes tehát, hogy én is már gyermekkoromban elkezdtem a túrázást.

— Mozdonyvezető lettem, szabadidőmet mindig a hegyekben töltöttem. Jó húsz éven át festegettem a jelzéseket a turistaútra, részt vettem minden munkában.

— Látja itt ezt a sok fiatal? Már mind végigjárta a Magas-Tátrát. Nem irigylem tőlük, ma más világot élünk, de akár hisz, akár nem, szepesi létemre csak 33 éves koromban jutottam el először a Tátrába! Node aztán — teszi hozzá huncutul, meg is másztam minden csúcsot.

— Ma túl nehéz túrára nem fut az erőmből, de a Raj-t állandóan járom. Tudja szerkesztő barátom, van itt egy csúcs, a Tri Studne. Ez egy hármass csúcs (1800 m. Szerk. megj.), ahonnan mint mondják gyönyörű a kilátás. Hát oda még felmegyek, mert addig nem tudok meghalni, amíg azt nem látom. De azért a legközelebbi Zrazon majd ismét találkozunk, mert nem mulasztják el soha, hogy meghívjanak.

Gyula bácsi másnap este boldogan újságolta, hogy fent volt a Tri Studne-n. Vele együtt örült mindenki, mert hisz nem is szlovák turista az, aki a Gyula bácsit nem ismeri. Most már mi is ismerjük és még sok boldog, békés esztendődt kívánunk neki..

Kunsági Viktor

Turista- térképek története

A múlt század közepén jelentkeztek az első turista térképek, a Baradla, Balaton és Tatra területeiről. A szervezett magyar turista élet viszont csak 1873-ban, a Magyarországi Kárpát Egyesület, illetve 1888-ban, a Magyar Turista Egyesület megalapításával indult meg.

Az első turista térképünk 1877-ben jelent meg, melyet Kolbheyer Károly készített a Tátráról. Ennek a térképnek a mértékaránya 1:100 000-es volt. A térkép még kezdetleges, barna rajzával nem sok részletet tárt fel a hegységről, de tartalmazta mindazt, amit akkori turistáink tudtak a Tátráról.

A Magyar Turista Egyesület megalakulása után megjelentek az első városkörnyéki turista térképeink. Ilyen volt 1889-ben Kogutowicz Manóé a „Budapesti turista térkép” is, 1:150 000-es mértékarányban. Hasonló módon, még abban az évben napvilágot látott Háteck Ignáció a „Budapesti kirándulási térkép” is 1:165 000-es mértékarányban.

1900-as évek körül megjelent „A Magas-Tátra turista-térképe”, 1:50 000-es mértékarányban, mely 100 méterenként színezet szinteket is adott.

A fenti térképekkel megindult a turista térképek hosszú sora is. Ezek eleinte nem voltak egyebek, mint a katonai térképekre felülnyomott, színes újelzések. A középhegységeken azonban még színes felülnyomásra sem volt szükség, mert a meglévő 75 000-es katonai térképek teljesen kielégítették az igényeket. Később, amikor már feltártultak hegységeink a természetjárók előtt és turista építmények is létesültek, akkor volt szükség ilyen felülnyomott, katonai térképekből készített turista térképekre.

A IV. katonai felmérés megkezdése előtt, a Magyarországi Kárpát Egyesület felkérte a bécsi katonai földrajzi intézetet, hogy a Tátráról a 75 000-esnél részletesebb térképet adjon közre. Így jelent meg 1895-ben a Tatra 25 000-es, nagyszerű turista térképe. Színes kivétel, szép sziklarajza mesterművé avatta. Csak az I. világháború alatt jelent meg ennél újabb tátra lap, amelyről még később szólnunk.

1890-ben, Kogutowicz Manó megrajzolta középhegységeink közül a Pilis turista térképét, 1:150 000-es mértékarányban. A térkép rétegvonalas hegyrajzot adott. Nagy haladás a turista célok felé ezen a térképen, hogy a jelzett turista utakat is feltünteti, mégpedig eredeti színükben. A térkép területe kiterjed a Börzsöny egy jelentékeny részére is.

A továbbiakban az önálló turista térképek iránya elakadt, mert utána jödeik csak a katonai térképekre nyomott turista kiadásokkal találkozunk.

1900-ban, a Balatonról az Államnyomda adott ki egy 100 000-es térképet. Ez azonban nem volt kimondottan turista térkép, mert akkor a Balaton környékén még alig volt ilyen mozgalom. A Balaton első turista térképét a Földrajzi Intézet hozta napvilágra, ezen már találkozunk turista szempontokkal. 1910-ben Lóczy Lajos elkészíti a „Balaton tónak és környékének részletes térképét”, 75 000-es mértékarányban, mely a bécsi katonai földrajzi intézetben jelent meg.

A „Turistaság és Alpinizmus” c. folyóirat által kiadott Thiring-Vigyázó-féle turista kalauzok aránylag nem sokat vitték előre a turista térképek ügyét, mert önálló térképeket csak kivételesen hoztak, inkább a katonai lapokat alkalmazták. Ilyen volt pl. Vigyázó Jánosnak a Magas Tátráról adott 200 000-es lapja. Vigyázó egyébként 1914-ben elkészítette Kogutowicz Károlyval a Magas-Tátra 75 000-es térképét is.

Kivétel volt a Tatra 50 000-es térképe, amely 1914–20. években, kőbe vésett remek hegyrajzával kiemelkedett valamennyi társai között.

1914-ben megindult egy kirándulási útmutató sorozat, a „Kárpátoktól Adriáig” címmel, főleg iskolai kirándulásokra szánva. Ennek nem nagy értékű turista térképei a Földrajzi Intézetből kerültek ki. Ezek csak összefoglaló lapok voltak, pl. az Aldunafüzetben, 600 000-es mértékarányúak. Ezek valójában nem is igazi turista térképek.

Az I. világháború után a „Turistaság és Alpinizmus” újra nekilátott a kiadásnak és 50 000-es mértékarányban kihozott néhány eredeti térképet, pl. a Budai hegycsúcsról, a Mátráról, Mecsekről stb. Ezek azonban nem bizonyultak nagyon megfelelőeknek.

Az Állami Térképészet megalakítása után, oda került turista kartografikánk is. Legelőször a Börzsöny és a Pilis hegységek térképe jelent meg 50 000-es mértékarányban, ezeket számos más térkép is követte.

Az Állami Térképészet, később a Honvédelmi Térképészeti Intézet turista térképeit három csoportba oszthatjuk. Első a hegyvidéki, második a vízi, harmadik a fürdő térképek.

A hegyvidéki turistatérképek mértékaránya 25 000-től (Soproni hegység) az 50 000-ig változik, de vannak 40 000-es kiadásúak is. Vannak azután a Balatonról és Mecsekről 75 000-es lapok, sőt a Balaton tágabb környékéről 200 000-es lapok is. Feldolgozták az ország valamennyi valamire való turista táját, de vannak közöttük télsport kiadásúak is. Alapul természetesen minden esetben a katonai lapokat használták, melyek színében gazdagok, ezért világosak és kitűnően olvashatók. Tartalomban is, műszaki színvonalban is messze felülmúlták a régi bécsi kiadású lapokra szerkesztett turista térképeket. Szerkesztésükben nemcsak a hivatalos térképész szakemberek, hanem tanácsaival számos turista is részt vett.

A két világháború között olyan rohamosan fellendült magyar vízi sport szükségletei követelték meg a vízi sport térképek kiadását is. Ezek 1929-ben jöttek ki az Állami Térképésztől. Egy-egy tervezet készítették el arra, hogy a vízi járművekkel járható összes magyar folyókat feldolgozzák 22 lapon, beleértve a Balatont is. Mértékarányuk a 10 000-tól, a 25 000-esen át, a 200 000-ig változott. A nagyszerű tervet a II. világháború nem engedte befejezni, de ami megjelenhetett, azok a legmagasabb igényeket is kielégítik. A vízrajzi adatok bőséges, a medermélységtől, zátonyok, kikötőhelyek, sodorvonal, szigetek stb. adatai mind megtalálhatók ezeken a műszakilag igazán szépen kiállított térképeken.

A harmadik csoportja a turista jellegű térképeknek a „Magyar fürdőtérképek” c. sorozat. Ezek nagy része 10 000-es mértékarányban készült és a legutóbbi állapotában ábrázoltak minden fürdőhelyet. Ehhez felhasználták a katonai térképeken kívül a kataszteri lapokat és még légitérképeket is készíttettek hozzá. A balatoni lapokon a tó mélyégi vonalait is megadták. A legszigorúbb kritika sem mondhat mást ezekre a lapokra, minthogy mind tartalommal, mind ábrázolási módjában, pontoság és műszaki kivétel tekintetében is tökéletesek és a magyar térképírásnak nagyértékű termékei.

Turista térképészetünknek területileg a legnagyobb alkotása az a térkép, amelyet „Az országos kék-jelzés térképe” címen 1938-ban Strömpl Gábor és Babos István tervezésében a Turista Szövetség 25 éves jubileuma alkalmával nyomott az Állami Térképészet. Középtől kezdve a Sátor hegycsúcsban levő, a cseh-szlovák határt jelző Tolvaj hegyig vezet e térképeken az országos kék-jelzés. A közbeeső összes fontosabb magaslatokat adatait megtalálhatjuk rajta, és az oldalt csatlakozó jelzett utakat, menedékházakat, kilátókat, barlangokat, szurdokokat stb.

Amilyen szerényen indult a magyar turista térképészet, olyan tökéletességre jutott és olyan bőségesen termelt, hogy az a néhány évtized, ami mögötte van, meglepően kevés idő volt ehhez. Igaz, hogy az első néhány szerény évtizedet a modern turista térképészet akkor váltotta fel, amikor az Állami Térképészet vette kezébe a térképek kiadásának ügyét. Ezzel annyit lendített, nemcsak magán a turista térképészetben, hanem a magyar közönségnek a térképek iránt való érdeklődésén és a térkép megértésén is, amit a térképírásunk azelőtt alig merhetett volna remélni.

A II. világháború után, a turista térképek nagyon lassan indultak meg. Legutóbb azonban a Kartografiai Vállalat kiadásában sorra jelennek meg újabb turista térképeink, kielégítve néhány legalapvetőbb turista igényt (különösen a Budai hegycsúcsról legutóbb készült lap).

Horváth Andor

Francia barlangkutatók egy csoportja a Pireneusokban, a spanyol határhoz közel fekvő Coume Ouarnade Pierre-barlangjában végzett kutatásokat.

A kutatók egy hegyi patak tükörképű akartak nyomára jutni, amely a hegy lejtőjének 1200 méteren felül magasságában hirtelen eltűnik. A Pierre-barlangba leszálla föld alatti vízmederre bukkantak és kísérletek útján igyekeztek megállapítani, mely irányban folytatja útját a felszínen eltűnő patak a föld alatt.

Az expedíció néhány tagja a felszínen maradt és festékanyaggal színezte a vizet, hogy a víznyelőbe leszállók kutatását elősegítse. Hárman, Jean Nalin, André Nunzi és Pierre Weidert leszálltak a titokzatos mélységbe, míg a többiek a bejáratnál tartották az összeköttetést a két csoport között.

ÉLETVESZÉLYES BARLANGKUTATÁS

A három kutató 500 m mélységben valóban elérte a patakmedret, amikor odakin heves felhőszakadással kitört a vihar. Mielőtt a felszíni csoport tagjai a barlangban levőket értesíthették volna, a hirtelen támadt zuhatag már elzárta a barlang bejáratait. A víznyelő nyílásánál tartózkodó összekötő csoport 5 tagja társaik keresésére indultak. Ezeket is elzárta a beáramló víz a kijáratától, mindazonáltal sikerült egy magasabban fekvő parkányon menedéket találniuk. Három társuk sorsa, akikkel minden összeköt-

tetés megszakadt, most már egyedül attól függött, sikerült-e nekik a mélységből valamely magasabban fekvő védett helyre jutni, ahol a víz lefolyását bevárhatják.

Három nappal később végre megérkezett Saint-Gaudensből a hír, hogy mind a nyolc barlangkutató biztonságban van. Az 500 m mélységbe leereszkedett három kutató nagy nehézségek árán érte el a magasabban, de még mindig 190 m mélyen fekvő táborhelyet, ahol az összekötőcsoport 5 tagja — ugyancsak életveszélyes helyzetben — várt rájuk. A feljutás csak azáltal vált lehetővé, hogy a hirtelen támadt vízesés, amely útjukat elzárta, ugyanolyan hirtelenséggel elapadt. Két napi munkával sikerült azután az egész expedíciónak a föld alól felszínre jutnia.

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG *hivatalos közlemények*

A szövetség Tanácsa a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40. évfordulója alkalmából 1977. november 10-én emléktúrát rendez a Pilisnyeregbe. A nyeregben áll a dorogi természetjárók által létesített szovjet hősi emlékmű, melynél a szövetség Tanácsa november 10-én 13 órakor koszorúzási ünnepséget rendez.

A szövetség Tanácsa felhívással fordul a magyar természetjárókhhoz, hogy az ünnepi csillagtúrában vegyenek részt, hozzák magukkal a megemlékezés virágait, szervezeteik koszorúit.

A Tanács felkéri a természetjáró egyesületeket és szakosztályokat, hogy indítsanak túrákat az ünnepi csillagtúra keretében.

A MAHART, a szövetség kérésére hozzájárult, hogy minden év szeptember 15-től üzemzárásig, és üzemzárástól június 30-ig, Budapestről Szentendrére, vagy távolabbi állomásokra, illetve ellenirányban Budapestre munkaszünetes

napokon is 33%-os menetdíjkezdményt kapjanak a szövetség által érvényesített igazolvánnyal rendelkező természetjárók, versenyekre és hivatalos túrákra, négy személy együttutazása esetén.

A szövetség Tanácsának hozzájárulásával megalakult a Magyar Természetbarát Szövetség Baranya megyei és Pécs városi; Borsod-miskolci; Heves megyei; továbbá Pest megyei Alsövetsége. Az említett alsövetségek a megyeszékhelyeken működnek.

A szövetség Tanácsa az „Országos Kék” útjelzés egyes részeinek festéséhez, festék, hígító és szerszám beszerzési költségekre a Bp. Vasutas SC-nek 1400 Ft-ot, a Győri MÁV DAC-nak 1900 Ft-ot, a Kisterenyei Vasutas SC-nek 800 Ft-ot, a Salgótarjáni Vasutas SC-nek pedig 1800 Ft-ot utalt át.

Az Építők MÉLYÉPTERV SK Természetjáró Szakosztálya a Meleghegységben 26 km útjelzés létesítéséhez 1100 Ft,

a Vasas Turista Liga Fogaskerékgyar-szakosztálya Balatonföldvár és környékén 31 km útjelzés létesítéséhez 1600 Ft útjelzési hozzájárulást kapott a szövetség Tanácsától.

A szövetség Vezetősége tanácskozást folytatott a Szakszervezetek Országos Tanácsa Sportosztályával a természetjárás legfontosabb közös problémáiról.

Napirenden szerepeltek – többek között – a természetjáró szervezeti kérdések rendezésében való együtt működés; őszi és téli túra-programok kidolgozása és lebonyolítása; szakszervezetek és nagyüzemek számára szakszervezeti beutalásos szabadságtúratervek elkészítése és az 1958. évi szabadságtúrák előkészítése; túravezetőképző tanfolyam indítása szakszervezeti szinten; gazdasági kérdések stb. A tárgyalás alapján létrejött megállapodások a természetjáró sport megerősödését szolgálják.

Versenyhírek

Felhívjuk az országos ifjúsági csapatbajnokságon részt venni kívánó csapatok figyelmét, hogy a nevezéseket a kifrás szerint legkésőbb október 10. napjáig küldjék be a Szövetségnek. A nevezéshez mellékelni kell a városi ifjúsági cs. bajnokság versenyjegyzőkönyvét. Csapatonként 200,- Ft részvételi díjat a MTSZ 251-519-5. számú számlájára a nevezési határidőig feltétlenül be kell fizetni.

Az 1957. évi bajnoki versenyek időpontjaiban a Szövetség az alábbi változásokat hozza az érdekeltek tudomására:

a) Az országos ifjúsági cs. bajnokság időpontja: november 9-10.

b) A keletmagyarországi cs. bajnokság Heves megye által rendezésre kerülő fordulójának időpontja: október 26-27.

Megrendezésre kerülő emléktúrák: Dobó István I. oszt. verseny 1957. november 3.

Októberi Szocialista Forradalom I. oszt. verseny 1957. november 9-10. napján.

A keletmagyarországi cs. bajnokság I. fordulóját 1957. szeptember 7-8. napján rendezte meg a Borsod-Miskolci Alsövetség Szilvásvárad térségében. A rendezés kisebb technikai és szervezési hibáktól eltekintve – mely a rendelkezésükre álló rövid időnek tudható be – kifogástalan volt. A forduló az Ozdi Vasas csapata nyerte 36 helyezési ponttal, második a Bélapátfalvai Munkás Testező Kör 31 és harmadik a DVTK 30 helyezési ponttal. A következő fordulókön éles küzdelem várható az említett csapatok között, továbbá az Egri Spartakusz is bele kíván még szólni a bajnokság sorsába, bár ezen a fordulón a vártnál gyengébben szerepelt.

Felhívjuk az alsövetségek figyelmét, hogy a versenybírák utánpótlását a saját területükön biztosítsák és a tél folyamán szervezzenek versenybírói tanfolyamokat. A tanfolyamok tematikáját és esetleg előadói kérelmükre a szövetség kiküldi. A versenybírák kiképzésére azért van feltétlenül szükség, mert 1958. évtől kezdve a szövetség csak olyan versenybírói állományt fogad el, amelynek legalább az elnöke vizsgázott versenybíró és valamely VT-nek tagja. Ellenőrzőbírói megbízást az illetékes VT-ok kizárólag vizsgázott bíróknak adhatnak. A közölt határozat végrehajtását a tájékoztatói versenyek színvonalának emelése teszi szükségessé.

1957. évi Természetjáró Tájékoztató Csapatbajnokság szeptember 14-15-1

I. fordulójának eredményei:

1. Műegyetemi AFC	46 hely. pont
2. Bp. Vasutas SC	38 „ „
3. VIII. ker. Petőfi	33 „ „
4. Vörös Meteor	32 „ „
5. Bp. Spartakusz	30 „ „
6. UVATERV	29 „ „
7. Pécsi Vasutas	24 „ „
8. MÁVAG	23 „ „
9. Bp. MÁV Igazgatóság	20 „ „
10. Csepeli Vasutas	19 „ „
11. Miskolci Vasutas	14 „ „
12. MÉLYÉPTERV (I. forduló nem indult)	

Bulgária bajnoksága

Az ez évi bolgár tájékoztató egyéni és csapatbajnokságra az UVATERV versenyzőit is meghívták. A Szófiától 150 km-re eső Traján mellett rendezték a versenyt.

A csapatversenyben 23 háromfős csapat indult. A háromszakaszos gyorsasági versenyt felszereléssel, futóruhában tették meg a versenyzők. Az UVATERV első csapata Bánkúti, Soltész, Zakariás összetételben az ötödik helyre került. A II. csapat a XV. helyet foglalta el.

Az egyéni bajnokság 39 indulója között Selmecezi a X., Zakariás a XVII. helyet biztosította magának. A magyar versenyzőknek szokatlan és úgy véljük nem is tetsző versenyzési rendszer mellett az eredmények igen elismerésre méltók.

Az 1958. évi versenynaptár-tervezet

a) SZÖVETSEGI VERSENYEK:

Felzabradulási emléktúra I–II–III. oszt. 1–1 ford.	IV. 6.
Országos egyéni bajn. I. oszt. 2 ford.	X. 12., X. 26.
Orsz. ifj. cs. bajnokság II. oszt. 1 ford.	V. 18.
Balaton nemzetk. cs. verseny	Orsz. találk.
Orsz. cs. bajnokság OB. I. oszt. 4 ford.	IX. 21., X. 5., X. 19., XI. 2.

b) BUDAPESTI ALSZÖVETSÉG VERSENYEI:

Bp. I. oszt. cs. bajnokság 3 ford.	IV. 14., IX. 28., XI. 2.
Bp. II. oszt. cs. bajnokság 3 ford.	IX. 21., X. 5., X. 19.
Bp. III. oszt. cs. bajnokság 3 ford.	IX. 21., X. 5., X. 19.
Bp. ifj. cs. bajnokság I. oszt. 3 ford.	IX. 14., IX. 28., XI. 2.
Bp. ifj. cs. bajnokság II. oszt. 2 ford.	IV. 13., IV. 27.
Bp. női bajnokság II. oszt. 2 ford.	IV. 20., V. 11.
Terdületi III. oszt. bajnokság 2 ford.	szept., október
Budapesti turistatalálkozó	Orsz. találkozó.

c) VIDEKI ALSZÖVETSÉGEK BAJNOKI VERSENYEI:

Dunántúli cs. bajnokság	1. forduló: Győr–Sopron megye IX. 14.
	2. forduló: Baranya megye IX. 28.
	3. forduló: Veszprém megye XI. 2.
Keletmagyarországi cs. b.	1. forduló: Nógrád megye IX. 14.
	2. forduló: Heves megye IX. 28.
	3. forduló: Borsod megye XI. 2.

Vidéki ifjúsági cs. bajnokság. Április 30. napjáig rendezik az egyes városok, ahol jelentkező csapatok vannak.

Sportköri vándorúti versenyek:

	Rendező	Időpont
Petőfi Sándor ifj. cs. verseny	MAFC	III. 28.
Május 1. I. oszt. cs. verseny	V. Meteor	V. 4.
Kilián György ifj. cs. verseny	MAFC	V. 11.
Katona György I. oszt. cs. verseny	VIII. Petőfi	V. 18.
Mazura Károly II. oszt. cs. verseny	Ozdi Vasas	V. 25.
IV. Alföldi II. oszt. cs. verseny	Debr. Vasas	VI. 1.
Földes Ferenc I. oszt. női és ifj. cs. verseny	Pedagógus Sz	VI. 8.
Mátra Kupa II. oszt. cs. verseny	Mátra Klub	VI. 15.
Béke I. oszt. cs. verseny (pécsi)	Mecseki TE	VII. 6.
Cházár András II. oszt. cs. verseny	Siketek SC	VII. 20.
Béke II. oszt. cs. verseny (Typográfia)	Typográfia	VII. 27.
Balaton Kupa II. oszt. cs. verseny	Bakony TE	VIII. 10.
Hermann Ottó I. oszt. cs. verseny	Misk. Alsöv.	VIII. 17.
Dobó István I. oszt. cs. verseny	Egri Alsöv.	VIII. 31.
Okt. Szoc. Forradalom I. oszt. cs. verseny	Spartakusz	XI. 9.

Egyesületi élet

Mi újság az ipari tanuló természetjáróknál?

Még sűrűn felelevenednek a nyár, a vakáció kedves emlékei: a nyári vándortáborozások, túrák, hosszabb kirándulások, de már kitárult az iskola kapuja. Mi újság az iparitanuló természetjáróknál?

Az ipari tanulóknak ezen a nyáron gazdag programjuk volt — mondja kérdésünkre Rubi Béla elvtárs, az Iparitanuló Sport Központ természetjáró szakbizottságának vezetője —, közel kétezer ifjú természetjáró tekintette meg hazánk legeszebb tájait, gyönyörködött a természet színpompás alkotásaiban. Bár a járványos megbetegedések miatt a Bükki hegységbe tervezett túrák útvonalait meg kellett változtatni, azért senki sem panaszkodott. Az idén első ízben külföldi túrán is vettek részt természetjáróink. Az egész évi munka alapján a három legjobb szakosztály 2—2 tanulója, összesen 6 fiatal járt Lengyelországban.

A nyár azonban elmúlt és bár élményekben gazdag volt, gondolataink és terveink már a jövőt köszöntik. Terveink elég szélesek és reméljük, meg is tudjuk azokat valósítani. Elsősorban tovább kívánjuk szélesíteni a természetjáró mozgalmat. Az új tanévtől kezdődően az intézeti sportmunka irányításához a KISZ-szervezetek is nagy segítséget fognak nyújtani. Az ipari tanuló intézetekben ugyanis a sport terén szervezeti változások történnek és pedig oly formában, hogy a sportkörülmények a KISZ-bizottság szerveként fognak működni. A természetjárás az ifjúmunkások hagyományos sportja. Célunk, hogy ezt a hagyományt az ipari tanulóknak is fejlesszük. Mindjárt az év elején a KISZ I. Országos Konferenciája tiszteletére egy tanévnyitó túrát és versenyt rendezünk szeptember hónapban. Újra kiírjuk az 1957—58. tanévi túrapontversenyt. Most dolgozik a szakbizottság az 1958. évi programján, mely magában foglalja mind a szakképzés, mind a túrázás és versenyzés minden ágát. A jelenleg működő szakosztályok erősítésén kívül, elsősorban vidéken, új szakosztályokat is hozunk létre és meg fogjuk rendezni az Ipari Tanulók II. Országos Természetjáró találkozóját, mely az elmúlt évben igen jól sikerült.

A Kinizsi Természetbarát Liga barlangkutatói lelkes munkával folytatják a Szemlőhegyi barlang további feltárását, az utak tisztogatását, felmérését. Nagyon szerény lehetőségek állnak rendelkezésükre, amely nem elegendő még az alapfeladatok elvégzéséhez sem. Az illetékes állami szervek anyagi segítségével szülésként, hogy megfelelő bejárat, utak, lépcsők építésével, a világitás bevezetésével megnyitható legyen a föld alatti csodavilág a nagyközönség

számára. Fővárosunk jelentős idegenforgalmi látványossággal bővülne a barlang megnyitásával. A lelkes barlangkutatókon ez nem múlik. A feltárási munkában részt venni óhajtok jelentkezzenek az EDOSZ sportostályán (Bp. VI., Gorkij fasor 44. II. em. 211.).

Az EDOSZ Kinizsi Természetbarát Liga szeptember 14—15-én rendezte Siófokon a dunántúli, szeptember 28—29-én Bánkuton az északi területei találkozó túrákat. Október 12—13-án a Ságvári turistaházánál rendezik az országos találkozót.

Szeptember hónapban az élelmezési dolgozó természetjárók részére túra-vezetői tanfolyamot indítottak.

Az Országos Eszperantó Tanács és az újpesti természetbarátok nagyszámú közönség előtt avatták fel az újjáépített csévi Eszperantó-forrást.

A székesfehérvári természetbarátok szeptember 15-én kerékpártúrát rendeztek Székesfehérvár—Galya—Vaskapu—Duzzogó—Moha útvonalon.

A Fejér megyei természetjárók találkozót rendeztek Csókakőn a volt Vörösház romjainál. A találkozón a megye természetjáró szervezeti kérdéseit és az útjelzés festések megindítását beszélték meg.

A salgótarjáni BTC Természetjáró Szakosztálya szeptember 1-én rendezte hagyományos bányásznapj versenyt. A Tar—Ágasvár között rendezett versenyt a gyöngyösi Mátra Klub csapata nyerte egyenlő pontszámmal az egri Spartakusz csapata előtt. A gyöngyösieket csak éjszakai jobb helyezésüknek köszönheték elsőségüket. A harmadik helyet a salgótarjáni Vasutas SK csapata biztosította magának.

Számos panasz érkezik a Mátrából a jelzések igen rossz állapotára. Helyes lenne, ha a salgótarjáni természetjárók jobban gondoznák ezt a területet.

Vasutasok! Irány Balatonkenese

Ez volt a jelszó augusztus 18-án valamennyi vasutas természetjáró szakosztályban, amikor Soprontól Békéscsabáig és Péctől Miskolcig elindultak a vasutas természetjárók a VI. Vasutas találkozóra. Hála az ideai kedvező sátorvásárlási lehetőségeknek, ezidén csak szalmát kellett a rendezőségnek biztosítani; a sátrakban történő elhelyezésről minden szakosztály maga gondoskodott. Az előzetes jelentkezés szerint 17 vasutas természetjáró szakosztály 450 tagja jelent meg a találkozó színhelyén, a balatonkenesei edzőtelepen. Sorra verték fel sátraikat a budapesti és vidéki szakosztályok és hamarosan feldíszítették táborukat, elhelyezték egyszerű, de tartalmas falujátszáikat

a központi épületen. Vasárnap este fél nyolcra járt az idő, amikor program szerint Fornády Tibor, a Társadalmi Bizottság nevében megnyitotta a tábort és Forgó János táborvezető szavai után ünnepélyesen felvonták a találkozó zászlaját.

Hétfőn reggel a találkozó résztvevői nagyban készülődtek a túrákra, fürdésre, baráti találkozásokra. Zamárdiban ezalatt megkezdődött az első nemzetközi tájékoztató verseny Magyar, csehszlovák és bolgár csapatok részvételével. Délután Komor fehékek gyülekeztek. Szerencsére az esti nagy közös táborüzenet sikerült megtartani, amire már a verseny résztvevői is megérkeztek. Bevezetésképpen rövid beszámoló hangzott el a jól sikerült és vasutas sikert hozó nemzetközi versenyről. A tűz erősödő fénye mellett azután Thuróczy Lajos vezetésével felváltva szerepeltek az egyes szakosztályok egyéni és csoportos számokkal. Főleg Cegléd, Miskolc és Szeged tett ki magáért, de a többiek is alaposan kivették részüket a tábor-tűz sikeréből. Érdekes és változatos volt a csehszlovák vendégek lendületes nótázása, amit nagy tapssal, éljenzéssel fogadtak a találkozó résztvevői. Szívélyes és baráti volt ez az üdvözlés, amelyben természetjáróink a vendégeket lépten-nyomon részéstitették.

A késő estig tartó tűz után lassan az eső is megeredt és bizony szinte egész éjjel esett rendíthetetlen kitarással. De mire reggel 9 órakor sor került a találkozó beszámoló részére, ismét kiderült. Dr. Vízkelety László, a Társadalmi Bizottság titkára tartotta meg a beszámolót az elmúlt fél év eredményeiről és a vasutas természetjárás jelenlegi helyzetéről, feladatairól. A beszámoló után számos hozzászólás hangzott el a szakosztályokat leginkább foglalkoztató kérdésekről és tettek javaslatot a munka eredményesebb vitelére. A beszámoló után került sor még a 3 legújabb „Kék-jelvényes” kitüntetésére, az országos Kék jelzés díszes jelvényének átadásával. Tóth Imre (Szeged), Balázs Jolán (Főv. Vill.) és Érc-hegyi Lajos (MAHART) szerezték meg hosszú és fáradságos, kitartó sportteljesítménnyel a 850 km hosszú út megtételének igazolására szolgáló jelvényt.

A találkozó egyik jelentős határozata, hogy a vasutas szakosztályok még ebben az évben felújítják a Kék jelzés hiányzó részeit a szövetség anyagi támogatásával és ezzel hozzáférhetővé teszik az útvonalat a térkép nélkül túrázók számára is.

BALATON S EGYEBEK

Nem mindig az igazmondással van baj, néha csak rosszul értelmez valaki valamit és úgy adja tovább. Az ilyesmit pletykázásnak, folyosói politizálásnak s hasonlóknak nevezzük.

A baj akkor kezdődik, ha valaki nem ért valamire, balfogását felettese is elnézi, észrevételét kinyomtatják s tíz-és százezer olvasó kezébe adják.

Ez történt legutóbb, amikor a Balatoni Intéző Bizottság sajtófogadásán többek között szóváltották, hogy a tihanyi védett területen táborozó autósok, motorosok írták a ritka növényeket, szemeltnék és táborúzókat gyűjtik. Egyik lap társunk erről így ír: „... a turisták komoly károkat okoznak a védett területre nyílvánított tihanyi félszigeten.” Hát ezt mi nem vállaljuk. Lapunk hírel elég bizonyosságát adják, hogy nemcsak a védett területek, hanem az összes természeti adottságok védelmének lelkes és buzgó hível éppen a turisták, a természetjárók.

De tarthatatlan viszt az a helyzet, hogy a természetbe kiszabadult fegyvermezeitlen emberek kártevésén kívül állami vállalatok, tanácsli szervek rövidlátásából vagy olcsó népszerűségéből tönkretengenek olyan értékeket, mint pl. a keszthelyi kastély és park. De ilyen példákat sorolhatnánk számosat. Legutóbb a mi közbelépésünkre büntették meg a Budafal Kőolajtermelő, és a zalaezerszegi Betonútépítő vállalatokat a Zala folyó beszennyezése miatt.

Ellenben valóban turisták voltak azok, akik a sok év óta porladozó feketehegyi kilátót újjáépítették, a Katonavárat tisztították meg a bozótól. Ha tiszteletet nem is várunk, de a tárgyilagosságra igényt tartunk!

FELHÍVÁS

Kérjük az összes túristaszervezeteket, természetjárókat, hogy támogassanak bennünket szálláshely nyilvántartás összeállításában. Jelentsék be szerkesztőségünknek a bármely magyar hegységben levő szálláscímeket (erdei munkásszállások, kulcsos házak, falusi címek, egyéb épületek), hogy lapunkban azokat közölve elősegítsük a többnapos túrázást.

TÁJÉKOZTATÁS

Ifjúsági irodalmi pályázatunkra nagyszámú írás érkezett. Sajnos nem készültünk fel eléggé azok feldolgozására és így az eredmény kihirdetését kénytelenek vagyunk egy hónapra elhalasztani. Következő számunkban közöljük a teljes végeredményt. Elnézést kérünk ifjú pályázóinktól a késedelemért.

Természetjárás

Utazás a környező országokban

Vízszintes: 1. A Magas Táttra egyik csúcsa. 9. Kikezd vele. 11. Kötőszó. 13. Só bevitelével kiválaszt valamely oldatból. 14. Nevezetes görög betű. 15. Igekötő. 17. A magyar ábécé vége. 18. Művészet közismert latin neve. 19. Házasság. 20. Páncél-szekrény. 21. Gyümölcs. 22. Verssor vége. 24. Adta vala. 25. Argon vegyjele. 26. Ritka férfinév. 28. Éktelenül át (i). 29. Nem-sokára itt lesz. 31. Jugoszláviai hegy.

Függőleges: 1. Szász-svájci fürdőváros. 2. Ekés eb (i). 3. Birtokosrag. 4. Női keresztnév. 5. Lengyel-csehszlovák határhelység. 6. Bölcs. 7. Mozdony meghajtója. 8. Ly. T. 10. Szlovákiai hegység. 12. Kézjegyével lát el. 14. Zsákmaný. 16. Lapát. 18. Mindkét határozott névelőnk. 22. Üntözött növény. 23. Bamba. 26. Majdnem főúr (i). 27. Felsőfok képzője. 29. Múlt századbéli aprópénz rövidítése. 30. Ami.. home!

Megfejtésül beküldendő: vízszintes 1, 31; függőleges 1, 5, 10. Készítette: Horváth Péter.

Az augusztusi FEJTÖRŐ helyes megfejtése:

1. kérdéscsoport: $x = 260$ m, $y = 91$ m, $z = 13$ perc,
2. kérdéscsoport: $a = 420$ m, $b = 300$ m,
3. kérdéscsoport: látható; $c = 19,2$ vonás.
A vonásszámítás képlete ($m = v$, km) segítségével kiszámítható, hogy az első mérés álláspontja — ahonnan 15 vonás magasságúnak látszott a valóságban (vagy legalábbis rejtvényünk szerint feltételezen) 37 m magas leányfalusi templom — kerekén 2700 (pontosan 2467) m távolságra volt a templomtól. Ha már most ezen álláspontunk helyét a bordán szerkesztéssel megállapítottuk, kitűnik, hogy ez éppen a 430 m-es szintvonalon fekszik. Innen a Vöröskő csúcsa 260 m messze van, még 91 m szintkülönbséget kell legyőzni, amihez szabályos versenytempóban (nap-pal) 13 perc szükséges (4+9 perc).

T. D. Budapest: Köszönjük beküldött fényképeit, nagy örömet szerzett vele. Legközelebb a Zempléni hegysorról adunk külön számot, már most kezdjük gyűjteni az anyagot. Téll fényképekre lenne szükségünk.

Dr. B. L. Szentendre: Eszrevételeit nagyon köszönjük, megküldtük a cikk szerzőjének, aki közvetlenül lép Önnel kapcsolatba.

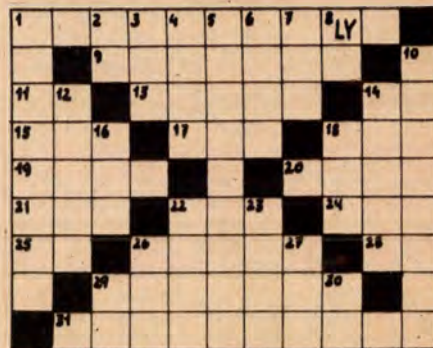
L. P. Szeged: Javaslat helyes, mai számunkban megkezdjük a szálláshelyek címeinek gyűjtését és mihamar közlését.

Cs. A. Ózd: Kedves pajtás, keresd meg a Kohászati Üzemekben a Vasas Sportiro-

A második kérdéscsoportnál az ott szereplő kocslútnak ugyanis a térképen jelzett tervezett műút után közvetlenül két olyan pontja is van, amely 1840 m távolságra esik a Péterhegy csúcsától; innen azonban nem látható a Nyerges, mert a Nagy Berseg eltakarja! Csupán a Német széna elhagyása után érünk el egy újabb olyan pontra, ahonnan — amellet, hogy a Péterhegytől 1840 m távolságra van — jól látható a Nyerges csúcsa. Ez a pont éppen ott van, ahol az út a 420 m-es szintvonalat metszi, a Viktor kunyhó melletti letti magassági ponttól 300 m távolságra.

A romkunyhótól a térképen jelzett úton kb. DK felé indulva, rövidesen előbb 50 m, majd újabb 20 m szintemelkedést kell leküzdünk. Az e 70 m-re eső 7 perccel levonva a megadott 20 perc menetidőből, marad 13 perccel, amely 870 m táv megtételére elegendő. Ezt lemérve a romkunyhótól, kitűnik, hogy az útnak egy nagyjából K irányban lefutó bordát keresztező, kb. 380 m tengerszint feletti magasságú pontján vagyunk — közel ahhoz a pontjához, ahol beletorkollik egy másik, térképen jelzett kocslúthoz. Innen a leányfalusi templom látható (legalábbis domborzati elemek nem takarják el), mégpedig miután feltételezett magassága 37 m, 19,2 (kerekén 19) vonás magasságúnak látjuk.

Könyvjutalmat nyertek: Gárdonyi Zoltán, Ravasz Miklós, Omicsay László, Czeglényi Kálmán Budapest.

dát, ahol Szegőfi, Mazura vagy Proschek sporttársaktól minden tájékoztatást megkapsz. Ott mindjárt be is léphetsz a szakosztályba.

H. K. Budapest: Több panasz érkezett a jelzések hiányosságára, ezeket közöltük a szövetség budapesti alszövetségével. A javítások hamarosan megtörténnek.

H. L. Gödöllő: Sajnos, sok hiba és vizszaelés történik az árakkal. Eszrevételeit közöltük az illetékes szervekkel, reméljük hamarosan orvosolják.

K. M. Budapest: Cikkét alkalommal felhasználjuk, írjon más alkalommal is.

Többeknek: Gerecse-számunk és a régebbi számok is kaphatók a Sportpropagandánál (Budapest, VIII., Rákóczi út 57/a). Előfizetési ügyekkel kizárólag a Posta Központi Hírlapiroda (Budapest, V., József nádor tér 1.) foglalkozik.

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., félem. 11, telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számlaszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kúkereskedelmi Vállalat. Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviseletel.

57/4424 — Egyetemi Nyomda, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula igazgató

Vidám Téző

Indul a bakterház...

Malvin mégis beállította a vekkert. Nem az ő hibájából szolgált meg a vekkerek 3/4-ekor, ami ugyan elég időt hagyott arra, hogy kellő gyorsasággal még elérhessék a nyolckor induló BEV-et, ellenben Ede talán még most is aludna, ha nem szót volna. És mégis...

„Mondd, Malvin, miért nem tudtad azt a nyavalyás egy szál rugón járó masinát a rendes időre beállítani?”

„Nézd meg, 6 óra állítottam, nem az én hibám, ha mégis később szót. De az sem az én hibám lesz, ha nem szót felelsz, amíg lekéssük a BEV-et.”

Megindult a szokványos eszmecsere. Hol a bakterházom? Az este még itt volt a zsebkendőm, direkt idekészítettem, nehogy újra zsebkendő nélkül menjek el. Ne nyúlj a fényképezőgéphez! Van só a sófartóban? A múltkor citromsavat tettem bele, emlékszel, mit köpködtél? Persze, a kés már megint kimaradt. Te jó isten, a pulovert legalulra tetted, most bonthatom ki az egész hátizsákot. Biztosan lekéssük a Hévet. — Mondtam már, hogy BEV — szól kőbe Malvin. — Jól van, csak gyere már, azt a falatot lenyelheted útközben is. Na tessék, a pénztárcámat bent felejtettem a másik kabatomban, most mehetek vissza érte.

Csodák-csodája, nem ébred fel a ház minden lakója, vagy ha mégis, úgy tesznek, mintha nem is hallanák. Várják a következő „lépéseket”...

Mi a zaj? Ha egy természetjáró szeges bakancsot végig megy a folyosón. Mi a nagyobb zaj? Ennek már több változata van:

1. Ha bottal is veri a taktust.
2. Ha emeletről robog le.
3. Ha ketten teszik ugyanezt.

Mi a legnagyobb zaj? Ha mindzekhez ráadásul még egymást szidják, miközben elhagyják otthonukat, hogy a csendes természet ölen fejrissüljenek.

TÜRELEM RÖZSÁI

- Gömörkapu?
- Nem. Dömörkapu.
- Tömörkapu?
- Nem. Dömörkapu.
- Csömörkapu?
- Nem. Dömörkapu. Dével, kérem, mint Dénes.
- Az hol van?
- A Mecsekben. De ott már nincs hely. Talán másik házunkat sziveskedjék választani, kérem.

A Gömörkapus a falhoz lép, találmomra rábök egy képre.

- Akkor Törökmező. Legyen Törökmező. Ez hol van?

Ez a beszélgetés mindennapos. A nyaralni óhajtó hölgy, vagy údülni kész férfiú hallotta, hogy kellemes helyen szép turistaházak vannak Magyarországon. Töltsük tehát nyarunkat Csömörkapun, vagy Törökmezőn, esetleg Sikfőkúton, avagy a Micsina-tetőn. Felajzva s vitatkozásra készen lép be a Turistaházakat Kezelő Vállalat körüli ajtaján és legott tárgyalásba kezd.

- Van-e folyóvíz a Feketehegyen és kaphatunk-e tejet a Vaskapunál. A Nagyvíllámra visszé busz és harapos kutya nincs-e a Nagy Kevélyen? És

Vasárnap reggel Budapesten érdemes korán felkelni az embernek annyira kellemes látványban és hallani valóban van része. Nem kell belépődíj, nem kell szórakozóhely.

Pesti villamosmegálló reggel 6-8 között bármikor, de főleg ha a megálló olyan távolságra van a BEV-től, hogy onnan már csak nagy igyekezettel érhető el.

A villamosban ülök aggodalommal látják, hogy a megállónál „turisták” készülnek felszállni. De nemcsak látják, hallják is!

„Marika, hova szaladsz?”

„Gyertek, anya, itt van hely.”

„Ne menj be a kocsik belsejébe!”

„Ott jön Lajos. Hajrá, Lajos!”

Elindul a villamos.

Kalauzról: „Új felszállóktól kérem a jegyeket. Ne álljunk el a bejáratot!”

Utas: „Vigyázzon kérem, kítű a szemem a botjával.”

Peronon egy hang: „Béla, van jegyetek?”

Felelet a kocsik végéből: „Ne váltsatok, már vettem!”

2. sz. Utas: „Legyen szíves, tegye le a hátizsákját a derekamról.”

Turista: „Kíváncsi vagyok, Editék ott lesznek-e?”

A villamos megérkezik a BEV végállomáshoz. Általános roham, életveszélyes tolongás.

Hátizsákos nő az ablaknál: „Négy felöltött, három gyerek, öt kiegészítő oda-vissza Pomázra.”

Pénztáros megmondja az összeget. Hátizsákos nő (botját leteszi, viharkabátját kigombolja, előhúzza oldaltáskáját, előszedi tárcáját, kesztyűjét lehúzza, kiveszi a pénzt, háromszor átszámolja, végül az egészt visszateszi, meggyerő mossaival): Tudna váltani egy százaszt?”

Pénztáros: „Tudok, csak gyorsan.”

Hátizsákos nő (megismétli előbbi műveletek egy részét) „Tessék.”

Hangok hátul: „Mi van ott elől, miért nem mozdunk már?”

Hangok kívülről: „Gyertünk gyorsan, indul a vonat.”

Kint: ládbogás, rohanás, össze-vissza kiáltozás, taszítás. Általános versenyfutás a BEV után. Majd üvöltözés.

„Várjatok meg Budakánál!”

„Szálljatok le Óbudán!”

„Hol találkozunk?”

Hajós Pál

hány pótágyat lehet berakni egy várkúti szobába, nem fullad-e be a kisgyerekek a Bükkös patakba? Kűldelek-e már espressó-gépet a gézházai lakba, lesz-e hideg sör a Zsiroshelyi házban? Mi köze a badacsonyi Rodostónak Rákóczihoz és a Balatonon miért nincs turistaház? Gyalog kell-e végigmenni Pomázon s a Kőhegyen miért nincs villany? De igazán nincs hely Bükkzentkeresztben és mi mégis Bükkzentkeresztben akarunk nyaralni!

És az alkalmazottak az üvegablak mögött felelnek. Felelnek türelmesen, mosolyogva, rendületlenül, kedvesen és megingathatatlanul, a tömény udvariaság s türelem békés, csendes hangján: felelnek Tömörkapura és nemlétező gesztusi menházra, felelnek külön ágyra és BEV-menetidjra. Megmagyarázzák századszor is, a Ságvári menházban nincs egy talpalatnyi hely sem, sajnálják nem lehet, igazán, tessék talán mást választani... kérem, asszonyom... majd talán augusztusban, igen okvetlen, előjegyezzük.

Nem turisták ezek, hanem kíváncsi, türelmetlen pestiek. Újra s újra zúdul kérdéseik árja.

A pesti ember sok mindent szeret kritizálni és szívesen nyúl a panaszkönyv után. Nem hiszem, hogy udvariaság és türelem kérdéseiben elhárított panaszkönyv után kellene nyúlni.

Sz. V.

Milyen volt AZ IDŐJÁRÁS szeptember 15-ig?

Amilyen szép és meleg volt a nyár eleje (június), olyan kellemetlenül hűvös lett annak vége (augusztus második fele.) Amíg az utóbbi években a nyár igen későn, nehezen köszöntött be és vége volt csak igazán szép, az idén fordítva, alakult a helyzet. Az augusztusi hőhullám (8-14-ig) után gyorsan és erőteljesen lehűlt a levegő. A nappali felmelegedés augusztus második felében már alig érte el a 20 fokot, az éjszakák pedig szokatlanul hűvösek lettek. A hőmérséklet alakulása olyan volt, mint szeptember végén szokott. Egyes helyeken az éjszakai lehűlés 5 fok alá süllyedt. 31-én Egerből 3 fokos éjszakai minimumot, a talajmenti légrétegekből pedig 1 fokos hőmérsékletet jelentettek. Az ország többi részén is közel hasonlóan alakult a helyzet. A napi közép-hőmérséklet augusztus utolsó két hetében egyetlen napon sem érte el az átlag értéket, sőt jóval alatta maradt. Igen érdekesen azonban az alacsony hőmérséklet mellett sok volt a napsütés, az átlagnál 10-20 órával több. Ez az időjárás nyaralásra, fürdőzésre nem volt kellemes, de túrázásra annál inkább. Ebben az időben ugyanis hűvös légtömegek jutottak uralomra és a kialakult leszálló légáramlás derült időt okozott, amiben szabadon érvényesülhetett a napsütés, de a már egyre hosszabodó éjszakák olyan erős volt az éjszakai lehűlés, hogy a tartós napsütés sem volt képes erőteljesebb felmelegedést létrehozni.

Augusztus második felében néhány napon jelentékenyebb csapadékot adó országos jellegű eső hullott (18, 19, 21, és 28-án).

Szeptemberben már valamivel kedvezőbb alakult a helyzet, különösen 5-12-ig, amikor néhány napra még visszavért a nyár. Ez azonban még nem volt a „vénesszonyok nyara”. A hőmérséklet 5-én országsszerte 20 fok, 6-án 25 fok fölé, 9-én pedig közel 30 fokig emelkedett (Sopronban 27°, Budapesten 29°, Békéscsabán 30°). Még a Mátra és a Bükk csúcsain is 20 fok feletti felmelegedés volt. Ezekben a napokban 10-12 órán keresztül sütött a nap, viszont az éjszakákban nem hűlt le oly erőteljesen a levegő, mint augusztus második felében. Ekkor a légáramlás meleg légtömegekben alakult ki.

Az újabb rosszabbodás, a hideg idő szeptember 12-én köszöntött be. Hatalmas kiterjedésű ciklon vonult az Atlanti-óceánról Észak-Európa fölé, és ott kimélyülve zúdította Európára a hideg levegőt. E ciklon sugara meghaladta a 2500 km-t, tehát hatása egész Európára kiterjedt. Ezt a rosszabbodást 12-én országos esőzés vezette be. 15-én vasárnap már igen hideg, tiszta levegőben kitűnő látási viszonyok voltak: A hőmérséklet azonban alig érte el a 15 fokot.

Dr. Zách Alfréd

A Vértes-képek Kunsági Viktor felvételei

Természetjárás

Vadászház
a Bükkösön

Vitányvár romjai

Megcsapolt
fenyőfák
Nánapusztán

Középkori
örtoronny
Csákváron

A vörös kolostori
templom absisa

Térképészjárás

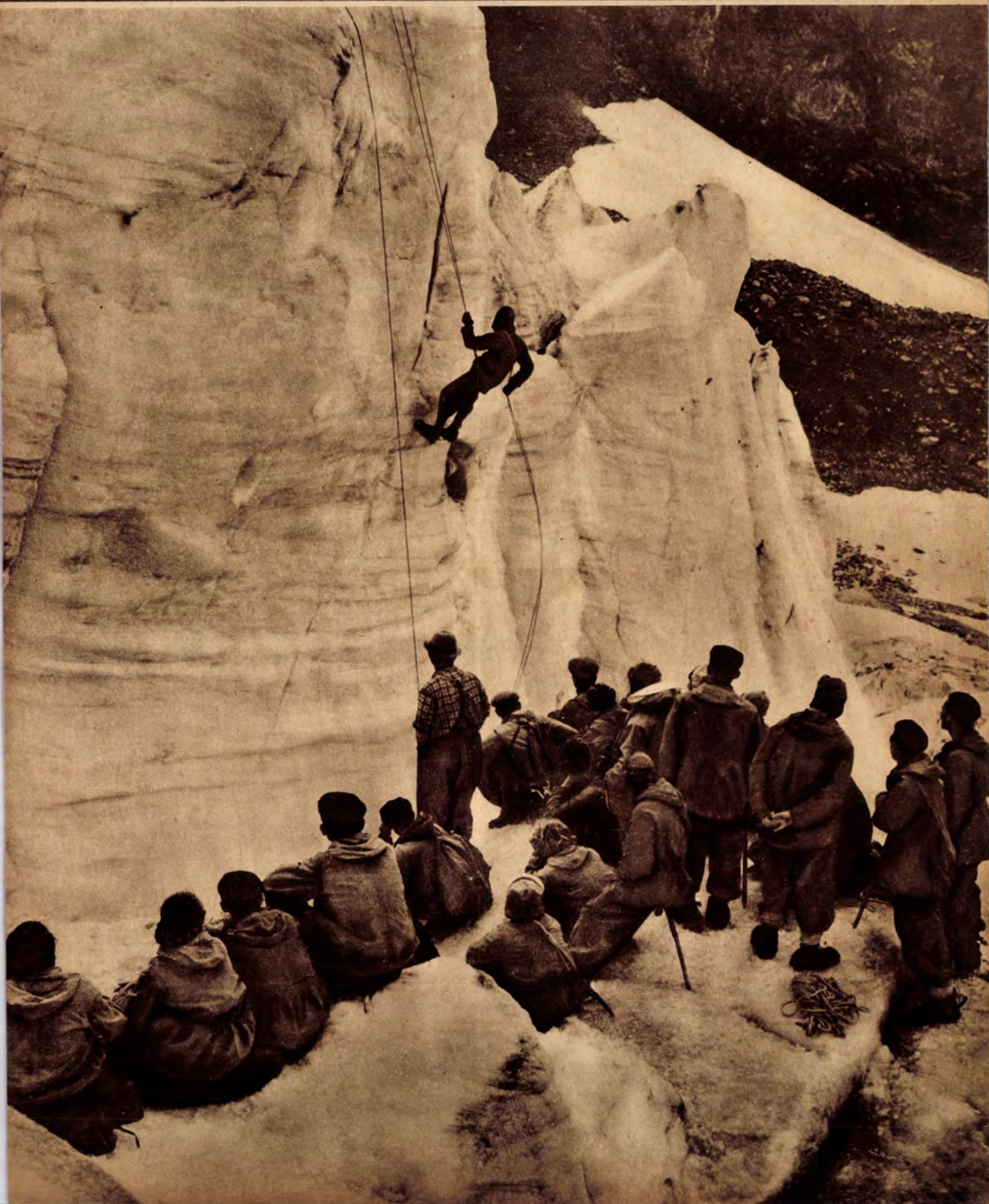
1957. NOVEMBER

★

III. ÉVFOLYAM 7. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

Versenybírák rövid megbeszélése

Sorakozó a megnyitó ünnepségre

Pontos mérés — jó eredmény

Bolgár versenyző az ellenőrző pontnál

A Prágai Lokomotív győztes csapata
(Dr. Vízkelety L. és Dvorák J. felv.)

Nemzetközi versenyünk után...

Nehezen született meg, de végre mégis sikerült! Ez az első gondolat, ami papírra kívánczik, amikor az első hazai nemzetközi tájékozódási versenyéről írok. 1951 óta beszélünk szükségességéről. Tavaly nyáron már volt is két baráti előkészítő és ismerkedési verseny — egyelőre klubközi alapon. Kassa környékén B. Vasutasok és Uvatervesek vettek részt először, csehszlovák szabályok szerint rendezett versenyen. Idén a csehszlovák nemzetközi találkozóhoz már két 2-2 fős magyar válogatott- és egy BVSC-csapat indult az első hivatalos nemzetközi versenyen. De nálunk, eddig még egy külföldi csapat sem jelent meg, csak most augusztusban! Először vettek részt a magyar és tegyük mindjárt hozzá — nemzetközinek javasolt versenyszabályok szerint. A verseny lefolyásáról, eredményéről a lap szeptemberi számában már beszámoltak. Most bővebben kell vázolni a magyar tájékozódási versenyés jelenlegi helyzetét.

A verseny maga, az 5 élvonalbeli versenyszakosztály, a B. Vasutas, az UVATERV, a Meteor, a MÁVAG és a MAFC arklóci és anyagi támogatásával jött létre. Miután nem volt nemzetközi naptárba foglalva, sajnos, nem lehetett mindenki jelen, aki el szeretett volna jönni.

A verseny a magyar versenyzők előtt is teljesen ismeretlen. Zamárditól délre elterülő dombos vidéken zajlott le. Három útvonalon 2 fős részlegekkel versenyeztek a csapatok, csak nappali verseny keretében. Az „A” részleg az viszonylag legnehezebb, a „B” részleg könnyebb és a „C” részleg pedig könnyű, rövidtávú feladatot kaptak. Célunk volt, hogy így is érzékelhessék a külföldiek a mi versenyünk nehézségi fokozatát. A versenybírók a rendezvényt erős középfokú versenynek szánta, és az eredményből, a hibapontokból ítélve ezt a célját el is érte. A verseny eredményét alig egy órával a befejezés után ki lehetett hirdetni és a díjakat, emlékjelvényeket a helyszínen mindenki megkaphatta.

A verseny után hosszan elbeszélgettünk a külföldi csapatokkal benyomásokról, tapasztalataikról. Mégis úgy vélem, leghitelesebb az a vélemény, amit most, hetekkel a verseny után Josef Basta, a prágai Lokomotív vezetője írt meglehangú levelében. Idézem sorait:

„Magyarországon való tartózkodásunkról és különösen a versenyről már sok helyütt adtam tájékoztatást. Tetszett a fogadtatás, az igazán pontos szervezés, és a gondoskodás a csapatokról a verseny előtti és után, annak egész lefolyása. A TI versenyszabályok és a verseny értékelése nálunk nagy tetszésre talált. A legnagyobb előnyt abban látjuk, hogy a tájékozódási tényezőt a gyorsaságnál többre értékeli és azt, hogy a csapat egyszerre három útvonalon küzd, aminek következtében a siker a csapat valamennyi tagjának érdeme. Már előzőleg is sokat hallottunk a TI rendszeréről, de gyakorlatban most először csináltuk végig. Megmutatkozott, hogy tapasztalatokat csak verseny keretében lehet igazán szerezni. Sajnáljuk, hogy nem a legjobb versenyzőinkkel indultunk, hogy megmutathattuk volna, milyen teljesítményekre vagyunk képesek. Ennek ellenére örülünk, hogy első közös erő-összemérésünk sikerrel járt, és már előre számítunk a jövő évi verseny-

re. Azon újra szeretnénk indulni, és ha lehet, még jobb eredményt elérni. Ennek az évnek a tapasztalatai sokat segítenek előkészületeinknél. Annak is nagyon örülünk, hogy vasutas természetjárók voltak, akik ezen a téren olyan alapkötvet helyeztek el, amelyre a népeink közötti barátság fejlődése épül. Egyébként versenyszabályokról novemberben az itteni Sporthivatalban előadást fogok tartani. Lehet, hogy a mi szabályzatunkba is beépül valami a TI rendszeretekből. Tehát még egyszer hálás köszönet és a viszontlátásra a jövő évi versenyen!”

Úgy érzem, ezek a sorok híven tükrözik a csehszlovák versenyzők véleményét, és egyben választ adnak azoknak, akik jelenlegi versenyszabályzatunk alapelveit helytelennek tartják. Ezen a versenyen ugyanis világhosszú vált, hogy meg kell találnunk az egészséges egyensúlyt a két ellentétes irányú tájékozódási versenyszabály között. Amíg egyes államokban, így Bulgáriában és Csehszlovákiában a gyorsasági elem dominál, addig a német és román versenyek a tájékozódásra és az elméleti feladatokra helyezik a fókuszot. Az új magyar versenyszabály a sietés felsőfokán történő büntetésének eltörlésével jelentős lépést tett előre abban az irányban, amely kapcsolatot teremt a két-féle versenyszabály között, és ennek révén a többi sportághoz hasonló versenyszabályt fejleszt a tájékozódást. Erre pedig azért van nagy szükség, mert a tájékozódási elemek közel azonos szinten történő gyakorlását a gyorsasági elem igen jól egészíti ki, és főleg a fiatalok számára jelent komoly vonzerőt. Az idősebb korcsoportokban pedig mód és lehetőség nyílik ennek a tényezőnek fokozott kihasználására, és továbbra is a tájékozódás kihangsúlyozására, úgy, ahogyan az hazánk természetjáró tájékozódási versenyszabályának közel 20 éves történetében már kialakult.

Azt is meg kell ezzel kapcsolatban említenem, hogy vannak, akik szét kívánják választani sportágunkat terepfutó (gyorsasági) és természetjáró (tájékozódási) versenyre. Tény az, hogy ma már — éppen a különböző baráti országokban kialakult versenyszabályok alapján — mindkét rendszernek vannak hívei, és számolni kell velük, ha komoly és nemzetközileg is elismert sportággá kívánjuk fejleszteni versenyünket. Véleményem szerint azonban egy új sportág sokkal nehezebben érvényesülhet, ha már az indulásnál kiéleződnek ellentétei, ahelyett, hogy összekovácsolná erőit és ktküszöböné az eltéréseket, igyekezze lehetőleg közös nevezőre jutni. Az új magyar versenyszabályzat alapján készült nemzetközi szabálytervezet előkészítése is ezt a célt szolgálta. A viták eldöntése pedig annak az első nemzetközi versenyszabályzat-értékelésnek a feladata, amely ezt meg fogja vitatni és kísérletképpen életbe lépteti.

Bizunk abban, hogy hosszú évek óta kifejtett erőfeszítéseink nem lesznek hiábavalók és az első hazai versenyt újabbak követik. Példa erre az UVATERV bulgáriai szereplése és a többi, kilátásban levő versenyek. Ehhez most már csak az kell, hogy legfelsőbb sportszerveink végre végérvényesen tudomásul vegyék, hogy van tájékozódási sport, és fejlődéséhez ne csak elnéző mosollyal vagy baráti vállveregetéssel, hanem aktív segítségnyújtással is járuljanak hozzá. A lelkes gárda biztos megérdemli a támogatást, és a siker nemcsak természetjáró, de egyben újabb magyar sportgyőzelem is lesz.

Dr. Vízkelety László

Címképünk: Kaukázus, bemutató-mászás a jégfalon
(K. Bogdanova felv.)

HEGYEK és emberek

Egy szovjet turistatábor oktatójának feljegyzései

A Teberda-vidék, Baduk-hegyszoros hóval borított lejtőjén történt. Lev és én, a „Bolszevik” sportegyesület egyik turistacsoportjának oktatói voltunk. A hegmászóknak éppen azt mutattuk be, hogy milyen iramban kell leereszkedni egy magaslati pontról, amidőn fent, a szirtes meredély gerincén megpillantottam Nyikolájt, egyik fiút a Lev csoportjából.

Kezében nem volt más, mint a hegmászó botja. Az éles hegygerincen a botot nem nagyon használhatta. Felkiáltottam, hogy azonnal ereszkedjék le a függőlegesen meredő szikláról. De Nyikolájt nem volt könnyű dolog engedékenységre bírni.

Lev és én, valahányszor hosszabb útra indultunk, egyesítettük csoportjainkat. Szokás szerint én mentem az élen, mögöttem a csoportom, utánunk menetelt a másik csoport, amelyet Lev zárt be. Hallgatólagosan beleegyezett, hogy én vezessem a hegmászók kiképzését, s ő csak figyelte, hogyan oktatok. De az utóbbi időben észrevettem, hogy Lev megváltozott: egyre magabizóbb lett, szigorúbban bánt az emberekkel, mintha arra vigyázott volna, hogy elkerüljön valami esetleges szerencsétlenséget. Hiányzott belőle a derűtség és az egyszerűség, amelyek a tanulókra úgy hatnak, hogy vakon bíznak az oktatóban.

Ezek a tünetek, mintha Nyikolájjal való kapcsolataiban is megnyilatkoztak volna. Egyszer csúnyán összeveszték, mert Nyikoláj megszegte a fegyelmet, nem akart a többiekkel egy sorban haladni az ösvényen. És ime, az eset most megismétlődött, de sokkal veszélyesebb körülmények között.

Határtalan harag öntött el. Nyikoláj mellén ott csillogott az alpinisták jelvénye: lehetetlen, hogy figyelmen kívül hagyta volna, milyen veszélyt jelentene a behavazott völgyesorosba zuhanás. Ugy látszott, mintha a saját erejében túlságosan elbizakodott lenne.

Szigorú hangsúlyom végül is arra kényszerítette Nyikolájt, hogy leereszkedjék. De ez nekem nem volt elég: éreztem, hogy eljött a pillanat, amidőn nyilvánvalóan megmagyarázhatom a többieknek is, hogy Nyikoláj mennyire vigyázatlan volt.

Ifjú természetjárók, gyakorlatként hosszú vándorlásra csomagolnak

— Ide jöjj — kiáltottam Nyikolájnak —, azt akartad, hogy lecsúszál a meredélyen; most megszerzem neked ezt az örömet.

Lev azonnal megértette, mi történt. Egy pillanat alatt lejjebb ereszkedett, és néhány lépésnyire elhelyezkedve várakozott segítségre készen. Ez a fiú felbecsülhetetlen értékes segítség volt nekem.

Nyikoláj leereszkedési helyét megjelölve, váratlanul megcsúsztam, de visszanyertem egyensúlyomat, a hegmászó botom segítségével. Eközben Lev a meredély alján ügyes ugrással oda lendült, ahová nekem kellett volna esnem, ha lezuhanok.

A hegmászók, akik lépcsőzetesen helyezkedtek el — voltak vagy huszan —, feszült figyelemmel kísérték minden mozdulatot.

— Láttad? Kérdeztem, a hegmászó botommal Lev felé mutatva — ha lezuhanok volna, akkor sem történik semmi bajom, itt feleltem a hangomat: — nem történt volna semmi baj, mert mellettem van egy bajtárs.

Csak most értettem meg én is tisztán, hogy Lev gyors magatartása, hogy segítségemre siessen — amely első pillantásra jelentéktelennek tűnt fel —, az embereknek érthetőbben, mint egy egész szónoklat — megmagyarázta, megvilágította, mit jelent az igazi barátság és bajtársi szellem. Enélkül el sem képzelhető az alpinizmus a mi országunkban. Nem is tudom hányadszor, ismét éreztem, milyen nehéz: nemcsak oktatni valakit valamire, hanem egyben nevelni is.

Nyikoláj abba az irányba, amelyet mutattam, gyorsan leugrott a hóba. Ezután bizonytalanul megtorpant. Abban a pillanatban, amikor meg kellett volna kezdje a leereszkedést, valószínűleg tudatába ötlött, milyen egyenlőtlenül szakadékos a meredély, milyen erős a hó kérge, és milyen törekenyen gyarló a hegmászó bot — egyetlen eszköze, amellyel az egyensúlyozást megkísérelheti a leereszkedésben. Itt nem volt túlságosan veszélyes, de mindenki előtt neveléssé tehetné volna magát.

— Indulj! — förmedtem rá.

Mindez néhány pillanat alatt folyt le. Nyikoláj nagy lendülettel megindult lefelé, de nem sikerült fékeznie, mivel a jégszögek bejegesedtek, s a botját sem használhatta. Elcsúszott és hasára esett. Minden erejével megkísérelte, hogy fenn tartsa magát, de tehetetlenül lehangeredett, Lev azonnal ott termett, elkapta és felsegítette. Mindketten tele voltak jeges hóval. Lihegve takarították ruhájukat. A megdermedt nézők felé fordultam:

— Megértettétek? — kérdeztem nyugodtan.

— Hogyne, megértettük! — felelték kórusban a lányok és fiúk.

Biztos vagyok benne, hogy tökéletesen megértették, mert nem a szó, hanem maga az életből kiragadott példa győzte meg őket arról, hogy az oktatónak igaza van. Mindannyian elítélték Nyikoláj fegyelmezetlen tettet. Ez rendkívül fontos: az oktató nevelő munkájukban az egész közösség kell támogassa. Ez nálunk törvény. Ennek jelentősége tisztábban kitűnik, ha vizsgálód a hegyekben történt szerencsétlenségek előidéző okait. E szerencsétlenségek jó részt nem a technikai hiányosságok miatt történnek, hanem azért, mert a turisták vagy alpinisták nem úgy gondolkoznak, mint a szovjet állam polgárai.

A sport minden területén, a kiképző egyidőben a nevelő szerepét is be kell töltsse, mert csupán akkor áll közszerepben, és akkor tisztelik a tanítványai. Ez a magatartás biztosíték arra, hogy teljesen átveszik a módszereket és a technikai ismereteket.

Számtalanszor megtörtént már, hogy az ily oktatási alkalmak nem végződtek olyan jól, mint Nyikoláj esete. Ha ilyen alkalommal sikertelenséget tapasztalsz, akkor az azt jelenti, hogy te, az oktató, valahol hibáztál.

Emlékszem, hogy egyszer a teberdahegységi táborba megérkezett egy csoport kezdő hegymászó. Nem tudták elképzelni, hogy mielőtt sikeresen megmászhatnák a hóval borított hegyszorosokat, feltétlenül szükséges az alpinizmus alapelemeinek megtanulása. De mikor megkísérelték a sziklák megmászását, ezt belátták, és nagyon megszerették a hegymászó sportot. Megtörtént, hogy a második napon közülük sokan nem jelentkeztek pontosan a reggeli gyülekezésnél. Ez a dolog haragra gerjesztett, elballagtam az erdei tisztásra, eközben oda kiáltottam:

— Ha ma valamit tanulni akartok, sorakozzatok fel, és küldjétek egy megbízottat hozzám.

Egyáltalán nem csodálkoztam, amikor öt perc múlva láttam, hogy az egész csoport a sátram felé vonul. Katonásan léptek, mint a diszfelvonuláson.

Ez a viselkedésük teljesen megbékített, s amikor egyik közülük az oktatási órára csupán félig telített hátizsákkal jött, nem túlságosan veszekedtem. Azonban helytelenül viselkedtem. Később rájöttem: a jövő turistájának kötelező, hogy a kiképzésre rendszeresen megtöltött hátizsákkal jöjjön, inkább nem is kell befogadni. Rövidesen megfizettem a hibáért: egy hosszadalmas hegymászás alkalmával két ember megtagadta, hogy az egyik gyengélkedő leány felszerelését hátukra vegyék. Mi volt a tennivaló? — Adjam vissza a terhet a betegnek? Vagy folytassam a tárgyalásokat a másik kettővel? — A következőképpen intézkedtem: Én szereltem le a sátrat és a hálózsákot bajtársam vitte a hátizsákjában. Néhány száz méter után odajöttek, hogy elkérjék a terhet. Soká kérétem magam, amíg átadtam. Hiszem, hogy ezek többé sohasem fogják megtagadni, hogy útítársuk segítségére siessenek.

Tanítványaimtól mindig megköveteltem, hogy a kiképzésre hátizsákkal jöjjenek: meg kell szokni a hátukon való teherviselést a hegyi úton. Nagyon fontos annak megértetése, hogy kötelesség megőrizni a baráti magatartást a többi bajtársal szemben, és hogy a kiképző minden útmutatását teljesítsék.

Az oktatót át kell itassa az akarát, hogy fegyelmzett turistákat képezzen. Emlékszem, hogy az első napokban az emberek milyen nehezen szokták meg a tábor fegyelmét. Ezt részben megértettem: azért jöttek, hogy pihenjenek, s akkor azt mondják nekik, hogy sorban kell állni, jelentéseket kell adni... Megkíséreltem megmagyarázni: a hegyek között szükséges tudni, hány ember indult a hegymászásra, hogy számba vehessük, visszatértek-e mindannyian, sokkal könnyebb sorban haladni, mert így ütemesebb a gyaloglás stb. De nem mindig értettek meg.

És mégis jött idő, amikor éreztem, hogy tanítványaim formálódtak. A sorból való kilépést szégyennek minősítették. Megtanultam, hogy megragadjam azt a pillanatot, amidőn nem terhes a kiképző kérése. Ezt rendszerint veszedelmesebb hegymászás közben tettem. Ott fenn, a hegyek között, esőben, szédítő magasságokban, vagy hasadékokat kerülgetve, mindenki előtt olyan világos lett, mint a nap. A kiképző útmutatásai arra irányulnak, hogy a csoportjának minden embere baj nélkül kerüljön ki a veszedelmes helyzetből: jól aludjék és úgy étkezzék, ahogyan a hegyi terepen szükséges.

Egyszer néhány turistától búcsúztunk, akik vad vidéken, oktató nélkül, hosszú útra indultak. Amidőn vezetőjük megkérdezett, hogyan kell viselkednie, hogy zűgölődés nélkül hallgassanak rá, tétovázás nélkül válaszol-tam:

— Mindenre vigyáznod kell reggeltől napnyugtáig, esőben, sziklamászás közben, állandóan, mindig... És akkor szeretni fognak, s hallgatnak is rád.

Az emberek gondozása — ami a szovjet társadalom jellegzetessége — éppen olyan nagy fontosságú a sport terén is.

A Kaukázusban a Kaska-Tas gleccseren újonc alpinisták teszik meg első lépéseiket (K. Bogdanova felv.)

De mit jelent az, hogy a kiképzőnek vigyázni kell az emberekre?

Megfigyeltem egy kiképzőt: vödörbe vizet hozott az embereknek, ő gyújtotta meg a tüzet, ő készítette el az ételt. Ugyanazt mondotta, amit én is hangsúlyoztam annak a csoportvezetőnek:

— Szükséges, hogy az emberek lássák: vigyázok rájuk.

Nem, ez nem azt jelenti, hogy vigyázol rájuk, sőt ellenkezőleg. Azok az emberek, akik Lev és az én útmutatásaim alapján tanulták a hegymászást, sohasem ültek tétlenül összefont karokkal. Néha haragudtak, amikor kértük, hogy terhet vigyenek hátukon, amikor nem engedték, hogy hideg konzervekkel táplálkozzanak — s köteleztük őket, hogy izletes levest készítsenek, még akkor is, ha ez untató volt: vagy ha a sátor körül kis árkot kellett ásniuk, hogy ne áztassa el őket a befolyó esővíz. Bizonyos, hogy sokan közülük nem szívesen csinálták ezeket a dolgokat.

De amikor elváltak tőlünk és egyedül indultak Abhazia felé, a Kluhor hegyszoroson keresztül, félelem nélkül szembeszálltak a rohanva sodródó folyókkal és a szakadékos sziklabércekkel.

...Az utolsó hegymászásunk során Lev és én ismét egyesítettük a csoportokat. Miután leereszkedtünk a völgybe, megkezdtük a táborkészítést, hogy reggel a közeli dombokon gyakorlatozhassunk. Eppen méregettem, hova kellene építenünk a kis sátorvárost és hol gyűjt-hatunk majd tüzet, amely körül este énekelünk és meséket mondunk.

— Az én csoportom azt javasolta, hogy az ottani tisztáson éjszakázzunk. Nincsen valami ellenvetésed?

Az első pillanatban sértve éreztem magamat. De amidőn a táborunk felé néztem és láttam, hogy Lev milyen igyekezettel próbálgatta a sátrak kötéseit, hogyan bátorította az ügytelenebbeket, tudatos lett bennem, hogy ez a fiú, az én tanítványom, már nem kiképző, hanem igazi nevelő. Jó órában mondjam!

Néhány nappal ezután elbúcsúztunk a fiainktól. Elhelyezkedtünk egy sziklacsúcsra, hogy lássuk, hogyan ereszkednek le a meredélyen. Egyikünknek sem volt kedve beszélni — mindig nehéz a barátoktól elválni.

Lev törte meg a hallgatást:

— Nézd csak, milyen nyugodtan és milyen vigyázattal lépkednek a sziklákön. Mintha csak most is elől-ük volna az oktató.

A Vértes hegység forrásai

A nagy területen előforduló dolomit és a helyenként megjelenő mészkő, valamint a permi területeken egyéb harmadkori és negyedkori üledékes kőzetekből felépült Vértes hegység sajátos és jellegzetes arculattal különül el a szomszédos tájaktól. Mai formakincsének kialakításában, a kőzetminőség mellett, igen nagy szerepe volt a fiatal kéregmozgásoknak és a külső erők pusztító munkájának. A hegységet tagoló völgyek, kis medencék nagyrészt törések, vetődések mentén alakultak ki. A Horog völgy, valamint a Fáni, Disznó, Pap, csákerényi Kőkapu stb. völgyek dolomittrögeinek meredek, csodálatosan merész formái teljesen lenyűgözik a szemlélőt. És ezekben a keletkezés szempontjából is érdekes völgyekben állandó vízfolyással nem találkozunk!

A mészkő- és dolomit-vidék felszíni vízfolyásokban szegény. Csak nagyobb esőzések alkalmával folydogál egy-egy kis patak. Az év legnagyobb részében ezek szárazak. Felszíni vízfolyásokban viszonylag gazdagabb a nyugati, északnyugati Vértes fiatalabb üledékekkel, nagyrészt homokkal, kavicsal borított területe, amely majdnem teljes egészében az Által-ér vízgyűjtőjéhez tartozik.

A felszínre lehullott csapadék egy része források alakjában jelenik meg a felszínen. A Vértes hegység forrásai viszonylag elszórtan helyezkednek el. Ennek elle-

nére megállapíthatjuk azt, hogy a Vértes északnyugati, nyugati, északi része a többihez képest gazdagabb forrásokban, ami a hegység északnyugati, nyugati oldalának csapadékosabb voltával, valamint a vízáteresztő és víztartó rétegek kedvező és nagy kiterjedésével magyarázható.

A karsztforrások, a mészkő előfordulásának függvényeként főleg a hegység nyugati, északnyugati peremén törnek fel. A délkeleti oldal legismertebb és vízhozam szempontjából legnagyobb forrásai a dolomitból eredő „Zámolyi-források”. A kopár dolomitfelszínen forrásokkal nem találkozunk. Kivételek azok a kis medencék, amelyeket fiatalabb rétegek bélelnek (gánti, vértessomlói). Itt a lakosság vízellátását az előbb említett fiatalabb rétegek vízből táplálkozó források és ásott kutak biztosítják (pl. gánti községi forrás).

Vízhozam szempontjából jelentéktelenebbek az északnyugati, nyugati területek homokforrásai. Szárazság idején nagyrészt kiszárad. Ezzel szemben a Móri-árok kavicsvonulatainak peremén, a kis vízgyűjtőterület ellenére állandó vizű, jóminőségű források fakadnak (pl. Árkipusztai Diós-forrás).

Az alábbiakban a legismertebb és a legjelentősebb forrásokat ismertetjük:

A 151,3 tszf magasságban feltörő Zámolyi karsztforrások a Gránási-hegy délkeleti dolomittrögének peremén eléggé elhanyagolt ágas, bokros környezetben található meg. A legfelső baloldali forrás elég jól működik (81—114 lit/perc). A forráshelyek nagyrésze betömődött. A forrás vize, valamint az erős szivárgásból összegyűlt víz nagy vízhozamú patak formájában távozik el a területről.

Eocén-mészkőből fakadnak a Horog völgy bejáratánál az út jobb és bal oldalán, a Kis Lépa, Nagy Lépa, Felső Lépa karsztforrások (legkönnyebben a pusztavámi vasútállomástól közelíthető meg). A műút vértessomlói elágazása után jobbkézről, meredek sziklafal aljában találjuk a Kis Lépát. A Horog völgyi út éles kanyarja mellett egymástól alig 60—70 méterre fakad a Nagy Lépa és a Felső Lépa. Az átlag 200 lit/perc vízhozamú, nagy mézstartalmú forrás vízből szép tatarata lépcsős keletkezett, amely mellett haladva eljutunk a kiépített Nagy Lépához. A két forrás vizének egy része a „Cicahomok” területére érve elszivárog.

Az Antalhegy északi oldalán találjuk a „Vályuskutat”. A kiépített, eocén-mészkőből fakadó karsztforrás vízhozama meghaladja a Kis Lépát (174 lit/perc).

A mészkőterületek számára eléggé ismertek az előbbtől dél-délnyugatra levő homoktisztási, valamint a Katonacsapás forrásai. Szarvaskút névvel jelölték meg a szépen kiépített, de gyérvízű forrást a Szárazér völgyében. A Kapberek-pusztán közelében találjuk a kiépített Szép Ilonka, állandóan működő forrásait és a Szári-kutat. Az északi területen ki kell emelnünk a kirándulók számára elég jól elérhető Csákány-pusztai és a Tamás-árok bejáratánál fakadó forrásokat.

A Csákvár-majki műút mentén található az Árpád-forrás, amelynek minősége a nagy por miatt nem megfelelő. A délkeleti részen a legismertebb az állandóan működő Gánti-forrás (52 lit/perc). Vízhozam szempontjából jelentősebb még a Feketeér vízgyűjtőjéhez tartozó Dobai-kút. A kirándulások alkalmával érdemes felkeresni szép környezetű, jó ivóvíz miatt, az Oroszlánytól délkeletre kiépített Mocsárberéki-forrást, a mindszentpusztai, valamint a vértessomlói (Mária) forrásokat és a csákvári park forrásait.

A felsoroltakon kívül számtalan kisebb forrással is találkozunk a hegység területén, amelyek valóban csak a kirándulók, vagy egy-két ember vízszükségletét elégítik ki. Nagy probléma marad ugyanakkor a szomszédos települések megnövekedett ivóvíz- és iparvízellátási igényeinek kielégítése. Az elmúlt években megindult hidrogeológiai kutatások során — már eddig is — igen szép eredményeket mutattak fel. A karsztvízkutató-aknák segítségével a karsztból kitermelt vízmennyiségek felhasználása már folyamatban van (pl. Tatabánya). A hegység délnyugati részén vízellátás szempontjából az ismert karsztforrások és a kavicsvonulatok forrásai jöhetnek számításba.

A Vértes hegység jelentősebb forrásai

Göcsej

Göcsejről sokkal inkább írhatta volna Berzsenyi, mint Kemenezsaljáról, hogy „TI KÉKELLŐ HALMOK! GYÖNYÖRŰ VIDÉKEK!”, mert itt, Egerszeg körül minden irányban szebbnél szebb dombok, halmok folyton változó képei fogadják a több, mint 700 km² nagyságú területet bebarangolni induló vándort.

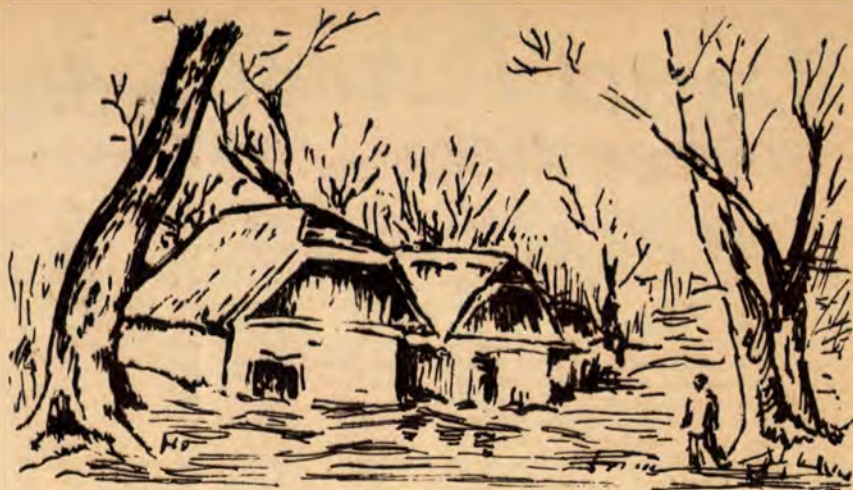
Csodálatosan szép, valósággal elbájoló ez a tarka domborzatú, örökös meglepetéssel szolgáló vidék, amelynek színessége nem csupán felszínéből, hanem lakóinak érdekességéből is adódik. Igazi kultúrvidek ez az árkádai ábrázatú földdarab, amelyek szinte még tegnapelőtti apró erdők közé elrejtőzött falvak és puszták csak kevesek által tudott és ismert „istenhátamögöttiségből” egyszerre országvilág által megcsodált, gazdag kőolajtermő, kincses területté lépett elő.

Itt, ezen a tájon a földben rejtőző olaj az ember kutatásai és szorgalma révén olyan döntő tényező, hogy az egykori „csipkerózsika” táj most hazánknak egyik legtöbbit emlegetett darabja.

E földterület bebarangolásához nem kell hegymászó bakancs és szöges bot, se kapaszkodó csákány, hiszen e lágylejtésű, leánykebelnyi dombok legmagasabbika; a mile-rózsásszegi Csonkahegy is alig, hogy eléri a 300 métert.

„Ennek a meghatározhatatlan ösdiók óta Göcsejnek nevezett vidéknek határai északon a Zala folyó Lövőtől Egerszegig; keletről a Válicka-csatorna Egerszegtől Bánokszentgyörgyig; délről a Válicka-patak Bánokszentgyörgytől Kéldög és nyugatról a Kerka folyó Ramocsádig s ettől kezdve Vas megye széle Lövőtig.” A félmegyényi területen fellelhető szépségek merőben mások, mint Dunántúl vagy az ország más dombvidékein. Az ember kicsit csaldóttan indul a parányi halmok tekervényes útjain és csak lassan, halk csöndességgel lopja be magát a szívünkbe.

De előbb meg kell tanulni, hogy hogyan is „lássunk” meg belőle minél több rejtett szépséget; tájait és emberit egyaránt. Kezdjük talán lakóinak beszédmódján, amely némely szóhangok nyújtott ejtése, nem különben régies, irodalmilag szokatlan alakú és ragozású szavai által erősen megkülönböztették az egykori göcseji őslakót például a sümegvidéki ember-től. Eltérő szavai, ötletei, példabeszédei és hanglejtési sajátosságai számos néprajzi gyűjtőnket foglalkoztatta —

köztük a legkiválóbb: néhai Gönczi Ferenc. Beszédbeli sajátosságaiból mi csak két jellemzőt említnék. Egyik az volt, hogy nem mondta így: „kalap-pal, marok-kal, láb-bal”, hanem így: „kalap-vel, marok-vel, láb-vel.” A másik sajátossága bizonyos rövidítés és összevonás a kifejtésben. Ezt a szót „elvitte” így ejtette: „evittö”. Természetesen ezek a nyelvi sajátosságok már teljesen a múltté, hiszen az egykor elzárt terület ma már erősen nyitlta vált.

Hol is kezdjük a Göcsej-vidék bebarangolását? Talán a „fővárosnál”? Zalaegerszeg a középső Zala partján erdős halmok közt terül el. A folyó itt hajlik észak felé, a hagyományok szerint a város neve a hajlástól és a Zala völgyében egykor gazdagon díszlő égerfaerdőktől ered. Régi telepés. A mohácsi vész után védelmi pont, melyet az ország akkori katonái vezetői Kanizsa eleste után különös gondnal megerősítettek. Zalaegerszeg hitába volt megyeszékhely, a felszabadulás előtt lakossága még a 10 000-t sem érte el és távol volt a főútvonalaktól. Ma már repülőjárat kapcsolja az ország vérkeringésébe és itt van hazánk egyik legkorszerűbb ruhagyára.

Nem tudom mennyire lehet hinni annak a somogyi szóbeszédnek, amelyik azt hirdeti, hogy „nem tudni, hol is kezdődik Göcsej, mert mindegyik falu azt mondja; a következőben!” Ez a csúfolkodás, ma már mindenképpen a múltté, mert a göcseji ember igen büszke lakóhelyére. Ezt bizonyítja az egerszegi gazdag „Göcsej-múzeum” is, melynek tárlói telvük szebbnél dúsabb néprajzi emlékekkel, melyek bemutatják a „múzeum gyűjtő területé”-hez tartozó Göcsej kb. 80 000 fő lakosságának néhol még ma is élő jellegzetes népi kultúráját. Göcsej népe a honfoglaló magyarság, törökös rokonnépek és a megtelepüléskor helyben talált szláv lakosságból, illetve keveredéséből alakult ki. Göcsej az Árpád-korban határvidék, gyepű, népének nagyobbik fele ha-

tárör volt. Legsajátosabb községei a „szeg” végződésű falvak Göcsej legközepében.

Göcsejben ma is még sok az erdő, a múltban pedig jóformán egyetlen, hatalmas, összefüggő rengeteg volt. A csekély lakosság legfőbb megélhetési forrása az erdőnyújtotta lehetőségek voltak. A fát, a belőle készült eszközöket „fatengölös” kocsikon szállították el egészen Somogyig, ahol gabonára, kukoricára cserélték be, de szállítottak bőséggel gyümölcsöt is. Még gyermekkoromban — negyvenötven esztendővel ezelőtt — is elbarangoltak egészen a Balatonig és egyszer-, vagy kétszer annyit búzáért — mérték termelvényüket. Göcsej szőlőművelése, gyümölcsstermelése egyaránt jelentős a múltban és napjainkban, a gyümölcsösök néhol valószínűs erdők. Szőlőhegyet jóformán minden falu határában találunk, ahol a Dunántúl-szerte divó pincészerzés napjainkban is egyik legfőbb szórakozása Göcsej népének.

Itt a Zala folyó mellékén az őstermelés mellett már egyre jobban előtérbe lép az iparosodás: Olaja hazánk egyik legfőbb energia forrása, egerszegi ruhagyári termékei eljutnak a legtávolabbi vidékekre is. Az emberi természetátalakítás azonban mit sem változtatott Göcsej különlegességén, száz és száz magaslatán, számtalan völgyén, apró erein, ligetein, és a vándor a korszerű emberi alkotásokat körülvevő „szűzi” tájak érintetlen szépségeiben gyönyörködve járhatja be ligetes tájait.

Lassan, nagyon lassan úszik a bécsieknek egykor „szolórakot” termő Zala folyó mozdulatlanok látszó vizén a papucsajónak nevezett csónak, sorra hagyják el kis karavánunkat a fejünk felett elszálló fehér fellegek s mi a nagy csendességben elandalogva gyönyörködünk az ősz nyújtotta szépséges látványban. A göcseji ősz bája vetekszik a legszebb balatoni ősz szépségeivel, csak merőben más.

Borsi Darázs József

(Illusztráció Magyarország útikalauz után)

Szüret Várvolgyön

Keszthelyen beszállunk a tapolcai autóbusszba és amikor Várvolgyre kérjük a jegyet, hamiskás mosollyal kérdezi a kalauz: „A zsidó szüretre?” — Úgy látszik, már köztudomású, hogy aki ezen az októberi napon „Várvolgyre” vált jegyet, az a „zsidó” szüretre igyekszik.

„Zsidó szüret!”... mert hát a várvolgyiek ma is zsidóknak mondják magukat, dacára, hogy a bájos völgy ölen végighúzódo kis községnek évek óta Várvolgy a neve. Es ha megkérdezed a Pestre szakadt zsidó embert, hol töltötte a szabadságát, azt feleli: „odahaza Zalában” — nem törődve azzal, hogy a községet ugyancsak évekkel ezelőtt Veszprémhez csatolták. A zsidó ember zsidó maradt és Zalában van odahaza. Ha ez maradiság, úgy a maradiság egyetlen szeretetreméltó megnyilvánulása.

Csakhamar beérkezünk a Tomaji érdő és a Meleghegyi erdő közötti szelíd völgybe. Ez 5—6 km hosszú szakaszon nyílegyenesen vezet északnak, szép szálerdők között, majd északkeletnek kanyarodik és kilép az erdőből a széles Zsidó-rétre, amelynek keleti szegélyén másfél km hosszan nyúlik el a Lázhegy aljában az egyetlen utcából álló község.

Amolyan istenhátamögötti falu volt ez még néhány évtizeddel ezelőtt, még csak rendes országút sem vezetett hozzá. Így aztán a zsidóknak inkább gyalog vágtak neki a hosszú útnak, ha Keszthelyen vagy Sümegyen akadt dolguk. Ma már autóbusszjárat köti össze őket a nagyvilággal, de az évszázados elszigeteltség szinte egyetlen családot formált a falu népéből és ez ma is meglátszik rajta. Az idegent meglepi, hogy a házaknak nincs kerítésük, kapujuk. Nyitva állnak azok mindenki előtt, aki be akar térni hozzájuk. Es ha betérsz az első házba, akkor az egész falut végig kell látogatnod, különben megbántanád a szomszédokat, akik elvárják, hogy náluk is ígygy egy pohárral a saját termésű borból. Mert szőleje, ha mégoly kicsi is, akad csaknem minden gazdának itt a Lázhegy oldalában vagy a déli fekvésű Pusztamezőn. Ez utóbbi aztán bor a javából, túlzás a badacsonynyi, ha nincs is olyan jó reklamja.

Node, lassabban fogjunk az iváshoz, a szüret még nem vette kezdetét. Mindekelőtt nézzünk körül a faluban, van itt egyéb is, amire méltán büszkéek a zsidóknak. A hosszú falu közepén áll a régi templom, korosabb — ha csak 1—2 évtizeddel is — mint a híres keszthelyi őregtemplom, mert ez még Nagy Lajos uralkodása alatt épült, a keszthelyi pedig Zsigmond idejében. Igaz viszont, hogy jóval szerényebb amannál. A XIV. században sem lehetett ez valami gazdag település, így hát csak egy kis templom, inkább kápolna jutott neki. De ezt azután annál szebben megépítették, hamisítatlan gótikus stílusban, a kor ízlése szerint. Ma már nem volna elég nagy a hívek számára, ezért bővítették, új csarnokot építettek hozzá. Az építkező zsidók ízlését dicséri, hogy nem keverték hozzá az új részell eltérő stílust. A hozzáépített rész azonban szűkebb anyagiakkal készült. Az eredeti rész a mai templom szentélye. A hozzáépített kiszélesedő csarnok faragásai, csúcsíves ablakai már nem kőből, hanem fából készültek.

De Várvolgyön sem csak igéből él az ember, és végre is szüretre jöttünk, nem búcsúra, így hát engedjünk a gazda szíves invitálásának és sétáljunk fel vele a

Zsidó-hegyre, ahol már javában áll a szüretelés. Minden vágásfejen van egy-egy csöbör. A zsidóknak nem putonyokba rakják a leszedett szőlőt, hanem csöbörökbe, így hordják be a présházba, ahol összedarálják és kipréselik. Némelyik gazda még ma is lábbal préseli a szőlőt.

Miközben a tavalyi bort kínálgatják, gulyás készül a hegyen, frissen vágott birka húsból. Míg elkészül, van időnk áttekinteni a hegyoldalból ezen a kedves zala-veszprémi vidéken.

A falu északi végén kiszélesedik a völgy. A felvégen, ott, ahol az erdő kezdődik, magában áll a falu egyetlen üzeme, a hengermalom. Kastélyszerű lakóház áll mellette, előtte szép kis park. Szerény vízimalom volt az ifjúkorában, mikor a múlt század 80-as éveiben a Zsöllye patak vize fölé malom épült. Később alakult át hengermalommá. Ma állami kezelésben villanyvilágítása van, az egyetlen a

környéken, mert a faluban még petróleummal világítanak. Odaát, a Lapos-mező nyugati végénél, Zalaszántó már kedvezőbb helyzetben van: este idelátszik a villanylámpák csillogása.

A zsidó-völgy fölött két nevezetes hegyre nyílik kilátásunk: északon a Tátikára, nyugaton Rezivára. Az utóbbi a zsidóknak barometere: mondják, ha kora reggel fényes-fehéren világítanak a Rezivár falai, akkor eső lesz, ha ködösen szürke, akkor szép időre lehet számítani. Rossz nyelvek szerint — bár ilyen kevés akad Várvolgyön — a Rezivár néha-néha rácafoit a pesti meteorológiára.

Aratás és szüret után vágnai akar a magyar. A szüretet odalenti a faluban szüreti bál fejezi be. A lányok magyar ruhában, a legények betyároknak öltözve gyülekeznek a falu végén, ahonnan zene-szóval vonulnak végig a hosszú utcán. A lányok kettesével, rúdra fűzött szőlőfürtöket visznek a vállukon. Közben a betyárok szemet vetnek a fürtökre (a szép lányokra állítólag nem) és igyekeznek lelopkodni a szőlőt a lányok válláról. Szépeket mondanak nekik, hogy eltereljék figyelmüket a gondjukra bízott szőlőfürtökről. Akinek sikerül „megfőzni” a lányt, észrevétlenül lekaszt egy fürtöt a rúdról. Akinek nem sikerül elcsavarni a lányok fejét, azt rajtacsiplik a lopáson és megfizetik vele a bírságot. Szép összeg jön össze így útközben a falu kocsmájában, ahol kezdetét vesz a tánc és tart kivilágos virradatig. Pedig itt csak „ecet ég a lámpában”. Villanyfény nélkül, ragyogó terebben, csillárok alatt nem is lehet elképzelni ilyen lelkis, meleg, ünnepi hangulatot, mint itt a kötélre fűzött szőlőfürtök alatt. Jóbarát lesz itt az idegen látogató is, a falu apraja-nagyja örül a vendégnek.

Szüreti mulatozás közben sok érdekeset hall az ember a falubeliektől.

Itt a hegy Zsidó felőli oldalán különös természeti alakulat az „Ördögköve”. Széles területen likacsos, vörös terméskövek halmaza borítja a lejtőt. Az ördög hordta össze ezeket a köveket, hogy külön poklot építsen a zsidó elkárhozottak részére. Intelligens szellem az ördög, tudta jól, hogy a zsidókkal nem bír, azok haláluk után sem hajlandók elválni falujuktól a mennyország, sőt még a pokol kedvéért sem. Így aztán a közelben akarta megépíteni a zsidóknak poklát, de ez nem sikerült neki. Az elkárhozott zsidó lelkek túljártak az eszén: velük csináltatta meg a talicskáját, hogy azzal összehordja a pokol építéséhez szükséges köveket, de az ácsok szellemi répából készítették a kerék kűllőit és azok összeroppantak a teher alatt. Így aztán a zsidó lelkek mindörökké megszabadultak a sátán karmaléból, haláluk után is itt maradnak a faluban, mert az a mennyország.

A zalai betyárvilág sem kerülte el ezt az akkor még eldugott falut. Sőt, Savanyú Jóska, a betyárok utolsó mohikánja, éppen azért tisztelte meg látogatásával, mert a forgalmas útvonalaktól távol esett. A sümegyvédői romantika szabadsághóst, szegények támogatóját látja benne, de a zsidóknak e tekintetben külön véleményük van. Apáik elbeszélése nyomán lótolvajlásra specializált zslványt látnak benne, aki a falu szegényein csak anynyiban segített, hogy megszabadította

őket a lovaktól. Az egyetlen gazdag kulák Csetával állt baráti viszonyban, akinek malma volt a mai malom szomszéd-ságában, abban rejtegette a betyárt, amikor szorult körülötte a hurok. Csetának jutott az orgazda szerepe; az elhurcolt lovakat a sümegi, keszthelyi, veszprémi vásárokon adta el. A patak fölé épült malom szobájában állt egy nagy szekrény, amelynek nem volt hátoldala, ellenben ajtó nyílt belőle a szabadba, amelyen át a betyárok baj esetén elmenekülhettek. Mikor vége lett a betyárvilágnak, Cseta eladta a malmát és Keszthelyre költözött, ahol — miután „becsületlen úton” szerzett vagyonát elpocsékolta, koldusként halt meg. Az elpusztult malom helyén bokrokkal, fákkal benőtt árok vezet le a patakhoz és a helyet ma is „Csetakert”-nek nevezik.

Szüretre jöttünk, de ennél valamivel többet láttunk és hallottunk. Nem felejtjük el ezt a kedves, szép vidéket és a zsidóknak szíves vendégszeretetét. Sem pedig azt a szigorú figyelmeztetést, hogy: „Aszondom, ejjön aztán megini!”

Mezei Iván

Három országon át

A Bratislava—Budapest—Beograd vízitúra több mint 300 résztvevője, az ünnepélyes megnyitó után, szinte pillanatok alatt szállt vízre a bratislavai vár alatt. A két napos városnézés után végre a Duna hús hullámain indultunk 700 km-es utunkra. A túrát a Magyar Kajak-Kenu Szövetség és a Magyar Természetbarát Szövetség, a csehszlovák és jugoszláv társszövetségekkel karöltve rendezte, immár másodízben a „Béke” jegyében. A túrán a 200 csehszlovák és 29 jugoszláv résztvevő mellett a felsőszakaszon 88, míg az alsószakaszon 89 magyar vízitúrázó vett részt.

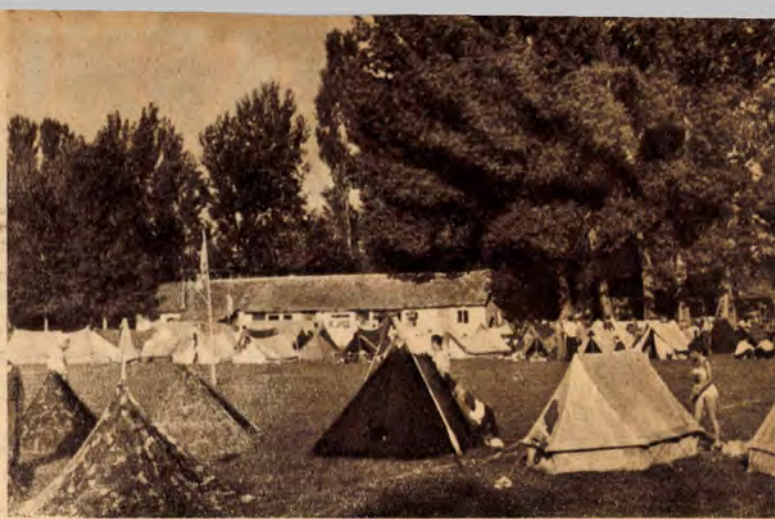
Augusztus 4-én az első napon igen gyors vizen 91 km-t tettünk meg s Komárno felett 10 km-rel vertünk táborot. Másnap 62 km megtétele után Sturovóban táboroztunk. Sajnos mindkét csehszlovák táborhely alkalmatlannak bizonyult táborozásra, de ezen már nem lehetett segíteni. Ettől függetlenül a résztvevők mindjobban összehozták a táborukat s jól érezték magukat.

A harmadik napon megtartott határvizsgálat után a festői visegrádi Dunakanyaron eveztünk át s 31 km után Kisoroszi alatt vertünk táborot. Amikor megláttuk a tábor helyét, valamennyiünknek felragyogott a szeme, mondván: ez az igazi táborhely. Szólt a cigányzene, álltak már az üzletsátrak és a terep is kitűnő volt. Köszönet érte a tábor előkészítőinek. Jól sikerült táborozás után tértünk sátrainkban nyugovóra. Augusztus 7-én a táv 42 km volt Budapestre. A hidak alatt színpompás felvonulás keretében eveztünk át. A következő napon megmutattuk fővárosunk nevezetességeit külföldi barátainknak.

Augusztus 9-én hajóra szálltunk s csónakjainkkal együtt Mohácsra utaztunk, hogy így időt nyerve másnap újra vízre szálljunk. Szép táborhelyünkön megfőztük benzinforróinket szokásos vacsoráinkat s rövidesen pihenni tértünk.

A következő napon elhagytuk Magyarországot területét és 45 km evezés után Apatinban vertünk sátrat. Itt a helyi Népbizottság fogadásán vett részt küldöttségünk. Másnap a Duna nagy kanyarjait követve 69 km után Vukováron, majd a következő napon 53 km megtétele után Susek falucska határában táboroztunk. Igen kár, hogy a jugoszláv területen levő táborhelyekkel sem elé-

Budapesttől Mohácsig kényelmes volt az út

Tábori csendélet Apatinban

gedhettünk meg. Mi a tiszta és szépfekvésű táborhelyeket szeretjük, mert hiszen a szép útvonal értékét a rossz táborhely nagyban lerontja. Augusztus 13-án feltűnt a Fruskagóra 5—600 méteres vonulata s 23 km megtétele után már délelőtt megérkeztünk Novi Sad-ra. Itt internátusban szálltunk meg, s az egész úton tűző napsugarakat most a hús zuhanyozóban enyhítettük. Másnap délig röttük a város utcáit, ismerkedtünk evvel a csendes, szépen fejlődő várossal. Délután újra csónakjainkba szálltunk és 42 km megtétele után Slankamenánál elértük a Tisza torkolatát. Itt táboroztunk. A túra utolsó napján, augusztus 15-én 45 km-t eveztünk. Beogradban a Száva torkolatánál vertük fel utolsó táborunkat a nándorfehérvári vár romjai alatt.

Négy napon át ismerkedtünk az újjáépült modern várossal, Hunyadi János és hős vitézei által védett, még most is nagyjában meglevő várral, s a dímbes-dombos környékkel.

A túra, s főleg az útvonala igen szép volt. A túrán a kajak-kenuzókon kívül versenyzők és nagy számban természetjárók is részt vettek. Igen örvendetes, hogy ez az egymást nem ismerő vegyes társaság mily egységesen, kollektív munkával vett részt a túrán.

Bokody József

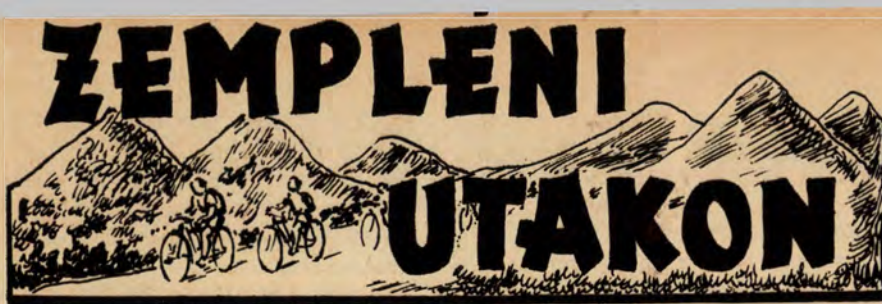
Novi Sad vára alatt

(Kovács Tamás felv.)

ZEMPLENI UTAKON

A zempléni hegycsoportot a gyalogos túrák mellett kerékpárral is érdemes felkeresni, mert ebben a természetjáró formában sok olyan pontot tudunk elérni, amilyent egyébként könnyen elkerülünk a hosszú és fáradságos (főleg országúti) gyaloglás miatt.

Túránkat Sátoraljaújhelyen kezdjük. Alig lépünk ki az állomás területéről, az állami pincészet impozáns épülete tűnik szemünkbe, homlokzatán a híres hegyaljai bortermő helységek díszes kerámiacímereivel. A főútvonalról kényelmesen gyönyörködhetünk a hegyekben (Boglyáska, Várhegy, Sátorhegy, Szárhegy, Magoshegy). A város központjában érdemes megnézni a régi vármegye házát (most járási tanács), amelynek erkélyéről 1831-ben tartotta az itt ügyvédeskedő Kossuth Lajos első nyilvános beszédét.

Ha időnkből futja, érdemes „felugrani” a legközelebb eső Szárhegyre, ahonnan szép kilátás nyílik magára a városra és a határon túli Borsi községre, II. Rákóczi Ferenc szülőfalujára.

A városból kiérve, északnak tartunk a szépen gondozott országúton, s rövidesen *Széphalomra* érünk, a nyelvújítás korabeli magyar irodalmi élet központjába. Itt állott a ma is meglévő gyönyörű parkban Kazinczy Ferenc birtoka. A régi lakóépületet a múlt században lebontották, s helyére a Magyar Tudományos Akadémia segítségével egy kedves kis görög templomot utánzó Kazinczy-mauzóleumot építettek (Ybl Miklós terve). A mauzóleumnak berendezett teremben Kazinczy-kéziratokat és emlékeket találunk, többek között dolgozóasztalát.

A parkban feltétlenül keressük fel a költő és felesége, Török Sophie, valamint a család többi tagjának sírjait.

További utunk folyamán betérünk *Füzéradványba*, ahol a Károlyi grófok volt vadászkastélyában ma szanatóriumot rendeztek be.

Pálháza után a Hegyköz széles, dombos előterében megpillantjuk a már több túraleírásból ismert füzéri vár festői kapuját.

Rövidesen *Füzérkomlósra* érünk. Ha még nem láttuk a várat, innen könnyen megközelíthetjük. Érdeemes megtenni ezt a kis kitérést, mert a vár nevezetes történelmi hely. 1526-ban itt őrizte Perényi Péter a királyi koronát, s mint Zápolya koronaöre, átjásztotta azt az ellenkirály, I. Ferdinánd kezére. A falakról egyébként a Sátoros hegyek egyik legszebb, körkörös kilátását kapjuk.

Visszafelé a várat érintő piros jelzésen érünk ki az országútra, amelyen lassú emelkedéssel jutunk fel a kerámiagyáráról híres Hollóházára. A gyárat még a múlt században alapították, s készítményeihez a közeli falvakban bányászott kaolint használják fel.

A falu közepén letérünk az országútról és a piros jelzésen nyugatnak fordulva, igen meredek emelkedővel a Pálhegy nyergébe kapaszkodunk. Ez a túra legnehezebb szakasza. Megtételére csak száraz időben lehet vállalkozni. A

- 1. Mátyás-korabeli kastély Kékeden
- 2. A sárospataki vár
- 3. Zsúpfedeles házak Zsujtán

1.

2.

3.

1.

2.

3.

nyeregben kétfelé ágazik a jelzés. Mi továbbra is nyugatnak tartunk a piros négyszögön és hosszú, több kilométeres ereszkedővel *Kékedre* érünk.

A falu felett találjuk a híres kénes gyógyfürdőt és a nem messze fekvő, friss vízü strandot. Még megnézzük a meglehetősen elhanyagolt állapotban levő, de ma is lakott Mátyás-korabeli vadászkastélyt, s lepihenünk a viszonylag rövid, de meglehetősen fárasztó útszakasz után (kb. 35 km és 400 m szint).

Másnap korán kelünk, mert a Hernád völgyében igen sok érdekes látnivaló vár ránk.

Újra országúton, hullámozó dombok között érünk ki *Göncre*. A közbeeső *Abaujváron* és *Zsuztán* több régimódi zsúpfedeles házzal találkozunk. Útközben néhány meredek lejtő teszi izgalmassá, s főleg sebessé a továbbhaladást.

Göncön a régi középkori Hernád-völgyi (az Alföldről a Felvidékre vivő) kereskedelmi útvonal közép-pontjában találjuk magunkat. Kereskedelmi jelentősége ma már csekély, régi szőlői lassan kipusztultak, s az úrmértékül használt „gönci hordó” is már a múlté. Viszont itt maradt néhány kulturális emlék, ami

1. A Rákóczi-kastély Szerencsen

2. Kazinczy-mauzóleum Széphalmon

3. Boldogkővára

(Botka Ferenc, Fazekas Gábor, MTI felv.)

feltétlenül figyelmet érdemel. *Göncön* készült az első teljes magyar bibliafordítás a XVI. század végén Károlyi Gáspár szorgos munkája nyomán. Paplakának és akkori eklézsiájának helyét a mai katolikus templom területén találjuk, kitűnő szobrát viszont a református kertben helyezték el.

Göncruszka és *Vilmány* között szép rálátást kapunk a Sátoros hegység nyugati peremvonalára: a Dobogó és Gergely-hegy hosszú tömegére.

Majd *Vizsoly* közelében kibukkan a regéci vár kapuja is. A község egyébként túránk egyik legérdekesebb pontját képezi. Az itteni református templom alatti kis pincehelyiségben állt az a nyomda, amelyben Károlyi Gáspár bibliáját 1590-ben kinyomatták. Az értékes irodalmi ritkaság egyik eredeti példányát közvetlenül is megtekinthetjük a közeli plébánián. A templom egyébként egyike az eddig kevésbé ismert, de annál nevezetesebb műemlékeknek. A szentély a XIII. században épült román stílusban, hajója XIV. századi, már közelebb áll a gótikához. Freskói országos híresek. Most készülnek teljes restaurálásukhoz.

A továbbiakban betérünk a már előző számokban ismertetett *Boldogkővárához*, de a romok után a község déli részébe is ellátogatunk, ahol a kórházzá átalakított Zichy-Péchy-kastély kedves környezetében gyönyörködünk.

Utunk érinti *Boldogkőújfalut* és *Abaujszántót*, majd *Golopnál* átke-lünk a Szerencs-patakon és a híres DNY-nak tartó fasorban *Monok* felé tartunk (Egyesek szerint állítólag ebben a fasorban született 1802-ben Kossuth Lajos.)

A község mély völgyelésben fekszik. Megtekintjük a nagy hazafi múzeummá átalakított szőlőházát és felkapaszkodunk a falu feletti nyeregbe.

Innen már szinte könnyed repülés az utunk. Hosszú, szakadatlan lejtők röpítenek végcélunk, Szerencs felé (kb. 50 km, 300 m szint).

Még megtekintjük a híres református templomot, ahol 1605-ben Bocskay Istvánt fejedelemmé választották, a késő reneszánsz Rákóczi-kastélyt és végül az elmaradhatatlan cukorgyárat — s indulunk hazafelé, egy kulturális látnivalóiban gazdag túra emlékével.

Botka Ferenc

Irodalmi pályázatunk eredménye

Ifjú természetjáróink sok kedves és derűs órát szereztek írásaikkal. Előjáróban megmondjuk, hogy a pályázatra beküldött írások mind színvonalban, mind mennyiségben kissé alatta maradtak várakozásainknak. Mégis örömmel lapoztuk a gyermeki báj, lelkesedés szülte leírásokat, élveztük az eredeti megállapításokat. Kiemelkedő jutalmat egyik írás sem kap, de számos könyvjutalmat juttatunk a lelkes pályázóknak.

Külön szeretnénk megdicsérni a komlói Főrís pedagógus-családot, a rákosligeti fiú- és a keszthelyi általános leányiskolai nevelőit, akik szeretettel buzdították tanítványaikat a pályázaton való részvételre.

Pajtások, ifjú turistatársak! Kísérjétek figyelemmel továbbra is rovatunkat és a természet gondos megfigyelésével, még alaposabb felkészüléssel vegyetek részt továbbra is írássaitokkal munkánkban.

Pályázati írásaikért könyvjutalmat kaptak: Arany Piroska Keszthely, Főrís Izabella és Ildikó Komló, Szepesi M. Enikő Kőszeg, Tóth Géza Eger, Ács Edit Kunhegyes, Kerekes Erzsébet, Láng István Budapest, Kalocsay Jenő, Keresztes Péter, Pomázi Ágoston, Rumpf Gábor, Szász Ottó, Takács Gábor, Varga András, Varga István Rákosliget

BAKONYI KIRÁNDULÁS

(Pályázatunkra beküldött leírás.)

Péter öcsém ijedten ül fel ágyában, mert nem tudja mire vélni a kora reggeli tevé-vevést...

— Juj, anyukám, már fél nyolc van és a limonádé még nincs benne a háztizsákomban!

No, de még így is időben érkezek édesapámmal az induláshoz, ahol már tetőfokra hág az izgalom.

Az idő borongós, de az elénk táruló panorama még így is nagy gyönyörűséget szerez mindnyájunknak. Nini, hisz már itt is vagyunk Nagyvázsonyban!

Indulunk Kinizsi Pál várába! Hosszú lépcső vezet fel a „Fekete sereg” hős vitézének szobájába, ahol Mátyás-korabeli páncélruhák, falba épített kőpadok elevenítik fel előttünk a XV. századbéli életet. Megnézzük a harmadik férjét meggyilkoló Kinizsi Pálné szobáját, ahol egy nagy zöld cserépkályha és a falra akasztott címerek keltenek érdeklődést. A tetőnélküli padlásról gyönyörű a kilátás!

Az autóbusz elindulva, Herend felé röpít. Megnézzük az Európa-szerte híres herendi porcelángyárat. Gyönyörű dolgok készülnek a magyar ipar fénylő gyöngyszemének gyárában.

A busz tovább robog és következő állomásunkon, Zircen áll meg. A csodálatra méltó templom falából faragott szobraival, vörösmárvány oszlopaival elbűvölő. A villanyok felgyulladnak, s az 56 m hosszú, 24 m széles és 26 m magas fényárban úszó templom nagyon szép.

Az idő teltével innen is tovább kell menni... Nemsokára közeledünk Gézaháza felé.

Alkonyodik. A nap vörösen izzó korongja már majdnem eltűnt. Megállunk egy fenyvessel körülvett kedves kis menedékház előtt...

Kiszállunk. Mindenki felmegy a szobájába. Lejövet szétekintünk. A fenyves egyik elkerített részén kis őzike lépdel, nyakán csilingelő csengő. A sötétség mint alattomos rabló, bújkál a büszke fenyőfák között, melyek az enyhe bakonyi lengedezésre

bölcsezen bólogatnak. A tájra nyomasztó csend nehezedik. Az ég sötét ponyváján álmosan pislogó csillagok gyúlnak ki.

Lefekszünk. Kődös reggelre virradunk, amely, mint szürke álarc lebeg a látóhatáron. A víg kis társaságon végigharsan a jelszó: „Indulunk a Cuha völgyébe!”

Esőtől áztatott utakon, jégkorszak alatt bevájt mélyedésekben, völgyeken, dombokon haladunk végig, amíg elérünk a Cuha völgyéig. A nap is együtt örül velünk, mert olyan mosolyra deríti fel orcáját, hogy a nyíl-egyenes törzsű fák között betűz és biztatólag nevet ránk. Az égen bárányfelhők úsznak. Vadregényes tájon megyünk végig. A víz csobogva, csacsogva bújkál a sziklák, bozótos part között. Az örökre lelkünkbe véssző táj szépségeivel gazdagabban Csesznek felé vesszük utunkat.

Nagyon szép a vár, melynek romjai között titokzatosan suttog a szél. A sziklára épült Csesznek váráról szép felvételeket csinálunk.

Sötétedik... és a mi utunk is vége felé közeledik. A lenyugvó nap bíbor-vörös sugarai játékosan fürdenek a nyugodt, kék habokon. Az égboltot a naptól megvilágított rózsaszín felhők koszorúzzák. Itt-ott suhan el egy-egy karcsú, fehér vitorlás. A távoli hegyekben fények gyulladnak ki. A parton álló lámpák fényét visszaveri a Balaton.

Kissé fáradtan, de élményekkel teltlen vesszünk búcsút egymástól, annak a reményében, hogy még sok marandandó emlékü kirándulást teszünk együtt...

Schulz Mária
VI. oszt. tanuló
Keszthely

A mély Cuha-völgye (balról) után
Csesznek váráról élvezzük a kilátást
(Eszes László felv.)

A Dunántúli Napló augusztus 14-1 számában, „A szakszervezeti sportélet új tervei” címmel megjelent cikkkel a mecseki természetjárás szempontjából kívánunk foglalkozni.

A cikk a szakszervezeti sport jövőjének terveit, útjait célozza egyenletül, segíteni — helyesen. A természetjárás sajátos sport, kulturális feladatal azonban a szélesebb megvitát igénylik.

Az „új tervek” általánosságban elfogadjuk. A sport két részből álló feladattá fejlődött, egyik a versenysport — melynek sok nemzetközi sikerünket köszönhetjük — másik a tömegsport — melynek egyebek mellett elsősorban sok egészséges dolgozó társunkat köszönhetjük. A tömegsport fejlesztése szakszervezeti — érdekvédelmi feladat. A feladatok összefüggései szövevényesek.

A problémák forrása is kettős: szakvezetési és anyagi. A tömegsportozóhoz is kell sportozó értő vagy azt még aktívabban gyakorló vezető. A túlzott versenyzés és anyagi vonatkozásai sok régi természetjárót tartottak vissza a közös sportolástól. Elégé elterjedt a „mindent kapni és ha kapok, akkor adni” — felfogás. A magyar munkássport hagyományai pedig, különösen a természetjárásban nem erre tanították az utódokat. Az önzetlen kollektív munka, az egymásra utaltság érzése, egymás megbecsülése és a segítőkészség döntő jellemzői lettek a természetbarát mozgalomnak. A társadalmi sportvezetők nagy többsége nevelődött így, de az említett okok miatt elkedvetlenedett. A túravezetők száma így megkevesbedett, a sportág tömegjellege elsorvadt. Az eddigi szakvezetők túlnyomó többsége érdekelt a versenyzésben a kedvezőbb lehetőségek miatt (versenyző, versenybíró stb.). Az egyik feladat tehát az lenne, hogy gondoskodjunk a tömegsport részére is megfelelő számú túravezetőről.

A tömegsportozó is szükséges anyagi támogatás. A cikkben felsorolt források kiművelése a vezetők feladata. Mi volt eddig? — a szétszórt, apró szakosztályok csak akkor kaptak pénzt, ha versenyeztek. A versenyek soha nem látták fejlődésnek indulni, a tömegsport csődöt mondott. Baranyában a nem versenyző szakosztályok elsorvadtak (Komlói Bányász, Építők, Petőfi). Műtán a szervezett forma csak a versenyzőknek kedvezett — a többiek elmaradtak, lemorzsolódtak. Hátterbe szorultak vezető és anyagi támogatás hiányában oly fontos feladatok, mint a dolgozók kirándulási és túraigénye, az idegenforgalom fokozása, a turistalétesítmények gondozása, elpusztultak pótlása, újak létesítése stb.

Szakszervezeti sport

A hibák kiküszöbölésére 1987 tavaszán országos mozgalom indult, de csak ez év tavaszán jutottunk el a tervezéshez és ezek megvalósításához. A Magyar Természetbarát Szövetség megalakultak a vidéki tájegységi egyesületek. A feladatok összehangolása és a természetjárás tömegsporttá fejlesztése a szórakoztató egészségnevelés jegyében, ezekben látszott legeredményesebben biztosítottak. Így alakult meg a Mecseki területére a Mecseki Turista Egyesület. Rövid 2-3 hó alatt közel 300 lett a jelentkezők száma.

Vidéki csoportok alakultak (Szekszárd, Bonyhád, ...). A tanácsokkal igen biztató együttműködés fejlődött ki, a szakszervezeti sport vonalán azonban nem alakultak ki ilyen gyorsan a felismerések. A vasúti dolgozók szakosztálya a természetjárók 50%-os kedvezményén túlmenő utazási kedvezményének biztosítása miatt külön maradt. Erthető, de kifogásolható anyagi érdek. Egy üzemi csoport külön maradt, mert egyébként nem kap anyagi támogatást. A harmadik szakmai vonalon kap ilyen ultimátumot. Es a háttérben megjelenik a személyi aknamunka is. Így forgácsolódna szét az erők, a pénz hatása érződik mindenfelé és okoz akadályokat a feladatok koordinálása, a tömegsport kibontakozása terén.

Mi a kiút a látszólagos zsákutóból? Javaslatunk a tömegsport és versenysport közös érdekét igyekszik szolgálni: a természetjárás vonalán felsőbb szintű ellenőrzés és irányítás mellett szakmaközi szervezet létesítése vagy fenntartása, hogy mind a sport, mind a kultúr vonatokok kiművelhetők legyenek. Anyagi támogatása csak megegyezés kérdése. Minden TB egyformán érdekelt abban, hogy támogassa a természetjárást, hiszen a kirándulások, a vándorsport a dolgozók legnépszerűbb rétegeiből nyrik híveket. A Mecseki Turista Egyesületnél önként jelentkezett kb. 300 főny dolgozó mutatja az igényt és azt, hogy ez az egészségre nevelő, szórakoztató tömegsportolás egyik járható útja. A KISZ-szel való kapcsolatok kiépítésével viszont ifjúságunkat is jobban lehetne a haza szeretetére és természeti kincseink megvédésére nevelni. A Szovjetunióban a természetjárás, a turistalétesítmények gondozása, létesítése, üzemeltetése külön szakszervezeti ügykör. Ugy véljük, a problémák megoldhatók nálunk is, a sajátos, szerteágazó természetjáró feladatok munkái a tájegységi turistaszervezet szakosztályaiban egyeztetethetők a legeredményesebben.

MTE—Pécs

A Francia Munkás-Sportszövetség november 8. és 11. között tartja Strassburgban XIII. országos kongresszusát. Valamennyi munkás-sportszövetség — köztük a „Plein-Air”-mozgalom — elkészítette beszámolóját a kongresszus elé. Ez utóbbi beszámolóból emeljük ki a francia munkásság természetbarát-mozgalmának alábbi eredményeit:

A legutóbbi országos kongresszus óta a „szabadlevegő” mozgalom lényegesen megjavult; főleg a táborozások, túrák, hétféle kirándulások, sí- és alpin-oktatás rendezésében értek el kimagasló eredményeket. Serény munka folyt az egyes tartományi szervezetekben és a tavaszi, őszi és szentivánéji táborozások jártak különösen nagy sikerrel. Így az Ile-de-France tartomány őszi táborozásán 850-en vettek részt, az előző évi 550 részvevővel szemben. Ugyanennek a helyi szervezetnek őszi terepversenyén 513 versenyző indult, ami eddig a legnagyobb számbeli eredmény Franciaországban.

Nagy sikert értek el az utóbbi két évben rendezett Francia Szabadlevegő Napok. Ezeket mindkét évben kerekén 15 000 sportoló vett részt.

Nemzetközi HÍREK

Nemzetközi viszonylatban a Szakszervezeti Sportszövetség kimagasló eredményként mutat rá az 1956-ban és 1957-ben Chamonix völgyében rendezett két Nemzetközi Alpin Táborozásra, amelyen belga, német, svájci, lengyel, csehszlovák, román, olasz és francia alpinisták vettek részt. A nemzetközi találkozóra azonban a Moszkvai Fesztivál tette fel a koronát, amelyen 30 francia természetbarát jelent meg.

Munkások mentettek meg két alpinistát

Az elmúlt nyár alpesi baleset-kronikájában külön említést érdemelt két osztrák alpinista szerencsés kimenetelű balesete, akiknek megmentése elsősorban a Tauern-Vízmedvek munkásai közreműködésének köszönhető. A Tauern-hegylánc északi lejtőjén mélyen a hegyek közé nyúlik be a Kapruni völgy, amely a Moserboden

magasságában ér véget, ahol a sziklatalán meredek falaiba ütközik. Ebben a völgyben 1500 m körüli magasságban, az Orglerhütte közelében létesült a hatalmas duzzasztógát melletti erőmű. Az itt foglalkoztatott munkások egy vasárnap estén gyenge segélykiáltásokat hallottak a Klockerin északnyugati faláról.

A leleményes munkások több ízben be- és kikapcsolták a munkás-telep világítását, majd megszólaltatták a szirénát és szaggatott jeleket adtak le. A bajbajutott alpinisták rövidesen fényjelekkel válaszoltak, amiből tartózkodási helyük megközelítőleg már megállapítható volt. A munkások már éjjel előtt mozgósíthatták a mentőket, akiket a Moserbodenről a balcsat színhelyére irányítottak. Pontos tájékoztatásuknak volt köszönhető, hogy a két alpinistára, a salzburgi Sutter-fivérekre már a hétfő hajnali órákban rátaláltak. A két fiú sérüléseket szenvedett, csupán elhibázta a mászási irányt és megrekedt a falban, ahonnan sem a mászást folytatni, sem vissza leereszkedni nem tudtak. Nehéz mentő-akcióval kellett őket a csúcsra felvontatni, majd onnan a völgybe szállítani.

Lelkesedéssel párosult szorgalommal folyik a Szemlőhegyi barlangban a tisztogató, felmérési és nem utolsó sorban a feltáró munka. De folyik a munka a felszínen is. Új kerítés, lépcsők, öltözőépület lépi meg, a telket csak elhanyagolt állapotában ismerőket. A szakavatott barlangászokon kívül egyre-másra csatlakoznak hozzájuk felbuzdult fiatalok, akik közül nem egy, izgalmat, kalandot keresve még nem is régen, valamelyik barlangban eltevézt a mentőexpedícióval kellett kihozni. Nő, fejlődik a barlangkutatók utánpótlása.

Néhány éve még kezdő kis csoportcska volt az élelmészeti természetjárók barlangra kíváncsi társasága. Ma, széleskörű tudással, rengeteg tapasztalattal hátuk megett, számolnak be kutatásairól. Legutóbb több brigádban pásztázták át a Vescsembük fennsíkját, bő adattal szaporították az ott nagy számban rejtőző zombolyokról, víznyelőkörül, karszforrásokról ismereteinket. Örömmel köztöltük mi is az

BARLANGKUTATÓK

ő és más kutatócsoportok munkáinak eredményeit. Ez azonban nem elég. Sokkal szélesebb nyilvánosságot kell biztosítani az igen fejlett zomboly- és karsztkutatásunknak.

Legutóbb Bécsben rendezett tudományos ankéton a külföldi kutatók meglepetéssel fogadták, hogy mi az előzetes vizsgálatok alapján tárjuk fel, az előre elképzelt barlangok sorát. A tudományos elképzelések a gyakorlatban igazolódtak. Annak azonban nem szabad megegyezzen megtörténni, ami 30 éve volt, hogy az igen fontos vesebükki mélyzomboly kutatásról csupán egy leírás jelent meg nyomtatásban — olaszul, Olaszországban!

De vannak még egyéb eredményeink is. Ezekről szintén színes beszámolókat hallottunk az ez évi Barlangkutató ankéton. Az Aggteleki alsó-barlang, a miskolci és tapolcai, valamint a márfai karszforrá-

sok hasznosítása; a Vértes és az Eszák-Bakony karsztmorfológiai kutatása; az ürömi víznyelő feltáró munkája (ahol egyébként a község dögtemetőt csinált); a csipésküti víznyelőben, a ferenchgyi, mátyáshegyi barlangban, a tési fennsíkban folyó kutatások. S ki tudná felsorolni mindazt a szorgos munkát, amit barlangkutatóink végeznek? Társadalmi munkánk hatalmas tudományos értékű dokumentációs anyagot gyűjtöttek, amellyel intézményesen kellene foglalkozni. Így tehát támogatni kell azt a törekvést, hogy a barlangkutatók folyóiratot kapjanak és némi anyagi támogatást is munkájukhoz. Hogy csak egy ilyen anyagot említsünk: az ürömi víznyelőhöz betengattak kell építeni az eltömődés megállítására.

Nem vagyunk gazdagok, vannak elsődleges feladataink. De a saját erejüket, idejüket nem kimélt kutatóknak nem is kelletnek milliók. A tudományos és tanácsiszervek több figyelmet fordítsanak hazánk kultúrteréket növelő munkásságra.

Nemzetközi térképeink

Az egyöntetű nemzetközi térképek kiadását a tudományos világ már a századforduló táján tervezte. Az angol külügyminisztérium 1909-ben hívott össze nemzetközi értekezletet e tárgyban. A magyar küldött itt Lóczy Lajos volt. A Nemzetközi Térkép-Bizottság határozata a mértékarányt 1:1 000 000-ban, a lapok terjedelmét szélességben 4°, hosszúságban 6°-ban állapította meg. Az egyes lapok határvonalai a Greenwich-i délkörtől számítva 6°, az egyenlítőhöz számítva 4°-os koordináták voltak. A térképeknek szintvonalasan kell ábrázolniuk a domborzatot, a szinteket pedig színárnyalással kell ellátni. A szintvonalak a tenger szintjétől számított 100 m-ként szerkesztendőek, de magasabb hegységeken lehetséges volt 200, 500, esetleg 1000 m-es szintvonalakkal beérni, viszont síkságokon 10, 20, 50 m-es segédszintvonalakat volt ajánlatos alkalmazni. Állóvizekben megfelelő izobátokat kellett rajzolni. Szabályozta a nemzetközi határozat a színezést is, a vízrajzra kéket, a szintvonalakra barnát, utakra vöröset, vasutakra feketét írta elő. A magassági szintekre pedig színskálát állapított meg.

A nemzetközi határozat végrehajtására, illetve Magyarország területére eső lapok kiadásával az illetékes miniszter 1910-ben a Földrajzi Intézetet bízta meg.

1913-ban ismét nemzetközi értekezletet tartottak a milliós térkép ügyében, melyen ugyancsak Lóczy képviselte hazánkat. Ez az értekezlet alig változtatott lényegeset előbbi javaslatain. Itt az a nagy kitüntetés érte hazánkat, hogy a Budapest lapját ajánlották a rajzkivitel típusául. Lóczy ugyanis a lap próbanyomatát bemutatta az értekezleten és azzal ott általános tetszést aratott. Ez az értekezlet határozott végérvényesen a névrajz nyelvezetét illetően is és kimondta, hogy önálló államokban a hivatalos név irandó a helységhez.

A nemzetközi térkép kiadásának magyarországi munkálatai Lóczy erélyes fellépése folytán kezdtek testet ölteni. A nemzetközi egymillió térképből Budapest lapja 1912-ben jelent meg. Kogutowicz Károly szerkesztette és ez megfelelt a nemzetközi határozványoknak. Az egyetlen magyar kiadású nemzetközi térképet Brezina Károly és Dufka Károly véste. Hogy a többi nemzetközi lapok magyar előkészületei mennyire jutottak, nem tudjuk. Az első világháború kitörése véget vetett a munkálatoknak.

A két világháború között a nemzetközi világtérképek ügye megakadt. 1945 után Magyarország is elvetette az eddig használt régi rendszert és áttért a nemzetközi világtérképek szelvényezési rendszerére, melynek alapját az 1 000 000-s térkép képezi.

Miután a természetjáráshoz is térkép szükséges, ezért ismertetjük az 1 000 000-s térképet, mint alaptérképet és az ebből különböző területi osztásokkal nyert nagy-, közép- és kismértékarányú térképeket.

Az 1 000 000-s térkép, kismértékarányú. Ebből ha ennek területét négy részre osztjuk, kapjuk az 500 000-es térképeket, amelyek már közép mértékarányúak. A 200 000-es térkép, a nemzetközi 1 000 000-s térkép egy lapjának 36-od részét ábrázolja. Ez is közép mértékarányú lap. A 100 000-es térkép az alaptérkép egy lapjának 144-ed része. Az itt ismertetett térképek, miután kis- és közép mértékarányúak, turista szempontból nem jönnek számításba.

Minket elsősorban az 50 000-es és a 25 000-es térképek érdekelnek. Az 50 000-es térkép szelvényezése nem a nemzetközi 1 000 000-s térképből indul ki, hanem a 100 000-es térképből. Ugyanis egy 100 000-es térképlap

területe 4 db 50 000-es térkép területét tartalmazza. A nemzetközi térképből így nyert 50 000-es lap a közlekedési hálózattól teljes részletességgel feltünteteti a műutakat, a javított talajutakat, a talaj (kocsi) utakat, valamint a mezei erdei utak közül a jelentősebbeket. Tehát turista szempontból a legfontosabbakat. A vízhálózatot is ábrázolja, majdnem teljességében. A tereptárgyak és a növényzet ábrázolásánál a mértékarány követelményeinek megfelelően, összevonást alkalmaz, de csak olyan mértékben, hogy a térkép tűrők és versenyek tervezésére és levezetésére kellő alapot biztosítson. Alapszintvonalai 10 m-ként készülnek, így a domborzat jól olvasható, a túrához szükséges minden részletkérdés megállapítható (lejtőszög, idomok, metszet stb.). Ezt a térképet nagyobb tűrők, több napos versenyek tervezésére és végrehajtására használjuk.

Egy 50 000-es térkép területét 4 részre osztva kapjuk meg a 25 000-es nagymértékarányú térképet. Ezért ez a lap kiválóan alkalmas a terep tanulmányozására, a túra legpontosabb előkészítésére, végrehajtására, stb. Az összes települések, vasút- és úthálózat, a vízhálózat, a domborzat, a növényzet stb. a mértékarány megengedte mérvben megtalálható. A tűrőknel nélkülözhetetlen tájékozódásra alkalmas tereptárgyak, talajfajták, kis épületek a térképen megtalálhatók. Miután alapszintvonalai 5 m-esek, így a domborzat kiválóan olvasható. Ez a legáltalánosabban használt turista térképünk, mert a legrészletesebb és legpontosabb.

Az ismertetett térképeknél a síkrajz általában fekete színnel kerül a térképre. Kivétel a vízrajz, amelyet túlnyomórészt kék színű rajzzal ábrázolnak, továbbá a műutak és javított talajutak, amelyeket piros, illetve sárga színű felülnyomással emelnek ki, az erdőket, melyet zöld színnel tüntetnek fel.

A domborzatrajz ábrázolja a mértékarányban kifejezhető kiemelkedő és bemélyedő terepidomokat, ezeknek abszolút és relatív magasságait. A nemzetközi világtérképből származó lapok domborzatábrázolásának eszközei: a szintvonalak, a magassági adatokat tartalmazó számok, a szintvonalértékeket jelző megírások, a legrövidebb irányba mutató eséstűskék, a járhatatlan meredélyeket kifejező csikozás és a természetet szemléltetően ábrázoló sziklarajz. Ide sorolhatjuk a domborzat különleges alakulásainak jeleit is, mint a vízmosás, súvadás stb.

A lejtőszögek kiszámításához minden lapon megtalálhatjuk a lejtőalpmértéket. A tájolóval végrehajtott túrákhoz megadja a térkép a mágneses elhajlás értékét. Célok és tárgyak meghatározásához a térkép tartalmazza a földrajzi fokhálózatot és annak részosztásait, valamint a km hálózatot. A térképeken a legkisebbre csökkentik a torzulásokat. A térképek szelvényezése, megnevezési rendszere, valamint a koordináta rendszer könnyen áttekinthető. A túra szempontjából jelentős minden terepelemet tartalmaz. A térképen alkalmazott jelek egyszerűek, könnyen megjegyezhetőek. A térkép-olvasóban gyorsan felidézik a tárgy képét. A térképjelek következetesek és összekapcsolhatók, alkalmazkodnak a térkép használóinak igényeihez. Így a térképek azokat a terepelemeket tüntetik fel, amelyek a túrázást, a táborozást stb. elősegítik.

Az ismertetett nemzetközi világtérkép és az abból létrejött különböző mértékarányú lapok a legkorszerűbb térképanyagunk. Ismerete tehát minden turista számára fontos.

Horváth Andor

A pihenésről

A természetjárás is sport. Igénybeveszi az izmokat, fokozottabb munkára készíti a szervezetet — de nem érjük el a kitűzött célt, ha fáradtan indulunk a hegycsúcsra. Rendkívül megerőltető, fizikai fáradsággal járó heti munka után a szervezet alvásra, pihenésre vágyik. Az átmulatott éjszaka után a gyaloglás sem fűdt. Aki beteg, testileg gyenge vagy rosszul érzi magát, az ne induljon el vasárnap túrára.

A fáradtságnak egyetlen gyógyszere a pihenés. Ha nem pihenünk, a fáradtság felhalmozódik, kimerülést és gyengülést, betegséget eredményez. Tapasztalják ezt azok, akik hosszú, többnapos túrán, magas hegyekben, télen visszaeltek szervezeteik teherbírással és a kényelmetlen körülményeken túl elhanyagolták a napközi, az éjszakai pihenőt, csupán, hogy jól kihasználják az időt. Az ilyen túrázók a magunk baja mellett elrontják társaságunk pihenését is.

Egynapos kirándulás előtt is időben felküdünk le, többnapos túrán minden éjszaka gondoskodjunk megfelelő szállásról, egy- vagy többhetes kirándulásnál kívánna egy egész pihenőnap közbeiktatása.

Különösen fontos ez fiataloknál, kevés gyakorlattal rendelkező kezdőknél. Túra után, a hétköznapi élet megkezdése előtt is pihenjük ki magunkat. Aki fáradtan áll a munkába, annak a munkája nem sokat ér és a szervezete sem látja hasznát a vasárnapi túráknak.

Túrázás közben tartunk óránként 5–10 perces és délelőtt 1–2 órás pihenőt. A 20–30 perces pihenő inkább árt, mint használ. A rövid pihenő megszünteti a kifulladás, ilyenkor pótoljuk a hiányzó oxigént, ha felhevültünk — lehűlünk. A hosszú pihenő célja a szervezetben felhalmozott bomlástermékek részbeni eltávolítása, az izomenergiaforrásainak regenerálása. A közepes pihenő alatt ezt a célt nem érjük el — de megszüntetjük a szervezetnek a munka végzéséhez szükséges beállítottságát.

A legtökéletesebb nyugalom sem pótolja az alvást. A szükséges alvásidő különböző, de ha többet dolgozunk, többet kell aludni — ehhez adódik a túra előtti korán kelés, az esetleges későn fekvés, amit sürgősen be kell pótolni.

Ha minden elővigyázatosság ellenére a társaságból valaki kimerült, pihenőt kell biztosítani, csökkenteni a terhet és az izmok masszírozásával gyorsítani kell a fáradtság múltását.

Segítenek az izgatószerke is, de legkevésbé az alkohol ér. A szervezetben könnyen égő energiaforrásként pillanatokra felűdít — elősegíti a lelki felfrissülést — de bódító utóhatásával többet árt, mint használ. Ezért, ha kell, legfeljebb a túra végén alkalmazzuk. Sokkal

többet ér a valódi bakkvéből főzött erős fekete — esetleg koffeintabletta. A kávéval nem kell takarékoskodni, felnőtnek egy—másfél deci is adható, csak nagy adagnak van kimerüléskor hatása. Jó, de gyengébb a tea, a kakaó és van még sokféle serkentőszer, amit csak orvosi vélemény után használjunk.

Külön kérdés az öregek és a gyerekek elfáradása. A gyermek háromszor annyit mehet mint a felnőtt: futhat, ugrálhat, sziklára, fára mászhat és nem fárad el. De ha illedelmesen, nagyok társaságában esetleg kézenfogva kell bandukolnia s nem szólnak hozzá, nincs ami a képzeltét lekösse, igen hamar elfárad, kidől. A gyermeknél igen ritka a testi fáradtság. Ezt a hangulatának változása mutatja: veszekedős, izgága, dacos lesz, vagy hirtelen elcsendesedik és elmarad. Ilyenkor nem használ a rábeszélés, pihenni kell. A gyermek ne vigyen nehéz terhet, de ha fáradt, a kicsit is vegyük el tőle.

Öregeknél fordított a helyzet. Jól bírják az egyenletes gyaloglást, ahol nem kell minden lépésre ügyelni. Legfárasztóbb a sietés. Az az öreg turista, aki 6–8 órát fáradtság nélkül gyalogol, 100 méter futás, vagy 10 perc sietés után kidől.

Aki fiatal korában kezdte és megszokta a túrázást — ha egyébként egészséges — élete végéig járhatja a természetet. De szolidan bármelyik korban elkezdhetjük, mert ez az egyetlen sport, ami különösebb adottság nélkül, minden életkorban, az év minden szakában nyereséggel üzhető.

E. J.

Tanács- ülésen

Próza dolog egy értekezés, de mit lehet tenni? A kérdéseket meg kell beszélni az arra hivatott testületben, mert sok ember szemével nézve kristályosodik ki a helyes álláspont. A magyar természetjáró-mozgalom ereibe visz újabb életető anyagot egy-egy ilyen értekezés összegezett eredménye.

Lássuk, mi történt a Magyar Természetbarát Szövetség októberi tanácsülésén. Nem jegyzőkönyvet közlünk, hanem néhány fontosabb szempontot emelünk ki a tárgysorozatból és a vitából.

Általános megállapítás, hogy a szövetség elvi, irányító munkát végezzen, amelyet már több gyakorlati feladatot ellátva, az alszövetségek továbbítanak az egyesületekhez, szakosztályokhoz. Végeredményben a tényleges munka ott folyik. Alapvető fontosságú, hogy a szövetség egyes szakbizottságai jól működjenek. Ezen múlik az egész elvi irányítás milyensége, hatékonysága. Sajnos, ma még nem állíthatjuk, hogy ebben teljes rend lenne. Vannak szakbizottságok, amelyek még meg sem alakultak, noha megvan a vezető, a tagok is. Helyesen állapították meg Szaniszló sporttárs, a budapesti alszövetség elnöke, hogy ha valaki társadalmi mun-

kát elvállal, tegyen eleget annak becsülettel. Egyébként az eddigi munka alapos értékelését a félévi munkaterv pontjainak átvizsgálása során fogják megejteni.

Fontos kérdésben foglalt állást az októberi tanácsülés: a jövő évi szövetségi tagdíj megállapításában. Volt olyan javaslat, hogy a tagdíjat emeljék fel 12 forintra, mely a 3 forintos biztosítási díjjal együtt 15 forintra rúgna. Az indoklás a tagdíjemelésre csupán pénzügyi szempontokra terjedt ki. Márpedig a természetbarátmozgalom alapja a széles tömegek bevonása (több tag — több tagdíjat is jelent) és a társadalmi munka kiszélesítése. Mivel tömegmozgalomná akarjuk fejleszteni a természetjárást, nem állíthatunk ennek gátat mi magunk, a magas szövetségi tagdíjjal. A tanácsülés el is vetette az emelésre irányuló törekvést.

Bebizonyult az eddigi munka során is, hogy a szükséges pénz, rendelkezésre áll. Több egyesület kapott már segínyt útjelzési munkára, s más turistaalkotásra is biztosít a szövetség anyagi támogatást. Ez persze még a kezdet. Bár legutóbb már alakult néhány alszövetség (Miskolc, Pécs, Veszprém, Eger), de még nincs meg a kívánatos kapcsolat sem velük, sem az egyesületekkel. Tehát van még egy sereg működésbeli hiány. Márpedig ezek leküzdése teszi majd tartalmassá, eredményessé és alkotásokkal dúsabbá az összes természetjáró szervezetek munkáját.

Szóba került a cseretúrák kérdése is. A tanács leszögezte, hogy a

szövetség csak turistautakat szervez (gyalogos vándorlás, sziklamászótúrák, kajaktúrák, tájékozódási versenyek.) A résztvevők elsősorban a megfelelő fizikai adottságokkal rendelkező aktív szakosztályi, egyesületi tagokból tevédeknek ki. A túrabizottság már tartott is tapasztalatmegbeszélést a cseretúravezetőkkel.

Ugyancsak elvi határozatot hozott a tanács, hogy egységes tematikát készítsen a tanfolyamokra (túravezetői, szakosztályvezető, versenybíró), de a tanfolyamok rendezése az alszövetségek, egyesületek feladata. Ebben a munkában a kezdeményező — és sürögös — lépéseket az oktatási bizottságnak kell megtennie, a tematikák elkészítésével. Közben el kell készíteni a természetjáró könyvkiadásra a hároméves tervet is.

Kell még beszélgetni a sportfelügyelőségekről. Nem nyújtanak támogatást az alszövetségeknek. A budapesti alszövetségnek hetenként egy napra van — siralmasan kínzó — valamiféle elhelyezése, a borsodi alszövetség több más szövetséggel társbérletben próbálja munkáját elvégezni. Nem könnyű dolog a helyiség, de a mai megoldás — nem megoldás!

Sok hiba, hiányosság, bátor önvizsgálat mutatkozott meg ezen a tanácsülésen. Mintha csak baj és nehézség lenne. Pedig nem ez a helyzet, sok eredményt is hoztak az elmúlt hónapok. Szervezettebb munkával — erre minden biztosíték megvan — hamarosan főleg eredményekről számolhatunk be. K—i

Szervezési nyilvántartása ellenőrzése céljából a szövetség felkéri azon természetjáró szervezeteket, amelyek a 7. sz. körlevelet nem kapták meg, hogy ezt a tényt írásban — levelezési címük közlése mellett — azonnal jelentsék be!

A Magyar Testnevelési és Sportmozgalom vezetésével és átszervezésével megbízott Kormánybizottság 1957. május 22-i 22/1957. sz. határozatával elrendelte a sportkörök egyszerű bejelentési kötelezettségét. A bejelentést — határidő módosítás alapján — legkésőbb 1957. december 31-ig kell megtenni. Felhívjuk az összes természetjáró szervezet vezetőségét, hogy sportkörének (egyesületének) a bejelentés során kapott nyilvántartási számát haladéktalanul közölje, mert a bejelentési kötelezettségnek eleget nem tevő szervek nem lehetnek tagjai a szövetségnek, tagjaik igazolványát az 1958. évre nem érvényesítjük.

A szövetség Tanácsának határozata értelmében, a természetjáró igazolványok érvényesítésének díja az 1958. évre is 10.—, illetve 6.— Ft lesz. Az 1958. évre szóló érvényesítést 1957. december 16-án kezdjük meg.

A szövetség taglétszáma 1957. október 15-én 13 818 fő. Feelnőtt tag: 11 495, ifjúsági tag: 2121.

A szövetség Tanácsa 1957. októberi ülésén jegyzőkönyvi dicséretben részesítette Horváth Lórándot és Jávorka Pétert, akik a III. Csehszlovák Turista Találkozó al-

kalmával Peksuv Mlynben megrendezett nemzetközi természetjáró tájékoztatói versenyen, mint a Magyar Népköztársaság Csapatának tagjai, két csehszlovák csapat után, a harmadik helyen végeztek.

Ujabb természetjáró szakosztályok kérétek felvételüket a szövetségbe. A Mátravidéki Erőmű Turista Szakosztálya, a Szombathelyi Haladás Sport Egyesület Természetjáró Szakosztálya, a Váci Járási Művelődési Ház „Madách Imre” Természetbarát Szakosztálya, a Szentendrei MÁV Törekvés SC Természetjáró Szakosztálya a legújabbban jelentkeztek. Örömmel üdvözljük az új természetjáró szervezeteket és munkájukhoz sok sikert kívánunk.

A szövetség által a f. év nyarán rendezett nemzetközi cseretúrák révén a Mazuri-tóvidéken 40, a Lengyel Tátrában 40, a Balti-tengernél 40, Thüringiában 42, a Szász-Svájcban 42 és a Keleti Erchegységben 28 természetjáró túrázott. 52 turista vett részt a IV. Szlovák Turista Találkozó alkalmával a Szlovák Paradicsomban és a Magas-, ill. az Alacsony-Tátrában rendezett szövetségi túrákon.

A Magyar Testnevelési és Sporthivatal és a szövetség segítségével a Bp. Spartakusz SK természetjáró szakosztályának 25 tagja, a Bp. Pedagógus SK természetjáró szakosztályának 35 tagja, a Bp. MÁVAG SK természetjáró szakosztályának 45 tagja, a Bp. METEOR SK természetjáró szakosztályának 31 tagja a Lengyel Népköztár-

ságban, a Bp. MÁV Igazgatóság Vasutas SC természetjáró szakosztályának 29 tagja és az Építők UVATERV SK természetjáró szakosztályának 17 tagja a Bolgár Népköztársaságban túrázott.

A szövetség az idei nemzetközi túrák tapasztalatainak figyelembevételével ezeket a lehetőségeket ki óhajtja szélesíteni és a kiutazások lebonyolítását zökkenőmentessé kívánja tenni.

A szövetség Tanácsa a „Balaton” Nemzetközi Természetjáró Tájékoztatói Verseny rendezői közül dr. Vízkelety Lászlót, Soltész Bélát és Michalik Barnát a verseny megrendezése során végzett kiváló munkájuk elismeréséül jegyzőkönyvi dicséretben részesítette.

Budapest Főváros Tanácsa Idegenforgalmi Állandó Bizottsága mellett Turisztikai Albizottság alakult. Az Albizottságban a Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsának több tagja is munkálkodik. Az Albizottság a belföldi vándorforgalom, illetve idegenforgalom kérdésein belül a természetjárás időszerű problémáinak megoldásával is foglalkozik.

A Magyar Természetbarát Szövetség február hóban fényképkiláttást rendez a külföldi cseretúrákon részt vettek felvételeiből. A kiállításon szereplő legszébb képeket díjazták. Részletes ismertetést decemberi számunkban közlünk.

Az országos csapatbajnokság II. fordulóját a Gerecsében, az Öregkő környékén rendezték. A fordulóban legjobbnak a BVSC bizonyult, a második helyet a MAFC, a harmadik helyet a Petőfi foglalta el. A két forduló összesített eredménye alapján a bajnokság állása:

1. MAFC	82 hp
2. BVSC	76
3. Petőfi	67
4. V. Meteor	62
5. Spartakusz	57
6. BMSC	53
7. UVATERV	53
8. MÁVAG	51
9. PVSZ	42
10. Csepel	36
11. MVSC	34
12. MELYEPTERV	6

A Bp. Pedagógus ötpróba versenyének II. fordulójában a gyalogos versenyre került sor. A több feladatból álló fordulót holtversenyben Ledniczky (Bp. Spartakusz) és Krenner (Bp. Pedagógus) nyerte. A nők versenyében Molnár Magdolna (Bp. Pedagógus) vitte el az első helyet.

Az ipari tanulók a tanév első természetjáró tájékoztatói versenyét a KISZ I. országos konferenciájára tiszteletére rendezték a Budai hegyekben.

VERSENYHÍREK

A közel 200 résztvevő közül az 1. számú, illetve a 22. számú intézet fiataljai nyerték a különböző útvonalak versenyét.

Budapesti bajnokságok

Bp. I. osztály végeredménye:

1. Ujpesti Spartakusz	90 hp
2. BEAC	89
3. Pedagógus	87
4. Tunggram	82
5. Danuvia	77
6. Tőrekvés	61
7. Goldberger	58
8. Autóbusz	53
9. All. áruház	52
10. TAKI	47
11. Pilis TE	44
12. EKA	41
13. Tipográfia	30

Bp. II. osztály:

1. Vasas Duclós	72 hp
2. Testvérség	63
3. VIII. forgó	56
4. Siketek	56
5. Mérőműszer	50
6. Fogaskerek	49
7. Szállítóber. gyára	49
8. FORSZ SK	47

9. Kőbányai TL	41
10. Orion	33
11. Kismotor	32
12. Elektronikus	31
13. Finommechanika	29
14. Kénsav	20

A női és ifjúsági bajnokság még nem fejeződött be, ezek eredményeit legközelebbi számunkban közöljük.

Október 19—20-án rendezték Pilismarót környékén az országos egyéni bajnokság elődöntőt 2 csoportban. A döntőben csoportonként az alábbi versenyzők jogosultak indulni: „A” csoport: Soltész Béla UVATERV, Biró J. BMSC, Fodor J. MVSC, Szarka Ernő MAFC, Havasi Zoltán MTE, Kósa Csaba MAFC, Jordán Gábor BVSC, Skerlecz István BVSC, Török Sándor Kőbányai TE., Garai László Spartakusz, Mészáros István MÁVAG, Mihalik Barna UVATERV.

„B” csoport: Dóra Tibor UVATERV, Fábri Pál MAFC, Várdai Ferenc MÁVAG, Szeitz János Bp. Meteor, Jávorka Péter Bp. Pedagógus, Harrach Walter MTE, Thirring György BVSC, Fehér Miklós Mátra Klub, Ohegyi Albin Bp. Spartakusz, Mózes Ferenc Tipográfia, Darvas János Bp. Pedagógus, Maác Benedek MAFC.

EGYESÜLETI ÉLET

Rövid idő telt el az Elelmiszertipari Minisztérium SK barlangkutató csoportjának megalakulása óta. Mégis mennyi munkát végeztek azóta s számos kiemelkedő eredményre tekinthetnek vissza. Kezddőtt az égerszögi cseppkőbarlang felfedezéseivel; mesterséges bejárat, turistaház építése volt a következő lépés, s közben szakadatlanul folyt a kutatás. Kutatásai eredményeit tanulmányokban összegezték és számtalan filmvetítéssel egybekötött előadást tartottak.

Most előttünk fekszik nyári veseembülei kutatásainknak 44 oldalas beszámolója. A tanulmány szakszerű leírásai, részletes adatai a vízgyűjtő területről, egyes források vízhozamáról, a zsombolyok, víznyelők, barlangok méreteiről stb. méltó és maradandó bizonyítékát adják hozzáértő és lelkes munkájuknak.

Ma már a Kinzsi Természetbarát Liga több igen tevékeny csoportot működtet s minden reményünk megvan, hogy a tudományos szervek is fokozottabb támogatást nyújtanak tudományos és kulturális értékű munkájukhoz.

A Pilis TE tevékeny vezetősége — mint arról már hírt adtunk — elhelyezte az új kilátó alapkövét Bölcshégyen. Az egyesület rendelkezik a megfelelő anyagiakkal, szakemberekkel az építés gyors lebonyolításához. Sajnos, beadványuk az engedélyezés iránti kérelmekkel, valahol a Váci és Rosenberg hp utcák között megrekedt. Ismerve a budapesti alszövetség nehéz elhelyezési kérdését, adminisztrátor és szekrény hiányát, ezen nem is lehet csodálkozni. A lényeg persze nem az, hogy egyik helyről elment-e a beadvány és a másik helyre megérkezett-e? Hanem az, hogy értékes hónapok vesznek el és jelentős turista alkotás építése szenved késedelmet. Reméljük, minden turista szervezet tanul ebből az esetből, s a jövőben kellő gondossággal és gyorsasággal történjen az intézkedések.

Az egyesület könyvtárát, fénykép-, ásvány- és közzetani gyűjteményt szervez, melyhez ezúton is kéri a sportársak támogatását és közreműködését.

Folytatják a kőhegyi Petőfi pihenő építését. Az emlékmű méreteire jellemző, hogy az eddig oda szállított négy kocsi kő kevésnek bizonyult. A márványtábla elkészítését az országházi természetjáró szakosztály vállalta.

Elkészült az egyesület jelvénye, melynek kiosztását már megkezdték.

A Kinzsi Természetbarát Liga október végén tartotta országos találkozóját a Dobogókőn. A találkozó keretében ismertették a Liga eddigi munkáját és választották meg a végleges vezetőséget.

Budapesten 34 élelmiszertipari üzemben működik természetbarát szervező, illetve már meg is alakult a szakosztály. Vidéken siófoki és egri székhellyel működnek a szervezőirodák a dunántúli és az északi területek szakosztályainak megalakítására.

Skandináviában már 60 éve üzik a tájékozódás sportját. A norvégok 1897-ben rendezték meg az első tájékozódási futást, ezt az első bizonyítható időpontot tartják a tájékozódási versenyzés kezdetének. A svédek 1901. március 1-től, az első „polgári” versenytől számíthatják hazájukban a tájékozódás sportjával való foglalkozást.

Norvégiában 1925-ben gyors fejlődésnek indult a testgyakorlásnak ez az új ága, majd 20 év múlva, 1945 október 1-én megalapították a Norvég Tájékozódási Szövetséget. Ez 356 egyesületet fog össze 9000 taggal és nemcsak Norvégiában, de egész Skandináviában is jelentős szerepet játszik. Figyelemre méltó tevékenységet

A Liga havonként rendez klubestet, melynek keretében vetített képes ismeretterjesztő előadásokat tartanak.

A Mecseki TE amatőr fotóművész klubja országos művészi fényképkiallítást rendez december 14—30 között Pécsen. Beküldési határidő november 1. Az egyesület az érdekelteket szervezeteinek az értesítést megküldötte.

Az egyesületek általános panasza, hogy túravezetők, csoportjaik nem küldik be a túrajelentéseket. Így nehezen tudják értékelni a szervezetek munkáját. Több esetben zsebben marad a kedvezményes utazásnál felhasznált blanketta. Ilyen esetekben természetesen a szövetség sem ad ki újabb utalványt. Az egyesületek kéri tagjaikat, hogy megtett túráikról adjanak jelentést és a túravezetők juttassák vissza a kedvezményes utazásra használt utalványokat.

Sok helyen szerveznek az ősz beálltával túravezetőképző tanfolyamokat. Érdeklődők egyesületüknél jelentkezzenek.

Gézházán tartotta a Pedagógus Liga találkozóját. Az ország minden részéből összegyűlt pedagógus természetjárók megbeszélést eddigi munkájukat és további feladataikat.

A Vörös Meteor. Őszi Stromfeld Auréli emléktúráját a Balatonalmádi környéki hegyekben tartotta. Közel 900 természetjáró vett részt a több kötelező pontot érintő vándorlásban. Legjobban a KÖZERT fiatalok mozgósítása sikerült. Dr. Pápa Miklós vezetésével 350 tanuló járta végig az útvonalat. Egy szépségihája volt a rendezvénynek, hogy a célpontot nem a Wesselényi kilátóhoz tették, ahol pedig a budapesti alszövetség rendezte találkozóját.

Az egyesület október közepén tartotta Budapesten országos értekezletét és utána Klastrom pusztánál találkozóját.

A Kőolajipari Tröszt természetjáró szakosztálya szakszervezetük segítségével erdei szállást létesített Királyházán. A Börzsöny központjában levő új turistaszállást a tagok áldozatos munkájával rendezték be.

A Fejér megyei természetjárók találkozó tartották a Csókakő melletti volt Vö-

rösházánál. A móri úttörők ez alkalommal külön sátorbort létesítettek.

A találkozón elhatározták, hogy a volt turistaház romjain új házat építenek. A jelenlevő különböző szervek építőanyagok önköltségi, illetve díjmentes szállítására tettek ajánlatot, sok áldozatkész természetjáró jelentkezett társadalmi munkára. Most meg némi pénzbeli segítségre van szükségük, hogy a munkálatokat megindíthassák.

A Vasas Természetbarát Liga a zsiros-hegyi turistaházban rendezett országos vasas találkozót. A nagy számban összegyűlt vasasok egy része ismerősként üdvözölte egymást, mások most ismerkedtek meg a régi, sok harcot átélte természetbarátokkal.

Érdekességek

A közelmúltig veszélyben volt a dél-amerikai Aconcagua elsősége. A Chile és Argentína határterületén emelkedő Ojos del Salados magasságát egy argentinai expedíció 1955-ben 7100 méterre becsülte. Azóta többszöri méréssel állapították meg, hogy pontos magassága 6835 méter. Bár az Aconcagua, az ismételt ellenőrző mérések alapján „osupán” 6957 méter, még így is az amerikai kontinens legmagasabb csúcsa maradt.

A térkép múltjáról közöl érdekes adatot Tevan Andor: A könyv évezredes útja című művében.

„Leonhard Hall (1482—1485) ... az első nyomdász, aki fametszetű térképet készített s a térképhez tartozó feliratokat ólombetűkből szedte ...”

Dr. Vinczés Antal sporttársunk a Pilis-tetőn 35 centiméter átmérőjű, 287 dekás pöfeteg gombát talált. Családján kívül ismerőseinek is jutott a finom falatból.

Szállás címek

A többnapos túrák elősegítésére megkezdjük hegységeink szálláshely címeinek közlését. Egyben kérjük sportársainkat további címek beklődésére.

Zempléni hegység:

Kojsza János, Regéc, up. Fony

Hegedűsné, Mogyoróska

Laczkó Miklós, Füzér

Höröcsik András, Füzér

Kenyhercz István erdész, Nagysom.

up. Kovácsavágás

Lukács Béla erdész, Eszkála

Erd. igazg. Erdőhorváti, Istvánkunyhó

Kacsmarik János, Kovácsavágáshuta.

Külföldi HÍREK

fejt ki az Északi Tájékozódási Tanács vezetésében.

Finnországban a tájékozódási futást az iskolák és a hadsereg erőteljesen segíti. Itt két szövetségben 66 ezer tagot tartanak nyilván. Az egyéni versenyzés mellett a stafétagos versenyzés is ismeretes három, öt, hat és hét futóval.

Svédországban a színvonalas térképek hiánya ellenére is nagyon elterjedt a tájékozódási futás. A svéd szövetség 1374 tagegyesületet, ezen belül 400 tisztán tájékozódási futással foglalkozó klubot fog össze körülbe-

lül 30 ezer taggal. A most 19 éves szövetség rendezvényei mellett sok szabad tájékozódási futás-lehetőség van. Így pl. csak egy évben 949 iskolai futást rendeztek 120 ezer résztvevővel.

A svájci „TIP” című lap — e tárgy-körrel foglalkozó — cikkírója megjegyzi, hogy az említett országokon kívül Svájcban, a Német Demokratikus Köztársaságban, Angliában, Bulgáriában, az Észt-, Lett, Litván és az Orosz-Szovjet Szocialista Köztársaságokban, Csilében, Jugoszláviában, Magyarországon és az USA-ban ismeretes még a tájékozódási versenyzés különféle formában. (Franciaországban is. Szerk. megj.)

Sz. M.

Jakucs László: Aggtelek

Csak a legnagyobb elismerés hangján lehet írni a Sport Lap- és Könyvkiadó Vállalat kiadványáról. Nem kisebbíti a szerző érdemét, hanem a mű minőségét növelte a számos kitűnő munkatárs közreműködése. A szerző karmesterként fogja össze ezt a kiváló együttest, amely hazánk legérdekesebb tájegységét írja le a fák koronájától — a legmélyebb barlangfenéig. Jakucs tudományos és gyakorlati felkészültsége méltán kapott nyilvánosságot ebben a tetszetős kiadványban. A könyvről nem lehet sokat írni. Azt olvasni, tanulmányozni kell. A tudományos tanulmányok, a felszíni és földalatti túraleírások, a rengeteg szép fénykép, vázlatok tökéletesen kielégítik a természetkedvelő igényeit.

Dicsérettel kell szólni az Egyetemi Nyomda kollektívájáról, amely a mű értékéhez méltó, kiváló munkát végzett.

Cserhát útikalauz

Jelentősen bővült útikalauz-sorozatunk a Cserhát-hegység eddigi legteljesebb leírásával. Méltatlanul hanyagolták el eddig turistáink, a turista-szervezetek ezt a természetjáró szempontból érdekes és szép hegységet. Természeti adottságai, bő néprajzi érdekességei s nem utolsósorban a fővároshoz közelsége folytán több figyelmet érdemelt volna. A lapunkban közölt leírások alapján már eddig is észrevehetően nőtt a hegység forgalma. Legutóbb megfestették az országos kék jelzést (igaz, keleti részén hibás vonalon), több versenyt rendeztek, melyek szintén elősegítették a hegység megismerését. A Kristóf Sándor vezetésével működött munkaközösség most alapos és részletes ismertetését adja a helységnek. Örömmel üdvözljük a kiadványt.

Bakony útikalauz

A Bakony iránti érdeklődést mutatja, hogy viszonylag rövid idő alatt a hegység útikalauzának II. kiadására került sor. A bővített kiadás újabb segítséget nyújt a változatos szépségeket kínáló Bakony túráihoz.

A felsorolt könyvek kaphatók az összes állami könyvesboltokban.

Értékes ajándékot küldtek az NDK kereskedelmi dolgozói a magyar kereskedelmi dolgozóknak. A rengeteg ajándék közül kimagyulok a teljes bölcsődei és óvodai berendezés, klubszoba-berendezés, szobaberendezés. Ezenkívül zenegépet, rádiókat, filmvetítő berendezéseket és nagy mennyiségű játékot kaptunk.

A kereskedelmi dolgozó természetjárók részére teljes szakosztályi turistafelszerelést küldtek a német kereskedelmi dolgozók. A turistafelszerelésben többek között sátrak, hálósákok, kerékpárok, főzőfelszerelések és sok, természetjáróknak hasznos ajándék szerepelnek. Nem felejtkeztek meg gondoskodni a természetjárók jó hangulatáról sem. Egy tangóharmonika és egy gitár is van a felszerelésben.

Tudomásunk szerint a Kereskedelmi, Pénzügyi és Vendéglátóipari Dolgozók Szakszervezete a turistafelszerelést az idej legjobban dolgozó ifjúsági természetjáró szakosztálynak fogja átadni.

Barátaink egyben meghívták a jövő évre a legjobb ifjúsági szakosztály tagjait kétéhetes túrára a Német Demokratikus Köztársaságba

Gáti László

Többeknek: Közleményünket félreértették. A legközelebbi különszám szól a Zempléni hegysorról, de nem a soronkövetkező szám. Januári számunkban adjuk a hegység ismertetését, figyelembe véve hódás jellegét, ami a februári, március eleji síturákhoz kiváló terület. Fényképekből is főként téleket kérünk.

T. Z. Miskolc: Ez év tavaszán adta ki a Sport Lap- és Könyvkiadó a Turista tereptant, ami összefoglalja az ön által kívánt anyagot.

D. S. Keszthely: Bármilyen szervnek — lapársaknak is — szívesen nyújtunk szakmai tanácsot. Természetesen ugyanez vo-

A vissz. 9, 15 és a függ. 3, 8 alatt néhány Szovjetunió-beli hegy, illetve hegység nevét találjuk. Megfejtésként november 30-ig ezek a sorok küldendőek be.

Visszaintes: 1. Térképjele: L. 4. Időegység. 6. Szigetlakó indiántörzs. 11. Pályaudvar — a térképen. 12. LGB. 13. YU. 18. Sír. 19. Fém. 20. Monda. 22. Angol folyó. 25. Idő- és helyrag. 26. Hím óz. 27. Német rt. 28. Puzdra.

Függőleges: 1. Görög betű. 2. Ujkeletű. 4. Névutó. 5. Kap ellentéte. 7. Találja. 9. Észak-afrikai nép. 10. Afrikai foly. 11. Egyforma betűk. 14. Nem régi. 16. Időhatározó. 17. ... hegy, a Pilsben van. 20. Verssor vége. 21. Kutyája. 23. Szántanak vele. 24. Kis szám.

Készítette: Horváth Péter

A szeptemberi FEJTÖRŐ helyes megfejtése: Nagysomlói barlang, bűdösluk, sáraskő.

Könyvjutalmat kaptak: dr. Antal Károly Abádszalók, Hollósy Tiborné Pápa, dr. Csepínszky Andorné Budapest.

1	2	3	4	5
	6	7	8	
9				10
11		12		13 14
15	16		17	
	18		19	
20		21 22 23		24
25		26		27
		28		

natkozik egyénekre. Sokan tettek már élvezetes túrát általuk ismeretlen terepen. a tőlünk szerzett tájékoztatás nyomán.

L. P. Budapest: Híreinkben rendszeresen közöljük az újonnan elkészített útjelzéseket. A gyorsaság függ attól is, hogy bennünket mikor tájékoztatnak egy-egy útvonal jelzésének munkálatairól. A Vértesben most készült el az országos kék Bodajk—Patrácos völgy szakasza.

R. H. Hatvan: A Mátra jelzései rendkívül elhanyagoltak. Az országos kék itteni, de más hegységekben vonuló szakaszait is a közeljövőben lefestik.

Sz. Gy. Szilasliget: Tökéletesen egyetértünk abban, hogy Herman Ottó tanításait ismertetnünk kell. Hamarosan látja majd észrevételének eredményeit.

Lapzártá minden hó 10-én. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkeszti a szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., félem. 11. telefon: 123-087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180-850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számszám: 61 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat. Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselőit.

57/4403 — Egyetemi Nyomda, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula igazgató

Aruló nyomok

Kedves olvasó és sporttársam! Ezennel ünnepélyesen felszólítalak, lépj be a KKFV-be. Hogy ez micsoda? Röviden megmondom: ez a Kikutatom Ki Fia Vagy alkalmi tömörülés rövidítése. Célunk feltárni hazánk természetjáróinak viselt dolgait kedvenc tartózkodási helyükön, a természet lágy, de általuk meglehetősen elcsúfított ólén. Kétféle kutatási mód van, ezeket majdnem lehetetlen egymástól elválasztani, tehát mindkettőt egyszerre alkalmazzuk. Az egyik a hallás utáni, a másik a terepen található nyomok utáni következtetés.

Járod a terepet, nyugodtan baktatsz, mert tudod, hogy nemsokára egy forráshoz érsz, amely ugyan nem foglalt, de jó vízű. Meg is érkezel, de azt látod, a forrás lefolyója eldugult, faleveleket sodort bele a szél, környéke csupa sár. A forrás mellett pár lépésre letaposott fű, eldobott ételhulladék stb. Mindjárt megállapíthatod, hogy aki erre járt, az nem tudta, hogy a természetjárók első kötelessége az eldugult forrást megtisztítani.

De mit szólsz akkor, ha szépen foglalt forráshoz jutsz, vagy kúthoz, és azt látod, hogy a medencében almacsutka úszik, vagy zsíros papír lóg bele? Akkor már azt is megállapíthatod, hogy aki ezt csinálta, az enyhén szőva malacoccska, disznócska; malac, sertés vagy disznó.

Lepihentél, miután előbb eltakarítottad szem elől az előttem ott voltak hulladékaikat. Persze vannak, akik egybegyűjtik az ételmaradékokat, papírt, konzervdobozt és kissé távolabb elhelyezik egy bokor mögé, mélyedésbe; elássák, de nem mindenki. Kényelembe helyezed magad, esetleg kissé szunyókálnál. Igen ám, de egyszerre csak rémes ordítás veri fel az erdő csendjét. „Dezső hol vagy?”

„Dezső, Dezső-ó-ó, halló-ó-ó Dezső-ó-ó”;
 „Erre gyere, itt van egy jel.”
 „Apa, mit jelent a két karika?”
 „Margi-l-i, itt a forrás!”
 „Na ugye mondtam, hogy erre menjünk.”

„Hu-hu, hu-u-u, hu-u-u-hu!”
 Madár legyen a fán, amelyik erre ljedtében nem repül a mesterséges hold után. De végeredményben az sem kutya, ha a szomszéd hegyről lejőve hallod: Margit válik a völégénytől, mert a nagy-nénjétől beutazást kapott és Ottóék már a hatodik kilencszobás garázt rendezik be Miami mellett a Niagara vízésés partján. Vagy mondjuk: a szivar azt szeretné, ha megcsinálná azt a francos nagy melót, de nem vagyok hülye, igaz?

Egyszer nagyon érdekes méltatlankodó megjegyzést hallottam menetközben. Miután már vagy három tűzrakás helyét kellett kikerülnünk, megszólalt egy hang:

— Milly csodás ez a naplemente!
 Elnézném reggelig.

„Szeretném tudni, miért kellett pont az útba rakni ezeket a tűzrakásokat? Nem lehetett volna kissé beljebb?”

Mondjuk meg, hogy azért nem, mert ez az egyetlen óvatos módja a tűzrakásnak olyan helyen, ahol bokros, fás a környék. Szerencsére a hamuba rakott kövek miatt nem méltatlankodott a sporttárs.

Az útban heverő száraz gallyak gyakran botlást okoznak, ruhát szakítanak, megnehezítik a járást. Egyszerű mód ennek megátalására: dobjuk el az útból. Persze ez csak akkor jó tanács, ha kevésről van szó. Az élő gallyak ellen, amelyek a bokrokról az útra lógnak, kétféleképpen védekezhetünk: vagy félrehajtuk, vagy dühösen letörjük. Tessék kitalálni, melyik a helyesebb?

A gomba élő szervezet, amely díszíti az erdőt. Csak az szedjen, aki érti, másnak jobb, ha nem is nyúl hozzá. De nem muszáj leszaggatni, letérni, sőt szétrúgdalni. Főleg az ne tegye ezt, aki nem ért hozzá, mert a legjobb fajta gombákkal is megteheti ezt. Ha mindenáron segíteni akar embertársain, akkor legjobban, ha egy gombakönyvvel felszerelve kimegy az erdőbe, a tanulmányai alapján rendszeresen írta ki a mérges gombákat, de ne bántsa az ehetőket, mert annak gyűjtése mellesleg kenyeret is jelent a környékelieknek.

Nagyon sajnálom a csehslavók természetjárókat. Minden részvétem az övék. Csehslavókiában ugyanis tilos virágokat, gallyakat, bokrokat tépni, törni, szakítani. Szegények milyen kétségbeesetten térnek meg otthonukra és hogy fáj a szívük, mert nem téptek — ők ugyanis nem is tépnek — virágokat, hogy délután elhajtsák, miután elhervadtak. De nem is ástak ki páfrányokat, amiket rendszerint két nap múlva dobunk a szemétre. Hosszú ágakat sem nyestek és így nincs mit eldobni a villamosmegállónál.

A természetjáróknak van egy kirihatalan rögeszméjük: törhetetlenül vallják, hogy a turistaházakat az ő részükre kell fenntartani. Ezért harcolnak is. De fura módon az a véleményük, hogy az összes természetjáróké, nemcsak egyeseké. Véleményük szerint a hátságokat óvni kell, ne piszkítsuk be. De nem muszáj székere ültetni szegényt, hisz az egész napi hardósítól ő nem fárad el. Főleg akkor nem, ha a ház tele van, s a székerekre hátságok hordozóinak van szükségük. mégha történetesen azok nem is az én hátságomat cipelték. Jenőnek is lesz helye, ha megjön, nem muszáj két óra hosszat féltve őrizni részére egy székét, miközben bátran verünk vissza minden támadást. Ha véletlenül csak pad van és azon öt személy fér el, inkább üljön rajta hat, semmint három.

A KKFV tagok sok ilyesmit fedezhetnek fel. De ha van bennük egy fikarcnyi találekonyosság, akkor most itt az alkalom, kitolhatnak velem. Menjenek még egy lépéssel előbbre és alakítsák meg tudtomon kívül a RSZE-t. Hogy ez meg micsoda? Ez a RENDRE SZOKTATÓK EGYESÜLETE. Nem kell semmi ceremónia, sem állandó egyesület. Legyen ez teljesen időszaki egyesülés. Akkor jöjjön létre, amikor a természetet járjuk. Legyen mindenki tagja és szoktassa rendre elsősorban azt, aki nem is tud neki elmentmondani és akit nem is kell másnak figyelmeztetni: tehát önmagát.

Hajos Pál

— Apu, vedd át az öcsit, mert nehéz. Én majd viszem a sört.
 — Hogyne, hogy leejtsd!

október 15-ig?

Az idén igen kellemetlen és hűvös volt a nyár második fele, de az ősz kezdete is, különösen október eleje. Szeptember már az első őszi hónap. Szeptember 15-től szokatlanul hűvös időt kaptunk, majd amikor az erős északnyugati hideg beáramlása megszűnt és elcsendesedett az időjárás, megjelentek az első nagykiterjedésű őszi ködök. Az erősen áthűlt talajra ugyanis kissé melegebb levegő áramlott. Ezt az időjárási helyzetet 24-én erőteljes, sarkvidéki hideg betörés szüntette meg. Ezen a napon éjjelkor volt a frontátvonulás. 24-én enyhe idő volt. 25-én hajnali 3 órakor még országaszerte 18—21 fokot mértek, reggelre pedig 7—10 fokra hűlt le a levegő.

Az idén Európában korán jelentkeztek az első fagyos északi léghullámok. Szeptember 30-án Londonból 2, Párizsból és Berlinből 3—3 fokot jelentettek. Ezt a hideget azután mi is megkaptuk.

Október 1-e rendkívül hideg idővel köszöntött be. Olyan volt az időjárás, mint november elején szokásos. Kékestetőn leest az első hó, természetesen rögtön elolvadt. 1-én a napi középhőmérséklet 7,5 fok volt, ami 7,3 fokkal eltért a sok évi átlagtól. Ez a legutóbbi fél évszázad rekordját is megdöntötte. Ilyen hideg ezen a napon még nem fordult elő. 3-án már a hajnali órákban embermagasságban a hőmérséklet csak helyen 2—3 fokkal a fagypontra alá süllyedt, a talajmenti légkörben pedig —4, —5 fokok voltak. Ez még fokozódott 5-én és 6-án úgy, hogy embermagasságban 3—4, a talaj mentén 5—7 fokos fagyok jelentkeztek. Ezek már nem is őszi, hanem kora téli értékek. A hideg betörése után anticiklonos időjárási helyzet alakult ki, ami meghozta a „Vénasszonyok nyarát”. Október 4-től leszálló légáramlás alakult ki, ami teljes szárazságot okozott. Több mint 300 órán keresztül az egész országban egy szem eső sem hullott. A felmelegedés azonban nagyon lassan ment végbe, mert a nap sugárzásának ereje, az éjszakai órákban erősen lehűlt levegőre alig gyakorolt hatást. A hőmérséklet csak a 13-1 vasárnapon érte el az évszaknak megfelelő értéket, mert az éjszakai lehűlés fokozatosan gyengült és délkeletről, majd délnyugatról is melegebb levegő áramlott hozzánk. Ekkor a hőmérsékleti csúcsérték meghaladta a 20 fokot. Októberben az anticiklonos időjárási helyzet egyben erősen páras és főleg reggel ködös időt is jelent, éppen az erős éjszakai lehűlések miatt.

Az idén a „Vénasszonyok nyara” igen pontosan és szabályosan jelentkezett. Hazánk jellegzetes éghajlati vonása, hogy október elején és közepén a felhőzetben erős csökkenés mutatkozik, ezzel együtt tartós napsütés lép fel. Ha ez az időjárási helyzet meleg levegő betörése után következik be, akkor igen enyhe időt kapunk, és valóban a nyarat varázsolja elénk. Ha azonban hideg betörés után jön, akkor a hőmérsékleti értékek alacsonyok maradnak. Az idén is az utóbbi következett be. Egyébként az időjárásnak ilyen alakulása nemcsak hazánk területére szorítkozik, hanem Nyugat-Európában is, ahol Szent Márton-nyarának, Közép-Európában, ahol „Altweibersommer”-nek és Észak-Amerikában, ahol indián nyárnak nevezik.

Az elmúlt időszaknak tehát két jellegzetessége volt: az nagyon erős lehűlés október elején és a tartós kialakult „Vénasszonyok nyara”, a több mint 300 órással teljes szárazsággal.

Dr. Zách Alfréd

Természetjárás

1 Ukrán fiatalok ontották itt vérüket népünk szabadságáért

A dorogi bányász természetjárók által készített emlékműnél német turisták róják le kegyeletüket

2 A budapesti alszövetség találkozója a balatonalmádi Wesselényi-kilátónál. Szaniszló József tartja beszámolóját (Kunsági Viktor felv.)

3 A Feketehegyi-kilátó avatása. Az építők csoportja (Erős Antal felv.)

Természetjárás

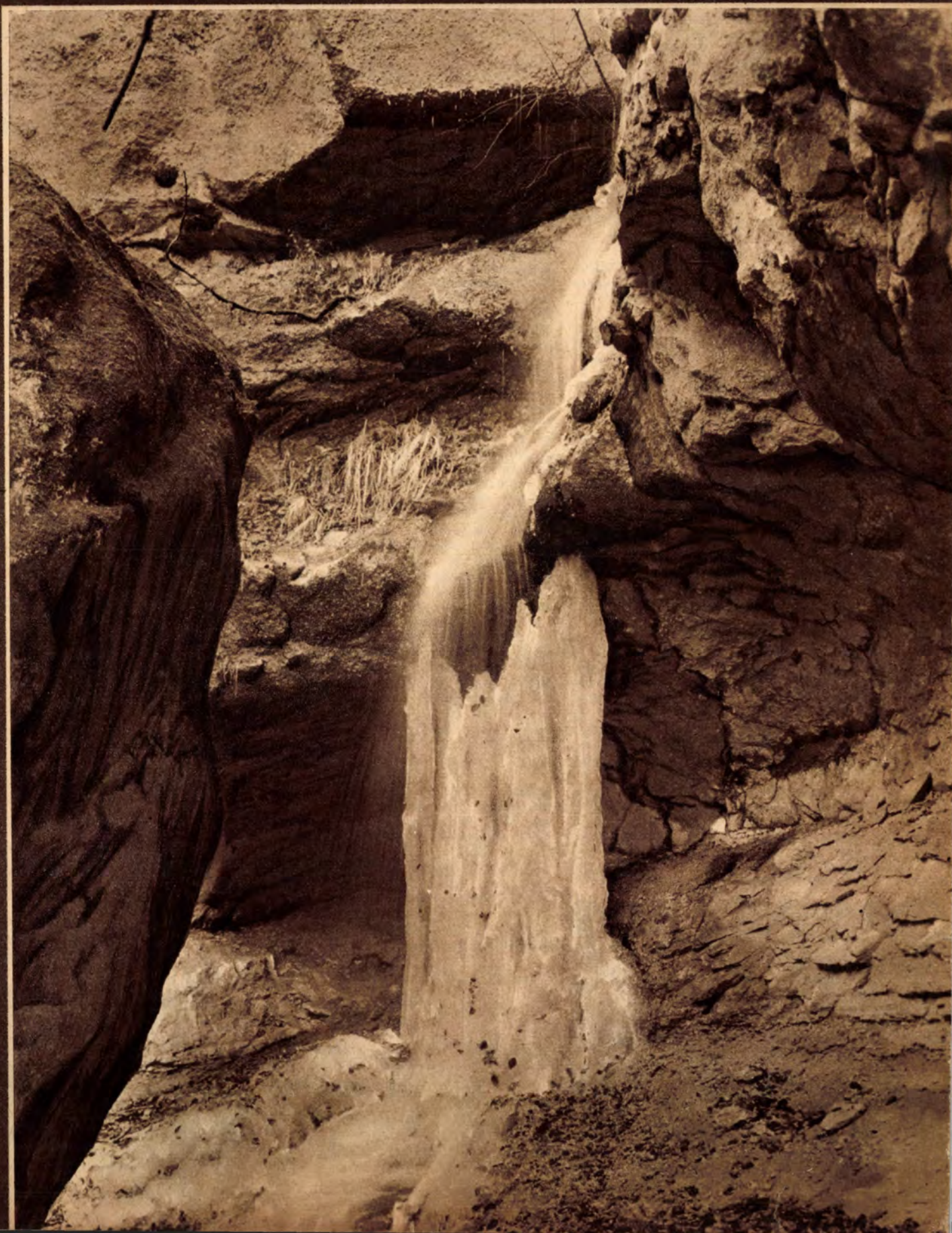
1957. DECEMBER

★

III. ÉVFOLYAM 8. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

TURISTATALÁLKOZÓ A SZELIGER TÓ PARTJÁN

A VI. Világifjúsági Találkozó sportjátékainak keretében rendezett nemzetközi turistatalálkozót vendéglátó szovjet sportársaink 1957. augusztus 5—8. között a Szeliger tónál tartották meg. 33 nemzet mintegy 500 képviselőjének részvételével.

Aldk a nagy orosz folyó, a Volga forrásvidékének térképét már tanulmányozták, azoknak bizonyára feltűntek e nagy kiterjedésű terület tavai. Ezernyi kisebb-nagyobb tó egymással kapcsolatos rendszere van itt azon a vidéken, amelyet a földrajzi atlaszok Valday-hátság névvel jelölnek meg. A tavak átlagosan 250—300 méter magas dombok között fekszenek, igen alacsony vízvázalattal elhatárolva vagy széles talpú völgyeken keresztül összefüggve egymással.

A 30—40 méter magas fenyővel vegyes nyírfaedők sűrűje egészen a tópartig húzódik. A keskeny pázsitos partszegély helyenként tágas rétekké szélesedik. A szők bejárati öblök partját nádasok takarják, a haragoszöld víztükröt pedig ezeken a helyeken sokfajta vízinövény óriási levelei és virágai borítják. Ezt a képet csak elvélve szakítja meg egy-egy faluska stílusos faház-csoportja. Igazi vízi turista paradicsom ez: ritkán lakott terület, nagy kiterjedésű elhagyott vízrészletek, ahol nem sokat változott a vidék természetessége: Néptelenségét fokozza az 500—500 kilométeres távolság, amely a két több millió lakosú hatalmas központtól. Moszkvától és Leningrádtól elválasztja. Szovjet turisták is csak szabadságidőben tudják felkeresni. Ilyenkor használják a helyi turista-központ hajóállományát, sok kajakot, ladikot, vitorlást és más felszerelési tárgyakat is. Akik saját felszerelésükkel látogatják meg ezt a vidéket és mozgó vízi táborozásra szánják el magukat, azoknak sok nehézséggel kell megküzdniük. Több napi hosszú út után tudják csak élelmiszerkészletüket pótolni, mert az emberlakta települések messze vannak egymástól.

Az egyik dombtetőn, amelyet a Szeliger tó hosszan elnyúló öble hatalmas félszigetű alakított, áll a turista-központ üdülőháza. Az épületben a szobákon és irodahelyiségeken kívül több nagy előadóterem van, az egyik 300 személy befogadására alkalmas. Ezekben vetítettképes előadásokat is tartanak. Az üdülőház környékén több fából épült, izléses formájú turistaszállás van 2—6 ágyas szobákkal. Ezekben kívül nyaranta állandó

jelleggel felépített sátor-tábor növeli a férőhelyek számát. Az épületek térségeitől meredek oldalak futnak le a tó szintjéig, mely kb. 40—50 méterrel alacsonyabban fekszik. Egy keskeny öblösödésben helyezkedik el a kajakok, ladikok és vitorláshajók kikötője meg az úszó-strand. A keskeny öblől torkolatánál van a turista-központ hajóállomása.

A hajó jelenti itt a legfontosabb összeköttetést, mert a rengeteg tóval tüzdelte vidéken ritkák az utak. Kb. 30 km-es hajóút köti össze a turista-központot a legközelebbi nagyobb községgel, Osztyáskovval. Osztyáskov a Moszkva—Leningrád vasútvonalból Bologoje-nál kiágazó mellékvonalon fekszik, a főútvonaltól kb. 100 kilométernyire délre.

Már a moszkvai indulás előtt elkészült a csoportbeosztás. Mi magyarok a bolgárokkal, finnkel és észtekkel kerültünk egy csoportba. Éjszakai hálókocsi-utazás. Majd Osztyáskovban hajókra átszállva, háromórás hajóút után érkezünk meg a turista-központba. Gyors berendezés következett. A küldöttségeket a faépületekben helyezték el, míg a szovjet turisták (főleg leningrádiak) az állandó jellegű sátor-táborot foglalták el. A saját felszerelésükkel érkezett nagyszámú (80—90 fő) francia turista pedig sátor-táborot létesített.

Elhelyezkedés után került sor a megnyitóra, majd utána következett volna a nemzetközi tanácskozás. A találkozón részvevő 33 nemzet közül azonban meglepően kevés képviseltette magát gyakorlati turistákkal. Legtöbb delegáció a turistasággal szimpatizáló tagjait küldte el megfigyelőnek a találkozóra. A programban szereplő tanácskozás iránt nem volt érdeklődés az inkább élményeket kereső résztvevőkben. Így ez elmaradt, pedig éppen ennek a tanácskozásnak lett volna gyakorlati eredménye nemzetközi vonalon. A megnyitó után, minden kötött forma nélkül tapasztalatcsere és ismerkedési lát alakult ki.

A tapasztalatcsere a továbbiakban elsősorban egymás felszerelési tárgyainak szemrevételezésére és vizsgálatára irányult. Meglepetéssel néztük azt a 3 személyes összerakható szovjet gumikajakot, amely egyhavi átlagfizetésbe kerül és az ezüst színű, hidegben sem merevedő könnyű mlanyagból készült magashegyi sátrat. A legújabb szenzáció, a franciák egyszemélyes felfújható gumikenuja azonban nem nyerte meg tetszésünket, jóllehet könnyen hordozható, de nem eléggé gyors és megbízható túraeszköz. Nehézkesen mozog előre, nem könnyen irányítható. Csodálkoztunk azonban, a táborozó franciák hatalmas hátizsákjait megemelve, mert a bennük levő óriási térfogatú hálósákok és felfújható matracok igen könnyűek voltak. Viszont sokan forgatták kíváncsian a csehszlovákok nálunk is „divatos” hátizsákjait, teljes elismeréssel.

Meglepően tájékozott volt a turistatársaság földrajzi ismereteiben, ez a tárgykör volt a beszélgetések második pontja. Örömmel állapítottuk meg, hogy a mi magyar vidékeink sem jelentenek számukra fehér foltokat, bár turistasporthoz fejlettségéről alig hallottak eddig. Ebéd után rendezték meg a nevező nemzetek turistaversenyét, este pedig filmvetítés, szabadtéri kultúrműsor — turistaszereplőkkel — és tánc volt.

A találkozó műsorán szereplő legjobb turistafilm-pályázat előadásainak igen nagy sikere volt. A Szovjetunió, Csehszlovákia, Lengyelország, Olaszország, Ausztria és Franciaország mutattak be jobbnál jobb turistafilmeket. A pályázatot a francia turisták természetfilme nyerte.

A találkozó ügyességi jellegű turista váltóverseny is lebonyolításra került. A résztvevő nemzetek 5 főből (3 férfi, 2 nő) álló csapattal nevezhettek. Az utasítást nagy táblára rajzolt vázlaton adták meg. A vázlat irány- és mérethelyesen ábrázolta a kb. 1 km²-nyi területen fekvő versenyútvonalat. Az irányvonalak mellé rajzolt ábrák ismertették, hogy a csapatok mely tagjai hogyan hajthatják végre a szakaszfeladatot, továbbá hol lesznek a váltóhelyek, hogyan történik az útvonal jelölése, stb. Egyszerre mindig két nemzet csapata rajtolt, majd 5 perccel később a következő kettő.

A verseny öt számból állt. Az első szám férfi- és nőversenyző részére: kajakozás. Indítási jelre a parton levő hajót vízre kellett tenniük, beszállni és evezni 1000 m-t. Ott kikötés, a férfi számára 25 m futás a hátizsákért, beszállás és evezés tovább 200 m-t. (A hátizsákot tartalma egységesen sátor, cövek, balta, tűzifa, gyufa és csajka volt.) Újabb kikötés után a nőversenyző vette a hátizsákot, a férfi versenyző pedig kötéll segítségével a kajakot vontatta gyakorlatosan a nedves pázsiton 100 m-t. Itt újabb vízreszállás után még 100 m kajakozás és váltás.

A második szám férfi versenyző részére: úszás. A hátizsák átadásakor az úszó versenyző levettközve, ruháját a hátizsákba tette, a zsákot pedig a rendezőség által előre elkészített kis négyzet alakú fatájjra helyezte. Ezzel 150—200 m úszás tetszesszerű formában és vontatási módszerrel. Váltásnál ruháját kivéve adta tovább a zsákot.

A harmadik szám nőversenyző részére: 200 m terepfutás. Az útvonal réten át, felében hegynek felfelé, zászlókkal kitűzve vezetett. A futószám végén gerendamászás és váltás.

A negyedik szám férfi versenyző részére: 600 m terepfutás, akadályokkal és kötélátkeleléssel. Első szakaszában (kb. 400 m) egy erdei ösvény mentén vezetett

Terepere a táborban

Beszállás a hajóra
(Szerző felv.)

*

Címképünk: Jégcsapok a Holdvilág-
árókban

(Linnert J. felv.)

A Saskötöl- A PILISNYEREGIG

Nem valami túraútvonalat jelez fenti cím, hanem azt az egy évet, ami szövetségünk fejlődését testesíti.

Borongós novemberi nap volt, amikor asztalomra cikket tettem le, melyből egy mondatot idézek: „Mielőtt pontot tennénk a múlt végére, még csak annyit: a múlt tényleges vagy képzelte bűneiért nem kívánunk senkit örökre elítélni, a haragot, a viszálykodást felkelteni.” S mellé egy szigorú utasítást, a jövőben állandó címképp legyen a saskői turistaemlék. Bizony, egy éve voltak, akik az MTSZ, MTE, MKE szellemét próbálták életre kelteni. De mások védték a népi demokrácia szellemét és államát.

Azóta ismét lehullajtották leveleiket az erdők fáí, viszszaeszenyültek a sovíniszta hangok. Szövetségünk s egyesületeink újjászerveződtek, taglétszámunk meghaladja a felszabadulás előtti legmagasabb számot. Ragyogó új útjelzéseket látunk a Pilisben, Börzsönyben, Bakonyban, Balatonfelvidéken, Aggtelek környékén; új turistalétesítményeket alkotnak a természetjárók. A turista vasúti kedvezmény megdöntötte a „csak versenyzés” egyeduralmát s biztató jelként látjuk vasárnapról vasárnapra az úttörőcsapatok csoportos túráit.

Vannak azonban komoly hibák. Legfőként a szövetség-nél érezhető egyes bizottságok hiánya vagy nem kielégítő munkája. Akadnak akik nem szűnnek meg hangoztatni panaszaikat a külföldi túrák kicsiny számáról — ők utaznak a legtöbbet —, de a mindennapi munkából nem veszik ki részüket. Anélkül, hogy részletes elemzést kívánnának most adni az ez évi külföldi túrákról (erre is sort kerítünk majd), annyit megjegyzünk, hogy nem mindig elsősorban a rendszeresen túrázók kerülnek cse-reútjainkra.

November 10-én, a pilisnyeregi találkozón 1300 természetjáró jelent meg. Ott voltak a budapestieken kívül a soproni, az ózdi vasasok, salgótarjáni, ceglédi, dorogi bányászok, a pétek és a debreceni vasutasok. Távoztar-

Az Áldás utcai úttörők helyezik el koszorújukat az emlékműre. Két oldalt az újpesti munkásörök — maguk is természetbarátok — tisztelegnek

tották magukat a szájalók — csak nem vasúti kedvezmény hiánya miatt? — a saskövleek. Nekünk nem hiányoztak. Egyesek még ma sem értik, amit helyesen hangsúlyozott Tausz János elvtárs beszédében: „... ha győz az ellenforradalom, akkor ma, mi turisták sem róhatnánk szabadon kedvenc hegyeinket.”

Mert ezt is jelenti számunkra a Pilis-nyeregben hősi halált halt szovjet katonák emlékezete. Szabadságunkért küzdöttek, amelyben már éltünk is és miután veszélybe került népünk minden eddigi eredménye, még inkább meg tudjuk becsülni áldozatukat.

A gyönyörű napfényes vasárnapon több mint húsz természetjáró szervezet helyezte el a megemlékezés koszorúját a dorogi bányászok által emelt emlékművön. Megható jelenet tanúi voltak az ünnepek résztvevői. A Tipográfia által patronált Áldás utcai iskola úttörői itt tették le úttörő-fogadalmukat. A pirosító arcok, piros zászlók biztosítékát nyújtják, hogy nem lesz még egy sötét október ebben a hazában s szilárdabban haladunk jobb jövőnk felé.

az útvonal, amely árok és gerenda akadályokkal volt tüzdelve. A táv felében volt elhelyezve a kötélátkelés egy posványos törészet felett, kb. 40 m hosszúságban, beszállásnál 10 m, a kötélhid végén 2 m magasan. Két kötél volt párhuzamosan elhelyezve, hogy fennakadás ne történjen és az előzés lehetővé váljon. Az átkelés után újabb 200 m futás erdei ösvényen, végén gerendamászás. A gerenda végéről (kb. 2,5 m magas) ugrás kijelölt körbe, majd felállás után 100 m futás.

Az utolsó szám: a teljes csapat részére kijelölt helyen sátorverés, tűzrakás és vízforralás.

A verseny természetzerűleg gyorsasági volt, a rajttól a víz forrásáig terjedő időméréssel. A versenyt 20 csapat indult. Helyezések: 1. Szovjetunió, 2. Finnország, 3. NDK I. . . . 8. Magyarország.

Másnap egésznapos kirándulások: tetszés szerinti a tóparti liget-erdőbe, vagy kajakban, ladikban evezve a Szeliger tó rejtett kis öbleit és szigeteit kerestük fel. Itt megbomlott a csoportbeosztás, mert bolgár barátaink a ladikot részestették előnyben a kajakkal szemben. A

finnekkel, észtekkel szálltunk kajakba, hogy kis kirándulást tegyünk ebben a nagyszerű tóvilágban. Igen érdekes volt, hogy mennyire irtóztak a kajakozástól a franciák, angolok és az olaszok: ők inkább gyalogtúrásra mentek.

Az előző napi borús, esős idő után nagyon szép napsütésben indultunk. Célunk a Kis Kartuny nevű település érintésével az Uszkrojnya folyó torkolatának öble volt. A Szeliger tavon evezőket nem köti semmiféle rendszabály a parttól való eltávolodásban, csupán a parafa mentőöv elhelyezése kötelező a kajakokban. Erős északi (baloldali) szélben eveztünk és ez nagyon nehezítette a kormány nélküli hajók irányítását, ami sok erőpazarlásunkba került. Négyórás evezés után kötöttünk ki szelvédtet öböl partján fekvő, erdővel övezett tisztáson. Tüzet raktunk és teát főztünk. A lányok addig a vajás és szálamis szendvicseket készítették el. Az ebéd idején azonban hirtelen kerekedett zivatar elhalasztotta. A „terített földre” műanyag esőkabátot dobtunk, mi pedig a legközelebbi petrence felé futottunk. Egy ideig a szélárnyékos oldal megvédett az esőtől, de később elállt a szél. Ekkor

„megfúrtuk” a petrencét és belül kerestünk menedéket az eső elől. A bivaknak ezt a módját csak mi magyarok ismertük. A széna azonban nagyon öreg, törékeny és poros volt. Ugyancsak vakaródtunk, mikor kibújtunk alóla. Az erősen lehűlt levegőn sok futkározással járó társasjátékokat rögtönöztünk és nemsokára elindultunk visszafelé.

Késő délután érkezünk a táborba és a számunkra hűvös és kellemetlen időjárás ellenére is fürödnünk kellett, mert ez alól nem adtak felmentést a finnek, akik egészen hal módjára szeretik a vizet. Csomagolás után elfoglaltuk helyünket az üdülőház legnagyobb termében, ahol a közös vacsorához volt megterítve. A vacsora elfogyasztása után került sor az ajándékcserére és osztásra. Szovjet sporttársaink minden küldöttséget és azok tagjait is ajándékokkal lepték meg. Az ajándékok kisebb-nagyobb fotoalbumok, turista tárgyú faragványok, képek, plakettek és egyéb emléktárgyak voltak.

A találkozót a DIVSZ induló zárta be és sok szép élménnyel gazdagabban kelt útra a sok nyelvű társaság még azon az éjszakán Moszkva felé...

Pelker György

TÉL a budai hegyekben

A természet rendje, hogy ősze tél következik, s a tél meghozza a havat: hol többet, hol kevesebbet, olykor korábban, máskor később: de meghozza mindig.

Természetes dolog, mégis mindig élmény az első hó. Mikor e sorokat írom, még nyoma sincs a télnek. Szürke novemberi köd üli meg a tájat és lenyel mindent: hegyet és völgyet, erdőt és rétet egyaránt.

Fent a Szabadsághegyen szorgalmasan végzik a „szaraz edzést” a Vasas fiatal sportolói. Lent a városban előkerülnek a padlásról a sítalpak, szánok, ródlik, s üzemből állapottba hozzák a sporteszközöket. A téli sportok hívei készülnek az első órára.

S amint megjön a hó, egyszerre megváltozik minden. Benépesednek ismét az elhagyatott tájak, s olyan pezsgő élet támad a budai hegyekben, hogy tavasszal, őszszel se különb. Hódolnak kedves sportjuknak, gyönyörködnek a szebbnél szebb téli képekben és a pompás kilátásban, mely ilyenkor élesebb és tágasabb körű, mint nyáron. Kivételesen tiszta téli időben a Jánoshegyről a szlovák hegyeket is látni.

Budapest szerencsés földrajzi fekvése a téli sportok szempontjából is kedvező. A hegyek mélyen benyúlnak a főváros testébe — a II., a XI. és a XII. kerület jelentős része hegyvidék — s így nem kell messze menniük a tél rajongóinak. A közlekedés is kielégítő: a fogaskerekű, az úttörővasút és az autóbuszok a hegytetőkre szállítják a szabadba vágyókat. És kint a hegyekben mindenki megtalálhatja a néki megfelelő terepet: enyhe lefutót, vagy meredek lejtőt és szép útvonalakat a túra-síelők.

És most vessünk egy pillantást a múltba. Mi volt a helyzet régebben, egy évszázaddal, félévszázaddal ezelőtt?

Bizony, akkor még vállalkozás számba ment egy-egy téli kirándulás. 1845 körül történt, szép téli időben, nagy hóban, hogy egy szőlőtulajdonos barátaival néhány napot svábhegyi présházában kívánt tölteni. Felpakoltak hát egy szekeret minden földi jóval, s lakályosan berendezték a présházát. A továbbiakat az egyik szemtanú így írja le: „Éjfél tájban rettenetes lármára ébredtünk. Mintha csak ezer ördög zajongott volna a hegyszakadékokban. A padlásán törés, zúzás, ugatás, vinnyogás... rablók támadtak meg bennünket, de négylábú rablók: farkasok... a tetőre ugrottak s a zsindeleket kezdték leszagatni. Már jókora nyílást haraptak, vajtak maguknak... amikor házigazdánk előkapta mindenkor kéznél lévő töltött puskáját és pofán lőtte a bestiát. A másik két farkas elmenekült.” — Történetesen egy külföldi írta ezt le, aki egy évtizedig Magyarországon tartózkodott, s mint vendég vett részt ezen a kiránduláson. Hazatérve könyv alakban kiadta élményeit. (Schönholz Frigyes: „Zehn Jahre in Ungarn. Erlebnisse und Beobachtungen eines Weltbürgers.”)

Ude, friss a levegő a téli hegyekben

Gyalogtúrán a Budakeszi erdőben

(Dr. Mosonyi Tibor felv.)

Gyeren lakott és néptelen volt még a század elején is a hegyvidék. Nemcsak a sportolók hiányoztak, de kevesen is lakták a hegyeket. Többnyire csak nyaraltak, télre lehúzódtak a városba, s a házak üresen ásitóztak.

„... minden második kertkapun nehéz lakat lóg — írja Jékely Zoltán „Zugliget” c. regényében — s a zsalugáterek úgy tapadnak az ablakokra, mint vak ember arcára a bársonykötés s a kémények füst nélkül nyújtják nyakukat a tavasz felé, a szobrok korhadt deszkakoporsóban vacognak vagy hócacagánnyal állingálnak a tuja fák, leveletlen naspolyafák tövében.”

És a sísport? Gyermekepőben járt ekkor. A fejlődés Budapestről indult ki. Az 1890-es évek elején Bély Mihály, Demény Károly, Holfeld Henrik, dr. Téry Ödön és még néhány budai tornász Christianiából norvég síket hozatott, s csakhamar lelkes híveivé váltak az új sportnak. Husbei norvég mérnök, ki ez időben Budapesten tartózkodott, látta el az első elméleti és gyakorlati oktatással a kezdőket. Bizony akkor még megmosolyogták a városban a furcsa szerszámmal mászkálókat. De a sísport megindult a fejlődés útján. A 900-as években átvette művelését a Budapesti (Budai) Torna Egyesület és tagjai gyakorlóterep gyanánt a Naphegy lejtőit, a Svábhegyet és a Normafa környékét keresték fel. Ugyanekkor Földváry Tibor és Ehrlich János „egy öl hosszú keskeny facipőkkel” a Gellérthegy nyugati és az óbudai hegyek hatalmas lejtőin „száguldoztak lefelé”.

1902-ben dr. Jordán Károly kiváló hegyászónk, hazatérve a genfi egyetemről, a norvég sí helyett a sokkal alkalmasabb alpesi síket hozta használatba. Évről évre emelkedett a síelők száma, s 1907-ben már szép számmal gyakorolhattak a Normafa környékén.

Téry Ödön a század elején lelkes hangú cikkben buzdít a téli természet felkeresésére:

„Csak egyszer kíséreljék meg beletekinteni a szabad természet téli, bűbájos világába, s ha csak egy parányi érzék is van bennük, a természet fenéges alkotásai iránt, úgy akkor bizonyára rabjai lesznek a tél által nyújtott pazar természeti szépségeknek.”

A Turistamúzeum kegyelettel őrizte síjét és sítotját. És fényképeket az első síelőkről és az első magyar sícsapatról.

1920-ban építi fel a Magyar Sí Szövetség a jelenlegi jánoshegyi nagy síugrósánc elődjét. Néhány év múlva pedig a Svábhegyi Egyesület szánkópályát létesít a Karthauzi úton, a Fővárosi Erdészet pedig a Hárshegyen. A svábhegyi pálya 1,25 km hosszú volt, meredekebb szakaszain 12%-os eséssel, ami abban az időben meghaladta a külföldi nagypályáét. És évről évre nő a téli sportok, különösen a síelés híveinek száma. A harmincas évek elején már 34 egyesület tagja a Magyar Sí Szövetségnek. Az egyre szaporodó budai turistaházak jó menedéket nyújtanak. Később sicalauzok és sítérképek is megjelennek. 1932-ben már sikarnevelt rendeznek a Zsiroshelyi turistaházban.

Ilyen volt a tél egykor a budai hegyekben.

Dr. Pápa Miklós

ÉLET A HÓ ALATT

Pihen, téli álomba merült, megdermedt, halottá vált a természet, mondogatják sokan, ha már hótakaró borítja a rétek, a mezők növényzetét, aszott füvet, kiszikkadt kőröit, az erdők talaján a lehullott lombot, az avart. Szép, költői mondatok ezek, de alaptalanok. A természet élesszémű megfigyelője tudja, hogy a hótakaró nem halotti szemfedő, élet van alatta és sok növénynek oltalmazója és védője ez, a fagy pusztítása ellen. Az őszi gabonavetéseket is a hótakaró védi meg az erősebb fagyoktól. Kísérletileg megállapították, hogy amikor a hőmérő a hó felett -16 C fokot mutatott, a 10 cm-es hótakaró alatt, közvetlenül a talaj felszínén -6 C fok volt és ez az arány körülbelül állandósult a hó feletti hőmérséklet növekedésével, vagy csökkenésével. Megfigyelték azt is, hogy a föld a hótakaró alatt 36 cm mélységig befagyott, de már 5 cm mélységben csupán -1 C fokot jelezett a hőmérő.

Sok növényt ismerünk, amely a hótakaró alatt is éli a maga sajátos életét, fejlődik és megőrzi levelzetének üdező színeit. Ilyen például a réteken néhol tömegesen tenyésző cickafark, az Achillea. Ez a növény is azért zöldell üdén a hó alatt, mert intenzíven lélegzik. A lélegzés pedig égési folyamat, ez tehát hőfejléssel jár. A hó alatt a növény lélegzésével annyi meleget fejleszt, hogy ellenállhat a fagnak. Ugyanúgy él tehát a cickafark a hó alatt, mint az eszkimó a hókunyhó-jában.

A növények lélegzésével kapcsolatos hőfejlődést a legszembe-tűnőbben éppen a cickafarknál mutatta ki Hans Molisch, a növényélettan tanára, a bécsi egyetemen úgy, hogy a növény frissen szedett virágát ún. Dewar-edénybe rakta, mert ebben ki lehetett küszöbölni a kísérletezés pontosságát veszélyeztető párolgást és hősugárzást. A kísérlet során kiderült, hogy az edénybe zárt cickafark virágok hőmérséklete a külső levegő hőmérsékletéhez viszonyítva fokozatosan növekedett, s az első 15 óra elteltével az edényben levő virágok hőmérséklete $43,6\text{ C}$ fokig emelkedett és ugyanakkor az edényen kívül a környező hőmérséklet csak 18 C fok körül mozgott. Ezt a magas hőmérsékletet a virágok lélegzése idézte elő, de mivel ilyen magas hőmérsékletet a növény nem bír el, a cickafark virága is elpusztult. Mihelyt lélegzése megszűnt, az edény belső hőmérséklete a külső hőmérséklet szintjére csökkent.

A cickafark már a régmúlt korokban is ismert volt arról, hogy a hó alatt is zöldell. Az ókor orvosai azt hirdették róla, hogy minden, vasfegyverrel ejtett sebet begyógyít. Plineus, a klasszikus kor sokat emlegetett enciklopédistája szerint, Achillea, a trójai háború hőse is sebforrasztónak használta (azért is kapta a növény az Achillea nevet). A római természetrajz-írók szárnyasan hasagotott, sok és sűrű levelei miatt millefoliumnak, ezerlevelű fűnek is nevezték. Fűszeres illatú levele, s a torozó virágzata és zsenge szárának hegye évszázadokon keresztül orvosság volt és a vértisztító „tavaszi kurák” egyik alkotórésze. A növény levele és virága ugyanis kékszínű és kámforszagú illóolajat, achillein nevű keserű anyagot és más glikozidokat tartalmaz.

Régi fűvészeink kiadósan dicsérték gyógyító erejét. Csapó József, debreceni „physikus” azt írta róla, hogy a „sebeket és fekélyeket tisztítja és gyógyítja, ha a növény főtt levélével azokat párolják és mossák, sőt a hányást is megszünteti, ha a fűvet és virágát apróra vagdálva és forró borral, vagy vízzel megöntik és úgy melegessen a gyomorra kötik.” Díszegi ellenben Orvosi Fűvészkönyvében megjegyezte, hogy a belőle készült orvossággal hosszasan kell élni, mert „lassanként munkálkodik, de osztán bizonyosabban. Lehet megszarítva is élni vele, de jobb nyersen, van is mód benne, mert egész télen által a hó alatt is zöld.”

A sugaras-fűszekesek családjába tartozó növénynek mintegy száz faja tenyészik, többnyire az északi földgömb mérsékelt ég-öve alatt. Valamennyi faja évelő. Hazánkban körülbelül húsz faja és néhány keveréke, illetve változata található, amelyek közül a legelterjedtebb és a legismertebb az eurázsiai, tehát egész Európában és Ázsiában honos Achillea millefolium, amelyet a magyar fűvészek közül először Beythe András említett 1595-ben megjelent Fives könyvében, deakul millefolium, magyarul: ezerfark néven. A cickafarkkóró elnevezés Csapóti származik, de Díszegi hosszúnak találta és cickórára rövidítette. Általában cickafarknak, de egyes vidékeinken patikai ezerlevelű fűnek, pulykafűnek, pézsmatőnek, csontvirágnak, borbolyának is nevezik. A nép körében most is a hatásos gyógynövények között tartják számon és mint vérzéscsillapítót alkalmazzák bél-, tüdő-, orr- és egyéb vérzéseknél. Újabb a növényt tözeges területekre takarmánynövénynek ajánlják, mert tűri a szárazságot, a hideget, sőt talajjavító hatást is tulajdonítanak neki, mivel a növény foszfátokat és nitrátokat is tartalmaz. Inkább csak Dunántúlon, Vas, Zala, Somogy megyékben és Pécs mellett fordul elő az Achillea ptarmica, a prüsszentőfű, a náthafű, vadtárkány, vagy kenyércickórá, amelyről régi fűveskönyveinkben az olvasható, hogy leveleivel és virágaival úgy élnek, mint „a prüsszköltető orvossággal”.

Ilyen prüsszköltető por készült már az ókorban is a télen virágzó és a hó alól is kitolódó fekete hunyor (Helleborus niger) gyökereiből. A régi orvosi ugyanis azt vélték, hogy az ember kigyógyul mindennemű nyavalyából, ha kiadósan tüsszent. Abból az időből származik a tüsszentes alkalmával még ma is gyakran hallható kivánás: Vájljék egészségére.

A hótakaró alatt zöldellő növények sorába tartozik a borostyán, a Hedera helix is, amellyel a természetjáró gyakran találkozhat erdős helyeken, sziklákon, a kőfalakon és megcsodálja, ha öreg fákra látja, amelyekre magasan felkapaszkodott. Sokszor megtéveszt a növény többféle levele. Élettani szempontból érdekes ez a növény. Más alakú az árnyékban fejlődő levele és más az, amelyek fénybe kerültek és teljes megvilágításban fejlődnek. A felkapaszkodott fényben levő, idősebb hajtásokon jelenik meg kora ősszel, többnyire fűrtben álló apró, sápadt zöldes fehér virága, amelyből fekete bogyó fejlődik, de ez csak a következő tavasszal érik be. A virág borostyán hajtás a gyakorlatlan szemnek egészen idegen. Ha a borostyán felfelé álló virágos hajtásából dugványt készítenek és azt növesztik, olyan növény lesz belőle, amely nem küszik, hanem fa módjára egyenesen felfelé nő, a levelek pedig megtartják a virágos hajtás leveleinek az alakját.

Kevés olyan növényt ismerünk, amelyhez az elmúlt korokban annyi rege, szokás és hiedelem fűződött, mint a borostyánhoz. Az ősi hellén mondák szerint Dionysos, a bor és a bortermelés istene telepítette be vele az erdőket és a szakadékokat, hogy hívei és tisztelői, a borivók, borostyánnal koszorúzhassák fejüket és ezáltal a bor káros hatásaitól mentesüljenek; a bortermelők pedig a szőlőjükké ültessék, hogy a szőlőtöskéket elkerülje a jégverés és a pincékben ne poshadjon meg a bor. A rajnai borvidéken még most is dívik az a régi szokás, hogy a szőlő virágzása után a borházak ajtajára borostyánt aggatnak, hogy sima lefolyású legyen a nyári utóerjedés. Dionysos nemcsak a bort kedvelte, de a dalt is és ezért növényével, a borostyánkoszorúval jutalmazták a költőket, később a hőseket, sőt a mátkapárt is jelképesen borostyániggal kötötték össze.

Korokon keresztül a megtiszteltetés, a kitüntetés jele volt a borostyán. Horatius első ódájában így kiáltott fel: „Az istenekhez emel engem a tanult fők pompás jutalma: a borostyán.” Amikor Arany János 1846-ban a Toldi-val megnyerte a Kisfaludy Társaság pályadíját, Petőfi elragadtatásában ezt írta Aranyknak, akit akkor még nem is ismert: „Más csak levelenként kapja a borostyánt, s neked rögtön egész koszorút kell adni...”

A régi fűveskönyvek sok furcsaságot írtak erről a költők fejét díszítő és elismerést jelentő növényről. Egyik-másik könyvből például az olvasható, hogy a borostyán megfásodott szárából kanalat faragtak és aki ilyen kanállal evett, az nem kapott görcsöt, aki pedig állandóan borostyán levelet hordott magánál, azt a régi hite szerint nem ronghata meg a varázslat és nem érthette szerencsétlenség. Talán erre vezethető vissza az olasz hegymászókna az a szokása, hogy borostyánlevelet tűznek a hátizsájjukra. Veszelszki Fűszeres könyvében az ókori irokkra hivatkozva, azt írta, hogy könnyen meg lehet tudni, van-e víz a borban: „Tsináltass a borostyán fájából, vagy gyökereiből fapoharat. Ha vizes a bor, kifolyik belőle. Ez az esmérő jel.” Régebben fogfájás ellen is használták a borostyán gyantás nedvét, amely „Gummi hederæe” néven a patikákban volt kapható. A gyantát rátették a fogra és az állítólag hamarosan kiesett az ínyből. „De én ezt nem cselekedtem, — írta 1798-ban Veszelszki —, mert, bár több fogaim voltának. Jaj annak már, akinek a fogai pusztulnak.”

Újabb megállapították, hogy a borostyán friss leveleinek a főzete ruhamosásra is alkalmas. Ez a „szanpanpótló” úgy készül, hogy a felaprított leveleket gyenge szódás vízben többször kifőzik, a főzetet vízzel felöntik és ebben öblögtetik, gyömszőlik ezután a ruhát. Az elhasznált mosóvizet azonban ki kell önteni a szennyvízcsatornába, mert ez a lé emberre és állatra ártalmas. Most is gyakran hallani olyan véleményt, hogy a borostyán ártalmára van a fának, málasztja a köveket és a falakat. Tudományos társaságok is foglalkoztak ezzel a kérdéssel, de megállapították, hogy a borostyánnal befuttatott falak sokkal erősebbek és ellenállóbbak a csupaszon maradt falaknál, sőt a borostyán védi is a falat az időjárás viszontagságaitól. Megdöntötték azt a balhiedelmet is, hogy a növény a fák kárára van. A borostyán nem élősdi. Azok a kis gyökerek és kacsok, amelyekkel a fára kapaszkodik, nem szívó gyökerek. Az a rendeltetésük, hogy a hajtásokat odatapasszák a falhoz, vagy a fa kérgéhez és a szél le ne szakthassa onnan.

A növény tudományos neve a görög hedein-ülün szóból alkotott. A növény tudományos neve a görög heiden = ülni szóból alkotott erősen odatapad. Magyar nevét a szláv „brecstan” szóból származtatják. A szó átvétele azonban, ha egyáltalában beszélhetünk átvételéről, nagyon régi keletű lehet, mert a borostyán már az első írott nyelvelméleink is megemlíti. A borostyán, amelyet népünk boncs, csarab, börmény, erdei szárcsa, barbaronk néven is ismer, hosszú életű növény. Nem ritka a 200–300 éves borostyánt sem, de idősebből is tud a növény-tudomány. Romokot, omladékokat takar, védi azokat az idők vihárától és életet hirdet a tél idején, ha kikandikál a hó alól. Csodálatos az a titokzatos életerő, amely a hótakaró alatt is üdén tart meg bizonyos növényeket, ugyanúgy, mint a cickafarkat, vagy a borostyánt és sok növényt arra készítet, hogy a növekedés feltételeire általában kedvezőtlen időben szakítsák felbe nyugalmi állapotukat és hajtsonak ki a fagyos földből, és, ha úgy adódik, még a havon keresztül is.

NATTER-NÁD MKSA

Julius Wachdeutsch :

A SLOVENSKY RAJ

(Szlovák paradicsom)

(Ez év augusztus végén — szeptember elején nagyobb magyar természetjáró küldöttség vett részt a IV. Szlovák Turista Találkozón. Az alábbi cikkeken némi ízelítőt nyújtunk át kedves olvasóinknak a bejárt terület élményeiből és szépségeiből. A legkevésbé ismert terület leírására a népszerű Gyula bácsit kértük meg, aki maga is aktív résztvevőként működött — bár ezt szerényen elhallgatja — a Raj feltárásában.)

A Szlovák Erchegység főgerince és a Hernádvölgy között egy mészkőzetből és dolomitokból álló heggyonulat terül el. Nyugaton a Kráľová-hoľa (Királyhegy 1943 m) oldalán kezdődik és egészen Koscicéig húzódik. Ez a hegycsoport nem magasságánál fogva, hanem inkább hegyeinek éles alakjaival tűnik fel. A hegyek nagyobb részét fennsíkszerűek, ami azt mutatja, hogy a heggyonulat valamikor összefüggő nagy fennsíkot képezett. Triász tengeri lerakódásokból felépítve, a víz eróziója folytán erősen tagolt hegységre oszlott fel.

Ezen mészkőzetből álló heggyonulatban a most már jól ismert és erősen látogatott Slovensky raj (Szlovák paradicsom) kelti fel a természetjárók különös érdeklődését, mert regényes természeti képződményekben bővelkedik. Slovensky rajnak, legbuzgóbb propagátora: Hajts Béla professor nevezte el. Ezt a nevet igazán megérdemli, mert változatos, vad-

Meszléry vízesés a Kizsel szurdokban

A tamásfalvi kilátón

regényes tájai és különleges természeti kialakulása miatt egyike Csehszlovákia legszebb és legérdekesebb hegycsoportjainak.

Hrabusice (Káposztafalva) és Sp. Nováves között a Hernád völgyéből emelkedik ki és délen a Gölnic völgyén túl az Erchegység főgerincéig terjed ki. Mészkőzetei lesüllyedtek a Hernád színvonala alá, úgy, hogy csak a felső Béla völgyben és a Stracnai völgyben mutatkoznak verfeni palák.

A Szlovák paradicsom központját a Glac és a tőle délre fekvő Gerava fennsík képezi. Ugyancsak említésre méltó a Havranla skála (Hollókő) körüli fennsík. A Glac északkeleti nyúlványa, Klastoriskó név alatt ismeretes. Az egész terület fenyveserdőkkel sűrűn fedett. Csak az előbb említett fennsíkon vannak nagy kiterjedésű hegyi rétek. Ezek sötét fenyveterdőkkel körülvettek és különösen nyáron pompás virágjalkkal nagyszerű és el nem felejthető benyomást tesznek a szemlélőre.

A Glac fennsíkot hosszú szűk völgyek veszik körül. Északi oldalát a Hernád töri át, így képződött a „Hernád-Attörés” név alatt ismertté vált szakadékszerű völgy, amely 10—12 km. hosszú. Ez a szakadék völgy nyáron, nagyobb víz esetében csak csónakon járható be; télen gyalog, a Hernád jegén. A Glac nyugati lejtőjén a Nagy Fehérvíz völgybe (Vel'Biela Voda) — keleti lejtőjén a Béla patak völgybe ereszkednek le. Ezeknek a szűk völgyeknek a fennsík meredek sziklaletöréseivel — helyenként fal alakjában, máshol pedig szőszékszerűen a völgyekbe nyúlnak, itt-ott pedig mint tüéles sziklák mutatkoznak — adnak lebilincselő jelleget.

A völgyekből indulunk ki a különleges természeti képződmények bejárására, amelyek a Glac fennsíkot oly ismertté tették. A Glac fennsíkon több forrás ered. Az azokból képződő patakok eróziója barázdákat vésett a fennsíkra, melyek mint mély és szűk, szakadékszerű gügyorvölgyek a Glac északi felét széttagolták. — Csak déli szélé képez összefüggő sziklás gerincet, mely meredeken ereszkedik a Béla völgybe. A teraszszerűen képződött gügyorvölgyeken kristálytiszta vízü patakok zúgó kaszkádokat és gyönyörű vízeséseket képezve, vadul rohannak a völgybe. Itt-ott pihenésre megállnak és a mély sziklás medencéket megtöltik zölden csillámló vízzel. A szűk szakadékok oldalán falak emelkednek, több száz méter magasságban, melyek között csak keveset pillantunk

meg a fölöttünk ragyogó kék égből. A sziklafalak füvel és mohával benöve; rajtuk magasba nyúló fenyőfák tengetik életüket. Tengetik, mert a völgy medrébe zuhanó fák tanúskodnak arról, hogy a sors itt mostoha hozzájuk.

Mégis a zúgó patakok és az ég felé törő fák életet adnak a komor szakadékoknak és mélyes nagy benyomást tesznek a természetjáróra.

A Glac legismertebb gügyorvölgyei: a keleti oldalon a Kizsel völgy és a Sokolia dolina (Sólyomvölgy); észak felé nyílik a Sucha Bela (száraz fehér patak); nyugat felé a Zadna diera (Hátsó völgy), a Pecky és a Velky Sokol (nagy Sólyomvölgy).

A szurdokok jellege hasonló, de formában nagyon is különbözik egymástól. Mindannyian érdekes sziklaképződményeket mutatnak, szép formájú gügyorvokat, remek vízeséseket rejtenek magukban, melyeknek esése sokszor a 20—30 méter magasságot is eléri. Mindegyiküket érdemes meglátogatni. Általános vélemény a Kizselyt tartja a legérdekesebbnek. Ez a legkorábbi szakadékokat és a legtöbb pompás vízesést rejt magában. A Sucha Bela már kissé mögötte áll érdekességben. A Nagy Sokol néhány szép vízesésen kívül hatalmas sziklafalaival és az egész terület legszebb gügyorvával, a Róth-Márton szurdokkal tűnik ki. A Pecky völgy már valamivel egyszerűbb. A Zadna-diera rövid, de nagyon érdekes, majdnem merőlegesen felemelkedő gügyorja van, amelyen két szép vízesés ömlik át.

A Sokolia dolina a legnehezebben járható, mert nagyon meredeken emelkedik, de magában rejt két kisebb vízesésen kívül a Slovensky raj legmagasabb vízesését, a kb. 60 méter magas Fátoly vízesést.

A gügyorvölgyekben való vándorlás nagyon változatos és érdekes, de nem egészen könnyű. A természetjárónak nem egy kényelmetlenséggel kell megküzdenie. A patakok többnyire kitöltik a völgy fenekét. Ösvények csak gyéren vannak. A menetelés a patakok bal- vagy jobbpartján történik, gyakran magában a patakban, ahol nagyobb kővek könnyítik az áthaladást. A gügyorvölgyekben létrák segítik az átkelést. A Kizsel völgyben vas, a többi gügyorvölgyben falétrák vannak. Kora tavasszal és nagy esők után, mikor a patakokban nagy a víz, csak gyakorlott természetjáróknak ajánlható a gügyorvölgyek látogatása. Persze, éppen ekkor a legnagyobbak

Hegyi kökörcsin

a fűsikettően zúgó kaszkádok és vizesések.

Télen is érdemes a gügyorvölgyeken végigmenni. A vizesésekből ilyenkor hatalmas jégfalak képződnek. A sziklafalakon, a csepegő vízből jégoszlopok és jégredőnyök alakulnak, melyek zöldes és kékes színben csillogva nagyszerű látványt nyújtanak.

A Slovensky rajban a gügyorvölgyeken kívül hegyi tűrök is tehetőek. A Glactól délre, rövid keskeny gerinc vezet át a Geravai fennsíkra, amely több kilométer hosszúságban húzódik keletről nyugatnak. Nyáron gyönyörű virágos rétek terjeszkednek rajta. E fennsíkről bámulatosan szép kilátás nyílik a meredeken letörő sziklák széléiről észak felé a Béla, dél felé a Hullec völgybe. Nagyon érdekes a Havrania skala körül elterülő fennsík, melynek déli sziklatöréseiről a Stracnai völgy látványosságát élvezzük. A Stracnai völgy rejtj magában a Dobsinai jégbarlangot, mely a Slovenski raj egyik legérdekesebb képződménye. Különösen szép a kilátás a Havrania skaltól a nagy kiterjedésű, sötét fenyőerdővel borított hegyvidékre, melynek hátterében a széles Králová hola (Királyhegy) és a Magas-Tátra cspikés gerince uralkodóan emelkedik ki.

A Králová hola, a hozzá közel fekvő, jóval alacsonyabb Hulleci Javorinaról és Ondrejiskoról (másfél-két óra a jégbarlangtól) olyan hatalmas látványt nyújt, hogy a mellette jóval magasabb, de sokkal távolabb fekvő Magas-Tátra hegyei szinte eltörpülnek. A Slovensky rajban jól jelzett utak és tájékoztató táblák a természetjárót biztosan vezetik a célhoz. A Klástoriskón két modernül berendezett menház van. Itt hosszabb tartózkodás is lehetséges, emélfogva ezen menházak a Slovensky rajban való vándorlásoknál kitűnő támpontul szolgálnak.

A Klástoriskó alatt keletre, a már szélesebb Hernád katlanban szintén létesült egy Csingova nevű üdülőtelep, ahol a természetjárók jó ellátást és pihenést találnak. Onnan könnyen elérhetők a közel fekvő gügyorvölgyek és Klástoriskó.

A Slovensky raj gügyorvölgyei nem régóta ismereteseek. A Hernád völgyből feléje nézve nem is sejtethető, mily érdekes természeti szépségeket rejt magában. Azok felfedezése Róth Márton gimnáziumi tanár nevéhez fűződik, aki az MKE Iglói osztályának volt vezetője. Több kísérlet után először a Kiszely völgyön sikerült résztint alulról, résztint felülről végigmenni. Azután a Velky Sokolon. Ezen munkálatokban Róth tanárnak

Karolinyi tanár és mások segítettek. Különösen említésre méltók Burger, Meszléri és Pálka állami erdészek, akik Róth tanárnak nagyon sokat segítettek a gügyorvölgyek feltérésében, csakhogy az I. világháború előtt gyenge volt a propaganda és nagyon szűk körben tudtak ezekről a gyönyörű völgyekről.

A Slovensky raj igazi népszerű feltérzése és ismertté tétele Hajts Béla tanár érdeme. Demokratikus érzelemtől áthatva, mint hű apostola a Slovensky rajnak, helyről helyre járt tettett képes előadásokat tartani. Hűséges segítője fáradozásában Marcsek Aladár volt. Az eredmény csakhamar mutatkozott. Az ő vezetése alatt néha százánál is nagyobb csoportok járták be az egyes gügyorvölgyeket. Hajts maga körül szorgalmas munkacsapatot gyűjtött, mely a víz és jég által megrongált létrókat és hidakat úgyszólván évenként megújította.

A húszas évek elején a munkálatok vezetését a Slovensky rajban a Klub Českoslov, turistov, lyziarov novovesky osztálya vette át. De a Karpathenverein Iglói osztálya tradíciójához híven segítette a munkálatokban. Különösen Krčmár mérnök, azután Lipták Ferenc vezetése alatt, a céltudatos propagandának szép eredményei mutatkoztak. A természetjárás ebben az időben hatalmas lendületet vett. A Kiszely völgyi vasfelszerelés már a KCSTL novovesky osztályának köszönhető. Ebben a munkában is részt vettek a Hajts által felnevelt turista munkások. A munkálatokat Krčmár mérnök tervezte és Skultéty K. művezető vezetése alatt hajtották végre. A dolgozók nevei egyik vashidba vannak bevésvé.

Nem csoda tehát, hogy a Slovensky raj nevezetes részét személyneveket bírják. Van Róth Márton gügyor, Hajts Béla út, Karolinyi és Meszléry vizesés és Burger gügyor. Még más szorgalmas munkásai a Slovensky rajnak: Ovári István és Gulyás István mozdonyvezetők, Szél László tisztviselő, Soltész és Zipser géplakatosok, Zwiber M. asztalos és mások.

A Geravai fennsíkon több víznyelőt találunk, amelyekben a fennsík egyes helyein eredő források vize eltűnik. Ez a víz aztán a fennsík déli oldalán a Barány sziklák által képzett szakadékban bugyog elő.

A Slovensky rajban több jelentéktelen barlangon kívül két nagyobb vált ismertté: az Őrdög-barlang, két hosszabb föld alatti üreggel és a nála nagyobb

Medve-barlang szép cseppkő-képződményekkel.

A Slovensky rajnak mint mészkőhegységnek gyönyörű flórája van. A fűveken kívül 600 féle szép virág nyílik itt. Ezek közül helyszűke miatt legalább a következőket akarjuk megnevezni: Convallaria majalis — májusi gyöngyvirág (tömegesen); Lillium martagon — turbán liliom; Scilla bifolia — kétlevelű csilla; Daphne mezereum — farkas boroszlán; Paris quadrifolia — négylevelű farkasszőlő; Saxifraga aizoon — fűrtös kőrontó; Aquilegia vulgaris — közönséges harangláb; Clematis vitalba — erdei íszalag; Clematis alpina — hegyi bércse; Anemone sylvestris — erdei szellőrózsa; amcinon Pulsatilla montana — hegyi kökörcsin; Meititis melissophyllum — erdei méhfű; Stachis officinalis — orvosi lisztesfű; Lunaria rediviva — évelő holdviola; Chrysanthemum leucantum — réti margareta; Aster amellus — csillag őszlőróza; Gymnadenia odorata — szagos bibircsvirág; Platyanthera bifolia — kétlevelű sarkvirág; Cephalanthera rubra — piros madársisak; Cypripedium calceolus — papucsvirág; Polemonium coeruleum — kék csatavirág; Verbascum phoeniceum — lila ökörfarkkóró; Gleontopodium alpinum — havasi gyopár; Parnassia palustris — fehér májvirág; Campanula persicifolia — baracklevelű harangvirág; Camp. glomerata — csomós harangvirág; Primula auricula — cifra kandalin; azonkívül más tátrai, alhavasi flórajáráshoz tartozó növény található.

Spisske Podhradie-i otthonomból. 81 év élményének terhével ma is ellátogatok a Raj csodálatos szurdokaiba, fennsíkjaira. Kívánom, hogy soraim segítségét nyújtsanak magyar turista barátainak e kis, a természet által dúsan felékített terület bejárásához.

A Hernádattörés jegén

(Szerző felv.)

HÓZIVATAR, TÁTRÁBAN

Mi, 37-en a találkozónak után a Magas-Tátrában túráztunk. A társaság összetétele vegyes volt, nagyon kevesen voltunk, akik már azelőtt is túráztunk a Tátrában. Ezért úgy döntöttünk, hogy olyan túrákat tervezünk, amelyek a Tátra legkönnyebben elérhető és legjellegzetesebb részeit ismertetik meg a társaság tagjaival. Törekvéseinket 3 napra kellett sűríteni. Ezen rövid idő alatt, ha az időjárás kedvező lesz, szép programot tudunk lebonyolítani. A programot természetesen elsősorban a szálláshely holléte határozta meg.

Már 1 nappal előbb tudtuk, hogy szállást a Zerge-szállóban, valamint a Bilikova menedékházban kapunk. Számításba véve a tátrai közlekedési lehetőségeket, a következő tervet dolgoztuk ki.

Szeptember 2, hétfő: Indulás reggel 4 h-kor Podlasek táborhelyről, vasúttal Vydrníkéről Poprádra, Poprádról tátrai villamossal Ó-Tátrafüredig, onnan siklóval a Tarajkára (Hrebienek). Elhelyezkedés a közelben levő szálláshelyen, kb. 10 h-ig. Ezután egy csoport felmegy a Kőpataki-tóhoz, a másik az Ót-tóhoz.

Szeptember 3, kedd: Indulás reggel 6 h-kor Ó-Tátrafüredről a Csorba-tóhoz. I. túra: Csorba-tó — Trigán — Poprádi-tó — Oszterva — Batizfalvi-tó — Tarajka — szálláshely.

II. túra: Csorba-tó — Trigán — Poprádi-tó — Békástavak — Hunfalvi hágó — Tengerszem csúcs és vissza Poprádi-tóig, onnan Poprádi-tó megállóig, majd vasúttal szálláshelyre.

III. túra: Csorba-tó — Mlinica völgy — Fátyol víz-esés — vissza Csorba-tó, du. Poprádi-tó megtekintése és villamossal vissza Tarajkára.

Szeptember 4, szerda: I. túra: autóbusszal Tátrafüredről Javorina — Javorina völgy — Kisnyereg hágó — Kék-tó — Ót-tó — Tarajka.

II. túra: szálláshelyről fel a Kőpataki-tóhoz, kőtélpályán fel a Lomnici csúcsra és vissza.

A későbbiek megmutatták, hogy a tervek jók és kivihetők lettek volna, ha az időjárás is kedvünkre jár. Egész túránk alatt hideg, szeles és túlnyomórészt esős idő volt.

Első napon program szerint elértük a foglalt szálláshelyeket, ahol csomagjainkat is leraktuk. 12 fő a Taraj-

Út a Rysyre (2503 m)

kán levő Bilikova menedékházban, 25 fő pedig a kb. 20 percre levő Zerge-szállóban (Kamzik) nyert szállást.

A Tarajka az egész Tátrának egyik legszebb kilátó pontja. A Nagyszalóki csúcsról lefutó gerinc kiugró lejtő-pihenőjén van 1280 m magasságban. Csodálatos kilátást élvezhetünk itt a Lomnici csúcsra, a Középorom csoportjára és a Tarpataki völgyekre. Itt van a Tátrafüredről felvezető sikló felső állomása és egy nagy szálloda. Menedékházunk, a Bilikova, kissé lejjebb, a völgy oldalában van. A Tarajkától kb. 20 percre van az 1303 m magasban fekvő Zerge-szálló, amelyet az un. Jármái úton érhetünk el. Ez széles, kiépített sétaút. A Zerge-szállótól kb. 15 perc alatt elérhető a Kistarpataki vízesés óriás zuhatagja.

Amikor megérkeztünk a menedékházba, az idő váratlanul kiderült és a nap kellemesen kisütött, hogy elűzze a reggeli ködöt és a hideget. A társaság nagy része felment az Ót-tóhoz. Csodálatos idő volt, mély kék ég, vakító fehér felhőfoslányok, hófoltok a hegyeken. Barátaink az Ót-tói menedékház előtt napozva, zergéket láttak a sziklákon ugrálni és sütkérező mormotákat.

Következő napra szántuk a nagy túrákat. Hajnalban indultunk és 1/8 óra tájban már a Csorba-tónál lévő büfében reggeliztünk. Az idő sajnos szomorú és ködös volt, nem láthattuk a tavat környező csúcsok tetejét. A társaság a tónál 3 részre oszlott. Én azzal a csoporttal tartottam, amely a Tengerszem-csúcsra mászott fel.

Enyhén emelkedő, kényelmes, a budai hegyek sétaújtaira emlékeztető úton indultunk el É irányban. Hamarosan a Trigán oldalában voltunk. Az út kb. 1400 m magasságban áttér a Trigánnak a Menguzfalvi völgy felé

A Bilikova turistaház

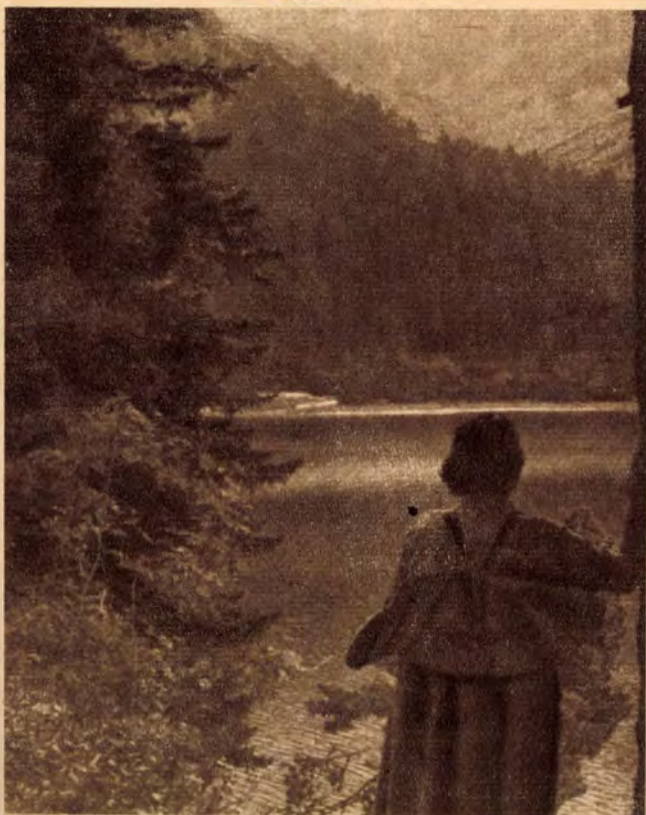

Kilátás a Tarajkáról (Szerző felv.)

eső oldalába. kilépünk az eddig bennünket környező fenyők közül és előttünk állnak a völgyet őrző nagyszerű gránit-óriások. Sajnos a csúcsokat felhők borították és így tetejüket nem láthattuk. Keresztezve a völgy zuhogó patakját, enyhe emelkedés után hirtelen megcsillant előttünk a fák közül a Poprádi-tó zöld vize. Rövid pihenőt tartva a tóparton épült menedékházban, tovább indultunk a fővölgy irányát követve. A piros jelzés egy darabon a völgyben halad, majd miután az erdőhatárt elhagytuk, kezd utunk a békástavak tófalán felemelkedni. Mindenfelé rengeteg vízesés, kisebb-nagyobb gránittömbök. 1920 m magasban elértük a Békás-tavakat és az első hófoltokat. Ezután meredek kapaszkodó következett. Itt már egész téli világ fogadott bennünket, hideg északi szél csapta az arcunkba a szállingózó havat. Dél-tájtban volt már, amikor beértünk a Hunfalvi hágó alatt 2288 m magasban fekvő menedékház ajtaján. Jólesik a menedékházban a meleg tea.

Rövid pihenő után nekivágunk a csúcshoz. Mire a hágóra felértünk, heves hóvihar fejlődött ki. Néhányan vissza is fordultak, a nagyobbik rész azonban feljutott a csúcsra. Sajnos kilátást nem élvezhettünk, teljesen felhőben voltunk. A csúcsról visszajövet egy-egy pillanatra szétnyíltak a felhők és megláttuk az északi oldalon a Cseh-tavat, az ellenkező oldalon, mélyen alattunk a Békás-tavakat, majd egy pillanatra a Tátra-csúcsot. Az idő sürgetett és visszafelé kellett indulni. Mire leértünk a Menguzfalvi völgybe, heves záporosó áztatott végig. A Poprádi-tó után, zuhogó záporban megnéztük a jelképes tátrai temető emlékeit, láttuk hazánk fia, Wachtler

A Poprádi tónál

Jenő emléktábláját. Tüzetesebben, az eső miatt nem nézhettünk körül.

Leérve, a tátrai villamoson visszatértünk szálláshelyünkre. A villamoson találkoztunk a harmadik túra részvevőivel, akiknek sikerült megnézni a Fátyolvízesést és a Poprádi-tavat. Az Oszterván átvető túra sajnos félbeszakadt, mert a csoportot is elérte a rossz idő és a Batizfalvi-tótól le kellett menniük a villamoshoz.

Harmadik nap zuhogó esőre ébredtünk. Ezért egyik programot sem tudtuk megvalósítani. Délután kissé kiderült és feleségemmel felmentem az Öt-tóhoz. Csodálatos megvilágításban élveztük az Öt-tó katlanát. A felhők miatt a megvilágítás olyan volt, hogy holdbéli tájhoz tette hasonlóvá a sziklaformákat. Bánatunkra, mire leértünk a menedékházhoz — csak este — ragyogó, tiszta, csillagos ég fogadott.

Igy végződött tátrai túrázásunk, mert következő nap már tovább mentünk Dobsinára.

Tátrai túránkkal kapcsolatban szeretném megjegyezni még azt, hogy mi magyarok ritkán és nehezen tudunk eljutni a Magas-Tátrába. Irigykedve néztem a keletnémetek táborozását, akik egy, kettő és három hétre, előre elkészített és felszerelt, állandó jellegű táborokban váltják egymást. A táborát a helybeli szlovák idegenforgalmi szervek létesítették. Milyen jó volna, ha a mi idegenforgalmi szerveink is el tudnák érni azt, hogy a magyarok részére is ilyen állandó jellegű tábor létesítenének a Tátrában, ahová a túrázni szándékozó magyarokat farmotoros autóbusszokkal, három-négy naponta, esetleg hetenként váltva szállítanák. Véleményem szerint olcsón, sok természetjárónk hozzájuthatna, hogy a fent leírt programokhoz hasonlóan, izelítőt kapjon a Tátrából.

Dr. Dvorák József

Felhívás előfizetőinkhez!

Felhívjuk előfizetőink figyelmét, hogy sok előfizetés lejár december hóval. Ne feledjék el megújítani előfizetésüket, nehogy a lap küldésében zavarok keletkezzenek.

A Magyar Természetbarát Szövetség tagjainak, csoportos előfizetés esetén nagy kedvezményt biztosítunk. Az egyesületek, csoportok időben eszközöljék jövőévi előfizetésüket.

Olvasóink figyelmét felhívjuk, hogy lépjenek lapunk előfizetőinek táborába.

Előfizetés a Posta Központi Hirlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1., telefon: 180—850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számszám: 61 251.

Előfizetéssel, lapterjesztéssel kapcsolatos bármilyen kérdésben felvilágosítással szolgál a PKHI és a Sportpropaganda (Bp., VIII., Rákóczi út 57/a).

AZ ALACSONY-TÁTRA - Ködben-esőben

Hajnali ötkor, hogy szétnyíltak a sátrak ott a vadregényes Slovensky Raj északi tövében — ahol három napig tanyáztunk —, a kelő nap vörös korongja köszöntött bennünket, ahogy lassan kúszott a bíborban álló hatalmas fenyők fölé. Nemsokkal később, miután a sátrakat elnyelték az óriás zsákok, útnak indultunk Vydrník irányába, hogy vonatra üljünk Liptószentmiklós felé. De akkor már nehéz felhők ereszkedtek a tájra és a fenséges Magas-Tátra, amely jó időben hatalmas ametisztként, szinte áttetszően ragyog az ég felé, most eltűnt a reménytelennek látszó ólmos szürkéségben. Am Királylehota után, mikor vonatunk leszaladt a Vág völgyébe, a távoli Prativa fölött széles csikban opálszínű fény támadt és az alatta húzódó meszikék hegyvonulatok között a szétvert felhők fehér foszlányait kergette a szél. Liptószentmiklóson már ragyogó napfényben sétáltunk a városka tiszta, szépfornájú házai között és a főtéren a XIII. sz.-ből származó csúcsíves templom oldalán domborműves napóráról olvastuk le az időt.

Aztán kiszaladt velünk az autóbusz a városból. Még friss élményként élt bennünk az átkóborolt Raj, ahol a mély, hosszú völgyekben könnyű kék pára remeg reggelente aranyló napfényben, ahol sötétek a zordon szépségű, magasbatört keskeny szurdokok és a Glac meg a Klastoriskó nagy hegyi rétfjeiről messzire száll a kitáruló táj fölött a tekintet. Mint délibábos látomás lebeg előtted a Hernád áttörés a sodró vízből felnyúló kavernás sziklával, még érzed az átláthatatlan fenyőerdők gyantás illatát, de már új szépségekre szomjasan várod, hogy végigvándorold az Alacsony-Tátrát.

A sebes vízű Lucsanka patak, amely a Gyömbérről rohan lefelé és útjában átszáguld a deményfalvi barlang cseppkövei között, most sziklás szűk medrében ott énekel a kanyargó betonút mellett alvilági útjának titokzatos csodátról. S mikor aztán ott jársz az évezredek során kövesedett sztalagmit, sztalaktit formációk között, amelyek színes mása csillogva tükröződik a kisebb-nagyobb tavacska mozdulatlan vizében, bizony igazat adsz Lucsanka zúgó énekének.

De a föld alatti lámpafényes tündérvilágot feledteti veled az út föl Jasnára, át a havasi legelőkön, ahol az esztenák körül nagy birkanyájak legelésznek és a sok magas és mély hangon összecsendülő kolompszó messzire száll az alkonyodó ég alatt a kristálytisza, fenyőszagú levegőben s ahol lassan egymagasságba kerülsz a Lucsanka körüli sziklás-erdős, egyre jobban távolodó vulkanikus hegyekkel, amelynek feledhetetlen látványa minduntalan visszafordulásra készlet.

És Jasna, a verőfényes — mert szlovákul a név ezt jelenti — az 1234 méter magasságban fekvő mesebeli üdülő favázas és gerendás házaival, a kis Vrbicai tó partján a palotának is beillő Mikulaska házzal, a megnyugvást adó béke elysiumi szigete a nagy hegyek között, mély völgyek felett. Innét víz föl az Alacsony-Tátra egyik legmagasabb csúcsára, a Chopokra az a drótkötélpálya, melynek levegőben szabadon lógó kétülékes padján ég és föld között lebegve siklász fel. A tartóknál nagyokat zökkennek az apró kerekék, ez kezdetben kissé idegesít, de aztán rá se hederítesz. A tájat figyeled, amely egyre jobban mélyül, szélesedik, mialatt a Jasna körüli hegyek egyre kisebbek lesznek és nemsokára úgy látod magad alatt az egészet, mintha repülőgépből néznéd. Főlhajtod a viharkabát gallérját, mert a csúcs felől nedves, csipős szél vág feléd s mikor felérsz, köd gomolyog körülötted és tudomásul kell venned, hogy ott fent már didergős az idő és amikor elindulsz a Chopok és a Deres nyaktörő közuhatagain, nincs ami védjen a veszettül zúgó szélben e kopár gyeplavason, mert itt csak a fű él meg, de most már az is elszáradva darvadozik e késő nyárutón.

A keskeny gerinc föl-le hullámzik. A fejed fölötti felhők hideg párák szörnnek rád, de lent a kétezer méteres mélységben nagy sárga napfoltok derengenek a kék színű völgyek alján. Aztán kétfelé ágazik a gerinc. Am nyugat felé a nagy hegytömegből kiugró csúcs tetején feltűnik egy triangulum. Jó messze van még tőled, de tudod, hogy az a Chabeneč 1955 méteres csúcsát jelzi, annak az alján van valahol a menedékház, ahová ma el kell jutnod. Elindulsz hát arra felé a ködöt szitáló felhők alatt, e nyugtalanító, kísérteties tájban.

Nagy ívben fordul a gerinc, az északi oldalon tejfehér, sűrű köd takarja a mélységet, a délin a Garam völgye felé tiszta minden: a leszaladó, törpefenyőkkel sűrűn megszórt, veled szembeni hegyoldalak, az alanti, hatalmas katlanokba torkolló völgyek, amelyek alján még a napfényben álló fenyőket is látod. És látod a kék hegyek végtelen messzeségben eltűnő, egymásbaolvadó vonulatait.

Polyána felmagasodó csúcsa alatt leülsz rövid pihenőre. Kelet felé majdnem a Gyömbérig látod a hosszú tügerincet, amelyen idáig jöttél. Északról nehéz gomolygással próbál a tejfehér köd áttörni a déli oldalra, de a szél nem engedi a gerincnél tovább. Egy darabig figyeled a szél és a köd birkó-

A Gyömbér csúcsán (2045 m)

zását, azután azokat az ezüst pántlikákat nézed, amelyek ott hevernek alattad a nagy mélységben lefelé húzódó gyephavas sárgásbarna szőnyegén, és amelyek mindegyike egy-egy hegyi patakot jelent.

S akkor egyszerre megállt a szél. Három-négy percnel nem hosszabb időre, de azalatt vad kavargással ömlött át az északi köd s árasztotta el a déli völgyeket, katlanokat és fehér párafüggőnyt húzott a távoli táj elé.

Kiszélesedő, plátószerű hegyháton érsz a chabenei ház fölé. A barakk-szerű építmény a gyephavas egyik őrlési amfiteátrumában fekszik a Lomnista völgyeket, katlanokat és fehér párafüggőnyt húzott a távoli táj elé. Vasláncokkal pányvdták ki, talán azért, hogy a szélviharok el ne sodorják, vagy talán azért, hogy télen a hó a völgybe ne szorítsa. És nem sokkal azután, hogy megebédeltünk, távoli dörgések tompa morajját visszhangozták a hegyek és röviddel később megerezt az eső. Féléjszakán át megállás nélkül patakzott az alacsonyan lógó felhőből.

Másnap reggel a ragyogóan tiszta levegőben sugárzóan szépek voltak az Alacsony-Tátra déli ereszkedőjének hegyei. Am észak felől a ház mögötti gerinc felett ködöt kavart a szél. Azok, akik e jós jel ellenére is nektvágtak a több mint nyolcórás gerincútnak Donovaly-ig, amely kétezer méteren nehéz szákokkal a váilon még jó időben sem tréfádolog, azok most nyolc órán át birkóztak köddel, rossz útjelzéssel, használhatatlan térképpel és az órákon keresztül zuhogó esővel. Míg csuromvizesen beérték Besztercebányára; de keserves sanyargatásuk ellenére is látható vidámsággal, ami bizonytalannal attól volt, hogy e rettentő nehézségek ellenében sem hagyták magukat legyűzni.

Egynéhányan pedig, akik nektvágtak a körülbelül tizenöt kilométerre fekvő Predajnanak és onnét vonaton érték el Besztercebányát, hát azok is aztak, de jóval kevesebb ideig.

Ha elindulsz a chabenei házból Predajna felé, nemsokára mögötted hagyod a kopár gerincet a rajta ülő felhőkkel és ahogy lassan lejjebb jutsz, eléred a törpefenyőket. Előbb csak elszórtan zöldell egy-egy bokor a barna színű hegyoldalon, aztán mindjobban szaporodik, míg végül nagy foltokban terül szét a gyephavas alján. Levágtatsz egy igen meredek útfélen és mikor lent líhegve megállsz, hogy szemügyre vedd e kedvedre való táj ősi, szinte érinthetetlen szépségét, az első, ami a szemedbe ötlök, hogy a törpe- és a magasfenyő határán állsz egy fenyőszegélyes, zöldgyepes, feldomborodó nagy tisztás szélén, amelynek messzi túlsó végén fehér felhőket hajt föl a völgyből a szél. Harsány hahó száll feléd s míg kutató szemed keresi a hanghoz tartozó embert, te is hahózol. Repül a kiáltás ide-oda. Végre megtalálsz azt a két, hangyánál nem nagyobb tünő vándort, ahogy lassan kúszik felfelé. Karod lengetve köszöntöd őket. Aztán mielőtt tovább indulnál visszafordulsz. Még látod a törpefenyők sűrűjén túl az átláthatatlan köd alól lehúzó csupasz oldalt, de elfordulsz végleg a kietlen kietlől és keresed az utat, amely a völgybe vezet, mialatt szép csendesesen esni kezd az eső. Mikor megtalálsz a Stuhár 1471 méteres tetejéről levezető, nagy ívekben kanyargó ösvényt, mégsem az eső áztat el, hanem a fejed fölé nyúló málnabokrok levelein megülepedett vízcseppek. Soha nem látott nagyszemű málna fürtökben piroslik jobbról és balról s hiába sürget a még előtted álló hosszú út, csak megállsz, hogy eszegess a mézédés gyümölcsből.

A Jesensky völgybe végül is egy meredek, vízmosásszerű úton rohanva érsz le. Egymásra dől, vihartól tépázott hatalmas fenyők mellett mégy. Kerülgeted a meder nélküli patakot, amely megduzzadva, szétáradva bukddcsol a kövek és korhadt fatörzsek között, de ahol el nem kerülheted, belegázolsz a vízbe is. Aztán kidöntött fák lenyesett tülevelein taposol és így érsz egy farakodóhoz, ahová éppen akkor érkezik egy teherautó. Pillanatig gondolsz rá, hogy ezen jó lenne tovább menni, mert az eső még mindig esik, de elgyátulva csak azt tudakolod meg nagy nehezen a fenyőket hántoló emberektől, milyen messze van Predajna, aztán a farakások mellett kiérsz a szélesedő völgy közepén a hatalmas fenyők alatt húzódó műútféltre.

Szembe veled a Ráztocke polyána derekára fehér felhő fonódik. Később, mikor az út alatta elfordul, e felhőből átszűrődve a fák között finom pára szóródik a kis erdészházra, a Kyslára. Fenyők alagútjában jutsz az erdőszélre, ahol az út mellett két szlovák lány áll. Azoktól röviden csak annyit kérdezel: Predajna? — de megértik. Mutatják, tizenhárom kilométer. Főnt a völgy elején csak nyolcat mondtak, azóta jó darabot jöttél. Valami nem stimmel. Valami autót emlegetnek. Lehet, arra a teherkocsira várnak, amelyik fért ment a rakodóhoz. Legyintesz egyet és indulsz tovább. De az autó valóban utolért. A két lány ott ül a sofőr mellett. Megáll. Főlmászol a magasra rakott deszkák tetejére. A viharkabátot sdtorként terited magadra. A változatlanul hulló eső negyven-ötven kilométeres sebességgel vág; a viharkabát, mintha szárnya nőtt volna, lebeg feletted. Az útra hajló fák itt-ott megcsapdosnak, egy kidől fenyő előtt az utolsó pillanatban kapod le fejed, a Garamon' túli Vepor magas, sötétkek hegyei gyorsan közelednek.

Kis állomás a predajnai vasútállomás, de konyhájában tűz ég, mialatt bárod, hogy teavized felforrjon, szárítkozni próbálsz, mert a vonatindulásig van elég idő. Főnöke és mindenese, kedves, magyarul is beszélő néni, bőven rak a tűzre, de a nadrág továbbra is vizes marad. Az már csak Besztercebányán száradt meg, mialatt órákon át megigézve róttad és gyönyörű, hétszáz éves várost, a Garam völgyének e pompázatos ékszerét.

E soktornyú ősi város el nem múló emlékével folytatod utad Dobsina felé, a következő nap reggelén.

KISPÁL LÁSZLÓ

Pásztortanya a Chopok alatt
(Kunsági-felv.)

A Peskőn át

(Pályázatunkra beküldött leírás.)

Felsőtárkány Sziklaforrásnál kiszálltunk a kisvasút kocsiából. Kulacsainkat megtöltöttük a forrásnál és átvágtuk az eger—lillafüredi műúton, betértünk az Egres völgybe. Az iparvágányon haladtunk, mert az éjjeli eső kissé eláztatta a kocsit. A Varró-ház (erdészlak) elhagyása után a Hidegkúti völgyben folytatuk utunkat, ami a Peskő-völgyben folytatódik. Mi azonban a Zsoldos-hegyese előtt kiágazó kisebb völgybe, majd a Peskőrétre értünk, ahol rövid pihenőt tartottunk. A rétről szép kilátás nyílt a Várhegy meredeken kiemelkedő tömbjére. A pihenő kellett is, mert a Peskő tetőig az emelkedő zöme még csak most jött. A vízzel takarékoskodjunk, figyelmeztettem társamat. A fennsík igen vízszegény, különösen ez a nyúlványa, a „Kövek” sorozata. Takarékoskodtunk és szűkösen ki is tartott.

A Peskőn huzamosabb időt töltöttünk. Beállítottuk a térképet és megnéztük a körben látható hegyek és az alatt fekvő völgyek neveit. Nyugaton az Örkő, Magaskő, távolabb a Sándorhegy, Messzelátó, Ördöghegy, 800 m fölé emelkedő csúcsai magaslottak. Messze délen a Nagyged-Várhegy, majd az ezt folytató Odorhegy és az Odorvár meredek letörése; délkeleten a Hollósi hegyek, Galyák vidéke, keleten távolban a Zserci Nagydél, Bányahegy, Tarkó, Cserepeskő adott páratlan látványt. Sokat gyönyörködöttünk, nézelődöttünk, elláttunk az Alföld síkjáig, hol a homályban ért véget a látóhatár. De végül is el kellett szakadni a fenséges látványtól, különösen a gyülekező sötét felhők sürgettek. Most is a kis Cserepeskői barlang adott volna menedéket, amit az egri turisták rendeztek be. Már sok esőtől, nyári záportól védett meg vagy adott szárítkozássra alkalmas helyet ez a kis barlang. Visszagondoltunk a tavaszi megázásra, mikor Bélapátfalvát választottuk célul, hogy megfürödhessünk a gyári tóban. A fürdés hamarabb megtörtént, mert elkapott egy nagy zápor a Vöröskőbérc és Cserepeskő között. Akkor is a kis barlangba menekültünk.

Utunkat tovább a Szalajka-völgy szép vízesései, pisztrángos tavai mellett folytattuk. A Szalajka-völgy természetvédelmi terület, hirdeti a völgy elején álló tábla. Meg is érdemli a védelmet, hiszen alig találni még egy ilyen szép völgyet a Bükkben, de az is, hogy olyan látványdús, érdekes és magashegyi jellegű hegység sem található hazánkban még egy, mint a Bükk. Nagy sziklaletörések, barlangok, források és a fennsík tebrei hazánk minden részéről vonzzák a túrázókat és üdülőket egyaránt. Télen meg jó hóviszonyai a síelőket. A Szalajka-völgy

régen egészen más képet mutatott. Egészen kicsiny ipartelep volt, messze szállt a füst a völgyből. Hi-

szén nevét is innen kapta, mert a Szalajka az hamuzsírforzó-telepet jelent, a hamuzsirt az elégetett fa hamujából főzték. Azonkívül sok mészegető és faszénegető kereste meg kenyerét ebben a völgyben. Ma már csak egy mélyedés maradt meg az egykori mészegető-kemencék helyén, vagy fekete szenes folt, a faszénegetők maradványai.

Hátralevő időnként az újonnan átépített és lakályosan berendezett ózdi vasas turisták turistaházának ebédlőjében töltöttük.

Vidáman, sok élménnyel tértünk haza, erőt merítve a közelgő tanévhez.

Toth Géza, VIII. oszt. tan. Eger

T Á V I R A T

Moszkovszkij Turiszticeszkij Klub

Moszkva

Rabocsája ulica 11
Szovjetunió

Kedves elvtársak!

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom negyvenedik évfordulója alkalmából fogadják özdi elvtársi jókívánságainkat. Hisszük, hogy az elmúlt 40 év harcai és eredményei meggyorsítják a szocializmus erősödését és biztosítják a népek békés, boldog jövőjét.

Természetjárás szerkesztősége

Redakcia Za krásami domova

Praha 2, Jungmannova 24
Csehszlovákia

Fogadjátok mély együttérzésünket Antonin Zápotocky elvtárs halálával ért veszteségben és fájdalomban.

Természetjárás szerkesztősége

SÍTÚRÁKRA, téli sétákra az alábbi autóbuszok vehetők igénybe:

Csúcshegyi turistaházhoz 37-es autóbusz, Obuda, Miklós utcától, átszállóhely belterületről 1,50 Ft.

Párvölgyi turistaházhoz H jelzésű autóbusz, Obuda, Kolosy térről (1,50).

Hármashatárhegyre H, Kolosy térről (2,50).

Kevélynyergyi turistaház felé 18-as, Obuda, Miklós utcától a Borosjenői téglagyárig (2 Ft).

Guggerhegyi kilátóhoz 29-es, Kolosy térről, vagy Pasaréti térről (1,50).

Zsiroshelyi és Nagyszénási turistaház felé 63-as. Hűvösvölgyből (4 Ft).

Makkosmáriai turistaházhoz 22-es, Moszkva térről (2 Ft).

Normafához 21-es Moszkva térről (3 Ft).

Frankhegyi turistaházhoz 21 A (3,50), a Szabadsághegyi fogaskerekű megállótól vagy a 8-as a Felszabadulás térről (1,50).

Gellérthegyre (Busuló Juhász) 27-es a Móricz Zs. körtérről (1,50).

(Az átszállóhelyek belterületről értendők.)

A Zempléni hegység ismertetése

szerepel a következő számunkban. Lapunkban már idáig is közzeltünk több cikket fényképekkel, vázlatokkal hazánk egyik legnagyobb kiterjedésű, számos természeti és történelmi szépséggel és érdekességgel teli hegységről. Most összefoglalóan foglalkozunk majd a hegységgel. Kérjük olvasóinkat — a nagy érdeklődést figyelembe véve —, hogy újságárusunknál jóelőre biztosítsák maguknak ezt a példányt.

Szeszesitalban se igazságot, se egészséget ne keress. Turistalapon hasábjain felesleges is lenne erről külön elmélkedni, de az utóbbi időben nemcsak italboltból kintantorgó alakokkal találkoztam, hanem — sajnos — becsípett „turistákkal” is. Azért tettem idézőjelbe a turista szót, mert véleményem szerint az illetők egyáltalán nem verbéli természetjárók, hanem csak hátizsákos, túracipős, kurjongató, iszákosok lehettek. Mégis szót kell ejtenünk arról, hogy miként állunk sport és egészség szempontjából a szeszes italokkal?

A történelemben egész sereg olyan esetet jegyeztek fel, hogy a rendkívüli tehetségű emberek egyúttal a különböző szeszesitaloknak is élvezői voltak. Ezekből a feljegyzésekből azután sokan arra következtettek, hogy az alkoholfogyasztás fokozza a munkabírást, a tehetség kifejlődését. Az egykori krónikások szerint az ókori filozófia egyik kimagasló alakja, Sokrates is italos ember volt, de nem vetette meg a jó bort Julius Caesar, Beethoven, Mozart, sőt rajtuk kívül egész sereg más kiváló államférfi, költő, zeneszerző és tudós sem. Bismarkról feljegyezték, hogy minden nagyobb beszéde előtt felhajtott egy-két pohár itókát, hogy gondolatainak frissességét fokozza. Az alkohol kis mennyiségben látszólag élénkítő hatással van az ember szervezetére és ezzel együtt a fizikai és szellemi munkára is. Ez a hatás azonban egyáltalán nem döntő és a kiváló emberek akkor is zsenikké váltak volna, ha egyetlen korty szeszesitalt sem fogyasztottak volna el. Orvosi vélemény szerint az még valahogyan elképzelhető, hogy az alkoholorokozta mámoros állapotban az írók műveiket könnyebben öntik formába. Talán ez lenne az alkoholfogyasztás egyetlen hasznos oldala a nagy szellemek számára. Sokan azonban még ezt a mámoros állapotot sem kizárólag az alkoholnak tulajdonítják.

Az kétségtelen, hogy kevés szeszesital hatására is a teljesítő képesség és az önbizalom érzése fokozódik, de ez látszólagos, mert az alkohol inkább a képzeletre hat élénkítően s nem a testi erőt fokozza.

Igazi turisták, komoly sziklamászók nagy-nagy feladatok előtt nem alkohollal, hanem könnyen oldódó szénhidrátokkal, cukorral, csokoládéval, vitamindús szörpökkel igyekeznek fokozni teljesítő képességüket és ez ésszerű is.

A szeszesitalok hatóanyaga, az alkohol, cukortartalmú folyadékok erjedése közben keletkezik. A szőlőszemekből sajtolt mustban élesztőgombák hatására kezd a cukor bomlani s eközben alkohol képződik belőle. Az alkohol főként a szervezet zsírnemű anyagaihoz vonzódik.

Ilyen zsírnemű anyagokat tartalmaz nagy mennyiségben az agyvelő és általában az idegrendszer. Ha szesz szívódik fel a szervezetbe, elsősorban az idegrendszer zsírnemű anyagaiba kerül s megzavarja működésüket. Ezért szokta a borivó ember, különösen, ha ritkábban iszik, már az első pohár bor után azonnal észrevenni: „No ez a bor mindjárt a fejembe szállt.”

Hát bizony a fejébe száll s az alkohol hatására meglazulnak a fizikai és lelki gátlások, mert az alkoholos mámor kezdeti izgalmi állapotát bénulásos szakasz követi. Ez elsősorban az idegrendszer legfinomabb elemeit, az úgynevezett gátló idegrostokat érinti. Ezek a gátló idegrostok — Kahn szerint — a civilizáció bilincsei, a kultúra kötelékei az emberi testben. Az alkohol hatására még a művelt emberben is elsősorban ilyen kulturális gátlások kapcsolódnak ki: a becsípott ember neveletlen, nem tud önmagán uralkodni, ordítozik, kurjongat, de sokszor brutális dolgokra ragadtatja magát, „elveszti józan esztét”. Hát még az olyan ember, akiben józan állapotban is hiába keresnők „a kultúra kötelékeit”.

Az iszákosság nagy átka az emberiségnek! Nemcsak ama méreghatás folytán, amellyel csökkenti a szervezet ellenálló képességét, különböző betegségekre hajlamosít, hanem azáltal is, mert az ivó emberek tetemes része akaratgyenge, megbízhatatlan, nemesebb eszmények befogadására és megvalósítására alkalmatlan, rossz munkaező, idő előtt megrokkann és legtöbbször csak terhet jelent a társadalomra.

A rendszeres szeszfogyasztás idült gyomorhurutot, súlyos májbetegséget, szívnagyobbodást, érlemeszesedést, erkölcsi fogyatékossgát okoz. De az a sokoldalú romboló hatás nemcsak az egyénre hat, hanem a közösségre is veszélyes. Az iszákos ember ítélőképessége csökken, ennek hatása alatt szereznek sokan nemibetegséget, düljék fel a maguk és mások családi életét, okoznak, vagy szenvednek balesetet. Egyének és családok anyagi romlásának, erkölcsi lezüllesztésének hátterében igen sokszor az alkohol áll. A fogházak, börtönök, elmeegógyintézetek nagy része is a szesz áldozataival van telezsúfolva.

Magam, sem mint orvos, sem mint régi természetjáró nem vagyok antialkoholista. Azért nem tiltanám ki a menedékházakból a szeszesitalokat, de újabban nem egy menedékházunk inkább italboltra hasonlít, semmint a turisták meghitt, csendes pihenőhelyére.

Aki azt érzi, hogy neki „nem árt” a mérsékelt italfogyasztás, felnőtt korában egy-egy bőségesebb étkezés után, vagy kiadós túra végén nyugodtan ihat poháryi sört vagy bort. Válgják egészségére, de józanságát feltétlenül biztosítania kell. Ez pedig legegyszerűbben a teljes tartózkodással érhető el.

Borban van igazság? Igen van! Ez pedig így hangzik: Gyermeknek, serdülőkorúnak, igazi sportembernek minden cseppnyi alkohol: méreg!

Dr. Palócz Gyula

A Népegészségügy (augusztus—szeptember) dr. Arató Géza és dr. Iványi Frigyes figyelemre méltó cikkeit közölte az alkoholizmusról. Előbbi elvi, társadalmi szinten tárgyalja ezt a kérdést, utóbbi a statisztika eszközeivel mutatja ki az alkoholizmus pusztításait. Azok számára — és a turisták zöme ilyen —, akik fel kívánnak lépni néptünk egészségének védelmében és a társadalmi erkölcsök szilárdításában, leközlünk néhány adatot.

Az alkoholizmus társadalmi probléma, melynek jelentősége világszerte nő. Svédországban, Ausztriában, Franciaországban és másutt is nőtt az alkoholisták száma. Lengyelországban az ország

pálinkafogyasztása — 100 százalékos alkohorra átszámítva — az 1938-as 1,3 liter fejenkénti fogyasztásról 1955-ben évi 2,8 literre, 1957 első felében 3,7 literre emelkedett. A Szovjetunióból és a többi népi demokratikus országokból számszerű adatokkal nem rendelkezünk, de a cikkekben azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az alkohol-probléma ott is erősödik.

Nálunk az egy főre eső alkoholfogyasztás 1930-ban 1,74 liter pálinka, 31,90 liter bor, 21,54 liter sör volt, míg 1954-ben 3,4 liter égetett szesz, 21,7 liter bor, 20,6 liter sör. Míg tehát a borfogyasztás kb. 30 százalékkal csökkent, addig külön-

sen jelentős az eltolódás az égetett italok felé.

Az alkohol-„mérleg” a következőképpen állítható fel. Egyik oldalon van 4,4 milliárd forint bruttó bevétel. A mérleg másik oldalán csaknem másfél milliárd forint kiadás, illetve károsodás érte a népgazdaságot. Ebben az összegben amellet nem szerepelnek az összességében nehezebben megközelíthető tényezők, mint a kb. évi 500 alkohol okozta haláleset, gyermekek elzüllesztése és az alkoholizmus politikai és erkölcsi kihatásai. Mindebből nemcsak világos, hogy az alkoholizmus káros, hanem az is, hogy igen erélyesen küzdeni kell ellene.

Túra előkészítése

Túránkat nagyon könnyű jelzett turistautakon végrehajtani. Ezt megkönnyítik a sorra megjelent különböző útikalauzok. Ezek segítségével a természetjáró valóban könnyen táurázhat és megismerheti országunk legkülönbözőbb tájait. A jelzett utak és útikalauzok viszont kötött útvonalakhoz „láncolják” a természetjárókat és nem készítik őket megfelelő tervezésre, tereptani gondolkodásra és térképolvasásra.

Sokkal szebb, de egyben nehezebb túra az, ha a rendelkezésre álló régi, vagy új térképeken tervezzük meg a túránkat, választjuk ki annak kezdő- és végpontjait, menetvonalát. Cikkünkben egy könnyű, dombvidéki túra keretében ismertetjük a túra előkészítésének munkálatait, majd egy további cikkben pedig a túra végrehajtásának gyakorlati fogásait.

A mellékelt térképvágat — legújabb 50 000-es mértékarányú, topográfiai térkép — azt a terepet ábrázolja, amelyen túránkat vezetjük.

Túránk kezdőpontja a 0393-ös koordinátában levő műút és talajút találkozási pontja (térképen fekete körrel jelölve). Innen kiindulva túránk célja: a térképen látható Szaján hegység megismerése, mely a 300 m-t meg nem haladó dombvidék. Túránk végpontja a 0502-ben levő Antalháza E szegélye (térképen fekete kör).

Tervezett túránk menetvonala: a kezdőponttól kiindulva: Várdomb 233,7-es kúpja, (0396) — a Rigóhát gerincén haladva a 232,4-es magassági pont, (0497) — innen leereszkedve a Györke-p. völgyébe, (0498) — továbbhaladva a Fácános 234,4-es állandósított sokszögpontjára, (0498) — majd a gerincen haladva az O. (Órház), utána a 231,3-as pont, (0399) — tovább a Sasfészek csúcsa, a 312,1-es háromszögelési pont, (0299) — innen leereszkedve a Laposhát felé, Fenyőfa D kijárata, (0300) — Öregvágás 243,6-os pontja, (0400) — Órház, (0500) — Sötéthorog völgyén át a Vkn-y-hoz (0601) — innen az Aranyhát gerincen elérkezünk a végponthoz: Antalháza E (0502).

A térképen rögzített kezdő- és végpontok, valamint a közbeeső töréspontok alapján tanulmányozzuk túránkat, az alábbiak szerint:

a) Domborzat tanulmányozása. Túránk kezdőpontja 150 m magasságban van, ott húzódik a vastagított szintvonal (az slapszintvonalak 10 m-esek). Innen túránk emelkedik a Várdomb kúpjára, kereken 83 m-t. A kúptól utunk lejt a vízmosás magasságáig, majd ismét emelkedik a 232,4-es pontig. Innen ismét lejt a Györke-p. völgyéig, mely kb. 175 m. A völgytől túránk emelkedik a 234,4-es pontig, kb. 60 m-t. Utunk a továbbiakban majdnem vízszintes a 231,3-as pontig, innen emelkedik túránk legmagasabb pontjára, a 312,1-es sziklás kúpra. A Sasfészek körkörös kúpjától utunk lejt, a Laposhátot át a Hosszú völgyig, melynek magassága kb. 180 m.

Fenyőfa D. mellett elhaladva, túránk emelkedik a 243,6-os pontig, illetve az Órházig. Az Órházról lejt a Sötéthorog völgyéig, mely kb. 180 m magasságban van. Innen emelkedik a Vkn-y-ra, mely 250 m, innen a hátán át lejt Antalháza E-ig, mely 180 m magasságban fekszik.

Túránk átlagos lejtőszöge: kb. 8°–10°. A legnagyobb emelkedők és lejtők a 312,1-es pont területén vannak, kb. 10°–20°. b) Utak tanulmányozása. Mivel túránk nem jelzett utak mellett folytatódik, meg kell állapítanunk túránk teljes hosszát, ami 13 km és 500 m. A menetidő kiszámításához a vízszintes hosszát véve alapul, 4 km/óra menetsebesség mellett, kb. 3 óra és 30 perc szükséges.

A domborzat legnagyobb emelkedői és lejtői csak egy helyen haladják meg a 10°-ot, a Sasfészek területén, mely egyben sziklás terület is. Így ez kb. 30 perccel növeli a menetidőket.

c) Vizek tanulmányozása. Térképünk szerint, három helyen keresztezi túránkat víz, éspedig a Györke-p., a Hosszú völgyben folyó Koloska-p., és végül a Sötéthorogban csörgedező névtelen patak. Ezek a patakok a térkép szerint 5 m-nél nem szélesebbek, de itt feltétlenül figyelembe kell vennünk az évszakot is. Ebben az esetben menetidőnkhez hozzá kell adnunk még néhány percet.

d) Növényzet és talaj tanulmányozása. Túránk végig erdőben vezet. Éspedig a Harasztai e. egészében bükkerdő, 25–30 m-es magasságú fákkal. A Fácános tölgy és juhar, míg a Sasfészek környéke tölgyerdő. A Laposhát lucfenyő, míg a Fenyőfőtől E-ra húzódó erdők vörös, illetve lucfenyők.

Az erdőket vizsgálva leszögezhetjük, hogy túránkat tájolóval, azimut alapján hajtjuk végre. Ehhez elindulásunk előtt fel kell készülnünk. Az erdőben biztosan kell táuráznunk, azért választottunk sok töréspontot, hogy a tájolóval végrehajtott túránk pontos legyen.

A talajt vizsgálva, csak a Sasfészek területe sziklás, a többi erdei talaj. Ez nem befolyásolja a menetidőt.

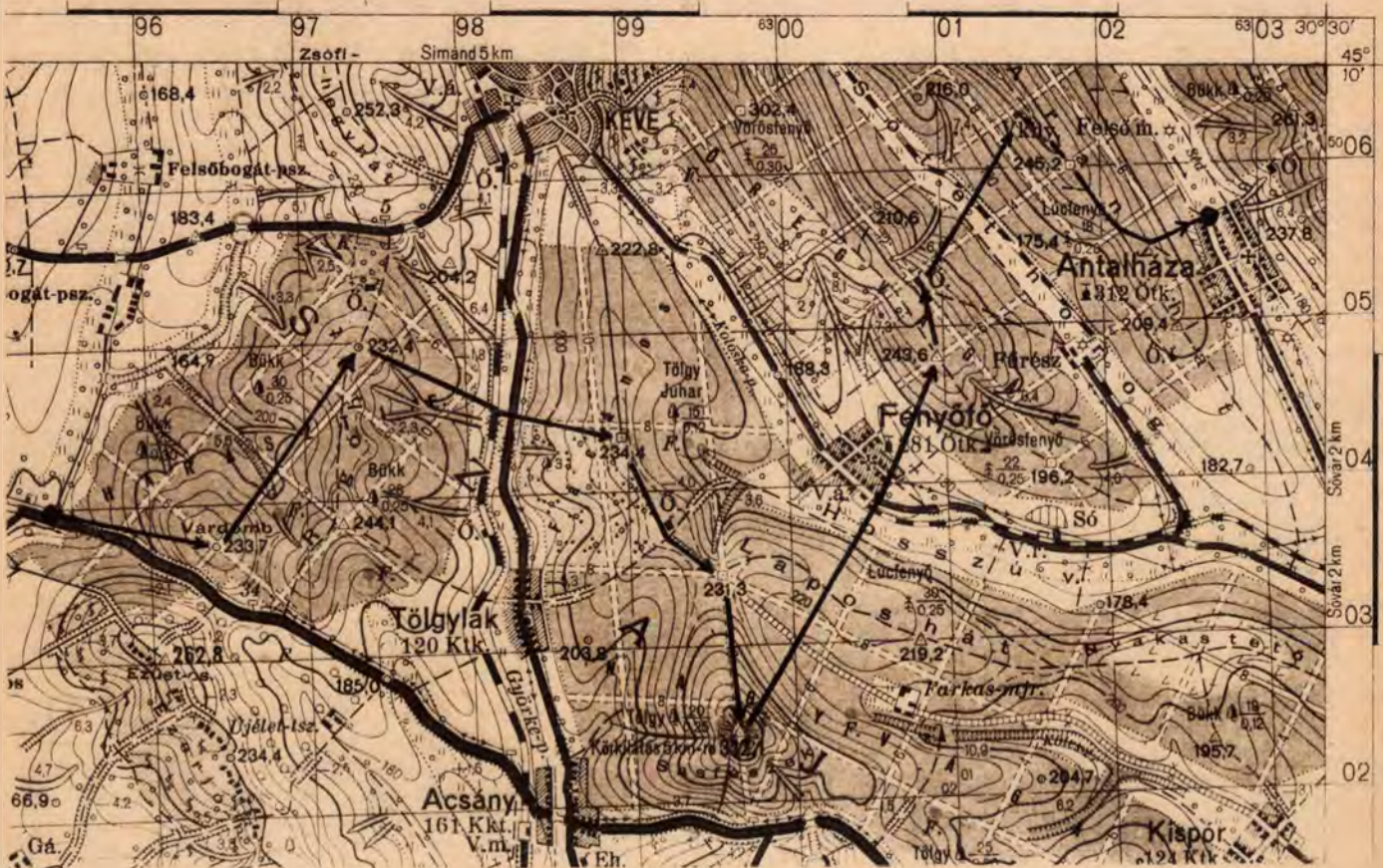
Az erdei menetnél, a sok megállás miatt, a menetidőnk megnövekedik. A kb. 11 töréspont után számíthatunk 30 perccel.

A térkép tanulmányozása után, a tervezett túránk menetideje az alábbi lesz:

túránk vízszintes hossza után:	3 óra 30 perc
domborzata után:	30 perc
pihenő:	30 perc
erdei tájékozódás után:	30 perc
összesen 3 óra	

Túránk további előkészítését, annak gyakorlati végrehajtását a következő cikkben ismertetjük.

Horváth Andor

A sífelszerelés

Elmúlt a napsugaras nyár, a fák színes levelei lehullottak. Fázósan igyekszünk a reggeli ködben és este jólesik a meleg szoba. Megritkult a kirándulók népes serege, a túrák is rövidebbek lettek. Amíg mozognak, nem fázunk, de letelepedni csak fedél alatt érdemes és nemegyszer ebéd után, a korai sötétben már hazafelé indulunk.

De ilyenkor is jobb a hegyek között, mint a ködös, füstös városban, ahol az őszi szél kavarja az utcák porát és hamarabb jutunk a bányádt napugárhoz, mint az áthűlt falak között. A reggeli ködben, a hideg esőben, a csípős szélben már érezzük a fagyos levegőt. Aztán egy napon leesik a hó és megváltozik a kép. A fagy sem olyan hideg, a házak, a fák felöltik téli ruhájukat és szikrázva verik vissza a nap sugarait. Vasárnap újra benépesülnek a turista-találkozókat: a vállakon síléc, a kézben hőkarikás bot és újra örül, aki nem lett hűtlen a természethez.

A túrasielés már nem olyan egyszerű, mint a kirándulás; felszerelés kell, hogy zavartalanul járassuk a hóval fedett hegyoldalakat, a megfagyott erdei utakat. Persze, ez sem ördögösség. A sielest néhány vasárnap, szakavatott oktató segítségével úgy, ahogy elsajátíthatjuk. Eleinte megfelel az a ruházat, amiben ősszel, tavasszal túráztunk, eltekintve, akik mindig hajadonfővel járnak, valamint a fejre. Legjobb a nagyellenzős, fülrehajtható norvég sapka, ami a hidegtől és az ágaktól véd, de jó a kötött

„Jambó”, fityegővel vagy anélkül is. Vasárnap ne öltözzünk, mert a gyors mozgástól hamar felmelegszünk, de legyen mit felvenni, ha pihenünk, vagy ha hazafelé megyünk. Ezért a túrasielő vigyen magával kisméretű, jól fekvő hátizsákot, amit szíjjal erősítünk a derékhoz. A zsákba rakjuk a nem nehéz, de kalória-dús ennivalót, a tartalék ruhát, száraz kesztyűt, esetleg néhány szerszámot a szíjszakadás vagy csavarulózás gyors megjavítására. A legjobb nadrág a hosszúszerű, bakancsba gyűrhető; de ha térdnadrágunk van meleg harisnyával, az is megfelel. Jó, ha az anyaga vízhatlan és olyan, hogy a hó ne tapadjon rá. A bakancs és a nadrágszár érintkezésénél vagy bokatekerccsel, vagy „gamáni”-val akadályozzuk meg a hóle becsúrgását. A zsebekbe ne rakjunk semmit, nehogy a nagy rohanásban elveszítsük, vagy esés után a nyomát kék folt alakjában lássuk a bőrünkön. A bakancs vízhatlan legyen. az orra szegletes és kemény, a talpa széles és a sarkon horony fogja a kőtest, hogy se le, se fel ne csúszjon.

A kezét a hidegtől és a beázástól lehetőleg kettűjjas, hosszúszerű, vízhatlan kesztyű védje. A vízhatlan felső alá jó, ha kivehető flanel- vagy szőrmebelet húzunk. A ruha legyen végig zárt a szél ellen. A nehéz szöveteknél jobb a könnyű lóden alsó félé, vízhatlan ballonkabát csuklyával és hasonló anyagból könnyű, kényelmes mozgást biztosító nadrág.

A síruha, kivált ha hosszú túrára megyünk, erős anyagból készüljön, nehogy a kiadós esés után csupasz testünk érintkezze a fagyos földdel. Jó, ha a zsákban meleg, puha sálát is viszünk. Azok számára pedig, akik hátizsákot nem hordanak, ajánlatos a nagyszéles kabátba kantárt varrni, így ha felmelegsznek, a nyakba akaszthatják.

A túrasielő léce szélesebb, erősebb a futónál, de könnyebb és rövidebb az

ugrósinél. A hossza a mi vidékünkön, ahol keveset futunk tágas mezőkön, annál többet a fák között, 180–200 cm-nél hosszabb csak annál legyen, aki kinyújtott karral ennél magasabb. Egyenes-szerű, csomómentes legyen a léce, a talp alatt és a csőrnél rugalmas az anyaga. Jó a kőrifa, de ha pénzünk van, jobb, a hőkori és még jobbak a ragasztott lécek. Fontos az, hogy a sí minden túra után rendesen kezeljük. A pórusokat inkább lenolaj, mint a megolvadt hóle töltse ki. Ha letöredezett, vagy behasadt, javítsuk meg, a repedéseket is ragasszuk össze; feszítőlécek között tegyük el. A sí élettartamát megnöveljük és könnyebben mozgunk jégen hóban is, ha keskeny acélzalagot csavarozunk az élre. A kőtest úgy válasszuk ki, hogy könnyen tudjuk le- és felcsatolni a hidedgen; ne törjön, ne szakadjon. Azt hiszem, jelenleg a rúdanyagból készült „kandahár”-kötés a legjobb. A poravas állítható legyen.

A túrasielő hosszú botot használ el bár a könnyűség előny, de szívós anyagból legyen, mert ha eltörik, nem mindig akad a közelben meggyorobokor. Mely hóban a besüppedés ellen a végén karika legyen és acélhegyben végződjön. A kézre kényelmes, puha szíjjon akasztjuk és jó ha a felső végét bőr fedli, hogy ne tépje a kesztyűt. Jó a mogyoró, a kőrifából hasított, még jobb az alumíniumcső — de legkevésbé a bambusz-nádat ajánlom.

A Budai hegyekben, a félnapos, fogaskerekűvel lebonyolított kirándulásoknál az elhangzottakból értelemszerűen csak annyit kell megvalósítani, amennyit a hőmérő és a síspont technikája feltétlenül megkíván. A túrasielő ne töprengjen a sívaszón, a kötéseket, a botok és a lécek sokféleségén — hagyja ezt a versenyzőknek. — Örüljön a téli természet szépségeinek és gyarapítsa fényképalbumát szébbnél szebb havas tájképekkel.

Erős József

Hogyan készítsünk

JÓ ÚTJELZÉST?

A jó útjelzés a térképpel nem rendelkező turistáknak, kirándulóknak, iskoláknak, tehát a tömegeknek a legjobb segítőeszköze, mert a kitűzött túra célját könnyen, keverés nélkül elérhetik.

Hát, hogyan is fogjunk hozzá. Ha a lejelzendő, illetve felújítandó útvonalat nem ismerjük, akkor igen fontos azt először bejárni, hogy fogalmunk legyen az elvégzendő munka nagyságáról, továbbá, hogy milyen állapotban van az útjelzés (tarvágás, szállaló vágás, vagy gyérités volt-e).

Miután fentiekre meggyőződöttünk, a festéket, a hígitót, eseteket beszerezzük, de nem feledkezünk meg a vakaróról és gallyvágó ollóról sem, mert az útjelzés igen fontos kellékek ezek.

A festék, különösen a fehér, ne legyen híg, se sűrű, mert ha híg, akkor csurog, ha sűrű, akkor nem takar (és túl sok fogy). A színes festék már lehet sűrűbb, mert igen fontos, hogy a fehér alapba ne folyjon le.

A jelzések nagysága (figyelembe véve a fa vastagságát) kb. 20 x 30 cm-es legyen, de azt a fa mindkét oldalán helyezzük el, hogy a menetirányokból láthatók legyenek. Hibás útjelzés az, amit az út felé helyezzünk el a fán, vagy követ, mert azt csak akkor láthatjuk, ha közvetlen mellé érünk (éjszaka kellemetlen eltévedést okozhat).

Fontos a helyes alkalmazás az útelágazásoknál. A leghelyesebb az, ha a helyes út jobb és bal oldalán kapuszerűleg helyezzük el a jelzést, vagy ha ez nem lehetséges, akkor egymásután két-három jelzést festünk.

Olyan útszakaszokon, ahol útelágazás nincs, elegendő, ha 100–160 lépésnyire festünk jelzést.

Útfordulatoknál, vagy ha két jelzés együtt fut egy útvonalon és szétválnak, igen helyes a festett nyíl alkalmazása.

A fát, különösen a tölgyet, cserfát fontos a mohától a vaka-

róval letisztítani, hogy a festéket sima felületre kenhessük. Fialat erdőben a jelzendő fát gallyazzuk le, hogy a jelzés jól látható legyen.

Gyakran felmerül a kérdés, vajon mennyi festék szükséges egy km útjelzéshez. Erre bizony normát nehéz felállítani, mert sok tényezőtől függ. Pl. milyen fák vannak a jelzendő útvonalakon (bükk, tölgy, cser, fenyő stb.); mennyi útelágazás van? Milyen idős az erdő és sok helyen kell-e köre festeni stb. Általában az új jelzésnél 75 dkg fehér, a színes festékből (több kell a sárga, de kevesebb a zöld és piros színekkel, a legkevesebb a kék festékből) 30–40 dkg-ot számítunk 1 km útvonalra. Hígitóból átlag 1 km-re 20 dkg-ot, felújításnál 20 százalékkal kevesebbet számítunk.

Abban az esetben, ha két útvonal jelzése egy darabig közös vonalon halad, a két jelzést együtt helyezzük el, mert így a szétválás helye feltűnőbb.

Végezetül, a jelzések fontossága szempontjából megkülönböztetünk fő és összekötő jelzéseket. Színek szempontjából a magyar hegyvidékeken kék, piros, zöld és sárga festéket használjunk.

Főútvonalakon a sáv jelzés alkalmazandó, míg az ún. összekötő jelzéseknél a kereszt jelet fessük. Hegycsúcsra, menedékházhoz vezet útvonalon a kockát használjuk. Különös és jó leskiást biztosító síútvonalon a szorzó jelet alkalmazzuk, de egy hegyvidéken csak egy útvonalon használjuk.

Útjelzőtáblákból négy nagyságot használjunk: ha a tábla szívege egy útvonalra vonatkozik, 20 x 30 cm, ha két útvonalra vonatkozik 40 x 50 cm nagyságú legyen. Községben, útvonal-csomópontoknál (pl. Lomhegyi nyereg, Pilsnyereg) 50 x 70 cm legyen a tábla.

Menedékházakban, nagyobb vasútállomásokon térképes táblákat helyezzünk el a hegyvidék összes jelzéseinek feltüntetésével a vasútállomástól, menedékházból kiinduló jelzések útvonalával, km-távolságával. Menetidőt ne adjunk, mert ennek betartása, különösen a kirándulók részéről nehézségbe ütközik.

Ezen kis útmutatóval igyekeztem ismertetni, hogyan készítsünk jó jelzést és ezzel elősegítjük a tömegek túrázását.

Lajos Ferenc

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG *hivatalos közlömények*

Távirat:

„A Szovjet Turisták és Alpinisták Szövetségének: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40. évfordulója alkalmából baráti üdvözlőnként küldjük a szovjet turistáknak és alpinistáknak. További sok sikert kívánunk a kommunizmus építésében, valamint a szovjet turisztaság és alpinizmus fejlesztésében.

Magyar Természetbarát Szövetség”

A Csehszlovák Köztársaság turistáinak:

„Turista Barátaink!

Antonin Zápotocky elvtárs halála súlyos és fájdalmas veszteséget jelent az Önök számára és bennünket is nagyon megrendített. A gyász e súlyos napjainban fogadják igaz együttérzésünket.

A magyar turisták nevében a

Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsa”

Német megfigyelők vettek részt az Országos Csapatbajnokság III. fordulóján. Heinz Schlosser, a Német Demokratikus Köztársaság Turista Szövetségének főtitkára és Horst Stubenrauch, a Német Alami Turista Bizottság munkatársa elismeréssel nyilatkoztak a verseny során tapasztalatairól.

A megfigyelők és a szövetség vezetősége szervezeti, továbbá a természetjáró tájékoztatói versenyés és az 1958. évi magyar-német turistacsere kérdéseiben folytattak hasznos megbeszélést.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40. évfordulója alkalmából rendezett csillagtúra emlékszlóit a MAFC, a MÁVAG, a Debreceni Vasutas és a Péti Nitrogén sportkörök természetjáró szakosztályai nyerték el. A Magyar Testnevelési és Sport Hivatal — 1917. november 7. emlékére készített — plaketteit az előbb felsoroltakon kívül a Tipográfia, Bp. Fővárosi Tanács, Siketek, Bp. Elektromos, Ruházati Liga, Kőb. Tőrekvés, Új. TTE, Dorogi Bányász, Ceglédi Bányász, Salgótarjáni Bányász, Soproni Vasas és Ozdi Vasas sportkörök természetjáró szakosztályai kapták.

A Magyar Természetbarát Szövetség Tanácsa, az MTSZ Budapesti Alsözvetősége, az MTSZ Pest megyei Alsözvetősége és 18 más turistaszervezet helyezte ki a pilis-nyergi szovjet hősi emlékműre.

A csillagtúrán 1225 turista vett részt 46 turistaszervezet turalival.

1957. december 16-ától lehet a természetjáró igazolványokat 1958. évre érvényesíteni. A jövő évben is az eddig használt típusú igazolvány marad használatban, új bélyeg beragasztásával. Az igazolványokat a szövetség irodájában igényelhető nyomtatványok felhasználásával kell érvényesítésre benyújtani. A keddi napokon benyújtott igazolványok péntekre, a pénteki napokon benyújtottak keddre készülnek el.

A szövetség tagjainak létszáma 1957. november 15-én 14 150 fő. Rendes tag 11 955, ifjúsági tag 2195 fő.

Megalakult a Magyar Természetbarát Szövetség Veszprém megyei Alsözvetősége. Elődje, a Bakonyi Turista Egyesület, a Pedagógus Szakszervezet Veszprém megyei Területi Bizottságának lett turista szervezete.

Az 1957. évi országos természetjáró tájékoztatói egyéni bajnok:

Skerletz Iván BMSC, 131 hibapont,
2. Szeitz János V. Meteor, 571 hibapont,
3. Fábry Pál MAFC, 601 hibapont, 4. Dóra Tibor UVATERV, 624, 5. Jávorka Péter Bp. Pedagógus, 639, 6. Thirring György BVSC, 753 hibapontal.

Az 1957. évi OB végeredménye

	helyezési pont
1. MAFC (Horváth L., Koczur K., Fábry P., Kósa Cs., Szarka E., Maác B., Koczur F., Breiner S., Almás K., Gárdonyi Z.)	125
2. BVSC (Thirring Gy., Kovács T., Takács A., Darabos J., Dévai J., Rác M., Schluth P., Fodor Gy., Jordán Gábor, Belecki S., Tarjáni R.)	105
3. VIII. ker. Petőfi (Pintér L., Farkas Gy., Krásznal I., Kénoszt I., Berhidai G., Veres K., Strohoffer)	100
4. Bp. Vörös Meteor	93
5. Bp. Spartakusz	91
6. UVATERV	86
7. BMSC	80
8. MÁVAG	71
9. Pécsi VSC	61
10. Miskolci VSC	53
11. Csepeli Vasas	53
12. MELYEPTERV	6

A kiírás értelmében az utolsó négy helyezett kiesett az OB-ból. Helyükre Budapestről az Új. Spartakusz és a BEAC jutott fel. A pécsi, veszprémi és egri alsözvetőségek versenybíróóságainak hibájából a dunántúli és a kelet-magyarországi csapatbajnokságok eredményeit lapzártáig még nem lehetett megállapítani. Az 1958. évi országos csapatbajnokságba felkerül még a dunántúli és a kelet-magyarországi csapatbajnokságok I. helyezetteje.

Határozat a versenyszabályzat 7-8. pontjának kiegészítésére.

a) A tájékoztatói versenyeken mind a letépett kartonokat, mind a bedobólapokat eltérő (egyéni) jelzéssel kell készíteni, vagy ellátni, hogy azok eltérjenek más versenyek kartonjaitól.

b) Ha az ellenőrzőpontokon elhelyezett letépett kartonok elfognak, vagy bármely okból helyükről eltűnnek, akkor ettől az időponttól kezdve a bedobólapot kell igazolászként elfogadni. Ez a körülmény a versenyző tartozik a következő érintett állomáson bejegyeztetni az állomás-kartonra, megjelölve az ellenőrzőpont érint-

VERSENYHÍREK

tésének időpontját. A bejelentés elmulasztásából származó hátrány a versenyzőt terheli.

c) Szabálysértést követ el az a versenyző, aki az ellenőrzőpontokon elhelyezett letépett kartonokból egy darabnál többet szakít.

A szövetség tanácsa foglalkozott a versenybírák minősítésével. A lap 1958. januári és februári számban közli az új minősítéseket és azoknak a versenybíráknak a névsorát, akik a kötelező konzultáción részt vettek, igazolványaikat a

szövetség megújítja és ennek alapján 1958. évtől kezdve jogosultak természetjáró tájékoztatói versenyeken versenybírói tevékenységet folytatni.

Országos ifj. cs. bajnokság eredménye:

1. BMSC	177 ponttal
2. Pedagógusok	296 „
3. Szegedi VSC	320 „

A Spartakusz november 10-én rendezte a Pilisben, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom emlékére, hagyományos versenyét. Az éjjel-nappali versenyen 20 négy fős csapat indult.

1. UVATERV	38 helyezési pont
2. FORSZ	37 helyezési pont
3. MAFC	33 helyezési pont

1958. évi országos versenynaptár

a) SZÖVETSEGI VERSENYEK	
Felszabadulási emlékversenly I.—II.—III. oszt.	IV. 6.
Balaton nemzetk. csapatverseny	VIII. 20.
Országos csapatbajnokság, OB I. oszt. 3 ford.	IX. 14., IX. 28., X. 1
Országos ifjúsági csapatbajnokság, 1. ford.	X. 12.
Országos egyéni bajnokság, I. oszt. 2. ford.	X. 26., XI. 2.
b) BUDAPESTI ALSZÖVETSEG VERSENYEI	
Bp. I. oszt. csapatbajnokság, 3 ford.	IX. 7., IX. 21., X. 5.
Bp. II. oszt. csapatbajnokság, 3 ford.	IX. 7., IX. 21., X. 5.
Bp. III. oszt. csapatbajnokság, 3 ford.	IX. 7., IX. 21., X. 5.
Bp. ifjúsági csapatbajnokság, 3 ford.	IX. 7., IX. 21., X. 5.
Bp. női bajnokság II. oszt. 2. ford.	IX. 7., IX. 21., X. 5.
c) VIDÉKI ALSZÖVETSEGEK VERSENYEI	
Dunántúli csapatbajnokság	
1. forduló: Győr-Sopron megye	IX. 7.
2. forduló: Baranya megye	IX. 21.
3. forduló: Veszprém megye	X. 5.
Kelet-magyarországi csapatbajnokság	
1. forduló: Nógrád megye	IX. 7.
2. forduló: Borsod megye	IX. 21.
3. forduló: Heves megye	X. 5.
Városi ifjúsági csapatbajnokságok, Rendezik az egyes városok, ahol jelentkező csapatok vannak. (Legkésőbb IX. 28-ig.)	
d) ALSZÖVETSEGEK ÉS EGYESÜLETEK VÁNDORDÍJAS VERSENYEI	Rend. Időpont:
Petőfi Sándor ifj. csapatverseny	MAFC — III. 23
Május 1. I. oszt. csapatverseny	V. Meteor — V. 4.
Killán György ifj. csapatverseny	MAFC — V. 11.
Mazura Károly II. oszt. csapatverseny	Ozdi Vasas — V. 18.
Vasutas nemzetközi verseny	BVSC — V. 18.
Katona György I. oszt. csapatverseny	VIII. Petőfi — V. 25
IV. Alföldi II. oszt. csapatverseny	Debr. Vasas — VI. 1
Földes Ferenc I. o. női, ifj csapatverseny	Pedagógus — VI. 8.
Mátra Kupa II. oszt. csapatverseny	Mátra Klub — VI. 15
Béke I. oszt. csapatverseny (Pécsi)	Pécsi Alsz. — VII. 6.
Cházár András II. oszt. csapatverseny	Siketek SC — VII. 1
Dobó István I. oszt. csapatverseny	Egri Alsz. — VII. 20
Béke II. oszt. csapatverseny	Tipográfia — VII. 27.
Balaton Kupa II. oszt. csapatverseny	Veszprémi Alsz. — VIII. 20.
Herman Ottó I. oszt. csapatverseny	Miskolci Alsz. VIII. 10.
Okt. Szocialista Forradalom I. oszt. csapatverseny	Spartakusz — XI. 9.

Idaig meg nem esett szó a Közlekedési Turista Liga munkájáról. Ennek egyszerű oka, hogy szerkesztőségünk semmilyen tájékoztatást nem kapott szervezett és lelkes tevékenységükről. Ha a szövetség szervezési és propaganda bizottságai működnek, sok tájékoztatást kaphatnánk. Így sajnos egyelőre csak az egyesületek híryanagára vagyunk utalva.

A közlekedési liga igen aktívan dolgozik. Hamarosan bővebb adatokkal szolgálunk, most két rendezvényükről adunk hírt.

Természetjáró kiállítás rendeznek a Közlekedési Klubban (VIII., Köztársaság tér 3), december 9—11-én tekinthető meg. du. 16—20 óra között.

December 11-én, 18 órakor előadást tart Kuklis Kálmán gombaszakértő ugyanott, az erdei gombákról.

A Szolnoki MÁV SE természetjáró szakosztálya ez év tavasza óta működik. Tagjai között idős, fiatal, fizikai dolgozó, úsztviseelő, férfiak, nagy számban nők is találhatók. Rendszeresen túráznak, legutóbb a Börzsönyben jártak s hazatérve áradoztak az őszi hegyes varázslatos szépségeiről. Munkájukhoz további sikereket kívánunk.

Egyesületi élet

A Magyar Természetbarát Szövetség alpinbizottsága megbeszélést tartott a Zsiroshelyen. Reméljük, az értekezleten hozott helyes határozatokat hamarosan a megvalósítás követi. Rövidesen hírt adunk a bizottság munkájáról.

A Pilis TE folytatja a kőhegyi Petőfi-pihenő építési munkálatait. A létesítmény avatására tavasszal kerül sor.

Az egyesület december 14-én az Engels téri kultúrotthonban nagyszabású turista-ismerkedési esetet rendez.

Az egyesület Híradójában Farkas Lajos: **Versenyeztetem** című bíráló írása jelent meg. A szerkesztő azzal adta közre a kis írást, hogy „az abban foglaltak jelentős részével egyesületünk versenyszakosztálya nem ért egyet”. Mi mégis azt tanácsoljuk a Pilis TE versenyszakosztályának, hogy mélyebben gondolkozzanak el Farkas elvtárs észrevételein, sőt az országos versenybíró-tanács is, mert úgy véljük, világosabban kell látni a versenyzés holnapját.

Az egyesület négy hónapra tervezett alapfokú túravezető tanfolyamot indított novemberben. A tanfolyam tervébe gyakorló túrákat is beiktattak.

A V. Meteor Se természetjáró szakosztálya december 8-án bakancsos bált rendez a Ságvári turistaházban.

A szakosztály karácsonykor a Pilisbe, Börzsönybe, Gerecsébe és a Mátrába rendez többnapos túrákat.

A Tipográfia TE 9. csillagtúra versenyt november 10-én rendezte a Pilisnyeregbe, a szövetség által rendezett ünnepek kapcsán.

A szakosztály által patronált Aldás utcai iskola részére 22 csapat részvételével térképes és szöveges megadással gyakorló versenyt rendezett. A fiúknál a Hajós-Mérel, a lányoknál a Kovács-Kiskovács pár szerepelt a legjobban.

Az egyesület természetjáró szakosztálya fotopályázatot írt ki. A pályázaton a Nyomda- és Papíripari Dolgozók Szakszervezetéhez tartozó összes dolgozó részt vehetnek. Képnagyság 13X18 cm. Beküldési határidő (név, cím jellegsből) december 31. (Bp. VIII., Kölcsey u. 2.)

Nemzetközi hírek

SVAJCI TERMÉSZETBARÁTOK AZ ATOMBOMBA-KÍSÉRLETEK ELLEN

A zürichi „Der Naturfreund” júniusi számában Eugène Maieus, a természetbarátok Chauv-de-Fonds-körzeti bizottságának alelnöke, felhívást intézett valamennyi természetbaráthoz, hogy tevékenyen vegyenek részt a nukleáris kísérletek elleni mozgalomban, lépjenek be a mozgalom helyi bizottságaiba, illetőleg alakítsanak ilyen bizottságokat ott, ahol még nincs, és tiltakozzanak bolygónk légkörének megmérgezése ellen.

A francia természetbarátok lapja, az „Ami de la Nature” melegen üdvözlöi a svájci kezdeményezést és felhívja a figyelmet, hogy egyetlen természetbarát sem maradhat közömbös az egész emberiséget fenyegető veszedelemmel szemben.

November 6-án nyitották meg a bécsi Künstlerhaus termeiben a természetbarát-amatőrfényképészek harmadik nemzetközi kiállítását, amelyen osztrák, német, francia, svájci és belga természetbarátok felvételei szerepelnek. A Bécsben megnyílt vándor

dorkiállítás már előzőleg 18 várost járt meg Svájcban, Belgiumban, Francia- és Németországban, bécsi „vendégszereplése” után pedig Ausztria vidéki városaiban fogják bemutatni.

A képek, főleg az afrikai és ázsiai természetbarát-expedíciók tagjai által készített felvételek iránt nagy érdeklődés nyilvánul meg. A „Volkstimme” kritikusa különösen kiemeli az 1956. évi osztrák Karakorum-Himalája-expedíció pompás felvételeit, nem feledkezik meg azonban az expedíció egyik tagjának, Moravec mérnöknek a tengeri utazás közben készített felvételeiről sem. A mérnök a hajón kuriózumként főleg mohamedán nőkről igyekezett felvételeket készíteni, és a kiállításon be is mutat többet, akiknek arcáról sikerült a fátyolt „leudvarolnia”. A kritikus véleménye szerint fátyollal csinosabbak lettek volna...

A francia kormány törvénytervezetet terjesztett a nemzetgyűlés elé a szabadtéri táborozás tárgyában, amelynek főbb pontjai a következők: a táborozás szabad gyakorlásáról; az állandó jellegű tilalmakról; a helyi hatóságok, polgármesterek hatásköréről; táborozásra berendezett területekről; szolgáltatásokról; büntető rendelkezések (nevezetesen a sátorba való illetéktelen behatolásra vonatkozóan).

Az országos csapatbajnokságról

Az osztályozott csapatbajnokságok bevezetése óta (1955) három év küzdelmeiben vettem részt. Az első két évben sajnos nemcsak a terepen folyt a küzdelem, hanem a versenyek után az asztal mellett is. A kezdő évben a sportkörök által rendezett versenyek általában nem feleltek meg a követelményeknek. Ahány sportkör, annyiféle értelmezését láthattuk az akkori szabályzatnak. Jobban megfelelt a követelményeknek az 1956. évi központi rendezés, azonban még itt is az új szabályzat (amely csak sokszorosítva jelent meg) érvényessége körül folyt a vita. Ebben az időben a legnagyobb hiba a versenybírósg határozatlanságában, erélytelenségében tünt ki. Ha a versenybírósg keményen a talpán állt volna, megakadályozhatta volna az utólagos vitákat. Két évről tehát az emlékeim nem jók.

Jelentős minőségi javulás mutatkozott az idei OB rendezésében. Nemcsak szakmai tekintetben, hanem az egész OB szelleme és hangulata sokkal jobb volt az előző évekenél, pedig a küzdelem éppen olyan éles, ha nem élesebb volt, mint az előző években. Keresem az okot, hogy miért alakult ki benem ez a benyomás? Az első közénfek-

vő magyarázat, hogy a versenybírósg összeállítása szerencsésebb volt. Olyan versenybírók kerültek össze, akik szakmálal a legjobbak és jól össze tudták hangolni munkájukat. Természetesen előfordult egy-két hibás pont, ez azonban még említésre sem méltó, ha a három forduló összességében értékeljük. A fordulók egyébként érdekes és nehéz térképzési problémákat vetettek fel (pl. el kell-e fogadni helyesnek egy háromszögletű gúlát a beméréseknél, vagy lehet-e, hogy a gúla nincs a helyén stb.)

Mind a három forduló viszonylag kis területen került megrendezésre. Az első forduló a Keszthelyi hegységben (páratlanul rossz időben), a második a Bajóti Öregkő környékén, a harmadik pedig Miskolc-Tapolca környékén folyt le. Annak ellenére, hogy az útvonalak összefonódtak a kis területen, semmiféle szervezési hiba nem történt és nem zavarták egymást az egyes részlegek. A rendezések teljesen szabályszerűek voltak. A versenybírósg megtalálta a megoldást arra, hogy a rendezők számát és ezzel a költségeket is csökkentse. Jól kihasználták az egyes állomásokat, mert több részlegnek kellett érintenie más-más irányokból és az éjszakai állomásokat nappal más részlegeknek kellett érinteniük.

A versenybírósgok és ellenőrzőbírók határozottabbak voltak. Szabálysértést nem tűrték el. Ennek az eredménye két

irányban mutatkozott meg. Semmiféle utólagos eredménymódosítás nem történt, a helyszínen végleges eredményeket hirdettek, s ez a versenyzők magartására is jó hatással volt. Az előfordult szabálysértések és fegyelmezetlenségek a versenyizgalommal magyarázhatók ugyan, azonban a versenybírósg semmiféle szabálysértést nem nézett el. Az OB versenybírósgának a jövőben is ilyen légkört kell teremtenie a versenyeken.

Külön dicséretet érdemelnek a versenybírósgok rendkívül nehéz munkájukért. Meg kellett küzdeniük a rövid idővel, mert 1956. november helyett csak 1957. június hónapban tudtak hozzákezdeni a munkához. Még az influenza-járvány is komoly gondot okozott, mert sok versenybíró betegeskedett. A Magyar Természetbarát Szövetség versenybírái az idei versenyeken megmutatták, hogy szakmai képzettségük és versenysportunk iránti lelkesedésük le tudja küzdeni az akadályokat. További jó munkájukhoz az szükséges, hogy a szövetség vezetősége adja meg azt az elismerést versenybíráinknak, amelyet megérdemelnek.

A három forduló verseny-útvonalának a hossza 194 km, szintkülönbsége 9370 m volt. A bajnoki fordulón összesen 128 versenyző és 45 rendező vett részt.

Szász Károly

Ami a recenzióból kimaradt...

Legutóbbi számunkban elismeréssel adtunk hírt az Aggtelek és környéki barlangokról kiadott kiváló könyvről. Szűkre szabott terjedelmünk nem ad módot részletes és alapos elemzésre, így egyes részletkérdések kimaradtak a recenzióból.

A könyvvel kapcsolatosan — a Sport Lap- és Könyvkiadó véleményével egyezően — még néhány megjegyzést teszünk. Pillanatig sem vonjuk kétségbe Jakucs László tudományos és gyakorlati képességeit, kutatásait. De egyes részekben nem emeli ki méltóképpen, sőt kisebbíti mások érdemeit. Lehet vitatkozni egyes felfogásokról, de nincs értelme kétségbe vonni mások szakértelmét. Mi például kiváló szakembernek tekintjük dr. Kessler Hubertet népi demokráciánkban is. Eddigi munkájával bebizonyította, hogy híven szolgálja hazánkat. Dancza János is kitűnő szakember. Ők a mai nál szászorta mostohább körülmények között végezték kutatómunkájukat.

Az útjelzéseket és tájékoztató táblákat a Borsod megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala készítette; erről is szólhatott volna Jakucs László. Néhány kép szerzőjének neve is kimaradt a műből.

A könyv még jobb lehetne, ha mindezekről a szerző nem hallgat. Reméljük, hogy az egyébként sikeres alkotás új kiadása már nem nélkülözi ezeket a pozitívumokat sem.

K. V.

Szálláscímek

Zempléni hegység:

Telkibánya, Ezüstkőnyő üdülő, sátor szállás nyáron.

Mogyoróská: A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Idegenforgalmi Hivatal kétszobás, 12 ágyas turistaszállása (országos kék mentén, nyitva télen-nyáron).

Cserhát:

Id. Szabó János, Hollókő 26.

Gábor Vencelné, Buják, Kossuth u. 27.

Szalatnyai József, Szécsényke (templommal szemben).

Sopron:

Diák-turistaszálló, Ferenczi János u. 2.

Előjegyzés: Sopron, Ógabona tér 8. Éjszakánként 8 Ft + 2 Ft üdülőhelyi díj.

Legolcsóbban üdülhet TURISTAHÁZAKBAN

Jegyezze elő téli üdülését!

Teljes ellátás 36,60—55 forintig.

Szobafoglalás: Bp., VI., Lenin krt. 55.

Telefon: 224—230, 224—412.

Sielők, természetjárók

Sport puloverek, szizoknik, sport-sálak. Kötés hozott anyagból is. Strauber Kötöde

Budapest, IX., Ráday u. 8. (Kálvin térenél), tel.: 384—351.

A Kartográfiai Vállalat — a természetjárók nagy öröme — gyors egymásutánban három új, színtvonalas turistatérképet adott ki.

Elsőként a Zempléni hegység térképét üdvözöljük (sajnos, kevés példányban nyomták). Tudvalevő, hogy e hegységnek csak kis részéről jelent meg régen kirándulótérkép. A mostani térkép a teljes területet ábrázolja az új jelzésekkel. Hasonlóan jó térkép került az állami könyvesboltokba a Mecsekéről és a Mátráról. A természetjárók köszönetét tolmácsoljuk a Kartográfia kitűnő munkakollektívájának.

S. I. Budapest. A címeket köszönjük. Számítunk további segítségére. A Zempléni hegység útikalauzának kiadása nyár elején várható.

P. P. Budapest: Irodalmi pályázata, nálunk történt hanyagság miatt, csak most került a kezembe. Jutalomkönyvét rövidesen megkapja.

G. Z. Budapest: Fogadja jó kívánságainkat az országos kék teljesítéséért. Az igazolásokat őrizze meg, mert a szövetség a közeljövőben elkészíteti a jelvényt és kiadja a jogosultaknak. Idéig csak egyesületi kiírás volt.

V. E. Bajna: Örülünk, hogy egyetért velünk a Gerecse „Jogtalan” mellőzésének kérdésében. Sajnos, sokan vannak, akik távolra tekintenek, de nem látják meg a közelükben levő szép helyeket. Viszont abban is igaz van, hogy sokat kell tennünk nemcsak a mellőzött hegységek ismertetésének, hanem turistalétesítményeinek létrehozásában is. Ezt

„Vértes”

Alábbi rejtvényünk megoldása a „budapesti rendszer” ismerete esetén lehetséges. A budapesti rendszer olyan kilométerhálózat, amelynek É—D, illetve K—Ny-1 irányú kiindulóvonala Budapesten, a Gellérthegyen halad keresztül. A számozás északi, illetve keleti irányban nő, ellenkező irányban csökken. Hogy azonban a kiindulóvonaltól délre, illetve nyugatra elhelyezkedő pontok ne kapjanak negatív értékeket, a kiindulóvonalak értéke nem 0, hanem 500.

Vegyük elő a „Természetjárás” októberi számát és keressük meg benne a Vértes-térképét. Tájékoztatóul közöljük, hogy a térképen található Bokod község helyének meghatározása a budapesti rendszer szerint: E 501, K 439—440. Ebből kiindulva keressük meg az alábbi meghatározásoknak megfelelő pontokat (a 11. számúnál két pontot, nevüket írjuk egymás után). Ha a megfejtéseket egymás alá írjuk, az első szó betűjétől kiindulva és átlósan jobbra lefelé olvasva, még egy vértesi pont nevét kapjuk; ez küldendő be megfejtésként 1957. december 31-ig. (Egyszerűség kedvéért a helymeghatározásokat félkilométerekre kerekítve közöljük.)

1. E 498	K 451
2. E 486,5	K 444,5
3. E 485	K 456
4. E 496,5	K 441—443
5. E 495,5	K 450,5
6. E 489,5	K 444
7. E 502	K 452
8. E 495	K 441—443
9. E 493	K 444,5
10. E 448	K 443,5
11. E 490	K 439
E 490	K 450,5
12. E 493	K 441

Készítette: Horváth Péter

Oktoberi FEJTÖRÖNK helyes megfejtése: Szénaboglya, Fruskagóra, Schandau, Beszkidek, Kis Fátra. Könyvtálmalmat kaptak: Boda Ferenc Szolnok, Szőlősy Lajos, Székely Imre Budapest.

a munkát volt hivatott megindítani legutóbbi Gerecse számunk.

K. L. Szolnok: Köszönjük híreit és színes, lelkes leírását. Sajnos, a túraleírást most nem tudjuk közölni, esetleg később sor került rá. Szakosztályuk életéről továbbra is kérünk tájékoztatást s beszámolót síkvidéki útjairól.

M. A. Budapest: Leírását, sajnos, nem tudjuk közölni. Egyébként hiányos a tájékozottsága, mert a Dobsinai jégbarlang mélyét látta emberszem, s tapodta emberi láb. Kis résen átréسلődvő, az alsó szintben cseppköves barlangot fedeztek fel. Most próbálnak valahol bejáratot nyitni hozzá, a jégbarlang károsodása nélkül.

T. J. Tapolca: Rajzötletét helyesnek tartjuk s lapunkban fel is tudjuk használni. Kísérje figyelemmel előírászatunkat és a tárgyat hegyvidékek rajzait készítse el.

Most például tudnánk használni a Zempléni hegység rajzát, később a Cserhát hegységét. Ha vannak más rajzai is, küldje be, alkalomadtán közöljük.

Lapzárta minden hó 10-én. Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza.

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó elején. Szerkesztő bizottság. Kiadásért felel a Sport Lap- és Könyvkiadó Igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., félem. 11, telefon: 123—087. Előfizetés: Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1., telefon: 180—850) és a vidéki lapterjesztéssel foglalkozó postahivataloknál. Csekk számszáma: 81 251. Előfizetési ára egy évre 32 Ft, fél évre 16 Ft. Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kiskereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429—760) és a KULTÚRA külföldi képviselletei.

57/4951—Egyetemi Nyomda ményomása, Budapest, Dohány utca 12. — F. v.: Janka Gyula igazgató

Természetjárás

Hasznos felvilágosítások természetjárásról hazatérők részére

Vége van a túrának, hazafelé mennek a fáradt vándorok. Mindenki megkönnyebbül, mikor végre feltűnik, mondjuk az autóbüszmegálló, a villamos, avagy a BEV állomása. Csak az az utálatos utolsó két egynéhány száz méter ne lenne. Ezen ugyanis megindul a versenyfutás, ki ér előbb a jegyváltóhoz. No, ez csak a BEV-nél fordul elő.

A villamos- és autóbüszmegállónál egészen más helyzet alakul ki. Megérkeznek az egyes csoportok, párok, egyének. Csendesen beszélgetve, rendben, fegyelmelzetten várnak, a legközelebbi kocsi érkezéséig. Kis mozgás támad, ahogy a kocsit feltűnik a kanyarban. No nem sok, csak néhányan előbbre mennek, helyezkednek. Nyugodtan várja a társaság a befutó kocsit. Az pedig megáll. Sajnos, ami ezután jön, azt leírni nem tudom, érzékeltetni sem. Nekem csak két dolog nem megy a fejemből.

1. Miért képzeld el sokan, hogy jobban és könnyebben megy a leszállás, ha az ajtót kívül és belül is úgy elállják, hogy a költő szavaival élve: „Lélek az ajtón, se be, se ki.”

2. Elképzelhető-e, hogy azon az ajtón, amelyen egy, legfeljebb két ember ha átfér, egyszerre 12 db hátszákos martalóc, közöttük a szépem képviselői nem kis számban, de gyakran néhány gyerekkel súlyosbítva, biztosan bejut?

Node, minden elmúlik egyszer és végül is csak bent vagyunk a kocsiban. Ülőhelyről nem is almodunk, mert azokat nálunk sokkal élelmesebbek már rég betöltötték és ezen nem is szabad fennakadnunk. Persze az állás is sokkal könnyebb lenne, ha mindenki úgy tartaná a hátszákját, hogy attól még másnak is jutna hely, ha megengedném, hogy más menjen be a kocsi belsejébe, ahová én az istennek sem megyek. ha barátságosan rámosolyognék másik, félában álló honfitársamra, ahelyett, hogy mogorván ráförmednék mondván: „ne lökdössön hallja!”

Most pedig búcsúzóul még azt kedves természetjáró sporttársam: mutassunk azzal is példát, hogy segítsük a járművön szolgálatot teljesítő kalauz felebarátunkat, könnyítsük meg munkáját, ne hagyjuk folyton ismételnünk „kérem a jegyet megváltani”. Az a cirkuszplakát még egy perc múlva is ott lesz a tetőn, a beszélgetést, bármennyire érdekfeszítő is, meg lehet szakítani néhány másodpercre, amíg a jegyváltás, vagy pláne kezelés lezajlik. Ha nem esik nagyon nehézünkre. **KÉRJÜK** a jegyet és **KÖSZÖNJÜK** meg a kezelést, meg a visszajáró pénzt. **Érdekes, minden kalauz ezt teszi.**

Természetjáró képcsarnok

1. Az **ósturista**. Amint mondani szokás: bakancsban született, anyja hátszákban hordta ki a világra. Mondatát így kezdi: „Azt hiszem 38-ban voltam erre először”. „Két éve mondtam e helyt Sanyinak...”. „Mikor utoljára itt jártam...”. Minden helyet ismer, minden alkalommal tud egy történetet elmondani. Néha ugyanazt két, sőt több helyről, néha csak kis változtatással. Legalább három hónappal korábban kezdett el túrázni, mint bárki a társaságban.

2. A **világjáró**. Az előbbieket szélesebb skálájú változata. Ő már majdnem a Garurizankarra is eljutott. De ilyen bagateleket, mint a Gross Glockner, a Jungfrau, vagy a Matterhorn említésre sem méltók. A Tátráról nem is érdemes beszélni. Ennek a fajtnak feltétlenül szükséges kelleke a bórna drág, tiroli kalap és szegekkel kivert bot.

3. A **tökéletes vezető**. Ténkép, Bézard, túrakönyv nélkül egy lépést sem. Persze a kézben. Az nem baj, ha nem ő a kijelölt vezető, pl. azért nem, mert már többször meggyőződött róla mindenki, hogy nem ért a vezetéshez, az élre tör, vezet, utasít és... kever. Neki is van kedvenc szavazárása. Így kezdi: „Az nem is turista, aki...”

4. A **kritikus**. No ebből van a legtöbb. Lehetőleg kivonja magát a dolgokból, de annál jobban bírál. Semmiesetre sem javító szándékkal. „Ugye megmondtam...”, kezdi el, ha történetesen, valami probléma akad menet közben. „Miért nem inkább...”, a másik állandó bekezdés. Ha gyorsan megyünk, nagy baj, ha lassan még nagyobb. De mindez attól függ, hol lépked ő. Dicséretre legyen mondva, mindig hajlandó elismerni, hogy amit ő csinál, az helyes.

5. A **menő**. „Megy, fut, rohan a számozott...” Így a vers. De mit neki He-kuba? Ő száguld. Vidék?... nem érdekes! Társaság? Hát jöjjenek! Lemaradók?... Maradjanak otthon! Nem túrákban, hanem kilométerekben gondolkodik. Persze a jól végzett rohanás után kitűnően ízlik a gondos feleség által izletesen elkészített rántott csirke, ami ott-hon várja. A rossz nyelvek szerint azért rohan, nehogy lekészen az ebédről.

6. A **baktató**. Részére más nem létezik, csak a túra. Felveszi a zsákok, beáll a sorba és megy. Legalább harminc éve járja a természetet, de fogalma sincs róla, mi a különbség a Csiki-hegyek és a Nagy Hideg között. Talán a követ sem tudja megkülönböztetni az almacsutkától, egy újtjelést sem ismer, nem tudja merre járunk. Csak baktat, hűségesen, hangtalanul, becsültesen leróva a ki-mért penzumot. És jó turista, kellemes társ.

7. A **kiváncsi**. Neki mindent tudni kell. Olyan nincs, amit ő meg ne kérdezne, illetve amit legalább ötször meg ne kérdezne. Érdekes tulajdonsága, hogy semmit sem jegyez meg. Bámulatos érdeklődést tanúsít minden iránt és minden felvilágosításért nagyon hálás. Részletesen tudni óhajt mindent. Semmi fáradtságot nem ismer, mindenkit faggat, nem kiméli a tagokat. Ő nem fárad el soha a kérdészködésekben. Kérdései így hangzanak: 1. Az ott micsoda? Az ott mellelte tehát nem az? Mögötte sem? Előtte sem? Akkor tehát ezek nem azok, az meg az?

2. Most hol vagyunk? Akkor tehát nem ott vagyunk? Ott sem? Mikor leszünk ott? Miért nem leszünk ott?

3. Mikor pihenünk? Mennyi idő múlva érünk oda? Előbb nem lehet? Biztos, hogy oda érünk addigra? Még nem vagyunk ott? Most még mennyit kell menni?

(Ne bántsanak, nem folytatom.)

— Hát ilyenek a természetjárók? — kérdezhetné akárki. Mert akkor jól nézünk ki, nem kérünk belőle. A **TERMESZETJÁRÁS** augusztusi számában közli, hogy a szövetségnek 12 000 leigazolt tagja van és ezek nagy része budapesti. Ez azt jelenti, hogy itt találhatók a legnagyobb számban. A cikksorozatban ábrázolt figurák csak a kirívó alakokat említik meg, akik ellen írónak a cikkeket. Ez legfeljebb két-három százezrek. Tetemes mennyiség. A többiek: az a véleményünk, hogy csak dicsérni lehet őket, de minek dicsérni a helyes?

Hajós Pál

november 15-ig?

Ismét rendkívül szélös és páratlan volt az elmúlt időjárás. Október, a második őszi hónap általában a legcsapadékosabb. Az idén azonban szinte példánélkül szász maradt. Allg egy-két esős nap volt és akkor sem hullott számottevő mennyiség. Az északkeleti megyékben 10 mm alatt maradt a havi mennyiség, de Sopronban és Debrecenben is csak 10 mm-t mértek. Ez igen kevés.

A szárazság derült, napfényes idővel párosult, erőteljes nappali felmelegedéssel, de ugyanakkor erős éjszakai lehüléssel is. Mindennek magyarázata abban van, hogy heteken keresztül nagy kiterjedésű, erőteljes anticiklon uralta a helyzetet. Az anticiklonban pedig lezárt légáramlás van, ami a derült száraz időt biztosította heteken keresztül. Az éjszakák azonban ebben az évszakban már hosszúak, így erős a hőszűrés, tehát tekintélyes lehülés jöhet létre a talaj mentén, erősebb fagyokkal. A szárazságra jellemző, hogy októberben 22 napon az egész országban egy szem eső sem hullott. Ez a legnagyobb ritkaság. November elején is csak elszórtan volt kisebb eső és mindössze 7-én indult meg délnyugatról a komolyabb esőzés és fokozatosan terjeszkedett ki az egész országra. Az idén ősszel jelentősebb eső mindössze szeptember 3, 4, 12, 14, 30, október 1, 21, 22 és november 11-én, tehát mindössze nyolc alkalommal hullott.

A szárazság súlyos gondot okozott országszerte a vízellátásban, a Duna alacsony vízállása következtében nehézségek léptek fel a hajózásban és a főváros vízellátásában. A Duna vízszintje kb. másfél méterrel az átlagos alá süllyedt. Volt már azonban ennél alacsonyabb is ebben az időszakban.

A napsütéses órák száma jóval meghaladta az átlagot. Budapesten 28, Szegeden 40, Debrecenben 75 óránál több sütött az átlagnál. A „vénasszonyok nyara” így az idén egészen példánélkül méreteket bontakozott ki. Ez persze kedvező volt az őszi túrák szempontjából. A derült időnek velejárója volt a reggeli és esti erőteljesebb ködképződés, de ez a nap folyamán mindig szétoszlott. Különösen az ország nyugati felében volt erősebb minden alkalommal a ködképződés. Eppen ezért ezeken a részeken gyengébben érvényesült a felmelegedés, de viszont az éjszakai lehülés sem volt oly erőteljes.

A hőmérsékleti értékek igen kedvezően alakultak és kb. olyan időjárásban volt részünk, mint szeptember elején szokásos. Ez éppen ellentétben volt az előző időszakokkal. A felmelegedés egész idő alatt elérte, vagy meghaladta a 15 fokot, sőt gyakran a 20 fokot is (október 15-20-ig és november 2-6-ig). Magas hőmérséklet is nap, mint nap elérte, vagy meghaladta a felmelegedés a 10 fokot. Az éjszakák, mint már előbb említettük, aránylag hűvösek voltak és gyakran léptek fel talajmenti fagyok. Az időszak végén november közepén hűlt le csak erőteljesebben a levegő, amikor északkeletről az ideál első komoly hideghullám ránk tört, 12-én a Kékesetön havas eső esett. Ez volt az ideál tél első próbálkozása. A hideg levegő a Szovjetunió északi területeiről húzódott le.

Érdekes, hogy az első és utolsó (október 20, november 10) vasárnap igen szép és meleg időt hozott, a közbeeső kettő (október 27 és november 3) borult, ködös, hűvös idővel telt el.

Az időjárás rendkívüliségére magyarázatot abban találhatunk, hogy a viszonylagos napfórtszámok szeptemberben olyan magas értéket mutattak, amire 1761 óta nem volt példa. Ez októberben még tovább erősödött.

Dr. Zách Alfréd

A CHOPOKRÓL A DERESRE (2004 m)

(Kunsági V. felv.)

